ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 1er OCTOBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9218 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5019

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Վերջին օրերուն հակասական լուրեր հասան Իրաքէն՝ քրտական ապստամբութեան մը մասին :

Մինչ Պաղտատի կառավարութիւնը իր պետին՝ զօրավար Ապտէլ Քէրիմ Քասըմի բերնով պաշտօնապէս կը հաստատէր թէ հիւսիսային նահանգներու մէջ ծայր առած քրտական շարժումը զսպուած է, Սուրիայէն եւ անգլիական աղբիւրներէ ստացուած տեղեկութիւնները ընդհակառակն կը պնդէին, որ ապստամբները կը շարունակեն կարեւոր յաջողութիւններ ձեռք բերել :

Ինչ ալ ըլլայ իրականութիւնը, յայտնի է, որ գոյութիւն ունի Քրտական Հարց մը, ինչպէս կայ Հայկական Հարց մը :

Չկայ ճշգրիտ վիճակագրութիւն մը Քիւրտերու թիւին մասին : Անոնք ցրըւած են չորս երկիրներու մէջ,— Թուրքիա, Իրաք, Սուրիա եւ Իրան :

Առաջին աշխարհամարտէն վերջ Փադիշահի հաշտութեան ժողովին առջեւ դըրուեցաւ քրտական հարցը : Քիւրտ Շէրիֆ փաշա, նախկին Օսմանեան դեսպան Սթոքհոլմի, որ տարիներով Իթթիհատի կառավարութեան դէմ պայքար մղած էր Փարիզի մէջ ֆրանսերէն լեզուով իր հըրատարակած Մէշրութիյէթ պարբերականով, գլուխն էր անցած քիւրտ ազգայնական դատին :

Շէրիֆ փաշա սերտ կապ հաստատած էր մեր զոյգ Պատուիրակութեանց վարիչներուն հետ :

Իր ջանքերուն արդիւնքն այն եղաւ, որ Սեւրի դաշնագիրը ինքնավարութիւն կը շնորհէր Թուրքիոյ Քիւրտերուն, թուղթի վրայ :

Թուրքերը, որ դարերով այս վերջիններու իսլամական կրօնքը օգտագործեր էին՝ Հայերուն դէմ գրգռելու համար զանոնք, սկսան հալածել Քիւրտերը, արգիլելու համար անոնց անկախութեան ծրագիրները :

1925ի եւ 1930ի քրտական ապստամբութիւնները Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներուն մէջ՝ բոլորովին ամրապնդեցին Քիւրտերու ազատագրական ձգտումները :

Մուսթաֆա Քեմալի կառավարութիւնը յաջողեցաւ ճզմել կրկնակ շարժումները, մեղսակցութեամբ Մոսկուայի :

Հոյպունի ազգայնական կուսակցութիւնը արտասահմանի մէջ կարեւոր աշխատանքներ տարաւ ազգայնական զգացումը արթնցնելու համար ցիրուցան Քիւրտերու մէջ : «Հոյպունի» վարիչ դէմքերն էին Պետրխան երեք եղբայրները, Սիւրէյեա, Ճէլատէթ եւ Քեամուրան :

Ողջ մնացած է վերջինը միայն, որ քիւրտերէնի ուսուցիչ է Փարիզի Արեւելեան կենդանի լեզուներու վարժարանին մէջ ու միաժամանակ կը հետապնդէ քիւրտ ազգային դատը :

1945ին խորհրդային իշխանութեանց հովանաւորութեամբ «Քրտական Հանրապետութիւն» մը հաստատուեցաւ Ուրմիոյ լճին շրջանին մէջ, մայրաքաղաք ունենալով Մահապատը, պարսկական հողի վրայ : «Ինքնավար Ատրպատականի» հետ միաժամանակ հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ այդ «Հանրապետութիւնը» եւ վարիչներն ալ կախաղան հանուեցան : Մոսկուա ո՛չ մէկ ճիգ ըրաւ փրկելու համար իր պաշտպանեալները :

Հակառակ այս տխուր փորձին, քիւրտ ազգայնական շարժման վարիչները Կըրեմլինի վրայ դրած են իրենց յոյսերը :

Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի, որուն անունը յեղյեղուեցաւ անցեալ շաբաթ, իբրեւ վարիչ Իրաքի ապստամբական շարժումներուն, ջերմ բարեկամ մըն է Մոսկուայի : Երկար տարեն ապրած խորհրդային երկիրներու մէջ, Իրաք վերադարձաւ 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն վերջ, երբ Հաշէմիները հրապարակէն քշուեցան եւ իշխանութեան գլուխ եկաւ Զօր. Քասըմ, ծագումով քիւրտ :

Կը կարծուէր թէ շնորհիւ նոր Սահմանադրութեան, քրտական հարցը լուծուած էր Իրաքի մէջ : Քիւրտերը որոշ ինքնավարութեան տիրացած էին հոն :

Սակայն կը թուի թէ ներկայ շարժումը միայն Իրաքի մէջ չի սահմանափակուիր : Միւս երկիրներու մէջ ալ խլրտումներ կը նշմարուին :

Վերջերս Ֆրանս. լուրջ թերթ մը տա սը միլիոն կը հաշուէր Միջին Արեւելքի Քիւրտերուն թիւը : 1945ին քիւրտ ազգայնականները ինը միլիոնի կը հասցնէին զայն : Չափազանցուած են անշուշտ այս թիւերը :

Սակայն օրակարգի հարց կը դառնայ կրկին քրտական խնդիրը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԸ ԿԱԶՄՈՒԵՑԱՒ

—o—

ՆԱՍԸՐ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ

—o—

Ինչպէս գրեցինք երէկ վերջին պահուն, Սուրիա տէր դարձած էր իր անկախութեան Ուրբաթ օր եւ անմիջապէս կազմած իր դահլիճը, որ առժամեայ բնոյթ ունի եւ պիտի պատրաստէ յետագայ ազատ ընտրութիւններ :

Այս փոխանցման շրջանի դահլիճին գլխաւոր դէմքն է՝ Մամուն Քուզպարի, ազգայնական քաղքենի մը որ ստանձնած է վարչապետութիւնը, Արտաքին նախարարութիւնը եւ ազգային պաշտպանութիւնը :

Ծանօթ դէմք մըն եւ երբեք չէ ծածկած որ կողմնակից է զօրավար Շիշաքլիի :

Շիշաքլի 1954ին հրաժարած էր եւ երկրէն ալ հեռացած : Իրեն յաջորդած էր քաղաքային դահլիճ մը, որուն իսկական ղեկավարն էր, բանակի Բ. Գրասենեակին պետը՝ Ապտէլ Համիտ Սարաճ : Շիշաքլի այն ատեն ըսած էր «Սարաճ պիտի խաբէ Նասըրը ինչպէս զիս խաբեց» եւ Սարաճ կը հետապնդէր «Շիշաքլիականները» : Այն ատեն քաջութիւն էր խոստովանիլ թէ Շիշաքլիի համակիր ես, եւ այդ քաջութիւնն ունեցած էր Տոքթ. Մամուն Քուզպարի :

Դամասկոսի քաղքենի ընտանիքներէն, Քուզպարիի գերդաստանը բազմաթիւ վարչական գլուխներ տուած է Օսմանեան կայսրութեան եւ մեծ դէմքեր ունի զինուորական եւ այլ բարձր ասպարէզներու մէջ, որոնց մէջ գնդ. Քուզպարի, ճէզիրէի ուժերուն պետը, որ բաւական կարեւոր դեր խաղցած է տաջի օրուան դէպքերուն ընթացքին :

Մամուն Քուզպարի թէ բժիշկ է, թէ փաստաբան եւ Շիշաքլիի շրջանին ամէնէն փայլուն դէմքերէն մէկը : 1953ին խորհրդարանին նախագահ էր, երբ Շիշաքլիի աստղը կը սկսէր մարիլ : 24 ժամ, Քուզպարի Հանրապետութեան փոխ — նախագահ եղաւ բայց ապստամբները հիմնական փոփոխութիւն մը կ'ուզէին :

Յաջորդ տարին երբ Սուրիա ժողովրդավար երեւոյթ մը ունէր, Մամուն Քուզպարի, «Արաբական Ազատական կուսակցութեան» գլուխը անցաւ, ուր համախմբուած էին Շիշաքլիի կուսակիցները : Մինչեւ Եգիպտոսի հետ ձուլումը, Քուզպարի նախարարական զանազան պաշտօններ վարած է (Արդարութիւն, Ներքին, ընկերային հարցեր) :

Միշտ կողմնակից մնացած է Սուրիոյ անկախութեան : Այդ իսկ պատճառաւ երբ 1958ին Շուքրի Քուաթլի իբրեւ մըղիչ ունենալով Պաասականները եւ Սարաճը Սուրիան նետեց Եգիպտոսի գիրկը, Քուզպարի հեռու մնաց : Ընդունեցաւ միայն փաստաբանապետ նշանակուիլ : Իր կարծիքը ծանօթ էր, միշտ կը քննադատէր «միասնական» քաղաքականութիւնը եւ կը պատրաստէր անկախ Սուրիան :

Այս պայմաններու տակ, յեղափոխականներու ընտրութիւնը շատ յաջող է եւ հաւանաբար չէին կրնար աւելի լաւ ընտրութիւն մը ընել : Քուզպարի վստահութիւն կը ներշնչէ ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ : Քուզպարի կը վայելէ բանակին եւ Դամասկոսի քաղքենիութեան համակրանքը :

Այս փոխանցման շրջանի կառավարութիւնը անմիջապէս ճանչցուեցաւ Յորդանանի կողմէ : Քիչ ետք Իրաք եւ Թուրքիա իրենց կարգին կը ճանչնային սուրիական այս կառավարութիւնը : Քասըմ յայտարարեց նոյնիսկ թէ պատրաստ է գործակցելու նոր կառավարութեան հետ .— «Կը վստահեցնեմ թէ մեր սիրելի Սուրիան երբեք աշխարհակալներու եւ յափշտակիչներու ձեռքը պիտի չիյնայ : Պատրաստ ենք օգնելու Սուրիացիներուն աշխարհակալներուն դէմ իրենց պայքարին մէջ », ըսեց Իրաքի վարչապետը :

Դահլիճին մէջ Քուզպարիի կողքին եղած դէմքերը աւելի «աջ» ամբողջութեան մը տպաւորութիւնը կը թողուն : Գահիրէի լուրերուն համաձայն գնդ. Սարաճ փախած է, խզելէ ետք յեղափոխականներուն հետ : Յստակ է, ամէն պարագայի մէջ, թէ Սարաճի դերը յստակ չէ այս գործին մէջ :

Քուզպարիի առժամեայ դահլիճին մէջ կան ինը մասնագէտներ եւ երկու յունադաւաններ (մէկը՝ ուղղափառ, մէկը՝ կաթողիկէ) : Չկայ ոչ մէկ տիւրզի, ինչ որ թերացում մը կը նկատուի :

Այս նոր դահլիճը ազատ ընտրութիւններ կը խոստանայ, ի միջի այլոց : Հինգ կէտերէ բաղկացած իր ծրագիրն է.— Ա) Անմիջական օրէնքներու ջնջում եւ ըըլխաւոր ազատութեանց վերահաստատում : Բ) Բանակի վերակազմութիւն : Գ) Ընկերակցական (սենտիքալ) ազատութիւն եւ բանուորներու մասնակցութիւն գործատուներու շահաբաժիններուն : Դ) Տնտեսական բարգաւաճում, դրամին եւ գիներու կայունութեամբ : Ե) Միջոցներ արդիւնաւոր վարչակարգի մը համար :

ԻՆՉՈ՞Ւ ՆԱՍԸՐ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ

Առաջին բուռն ճառերէն եւ յոխորտանքներէն ետք, Նասըր ձայնը քաշել ըսկըսաւ իբրեւ պատճառաբանութիւն տալով սա ազնիւ պատրուակը .— Արաբական արիւն պէտք չէ հոսի Արաբներու ձեռքով :

Նասըրի այս նահանջը կարելի է բացատրել երկու ձեւով :

Նախ յիշելով իր ղրկած երկու հարիւր վայրաշուներու ճակատագիրը, կարելի է մտածել թէ Ռայըս ուզեց փորձ մը ընել հասկնալու համար թէ զինուորական գետնի վրայ, կարելիութիւն մը կա՞յ սուրիական ապստամբութիւնը ճզմելու : Տեսնելով թէ իր երկու հարիւր վայրաշուները տեղն ու տեղը բնաջնջուեցան, այդ պարագան դաս մը նկատելով, նահանջեց :

Կայ նաեւ երկրորդ բացատրութիւն մը : Մարգարէ ըլլալու պէտք չկայ գիտնալու համար թէ Միջին Արեւելքի մէջ, մանաւանդ Սուրիոյ, ոչ մէկ բան յաւիտենական է կամ նոյնիսկ տեւական : Կրնայ պատահիլ, ուրեմն որ Նասըր եւ կեցաւ այսօր, նախատեսելով կամ նոյնիսկ պատրաստելով վաղը : Արդարեւ իր ճառին մէջ, «Արաբական Միութեան» պարտուած ախոյեանը յայտարարեց թէ կը պահէ Եգիպտոս-Սուրիա միութիւնը : Ի՞նչ ըսաւ այս երրորդ ճառին մէջ : «Երէկ յայտարարած էի թէ իրենց ճակատագրին պիտի չթողում այն շրջանները որոնք կը շարունակեն կռուիլ Դամասկոսի յետադիմական շարժումին դէմ : Այն ատեն Հալէպ եւ Լաթաքիէ ըմբոստներու ձեռքը չէին : Հրահանգեցի որ վայրաշուները եւ ծովային ուժը յարձակին բայց այն ատեն լսեցի որ Հալէպ եւ Լաթաքիէ ըմբոստներու ձեռքը ինկած են եւ Դամասկոսի փոքրիկ շարժումը ցոյց տուաւ որ ի վիճակի է հայրենասիրական տարրերը ըննաջնջել : Պէտք էր կրկին խորհիլ կացութեան մասին : Չեմ ուզեր տեսնել Արաբներ կռուիլ Արաբներու դէմ : Հրահանգեցի որ ղրկուած ուժերը ետ կենան եւ Եգիպտոս վերադառնան » :

Այս, Նասըր բացատրեց թէ ինչեր ըրած է 1958էն ի վեր Սուրիոյ համար որ «բեռ» մը եղած է իրեն : Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը «աշխարհակալ յետադիմական» շարժում մըն է :

× Պէյրութի լուրերուն համաձայն Սարաճ ձերբակալուած է Դամասկոսի մէջ :

× Պարսկաստանն ալ ճանչցաւ Սուրիոյ նոր դահլիճը :

× Թուրքիա շատ ցաւ յայտնեց Նասըրի, Սուրիոյ դէպքերուն առթիւ :

× Դամասկոսի ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ եգիպտացի վայրաշուներուն վրայ մէկուկէս միլիոն սուրիական ոսկի գտնուած է, ինչ որ կը փաստէ, ըստ Դամասկոսի, թէ Նասըր կ'ուզէր խիղճերը գնել :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ՀԵՐԸԼՏԻ Պերլինի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ ամէն շաբաթ 2000 Արեւմտեան Պերլինցիներ կը հեռանան : Այս «տեղափոխութիւնը» սկսած է Օգոստոս 13ին եւ օրէ օր կը զօրանայ :

ՆՈՐ ՏԵՀԼԻԻ թրքական դեսպանատան խորհրդատուն գնդ. Ալփասլան Թիւրքէշ, որ զինուորական յեղափոխութեան «ուժով մարդ»ն էր իր հրաժարականը տըւաւ : Այդ պաշտօնին նշանակուած էր Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէէն արտաքսուելէն ետք : Վերջերս հրաժարած էր նաեւ Թօքիոյի դեսպանատան խորհրդատուն, հարիւրապետ Օզտէք :

ՎԵՆԵՏԻԿԻ մօտ գտնուող Սան — Տոմա Տէլ — Փիավէ վանքին պատկանող եօթը մայրապետներ աշխարհիկ կեանքի վերադարձուեցան Վատիկանի որոշումով : Վերջերս ծանր միջադէպեր պատահած էին այս վանքին մէջ, ուր մայրապետները իրար ծեծած էին եւ ստիպած որ ոստիկանները միջամտեն :

ՆՈՅԵՄԲԵՐ 2ԻՆ դրօշակի տակ պիտի կանչուին 1942 Փետրուար 21էն Ապրիլ 5 ծնած երիտասարդները :

ՏԱԿ ՀԱՄԸՐՇՈԼՏԻ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Շուէտի մէջ, մեծ հանդիսութեամբ : Ներկայ էին Ազգայիններու Ընկերակցութեան նախագահ՝ Մոնժի Սլիմ եւ գրեթէ բոլոր պետական ղեկավարներու ներկայացուցիչները : Հինգ հարիւր ծաղկեպըսակներ կային աշխարհի բոլոր կողմերէն իր վերջին հանգիստին առաջնորդելու համար « Խաղաղութեան Զօրավարը » :

ՆԵՀՐՈՒԻ դէմ մահափորձ մը տեղի ունեցաւ : Քանի մը հոգի վիրաւորուեցան Նեհրուի ճամբուն վրայ պայթած ռումբէն :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Թունուզիա համաձայնութիւն մը ստորագրեցին Պիզերթի համար :

ԿԻ ՄՈԼԷ — Մենտէս — Ֆրանս մէկուկէս ժամ տեսնուեցան, բայց ոչ մէկ յայտարարութիւն ըրին ոչ մէկը : Կրկին պիտի տեսնուին :

ԵՒ_Օ_ՖԷ

Երկրորդ աշխարհամարտին ընթացքին, հռչակաւոր դարձած գերման զօրավարներու կարգին՝ յանկարծ երեւցաւ Կուտերեան, զոր անմիջապէս ... հայացուցին մեր Եանները, այն անվիճելի՛ ապացոյցով որ, եան կը վերջանար զօրավարին անունը, ինչպէս ամենայն արիք Հայկազունք :

Շուտով բրար եկան Եանները, հիւսեցին, պատմեցին, վկայեցին, հաստատեցին, ի վերջոյ հրապարակ նետեցին կենսագրութիւն մը, որ ... կատարեալ կենսագրութիւն մըն էր :

Կիւտէրեան, 1896ի ջարդերէն ազատած որբ մը, կանո՛ւխ տարուած է Գերմանիա եւ զինուորական վարժարան դրուած : Հայրը եղնիկի կաշիի գործով կը զբաղէր Թուրքիոյ մէջ, ազկէ՝ մականունը կազմուած՝ կիւտէրի բառով, որ Թուրքերէն կը նշանակէ եղնիկի մորթէ պատրաստըւած կաշի :

Պէտք չտեսնուեցաւ Պատրիարքարանէն թուղթ բերելու, որովհետեւ պնդողներ կային թէ, գերմանական գրաւման այդ շրջանին, Փարիզ է եկեր Գիւտէրեան եւ Ավընիւ տը լ'Օփերայի վրայ, մեծ վաճառատան մը մէջ, հանդիպեր է Հայու, խօսեր է հայերէն, նոյնիսկ խոստովաներ է Հայ ըլլալը :

Մայրն ալ ողջ է տակաւին, ըսին :

Փանառմենի՛ամ,— հայացնելու, ամէն տեղ եւ ամէն բանի մէջ հայկական հետք գտնելու՝ անհաւատալի ուժ մը ունինք, այնքան որ ... սուլթան Համիտի կաթնտո՞ւն թէ հարճերէն մէկը, առանց մոռնալու Սթալինի ծծմայրը, յաջողած ենք հաստատել թէ Հայ էր :

Բայց եկուր տես որ Կուտերեան կը սերի գերմանական հին գերդաստանէ մը, պատմութեան մէջ ծանօթ :

Վերադառնանք ստուգաբանութեան :

Այս մականունը բարդ բառ մըն է, որ կազմուած է ածականէ մը եւ անձնանունէ մը.—

Կուտեր գերմաներէն կը նշանակէ բարի, իսկ եան, այլափոխուած, սղուած ձեւն է .... Յովհաննէս անձնանուան : Գերմանները այս անունը վերածած են Եոհան ձեւին, աւելի սղուած՝ Եահն, ի վերջոյ Եան, որ միանալով կուտեր ածականին՝ տուած է Կուտերեան անձնանունը կամ մականունը,— կը նշանակէ, ուրեմն, բարի Յովհաննէս, մենք պիտի ըսէինք՝ Բարի Վաննէս, ժողովրդական բարբառով :

Ճակատագիրը այնպէս տնօրինեց, կը գրէ լեզուաբանական աղբիւրներէս մին, որ Յովհաննէս կռուի Յովհաննէսին դէմ,— Կուտերեանի բանակը յարձակեցաւ բանակի մը վրայ, որուն հրամանատարն էր Իվան (= Յովհաննէս), յետոյ այլ բանակի մը վրայ, որուն հրամանատարն էր Եանքի (= փոքրիկ Յովհաննէս) :

×

Եւ – օ – ֆէ :

Վերջացա՛ւ բառաքննական այս ռի-պամպէլը: Ներողութի՛ւն, վերջանալիք չունի այս նիւթը: Ես եմ որ կ'ընդհատեմ, որքան ալ հետաքրքրական ըլլայ մերկացնել բառերը, քովը նետել բառերու վրայէն՝ երեւան բերելու համար անոնց սկզբնական նշանակութիւնը: Ցաւալ զո՛ւր աշխատանք: Աղամեան Յովհաննէս պէտք է կոչուիլ՝ կարծելու համար թէ կարելի է գտնել ամէն բառի արմատական նշանակութիւն՝ լծորդ տառերու կամ այլ կապերու հանդոյցով :

Եւրոպայի լեզուաբանները, օրինակ, տակաւին չեն գտած Ֆրանսերէն brag բառին արմատական նշանակութիւնը : Սուսերամարտ կը մղեն Ֆրանսերէն ալէ (երթալ) բային ծագման շուրջ: Ո՞վ ունի յաւակնութիւնը, կը հարցնեն, վերջին խօսքը ըսելու համար Ֆրանսերէն կարկուտ բառին ծագման մասին,— ու քանի դեռ կուէլ (կարկուտ) բառին շուրջն ենք, ո՞վ կրնայ ըսել թէ ուրկէ՛ կը ծագի կոլլօ բառը (սարսուռ) :

Ահա թէ ինչո՛ւ կը վերջացնեմ:

Որպէսզի չմեղադրուիմ ... կարճատեսութեամբ, սխնակներս լեցնելու համար՝ կուտամ ստուգաբանական փորձ մը եւս, իբրեւ նման ուսումնասիրութեանց դժուար ու բարդ խմբագրութեան ապացոյց :

Դերձակներուն համար հետաքրքրական.—

Դերձակները գիտե՞ն թէ իրենց արհեստավարժութեան սկզբունքը կը պարտին ... ապտակին: Հին Աթէնքի բնակիչները, ինչպէս արդի Յոյները, քոլաֆոս կը կոչեն «հինգ ապտակը», զոր բարկացած մարդիկ կը փակցնեն ընդդիմախօսին երեսին: Այս բառը փոխ առին հին Հռոմի բնակիչները քոլփուս ձեւին տակ, որ Ֆրանսերէնի մէջ դարձաւ քու, հարուած, ինչ որ պայման կը թուէր որեւէ նիւթ «մասանց բաժանելու», հատանելու կամ կտրելու, ասկէ՝ քուփ, դերձակութեան բուն արուեստը: Ուրեմն ապտակ-հարուած՝ փախճանը հատուած, կտրուած :

Միջին դարուն՝ պատշաճ համարուեցաւ հատանելու պատիւը տալ ոչ թէ ապտակին կամ հարուածին, այլ ... սղոցին : Սակայն, Ֆրանսայի դերձակներուն հաճելի չթուեցաւ սղոցը եւս՝ որ կուտար սեկարէ բառը, որ նիւթը « մասանց բաժանելու », հատանելու աւելի բարբարոս իմաստ մը ունէր,— արդարեւ, Թոսքանայի մէջ, հնձուորները այս բառով կը հասկնային ատամնաւոր մանգաղ մը, կորաձեւ սղոց :

Ի վերջոյ դերձակները գտան իրենց բառը,— առին լատիներէն՝ թալիա բառը (ընձիւղ), ասկէ՝ թալիարէ, որ կը նշանակէ յօտել ու կտրել ծառերուն աւելորդ ընձիւղները: Իմաստի զարգացումով՝ տաշել: Եկուր տես որ նոյն բառը կը նշանակէ թէ փայտ տաշել, թէ քար տաշել:

Ուշադրութի՛ւն,— հակառակ իրենց բարի երեւոյթին, այնքան ալ բարի չեն դերձակները, բարեբախտաբար բաւական քաղաքակրթուած են հիմա : Ապտակէն սկսելով՝ սղոցելէն մինչեւ տաշելը մեծ է տարբերութիւնը : Ուստի խնդրեցէք ձեր դերձակէն, որ տաշէ՛ ձեզ, բայց — մի արասցէ—թող չսղոցեն ձեզ, հող չէ թէ փայտ կարծեն ձեզ կամ թէ քար :

Իրենք իրենց տուած անունէն դժգոհ՝ դերձակները, ժամանակ մը, կը նախընտրէին կոչուիլ թալլանտիէ (վկայ այս անունով մականունները), յետոյ փարըմանթիէ (պճնող – զարդարող), ասկէ՝ փարմանթիէ մականուններու շատութիւնը Ֆրանսայի մէջ, (դո՛յզ արտասանութեան, հին Ֆրանսերէնով կը նշանակէ ... ստախօս) :

Քանի դեռ դերձակներու մասին է խօսքը, աւելցնենք եւ այն որ հին Հռոմի մէջ սարթոր կը կոչուէին պարեգօտ կարողները,— ասկէ՝ սարթօ (դերձակ) արդի Հռոմի մէջ, սասթրը՝ Սպանիոյ մէջ: Միջին դարուն, հարաւային Ֆրանսայի մէջ, լատիներէն նոյն բառը կը գործածուէր՝ դերձակ նշանակութեամբ: Աղկէ յիշատակ կը մնայ Ֆրանսայի արդի մեծ գրողի մը մականունը, Սարթր :

— Ծաղի մէջ՝ դերձակ կը նշանակէ չահակից (առկօ):

Կը խորհիմ թէ մեր ընթերցողները կը սպասեն՝ հարցում մը իրենց շրթներուն վրայ.— Ի՞նչ ծագում ունի հայերէն դերձակ բառը:

Իրանեան փոխառութիւն է, կ'ըսեն ոմանք, այլք կը մերժեն՝ առարկելով թէ արմատը, այն ձեւով որ կը գտնուի դերձան ու հանդերձ բառերուն մէջ, անհաշտ է իրանական իմաստաբանութեան հետ :

Իսկ եթէ այլ ընթերցողներ կը սպասեն որ, այս ձեւով, ներկայացնեմ այլ արհեստներ եւս, պատասխանս գրած եմ արդէն յօդուածին գլուխը, ինչպէս եւ վերջ գրոյս .

Եւ – օ – ֆէ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

Ա.

Իրանը, դարեր շարունակ մրցակցութեան առարկայ է եղել աշխարհի մեծերի միջեւ իր տնտեսական, քաղաքական, աշխարհագրական–ռազմագիտական կարեւորութեամբ: Նա իր վրայ է կենտրոնացրել դրամատէր – աշխարհակալ պետութիւնների աչքը, դառնալով կռուախնձոր ցարերի եւ կայսրների միջեւ :

Աշխարհակալ, ընչաքաղց ուժերը երբեմն փոխել են իրենց կերպարանքը, ինչպէս օրինակ՝ ցարական աշխարհակալութիւնը՝ կոմունիստական աշխարհակալութեան, Վիլհելմեան աշխարհակալութիւնը՝ Հիթլերեան – Նացիական աշխարհակալութեան, բայց իրենց ներքին, թաքուն ձգտումներով ու շահագրգռութիւններով մնացել են միեւնոյնը — տիրանալ Իրանին եւ իրենց նուաճողական բաղձանքը այնտեղից մեկնել դէպի հեռուները, դէպի Հնդկաստան եւ Ծայրագոյն Արեւելք, դէպի Արաբիա եւ Ափրիկէ :

Իրանը, այս նպատակների իրագործման տեսակէտից, ամէնէն կենսական աշխարհագրական կարեւոր դիրքն ունի. Նա «կենաց հանգոյց»ն է Հնդկական ովկիանոսի աջ ու ահեակ սփռուած երկրների եւ աշխարհամասերի :

Ահա թէ ինչու աշխարհի մեծ պետութիւնները իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացրել են Իրանի վրայ, սրելով իրենց ախորժակը նաեւ Իրանի տնտեսական – բնական անբաւ հարստութիւններին ի տես :

Այսօր, ներկայ քաղաքական պայմանների բերումով, Իրանի տնտեսական – քաղաքական եւ ռազմագիտական կենսական կարեւորութիւնը աւելի եւս շեշտուում է, աւելի մեծ ուշադրութիւն կեդրոնացնելով իր վրայ, աւելի ընդարձակ ու վտանգաւոր հեռանկարներ բանալով քաղաքագէտ աչքերի առջեւ :

Կոմունիստական համաշխարհային տիրակալութեան ծրագրի մէջ, Իրանը (Պարսկաստան), իր աշխարհագրական – ռազմագիտական դիրքով, ամէնէն գլխաւոր եւ միաժամանակ ամէնէն յարմար ճամբան է մեծ նուաճումների. Իրանը նուաճելով, կոմունիստական բլոկը իր գերակշիռ ազդեցութեան տակ առած կը լինի Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելքը, Արաբական թերակղզին եւ նրա եռեւ ընկած երկրները, ու նաեւ՝ Ափրիկէն ...

Մեր տեսութիւնը պարզ կացուցանելու համար, համառօտ պատմութիւնը տանք Պարսկաստանի հետ քաղաքական եւ առեւտրական յարաբերութիւնների սկզբնաւորման եւ զարգացման, նախ՝ Ռուսաստանի եւ Անգլիոյ, ապա նաեւ Գերմանիայի :

ԱՆԳԼԵՌՈՒՍ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Առաջին անգամ, քաղաքական եւ առեւտրական յարաբերութիւնները Պարսկաստանի հետ սկսում են 16րդ դարում. առեւտրի ճամբան ձգւում էր Արխանգելով քաղաք – նաւահանգստից, Վոլգա գետի վրայով մինչեւ Աստրախան քաղաքը, Կասպից ծովի ափին :

Տնտեսական – առեւտրական պատճառները, գլխաւորապէս, դրդում էին ռուս ցար Իւհան Գրոզնուն (Յովհան Ահեղ) նուաճողական քաղաքականութիւն վարել դէպի Աստրախան :

Աստրախանի գրաւումով, Մոսկովեան պետութիւնը լիակատար տէրն էր դառնում Արխանգելով – Վոլգա – Աստրախան առեւտրական մեծ կարեւորութիւն ունեցող ճամբին :

1555ին, Անգլիան սկսում է քայլեր առնել այդ առեւտրական ճամբով առեւտուր անելու Պարսկաստանի, Բուխարայի, Հնդկաստանի եւ Ռուսաստանի (Մոսկուա) հետ :

Պարսկաստանի, Կասպից ծովի Գիլան նահանգի (Ռեշտ գլխաւոր քաղաքով) մետաքսը առաջին առեւտրական նշանակէտներից էր: Այս փորձը, սակայն, անյաջող անցաւ :

Ստեղծւում է անգլեւռուս քաղաքական տնտեսական գործակցութիւն, եւ Իոհան Գրոզնի ցարը Անգլիացիների հետ Պարսկաստան է ուղարկում Ջէնկինսընին, առեւտրական յարաբերութիւններ ստեղծելու Խոդաբանդ Շահի հետ: Բայց Ջէնկինսընը ծանօթ չէր Պարսկաստանի ներքին կեանքին, ուստի եւ իր առաքելութիւնը ձախողեց :

Աշխոյժ առեւտրական եւ քաղաքական յարաբերութիւններ են սկսւում Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ Բորիս Գոդունով ցարի (1584 – 1605) եւ Պարսկաստանի Շահ Աբաս Մեծի միջեւ, որ ժամանակակից էր (1585 – 1629):

Ռուս ցար Միխայիլ Ռոմանովը նոյնիսկ, 1618 թուին, փոխառութիւն է խնդրում պարսից Շահ Աբաս Մեծից : Շահ Աբասը երկու պայման է դնում . Ա) Գրաւել Աստրախան (Հաշթարխան) քաղաքը, Բ) Խաչի վրայ երդուել ...

Անգլիան փորձում է, 17րդ դարում, Ռուսիոյ վրայով կապուել Պարսկաստանի հետ, սակայն Ռուսիան արգիլում է Արխանգելսկից հարաւ եւ Աստրախանից այն կողմ օտարների առեւտուրը : Յաս-

ՇԱՐԺԱՎԱՐ ԱՐԱՄԸ

Բայց մէկ էլ ահա մի բեռնատար է գալիս դէպ իրեն : «Սա էլ իմ օրն է ընկնելու», մտածում է Արամը: Բայց երբ այդ բեռնատարը մօտենում է՝ նրա խցիկից դուրս են թռչում զինուոր շարժավարն ու մի ուրիշը եւ վազում դէպի Արամը:— «Ի՞նչ է պատահել», հարցնում են: Բայց մինչ Արամը կը բացատրէ՝ եկողները, առանց խօսքի էլ, հասկանում են, որ խրուել է մնացել:— «Երեւի մեր կողմերից չես՝ դրա համար անըզգոյշ ես եղել», ասում է մէկը: —«Հայաստանից եմ», ասում է Արամը :

— « Հասկանալի է: Հիմա դու ասա՝ մեքենայիդ ամէն ինչը սարքի՞ն է » : Արամի «այո»ն լսելով՝ զինուոր շարժավարը ետ է վազում, իր բեռնատարը բերում եւ շղթայով միացնում Արայի մեքենային ու հայտա... Գերմանացիների կրակոցի տակ հանում է մեծ ճանապարհը ...

Ու այսպէս անցնում են քիլոմեթրեր մինչեւ դուրս են գալիս կրակոցների շըրջանից եւ հասնում ապահով տեղ: Արամը գնդի արխիւը յանձնում է ուր պէտք է .. եւ այդ օրուանից փոխւում է ...

Ընկերս նոր էր վերջացրել իր կարճ պատումը, երբ յայտնեցին, թէ շարժավար Արամն ուզում է ինձ տեսնել :

Ես անցայ միւս սենեակը :

Նա իրօք այնտեղ՝ դրան մօտ կանգնած, սպասում էր ինձ .

— Եկայ իմանալու, թէ առաւօտը ե՞րբ էք ցանկանում դուրս գալ :

— Եօթնին կամ ութին, պատասխանեցի:

Բայց նա, պատասխանս լսելով, չգնաց: Զգացի, որ աւելիք ունի եւ հարցրի .

— Բան ունէ՞ք ասելու, ընկեր Արամ :

— Ներեցէք, ասաց, նկատեցի, որ ինձնից դժգոհ մնացիք, այնպէս չէ՞ :

Ես չուզեցի թաքցնել :

— Այո, ասում եմ:— Տեղ պիտի հասնէինք լուսով, հասանք շատ ուշացած, մութով ... Բայց ոչինչ, ես արդէն մոռացել եմ այդ... Դու այս ասա՝ ո՞վ էր այն խիզախը, որ Ժիտոմիրի ճանապարհին քեզ հանեց ճահճից :

Շարժավարը ժպտաց :

— – Ընկեր Վահանը պատմե՞լ է ... Նա գիտի. Ուկրանիացի էր, անունը Իգնատ :

— Իսկ նա ինքը, այդ կրակոցների տակ մնաց անվնա՞ս :

— Ոչ, երբ տեղ հասանք՝ պարզուեց ... Այսինքն, երբ արխիւը յանձնեցի՝ գնացի դրան շնորհակալութիւն յայտնեմ եւ մնաս բարեւ ասեմ՝ պարզուեց, որ վիրաւորուել է աջ թեւից: Ինքն էլ չէր զգացել: Բայց վէրքը թեթեւ էր: Երկար ցաւ յայտնելով՝ ուզում էի մի երկու խօսք ասեմ ինձ փրկելու համար՝ նա ասաւ միայն — «Ի՛նչ կարիք կայ, ընկեր: Դա բոլորիս պարտքն է » :

Երբ Արամը լռեց՝ հարցրի .

— Իսկ այդ Իգնատը հիմա կա՞յ, ապրո՞ւմ է .

— Այո, ի հարկէ ....

— Ունէ՞ք որեւէ կապ. նամակագրութիւն, բան :

— Ինչպէս չէ: Ըղպէս մարդուն կարելի՞ է մոռանալ....

Միւս օրը վերադարձանք Երեւան: Այս անգամ էլ Արամը ճանապարհին ինչ մեքենայ էլ տեսնում էր կանգնած՝ մօտենում էր օգնում ... եւ որքան էլ երկար էր տեւում այդ աշխատանքը՝ նա այլեւս չէր նեղանում ... նա կատարում էր իր մարդկային պարտքը :

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(5 եւ վերջ)

կայծ խնդրոյ առարկայ էր պարսկական մետաքսը, որի առեւտրի մէջ Հայերը զգալի դեր էին կատարում թէ Շահ Աբասի դէպի Կովկաս արշաւանքից առաջ (Հին Ջուղայի հայ առեւտրականները) եւ թէ Շահ Աբասի արշաւանքից յետոյ, երբ հայ զանգուածները բռնագաղթի ենթարկուեցին դէպի Պարսկաստան, եւ, հաստատուելով Սպահանում եւ ապա Նոր Ջուղայում, մեծ զարկ տուին Պարսկաստանի ներքին, բայց մանաւանդ արտաքին առեւտրին, երկիր մուծելով մեծ քանակութեամբ ոսկի, հարստացնելով Պարսկաստանը :

1668 – 1671 թուերին առժամեայ կերպով դադարեց Վոլգայի վրայով առեւտուրը, Ստեփան (Ստենկա) Ռազինի ապստամբական շարժումով : Այս շարժումը մեծ հարուած էր հասցնում ռուսական առեւտրին, ուստի եւ խեղդուեց եւ, յատկանշական է, որ Ստենկա Ռազինին գլխատելիս, պարսիկ առեւտրականներին ռուս կառավարութիւնը հրաւիրել էր ներկայ գտնուելու :

Ռուսիան առեւտրական ճամբաներ եւ պատուհաններ էր փնտռում . ուստի եւ նուաճեց Բալթիկ ծովի ափերը :

1723 թուին, Պետրոս Մեծ ցարը նուաճեց Դերբենտը եւ Բաքուն. ապա հաշտութիւն կնքեց Պարսկաստանի հետ : Այսպիսով, Կասպից ծովի երկու կարեւոր քաղաք – նաւահանգիստները՝ Աստրախան եւ Բաքու՝ արդէն Ռուսիոյ սեփականութիւնն էին դառնում :

19րդ դարու սկզբին, Ռուսիոյ եւ Պարսկաստանի միջեւ սկսուեց պատերազմ (1805 – 1813). Ռուսիան գրաւեց Վրաստանը. իրաւունք ստացաւ նաեւ Կասպից ծովու վրայ առեւտրական եւ զինուորական նաւատորմ պահելու : Հինգ առ հարիւր տուրք էր դրւում ներածուող եւ արտածուող ապրանքների վրայ :

1826 – 1828 նորէն պատերազմ ռուս – պարսկական, որի հետեւանքով Ռուսիան գրաւեց Երեւանը, Արաքս գետի ձախափնեայ հողերը եւ իջաւ մինչեւ Թաւրիզից հարաւ՝ Թիւրքմէնչայ : Այս անունով յայտնի հաշտութեան դաշնագիրը յատուկ ակտ էր առեւտրի եւ քրիստոնեաների նկատմամբ էքստերրիտորեալ որոշ իրաւունքների (քարդողարներ, ներգաղթ Հայերի՝ 45.000, դէպի Արարատեան դաշտ) :

Այնուհետեւ Թիւրքմէնչայի դաշնագիրը հիմք դարձաւ ռուս – պարսկական յարաբերութիւնների : Այդ շրջանում Պարսկաստանից Ռուսաստան էր արտածւում տարեկան չորս միլիոն ռուբլու ապրանք, Ռուսիայից Պարսկաստան էր ներածւում երկու միլիոն ռուբլու : 1850 թուին հինգ միլիոն ռուբլու բարձրացաւ Պարսկաստանից արտածումը :

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

(1 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՐՄԱՒ

Մեծ քանակութեամբ շաքար, երկաթ եւ այլ սննդամթեր պարունակող այս հրաշալի պտուղին հայրենիքը կը նկատուի Միջին Արեւելքը, յատկապէս արաբական երկիրները : Տարածուած է նաեւ Վրաստան, Ազրբէյջան, Ղրիմ, Կեդրոնական Ասիա, Չինաստան, Քորէա, Ճափոն եւ այլ մերձարեւադարձային երկիրներ :

Հակառակ Հայաստանի կարգ մը շրջաններու այս պտուղին համար ունեցած բարենպաստ պայմաններուն, երբեք չէր փորձուած արմաւենիներու տնկումը : Միայն 1939ին է, որ Ազրբէյջանէն Հայաստան բերուեցան արմաւենիներու ծիլեր եւ տնկուեցան Աղստէֆ գետի հովիտին՝ Իջեւանի շրջանի Ուզունթալա գիւղին մօտերը : Նորատունկ ծառերու արմատաւորումը հիանալի անցած է եւ առաջին իսկ տարին աճած են մինչեւ 180 սանթիմեթր :

Ներկայիս այդ ծառերը շատ փարթամ են, անոնց բարձրութիւնը կը հասնի 6–7 մեթրի, իսկ սաղարթներուն տրամագիծը՝ հինգ մեթրի :

Ուզունթալայէն զատ, արմաւենիներ յաջողութեամբ տնկուած են Ալավերդիի, Իջեւանի եւ Մեղրիի կարգ մը գիւղերուն մէջ : Բոլոր վայրերուն մէջ ալ լաւ կ'աճի եւ կը պտղաբերի :

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՇՏԵՄԱՐԱՆ

Կախարդական աշխարհ է Սեւանի աւազանը : Մօտաւորապէս մէկուկէս դարէ ի վեր անտեսանելի թելերով դէպի իրեն կը քաշէ հարիւրաւոր մասնագէտներ, ճամբորդներ եւ գիտնականներ : Եւ բոլորն ալ հոն կը վերադառնան գոհունակութեամբ, հետազօտողները՝ գոհացուցիչ արդիւնքով եւ ուշագրաւ նիւթերով, իսկ ճամբորդները՝ գեղեցիկ տպաւորութիւններով :

Նոյնը եղաւ նաեւ այս անգամ : Գոհացուցիչ արդիւնքներ տուին Հնագիտութեան եւ Ազգագրութեան հնագիտական արշաւախումբին պեղումները : Պեղուեցան 28 դամբարաններ եւ պրոնզի դարուն պատկանող մեծ ամրոցին աւերակներէն հինգ սենեակներ : Գտնուեցան ամրոցի ուրարտական շրջանի միջնաբերդին մուտքերը, որոնք 1,5 – 2 մեթր լայնութիւն ունին : Միջնաբերդին սենեակներուն մէջ գտնուեցան ուրարտական եւ միջնադարեան կաւէ ամաններու բազմաթիւ կտորներ, հայկական թոնիրներ եւ այլ իրեր : Պարզուեցաւ, որ միջնաբերդին մուտքերը շարուած են կիսով մշակուած քարերով, պարագայ մը, որ բնորոշ է ուրարտական ամրոցներուն : Կարեւոր է նաեւ այն, որ միջնաբերդը ձեւաւորուած եւ վերաշինուած է հաւանաբար Արգիշտի թագաւորին (Ք. Ա. 785 – 760) հրամանով :

Հակառակ ասոր, ամրոցին երկու ընդարձակ կացարաններուն պատերը շարուած են մեծ եւ ծանր որձաքարերով եւ չեն տաշուած :

Պեղուած կացարաններուն մէջ յայտնաբերուեցան 1500էն աւելի կաւէ ամաններու կտորներ եւ մօտաւորապէս նոյնքան ալ մեծ եւ փոքր եղջիւրաւոր կենդանիներու ոսկորներ, որոնց մէջ նաեւ ամբակաւոր եւ վայրի կենդանիներու ոսկորներ, հաւանաբար որսացուած :

Սեւանի աւազանը, ինչպէս այսօր, այնպէս ալ հազարամեակներ առաջ, հրապուրած է մարդիկը, իսկ Լճաշէնի հին ամրոցը դարեր շարունակ պատնէշի պէս փակած է դէպի Սեւան տանող մուտքը : Բնիկները աներեւակայելի յամառ աշխատանքով եւ գերմարդկային ուժով բարձրացած են ամրոցին պարիսպներուն կիկլոպեան պատերը՝ իրենց մէջ առնելով աւելի քան յիսուն հեկտար տարածութիւն եւ բազմաթիւ բլուրներ : Ամրոցին պարիսպներուն թէ դուրսը եւ թէ ներսը մինչեւ այսօր ալ մնացած են հարիւրաւոր շէնքերու աւերակներուն հիմերը :

Յամառ եւ երկարատեւ դիմադրութիւն ցոյց տուած են բնիկները պատերազմներու մէջ փորձուած, այդ ատենուան զէնքերու բոլոր տեսակներով զինուած ուրարտական բանակներուն դէմ :

Ուրարտացիները միայն մեծ կորուստներու գնով եւ կրկնուող յարձակումներով կրցած են գրաւել Լճաշէնի ամրոցը : Այս վերջինները, հասկնալով բերդին կարեւորութիւնը՝ յետագային վերաշինած եւ ընդարձակած են զայն :

Լճաշէնի ամրոցը Հայաստանի մէջ գտնուող այդ տեսակ ամրոցներուն ամէնէն մեծն է : Եթէ նկատի առնենք ամրոցին դեռ չքանդուած պատերը, որոնք տեղ – տեղ կ'երկարին 100 – 350 մեթր՝ մէկէն չորս մեթր բարձրութեամբ, շարուած քարերուն տարբեր չափերը, որոնք կը փաստեն վերակառուցման ժամանակաշրջանները, ու վերջապէս, եթէ հաշուի առնենք պեղումներով եւ հետազօտութեամբ ձեռք բերուած մեծաքանակ իրերը, ապա ամենայն իրաւամբ կրնանք ըսել թէ ամրոցը շինուած է մեր թուականէն երկու հազար տարի առաջ : Այսինքն, ամրոցը շինուած է շուրջ չորս հազար տարի առաջ, իսկ վերջնապէս քանդուած է միջնադարուն : Ի հարկէ, միջնադարուն սակաւաթիւ էին ամրոցին բնակիչները : Բայց, անվիճելի է որ Հայեր էին վերջին բնակիչները : Մինչեւ այսօր ալ աւերակներուն ներսը կամ դուրսը, բազմաթիւ վայրերու մէջ պահպանուած են հայկական միջնադարու գերեզմաններ, խաչքարեր, մատուռներ եւայլն :

Ջուրի տակէն բացուած երեք հարիւրէ աւելի դամբարաններուն մէջ դարեր շարունակ պահուած մնացեր են մեր նախնիքներուն կերտած անգնահատելի յուշարձանները : Այս տարուան մեր պեղած դամբարաններէն մէկ քանին չափազանց ուշագրաւ եւ հարուստ իրեր տուին : Հանդիպեցանք դամբարաններու, որոնց ամէն մէկուն մէջ խնամքով շարուած էին 25էն 40 մեծ եւ պզտիկ կաւէ ամաններ, որոնց կարեւոր մասը ներկուած է սեւ, ճերմակ, կարմիր : Ներկերը մնացած են թարմ, պահպանած են իրենց գոյնը : Պեղուած դամբարաններուն մէջ երեւան եկած են մէկական կմախք՝ աջ կամ ձախ կողմին վրայ կծկուած պառկած :

Ամէնէն ուշագրաւները երկու մեծ դամբարաններն էին, ամէն մէկուն մէջ՝ երկու սկաւառակաձեւ անիւներով սայլ մը : Դժբախտաբար երկու սայլերն ալ կոտրուած են. անիւները դամբարան դընելէ առաջ խանձուած են : Այս սայլերով 15ի կը հասնի Լճաշէնի դամբարաններէն հանուած սայլերուն թիւը : Առաջին անգամն է հնագիտութեան պատմութեան մէջ, որ միեւնոյն տեղէն կը գտնուին Ք. Ա. ԺԲ – ԺԴ դարերու պատկանող եւ իրենց շինութեամբ բոլորովին տարբեր այսքան շատ սայլեր : Սայլերէն մէկուն քով գտնուեցաւ կաւէ պատրաստուած երկարաճիտ կօշիկ մը, միւսին մօտ՝ մարդոց, առիւծներու պատկերներ ունեցող գլանաձեւ կնիք եւ զէնքերու ու զարդարանքներու բազմաթիւ օրինակներ, ինչպէս նաեւ կենցաղային իրեր : Մեծ վարպետութեամբ ձուլուած է եղջերուի պրոնզէ մեծ արձանը :

Տարիներ շարունակ Լճաշէնի մէջ կատարուող պեղումները իրաւունք կուտան քանի մը եզրակացութիւններ հանելու : Առաջին եզրակացութիւնը այն է, որ այստեղի մշակոյթը յառաջ եկած է բնիկ ցեղերու երկարատեւ նստակեաց կեանքի պայմաններու մէջ : Օգտագործած են տեղական պղինձի եւ ոսկիի հանքերը եւ անոնցմէ պատրաստած են բազմազան առարկաներ : Տեղացիներուն գլխաւոր զբաղումը եղած է անասնապահութիւնը եւ երկրագործութիւնը : Ապրուստի գլխաւոր միջոց չեն եղած որսորդութիւնը եւ ձկնորսութիւնը : Լճաշէնի մշակոյթը կերտող ցեղախումբերը մեկուսացած կեանք վարած չեն, ընդհակառակն, շփման մէջ գտնուած են հարեւան եւ հեռաւոր երկիրներու հետ : Խեցեգործութեան գլխաւոր մասը պատրաստուած է ոչ թէ կաւէ, ինչպէս կը կարծուէր մինչեւ այսօր, այլ սեւ կամ կարմիր ալիւրացուած տուֆէն : Այս նոր փաստը հաստատուած պէտք է համարել առնուազն Լճաշէնի համար : Նոյնպէս առաջին անգամ մենք Լճաշէնի մշակոյթին պատկանող յուշարձաններուն կարեւոր մասը կը կապենք Եդրուսկներու մշակոյթին հետ, հարց մը, որու հիմնաւորումը եւ ապացուցումը դուրս կ'իյնայ այս յօդուածին սահմաններէն :

Սեւանի աւազանը, մէջն ըլլալով Լճաշէնը, լեցուն է բոլոր ժամանակներուն պատկանող յուշարձաններով : Ան իսկական պատմական շտեմարան է :

Հ. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Տէրվիշը մարդկութեան առաքեալն է, պէյս, նկատել տուաւ այդ Աստուծոյ մարդը, անիկա ամէն երկիր, ամէն կողմ կը թափառի :

— Խիստ լաւ. կը փափաքի՞ս քանի մը օր քովս մնալ :

— Ինչո՞ւ չէ... ամենայն սիրով : Ես բարի մարդոց համար կը թափառիմ .. :

— Շնորհակալ եմ... ուրեմն վաղը կրնանք տեսնուիլ. այնպէս չէ՞ :

— Պատրաստ եմ... մրմնջեց Տէրվիշը՝ եւ մօտենալով իր դողդոջուն ձեռքը տըւաւ վերատեսուչ Լութֆի աղային, որ սեղմեց ու հեռացաւ :

Տէրվիշը մինակ մնաց :

Երբ Լութֆի աղա բաւական հեռացած էր, ինքը մեքենաբար ոտքի ելաւ ու ինքնիրեն մրմնջեց .

— Աստուած իմ, առաջնորդէ քայլերուս ...:

Յետոյ դէպ ի քաղաք յառաջացաւ :

Հետեւեալ օրը Լութֆի աղա դարձեալ պարիսպին տակ գտաւ զինքը եւ խնդրեց որ միասին բերդին մէջ մտնէ :

Տէրվիշը չմերժեց... այլ՝ ընդհակառակն ըլլալով, աչքերուն մէջ ուրախութեան ճառագայթ մը փայլեցաւ :

Անմիջապէս Լութֆի աղայի ետեւէն գնաց :

Լութֆի աղա պաշտօնատունը տարաւ զինքը :

— Նստիր, բարի Տէրվիշ, ըսաւ Լութֆի աղա : Հիմակ կրնանք խօսիլ... : Ես շատ կը սիրեմ քեզի պէս տէրվիշներու հետ տեսակցութիւններ ընել :

— Ուրախ եմ, պէյս, մրմնջեց Տէրվիշը :

Երկու խորհրդաւոր անձերն իրարու երես նայեցան եւ վայրկեան մը խորին լըռութեան մէջ՝ մտածեցին իրենց խօսելիքներուն վրայ :

— Իրաւ, բարի Տէրվիշս, յարեց Լութֆի աղա՝ խզելով լռութիւնը, ըսէ ինծի թէ ի՞նչ գաղափար ունիս մարդերու ճակատագրին վրայ :

— Ճակատագիրը ... հառաչեց Տէրվիշը՝ վշտալի ձայնով մը :

Ու ձեռքը ճաղատ ճակտին տանելով կարծես յիշել ուզեց իր ըսելիքները ... Յետոյ ոտքի ելաւ.. չորսդին պըլլացուց իր աչքերը... սկսաւ դողդոջել... սկսաւ ... հառաչել ...

Անիկա շատ չտեւեց :

Իսկոյն գետնին վրայ փռուեցաւ... ցաւագարի մը պէս գալարուեցաւ... ու փրփուրը բերնէն դուրս թափելով՝ սկսաւ հեկեկալ ...:

Ու այդ գերագոյն տանջանքներուն մէջ տէրվիշը մրմնջեց .

— Եարապպի, Եարապպի ...:

Լութֆի աղա սոսկումով մը վեր ցատկեց նստած տեղէն ... քայլ մը առաւ ու մօտեցաւ տէրվիշին, որ շարունակ կը գալարուէր, կը փղձկէր՝ ելեքտրական հոսանքէ մը անցուած էութեան մը պէս :

— Տէրվիշ... տէրվիշ... բացագանչեց Լութֆի աղա կակազած ձայնով մը :

Բայց ձայն մը չառաւ... պատասխան մը չստացաւ :

Այն ատեն պարտաւորուեցաւ սպասել : Միայն թէ սենեակին դուռը գոցեց որ մէկը չգայ այդ տեսարանին վրայ :

Հազիւ թէ տասը վայրկեան անցած էր, ահա ճիչ մը հանեց տէրվիշը ...: Ու ըսկսաւ այսպէս խօսիլ .

— «Մտիկ ըրէ, պէյս :

« Աստուած՝ որ իր արդարադատ ձեռքով վճռեց ճակատագիրը տառապեալ մարդերու :

« Աստուած՝ որ ամէնուս վրայ կը նայի իր ամենաթափանց աչքերով ...

« Այն Աստուածը տէրվիշին կ'ըսէ .

« Երջանկալից է այն մարդուն ճակատագիրը ...

« Բարի է այն մարդուն վախճանը ...

« Մէկ խօսքով՝

« Բախտաւոր է այն մարդը, որ թըշուառներու, անկեալներու, բոլոր լքեալներուն վրայ կը նայի խղճի մը կատարեալ գիտակցութեամբ ու զգացումի մը վերագոյն վեհութեամբը ...:

« Ով պէյ .

« Մարդերու ճակատագիրը փոփոխական է... բախտին խաղը կը դարձնէ զայն անիւի մը պէս :

« Երէկուան ժպտող աչքը՝ կ'արտասուէ ...

« Զուարթ ու փթթող հոգին կը թօշնի արեւադարձ ծաղիկի մը պէս ,:

«Յոյսը ոչ մէկ փառքի վրայ մի հաստատեր ...:

« Փառքը վաղանցուկ երազի մը պէս կը սահի ...

« Իսկ յոյսը՝ առկայծ ճրագի մը նման կը մարի :

« Դուն բարի եղիր... առաքինի եղիր ... վեհանձն եղիր ...

« Բայց, բարի, առաքինի եւ վեհանձն ըլլալու համար, պէտք է աշխարհի ունայնութեան վրայ չնայիս ...

(Շար.)

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ

Մշակութային Միութեան Փարիզի Վարչութեան ժողովըստիպողաբար տեղի պիտի ունենայ այս Երկուշաբթի, ժամը 19ին, Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին մէջ: Վարչութեան անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան վարժարանը վերաբացուած է: Ծանօթ ուսուցչուհի եւ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան կը դասաւանդէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, եւ կէսօրէ վերջ ժամը 14էն մինչեւ 16:

Նոյնպէս Կիրակի առաւօտները:

Կը յանձնարարուի Լիոնահայ ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ամէն օր դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ժամը 16էն մինչեւ 19:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 5-ին, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել: Ուսուցչուհի՝ Տիկին Հազարեան:

ԾԱԽՈՒ ԵՆ

Հիւսելու մեքենաներ, ժօժ 12, 10 և 8:
Դիմել Արզումանեան,

7, Cité des Haydamilles,
Issy-les-Moulineaux
MIC. 81-05

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Միջին տարիքի հայ կին մը, երախայ մը նայելու եւ իրիկուան ճաշ պատրաստելու համար:
Հասցէ.— Արեւեան,

13, Rue Jean Poulmarch, Les Lilas
Métro : Mairie des Lilas.
VIL. 36-47

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հոկտեմբեր 2ին, Երկուշաբթի կը վերսկսի հայերէնի դասընթացքը: Տարեկան միայն 10 Ն. Ֆ. Լիսէ Քոնտորսէի մէջ:

«Ասօսիասիոն Ֆիլոթէքնիք» որ հաստատուած է 25 տարիներէ ի վեր եւ ճանչցուած իբրեւ հանրօգուտ ձեռնարկ, հայերէն լեզուի եւս դասընթացք մը նըշանակած է իր ծրագրին մէջ:

Աշակերտները հոն արձանագրուելով այն առաւելութիւնը ունին որ օտար լեզուներու ալ կրնան հետեւիլ միեւնոյն վճարումով:

Ուսուցչուհին է Տիկին Աարինէ Ջիթունի:

Արձանագրուելու համար դիմել՝

47, Rue St - André - des Arts
Métro : St-Michel ou Odéon.
Երկուշաբթի՝ ժամը 17·30 – 19·30:
Շաբաթ՝ ժամը 14 – 16:
Ուրբաթ՝ ժամը 18 – 19:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մը 20 – 35 տարեկան, իբրեւ վաճառորդ (վանտէօր) կերպասի վաճառատան համար:

Օգնական տղայ մը 15 – 20 տարեկան նոյն վաճառատան համար:

Դիմել՝

Etbs AGEDER
67, Rue de Cléry, Paris 2e

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Սէնթ Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը եւ նորակազմ Կրթ. մարմինը Թաղիս եւ շրջաններուն բոլոր ծնողքներուն կը յայտարարեն թէ մայրենի լեզուի ուսման համար դասաւանդութիւնները կ'սկսին Հինգշաբթի 5 Հոկտեմբեր կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, եկեղեցւոյ խորհրդարանի մէջ, արձանագրութիւնները Կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարժարանին վերաբացումը պիտի կատարուի՝ Հոկտեմբեր 5ին, Հինգշաբթի առաւօտ, ժամը 9ին, Ս. Սահակ Մեսրոպ սրահին մէջ:

Արձանագրութիւն, դասարանական բաժանում եւ դասաւանդութիւն տեղի պիտի ունենան նոյն օրը՝ ուսուցիչ Պ. Վահրամ Մխիթիքի կողմէ:

Վարչութիւնը կը խնդրէ յարգելի ծնողքներէն որ նկատի ունենան վերոյիշեալ թուականը եւ անյապաղ արձանագրել տան իրենց զաւակները, եւ նորեր ալ, յանուն մատաղ սերունդի ազգ. դաստիարակութեան:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտեմբեր 7, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ, 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Place St-Sulpice (Métro : St-Sulpice)

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ.—

Կը մասնակցին.— ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ՍՈՒՐԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ (երգ), ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ԻՌԷՆ ՖԱՐՇԻԵԱՆ (ձայն – պատկեր – րասփիւռի երաժշտութեան, Ազգային Մրցումին Ա. մրցանակ եւ Ռոյանի արծաթեայ բաժակին մրցանակաւոր), Օր. ԹԱՌՕՆ (պար), ՀՆԳԵԱԿ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

ROBERTO SÉTO

նուագախումբով:

Խօսնակ՝ ԸՆԿ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ձոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով | ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ԺԱՆ ՏԷՐ - ՄԷՐԿԵՐԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին

ԺԻՄՆԱԶԻ ԹԱՏՐՈՆԻՆ ՄԷՋ

Rue du Théâtre-Français (Քանըպիէրի վրայ)

Մարկրիթ – Լոն – Ժագ Թիպօ 1961 միջազգային մրցումին մէջ վերջերս առաջին մրցանակի արժանացած ջութակի վիրթիւոզ Ժան Տէր – Մերկերեան Մարսէյլի հայ գաղութին կողմէ հրաւիրուած ըլլալով, այս շաբթու վերջ պիտի տայ ջութակի «ռեսիթալ»մը, որուն կազմակերպութիւնը ստանձնած է Հայ – Ֆրանսական Յանձնախումբ մը:

Տոմսերը ապահովել Յանձնախումբէն:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 2էն, Կիրակի, իրիկուն Դեկտեմբեր 10

Այս տարի, յաւելեալ նոր բաժին մը՝

ՔՈՒՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ուր պիտի ներկայացուին հայ արուեստագէտներու զանազան գործերը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 3 OCTOBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9219 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5020

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

Բ.

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն ի վեր մեծապէս զարգացաւ քիւրտ ազգայնական գիտակցումը :

Թուրքիոյ 1925ի եւ 1930ի կրկնակ ապստամբութիւնները բիւրեղացուցին անկախ հայրենիք մը ունենալու գաղափարականը :

Ցեղապետներն իսկ, որոնք Թուրքիոյ, Իրաքի, Սուրիոյ եւ Իրանի մէջ տեղական իշխանութեանց պաշտպանութիւնը կը վայելէին, որպէսզի հաւատարիմ հպատակի դիրքին մէջ պահէին իրենց ենթակայ ցեղախումբերը, տողորուեցան նոյն գաղափարականով :

Հոյպունի մտաւորականներուն յաջորդեցին քիւրտ երիտասարդ համալսարականներ, որոնք դարձած են ջահակիրները ազգային ազատագրութեան :

Արտասահմանի մէջ կը հրատարակեն թերթեր եւրոպական լեզուներով, օտարներուն ծանօթացնելու համար իրենց դատը: Կազմած են Ուսանողական Միութիւն մը, որ պարբերաբար կ'ունենայ իր համագումարը Եւրոպայի մէջ:

Թուրքերը տարիներէ ի վեր կը ջանան «Թրքացնել» իրենց սահմաններուն մէջ ապրող Քիւրտերը: Սակայն չեն յաջողիր: Արեւելեան նահանգներուն մէջ, Հայերու մեկնումէն ի վեր, մնացած են միայն Քիւրտեր, որոնք բառ մը Թուրքերէն չեն գիտեր եւ կը խօսին իրենց մայրենի լեզուն: Թուրք ուսուցիչ մը դառնութեամբ կը գանգատէր վերջերս այս մասին :

Հակառակ տարագրութեանց եւ «տեղափոխութեանց», Քիւրտերը կը պահեն իրենց ազգային դիմագիծը Թուրքիոյ մէջ: Անցեալ Յունուարին Վանէն ու Հէքքեարիէն յիսուն-եւհինգ քիւրտ ընտանիք ներ տարագրուեցան եւ Անգարայի մէջ քառասունեւհինգ քիւրտ ազգայնականներ դատարան յանձնուեցան՝ անկախ Քիւրդիստան կազմելու ամբաստանութեամբ :

Սուրիոյ Քիւրտերն ալ պարբերաբար կը խլրտին: Տարւոյս սկիզբը Դամասկոսի մէջ երեսուներկու Քիւրտեր զանազան պատիժներու դատապարտուեցան գինուորական ատեանի մը կողմէ՝ նոյն ամբաստանութեամբ :

Իրանի Քիւրտերը Մահապատի դաւէն ի վեր աւելի խոհեմ են :

Իրաքի մէջ է որ աւելի սուր հանգամանք առած է քրտական հարցը :

1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութիւնը մեծ յոյսեր ներշնչած էր Քիւրտերուն, որոնք մեծամասնութիւն կը կազմեն հիւսիսային շրջանին մէջ, հոն՝ ուր կը գտնուին քարիւղի հարուստ հորերը :

Հաշէմիներու օրով Իրաքի Քիւրտերը կազմած էին «Քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութիւն»ը, որ գաղտնի կը գործէր: Յեղափոխութենէն վերջ այս կազմակերպութիւնը հրապարակ իջաւ եւ ստացաւ Զօրավար Քասըմի պաշտպանութիւնը :

Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի, տասնեւմէկ տարի խորհրդային երկիրներու մէջ ապրելէ ետք, մեծ շուքով վերադարձաւ Իրաք եւ ողջագուրուեցաւ Քասըմի հետ:

Ու մինչ կը կարծուէր թէ «տեղական ինքնավարութեան» դծով լուծուած էր քրտական հարցը Իրաքի մէջ, պայթեցաւ Քիւրտերու ապստամբութիւնը Պաղտատի կառավարութեան դէմ :

Պատճառը զօրավարին նոր քաղաքականութիւնն էր :

Քիւրտ դեմոկրատ կուսակցութեան պաշտօնաթերթը Խապաթ եւ քրտական միւս օրաթերթերը փակուեցան մէկը միւսին ետեւէն: Ձնշուեցան Քիւրտերուն տրուած կարգ մը ազատութիւնները : Բանտարկուեցան քիւրտ մտաւորականները: Ջիպարի ցեղախումբի հրոսակները հանուեցան քիւրտ դեմոկրատներուն դէմ, Պաղտատի կառավարութեան կողմէ հայթայթուած զէնքերով :

Ապստամբական շարժումը սկսաւ Յունիս 8ին, երբ Մոլլա Մուսթաֆա Պարզանի յարձակելով Ջիպարիներու վրայ, գրաւեց անոնց զէնքերը եւ ծանուցագիր մը ուղղեց Զօր. Քասըմի՝ պահանջելով բանտարկեալներու ազատ արձակումը, հալածանքներու դադարումը եւ ինքնավարութեան խոստումներուն իրականացումը :

Պատասխան չստանալով, քրտական ուժերը յարձակողականի անցան, հետզհետէ գրաւելով Իմատիյէ — Ռաւանտուզ շրջանը, մինչեւ Իրանեւթրքական սահմանագլուխը, Սիւլէյմանիէի հիւսիսը, ինչպէս նաեւ մեծ ու փոքր Զապի եւ Տիալա գետի հովիտները: Ճէպէլ Սինճարի Եզիտիներն ալ միացած են Քիւրտերուն :

Սեպտեմբեր 10ին Իրաքի զինուորները օդանաւերու օգնութեամբ փորձեցին ջլապել ապստամբական շարժումը: Սակայն Քիւրտերը տեղի չեն տար :

Խորհրդային Միութիւնը 1945էն ի վեր կը ներկայանայ իբրեւ ախոյեան Քիւրտերու ազատագրութեան: Հայաստանի մէջ իր պաշտպանութեան տակ առած է քառասուն հազար Քիւրտերը: Երեւանի ձայնասփիւռը ամէն օր քիւրտերէն լեզուով քարոզչութիւն կ'ընէ :

Միւս կողմէ զէնք ու ռազմանիւթ կը հայթայթէ Զօր. Քասըմի, ճնշելու համար քրտական ապստամբութիւնը :

Ի՞նչ է վերջապէս Մոսկուայի դիրքը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԻՐ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԽԶԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ ՀԵՏ

Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը իր վարչապետին բերնով ներկայացուց իր ծրագիրը : Քուզպարի հանդիսաւոր յայտարարութիւն մը ըրաւ, որուն ընթացքին շեշտեց .— Ա) Նասր բռնաբարած է Միութիւնը եւ յեղափոխական շարժումը աշխատեցաւ ի շահ արաբ ազգին մեծ միութեան: Բ) Կառավարութիւնը կը նուիրուի հողային ամբողջականութեան պահպանման: Գ) Կը յուսայ (կառավարութիւնը՝) չորս ամիսէն վերահաստատել սահմանադրական վարչաձեւ մը : Դ) Կ'երաշխաւորէ հանրային ազատութիւնները : Ե) Ձեռք կ'երկարէ բոլոր արաբական պետութեանց իրագործելու համար արաբ ազգի մեծ միասնականութիւնը: Զ) Սուրիա հաւատարիմ կը մնայ ՄԱԿի Ուխտին: Է) Կառավարութիւնը կ'երաշխաւորէ բանուորներու եւ գիւղացիներու բոլոր իրաւունքները ընկերվարական իսկական հիմերու վրայ եւ եղբայրական յարաբերութիւններ պիտի ըստեղծէ անոնց եւ գործատէրերու միջեւ : Ը) Կառավարութիւնը ազգային տնտեսութիւնը պիտի առաջնորդէ դէպի բարգաւաճում, ազատ ձգելով անհատական նախաձեռնութիւնները:

Այս ծրագիրը իր ընդհանուր գիծերուն մէջ այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ նոր կառավարութիւնը կ'ուզէ ժողովրդավար կարգեր հաստատել երկրին մէջ եւ ձեռք առած առաջին միջոցները ցոյց կու տան թէ վերջ կ'ուզէ դնել Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան ժամանակ տրըուած որոշումներուն եւ գործադրուած օրէնքներուն, նոյնիսկ տնտեսական գետնի վրայ :

Այս յայտարարութեան զուգընթաց, կառավարութիւնը կը հրապարակէր իր տուած առաջին որոշումները: Զօրավար Ապտէլ Քերիմ Զահրէտտին Սուրիական ընդհանուր ուժերու հրամանատար նշանակուեցաւ, բուն տիտղոսն է «Արաբական Սուրիական Հանրապետութեան» ուժերու ընդհանուր հրամանատար: Այս նշանակումը կարծել կու տայ թէ ինք է եղած յեղափոխութեան գլուխը : Մինչեւ Սեպտեմբեր 29 մաս կը կազմէր Միացեալ բանակին, ուրեմն մինչեւ վերջին օրը Նասր լուր չունէր Զահրէտտինի խաղացած դերէն: Ոստիկանութեան վերատեսուչ նշանակուած է Զօրավար Ֆաթ Պաքէր :

Բոլոր Եգիպտացիները որոնք Սուրիա կ'ապրին պէտք է մարզահամարի ենթարկուին որպէսզի մաս մաս «հայրենիք» վերադառնան, այլ խօսքով Եգիպտացիները կ'արտաքսուին: Այս գործողութեան իր մասնակցութիւնը կը բերէ Լիբանան որ «կամուրջի» դեր կը խաղայ: Արդարեւ բոլոր Եգիպտահպատակները Լիբանան կ'երթան, ուրկէ Եգիպտոս կը փոխադրուին :

Սուրիացի բոլոր քաղաքայինները պէտք է վերադարձնեն իրենց զէնքերը :

Բոլոր օտարականները որոնք ցոյցերու կը մասնակցին պիտի արտաքսուին :

Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան միակ արտօնուած կուսակցութիւնը «Ազգային Միութիւն» լուծուեցաւ :

Պէտք է սակայն նկատի ունենալ թէ երկրին կացութիւնը յստակ չէ: Կիրակի օր Գահիրէէն եկած լուրերու համաձայն նոր խլրտումներ պատահած էին երկրին մէջ, մանաւանդ Հալէպի: Նոյն ատեն Դամասկոսի ձայնասփիւռը կը հաղորդէր թէ երկրին կացութիւնը շատ հանդարտ է եւ համակրական ցոյցերը իրարու կը յաջորդեն: Լաւագոյն է, հաւանաբար, երկու լուրերն ալ որոշ վերապահութեամբ ընդունիլ : Սուրիական նոր կառավարութեան ձեռք առած կարգ մը միջոցները, ինչպէս բոլոր համալսարաններու եւ դպրոցներու փակումը, ցնոր տնօրինութիւն, այն տպաւորութիւնը կը թողու թէ երկիրը այնքան ալ հանդարտ չէ եւ այդ ձեւով Քուզպարիի դահլիճը կ'ուզէ արգելք հանդիսանալ նոր ցոյցերու : Միւս կողմէ Սուրիայէն հեռացող Եգիպտացիները կը յայտարարեն թէ նոր կարգերուն դէմ ցոյցեր տեղի կ'ունենան, գլխաւորաբար երկրին հիւսիսը, մանաւանդ Հալէպ: Լուսարգելքի դրութիւնը միշտ ի զօրու կը մնայ ժամը 20էն 6:

Գահիրէի մէջ, զանգուածային ցոյցեր տեղի կ'ունենան ի նպաստ Նասրի որ կը շարունակէ շնորհաւորական (իր կեցուածքին համար) կամ ցաւակցական (պատահածին համար) հեռագրեր ստանալ: Սուրիա պատահածը բաւական բարդ հարցերու ծնունդ կու տայ նաեւ դիւանագիտական գետնի վրայ : Իբրեւ դերիշխան պետութիւն, կ'ուզէ ՄԱԿի անդամակցիլ, բայց Նասր ոչ միայն որոշած է պահել«ԱրաբՄիաց.Հանրապետութիւն » տիտղոսը այլեւ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները այն երկիրներուն հետ որոնք ճանչցան անկախ Սուրիան, ինչպէս՝ Թուրքիա եւ Յորդանան (Պարսկաստան վերջին պահուն ետ կեցաւ): Ամերիկա, Անգլիա Ուէթ Էնտ Սի (սպասել և դիտել) քաղաքականութեան կը հետեւին :

ՍԱՐԱՃ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Դամասկոսի ձայնասփիւռը Երկուշաբթի առաւօտ հաղորդեց թէ Գնդ. Սարաճ ձերբակալուած է, որպէսզի առաջքն առնուի յետադայ խափանարարական գործունէութիւններու :

× Արտասահմանեան մամուլին այն մասը որ կ'արդարացնէ եւ բնական կը գտնէ Դամասկոսի այս շարժումը կը յիշէ նախկին վարչակարգին բռնատիրական քաղաքականութիւնը որուն զոհերուն մէջ, Ֆրանս-Սուար կը նշէ Հայերը :

× Եգիպտացիներու մեկնումը դէպի Եգիպտոս խսկական աքսորի երեւոյթ ունի կ'ըսեն Պէյրութի մէջ, ուրկէ 1400 Եգիպտացիներ արդէն ճամբայ ելած են դէպի Աղեքսանդրիա :

× Վերջին լուրերուն համաձայն Նասր զինուորական նոր պատրաստութիւններ տեսած է, ինչ որ կարծել կու տայ թէ հրաժարած չէ Սուրիան վերագրաւելու գաղափարէն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՐՏ ԷԹԼԻ Մոսկուա մեկնեցաւ ուր նախապատրաստական աշխատանքներ պիտի կատարէ «համաշխարհային կառավարութեան » մը կազմութեան համար: Անգլիոյ նախկին վարչապետը յայտարարեց թէ պետական բազմաթիւ ղեկավարներ նպաստաւոր կարծիք ունին նման կառավարութեան մը համար :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ Մոսկուայի դեսպանը իր երկրին «ժողովրդական հանրապետութիւն» հռչակման 12րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած ընդունելութեան մը ընթացքին յայտարարեց թէ Չին ժողովուրդը միշտ Խորհրդային Միութեան կողքին պիտի ըլլայ: Մինչ Փեքին կը տօնէր նոյն տարեդարձը 500.000 հոգինոց տպաւորիչ տողանցքով մը: Հիւրերու կարգին պէտք է յիշել Պելժիոյ Էլիզապէթ Մայր Թագուհին : Խորհրդային պատուիրակութիւնը շատ անշուք էր, մինչ Սթալինի հսկայ նկարը կ'իշխէր Փեքինի վրայ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ մերժեց Ճափոնի բողոքագիրը հիւլէական վերջին փորձերուն առթիւ եւ ցաւ յայտնեց որ Ճափոն ապագինման խորհրդային տեսակէտը չի պաշտպաներ ՄԱԿի մէջ :

ՏԸ ԿՈԼ Նոյեմբերին նոր շրջապտոյտ մը պիտի ընէ այցելելով Վօքլիւզի, Պուշ Տիւ Ռոնի, Վառի եւ Քորսիքայի նահանգները :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ նպաստները հարիւրին 6 յաւելում մը պիտի կրեն Յունուար 1էն սկսեալ:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ կառավարութիւնը որոշեց չարձակել այն զինուորները որոնց զինուորական ծառայութեան շրջանը վերջացած է, մինչեւ արեւելեան Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրի ստորագրութիւնը : Այս առթիւ հրատարակուած պաշտօնական զեկոյցին մէջ, Պուլկարները կ'ըսեն թէ այս միջոցները ձեռք կ'առնեն պատասխանելու համար Յունաստանի եւ Թուրքիոյ ռազմական պատրաստութիւններուն :

ՖՐԱՆՔՈՅԻ վարչակարգի հաստատման 25ամեակը տօնուեցաւ առջի օր :

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30ին վերջացաւ 16րդ յօդուածին գործադրութիւնը, զոր տը Կոլ սահմանած էր ապրիլ 22էն ի վեր : Ներկայիս այդ իրաւասութիւնները կը պատկանին խորհրդարանին, բայց տը Կոլ իր կարգին կրնայ լուծել խորհրդարանը ինչ որ չէր կրնար ընել 16րդ յօդուածի գործադրութեան ժամանակ :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կրնայ առաջարկել որ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար մը նշանակուի եւ 4 – 5 «օժանդակ» քարտուղարներ ունենայ, մինչեւ 1963: Այդ թըւականին կը վերջանար միայն Համըրշըլտի պաշտօնը: Տեսակ մը «փոխանցման» դիւան է, Մոսկուայի առաջարկելիքը:

ԱԼԺԷՐԻ մէջ, Երկուշաբթի առտու գործադուլը սկսաւ: Ծանօթ է որ «կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակը» գործադուլի հրահանգ տուած էր Հոկտեմբեր 2ի համար Ալժէրի պետական հեռատեսիլէն այն ժամուն երբ տը Կոլ կը խօսէր :

Ի ՊԷՏՍ ԱՆԳԻՏԱՑ

Մեր մէջ տակաւին կան կարգ մը չոր – գլուխներ, պահպանողական տարրեր, կծկուած սրճարաններու մութ անկիւն – ները, կամ ծուարած փարթամ տուներու մէջ, օրն ի բուն կը հոլովեն տարիներէ ի վեր բերնի ծամոց դարձած միեւնոյն յանկերգը: Թէ «մենք Թուրքերուն հետ լաւ կ'ապրէինք, չգիտցանք խոհեմաբար վարուիլ անոնց հետ: Թէ մեր կուսակ – ցութիւններուն պատճառաւ ջարդուե – ցանք»:

Համրային եւ ազգային կեանքի մէջ որ եւ է դեր չկատարող շուկայի այս բանդէտ – ները թող բարեհաճին կարդալ Թուրքիոյ Հայկ. նահանգներու եկեղեցական իշ – խանութեանց առաջնորդարաններու ար – ձանագրութիւնները: Նմոյշ մը այդ բաղ – մաթիւ արձանագրութիւններէն:

Ժ.

1854էն առաջ քաղաքին մէջ Հայեր հլու բնակիչներ եղած են իրենց Թուրք դրա – ցիներուն: Արտաքին երեւոյթով, անոնք կապոյտ կտաւէ զպունն կը հագնէին՝ տարբերութիւն ունենալու համար Թուր – քերուն մետաքսեայ կամ գոյնզգոյն մա – նածով բանուած զպուններէն: Եթէ գոյն – զգոյն զպուն հագնէին, պէտք էր որ կար – կտուած լինէին: Հայեր ալ կարմիր ֆէս կը դնէին գլուխնին, բայց լաթ (չիթ) կը փաթթէին, որպէսզի մազերնին չերեւայ: Քրիստոնեան եթէ ֆէսին տակէն մազերը ցոյց տար, անիկա ըմբոստութեան նշան էր, որուն մահմետականը չէր հանդուր – ժեր:

Ընդհանուր առմամբ պէտք էր խեղճուկ եւ աղքատ երեւնալ՝ ազատ մնալու հա – մար Թուրքերու կեղեքումներէն: Եթէ ոսկեղէն, կամ նոյնիսկ ժամացոյց մը ունենային, կողոպտուելու վտանգին են – թակայ կը լինէին: Կիներ գլուխնին թանձր շղարշով մը կը ծածկէին մար – գարտեայ կապուած գլուխներնին չերե – ւալու համար, թեւերնին մինչեւ հա – գուստի ծայրը կը կոճկէին, պահելու համար իրենց ոսկի ապարանջանները: Երեկոյեան երբ ամուսինը տուն կուգար՝ այն ատեն միայն կինը վար կ'առնէր գըլ – խուն շղարշը եւ կը բանար թեւերուն կո – ճակները, զարդեղէնները իր ամուսնոյն միայն ցոյց տալու համար:

Ձմեռ ժամանակ Հայը պարտաւորուած էր իր դրացի Թուրքին դրան առջեւի ձիւնը մաքրել ճամբայ բանալու համար, իսկ ամառ ժամանակ ենթակայ էր անոր զուարճութեան առարկան լինելու: Թուր – քը նստած էր ծառի մը թանձր շուքին տակ՝ վայելելու իր երեկոյեան սուրճն ու չըպուխն, կամ նարկիլէն: Երբ Թուր – քը տեսնէր որ Հայ մը կուգայ, չըպուխը անանկ մը կը ցնցէ որ կրակը իյնայ գե – տին, եւ հրամայէ անցնող Հայուն՝ որ կրակը վերցնէ դնէ չըպուխին վրայ: Երբ սա կրակը վերցուցած է, Թուրքը կը սկսի իր չըպուխն աջ ու ձախ շարժել: Զուարճանալով Հայուն մատներու եւ ձեռքերու այրուիլն տեսնելով, որ չար – չարուելով պիտի աշխատի կրակը չը – պուխին գլուխին վրայ դնել, որպէսզի իր ճամբան շարունակելու արտօնութիւն ստանայ:

Ռամազանին (Թուրքերու երեսուն օր – ուան ծոմապահութեան տօնը) քրիստոն – եաները շուկային մէջ կերակուր կամ որ եւ է բան ուտելու չէին համարձակիր:

Հայերուն տուները, եթէ Թուրքի մը տունին կից էր, կամ անոր տունին առ – ջեւ, պատուհաններ չէին կրնար ունենալ: Դատարանին մէջ մահտեսիի մը վկայու – թիւնը չէր ընդունուեր: Ննջեցեալներ թաղելու համար կառավարիչէն արտօ – նագիր պէտք էր ունենալ հետեւեալ կեր – պով.—

— «Գոյնզգոյն հագուստներով, սա – տանայի գլխարկ կրող, Աստուծոյ երե – սէն ինկած՝ գուն ով քահանայ, քանի որ ձեր աղտոտ ազգէն (Ննջեցեալին անունը գրուած) մեռած ըլլալուն իր աղտոտ մարմինն թէեւ երկիրն անգամ չի կրնար ընդունիլ, բայց օդի ապականութիւն պատճառելուն համար՝ ձեր մասնաւոր աղբանոցին մէջ թաղելու արտօնութիւն տրուած է»:

Քրիստոնեայ Ննջեցեալի մը դագաղը չորս դագաղակիրներ ուսերնուն վրայ բարձրացուցած կը տանին մինչեւ քաղա – քին դուռը, հոն պէտք է վար առնէին, ձեռքովրնած քաղաքէն դուրս պիտի հա – նէին: Թուրքը չէր հանդուրժեր որ մե – ռած քրիստոնեայ մը իրմէ բարձր վեր լինի: Թուրքը քրիստոնեային ձիուն վրայ հեծնելու չէր հանդուրժեր:

Տուներն շինուած էին, փոքր եւ դուռ – ները ցածկէկ, մարդիկ ծռելով ներս կը մտնէին ենիչարիներէն ազատ մնալու համար: Ենիչարին որեւէ քրիստոնեայի տուն կրնար մտնել, բայց որովհետեւ իր ձին չէր կրնար փողոցը թողուլ, քրիս – տոնեաներ ազատ կը մնային այդ զարշե – լի հիւրերէն: Տունն ցած շինելով միայն կրցան առաջն առնել ենիչարիներու քստ – մնելի այցելութենէն: Երբ աոնք տուն մը մտնէին ոչ մի ընտանեկան սրբութիւն ազատ կը մնար: Հայուն քով զմելի մը անգամ չէր գտնուեր: Տուներու լուսա – մուտներուն ապակիի տեղ ընկոյզով իւ – ղոտուած թուղթեր կը գործածուէին: Գիշեր ատեն քրիստոնեաներու տուներէն լոյս պէտք չէր երեւար: Գիշեր ժամա – նակ՝ միայն քահանայ մը ազատ էր փո – ղոցներուն մէջէն քալելու, անոր կրօնա – կան պարտականութեան դէմ արգելք չկար: Իսկ ժողովուրդն ամէնէն ուշ ա – րեւին մարը մտնելէն մէկուկէս ժամ վերջ պէտք է քնանար: Ամառուան տաքին՝ փողոցի մը մէջէն քրիստոնեան արեւու կողմէն, իսկ Թուրքը շուքի տակէն քա – լելու իրաւունք ունէր:

×

Այս սեղմումները Տիգրանակերտի պէս մեծ քաղաքի մը մէջ տեղի կ'ունենային: Հապա հեռաւոր գիւղերու եւ գիւղաքա – ղաքներո՞ւ մէջ:

Թուրքերը մեր հողերուն տիրանալէ ետք որոշած էին, մեզ թրքացնել, կամ հեռացնել մեր պապենական հողերէն: Հալածանքներէն, տանջանքներէն ու կո – տորածներէն զերծ մնալու համար միլիո – նաւոր Հայեր իսլամական կրօնքը ընդու – նած են: Մեր օրերուն անգամ (1915էն առաջ) Թուրքեր եւ Քիւրտեր կային որ իրենց նախահայրերուն Հայ ըլլալը կը յիշէին:

Տիգրանակերտէն առաջին արտադաղ – թը կը սկսի 1850ին: Մինչեւ 1880 թուա – կանը՝ Տիգրանակերտցիներուն թիւը Ա – մերիկայի մէջ երկու հարիւրը չանցնիր: Յետոյ կը սկսին 1895ի եւ 1909ի Կիլի – կիոյ ջարդերը, սահմանադրութենէն ետք թրքական շարաշուք ղեկավարութիւ – նը: Յիշեցէք Մուշի, Պիթլիսի, Էրզրու – մի զօրանոցներուն մէջ հայատեաց Թուրք պաշտօնեաներուն կողմէ վերաբերմուն – քը հայ զինուորներուն հանդէպ: Անօ – թութեան, կեղտի եւ ոջիլներու մէջ Հա – յերուն կեանքը, կրած հալածանքներն ու մահերը եւ Պալքանեան պատերազմի օ – րերուն՝ թրքական բանակին մէջ հայ զինուորներուն դէմ ցոյց տրուած թշնա – մանքը պատճառ կը դառնան որ, մեծ թի – ւով երիտասարդներ եւ ընտանիքներ ա – մէն վտանգ ու նեղութիւն աչք առնելով, տուն տեղ ընտանիք ձգելով, գաղթեն Ա – մերիկա եւ այլուր:

Առաջին Ամերիկա հասնող Հայերը եր – կար տարիներ նեղութեանց ու թշուա – ռութեան մէջ կ'ապրին, Թուրքիոյ յե – տամնաց դժոխքին մէջ՝ ստրկութեան տակ ապրող Հայը յանկարծ Ամերիկայի պէս յառաջադէմ երկրի մը մէջ կը գտնէ ինքզինքը: Նիստ ու կացով, բարքերով եւ սովորութիւններով բոլորովին տարբեր միջավայրի մը մէջ կ'իյնան, տեղւոյն ու լեզուին անծանօթ՝ կ'աշխատին, իբրեւ բանուոր հանքերու եւ իւղի գործարան – ներու մէջ:

Այս դժնդակ պայմաններուն տակ, ան – տէր անտիրական, շատեր հիւծած, թշ – ուառութեան մէջ կը մեռնին, ուրիշներ ալ կը կորսուին ապականած մթնոլոր – տին մէջ: Այս ամէնուն, արհեստ չգիտցող բանուորները իրենց վաստկած չնչին գու – մարով պէտք է ապրէին եւ միեւնոյն ժամանակ դրամ ղրկէին երկիր ձգած ի – րենց ծնողքներուն, կնոջ եւ զաւակնե – րուն: Աշխատանք ճարելու համար կը ցրուին Ամերիկայի անծայրածիր հողա – մասին չորս ծագերը, իրարմէ հարիւրա – ւոր մղոն հեռու գործարաններու մէջ:

Ամերիկայի մէջ պանդուխտ Հայերուն կեանքը, արդէն, ուրիշ պատմութիւն է:

Թ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

Բ.

Դեռ եւս Պետրոս Մեծ ցարի օրերին, Ռուսաստանը փայփայում էր մի հեռա – ւոր երազ՝ հասնել մինչեւ Հնդկաստան, Գանգէսի զով ջրերը … Ուստի եւ քայլ առ քայլ, նա նուաճումներ էր կատարում դէպի հարաւ:

Արտաքին շուկաների հարցը Ռուսիոյ լուրջ քննութեան առարկայ դարձաւ յատ – կապէս 19րդ դարու երկրորդ կէսին: Ռուսաստանի աչքերն ուղղուած էին դէպ ի հեռաւոր Մոնկոլիա, Չինաստան, Աֆ – ղանիստան, Պարսկաստան եւ Թուրքիա: Հնդկաստան իր թաղուն երազն էր: 1860-80 թուերին Ռուսիան նուաճեց Կոկան – դը, Խիւան եւ Բուխարան: Միակ խո – չընդոտը, Հնդկաստանի ճամբին, մնում էր Աֆղանիստանը, իբրեւ բուֆեր պե – տութիւն: Սակայն կար նաեւ Հիմալայ – եան լեռների ճամբան … Մի ոստում Հի – մալայի վրայով, եւ Ռուսիան կ'իջնէր Հնդկաստան … Բայց այդ ոստումն էր խնդիրը:

Ռուսիոյ քաղաքական շրջանակները անընդհատ քննութեան էին ենթարկում այս հարցը:

Կարելի էր իջնել, գրաւել Կասպից ծո – վի պարսկական առափնեայ Գիլան եւ Մազանդարան նահանգները, այսպիսով մօտենալ Սէիստան – Հերաթին, որ բա – նալին է Հնդկաստանի:

Բայց հարաւում կար Անգլիան, որի շահերի միանգամայն հակադիր էին Ռու – սիոյ ազդեցութեան աճումը եւ ծաւալո – ղականութիւնը:

Թուրք – պարսկական շուկաները վճռի առաջնահերթ առարկան էին, բայց վճռի դաշտը տարածւում էր մինչեւ Հնդկաս – տան, որ կէտ նպատակն էր Ռուսիոյ:

Անգլիոյ քաղաքականութեան հիմքե – նը կայանում էր հետեւեալում.

1) Պատնէշներ ստեղծել Ռուսիոյ ճամ – բին.

2) Պարսկաստանի առեւտուրը ձեռք առնել, մաքս չվճարել.

3) Առանձնաշնորհեալ դիրք ստեղծել Պարսկաստանում.

4) Կոնցեսիաներ ձեռք բերել:

Բացի վերոյիշեալ Ա. կէտից, Ռու – սիոյ քաղաքականութիւնը եւս նոյնն էր, յօգուտ իրեն դասաւորել Պարսկաստանի հարստութիւնները եւ մենաշնորհեալ վի – ճակ ստեղծել:

ԵՈՒԼԻՈՍ ՌՈԶԹԵՐ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

1872ին, ղեռեւս, հեռատես Ե. Ռոյ – թէրը քարիւղի մասին հեռատեսութիւն ունենալով, առաջին դաշինքը կնքեց

ԱՆՑԱԾ ԹԵՒԵՐ

Սկսուել էին տխուր, ձանձրալի եղա – նակներ:

Թէեւ Օգոստոսը նոր էր, բայց լեռնա – յին այդ գիւղում աշունն արդէն ցոյց էր տալիս իր բոլոր գոյները. անտառը պարուրող կաթնագոյն մշուշը երեկոյեց իջնում էր գիւղի վրայ եւ մինչեւ առա – ւօտ ծածկում նրան իր պաղ, թափանցիկ քօղով. յաճախ տեղում էր մանրահատ անձրեւ, այնպիսի անձրեւ, որ ծակում էր մարդու երեսի մորթը, սարսուռ էր ազդում մարմնին եւ թւում էր թէ ոչ վերջ է ունենալու, ոչ վախճան:

Տխո՛ւր էր. արեւածաղիկները գլխիկոր նայում էին գետին, ծառերն այգիներում թրջուած հսկաների պէս մնացել էին յամր ու անշարժ, իսկ հաւերն անգործ ընկած մայլերեկամ այլ ծածկոյթների տակ հաւաքուած շարունակ քրքրում էին իրենց փետուրները, դուշակելով նոր անձրեւ: Գիւղն ամառելու եկած մարդիկ ման էին գալիս վերարկուներով, կրկնա – կօշիկներով եւ անձրեւանոցով: Նախկին գրաւիչ ամարանոցն այժմ նրանց թւում էր անհրապոյր, աւելի, ինչպէս թար – մութիւնը կորցրած վաղեմի գեղեցկուհի: Ձանձրոյթից նրանցից շատերս պատրաս – տւում էին հեռանալու տխուր ամարանո – ցից:

Գիւղացի Երեմի կինուորները նոյնպէս պատրաստւում էին քաղաք մեկնելու: Դրանք սլխտակահեր, անզաւակ ամու – սիններ էին, բայց իրար սիրում էին ինչ – պէս նորապսակներ. դողում էին մէկը միւսի առողջութեան համար, ճաշին մի – մեանց մեկնում էին իւղոտ պատառներ, իսկ թէյի ժամանակ միշտ մի աւելորդ կտոր շաքար էին քցում միմեանց բա – ժակ, «Թող քաղցր» լինի ասելով:

Նրանք Երեւանցի էին, իրենց ասելով ունէին սեփական տուն, խանութներ եւ խաղողի մի այգի: Շատապում էին ա – ռանձնապէս այգեկութքի պատճառով: Սակայն երկու օր էր արդէն, որ նրանք իրենց իրերը կապկպած, սրտատրոփ ըս – պասում էին, թէ Երեմն ու կինը ի՞նչ պատասխան պիտի տան իրենց առաջար – կին: Բանը նրանումն էր, որ այդ անզա – ւակ ամուսինները ցանկութիւն էին յայտնել Երեմին ու իր կնոջը — որդե – գրել նրանց հինգ աղջիկներից մէկին, ամուսնացնել նրան եւ իրենց ամբողջ կա – րողութիւնը կտակել նրա գլխին:

Բայց ահա երկու օր էր գիւղացի ա – մուսինները չէին կարողանում նրանց պատասխան տալ: Եւ ծեր ամուսինները, անփոփոխ չալերն ուսերին, շարունակ դուրս ու ներս էին անում պատասխան ստանալու յոյսով:

Իսկ գիւղացի ամուսինները պատաս – խան տալ չէին կարողանում, որովհետեւ դժուարանում էին վճռել այդ, իրենց համար անսովոր խնդիրը:

Քաղաքացիների առաջարկը սկզբում թուաց շատ անընական, նոյնիսկ ան – գութ, բայց յետոյ նրանք գտան, որ այդ բանը կարող է բախտաւորեցնել իրենց զաւակներից մէկին եւ թեթեւացնել ի – րենց ծախսը. չէ՞ որ իրենք ծայրը ծայ – րին չէին հասցնում. թէեւ մարդը երկ – բագործական աշխատանքներից դուրս, սայլով միշտ ապրանքի բեռներ էր կրում կայարանից գիւղ եւ գիւղից կայարան, իսկ կինը գրեթէ ամէն օր մանած է մա – նում գիւղի ունեւորների համար, բայց շատ բան դարձեալ պակաս է մնում:

Չի օգնում եւ այն, որ ամառները, երբ տաւարը դուրսն է կապւում. նրանք գո – մում տեղաւորուելով, ունեցած երկու սենեակը տալիս են քրեհով: Ոչ, այդ քրեհը նոյնպէս չի օգնում եւ էլի մի բան միշտ պակաս է մնում …

Եւ ծեր ամուսինների առաջարկը ամէն կողմից քննելով. նրանք այդ գտնում էին իրանց համար շահաւէտ: — Վա՞տ կը լինի միթէ որ իրենց զաւակներից մէ – կը դառնայ այդ ունեւոր մարդկանց ժա – ռանգը ի հարկէ, ոչ: Բայց երբ խնդի – րը դառնում էր աղջիկներից ո՞ր մէկին յանձնելուն, նրանք չէին կարողանում ընտրութիւն անել:

Այդ երեկոյ էլ մարդ ու կին գոմում նստած դարձեալ խօսում էին նոյն բանի մասին: Մարդը նստել էր մէջքը սիւնին դէմ տուած, իսկ կինը թախտի վրայ Սինեից ծալպատիկ ելիկ էր մանում: Նրան կախուած լամպը լուսաւորում էր նրա կէ – մտապրալ արեւառ դէմքերը եւ գոմի կէսը: Որովհետեւ երախաներն այնտեղ էին քնում էին, ամուսինները խօսում էին գաղտնի ակնարկներով եւ դարձեալ դժուարանում էին մի բան որոշել: Երեմը ձանձրացած գործի այս ձեւի ընթացքից դարձաւ կնոջը.

— Արի, Սանամ, Աշխէնին տանք: Կինը ցնցուեց միջնեկ աղջկայ անունը լսելով:

— Գժուե՞լ ես, ի՞նչ է, այ մարդ — բացագանչեց նա մեղմ յանդիմանանքով — բա ղալերն ո՞վ արածեցնի:

— Սաթոն …

— Սաթո՛ն … բան մտածեց: Նա ի՞նչ է որ ինչ դալեր պահի. դեռ օխտը տա – կան չկայ:

— Դէ որ էդպէս է, Սաթոյին տանք: Մի բան օր մարդիկ ասում են՝ որին ու – զում էք տուէք:

— Չէ՛ մի, Սաթո՛ն: Նա դեռ երե – խայ է, այ մարդ, իրա չորերը հանել չի կարում:

ՍՍ. ԶՈՐԵԱՆ

(1 Շար.)

պարսից Նասրէտդին Շահի հետ: Ռոյթերը քարիւղի շահագործման դիմաց, 40 սթերլինի լինգ յանձն առաւ վճարել, որ շատ մեծ գումար էր այն օրերի Պարսկաստանի համար: Այլեւ Ռէյթերի կոնցեսիայի մասն էին կազմում՝

1) Կասպից ծովից մինչեւ Պարսից ծոց երկաթուղի, իր ճիւղերով:
2) Գործարաններ բանալ:
39 Դրամատներ հիմնել:
4) Բոլոր հանքերի կոնցեսիան:

Սակայն յաջորդ, 1873 թուին, պարսից Շահը, Ռուսիոյ ճնշման տակ, չեղեալ համարեց Ռոյթերի կոնցեսիան եւ Ռոյթերը մնաւ այդ ցաւից:

Ռոյթերը մեռաւ, բայց քարիւղի հարցը չմեռաւ: 1903 թուին Դ՚Արսին յաջողեց Պարսկաստանի հարաւային նաւթը եւ անձնական կոնցեսիա առաւ: Այնուհետեւ հետաքրքրուեց նաեւ անգլիական կառավարութիւնը եւ Չըրչիլն էր միայն, որ քարիւղի յարգն ու արժէքը հասկացաւ, ինչպէս որ հարկն էր, Առաջին Աշխարհամարտի նախօրեակին, եւ որոշում անցկացրեց անգլիական Խորհրդարանում:

Առաջին նաւթային ընկերութիւնը, որ կոչուեց «Անգլօ – Իրանեան քարիւղի ընկերութիւն», հիմնուեց 1909ին: Իսկ 1912ին ծնունդ առաւ «Թրքական քարիւղի ընկերութիւնը»:

19րդ դարու վերջերին եւ 20րդի սկզբին, Անգլիան եւ Ռուսաստանը արդէն ձեռք էին բերել որոշ կոնցեսիաներ, այսպէս, օրինակ, Անգլիան իրաւունք ունէր՝

1) Անցկացնելու հեռագրալարեր – «Հնդկաեւրոպական» անունով, մինչեւ Հնդկաստան.
2) Ծխախոտի (թամբաքու) մենաշնորհ:
3) Խճուղիներ կառուցանել հարաւում:
4) Կարուն գետը նաւարկելի դարձնել:
5) 1903ի նաւթային (Դ՚Արսիի) կոնցեսիան հարաւային Պարսկաստանում:
6) Անգլօ – Իրանեան բանկ (դրամատուն):

Այս կոնցեսիաներից ծխախոտինը (թամբաքու) վերացրուեց 1890 – 91 թըւերին, մի հայ երեւելի քաղաքական գործչի բուռն պայքարի շնորհիւ. այդ հայը հռչակաւոր պարսկահայ պետական գործիչ Միրզա Մելքոմ Խանն էր:

Ռուսաստանը եւս, իրեն հերթին, ունէր հետեւեալ կոնցեսիաները.

1) Խճուղիներ կառուցել հիւսիսային Պարսկաստանում – Ջուլֆա – Թաւրիզ, նաեւ՝ երկաթուղի, Ռաշտ – Ղազվին – Համատան խճուղի, Ջուլֆա – Խոյ խճուղի:
2) Ուրմիոյ լճի նաւարկութիւնը (1912ին հայազգի առեւտրական Ջիբրայէլ Բուղդաեանն էր կապալով վերցրել).
39 Հեռագրագծերի հաստատում:
4) Կասպից ձկնորսարանը 1888ից ի վեր. նախ՝ Լիանոզով անունով մեծահարուստը, ապա՝ ռուս պետութիւնը:
5) Անտառներ (Խոշտարիա վրացին, Թումանեան հայ առեւտրական տունը):
6) Նաւթահանքեր հիւսիսում – Սարիի եւ Սեմնանի:
7) Բամբակամշակման խառն ընկերութիւն, քան հազար էյքըր, յիսուն տարով.
8) Ռուսական բանկ, «Ուչօտնօ – Սսուդնի» բանկ անունով:

1907 թուին, Ռուսական եւ Անգլիական ազդեցութիւնն ու մրցութիւնը հասաւ գագաթնակէտին, ուստի երկու մեծերը Պարսկաստանը բաժանեցին ազդեցութեան երկու գօտիների՝ հիւսիսային (Արաքս գետից մինչեւ Թեհրան) ռուսական, Թեհրանից հարաւ ընկած հատուածը՝ անգլիական:

1906ին սկիզբ առաւ պարսկական յեղափոխութիւնը որ տեւեց մինչեւ 1912:

Ցարական Ռուսիան պահանջ դրեց, որ ամերիկացի եւեւմտագէտ – փորձագէտներ չվերցնի Պարսկաստանը: Շուստերը այդ փորձագէտներից էր: Պարսկական նորահաստատ Մէճլիսը (Խորհրդարան) դէմ քուէարկեց այդ պահանջին: 1911ին ցարական զօրքը մտաւ Պարսկաստան եւ Թաւրիզում կախաղան հանուեցին մի քանի յեղափոխականներ (նաեւ հայազգի ընկեր Պետրոս Մելիք Անդրէասեան):

Անգլիայի սրտովը չէր ցարական զօրքերի մուտքը Պարսկաստան, ուստի եւ ուժ էր տալիս պարսկական սահմանադրական կառավարութեան, ցանկանալով բուֆեր ստեղծել Ռուսիոյ յառաջխաղացման ճամբին:

ՎԻԼՀԵԼՄԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱՆ

Մինչդեռ Իրանի շուրջ ուժեղ մրցման մէջ էին ցարական Ռուսիան եւ կայսերական Անգլիան, հրապարակ իջաւ նաեւ Վիլհելմեան Գերմանական կայսրութիւնը, իբրեւ երրորդ ախոյեան:

Գերմանիան եւս, իր հերթին, ձգտում էր Հնդկաստան հասցնել իր ձեռքը, Բալքանների եւ Թուրքիոյ վրայով, մինչեւ Պարսկաստան եւ Հնդկաստան:

Այս նպատակով, Գերմանիան կառուցեց Պաղտատի (Իրաք) երկաթուղին, եւ ձգտում էր այդ երկաթուղին երկարել Պաղտատից Խանեգինի վրայով մինչեւ Թեհրան:

Գերմանական ապրանքները, միաժամանակ, սկսեցին հոսիլ Պարսկաստան, Պերլին – Պաղտատ գծով, նաեւ, սկիզբը, Ռուսիոյ տրանզիտ գծով:

1911 թուին ռուս – գերմանական համաձայնութիւն կնքուեց Պոտսդամում, հետեւեալ պայմաններով.

1) Գերմանիան հրաժարւում էր հիւսիսային Պարսկաստանի կոնցեսիաներից, յատկապէս երկաթուղու.
2) Փոխարէնը Թեհրան – Խանեգին երկաթուղի պիտի կառուցէր վեց տարում:

Առաջին աշխարհամարտին նախորդող տարիներում, ուրեմն, Վիլհելմեան Գերմանիայի հեռաւոր նպատակը բնորոշւում էր երեք բարձրակէտերով, որոնք բնորոշւում էին իբրեւ երեք Պ., այսինքն, Պերլին – Պաղտատ – Պոմպէյ: Իսկ անգլիականը՝ երեք Կ–երով՝ Կէյր – Կահիրէ Կալկաթա:

Ցարական Ռուսիան էլ իր հերթին, ձգտում էր, Պարսկաստանի եւ Աֆղանիստանի վրայով՝ Հնդկաստան:

Ի հարկէ, Հնդկաստանն իր ձեռքն ունեցողը պիտի ունենար նաեւ Մերձաւոր եւ Միջին Արեւելքի ամբողջ հարստութիւնները — յատկապէս՝ քարիւղը:

1912 – 13 թուերին ցարական Ռուսիան փակեց Կովկասեան տրանզիտի ճամբան (Բաթում – Թիֆլիզ – Ջուլֆա). սա, ի հարկէ, ծանր հարուած էր արեւմտեան պետութիւնների առեւտրին: Սակայն նաւերով եւս առեւտուր էր արւում Պարսից ծոցի միջոցով:

Մնաց, իբրեւ տրանզիտի ճամբայ, միայն Տրապիզոն – Թաւրիզ գիծը (խճուղին):

Գերմանիան դիմեց խորամանկ միջոցի. Քօլի Փօսթալներով (փոստային ծըրարներ) սկսեց ապրանք ուղարկել Կովկասեան տրանզիտ ճամբով Պարսկաստան. 1913 թուին նա աւելի քան 200.000 նման ծրարներ էր ուղարկել արդէն, երբ Ռուսները գլխի ընկան:

Ռուսիան եւս սկսեց, 1912 – 13 թուերին, նաւերով ապրանք ճամբել դէպի Պարսկաստանի հարաւային նաւահանգիստները. այդ թուին ռուսական 32 նաւեր այցելեցին. իսկ գերմանական, 1913 – 14 թուերին՝ 146 նաւեր:

Գերմանիան առեւտուր էր անում նաեւ Պերլին – Պաղտատ երկաթուղիով:

Այսուամենայնիւ, այդ թուերին, առեւտրական տոկոսային համեմատութիւնը երեք մեծերի միջեւ հետեւեալն էր.

Ռուսաստան՝ 63 տոկոս:
Անգլիա՝ 21 տոկոս:
Գերմանիա՝ 3 տոկոս:

Սակայն, գերմանականը արագօրէն աճելու ընթացքի մէջ էր, իր հաշիւ միւս երկուքի:

Պարսկաստանը, ուրեմն, առեւտրական եւ ռազմագիտական ճամբաների խաչաձեւման վայր էր:

Լուրջ պատճառներ կային պատերազմի. երեք մեծերի շահերը խաչաձեւում էին. Պարսկական նաւթը եւ Հնդկաստանի ճամբան վտանգի տակ էր: Անգլիան, յատկապէս, մտահոգ էր:

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

●

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

«ԹՈՆԴՐԱԿԵՑԻՆԵՐ».— Լոյս տեսաւ Վահագն Դաւթեանի «Թոնդրակեցիներ» պատմական – եղերական քերթողագիրքը (տպ. 1961, Երեւան, տպաքանակ տասը հազար):

Քերթուածը կը պատկերացնէ 9րդ դարուն Հայաստանի մէջ աղանդաւորական քողին տակ ծայր տուած ընկերային եւ քաղաքական մեծագոյն շարժումներէն մէկը՝ Թոնդրակեան շարժումը:

Քերթուածին գլխաւոր հերոսն է Թոնդրակեան աղանդին հիմնադիրը՝ Սմբատ Զարեհաւանցին: Քերթողագիրքին մէջ պատկերացուած է ժողովրդական խաւերուն հերոսական պայքարը աւատապետներու, եկեղեցիի եւ օտարազգի բռնապետներու դէմ:

« ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽԱՂԵՐ ».— Ժողովրդական եւ ազգային թատերախաղերու ուսումնասիրութեան նուիրուած է Փրոֆ. Արշալոյս Արշարունիի նոր գործը (Տպ. 1961, Երեւան, տպաքանակ 2000):

Հեղինակին նպատակը եղած է ցոյց տալ հայ ժողովրդական թատերախաղերուն ազգային եւ ժողովրդական նկարագիրը:

Այս գրքին մէջ մանրամասն փաստերով նկարագրուած է հայ ժողովրդական թատերախաղերուն մէկ մասը: Սակայն ինչպէս գիտել կուտայ հեղինակը, ան կանգ չէ առած «Ղարագէօզը»ի պէս ժողովրդական խաղերուն, լարախաղացներուն, ծաղրածուներուն, մենակատարներու ներկայացումներուն վրայ, որոնք նոյնպէս կարեւոր երեւոյթներ են:

Գրքին կցուած են հետաքրքրական ծանօթութիւններ եւ մատենագիտութիւն:

« ՈՒՐՈՒԱԳԾԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ».— Թ. Յակոբեանի այս աշխատութիւնը (Երեւանի Պետհամալսարանի հրատարակութիւն, 1960, Երեւան, տպաքանակ 7000), շահեկան տեղեկութիւններ կուտայ հայկական լեռնաշխարհի, բնութեան, պատմական Հայաստանի ճամբաներուն, վարչական բաժանումներուն, կարեւոր վայրերու, բնակչութեան թիւի, զբաղումի, դասակարգային եւ ցեղական կազմի վերաբերեալ՝ ըստ պատմական ժամանակաշրջաններու:

Գրքին առջին բաժնին նիւթը կը կազմեն հայկական լեռնաշխարհի բնական պայմանները, հին Հայաստանի գլխաւոր ուղիները, բնակչութիւնը, վարչական եւ քաղաքական վիճակը: Բ. բաժնին մէջ տրուած են հին Հայաստանի պատմաաշխարհագրական նկարագրութիւնը՝ ըստ Անանիա Շիրակացի «Աշխարհացոյց»ին մէջ կատարուած վարչական, հողային բաժանումներուն: Գ. բաժինը կ՚ընդգրկէ Ի.— ԺԸ. դարերը: Դ. բաժինը կ՚ընդգրկէ 1801 – 1917 թուականները:

Աշխատութեան կցուած են հայկական լեռնաշխարհի բնական եւ Մեծ Հայքի վարչական մանրադրին քարտէսները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ
(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

« Ունայնութիւնը սրտիդ դուռը կը փակէ ...

« Ունայնութիւնը քու հոգիդ կը խղդէ իր խաւարային գալարումներուն մէջ ...

« Կեանքը ծովի մը պատկերացումն է:

« Հանդարտ, անուշ ու նախանձելի է այսօրուան կեանքդ... սպասէ, մի յոխորտար... ահա վայրն ալ փոթորիկ մը կը պատէ դայն ... ահա ամպ մը կուգայ կ՚իջնէ անոր վրայ ... ու կ՚իյնաս անխծեալ անկումի մը մէջ ...

« Օ՜ֆ ...

« Ասոնք իմ խօսքերս չեն ... ասոնք այն Աստուծոյ պատգամներն են որ վճռուած է մարդերու ճակատագիրը:

« Այն Աստուծոյ որ քեզի կը հրամայէ. « Կռուէն մէջ՝ անշահախնդիր, իսկ գործունէութեանդ մէջ՝ պարտաճանաչ եղիր ...»:

Այս վերջին պարբերութիւնն արտասանելէ ետքը, տէրվիշը լռեց:

Լութֆի աղա չափազանց յուզուած էր:

Որչափ որ Տէրվիշին բառերը կցկըտուր, անորոշ ու տարօրինակ էին, սակայն իմաստալից նշանակութիւններ ունէին:

Քիչ յետոյ Տէրվիշը շարժում մը ըրաւ, աչքերը բացաւ ու ոտքի ելաւ այնպիսի դիրքով մը որ կարծես դերեզմանէ մը կու գար ...

— Երախտապարտ եմ, բարի Տէրվիշ", մրմնջեց Լութֆի աղա: Խօսածներդ պիտի չմոռնամ: Հիմա ընդունէ նուէրս, որ վարձատրութիւն չէ ...:

Տէրվիշը ժպտելով քայլ մը ետ քաշուեցաւ ... Լութֆի աղային տուած նուէրին վրայ նայեցաւ ու այնպիսի սարսուռ մը զգաց, զոր՝ մարդուս նկարագրին մէջ հոգին շատ քիչ անգամ կրնայ արտայայտել:

— Ոհ... Աստուած չընէ, մրմնջեց Տէրվիշը: Ե՞ս... ես դրամ առնեմ ձեռքէս, ես աստր վրայ նայիմ այս աւեւոր հասակիս մէջ... սոսկալի բան է այդ: Պահէ, ցոյց մի տար ինծի: Զե՞ս տեսներ, միթէ՞ հարկաւոր է այդ մետաղը... միթէ՞ բանի մը կրնայ ծառայել մարդերու աչքը շլացնող այդ անարգ նիւթը ...:

— Ի՞նչպէս չկրնար բանի մը ծառայել, բարի Տէրվիշս, չէ՞ որ ապրելու համար միջոց մը պէտք է .... չէ՞ որ առանց այդ մետաղին բան մը չես կրնար ընել:

— Հա ... իրաւ է, իրաւ է... կը հասկընամ ինչ ըսել կ՚ուզես, պէյս... գիտեմ թէ մարդիկ այս անցաւոր աշխարհիս մէջ «ապրուստի միջոց» անուն տուած են այդ անարգ նիւթին ... այդ փայլուն մետաղին ... ես մոցայ այդ կէտը ... սակայն իմանալու ես որ ինծի համար չէ: Օհ, սիրելի բարեկամս, նայէ անգամ մը ... մտածէ որ աշխարհը՝ լայն ու կեանքըս՝ շատ կարճ է: Երբեք չեմ հոգար ապրիլս...: Անօթի չեմ մեռնիր... Պատառ մը հաց կը մուրամ դուռնէ մը եւ այդ օրը կ՚անցնի ինծի համար:

— Շատ աղէկ, Տէրվիշս, ի՞նչ կ՚ուզես որ տամ քեզի ... ինչո՞վ կ՚ուզես որ վարձատրուիս:

— Վարձատրե՞լ..:

— Այո:

— Ի՞նչ ըրի որ կ՚ուզես վարձատրել զիս:

— Ախ, կ՚ուզեմ որ մտերիմս ըլլաս ... ահա նպատակս:

— Ես ամէնուն մտերիմն եմ: Ով որ անուշ լեզու կուտայ ինծի, ես իմ սիրտս չեմ խնայեր անոր: Ով որ աշխարհքիս մէջ իմ դէմս կ՚ելնէ բարութեան ժպիտ մը փոխարինելով, ես պարտաւոր եմ կեանքս անոր նուիրելու: Ահա այս է իմ նշանաբանս... այս է այն ճշմարտութեան ուղին, որուն մէջ մտած եմ մանկութենէս ի վեր: Գուցէ զարմանալի կ՚երեւայ քեզի տէրվիշներու կեանքը: Գուցէ երկրի վրայ եղած թշուառներու ամէնէն թշուառը նկատես զանոնք: Բայց սըխալ է այդ կարծիքը: Թշուառն այն է որ ինքնիրեն համար կ՚ապրի, ինքնիրեն համար կը մտածէ ու ինքնիրեն համար կը վայելէ ... որովհետեւ չգիտեր թէ մարդուս երջանկութիւնն ուր է:

Լութֆի աղայ ակամայ սարսուռ մը զգաց: Իրեն այնպէս եկաւ որ այդ անձնուրաց մարդը հրեշտակ մըն էր ...:

— Ուրեմն ըսէ ինծի, բայց տէրվիշս, ընդհատեց Լութֆի աղա՝ հոգեկան անհուն դառնութեամբ մը. ո՞ւր է մարդուս երջանկութիւնը:

— «Մարդուս գերագոյն երջանկութիւնը թշուառ մը երջանկացնելու մէջ է». նկատել տուաւ տէրվիշը:

Այդ պահուն ներս մտաւ Թիարանի վերակացուն, որ մեր ծանօթ Ջէքին էր:

— Ի՞նչ կայ, հարցուց Լութֆի աղա:

— Կալանաւորները կը սպասեն ձեր մեծութեան ... պատասխանեց Ջէքի կակազելով: Ժամանակը կ՚անցնի:

Լութֆի աղա ժամացոյցը նայեցաւ: Արդարեւ, քառորդէ մը աւելի անցած էր՝ որոշեալ ժամանակէն:

(Շար.)

Պ. Սեդրակ Գազազեան, Այրի Տիկին Ա. Խանճեան, Տէր եւ Տիկ. Կարպիս Գազազեան եւ զաւակը, Պ. Արման Խանճեան, Տէր եւ Տիկին Գալճեան եւ զաւակը, Պ. Գառնիկ Գազազեան, Այրի Տիկ. Կ. Գազազեան, ինչպէս նաեւ Գույումճեան, Փէշտիմալճեան, Հէքիմեան եւ Ալթունեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ Խ. ԳԱԶԱԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Յակոբեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Սեպտեմբեր 30-ին, 86 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի ժամը 14-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Մոնփառնասի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ. — Մեր ցաւակցութիւնները Գազազեան եղբայրներուն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Լակառէնէն Տէր եւ Տիկին Եղնիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Գափուճեան քսանական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Պ. Տրդատ Հիմինեանի մահուան առթիւ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ալֆորվիլէն Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս եւ Արաքսի Սիմոնեան իրենց ամուսնութեան 25ամեակին առթիւ կը նուիրեն դաշնակ մը, Սողոմոն Թէհլիրեան սրահին»:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Շամլըեանէ քսան Ն. Ֆ. իրենց սիրեցեալ եղբօր, Գրիգոր Մանուկեանի մահուան առթիւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սրբուհի Լոռէնեան (Տըրակլնեան) եւ իր զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, եղբօր եւ հօր, ողբացեալ՝ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՌԷՆԵԱՆԻ (Պոլսեցի) եւ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՐԱՆԵԱՆԻ (Նիկոմիտիացի), մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ:

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յարգողները:

×

Այս առթիւ Այրի Տիկին Սրբուհի Լոռէնեան հետեւեալ նուիրատուութիւնները կ'ընէ.—

«Յառաջ»ի բարգաւաճման 50 Ն. Ֆ. Փարիզի եկեղեցւոյն յիսուն, Եկեղեցւոյն կրթ. ձեռնարկներուն վաթսուն, Աղքատախնամի ծերանոցներուն 50, Բլամաի աղէտեալներուն յիսուն, Մշակոյթի Տան երեսուն Ն. Ֆ.:

Ստանալ այս գումարները Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանատունէն: (Մշակոյթի Տան նուէրը ստանալ «Յառաջ»էն):

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան վարժարանը վերաբացուած է: Մանօթ ուսուցչուհի եւ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Ստեփանեան կը դասաւանդէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, եւ կէսօրէ վերջ ժամը 14էն մինչեւ 16:

Նոյնպէս Կիրակի առաւօտները:

Կը յանձնարարուի Լիոնահայ ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ամէն օր դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ժամը 16էն մինչեւ 19:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.—

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (Լէքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի և վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:
Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէնի Կապ. Խաչի երեք դպրոցներու վերաբացումը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 7.30ին, առաջին առթիւ ըսկսելով Փոնթէվէքի Թաղէն:

Յաջորդաբար, հայերէնի դասընթացքները կը սկսին, Չորեքշաբթի իրիկուն Փասքալի Թաղը եւ Հինգշաբթի կէսօրէն ետք Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Ուսուցիչ Պ. Կ. Տէրմոյեան:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղին դպրոցը կը վերաբացուի Հոկտեմբեր 5-ին, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Rue de Convalescents: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել: Ուսուցչուհի՝ Տիկին Հազարեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Արուսեակ Մալաթեան (ծնեալ Մարտիրոսեան, Զարաթցի), Ամերիկայէն, հօրը անունը՝ Մարտիրոս, մօրը՝ Աննա, կը փնտռէ կնքամօր աղջիկը՝ Սաթենիկ Վարդանեան, որուն վերջին հասցէն Փարիզ էր: Հօրը անունը՝ Վարդան, մօրը՝ Պայծառ, հօրեղբայրները՝ Միրիճան, Օննիկ, Ռաշթիկ: Մօտաւորապէս 67 տարեկան, միասին դպրոց գացած են Պոլիս: Տեղեկացնել՝ Պ. Ժօզէֆ Թոմասեանի,

12 Պուլվ. Լամպէր, Մարսէյլ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
4
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
4 OCTOBRE
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9220 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5021

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԷ

ԿԸ ԳՈՎԷ ԲԱՆԱԿԸ, ԿԸ ԶԱՂԿԷ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐԸ

Նախագահ դը Կոլի ճառին գլխաւոր նիւթերն էին, ինչպէս միշտ, Ալժերիա, Պերլին եւ ազգային համերաշխութիւնը, որ աւելի քան երբեք անհրաժեշտ կը դառնայ: Նախագահին համար, երկիրը վերանորոգման մէջ է, որովհետեւ Ֆրանսան, այնպէս ինչպէս որ է մէկ ընտրութիւն միայն կրնայ ընել՝ մեծ յաջողութիւն մը կամ անդարմանելի անկում մը: Շնորհիւ այն խոր միութեան զոր ժողովուրդը ցոյց կուտայ, Ֆրանսա դէպի յաջողութիւն կ'երթայ: «Բայց եթէ նորէն թոյլ տրուի որ անհանդարտ տրամադրութիւններ, խառնակութիւններ տէր դառնան մեր գործերուն այն ատեն դէպի անկում կ'երթանք»:

Տը Կոլ չեշտեց թէ ներքին ճակատի վրայ, երկիրը բարեփոխութեան մը մէջ է, որ ի նպաստ իր բոլոր դասակներուն, իրեն արժանի բարգաւաճման եւ զօրութեան կը տանի: Բայց հոն հասնելու համար ոչ մէկ անհատական շահ պէտք է գերազանցէ ընդհանուր շահը:

«Գալով Ալժերիոյ, երեք տարի է չենք դադրած մօտենալէ այն նպատակին, զոր, յանուն Ֆրանսայի, նշանակեցի, — ինքնորոշում Ալժերացիներուն համար, եթէ կ'ուզեն, եւ չեմ կասկածիր որ չուզեն, անկախ ալժերական պետութեան մը հիմնարկութիւնը, գործակցութիւն Ֆրանսայի հետ իր նոր կեանքին եւ իր զարգացման համար, ինչ որ կը պարտադրէ որ եւրոպական ծագում ունեցող հաւաքը իր իրաւունքները եւ երաշխիքները ունենայ: Միեւնոյն ժամանակ եւ սկսելով 1958 Մայիսի այն ցնցումէն, երբ կը գործադրուի այդ յեղաշրջումը, որ Ֆրանսացիներու եւ Ալժերացիներու հսկայ մեծամասնութիւնը կ'առաջնորդէ դէպի այդ յստակ եւ վճռական լուծումը, միեւնոյն ժամանակ կ'ըսեմ, ֆրանսական բանակը, ֆրանսական կարգապահութեան ուժերը կը պարտէին եւ կը պարտին տէր կենալ հողամասին: Եղաւ ալ: Վերջապէս, պէտք էր որ հակառակ անձնազանդութեան գրգռութեանց եւ մոլորածներու դաւադրութեան, բանակը մնար եւ մնայ պարտականութեան մէջ: Մնաց: Կը մնայ: Պատիւ իրեն»:

«Հիմա, կը շարունակէ դը Կոլ, կրնանք կառուցանել: Պատրաստ ենք նորէն համաձայնութիւն մը փնտռելու ըմբոստութեան ղեկավարներուն հետ, խաղաղութիւն բերելու համար Ալժերիոյ մէջ, կարգադրելու համար ինքնորոշման պայմանները, ճշդելու համար ֆրանքեւալժերական գործակցութեան մը հիմերը: Նոյն ատեն, կը փափաքինք, որովհետեւ մէկը միւսին արգելք չէ, որ ներկայացուցչական տարրեր, ինքնաբուխ, պատրաստեն այդ մեծ գործողութիւնը որ անհրաժեշտ պիտի ըլլայ: Ամէն պարագայի մէջ, վճռած ենք, այսօրուընէ, ալժերական հանրային ուժ մը կազմակերպել, որ առժամեայ իշխանութիւնը իր ձեռքին տակ պիտի ունենայ եւ պատասխանատուութիւն ունենայ երկիրը առաջնորդելու դէպի որոշումը: Կը յայտարարենք Ալժերացիներուն որ ապագայութիւնը, լուծումը, Ալժերիոյ ապագան իրենց ձեռքն է: Կը թախանձենք Ալժերիոյ Ֆրանսացիներէն, ինչ որ ալ ըլլան այն ցաւերը զորս կը ներշնչէ անցած-վերջացած շրջան մը, որ մնան Ֆրանսայի հետ, որ իրենց անկեղծ մասնակցութիւնը բերեն նոր Ալժերիոյ ծըննդեան, ուր ունենան իրենց արժանաւոր տեղը: Պարզ է թէ եթէ այդպէս չըլլայ, իրենց հոգատարութիւնը ապահովուած է, ըլլայ համախմբումներով, ըլլայ Մայր Հայրենիք վերադառնալով»:

Տը Կոլ յիշեց թէ երկրին բարեփոխումը եւ Ալժերիոյ հետ յարաբերութեանց հիմնական փոփոխութիւնը կը պատահին համաշխարհային վտանգի շրջանի մը ընթացքին: «Ինչ որ ունինք ընելիք սարսափելի բարդ է: Եւ որովհետեւ Ֆրանսան ենք, կենսական՝ Եւրոպայի եւ անհրաժեշտ՝ ազատ աշխարհի, մեզի կ'իյնայ որոշել եւ թելադրել մեր դաշնակիցներուն որ ուղիղ եւ վճռական մնան բռնատիրական պլոքին սպառնալիքներուն առջեւ: Որովհետեւ ոչ մէկ բան աւելի վըտանգաւոր կրնայ ըլլալ, մեր դատին, մեր ապահովութեան, մեր գոյակցութեան, մեր խաղաղութեան համար քան քայլ առ քայլ նահանջել անոնց առջեւ որոնք կը սպառնան մեզի: Բայց թող արեւմուտքի եւ արեւելքի յարաբերութիւնները բնականոն դառնան, այն ատեն Ֆրանսան պատրաստ է շինարար բանակցութիւն մը բանալու մեծ պետութեանց միջեւ աշխարհի հարցերուն շուրջ. — Գերմանիա, ապազինում, օժանդակութիւն թերաճ երկիրներուն, համագործակցութիւն մարդկային յառաջդիմութեան համար: Անկասկած պիտի կարենայ (Ֆրանսան), միւս կողմէ նպաստել հաւասարակշռուած Եւրոպայի մը երեւումին Ատլանտեանի եւ Ուրալի միջեւ, այն օրէն երբ բռնատիրական աշխարհակալութիւնը դադրի իր բռնամոլութիւնները ցուցադրելէ»:

Բայց Ֆրանսա այս բոլորը չի կրնար ընել եթէ, կը չեշտէ նախագահը, իշխանութիւնը կրկին վերածուի երէկուան «խաղաթուղթի պալատին»:

Եւ դը Կոլ կը խօսի խորհրդարանականներու մասին խիստ եւ արհամարհական ոճով «ի հարկէ, մեր ազգային պարտականութիւնը, եթէ մեծ է յոյսերով, շատ հոգեր ալ ունի: Բայց ի՞նչ կարծիք կարելի է ունենալ երէկուան վարչաձեւին պատասխանատուներուն հանդէպ որոնք կը փորձեն տանիլ Հանրապետութիւնը, այն խաղերուն որոնց ծանօթ ենք: Յանուն ի՞նչ ուժի, ի՞նչ առաքինութեան, ի՞նչ օգտակարութեան մէջ տեղ կը գտնեն իրենց յաւակնութիւնները, երբ ոչ ոք կ'անգիտանայ թէ ինչ փոսի առջեւ էր հայրենիքը եւ Հանրապետութիւնը երեք տարի առաջ, երբ ոչ ոք, իրենք ալ մէջն ըլլալով, կ'անգիտանայ թէ դարուս գործերը շատ բարդ են իրենց կարգադրութիւններուն համար, երբ կարելի է համոզուած ըլլալ, որ եթէ վայրկեան մը վերահաստատէին իրենց վարչակարգը, ծայրայեղ գործունէութիւնները շատ շուտ պիտի պառակտէին հայրենիքը»:

Եւ եզրակացնելով, դը Կոլ կոչ կ'ընէ ազգային համերաշխութեան.— «Հանրապետութիւնը կը շարունակէ իր ճամբան», կ'ըսէ դը Կոլ որ կը յիշէ թէ վերջ դրած է 16րդ յօդուածի գործադրութեան բայց կրնայ նորէն զայն օգտագործել եւ կը վերջացնէ չեշտելով թէ «Ֆրանսայի համար, որ դժուար եւ վտանգաւոր շըրջան մը կ'անցընէ, փրկութիւնը եւ յաջողութիւնը ազգային համերաշխութիւն կը պահանջեն»:

×

Այս ճառը որ մասնաւոր նորութիւն մը չբերաւ նոյն հակազդեցութեանց առիթ տուաւ: Ինչպէս անցեալին Ալժէի մէջ, այս անգամ Օռանի հեռատեսիլը խանգարուեցաւ «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի կողմէ» եւ Օռանի ժողովուրդը չտեսաւ նախագահը երբ կը խօսէր:

Քաղաքական շրջանակները հակասութիւններ կը գտնեն դը Կոլի ճառին մէջ, Իւ Էն Էր անշուշտ բոլորովին համաձայն է դը Կոլի բոլոր ըսածներուն: Ընկերվարականները գիտել կուտան թէ այս վարչաձեւը շարունակելու կամ Դ. Հանրապետութեան վերադառնալէ զատ կարելի է ուրիշ լուծումներ գտնել:

ՍՈՒՐԻԱ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԿԱՆ, ԸՍՏ ԳԱՀԻՐԷԻ

Գահիրէի մէջ կը շարունակեն պնդել թէ նոր կառավարութեան դէմ ցոյցեր տեղի կ'ունենան Հալէպի եւ Դամասկոսի մէջ:

Նասր խօսք առնելով համալսարանական ուսանողներու առջեւ, ըսաւ թէ արաբ ազգայնականութիւնը ծանր ձախողութիւն մը կրեց Դամասկոսի դաւադրութեան պատճառաւ: Նասր չեշտեց սակայն թէ այդ ձախողութիւնը նոր զարթօնքի մը առիթ պէտք է տայ եւ Նասր վստահ է որ «մեր սերունդը պիտի յաղթէ»:

Նասր հաստատեց թէ Դամասկոսի, Հալէպի եւ Տէր էլ Զորի մէջ ցոյցեր կան եւ թէ Հալէպի աղջիկները յարձակած են ձայնասփիւռի կայանին վրայ առանց վախնալու կրակէն: «Կ'ըսեն, չեշտեց Նասր, թէ սուրիական բանտերը լեցուն էին, բայց այսօր ոչ մէկ թիւ կը տրուի: Ես կ'ըսեմ թէ բանտարկեալներուն թիւը հարիւրը չէր անցներ որոնց 75ը համայնավարներ էին»:

Դամասկոս կը վստահեցնէ թէ ամէն ինչ հանդարտ է երկրին մէջ բայց կասկած չկայ թէ նոր վարչաձեւը լուրջ դժուարութեանց կը բախի: Քուզպարիի դահլիճը նախ նիւթական դժուարութիւններ ունի, ապա միջազգային գետնի վըրայ բաւական ծանր է իրեն համար դիւանագիտական ներկայացուցչութիւնը պատրաստել: Մնաց որ ոչ ոք կ'աճապարէ Դամասկոսի նոր դահլիճը ճանչնալու մանաւանդ Նասրի սպառնալիքէն ետք: Թեհրան, վարանումներէ ետք ճանչցաւ Քուզպարիի դահլիճը, Ուաշինկթըն որոշում չի տար, որովհետեւ կացութիւնը դեռ ստոյգ չէ եւ կը մտածէ «ի՞նչ կ'ըլլայ, ինչ չըլլար, սպասենք»:

× Լոնտոն կը ճշդէ, պատասխանելով կարգ մը լուրերու, թէ յեղափոխական շարժումէն առաջ, Քուզպարի Լոնտոն չէր:

× Պուրկիպա Արաբական Լիկայի ժողով պահանջեց, հարցը ծեծելու համար:

× Սուրիական սահմանը բաց է բոլոր օտարականներուն համար բացի Ֆրանսացիներէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ ձերբակալուեցաւ «Արդարութեան կուսակցութիւն» Իզմիրի նախագահը՝ հանգստեան կոչուած զօրավար Մեհմէտ Ալի Այաք որ ընտրապայքարի ընթացքին Մենտերէսի ներբողը ըրած էր: Այաք չեշտած էր թէ «Սուրբ մը» թաղուած է յանձին Ատնան Մենտերէսի:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ նամակ մը գրկած է Թիթոյի բայց Եուկոսլաւիոյ Թանիունկ գործակալութիւնը չի ճշդեր անոր բնոյթը:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ մեթրական դրութիւնը սկսաւ գործադրել Հոկտ. 1էն:

ՀԱՆՐԻ ԱԼԷԳ Լա Քէսթիոն գիրքին հեղինակը որ անդամ էր ալժերական համայնավար կուսակցութեան, փախաւ Ռենի հիւանդանոցէն, ուր կը մնար:

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը որոշեց գըրաւել քիւրտ ժողովրդավար կուսակցութեան բոլոր ունեցածները, շէնքերը եւ կարասինները: Իբրեւ պատճառ կը տրուի այս կուսակցութեան բերած մասնակցութիւնը երկրին հիւսիսային կողմը կատարուած ապստամբութեան:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ թրքական դեսպանատան մէջ ռումբ մը պայթեցաւ: Աղմուկը աւելի մեծ եղած է քան վնասը:

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ

«Մարմարա» կը գրէ.—

Պոլսոյ Հայոց պատրիարքական ընտրութեան համար անհրաժեշտ արտօնութիւնը Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ տրուած ըլլալով, Պատրիարքարանի մասնաւոր հրաւէրով Խնամակալութիւններու եւ Թաղ. Խորհուրդներու լիազօրները ժողով մը գումարեցին Պատրիարքարանին մէջ Կրօնական Ժողովի ներկայացուցիչներուն հետ:

Ժողովը բացաւ Պ. Վահան Խիտավէրտի եւ յայտնեց թէ պատրիարքական ընտրութեան մասին սպասուած հրամանը, որ տրուած է կառավարութեան կողմէ, մօտերս կը սպասուի, հետեւաբար մօտ օրէն պէտք է կատարուին ներկայացուցիչներու եւ Պատրիարքին ընտրութիւնները: Այս մասին «Պատրիարքական ընտրութեան նախաձեռնարկ Մարմնի» անունով Պ. Կարպիս Ղազարեան բացատրեց ցարդ կատարուած աշխատութիւնները եւ յայտնեց թէ զանազան պատճառներով յարմար կը տեսնուի պատրիարքական ընտրութիւնը կատարել կարելի եղածին չափ շուտ:

Ժողովը կարգ մը խորհրդակցութիւններէ եւ գաղափարի փոխանակումներէ ետք որոշեց ժամ առաջ անհրաժեշտ պատրաստութիւնները կատարել եւ Պետական ընտրութիւններէն առաջ աւարտել Պատրիարքին ընտրութիւնը:

Ժողովը այս առթիւ ընտրական աշխատանքներու եւ ձեւակերպութիւններու մայր գիծերը ճշդեց:

Տրուած որոշումներու համաձայն՝ ընտրողները պէտք է 21 տարին լրացուցած ըլլան եւ իրենց անունները գրուին եկեղեցւոյ մէջ կախուելիք ընտրողներու ցանկին մէջ:

Թաղերը իրենց բնակչութեան թիւին համեմատ ներկայացուցիչներ պիտի տան ընդհանուր ժողովին, որ պարտականութիւն պիտի ունենայ Պատրիարքը ընտրել, պատրաստուելիք հնգանուն պատրիարքական թեկնածուներու ցանկին մէջէն:

Որոշուեցաւ մէկական ներկայացուցիչ նկատի ունենալ այն բոլոր թաղերուն համար, որոնց եկեղեցւոյ շուրջ գտնուող բնակչութիւնը նուազ է հազար հոգիէ: Իսկ բազմամարդ թաղերը պիտի տան իրենց բնակչութեան թիւին համեմատ ներկայացուցիչներ: Ասկէ զատ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի եկեղեցիէն պատըսպարեալներու եւ հիւանդանոցի մէջ գտնուողներու համար մէկ ներկայացուցիչ, իսկ Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ շրջանին համար Ղալաթիայէն մէկ ներկայացուցիչ պիտի ընտրուի:

Գաւառի համար ճշդուած քոթը ներկայացուցիչներով պատգամաւորներու թիւը կը հասնի 80ի:

Պատրիարքական ընտրութեան արտօնագիրը հասնելէ ետք, Ներկայացուցիչներու ընտրութիւնը պիտի կատարուի յառաջիկայ 8 Հոկտ. Կիրակի օր, իսկ Պատրիարքի ընտրութիւնը 11 Հոկտ. Չորեքշաբթի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ:

Եկեղեցիները այս օրուընէ իսկ իրենց շրջափակին մէջ պիտի կախեն ընտրողներու ցանկերը ինչպէս նաեւ պիտի պատրաստեն ընտրելիներու եռապատիկ ցանկը:

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

Գ.

ԱՌԱՋԻՆ ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԸ

Ռուսաստանի եւ Անգլիոյ համար վըտանգաւոր մրցորդ – ախոյեանը Վիլհելմեան Գերմանիան էր, որ արդէն Պաղտատի երկաթուղին հասցրել էր մինչեւ Խանեգին, Պարսկաստանի հարաւարեւմտեան սահմանը : Անգլիան մրցման ու պայքարի մէջ էր Գերմանիոյ հետ նաեւ Աֆրիկայում, ուր գերման եւ անգլիական երկաթգծերը խաչաձեւում էին միմեանց «Երկաթէ Խաչ» ուրակումով, հետեւաբար նաեւ՝ շահերը :

Ա. Աշխարհամարտին, 1916ին, անգլեւռուս զօրքերը խախտեցին Պարսկաստանի չէզոքութիւնը եւ վերցրին իրենց հակակշռի տակ : Պարսկաստան մտան նաեւ Թրքական բանակները, որոնք մեծ աւերներ գործեցին եւ մասնաւոր ջարդեր կատարեցին, հայ տարրերի մէջ :

Յայտնի է Ա. Աշխարհամարտի արդիւնքը. Անգլիան յաղթական դուրս եկաւ եւ իր հովանու տակ առաւ՝ Իրաքը, Արաբիան եւ այլ շրջաններ. Պերլին – Պաղտատ երկաթուղու մղձաւանջը վերացաւ. յաղթանակեց երեք Կ.ն, Կապ – Կահիրէ – Կալկաթան :

Անգլիան ձեռք դրաւ նաեւ Քէրքիւքի եւ Մուսուլի նաւթի վրայ : «Թրքական Նաւթային Ընկերութիւն»ը դարձաւ «Իրաքեան Նաւթային Ընկերութիւն»…

Այսպիսով, Անգլիան տէր էր դառնում Մուսուլի նաւթի 70 տոկոսին, Ֆրանսան՝ 25, իսկ հինգ տոկոսը անցնում էր հայազգի Գալուստ Կիւլպէնկեանին, որի շնորհիւ եւ կոչուեց «Պարոն հինգ առ հարիւր», դառնալով աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդը :

Անգլիան ձեռք բերեց նաեւ մէկ այլ առաւելութիւն. օգտուելով Պարսկաստանի թուլութիւնից, ու նաեւ Ռուսաստանի խառն վիճակից (յեղափոխութիւն և քաղաքացիական կռիւներ), 1919 թուին, համաձայնութիւն կնքեց Պարսկաստանի վարչապետ Վոսուղը Դովլէի հետ, ըստ որի, Անգլիան իրաւունք էր ստանում հարաւային Պարսկաստանի 800.000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւնների վըրայ նաւթային հետազօտութիւններ եւ շահագործում կատարելու. այդ տարածութիւնը Պարսկաստանի կէսն էր (ամբողջ երկիրն ունի 1.640.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն) :

1921Ի ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ

1917ին ցարական իշխանութիւնը տապալուեց. նոյն թուի հոկտեմբերին տեղի ունեցաւ «բոլշեւիկեան յեղափոխութիւն»ը : Ռուսաստանը մխրճուեց քաղաքացիական կռիւների մէջ : Հարեւան երկիրները միաժամանակ ազատ շունչ քաշեցին, ռուսական ճնշումից ձերբազատուելով :

1921 թուի Փետրուարին ռուս–պարսկական համաձայնութիւն կնքուեց, որով ջնջւում էին կապիտուլասիոնները, Իրանի հողի վրայ ունեցած ռուսական բոլոր շէնքերն ու ստացուածքները թողնւում էին Իրանին. այդ համաձայնութիւնը, սակայն, մի կէտ ունէր, ըստ որի՝ Ռուսիան, երբ տեսնէր որ իր երկիրը վտանգւում է օտար ուժերի Իրան մտնելով, ինքը եւս իրաւունք էր ստանում զօրք մտցնելու Իրան :

Մինչեւ 1921ի համաձայնութիւնը, բոլշեւիկեան Ռուսաստանը երկու – երեք անգամ փորձեց ներքին խռովութիւններով անջատել Պարսկական Ատրպատականը մայր երկրից. առաջին շարժումը եղաւ 1919ի վերջերը, Շէյխ Խիաբանիի գլխաւորութեամբ՝ «Ինքնավար Ատրպատական» նշանաբանով : Կենտրոն. կառավարութեան զօրքը ճնշեց ըմբոստութիւնը եւ Շէյխ Խիաբանին սպանուեց ամբոխի ձեռքով :

Երկրորդ փորձը եղաւ 1920ին, երբ բոլշեւիկները զօրք հանեցին Էնզէլի, Կասպից ծովի պարսկական նաւահանգիստը, եւ առաջացան մինչեւ Մէնջիլ (Ռաշտ – Ղազուին ճամբին) : Ռըզա Շահը այն ժամանակ դեռ եւս Շահ չէր դարձել, այլ զինուորական նախարար էր. նա պարտութեան մատնեց կարմիր զօրամասերին, որոնք հեռացան պարսկական հողից :

Տեղի ունեցաւ նաեւ Լահութիի շարժումը 1921ին Թաւրիզում. սա եւս խեղդուեց եւ Լահութին փախաւ ու ապաստանեց Խորհրդային Ռուսաստան :

Այնուհետեւ սովետների եւ Պարսկաստանի փոխյարաբերութիւնները միշտ ըրդուշական եւ փոխադարձ անվստահութեան բնոյթն ունեցան : Ռըզա Շահը (1925ից) իր երկաթէ ձեռների մէջ առաւ Իրանը եւ արտաքին ուժերին կարողացաւ հեռու պահել իր երկրից :

1933 թուին Ռըզա Շահի կառավարութիւնը պահանջ դրաւ «Անգլօ-իրանեան նաւթային ընկերութեան», աւելացնելու Իրանի շահաբաժինը եւ յաջողեց :

1939 թուին աւարտուեց Պարսից Ծոցը Կասպից Ծովին կապող երկաթուղին, որ յայտնի է «Անդրիրանեան երկաթուղի» անունով : Սկսուեց նաեւ Թեհրան. Մարաղա – Թաւրիզ երկաթուղու կառուցումը :

Խորհրդ. Ռուսաստանը քանիցս առեւտրական համաձայնութիւններ կնքեց Իրանի հետ, բայց այդ համաձայնութիւնները կարճատեւ կեանք ունեցան, շնորհիւ սովետների անբարեխիղճ եւ միակողմանի տնտեսական քաղաքականութեան : Ատրպատականի առեւտուրը որ իր ծաղկման գագաթնակէտին էր հասնում ցարական իշխանութեան տարինե-րին, համարեա մեռաւ, բազմաթիւ սընանկութիւնների տեղի տալով : Կովկասեան տրանզիտը կանգ առաւ :

ԴԱՐՁԵԱԼ ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐԸ

Հիթլերական իշխանութեան ամրապնդումով, գերման փորձագէտների եւ առեւտրականների հոսանքը ըսկսուեց նորից դէպի Իրան :

Նացիները ճարպիկ ու յաջող քարոզութիւն սկսեցին ծաւալել Իրանում. Հիթլերի անունը նոյնացնում էին մահմետական – Շիա աղանդի սուրբ՝ Հէյդարի հետ, իսկ «գերման» անունը ծագած էին համարում Իրանի «Քերման» քաղաքից …

Գերմանների քարոզութեան յաջողութիւնը այս անունների առնչութեամբ չէր միայն, այլ նաեւ, որ պարսիկ ժողովուրդը յոգնած ու ձանձրացած էր անգլեւռուս երկարատեւ մրցակցութիւնից եւ սպառնալիքից, ուստի եւ փնտռում էր մի երրորդ ուժ, որի հայրենիքը աւելի հեռուներն էր, ոչ իր երկրի սահմանների մօտ, եւ այդ երրորդ ուժը՝ Գերմանիան էր, Հիթլերեան լինէր նա թէ Վիլհելմեան, այդ միեւնոյն էր պարսիկ ժողովրդի համար :

Ռըզա Շահ Փահլաւին եւս համակիր էր երեւում Գերմանիոյ ,ի հարկին իր երկրի անկախութիւնը իր ձեռքից չտալու պայմանով :

Գերման փորձագէտներ հրաւիրուեցին Իրան, ինչպէս, օրինակ, յայտնի Շախտը, երկրի ելեւմուտքը քննելու համար :

Գերման առեւտրի եւ քաղաքական ծաւալումը հաշտ աչքերով պիտի չդիտուէր ոչ Խորհրդ– Ռուսաստանի եւ ոչ էլ Անգլիոյ կողմից : Հիթլերեան Գերմանիան օրը օրին մեծ վտանգի կերպարանքն էր առնում : Երրորդ աշխարհամարտը մօտալուտ էր :

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

(3 Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐԸ

Հանելուկները, ինչպէս բանահիւսական քանի մը սեռեր, պէտք եղած չափով չեն ուսումնասիրուած, հակառակ անոր, որ թէ՛ անցեալին եւ թէ՛ մեր օրերուն՝ բանահաւաքներ եւ ազգագրագէտներ մեծ քանակութեամբ հանելուկներ ժողված են եւ յաճախ, նոյնիսկ հրատարակած բանահիւսական – ազգագրական հաւաքածոներու եւ պարբերաթերթերու մէջ : Հայկական հանելուկներու մասին մինչեւ այսօր հրապարակի վրայ կարելի է գտնել միայն մէկ քանի յօդուածներ եւ հարեւանցի յիշատակութիւններ, որոնք պարզապէս բանահաւաքներու կամ բանասէրներու բացատրութիւններ են : Այս անուշադրութիւնը մասամբ կարելի է բացատրել առօրեայ գործածութենէն դուրս անոնց նշանակութիւնը եւ արժէքը չըմբռնած ըլլալու իրողութիւնով :

Ուրեմն, բաց մըն է որ կը գոցէ Ս. Յարութեան իր «Հայ ժողովրդական հանելուկներ» գիրքով, որ լոյս տեսաւ վերջերս, Հայաստանի մէջ : Հեղինակը ըստ երեւոյթին ըմբռնելով հանելուկներուն պատմական, գեղարուեստական արժէքը եւ դերը, մանրազնին ուսումնասիրած է հայկական սկզբնաղբիւրները, բարեխիղճ կերպով հետազօտած է հայկական հանելուկները եւ տեղեակ ըլլալով յիշեալ սեռին վերաբերող ռուսական եւ եւրոպական տեսական գրականութեան, հրապարակ հանած է հետաքրքրական ուսումնասիրութիւն մը հայկական հանելուկներու մասին :

Ժողովրդական բանահիւսութեան մէջ հանելուկը իւրատեսակ եւ ինքնատիպ սեռ մըն է : Հանելուկներուն այդ առանձնայատկութիւնը պայմանաւորուած է անոնց այլաբանական բնոյթով : Արտաքին ձեւով կը յիշեցնեն պատկերաւոր թուաբանական խնդիրներ, որոնց լուծումը՝ պատասխանին նայելով կը թուի թէ գաղափարախօսական որ եւ է նպատակ չունի : Սակայն, եթէ խորանանք անոնց մէջ կը տեսնենք, որ այլաբանական պատկերներուն կամ ուղղակի նկարագրութիւններուն միջոցաւ կը բացուի ամբողջ աշխարհ մը՝ փորձառութիւններէ բխող ճշմարտութիւններ, հաւատալիքներ, ծէսեր, սովորութիւններ, պատմական եւ ազգագրական փաստեր եւ բեկորներ եւ բազմաթիւ այլ իրողութիւններ :

Աշխատութեան առաջին գլուխին մէջ հեղինակը կ՚անդրադառնայ հանելուկներու սեռին առանձնայատկութիւններուն : Առաջին առթիւ կը յիշէ այդ սեռին անուանումները՝ առակ, առեղծուած, հանելուկ, բունդլ, հանք եւայլն, օգտագործելով հին մատենագիրներէն եւ այլ աղբիւրներէն հաւաքած տեղեկութիւնները, բարբառներուն մէջ պահպանուած անուանումները, որոնց հիման վրայ կը փորձէ մեկնաբանել հանելուկները ըլլալու – ստուգաբանութեան անկիւնէն : Այնուհետեւ հանգամանօրէն կը խօսի հանելուկներու ծագումին մասին : Հեղինակին կարծիքով հանելուկներու նախնական տեսակներ են հնդկական Ռիգ-Վիտայի, պարսկական Աւեստայի, պաղեստինեան Նուշտի Ֆրիանի եւ յունական Սփինքսի հէքեաթներուն հարց ու պատասխանները : Այդ առթիւ իբր եւ նմանօրինակ երեւոյթ կը յիշատակէ մեր իրականութեան մէջ տարածուած աշուղներու մրցումները : Իրաւունք ունի հեղինակը, երբ կ՚ըսէ թէ մարդկային հասարակութեան պատմութեան նախնական շրջանին հանելուկները կարեւոր նշանակութիւն ունեցած են մարդոց կեանքին մէջ եւ միայն յետագային է, որ կորսնցուցած են իրենց անմիջական դերը,

ԱՆՑԱԾ ԹԵՎԵՐ

— Էհ, բա ո՞նց անենք հիմի,— հարցրեց Երեմը տարակուսած :

Կինը ուսերը վեր քաշեց— Մեծ աղջկան ու նրանից փոքրին տալ չէր կարելի, որովհետեւ նրանք մօրն օգնում էին տնային գործերում, իսկ ամէնից փոքրը դեռ օրօրոցի ծծկեր էր, մնում էր ուրեմն ընտրութիւն անել Աշխէնի եւ Սաթոյի միջեւ :

— Հը, հիմի ի՞նչ ես ասում,— նորից հարցրեց գիւղացին կնոջը :

— Մարդիկ երկու օր է սպասում են, պէտք է կամ հա ասել, կամ չէ : Մտածիր ու բախտիդ քարի մի տալ …

Սանամը փոխանակ մարդուն պատասխանելու, դարձաւ այդ միջոցին միւս թախթի վրայ քոյրերի հետ խաղացող եօթը տարեկան աղջկան .

— Սաթօ, դու կ՚երթաս մայրիկի աղջիկը կը դառնա՞ս :

« Մայրիկ » նրանք կոչում էին կինուորուհուն :

Փոքրիկ աղջիկը ելաւ նստած տեղից, մերկ ոտները բանալով :

— Խի չեմ գնալ, կ՚երթամ,— պատասխանեց նա աչքերին թափած մազերն ետ տանելով եւ յիշելով այն կոնֆէտներն ու մրգերը, որ «մայրիկը» տալիս էր իրեն, երբ ինքը լսում էր նրան :

— Իսկ նրա հետ քաղաք կ՚երթա՞ս,— հարցրեց մայրը նորից :

— Խի չեմ գնալ …

— Ինձ կը թողնես — կ՚երթա՞ս :

— Հա՛ …

— Բա քեզ որ ծեծե՞ն :

— Խիկն ծեծում, հօ չաքար չեմ գողանայ որ ծեծեն :

Ամուսինները ժպտացին եւ նշանակալից հայեացքով իրար նայեցին :

Եւ հարցն այսպիսով լուծուեց, որոշուեց Սաթոյին որդեգիր տալ քաղաքացիներին :

×

Երբ ծեր ամուսիններն այդ որոշումն իմացան, ուրախութիւնից արտասուեցին իրենց տրուած շնորհի համար — այն, ինչ որ զլացել էր Աստուած, տալիս էին մարդիկ … հիմա, վերջապէս, իրենք կ՚ունենան մի ժառանգ, որ մահից յետոյ միշտ կը յիշի իրենց …

Ուրախութիւնից նրանք չգիտէին ինչպէս շնորհակալ լինել իրենց շնորհատուներից, կանայք՝ արտասուակալած աչքերով մի քանի անգամ սրտագեղ համբուրեցին, տղամարդիկ սեղմեցին իրարու ձեռք : Եւ ապա իրենց գնալը մի օր յետաձգելով, ծեր ամուսինները երախայի մօր համար ձմեռուայ մի փափուկ շալ առան ընծայ, իսկ իրա՝ Սաթոյի համար գնեցին հագուստ ու ոտնամաններ, հագցրին, կապցրին նրան, ձեռքերն ու երեսը լուացին սապօնով, մազերը սանտրեցին, ժապաւէնով կապեցին, զուգեցին, դարձրին քաղաքացումի աղջիկ, այնպէս որ տեսնողի նախանձն էր շարժում :

Նախանձում էին մանաւանդ իր ոտաբոբիկ քոյրերը, որոնցից ամէն մէկը սրտանց կամենում էր նրա տեղը լինել :

Սանամն այս բոլորին նայում էր առանձին հպարտութեամբ որ իր երախայով բախտաւոր այրեց անզաւակ մարդկանց, իսկ փոքրիկ աղջիկն իր հագուստներում իրեն պահում էր ծանր ու մեծ եւ շորերը չկեղտոտելու համար պատշգամբից ցած չէր իջնում քոյրերի մօտ :

Այն օրը գիւղացի ամուսինները, ծերերի հրաւէրով, ճաշեցին նրանց մօտ, կերակուրը բրդեցին, միսը կերան մատներով : Իսկ հետեւեալ օրն առաւօտեան Երեմն իր սայլով (ամարանոցի կառքերը կայարան էին գնացել) նրանց՝ իրենց իրերով, Սաթոյի հետ, տարաւ երկաթուղու կայարանը, որ երեք վերստի վրայ էր գտնւում : Ծեր ամուսինները չալն ուսերնին տեղաւորուեցին կառոցների մօտ, իսկ Սաթոյին նստացրին իրենց արանքում : Անձրեւի պատճառով Սանամը իրանց ճանապարհ գցեց մինչեւ գիւղի ծայրը : Հրաժեշտի ժամանակ նա մի քանի անգամ համբուրեց աղջկայ թշերը եւ զողնոցը տարաւ աչքերին : Մինչ այդ նրան այնպէս էր թւում, թէ Սաթոյին տանում են ժամանակաւորապէս եւ շուտով պիտի վերադարձնեն, բայց այդ րոպէին նա զգաց որ զուցէ իր երեխային այլեւս չտեսնի, եւ արցունքը հորդնելու համար աչքերը ծածկեց զողնոցով :

Վերադարձի ամբողջ ճանապարհին ամէն ինչ նրան թւում էր աւելի տխուր, աւելի մռայլ. թրջուած այգիները թւում էին անօգնական, ծառերը յուսահատ, տները որբ ու Աստծուց մոռացուած :

Տան մօտ նա հանդիպեց իր գիմրեցի հարեւանուհուն՝ պայտարի կին Մարուշին, որ թեշիկը ոլորելով եւ մատով ծամելով կարեց նրա առաջը :

— Քա, աղջի Սանամ, երեխին տարա՞ն,— հարցրեց նա հետաքրքիր աչքերը յառելով իր հարեւանուհու դէմքին :

Սանամն անխօս գլխով արաւ :

— Շատ էլ լաւ էրիք. քիչըմ կը քէթինաք, շարունակեց արլան ցաւակցելով, ապա խօսքը փոխելով, աւելացրեց, ինչըղ էրիք, փարայ բան տուի՞ն, թէ ….

— Մենք երեխայ ծախող չենք, աղջի Սաջան,— վրդովուած պատասխանեց Սանամը եւ երեսը շուռ տալով, մտաւ տուն :

ՍՏ. ԶՈՐԵԱՆ

(2 Շար.)

պահելով մտավարժութեան տարրկայ մը միայն :

Աշխատութեան մէջ մանրամասն կերպով կը պարզաբանուին հանելուկներուն ձեւերը, բնոյթը, կառուցուածքը, այլաբանութեան տեսակները եւ եղանակները, եւյլն, որոնք, միեւնոյն ատեն կը փաստուին հայկական հանելուկներէն բերուած համոզիչ օրինակներով :

Կարեւոր եւ հետաքրքրական հարցեր շօշափուած են «Հայկական հանելուկների կապը բանահիւսութեան միւս ժանրերի հետ» բաժնին մէջ : Ուշագրաւ է այդ տեսակէտէն հանելուկներուն կապը դիւթական եւ հմայական աղօթքներուն հետ : Աղօթքներուն մէջ, ինչպէս ըսած է Մաքսիմ Գորքի, կ'երեւան մարդոց ձգտումը՝ խօսքի մոգական ուժով ազդել բնութեան վրայ եւ ծառայեցնել զայն իրենց շահերուն :

Հանելուկներուն եւ աղօթքներուն ակնյայտ ընդհանրութիւնը կը նկատուի անոնց խորհրդաւոր բնոյթին մէջ : Աղօթքը նպատակ ունի ներգործել խորհրդաւոր ճամբայով՝ չյիշելով երեւոյթին կամ առարկային անունը : Հանելուկներն ալ առարկան կամ երեւոյթը գտնելու համար կ'առաջարկեն խորհրդաւոր պայմաններ : Կարգ մը օրինակներէն կ'երեւի աղօթքէն – հանելուկ փոխանցման ընթացքը :

Աւելի անմիջական եւ տրամաբանական է ժողովրդական առածներուն, ասացուածքներուն եւ հանելուկներուն կապը եւ յարաբերութիւնը, որ ի յայտ կուգայ ոչ միայն իրենց այլաբանական նմանութեամբ, այլեւ բովանդակութեան ընդհանրութիւններով : Պատահական չէ, որ շատ մը առածներ հանելուկի պէս են, իսկ երբեմն ալ առածը փոխուած է հանելուկի : Այս տեսակէտէն բնորոշ է, օրինակ, «Գոքիդ նստեմ՝ միրուքդ փետեմ» առածը, որ երախտամոռացութեան մասին կ'ակնարկէ, բայց դարձած է հանելուկ՝ սանրի, սանդերքի վերաբերեալ :

Հեղինակը կ'անդրադառնայ նաեւ հանելուկներու եւ ժողովրդական խաղիկներու կապին, ցոյց տալով, թէ ինչպէս խաղիկներու քառատողային կառուցուածքին առաջին երկու տողերը, որոնք բնութենէն քաղուած անկախ զուգահեռական պատկերներ են, կ'անջատուին եւ այլաբանական իմաստ ստանալով կը դառնան հանելուկներ : Հետաքրքրական է նաեւ հանելուկներու՝ հէքեաթներու հետ ունեցած առնչութիւնը : Կարգ մը հէքեաթներու մէջ («Արտուճ եւ խաղաղ թագաւոր», Էմինեան ազգագրական հաւաքածոյ, հատոր Բ. եւայլն) կան հանելուկներու գործածութիւն, առհասարակ հէքեաթին հերոսը փորձելու կամ որեւէ դէպք կանխելու համար : Մեր կարծիքով, սակայն, կարգ մը հէքեաթներու մէջ դժուար իրականացող կամ անհնարին երեւցող գործողութիւնները հերոսին կողմէ, կամ իմաստութեամբ առեղծուածային կացութիւններէն դուրս գալու դրուագները պէտք չէ նոյնացնել հանելուկներուն հետ : Անոնք նոյնպէս պայմաններ են եւ կարեւոր նշանակութիւն ունին հէքեաթներու սիւժէին զարգացումին համար, բայց ոչ հանելուկի պայմաններ՝ սեռի ըմբռնումի տեսակէտէն :

«Ժողովրդի կեանքի ու մտածողութեան անդրադարձումը հայկական հանելուկներում» գլուխը գիրքին ամենածաւալուն եւ կարեւորագոյն հատուածն է, ուր երեւան կուգայ Ս. Յարութիւնեանի գիտական ինքնուրոյն մօտեցումը՝ հանելուկային այլաբանութեան մէջ ժողովուրդի կեանքին այլեւայլ գիծերը եւ անոր մտածումները երեւան հանելու եւ լուսաբանելու գործին մէջ : Բազմաթիւ հարցեր քննութիւն կ'առնուին այս բաժնին մէջ, որոնք ցոյց կուտան հեղինակին լայն ծանօթութիւնները հայկական մշակոյթի տարբեր բնագաւառներուն :

Հանելուկներուն մէջ տեղ գտած են պատմական Հայաստանի տեղանունները, որոնք մէկ կողմէ կը վկայեն հանելուկներուն բնաշխարհիկ ըլլալու մասին, իսկ միւս կողմէ կը բնութագրեն տուեալ միջավայրը՝ պատմա – աշխարհագրական եւ տնտեսական, քաղաքական տեսանկիւնէն : Ուշագրաւ են այդ առումով Բասենի, Վանի, Երեւանի, Նախիջեւանի եւ այլ տեղանուններուն մասին յիշատակող հանելուկները :

Մեծ տեղ կը գրաւեն գործիքներու, առարկաներու, աշխատանքային իրերու մասին հիւսուած հանելուկները : Առանձնապէս հետաքրքրական են Հայաստանի հնագոյն շինարարական արուեստի մասին արձագանգող հանելուկները՝ բերդ, քաղաք, կամուրջ, բաղնիք, աղբիւր եւայլն :

Ա. ՆԱՁԻՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—о—

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ՀԱՅԿ. ԲԱԺԻՆԸ

1967ին Մոսկուայի մէջ տեղի պիտի ունենայ միջազգային մեծ ցուցահանդէս մը՝ մասնակցութեամբ աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրներուն եւ առաջին անգամն ըլլալով՝ Խորհրդային զանազան հանրապետութիւններուն :

Այս մասին շահեկան տեղեկութիւններ կուտայ Ս. Մելքումեան, որ անդամ է ցուցահանդէսի խորհրդակցական խորհուրդին, մնալով միեւնոյն ատեն խորհրդային Միութեան նախարարներու խորհուրդին առընթեր՝ Հայաստանի նախարարներու խորհուրդի մնայուն ներկայացուցիչը :

— Ի տարբերութիւն Բրիւսէլի միջազգային ցուցահանդէսին, ուր Խ. Միութիւնը ներկայացուած էր մէկ տաղաւարով մը, Մոսկուայի ցուցահանդէսին տաղաւարներ պիտի ունենան խորհրդային 15 հանրապետութիւններն ալ անխտիր : Հայաստան իր տաղաւարին մէջ պիտի ներկայացնէ մեր երկրին արդիւնաբերութիւնը, ելեկտրականութիւնը, շինարարութիւնը, փոխադրական միջոցները, մշակոյթը, կենցաղը եւ հայ ազգի պատմութիւնը :

Հայաստանի յատկացուած բաժինին ընդհանուր տարածութիւնը 1·6 հեկտար է, որուն երեք հազար քառակուսի մեթրը պիտի յատկացուի բուն տաղաւարին, հազարը՝ բացօթեայ ցուցադրութիւններուն եւ 1200 քառ. մեթր ալ՝ կանաչապատումի :

Հայկական տաղաւարին մէջ իր առանձին բաժինը պիտի ունենայ Երեւան, որ իրաւամբ կը նկատուի աշխարհի գեղեցիկ քաղաքներէն մէկը :

Ս. Մելքումեան կուտայ նաեւ յաւելեալ տեղեկութիւններ ընդհանուր ցուցահանդէսին մասին : Այսպէս, Մոսկուայի միջազգային ցուցահանդէսին ընդհանուր տարածութիւնը պիտի ըլլայ 520·000 քառ. մեթր, որուն հարիւր հեկտար տարածութիւնը պիտի յատկացուի Խ. Միութեան : Պետութիւններու յատկացուած բաժիններու կողքին պիտի ըլլայ նաեւ Միջազգային բաժին մը՝ Գիտութիւն, թէքնիկ, արուեստ եւ այլ տաղաւարներով : Կ'ենթադրուի, որ ցուցահանդէսին իրենց տաղաւարները կ'ունենան ՄԱԿը, Իւնեսքօն, Կարմիր Խաչը, Մարզական Միութիւնները, եւայլն :

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Բաւական թիւով զբօսաշրջիկներ եւ զանազան ազգերու պատուիրակութիւններ այցելեցին Հայաստան, այս ամառ : Պատուիրակութիւնները առաւելաբար արեւմտեան երկիրներէ կամ համայնավարներէ կազմուած էին : Պատուիրակութեանց մաս կը կազմէին նաեւ Եւրոպայի շարժարուեստի ներկայացուցիչները, որոնք հետաքրքրուած են առաւելաբար Հայաստանի շարժարուեստով : Անհատ այցելուներու մաս կը կազմէր պուլկար գրող Տենեւ Տենեւ, որ այցելելէ ետք Հայաստանի տեսարժան վայրերը, դասախօսութիւն մըն ալ տուած է :

× Երեւանի մէջ երեք համերգներ տուաւ մեքսիքական երգի եւ պարի խումբը, արժանանալով գնահատանքի : «Հիւրերը համերգներում ցուցադրեցին մեքսիքական ժողովրդի գեղեցիկ երգարուեստը, ազգային եւ այլ հրապուրիչ պարեր» կը գրէ այս առթիւ Երեւանեան թերթ մը :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՒԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

ՎԻԷՆ, (Յատուկ) — Ժամանակէ մը ի վեր անգութ մահը թանկագին կեանքեր կը հնձէ անխնայ, մեր գաղութէն : Դեռ թարմ է, շատ մօտիկ անցեալին մէջ, մահուան գիրկն ինկած՝ ծանօթ եւ սիրելի բարեկամներու եւ ընկերներու յիշատակը :

Եւ ահա այս վերջին կորուստը, յանձին Աւետիս Գալիքեանի, որ 66 տարեկանին, դաժան եւ երկարատեւ հիւանդութենէ մը ետք, Սեպտեմբեր 12ին, հոգին աւանդեց երկար մահաքունէ մը վերջ, Վիէնի բլրանիստ եւ արդիական հիւանդանոցին մէջ :

Ողբացեալ Աւետիս, բնիկ Գուրթալէլէնցի (Կէյվէ), մատղաշ տարիքէն որբ մնացած իրմէ աւելի փոքր եղբօր եւ քրոջ հետ, եկաւ Պոլիս առաջին ընդհ. պատերազմի նախօրեակին, եւ հանդուցեալ մօրը ճարպիկութեան շնորհիւ կրցաւ մտնել Ս. Փրկիչ Ազգ. Հիւանդանոցի որբանոցը, ուր համընթացաբար ուսման, հետեւեցաւ կօշկակարութեան արհեստին :

Բայց շատ չանցած, Աւետիս մէկէն լքելով ամէն ինչ, գաղտագողի կը հեռանայ Կ. Պոլսէն : Նախ կ'ապաստանի Մարսէյլ, ապա արձանագրուելով Օտար Լեգէոնի շարքերը կը փոխադրուի հիւսիսային Ափրիկէ եւ ուր կը մնայ 15 տարիէ աւելի, մեծ չարքաշութեամբ, եւ քաջութեան շքանշանով մը զարդարելով կուրծքը :

Ֆրանսա վերադարձին, ձեռք կ'առնէ իր արհեստը կօշկակարութեան, կը ձեռնարկէ ընտանեկան բոյն մը կազմելու, որուն հիմնական կառուցուածքը, ի վերջոյ, շատ հաստատուն չելաւ դժբախտաբար : Աւետիս Գալիքեան մնաց մինակ :

Եւ ահա, այս վիճակին մէջ, անողոք հիւանդութիւնը երեւան եկաւ 1959ին, որուն ճիրաններէն ազատելու համար թէ բժշկութիւնը եւ թէ եղբօր մը գուրգուրոտ հոգածութիւնը ի զուր տքնեցան :

Աւետիս Գալիքեան, աչքերը փակեց այս աշխարհին համար Սեպտեմբեր 12ին, խոր սուգի մէջ ձգելով ընտանեկան պարագաները, իր գաղափարի ընկերները եւ բազմաթիւ բարեկամները :

Վիէնի Հ. Յ. Դաշնակցութեան կազմը, կը կորսնցնէ իրմով հաւատարիմ եւ պարտաճանաչ հաւատաւոր ընկեր մը :

Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 14ին, ցուրտ եւ օտար հողին յանձնեցինք մեր տարաբախտ Աւետիսի բազմաչարչար մարմինը : Չմոռնամ յիշելու թէ ողբացեալը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ոտնագնդակի լաւագոյն խաղացողներէն եղած էր անցեալին մէջ :

Սիրելի Աւետիս, այս տկար տողերս, օծուն մեր հայրենի գիւղի անուշիկ շունչով, ընդունէ իբրեւ փնջիկ մը անմոռացութեան, զետեղուած թարմ հողակոյտիդ վրայ :

ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Աւստի առաջարկեց Տէրվիշին՝ որ ընկերանայ իրեն :

— Երթանք Թիարանը... ըսաւ համակրական շեշտով մը :

Տէրվիշը ցնցուեցաւ :

Ներքին ուրախութիւն մը փայլեցաւ անոր աչքերուն մէջ :

Ի՞նչ անցաւ իր հոգիէն ... ի՞նչ մտածեց :

Աստուած գիտէ :

Լութֆի աղայի հետ ուղակի բերդին յետնակողմը տարածուող ապառաժները յառաջացաւ. Հեռուէն ջախջախուած քարերու ձայներ կը լսուէին ....

— Ի՞նչ ձայն է այս, հարցուց Տէրվիշը՝ բոլորովին անգիտակից ձեւացնելով ինքզինքը :

Լութֆի աղա ժպտեցաւ : Յետոյ Տէրվիշին ձեռքը բռնելով անուշ բացատրութեամբ մը ըսաւ.

— Այս ձայնը ջախջախուած քարերու ձայնն է : Հիմա կը տեսնես :

Տէրվիշը լռեց :

Երկուքն ալ քով քովի յառաջանալով հասան մինչեւ այն տեղն, ուր կալանաւորները խումբ խումբ բաժնուած կ'աշխատէին :

Օհ, տխուր էր այդ տեսարանը ... :

Թիապարտութեան անիծեալ սեւ շապիկը տէրվիշին սիրտը լեցուց այնպիսի ցաւ մը, որ զգացումի մը բովանդակ ցնցումն եղաւ իր հոգւոյն ... :

Նայեցաւ այդ տաժանակիր աշխատութեան դատապարտուած լքեալներուն վըրայ, որոնք կիզիչ արեւուն տակ, արիւն քրտինք մտած՝ կը զբաղէին ... :

Նայեցաւ, այո, խորունկ, ցաւատանջ ու անհուն կսկծանքով մը նայեցաւ ... ու չկրցաւ զսպել իր արցունքները :

— Անոնք թիապարտներ են, Տէրվիշ, ըսաւ Լութֆի աղա որ չկռահեց անոր հոգեկան զգացումը : Դեռ մաս մըն ալ բերդին յետնակողմը կը գտնուին :

— Թիապարտ ... բայց ինչ ըսել է թիապարտ, նկատել տուաւ Տէրվիշը՝ խղդուած ձայնով մը :

— Թիապարտներու վրայ գաղափար չունի՞ս :

— Ամենեւին :

— Խիստ լաւ, ուրեմն ըսեմ քեզի թէ անոնք ոճրագործներ, աւազակներ, բըռնաւորներ ու երկրին օրինաց հակառակ վարուող մարդիկներ են ... կառավարութիւնը պատիժներ սահմանած է իրենց ... կան որ ցմահ հոս մնալու դատապարտուած են, կան որ տասը քսան, առնուազն հինգ տարի պիտի սպասեն ... Առաւօտ աշխատելու կուգան, իսկ երեկոյին տեղերնին կը վերադառնան : Ահա անոնց կեանքը : Կը տեսնե՞ս, ոմանց ոտքերէն երկայն շղթայ մը անցուած է, որմէ կախուած է ահագին ծանրութեամբ երկաթէ գունդ մը : Ասիկա ուրիշ բանի համար չէ, եթէ ոչ ապահովութիւն մըն է, որպէսզի փախուստի միջոցներու վըրայ չի խորհի :

Տէրվիշը մտիկ կ'ընէր :

Մոլորագին նայուածքը շարունակ մէկ լքեալին վրայէն դէպի միւս լքեալը կը պտըտցունէր :

Լութֆի աղա յառաջացաւ :

Տէրվիշը՝ բոլորովին ինքնիրմէ ելած դրութեան մը մէջ՝ հետեւեցաւ Լութֆի աղային, որ բնաւ ուշադրութիւն չէր ըրած անոր այլայլելու երեւոյթ ունեցող կերպարանքին :

Ժայռոտ ապառաժին տակ ութ հոգի կային :

Անոնք ալ քար կտրելով կը զբաղէին :

Տէրվիշը կանգ առաւ... կեցած տեղը կարծես կայծակ մը իջաւ ու չկրցաւ քայլ մը փոխել :

Օհ, աշխարհքը մթնցաւ ... հոգւոյն ամբողջ տրամադրութիւնը խղդուեցաւ այդ պահուն :

Իր աչքերը յառեց երիտասարդի մը վըրայ, որ խոշոր մուրճը քարերուն վրայ կը զարնէր ...

Այդ երիտասարդը Վանականն էր :

— Եթէ սիրածս մէկը կայ այս թշուառականներուն մէջ, ըսաւ Լութֆի աղա Տէրվիշին կամաց ձայնով մը, ատիկա աս երիտասարդն է :

— Ո՞րը... հարցուց Տէրվիշը :

— Ճիշդ մէջտեղը գտնուող երիտասարդը, նկատել տուաւ Լութֆի աղա՝ մատնանիշ ընելով Վանականը :

— Ի՞նչ ազգ է :

— Քրիստոնեայ է ...

— Քրիստոնեա՞յ :

— Այո ... բայց բարի ու չափազանց խոնարհ մէկը կ'երեւի : Չորս տարի է որ այս բերդին մէջ կը գտնուի այդ չորս տարուան մէջ գանգատ մը չլսեցի իր վրայօք :

— Ոճրագո՞րծ է :

— Դատապարտութեան պաշտօնական տեղեկագրին մէջ այդպէս նշանակուած է :

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նուարդ Փափազեան եւ Տէր եւ Տիկին Գարանֆիլեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ԼԵՒՈՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ (Ռոտոսթոցի) մահուան առաջին տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին դպրոցի վերաբացումը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն սկսեալ: Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները :

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Մինչեւ ամսագլուխ՝ բաժանորդները կը ստանան ՀԱՅ – ԲՈՅԺի 229 – 230րդ թիւը, հետեւեալ ճոխ եւ չահեկան բովանդակութեամբ .—

Նիցչէ մեռաւ խենթութեան մէջ (Հայ – Բոյժ) .— *Ծոմապահութիւն* (Տոքթ. Գ. Ալբունեան) .— *Երբ աղիքները չեն գործեր* (Տոքթ. Փօլ տը Պօէսի) .— *Վիշապածառ* (Յ. Իշխանեան) .— *Դարձեալ խլիրդ* (Քաղհան) .— *Հնռաձայնով խոստղներու հիւանդութիւն* (Տոքթ. Աշենեան) .— *Հայերը հնարած են գարեջուրը* (Յովհ. Պապէսեան) .— *«Բժիշկ» մեքենաներ* (Փրոֆ. Պարին) .— *Ուղեղը՝ հրաշակերտ գործիք* (Տոքթ. Գալուստեան) .— *Ի՞նչպէս կը մեռնայ երախան* (Տոքթ. Մառի Շիրլի) .— *Ի՞նչպէս լոգցնել երախան* (Մ. Աղաւելեան) .— *Երեւանի ձեռագրատունը* (Ա. Աղայեան) .— *Հայկական կերակուրները* (Տոքթ. Շ. Այվազեան) . — *Զաւակագործութիւն՝ ըստ արհեստի* (Տոքթ. Պանծալի) . — *Ի՞նչպէս կերակրել երախան* (Տոքթ. Մառի Փարմանթիէ) :

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է 231 – 233րդ թիւը :

Ահաւասիկ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ :

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը .—

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, ժամը 16ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ ուսանողուհիի մը համար, սենեակ մը, ի հարկին խոհանոցի դիւրութեամբ: Դիմել «Յառաջ»ին :

JACQUES TORANIAN

Agent Immobilier
Assureur Conseil.

Ձեզի պիտի ընդունի ամէն օր իր գրասենեակը

RIVE GAUCHE IMMOBILIER

42, Bld. Arago — Tél. : POR. 03–94

կամ ձեզի կ'այցելէ ժամադրութեամբ ՓԱՎԻՅՈՆՆԵՐՈՒ, ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ – ՆԵՐՈՒ, ՇԵՆՔԵՐՈՒ (fo–փրոփրիէ–թէ) ՀՈՂԵՐՈՒ, ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՅԱՐ-ԿԱԲԱԺԻՆՆԵՐՈՒ, ԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒ, ԱՌՈՒԾԱԽԻ ձեր բոլոր խնդիրներուն համար

Expertise Gratuite

Ձեր ապահովագրութեան տակ է նաեւ բոլոր ապահովագրութեանց համար

Auto
Incendie
Dégâts des eaux
Vie

— PRIX ETUDIES —

Tous risques assurés

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտեմբեր 7, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ Ցրդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Place St-Sulpice (Métro : St-Sulpice)

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ.—

Կը մասնակցին.— *ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ՍՈՒՐԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ (երգ), ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ԻՌԷՆ ՑԱՐՇԻԵԱՆ (ձայն – պատկերասփիւռի երաժշտութեան, Ազգային Մրցումին Ա. մրցանակ եւ Ռօյանի արծաթեայ բաժակին մրցանակաւոր), Օր. ԹԱՌՕՆ (պար), ՀՆԴԵԱԿ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ:*

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

ROBERTO SÉTO

նուագախումբով :

Խօսնակ՝ ԸՆԿ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24

Salle des Fêtes, Rue Voltaire, Alfortville

Գեղարուեստական բաժին .

Orchestre TEB-LYRO et sa grande formation typique et Tango

ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վիէնի Կապ. Խաչի երեք դպրոցներու վերաբացումը այսօր Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 7·30ին, առաջին առթիւ ընկլսելով փոնթէվէքի թաղէն :

Յաջորդաբար, հայերէնի դասընթացքները կը սկսին, Չորեքշաբթի իրիկուն փասքալի թաղը եւ Հինգշաբթի կէսօրէն ետք Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Ուսուցիչ Պ. Կ. Տէրմոյեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ : Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԼԻՈՆԻ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնը կը յայտարարէ թէ Հայկազեան վարժարանը վերաբացուած է: Մանօթ ուսուցչուհի եւ մանկավարժուհի Օր. Ընծայ Սաեփանեան կը դասաւանդէ ամէն հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն մինչեւ կէսօր, եւ կէսօրէ վերջ ժամը 14էն մինչեւ 16:

Նոյնպէս Կիրակի առաւօտները :

Կը յանձնարարուի Լիոնահայ ծնողքներէն փութով արձանագրել տալ իրենց զաւակները, ամէն օր դիմելով եկեղեցւոյ գրասենեակը ժամը 16էն մինչեւ 19:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ, ՅԱՏԿԱՊԷՍ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Տպարան ՍԵՒԱՆը կը ստանձնէ տպագրութիւնը այն գիրքերուն, որոնց հեղինակները կամ հրատարակիչները հեռու են հայկական տպարաններէ եւ միջոց չունին իրենց գործերը անձամբ սրբագրելու :

Հայ հեղինակները իրենց գործերուն տպագրութիւնը վստահելով Տպ. ՍԵՒԱՆԻՆ, կը տիրանան հետեւեալ առաւելութիւններու .

1.— ԱՆԹԵՐԻ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
2.— ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ
3.— ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՏԱՂՏՈՒԿՆԵՐԷ ԶԵՐԾԱԿԱԶԱՏՈՒՄ
4.— ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՇԱՀ
5.— ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԱՐԱԳ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանի հայ հեղինակները ի նկատի ունենալու են որ Լիբանանի մէջ գիրքի մը տպագրութիւնը առնուազն կրկնապատիկ աժան է քան այլուր տպուածը :

Յետոյ տպարան ՍԵՒԱՆը ունի — ՍԵՒԱՆ Հրատարակչական Տան Տէր եւ Տնօրէն Պ. Սիմոն Սիմոնեանի հսկողութեան տակ — մասնագէտ սրբագրիչներու խումբ մը, որ կրնայ բաւարարութիւն տալ ամէնէն բծախնդիր եւ դժուարահաճ հեղինակներուն :

Բազմաթիւ հեղինակներ իրենց գիրքերուն տպագրութիւնը արդէն վստահած են Տպ. ՍԵՒԱՆԻ :

Հայրենակցական Միութիւններ իրենց գաւառներուն պատմութեանց տպագրութիւնը յանձնած են Տպ. ՍԵՒԱՆԻ, ուր տպուած են եւ կը տպուին ՏԱՐՕՆԻ, ԹՈՄԱՐԶԱՅԻ և ՄԱԼԱԹԻՈՅ մեծահատոր պատմութիւնները: Հայագիտական եւ գրական մեծարժէք գործեր տպագրուած են եւ կը տպագրուին Տպ. ՍԵՒԱՆԻ մէջ:

Տպ. ՍԵՒԱՆԻ մէջ տպագրուած իւրաքանչիւր գիրք գերծ կը մնայ գրաշարական եւ նոյնիսկ հեղինակային բազմաթիւ սխալներէ :

Տպ. ՍԵՒԱՆԻ մէջ տպուած իւրաքանչիւր գիրք կրկնապէս օրակաւոր կը դառնայ :

Հասցէ՝

S. SIMONIAN, B.P. 2669, Beyrouth, Liban, Tél. 37433

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
5
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI
5 OCTOBRE
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9221 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5022

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ տարուան բաղդատաբար խաղաղ շրջանէ մը վերջ, Մերձաւոր Արեւելքը դարձեալ խօսեցնել կուտայ իր վրայ : Քրտական ապստամբութեան լուրերէն վերջ, Սուրիոյ դէպքերը կը գրաւեն միջազգային մամուլի առաջին էջերը :

1958 Թուականը պատմական դարձակէտ մը եղաւ արաբական աշխարհին համար :

Այդ տարուան Փետրուար 1ին Սուրիա միացաւ Եգիպտոսի, կազմելով Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը :

Մայիս 8ին պայթեցաւ Լիբանանի քաղաքային կռիւը, որ տեւեց մինչեւ Սեպտեմբերի վերջը, երբ Հանրապետութեան նախագահ Քամիլ Շամունի յաջորդեց Զօր. Ֆուատ Շէհապ : Լիբանան պահեց իր անկախութիւնը : Նասըրականները յաջողեցան իրենց ծրագրին մէջ :

Յուլիս 14ին Պաղտատի մէջ զօրավար Ապտըլքէրիմ Քասըմ եւ ընկերները տապալելով Հաշէմիներու թագաւորութիւնը, Հանրապետութիւն հաստատեցին :

Այստեղ եւս Նասըրականները պարտուեցան : Իրաք չմիացաւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան եւ պահեց իր անկախութիւնը :

Պաղտատի յեղափոխութեան օրերուն, նախագահ Շամունի եւ Թագաւոր Հիւսէյնի հրաւէրով, ամերիկեան եւ անգլիական զինուորներ օգնութեան փութացին Լիբանանի եւ Յորդանանի, որոնց անկախութիւնը վտանգուած էր :

Ամերիկեան վեցերորդ նաւատորմի ներկայութիւնը Միջերկրականի Ջուրերուն մէջ՝ վճռական դեր կատարեց :

Սուրիա անկախութեան տիրանալէ ի վեր քանիցս իշխանութիւն փոխեց :

Հիւսնի Զայիմ, ծագումով քիւրտ զինուորական մը, տապալելով օրուան կառավարութիւնը՝ հաստատեց մենատիրական իշխանութիւն մը : Դարձաւ «մարաջախտ» եւ Հանրաքուէով ամրապնդեց իր դիրքը : 1949 Օգոստոսին, ուրիշ զինուորական մը, Զայիմի ընկերներէն զնդապետ Հիննաուի՝ վերջ տուաւ անոր մենատիրութեան : Սակայն ինք ալ երկար չապրեցաւ :

Զօրավար Ատիպ Չիչաքլի երրորդ յեղափոխութեամբ մը տէր դարձաւ Սուրիոյ, զոր կառավարեց մինչեւ 1954 Փետրուար, երբ բանակը ստիպեց զինքն ալ հրաժարիլ իշխանութենէ եւ ապաստանիլ արտասահման :

«Երկրորդ Գրասենեակ»ի պետ զնդապետ Ապտէլ Համիտ Սարաճն էր այս նոր շրջանին գլխաւոր վարիչը : Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնին կոչուեցաւ Շիւքրի Քուվաթլի :

Նոր վարչաձեւին տակ գործունէութեան լայն ասպարէզ գտան համայնավար գործակալները Սուրիոյ մէկ ծայրէն միւսը :

1957ին ստեղծուեցաւ վտանգաւոր կացութիւն մը : Երկու հոսանքներ առաջ եկան,— ազգայնական եւ համայնավարական :

Զնդապետ Սարաճ կը պատկանէր այս վերջինին :

Սուրիա կը գտնուէր երկընտրանքի առջեւ : Կա՛մ պէտք է դառնար «ժողովրդական հանրապետութիւն» մը՝ խորհրդային ազդեցութեան ենթակայ, կամ՝ մտնար Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան, զոր կը ծրագրէր հիմնել Եգիպտոսի նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասր :

Յաղթեց երկրորդ լուծումը : Եւ Սուրիա 1958 Փետրուար 1ին պաշտօնապէս յայտարարեց թէ կը միանայ Եգիպտոսի հետ, հիմը դնելով Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան, որուն մաս կազմելու համար հրաւիրուեցան արաբական միւս պետութիւններն ալ :

Փետրուար 5ին Գահիրէի եւ Դամասկոսի խորհրդարանները վաւերացուցին միացումը : Սուրիա դարձաւ ԱՄՀի հիւսիսային նահանգը, Եգիպտոս՝ Հարաւայինը : Փետրուար 21ին զոյգ նահանգներուն մէջ տեղի ունեցած հանրաքուէով, զնդապետ Նասր գրեթէ միաձայնութեամբ ընտրուեցաւ նախագահ :

Երեքուկէս տարուան կեանք ունեցաւ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութիւնը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ

ՁԱՅՆԵՐԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՆ ՆԱՍՐԻ ԴԷՄ

—o—

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ ՆՈՐ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ

—o—

Սուրիացի քաղաքական 22 պարագլուխներ որոնք կը ներկայացնեն սուրիական բոլոր հոսանքները, բացի համայնավար եւ ժողովրդական կուսակցութիններէն մանիֆեստ մը ստորագրեցին ուր կը յայտարարեն թէ անվերապահօրէն կը միանան Սեպտեմբեր 28ի պետական հարուածին : Ստորագրութիններուն մէջ չահեկան է յիշել հետեւեալները.— Աքրամ Հուրանի եւ Սալահ Պիթար որ ԱՄՀի օրով նախարար եւ փոխ-նախագահ եղած են, Սապրի Ասալի որուն կառավարութիւնը նախաձեռնարկ եղած է Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միացման, Խալէտ Ազըմ. որ «նախանասրեան» Սուրիոյ գլխաւոր դէմքերէն էր :

Դամասկոսի զինուորական շրջանակները կը հերքեն Նասրի ճառին ակնարկութիւնները Սուրիոյ միջադէպերուն մասին : Երկիրը հանդարտ է եւ ընդհակառակն եղած ցոյցերը միայն համակրական բնոյթ ունին, նոր վարչակարգին հանդէպ, ինչպէս ցոյց կուտայ արդէն 22ներու յայտարարութիւնը : Անոնք խստօրէն կը դատափետեն «Սարաժի եւ չէզումի վարչակարգը որ հաստատուած էր Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ եւ որուն պատճառաւ միութիւնը կորսնցուց իր իսկական իմաստը եւ պատմական մեծ նշանակութիւնը » : Միւս կողմէ ազատ ընտրութիւններ կը պահանջեն եւ կոչ կ'ընեն եգիպտացի ժողովուրդին որ ձերբազատուի բռնատիրութենէն, որպէսզի Սուրիոյ, Եգիպտոսի եւ միւս պետութեանց ժողովուրդները իրարու մօտենան :

Սուրիոյ գլխաւոր կուսակցութեանց (ազգայնական, ժողովրդապաշտ, Շէչաքլիստ, մահմետական եղբայրներ եւ Պաաս) այս յայտարարութիւնը լաւագոյն յենարանն է նոր ղեկավարներուն համար որոնք ապացոյցը ունին թէ կրնան կռթնիլ ժողովուրդին վրայ :

× Բանակի ընդհ. հրամանատարը՝ Ապտէլ Քարիմ Զահրետտին մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ բանակին յեղափոխական շարժումը կը ձգտէր բանակին արժանապատուութեան եւ ժողովուրդին պահպանման : Բացատրութիններ տուաւ Ամէրի հետ եղած համաձայնութեան եւ անոր խզման մասին : Ծանօթ է որ յեղափոխութեան առաջին ժամերուն, զեկոյց մը հրապարակուեցաւ որ կ'ըսէր թէ մարեշալ Ամէր (Նասրի ներկայացուցիչը) ընդունած է յեղափոխականներու բոլոր պահանջները եւ այդ պատճառաւ «զինադուլ» հռչակուած է : Քիչ ետք սակայն, կը յայտարարուէր թէ Ամէր ետ առած է համաձայնութիւնը եւ Գահիրէ մեկնած : Այս առթիւ Զահրետտին յայտնեց թէ ձեռք ձգած էին Նասրի մէկ հեռագիրը ուր կ'ըսէր Ամէրի թէ լեզու գտնէ յեղափոխութեան ղեկավարներուն հետ, ժամանակ շահելու համար մինչեւ որ ինք, Նասր, յարձակումը պատրաստէ : Երբ ծանօթացած են այս հեռագրին, յեղափոխականները չեղեալ նկատած են համաձայնութիւնը եւ Ամէրն ալ Գահիրէ ճամբած :

Ներկայիս նոր կառավարութիւնը ամէն ջանք կը թափէ ինքզինքը ճանչցնել տալու համար : Նման կարեւոր գործողութեան մը յաջողումը կրնայ միայն իսկ քսել Նասրի եւ Սուրիոյ նասըրականներուն հացին : Կարեւոր է նախ Միացեալ Նահանգներու դիրքը : Կը թուի թէ Ուաշինկթըն որոշած է ճանչնալ Քուզպարիի դահլիճը, Հոկտեմբերի կիսուն երբ նոր վարչապետը լրացնէ «ճանչցուելու» անհրաժեշտ բոլոր պայմանները, այսինքն երկրին հակակշիռը իր ձեռքն ունենալ, ի վիճակի ըլլալ սահմանները պաշտպանելու եւ յարգել միջազգային համաձայնութիւնները :

Դամասկոսի կառավարութիւնը գիմեց Նոր Տէհլի եւ Լոնտոն որպէսզի երկու երկիրներն ալ ճանչնան նոր վարչաձեւը : Մինչ այդ ստացուած լուրերը կը հաստատեն թէ Քուզպարի տէրն է կացութեան եւ երկիրը հանդարտ է հակառակ Նասրի «լուրերուն» :

Ֆիկառոյի թղթակիցը կրցած է Սուրիոյ սահմանը անցնիլ եւ նոյնիսկ տեսակցութիւն մը ունեցած է Քուզպարիի հետ, որ սնած ֆրանսական մշակոյթով եւ ուսած ֆրանսական համալսարաններու մէջ, քաջ կը խօսի ֆրանսերէնը : Մաքս - Օլիվիէ Լաքան (թղթակիցը) կ'ըսէ թէ Սուրիա ազատագրուած երկրի մը տպաւորութիւնը կը թողու, ժողովուրդը ուրախ է եւ մթնոլորտը թեթեւցած :

Քուզպարի բաց է Ֆրանսայի լրագրողին թէ Ֆրանսայի հետ յարաբերութիւնները կրնան վերսկսիլ երբ ալժերական հարցը կարգադրուի :

× Նասր հեռագիր մը ղրկած է Թիթոյի ուր կ'ըսէ թէ արաբական միասնականութիւնը շատ ամուր է որպէսզի «խախտի աշխարհակալներու եւ իր գործակալներուն ձեռքով » :

× «ԱՀԱԿ»ը յայտնեց թէ Նասրի կողքին է Սուրիոյ «ցաւոտ» դէպքերուն առթիւ :

× Ներքին նախարարը, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, ապահովութիւն տուաւ թէ համայնավար կուսակցութիւնը միշտ արգիլուած պիտի մնայ Սուրիոյ մէջ, բայց ամերիկեան Նիւզուիք շաբաթաթերթը կը վստահեցնէ թէ սուրիական համայնավար կուսակցութեան նախկին պետը՝ Խալէտ Պէքթաշ Հալէպ վերադարձած է : Պէքթաշ երկու տարուան «կամաւոր աքսոր» մը ապրած է, կ'ատէր Նասրը : Մտադիր է օգտագործելու ներկայ քիչ մը շփոթ մթնոլորտը գործի լծելու համար իր կուսակցութիւնը :

———o———

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ԳԱՂՏՆԻ Բանակի շրջանակներու մէջ ձերբակալութիւնները կը շարունակուին, ինչպէս նաեւ փլաստիք ռումբերու պայթումները : Առջի գիշեր շատ ուժեղ պայթիւն մը եղած է Փիւթոյի քաղաքապետարանին մէջ ուր քանի մը օր առաջ Ընկերվարականները իրենց Ազգային Խորհուրդը հաւաքած էին :

ՌՈՒՍԵՐԸ ԴԺԳՈՀ ԵՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱՓՈՐՁԵՐԷՆ

Գրած էինք թէ թուրքեւամերիկեան բանակն ու նաւատորմը մեծ ռազմափորձեր կատարեցին արեւմտեան Թուրքիոյ մէջ : Անգարայէն կը հաղորդուի թէ այս ռազմափորձերուն առթիւ Խորհ. կառավարութիւնը ծանուցագիր մը տուաւ Թուրքիոյ : 23 Սեպտեմբեր թուակիր բողոքի այս ծանուցագրին արտաքին գործավարութիւնը քանի մը օրէն պիտի պատասխանէ : Ռուսերը ծանուցագրին մէջ կը պնդեն թէ այս ռազմափորձերը «գրգռիչ» բնոյթ ունին, թէ անոնց կատարումը Ռուսիոյ եւ արբանեակներուն սահմաններուն վրայ թշնամական ցոյց մը կազմէ ներկայ պայմաններուն մէջ :

Խորհ. արտաքին փոխ - նախարար Նիքոլայ Ֆէրուպին քանի մը օր առաջ Մոսկուայի մէջ հաւաքոյթի մը ընթացքին դեսպան Ֆահրի Քորութիւրքի կը յայտնէ. «Ամէն պարագայի աւելորդ է յիշեցնել թէ այսօրինակ արարքի մը մէջ գտնուող Թուրք կառավարութիւնը պէտք է ստանձնէ պատասխանատուութիւնը այն հետեւանքներուն որոնք կրնան ծնունդ առնել անկէ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ վերամուտը կատարուեցաւ առջի օր, պաղ մթնոլորտի մը մէջ : Երեսփոխանները վերադարձած են տեղ Կոլի ճառէն եւ իրենց հանդէպ ունեցած վերաբերումէն : Ընկերվարականները միշտ մտադիր են արգելքի բանաձեւ մը ներկայացնելու բայց պատեհ առիթին կը սպասեն : Համայնավարները կը պահանջեն որ ժողովը լուծուի եւ սահմանադրական իրաւասութիւններ ունեցող նոր ժողով մը ընտրուի : Առաջին նիստին Տըպրէ փայլուն պատկեր մը պարզեց տնտեսական կացութեան : Մինչեւ 1965 Ֆրանսացիներուն եկամուտը հարիւրէն 24 յաւելում պիտի կրէ : Յաւելում պիտի կրեն նաեւ ընտանեկան նպաստները բայց այդ բարը պիտի գոցեն գործատէրերը որովհետեւ «փլաֆոն»ը ազատ պիտի ձգուի : Նման կարգադրութիւն մը բաւական դժգոհութիւններ պիտի յառաջացնէ գործատիրական շրջանակներուն մէջ : Ծերակոյտը Ափրիկէէն արտաքսուած Ֆրանսացիներով զբաղեցաւ :

ԻՇԽԱՆՈՒՀԻ ՄԱՐԿԱՐԷԹԻ ամուսինը՝ Ամսթրոնկ Ճոնս Սնաուտընի կոմսի տիտղոս ստացաւ, իրենց զաւկին ծնունդէն ամիս մը առաջ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ քրիստոնեաներու պարենաւորումի իրաւունքը ջնջուած է իշխանութեանց որոշումով : Ֆորմոզա հասած լուրերու համաձայն քրիստոնեաները եՊոտստայականները մէկ երրորդ պակաս սնունդ կը ստանան եւ յաւելեալ աշխատանք :

ԹՈՒՐՔ ճարտարապետ մը՝ Տոկան Սահին Մանշը անցած է լողալով : Անգլիական ցամաքը հասած է 14 ժամ եւ 21 վայրկեան ջուրին մէջ մնալէ ետք :

ՖՈՐՍԻ ԴՈՒՔՍԸ, հմուտ պատմագէտ եւ անդամ Ֆրանսական Կաճառին, մեռաւ առջի օր : 83 տարեկան էր :

ՍԱԼԱՆ նոր նամակ մը ղրկած է, այս անգամ քաղաքապետներուն, որոնց կը յայտնէ թէ պէտք եղած օրը իրենց կոչ պիտի ընէ, որովհետեւ իրենք են օրինաւոր իշխանութիւնը :

ՄԱԿԻ եւ Զոմպէի յարաբերութիւնները խզուած են որովհետեւ Քաթանկայի վարչապետը մերժեց որ քննիչ յանձնախումբը ժառոթկիլ երթայ : Հոն են իրլանտացի գերիները :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ պայթեցուց հիւլէական 16րդ ռումբը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ամերիկեան դեսպանը Ուաշինկթըն կանչուեցաւ խորհրդակցութեան համար :

ԱԿԱԴԵՄԻԿՈՍ ՅՈՎՍԷՓ ՕՐԲԵԼԵԱՆ

1961 թուականին մեր մեծագոյն կորուստներէն մէկը եղաւ ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելեան, որ ծնած էր 1887 Մարտին եւ մեռաւ 1961 Փետրուարին :

Արեւելագիտութեան եւ հայագիտութեան այս մեծ դէմքը շատոնց անխախտ ու ջերմ հիացումս գրաւած էր : 1929ին, Միջնադարեան Արեւելք իմ ճամբորդութիւններէս մէկէն վերադարձին, բախտը ունեցայ գտնուելու այն նաւուն վրայ, որով ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելիի նոյնքան մեծանուն եղբայրը՝ գիտնական Լեւոն Օրբելի Միացեալ Նահանգներ կ'երթար խորհրդային գիտնականներու պատուիրակութեան մը հետ : Բժիշկ Ջեմպըրս (որդին մեծանուն քարոզիչ Ռոպըրթ Ջեմպըրսի) իմացուց ինծի գիտնականին նաւուն վրայ գտնուիլը եւ առաջին առթիւ զիս տարաւ ու ներկայացուց անոր : Այնուհետեւ ամէն օր նաւուն վրայ երկար ժամեր կ'անցընէի մեծ գիտնականին հետ : Օր մը քաջութիւնը ունեցայ ըսելու, որ շատ կը փափաքէի Լենինկրատ երթալ, գոնէ կարճ ատենուան մը համար եւ վայելել իր եղբօր՝ արեւելագէտ Յովսէփ Օրբելեանի արեւելագիտական մեծ հմտութիւնը եւ առաջնորդութիւնը : Իմ խոր բաղձանքիս եւ խանդավառութեանս իբրեւ պատասխան, իր վեհ դէմքին վրայ անոյշ ժպիտ մը գոյացաւ եւ ըսաւ . « Երիտասարդ էք, օր մը ձեր այդ բաղձանքն ալ կը կատարուի » : Ինք նամակով մը յանձնարարեց սիրելի մեծ մօրեղբօրս՝ բժիշկ Վարագդատ Գալաճեանի ի Պոսթըն, ուր ան այն ատեն կը դասախօսէր Հարվըրտ Համալսարանին մէջ : Ապա գիտնական Լեւոն Օրբելի նամակով մը իր ուրախութիւնը կը յայտնէր ինծի, որ ճանչցեր եւ այնքան սիրալիր ընդունելութիւն էր գտեր մեծ մօրեղբօրմէս : Նամակին մէջ կ'աւելցնէր, թէ կ'ուզէր ինծի ալ գալ այցելութեան, բայց, դժբախտաբար, վերահասու չէր, թէ որքան հեռու էր Ուչիդան Պոսթընէն : Այս հեռաւորութիւնը արգելք եղաւ իր այդ փափաքելի այցելութեան :

Քանի մը տարի ետք առիթ ունեցայ երկիցս Խորհրդային Հայաստան այցելելու, սակայն առիթ չեղաւ Երեւանի եւ Էջմիածնի ձեռագրական մատենադարաններէն ժամանակ խլելու եւ մինչեւ հեռաւոր Լենինկրատ երթալու : Եւ, այդ պատճառով, անկարելի երազ մը մնաց ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելեանը տեսնելու իմ հին բաղձանքս :

1960ին յանկարծ հրաւէր կը ստանայի Մոսկուայի Արեւելագիտական 25րդ համագումարին մասնակցելու : Ասիկա առաջին առիթն էր եւ, աւաղ, վերջին առիթը, ակադեմիկոսը անձամբ ճանչնալու : Համագումարին առաջին օրն իսկ մեծ ուրախութիւնը կ'ունենայի ծանօթանալու հայագէտներ Ղափադարեանի, Խաչիկեանի, Երեմեանի, Աբրահամեանի, Ղարիբեանի եւ ուրիշներու, որոնց հետ, համագումարին ամբողջ ընթացքին, անմոռանալի ժամեր անցուցի :

Դժբախտաբար, ես արձանագրուած էի Համագումարին բիւզանդական մասին մէջ, ուր պիտի կարդայի այդ ճիւղին վերաբերող աշխատութիւն մը : Սակայն ժամանակիս մեծագոյն մասը անցուցի կովկասագիտական բաժնի սրահին մէջ, որուն մաս կը կազմէր հայագիտական բաժինը : Հոն էր, որ հանդիպեցայ ուրիշ հայագէտներու, նաեւ, անակնկալօրէն, Վրաստանի ակադեմիայէն թանկագին գիտնական Շանիձէի : Սակայն մեծագոյն շնորհը, զոր վայելեցի, նոյն ինքն ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելեանի անձամբ ծանօթանալս էր : Ակադեմիկոսը կը նախագահէր համագումարի կովկասագիտական ժողովներուն, զմայլելի ձեռնհասութեամբ :

Լեւոն Խաչիկեանն էր, որ առաջին առթիւ տարաւ եւ կովկասագիտական սրահին ընդունարանին մէջ նստած ակադեմիկոսին ներկայացուց զիս : Մեծանուն գիտնականը, որուն հետ թղթակցած էի, յիշեց զիս : Հոն էր նաեւ խիստ համակրելի, երիտասարդ եւ շատ կարող հայագէտ Իզպաշեանը, որ, եթէ չեմ սխալիր, ակադեմիկոսին քարտուղարն էր : Նիստի բացումէն առաջ, հաճելի երկար խօսակցութիւն մը ունեցանք, որուն ընթացքին, ինչպէս նաեւ նիստերուն մէջ, ծերունազարդ եւ ալեհեր ակադեմիկոսը ցոյց տուաւ զարմանալի սուր յիշողութիւն եւ սքանչելի հմտութիւն : Զիս հրաւիրեց գոնէ 15 օր Լենինկրատ անցընելու, ուր կովկասագիտական նորաբաց հաստատութեան վարիչն էր : 1960ին կարելի չէր . սակայն մեծ յոյս ունէի, որ 1961ին պիտի կարենայի այդ երջանկագոյն 15 օրերը անցընել մեծ գիտնական ակադեմիկոսին շունչին տակ, ըմբոշխնելով գոնէ կաթիլ մը իր մեծ գիտնականի հմտութենէն :

Սակայն՝ կամք Տեառն : 2 Փետրուար 1961ին կը գուժէին անոր կսկծալի մահը :

Ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելեան ծնած է 1887ին, Քութայիսի մէջ եւ իր կրթութիւնը (մինչեւ գիմնազիոն) ստացեր է Թիֆլիսի մէջ : 1904ին կ'ընդունուի Պետերբուրգի համալսարանի պատմաբանասիրական բաժնին մէջ : Մեծ կարողութիւն ցոյց կուտայ հնագիտական արուեստագիտութեան եւ լեզուաբանութեան մէջ : 1906ին կը մասնակցի Անիի պեղումներուն՝ Նիկողոս Մառի հետ : Իսկ Մառի բացակայութեան՝ արշաւախումբին ղեկավարը կ'ըլլայ : 1911ին, համալսարանէն փայլուն կերպով շրջանաւարտ, Ռուսական Գիտութեանց ակադեմիայի կողմէ Թուրքիա կը ղրկուի՝ Վասպուրականի յուշարձանները (ուրարտական, հայկական եւ սելճուքեան) ուսումնասիրելու : Մագիստրոսական քննութիւնը տալէ ետք, դարձեալ Մառի հետ, 1916ին Վան կ'անցնի, նոր պեղումներ կատարելու համար :

1920էն սկսեալ մեծ եռանդով եւ տաղանդով կը ծառայէ Լենինկրատի Պետական Էրմիտաժ թանգարանին արեւելագիտական բաժնին մէջ : 1934ին կը տիրանայ մինչեւ իսկ Էրմիտաժի տնօրէնութեան մեծ պատուին : Այս պաշտօնը կը վարէ մինչեւ 1951 :

Ակադեմիկոս ընտրուեցաւ 1935ին : 1938ին ակադեմիայի Հայկական ճիւղին նախագահ ընտրուեցաւ, մինչեւ որ 1942ին Երեւանի մէջ հիմնուեցաւ Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիան, որուն արժանաւոր առաջին նախագահը ըլլալու մեծ պատիւը վիճակուեցաւ ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելեանի :

Յուսանք, որ Հայաստանի Գիտութեանց ակադեմիան չուշանար մեզի տալու այս մեծանուն եւ մեծատաղանդ հայ գիտնականին բոլոր աշխատութիւններուն ընտիր հրատարակութիւնը՝ իբրեւ անկորնչելի, յաւիտենական յուշարձան հայագիտութեան :

Այլեւս անդարձ մեկնած է մեզմէ համաշխարհային մեծ համբաւով այս հայ գիտնականը, այնքան համակրելի, այնքան տաղանդաւոր եւ սիրելի :

Երկար, խիստ երկար ատեն պիտի անցնի մինչեւ որ հայութեան մայրական բեղմնաւոր կուրծքը սնուցանէ երկրորդ Յովսէփ Օրփելեան մը :

Որբացածի մը խորունկ կսկիծով կու–

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԵԼՈՒԿՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հանելուկներուն մէջ, իւրայատուկ այլաբանական պատկերներով, ի յայտ եկած է հայ ժողովուրդի ընկերային – տնտեսական կեանքը : Հանելուկներու միջոցաւ հեղինակը կը պատկերացնէ ժողովուրդին առօրեան եւ զբաղումները : Անասնապահութեան, երկրագործութեան, այգեգործութեան եւ բանջարաբուծութեան, շերամապահութեան եւ այլ բնագաւառներուն վերաբերող բազմաթիւ հանելուկներու քննութեամբ հեղինակը կը պատկերացնէ գեղջկական կեանքը : Այս բաժնին մէջ վերլուծուած են նաեւ արհեստներուն եւ արհեստագործութիւններուն նուիրուած հանելուկները : Տնտեսական կեանքին եւ առօրեային հետ մէկտեղ հեղինակը քննութեան առած է ընկերային եւ դասակարգային հարցերուն նուիրուած հանելուկները : Հոս եւս Ս. Յարութիւնեան ի յայտ կը բերէ գիտելու եւ վերլուծելու կարողութիւն : Ահա բնորոշ օրինակ մը : Խօսելով այն մասին, թէ ինչպէս անցեալին պետութեան յատուկ պաշտօնեաները գիւղացիներուն կալսած ցորենը անձեռնմխելի պահելու համար յատուկ գործիքի մը՝ դաջի միջոցաւ նշան կ'ընէին, հեղինակը բերած է այդ գործիքին մասին ժողովուրդին մէջ տարածուած հանելուկը .

Գեղմ՝ ենք մէկ շուն,
Պոչը պոչատ (կարճ), ինք ճնշուն :

Շան հետ դաջի համեմատութիւնը ինքնին պերճախօս ապացոյց մըն է հարկահաւաքութեան դէմ գիւղացիին ունեցած մշտական դժգոհութեան եւ ատելութեան :

Ազգագրական հարուստ տեղեկութիւններ կան ժողովրդական սովորութիւններուն, կենցաղին, վարք ու բարքին նուիրուած հանելուկներուն մէջ : Ասոնց մէջ յատուկ ուշադրութիւն դարձուած է բարոյական ըմբռնումներուն եւ հասարակական հասկացողութիւններուն, որոնց մէջ հեղինակը կը տեսնէ դաստիարակչական առողջ միտքեր : Բաւական պատկերաւոր եւ խորիմաստ գործ մըն է այդ տեսակէտէն գութանի խոփին նուիրուած հանելուկը, որ աշխատասիրութեան ջատագովութիւն մըն է իրականին մէջ : «Մեզ մի հարսն ունենք, գնում ա չանք (մինչեւ) իրիկուն խոպը տալի գըլխին, իրիկունն ամէնից սիրուն տուն գալի » :

Նոյնքան կարեւոր եւ հետաքրքրական է արտաքին իրերու եւ երեւոյթներու մասին ժողովուրդի պատկերացումներուն, անոր մտածումներուն եւ աշխարհայեացքին անդրադարձումը հանելուկներուն մէջ : Բաւական համոզիչ եւ մանրամասն բացատրութիւններ տրուած են հանելուկներուն մէջ տեղ գտած ժողովրդական հին հաւատալիքներուն, հեթանոսական – կրօնական ծէսերուն (հողի եւ մարմին, կրակապաշտութիւն, երկնային մարմիններ եւ երեւոյթներ՝ երկինք, աստղեր, արեւ, լուսին, ծով, գիշեր - ցերեկ) եւայլնի մասին :

Աշխատութեան վերջին գլուխը կը վերաբերի հայկական հանելուկներու արուեստին, ուր նոյնպէս երեւան եկած է հեղինակին հմտութիւնը : Ս. Յարութիւնեան այստեղ հիմնականին մէջ կը ծանրանայ հանելուկներու այլաբանական պատկերներու՝ փոխաբերութիւններու կառուցման սկզբունքներուն վրայ : Այնուհետեւ կը քննէ հանելուկներուն գեղարուեստական արտայայտութեան ձեւերը եւ եղանակները (համեմատութիւն, անձնաւորում եւայլն) : Մանրամասն կերպով կը նկարագրէ նաեւ հանելուկներուն տաղաչափական կառուցուածքը եւ ձեւերը :

Մեր ըսածներէն կը հետեւի, որ Ս. Յարութիւնեան կատարած է արժէքաւոր գործ մը, որ գնահատելի նորութիւն է մեր բանագիտութեան մէջ : Այսուհանդերձ կը փափաքինք մէկ քանի դիտողութիւններ ընել աշխատութեան վերաբերեալ :

Ընդհանուր առմամբ հեղինակը կարգ մը առիթներով կ'ընդգծէ հանելուկներու սեռին առանձնայատկութիւնը, անոնց այլաբանական բնոյթը, այսինքն այն, որ բնութեան եւ հասարակական երեւոյթներուն արտացոլումը հանելուկներուն մէջ անմիջական նպատակադրուած չեն, այլ ի յայտ կուգան կողմնակի ձեւով, ածանցեալ կերպով, գեղարուեստական այլաբանութեան եւ խորհրդանշական միջոցաւ : Այս տեսանկիւնէն հանելուկներուն մէջ արտացոլուած ընկերային հարցերը քննած պահուն Ս. Յարութիւնեան բազմաթիւ առիթներով կը բերէ համոզիչ օրինակներ : Այդ օրինակներուն մէջ թէեւ այլաբանօրէն, բայց որոշակի արտադրութեամբ ցոյց տրուած է ժողովրդական խաւերուն քմծիծաղը հարուստներուն, իշխանաւորներուն (թագաւոր, տանուտէր, գզիր) · հոգեւորականներուն (վարդապետ, տէրտէր) նկատմամբ : Սակայն ունեւորութեան, աղքատութեան, ընկերային անհաւասարութեան շուրջ հիւսուած հանելուկները մէջտեղ բերած ատեն Ս. Յարութիւնեան կը բերէ նաեւ այնպիսի օրինակներ, որոնք նուազ համոզիչ են . ինչպէս, օրինակ՝ «Գիշերն աղախին, ցերեկը տիկին» (անկողին) : «Պառաւը կայնել է առուին, քառսուն կարկատան գոշին» (կաղամբ) եւայլն (էջ 72) :

Ընդհանրապէս պէտք է նկատի ունե–

գամ այս վայրի ծաղիկը — անմշակ, այլ հարազատ — գնել իր անխիթ մահարձանին ... Վայրի ծաղիկ, հեռաւոր պանդուխտի մը ողբով սնած, անոր ցաւով ծաղկած :

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ԱՆՅԱՅՏ ԹԵԼԵՐ

« Էդ էր պակաս, երեխայ ծախէինք, մտածեց նա, հիմի կը սկսին բամբասանքը, թէ երեխէն ծախել եմ» :

Տանն ու դրանը ամէն բան յիշեցնում էր Սաթոյին : Ահա այստեղ էր, որ նըստում էր Սաթօն ու երեխէն օրօրում, էստեղ էր ահա, որ քնում էր նա, ահա էս աւազի վրայ էր, որ խաղում ու տընակներ էր շինում նա ... եւ յանկարծ Սանամը այնպիսի դատարկութիւն զգաց տան մէջ ու իր սրտում, որ ինքն իրենից սարսափեց ...

Ով էր տեսել ծնողն իր ձեռքով երեխէն ուրիշի տայ, մտածեց ան, ի՞նչ կ'ասեն խալխը ... մի փոքրիկ երեխայ օտար, հեռու քաղաքում, եթէ գիշերները բաց լինի ո՞վ պիտի ծածկի նրան, եթէ գիշերը ջուր ուզի, ո՞վ ջուր կըտայ նրան ... « Էն ես չեմ որ գիշերը մի քանի անգամ վեր կենամ » — մտածեց նա, — նրանք ծեր մարդիկ, ի՞նչ կարող են անել . միթէ պիտի ըլլի որ նրանց ծառայի ... Իսկ եթէ յանկարծ հիւանդանայ Սաթօն քութէշ կամ ծաղիկ հանի, նրանք ո՞նց պիտի պահին նրան ... «Դեղով ու դոխտուրով կը սպաննեն երեխիս» մտածեց Սանամը, երեւակայելով իր երեխային մենակ, անօգնական, մի մեծ քաղաքում ընկած :

Եւ յանկարծ նրան պատկերացաւ մեծ-մեծ տներ (այն ձեւով ինչ տեսել էր թղթերի վրայ նկարուած) օտար, անծանօթ, սառը մարդիկ, կանայք եւ լաւ հագնուած երեխաներ : Դրանք բոլորը անցնում եւ հրում են իր Սաթոյին : Իսկ Սաթօն մոլորուած ճանապարհ չի գըտնում եւ լաց է լինում փողոցի մէջ, լաց է լինում եւ կանչում «Նանի, նանի... » : Իսկ նանը չկայ, նանը հեռու է, շուրջը անծանօթ մարդիկ ... եւ նա նորից մըտածեց – միթէ՞ Աստուած դրա համար է իրեն երեխայ տուել, որ ինքը օտարներին բաշխի ... Միթէ՞ Աստուած այդ բանը կը ների իրեն : Չէ՞ որ նա այդ երեխէն իրեն է տուել, դատաստանի օրն էլ իրենից կը պահանջի ... եթէ Աստուած նրանց երեխայ կամենար, Ինքը կը տար :

« Բայց Աստուած ինձ է տուել, ինձանից էլ կ'ուզի» մտածեց նա եւ զգաց, որ ինքն իրաւունք չունէր այդ բանը անելու, Աստծու տուած երեխէն ուրիշին տալու ... ի՞նչ կ'ասի Աստուած Ահեղ Դատաստանի օրը : «Մի շալի համար երեխադ տուիր» ... Իսկ հարեւանները միշտ պիտի ասեն, որ ինքն իր երեխէն ծախել է ... Չէ, այս բանն Աստուած չի ների :

Եւ նա սարսափեց այն մտքից, որ Աստուած իրեն չների եւ կարող է պատժել, տեսնելով որ տուած երեխաներին չի պահում ինքը, Նա միւսներն էլ կը խլէ իրենից ...

Այս միտքն այնպէս վախցրեց խեղճ կընոջը, որ նա կանգնած տեղը դողաց, թէ մի գուցէ Աստուած հէնց հիմա իրագործի իր պատիժը — ու բնազդաբար նայեց օրօրոցին ... Ոչ, նա իր երեխէն ուրիշին չի տայ ... Աստուած որ երեխայ տուել է, նրանց ապրուստ էլ կը տայ, — եզրակացրեց նա :

Ու անհեղ պատժից՝ միւս երեխաներից զրկուելու մտքից սարսափած, նա չկարողացաւ մի տեղ նստել, կանգնել : Մի թաքուն ձայն կարծես շարունակ ասում էր նրան . «Եթէ երեխէդ ետ չբերես, միւսներից կը զրկուես ...» :

×

Փոքր անց Սանամն արդէն գնում էր դէպի կայարան : Ընծայ ստացած շալը կռնատակին, նա գրեթէ վազում էր ցեխոտ փողոցով — ոտնամանները խրւում էին ցեխի մէջ, շրջազգեստը փաթթւում էր ոտներին, բայց նա աւելի էր արագացնում իր քայլերը, յոյս ունենալով գնացքի ճանապարհին հասնել սայլին :

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(3 Շար.)

նալ, որ հանելուկներուն ոչ բոլոր տարբերակները ունին գեղարուեստական եւ գաղափարական արժէք եւ նշանակութիւն: Երբեմն կը պատահին նաեւ հանելուկներ, որոնք թէեւ ընդհանրացած են, բայց եւ այնպէս դուրս չեն գար նեղ խաւի մը ըմբռնումներէն եւ չեն հասնիր իսկական ժողովրդական հանելուկներու մակարդակին: Կը պատահին նաեւ բանահաւաքներու կողմէ աղաւաղուած հանելուկներ: Մեր կարծիքով աղաւաղուած է թոնիրի մասին բերուած հետեւեալ հանելուկը (էջ 93).—

Էս կուռը դար,
Էն կուռը դար,
Մէջը արդար:

Այստեղ արդար հասկացողութիւնը հեղինակը կը վերագրէ կրակին, իբրեւ երբեմնի պաշտամունքի հետք: Այս բացատրութիւնը այնքան ալ համոզիչ չէ եւ հանելուկն ալ աղաւաղուած կամ չինծու կը թուի, քանի որ կայ նոյնիմաստ ուրիշ հանելուկ մը (Ջուրով լեցուն ամանի մասին), որ աւելի համոզիչ է.—

Էս դին տար,
Էն դին տար,
Մէջն անդադար:

Հաւանաբար աղաւաղուած եւ յարմարցուած է. «Էն ի՞նչն ա ինչ, երկեն ալիք, ծերը ծաղիկ» (էջ 112) հանելուկին լուծումը՝ մեծ պահք եւ զատիկ, մինչդեռ յայտնի է, որ ան ճրագի պատրոյգին կամ մոմին կը վերաբերի:

Զատկի տօնի մասին «Կարմիր հաւնեմ, սպիտակ մաշեմ» հանելուկը հեղինակը կը բացատրէ սա ձեւով. «Քանի որ Զատիկը համընկնում է գարնանամուտի հետ, հանելուկում էլ այդ առընչութեամբ փոխաբերաբար նկատի է առնուել կարմիր գարնան գալը (միւս կողմից էլ կարմիրը զատկական գոյն է) եւ սպիտակ ձիան հալուելը» (էջ 112): Կը թուի թէ խօսքը այստեղ զատկական հաւկիթի մասին է, որ կարմիր կը ներկուի («կարմիր հաւնեմ»), ապա կճպուելով կ'ուտուի («սպիտակ մաշեմ»):

Այս վրիպումները երբեք չեն նսեմացներ Ս. Յարութիւնեանի աշխատութեան գիտական արժէքը եւ նշանակութիւնը:

Ուրախանալի է, որ գիրքին հեղինակը ներկայիս զբաղած է հայկ. հանելուկներու գիտական, համահաւաք հրատարակութեամբ, որ շատ օգտակար կ'ըլլայ ինչպէս բանահիւսութեան ուսումնասիրութեան, այնպէս նաեւ գիտական կարգ մը ճիւղերու համար:

Ա. ՆԱԶԻՆԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

—o—

«ԿԸ ԽԱԲԵՆ ԿՈՐ»

Թանինի մէջ Նեվզատ Իւսթիւն կը գրէ.

— Յոգնեցայ ալ... կարծեմ դուք ալ յոգնեցաք, անդիինն ալ յոգնեցաւ:

Սա միսը մանաւանդ, ան որ մաշած հագուստներ կը կրէ, գալուկ է, օձիքը՝ աղտոտ, մօրուքը՝ երկարած, տարատը՝ ճմռթկած, ուսերը՝ կախ... ան բոլորովին յոգնած է:

Յոգնած է պայուսակ կրելով, ծրար կրելով, ուշադրութիւն ընելով, որպէսզի պողպատաճառը փտած պտուղներ չքչէ, ուշադրութիւն ընելով, որպէսզի նպարավաճառը, պակաս չկշռէ, աչքը բանալով, որպէսզի մսավաճառը չիտակ վերադարձնէ մանրուքը: Յոգնած է մտածելով թէ արդեօք նոր առած կօշիկին ներբանը կաշի՞ է թէ խաւաքարտ: Յոգնած է ինք իր հայրենիքին մէջ ապրելով այնպէս՝ որպէս թէ ցիցերով, ծուղակներով, փշաթելերով շրջապատուած ականադաշտի մը մէջ ապրէր, ամէն վայրկեան նոր վըտանգէ մը վախնալով: Անբարոյութենէ, ստախօսութենէ, գողութենէ, շահագործումէ յոգնած է: Ճառեր, պարապ խօսքեր մտիկ ընելով, թերթերու մէջ խրատներ կարդալով յոգնած է:

Երկիր մը երեւակայեցէք, ուր ապրելու միակ օրէնքն է՝ չխաբուիլ ջանալ... եւ խաբել ջանալ:

Ասիկա մեր հայրենիքն է: Կառք կը նստինք, չարժավարէն կը կասկածինք: Ճաշարան կը մտնենք, սպասեակէն կըկասկածինք: Խանութ կը մտնենք, վաճառորդէն կը կասկածինք:

Միսերը խարդախուած, կաթերը խարդախուած, իւղերը խարդաղուած, կերպասները խարդախուած, ածելիի շեղբերը անգամ խարդախուած են:

Երկրի մը մէջ՝ ուր ցուցափեղկին ապրանքներու գինին պիտակը կը ստէ, փոլիթիքաը չի կրնար ճշմարտութիւնը ըսել:

Փոլիթիքաը ցուցափեղկի գինի պիտակին կը նմանի:

«ԿԸ ՀԱՍՆԻ՞Ք ԿՈՐ»

Նոյն թերթին մէջ, Իլհան Սելչուք կը գրէ.—

Դուք կը հասնի՞ք Թուրքիոյ սա վիճակին: Ատենօք, այս երկրին գոնէ օդը, ջուրը, հողը կատարեալ էր: Բայց մենք հայրենիքին օդը, ջուրը, հողը անգամ աւրեցինք: Մենք՝ որ այս երկրին վրայ կ'ապրինք: Որպէսզի տեղի մը օդը, ջուրը, հողը աւրուին, պէտք է որ նախ այդ տեղը ապրող մարդիկը աւրուին: Մեր մարդիկը շատոնց աւրուեր են: Աշխատութեան, խարդախութեան, խաբեբայութեան տեսակը կայ մեր մօտ:

Յօդուածագիրը կը պատմէ թէ Գերմանիոյ մէջ ուսանող երիտասարդները դրամի ձեւով սառ կը պատրաստեն եղեր եւ այդ սառը դրամի տեղ կը նետեն եղեր իճճնագործ օդային կազի վառարանին մէջ, առանց տասնոց ծախսելու կը տաքնան եղեր, եւ կ'աւելցնէ.—

Այս սադայելական խելքը կը գտնուի միայն մեզի պէս մարդոց մօտ, որոնք վարժուած են խարդախուած նարտերով խաղալ կեանքի խաղը: Այո, բայց օր մը կուգայ, այս տեսակ խելքը կանգ կ'առնէ տեղ մը:

Ահա մենք ներկայիս կը գտնուինք հոն՝ ուր այդ տեսակ խելքը կանգ կ'առնէ: Եւ մեր այսօրուան մեծ շուարումն ալ ատկէ է: Շուարած ենք սոսկալի կերպով: Ձեր շուրջը նայեցէք: Կը հասնի՞ք կոր Թուրքիոյ սա վիճակին:

Ես չեմ հասնիր կոր:

Գրուածներուն, խօսակցութիւններուն ուշադրութիւն կ'ընեմ, կը տեսնեմ թէ ոչ ոք կը հասնի կոր: Ատենօք, միայն օդին, ջուրին, հողին կը հասնէինք: Հիմա ան ալ աւրուիլ սկսաւ: Ի՞նչո՞ւ շաւրուի հապա: Մեր մարդիկը աւրուեր են քանի որ...

«ԿԸ ՎԱԽՆԱՄ ԿՈՐ»

Այս խորագրին տակ, Նեվզաթ Իւսթիւն Թանինի մէջ կը նկարագրէ փոլիթիկոսի մը ճառախօսութիւնը եւ կը գրէ.—

Շիտակը, կը վախնամ կոր: Այս խառնիճաղանճ մարդոց երկրիս հարիւր հազարաւոր բնակիչները այսպէս խաբելուն հետեւանքներէն կը վախնամ կոր: Կը վախնամ որ կարգ մը նոր Զոմպէներ կը բուսնին Թուրքիոյ մէջ: Այնքան գիրաւ, այնքան շատ խոստում կը շռայլեն, կը վախնամ որ նորէն կը խաբեն այս ժողովուրդը: Կը վախնամ որ դարաւոր այս քունը կը տեւականացնեն հին դեղերով, որոնք նոր կը կարծուին: Ես կը վախնամ կոր որ կիրակի առաւօտ Պէշիկթաշի մէջ դրօշակներու շուքին ապաստանելով ներսէն դուրսէն, գիտցած չգիտցած, խենթութեւլառ խօսողը Թուրքիոյ գլուխը կ'անցնի: Կը վախնամ որ ներկայ շրջանին, երբ երկվայրկեանները մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն, գործի գըլուխ կ'անցնին այնպիսի մարդիկ, որոնք կ'ուզեն երկիրս դարերու խաւարին մէջ մխրճել, եւ որոնք կը խօսին իրենց գըրպանները լեցնելու համար: Կը վախնամ որ թշուառ ժողովուրդս կը հանդուրժէ ասոր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԱԹԵՒԻ ՋՐԱԵԼԵԿՏՐԱԿԱՅԱՆԸ

Զանգեզուրի Որոտան գետին վրայ վերջերս սկսաւ Տաթեւի Ջրաելեկտրակայանի շինութիւնը: Առաջինն է գետին վըրայ շինուելիք եօթը ելեկտրակայաններէն, որոնցմէ երեքը՝ Ատրպէյճանի մէջ: Տաթեւի Ջրաելեկտրակայանը ամէնէն մեծը պիտի ըլլայ, որուն շինութիւնները՝ լեռներու եւ գետի երկայնքին՝ պիտի գըրաւեն մօտ երեսուն քիլմ. երկարութիւն:

Գետին խոր կիրճին մէջ՝ Հայաստանի եւ Ատրպէյճանի սահմանագլուխին մօտ պիտի շինուի կայանին գլխաւոր շէնքը: Ջուրը դէպի ճնշող խողովակները պիտի հոսի 600 մեթր բարձրութենէ, երկու քիլոմեթրը երկարութիւն ունեցող խողովակներով: Լեռնային բարդ զանգուածին մէջ շինուելիք փապուղիին երկարութիւնը գըրեթէ քսան քիլոմեթր պիտի ըլլայ:

Որոտանի վրայ պիտի շինուին ջրամբարներ, իւրաքանչիւրը երկու հարիւր միլիոն խորանարդ մեթր տարողութեամբ: Ծրագրուած է շինել նաեւ 70 մեթրը բարձրութիւն ունեցող կամարաձեւ ամբարտակներ եւ բարեկարգ աւաններ:

Նոր Ջրաելեկտրակայանը օգտակար պիտի ըլլայ Հայաստանի հարաւային շրջաններուն:

ՆՈՐ ՄԱՅՐՈՒՂԻ ՄԸ

Գեղեցիկ, լայն մայրուղի մը շինուելու վրայ է Հրազդան գետի ափին՝ Երեւանը Արզնիի միացնելու համար: Նոր մայրուղին ունի երկու առաւելութիւններ, առաջինը՝ մեծ չափով կը կարճեցնէ Երեւանէն Արզնիի երկարութիւնը, երկրորդ՝ աւելի գեղատեսիլ եւ օդասուն է,

ՆՈՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ

Գառնան Արտաշատի մէջ հիմը դրուեցաւ գիւղատնտեսութիւնը մեքենայացնելու եւ ելեկտրականացնելու ձգտող գիտահետազօտական հիմնարկութեան, որուն տարածութիւնն է եօթը հեկտար:

Այս նոր հիմնարկութեան տասը բաժիններուն մէջ աշխատող երկու հարիւր գիւղատնտեսներուն գործը պիտի ըլլայ զարգացնել գիւղատնտեսութիւնը Հայաստանի լեռնային շրջաններուն մէջ, ինչպէս նաեւ քարքարոտ եւ աղակալած հողերու մշակումը, անասնաբուծութեան, այգեգործութեան, դաշտավարութեան մեքենայացումը եւ ելեկտրականացումը: Եւ գործարան մը, ուր պիտի աշխատին 650 բանուորներ:

Արտաշատի գիտական եւ հետազօտական այս հիմնարկութիւնը պիտի ունենայ նոյնպէս ընդարձակ փորձադաշտեր եւ պարտէզներ:

ՄԻՕՐԵԱՅ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՆԵՐ

Առողջարաններու նոր դրութիւն մը կը կիրարկեն կարգ մը գործարաններ: Միօրեայ առողջարանները, ինչպէս կ'երեւայ անունէն, սահմանուած են անոնց համար, որոնք, իրենց գործը վերջացնելէ ետք կը մեկնին առողջարան, կ'ուտեն, կը հանգստանան, գիշերը կ'անցընեն եւ յաջորդ օրը կը վերադառնան աշխատելու:

Այս տեսակ առողջարան մը շինուած է՝ 150 հոգիի համար, Արագածի լանջին, Արթիկի բանուորներուն համար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Որչա՞փ ատեն պիտի մնայ:

Դժբախտաբար մինչեւ մահ:

Տէրվիշը հառաչանք մը հանեց սրտէն:

— Երթանք... ալ չեմ ուզեր կենալ հոս, մրմնջեց Տէրվիշը:

Լութֆի աղա չպնդեց:

Դարձեալ պաշտօնատունը վերադարձան:

— Ոհ, բարի Տէրվիշ, ըսաւ Լութֆի աղա, անշուշտ ցաւեցար այդ թշուառականներուն վրայ, անանկ չէ:

— Չեմ գիտեր... չեմ գիտեր... մրմնջեց Տէրվիշը կակազելով: Իցիւ թէ ոտքս չնետէի այստեղ: Դիմանալու բան չէ:

— Ի՞նչ պատճառաւ... միթէ՞ յանցապարտ մը պէտք չէ որ պատժուի, պէտք չէ՞ որ կեանքէ զրկուի: Ենթադրենք թէ չըլլային այս թիարաններն, ինչպէս կարող ենք չարագործութիւնները դադրեցնել:

Տէրվիշը զառնութեամբ մը Լութֆի աղայի աչքերուն մէջ նայեցաւ ու ըսաւ.

— Իրաւ ես... պատիժը սահմանուած է չարագործի մը համար, միայն թէ դատապարտեալ մը կենաց իրաւունքէն զըրկելը խղճի դէմ է...: Կառավարութիւն մը, որուն զաւակները շարունակ կը տառապին այդ դժոխային վայրերուն մէջ, ըստ իս, արդարանալու բան չունի...:

Լութֆի աղա ակամայ սարսուռ մը զգաց: Տէրվիշը գրեթէ կը մոռնար որ այդքան համարձակօրէն նախատելը կը վրդովեցնէր զինքը:

— Յուզուած ես, Տէրվիշս, նկատել տուաւ Լութֆի աղա հանդարտ բայց խորհրդաւոր շեշտով մը: Ու մարդ մը, բնական է, իր յուզուած վայրկեաններուն մէջ երբեմն կը մոռնայ իր ըսելիքները, այնպէս չէ՞:

— Կը հասկնամ թէ ինչ ըսել կ'ուզես, պէյս, ընդհատեց Տէրվիշը: Բայց կարող եմ ամէն կերպով ապացուցանել թէ կառավարութիւններ կան, որոնք չունին թիարաններ, չունին այդ տեսակ տեղեր... մինչդեռ ատեն ոճրագործութիւնը նուազ կը կատարուի իրենց մէջ: Կը հաւատա՞ս որ մարդիկ բռնութեան ներքեւ միայն ոճիրներ կը յղանան... կը հաւատա՞ս որ քու կալանաւորներդ մարդ ըլլալէ դադրած են, ու այսօր ամէնէն կատաղի գազան մը չիկրնար գործադրել իր բոլոր ուժովը, ինչ որ՝ անոնք պիտի յաջողին մտածելով մանաւանդ, ինչ կը յուսաս որ ըլլան ատոնք... իբրե՞ւ մարդ պիտի կրեն իրենց պատիժը, եթէ ոչ իբրեւ ամենակատաղի գազան մը:

— Շատ աղէկ, բարի Տէրվիշս, ի՞նչ կ'ուզես որ ըլլան այդ մարդիկ: Երբ երկրին օրինաց հակառակ՝ խառնակութեանց, չարագործութեանց ու տեսակ տեսակ անկարգութեանց տեղի կուտան, կառավարութիւնն ի՞նչ միջոցներ ձեռք առնելու իրաւունք կրնայ ունենալ: Բընական է, պատիժ պէտք է...:

Տէրվիշը խորին զառնութեամբ մը գըլուխը ծռեց ու չուզեց պատասխանել: Յայտնի կ'երեւար որ հոգեկան ճնշումի մը ներքեւ կը գտնուէր, յայտնի կ'երեւար որ խորհրդաւոր գաղափար մը կը զառնար իր գանկին տակ, մէկ խօսքով՝ յայտնի կ'երեւար որ իր էութիւնը կը լեցուէր եւ յորդելու առաթիճան կը փղձկէր: Կարծես թէ բառ մը կը ջանար գտնել, որ կարենար բացատրութիւն տալ ու այդ միակ բառը չէր յիշեր, չէր մտաբերեր:

— Այնպէս չէ՞, Տէրվիշս, յարեց Լութֆի աղա, որ վայրկեան մը լռած էր ու կը սպասէր պատասխանի: Միթէ՞ մեղադրելի կը գտնես կառավարութիւն մը, որ յանցաւորին ոտքը շղթայ կ'անցընէ:

— Ոչ, պէյս, ոչ... այդ մասին առարկելու բան մը չունիմ, ընդհատեց Տէրվիշը ճիգ մը ընելով ինքնիր վրայ: Միայն թէ այս վայրերուն մէջ՝ կեանքը փճացնող մարդեր, երբ օր մը ազատուին, սոսկալի գազաններ պիտի դառնան... ես այս կ'ըսեմ:

Լութֆի աղայի եւ Տէրվիշի խօսակցութիւնը յանկարծ ընդհատուեցաւ, երբ Ձէքի ներս մտաւ եւ իմացուց թէ պառաւ կին մը կար պարիսպին դուռը, որ կ'ուզէր տեսնել զինքը:

— Պառաւ կին մը... մրմնջեց Լութֆի աղա: Ո՞վ է... ի՞նչ կ'ուզէ...:

Ոչ ով ըլլալը յայտնեց, ոչ ալ ինչ ուզելը... նկատել տուաւ Ձէքի յարգական ձայնով մը: «Ես միայն պէյին պիտի ըսեմ» կը պնդէ ու կուլայ:

— Ի՞նչ ազգ է:

— Զըրաւ, տէր իմ:

— Խիստ լաւ. գնա հոս բեր զինքը:

Ձէքի մեկնեցաւ:

Քիչ յետոյ յիսունն անցած, միջահասակ, արեւախաշ կերպարանքով, միսը հալած կազմուածքով, ծովէն դուրս հանուած մահամերձ մարդու մը դիմագծերով, համակրելի ու բաւական գեղանի կին մը ներս մտաւ:

Յայտնի կ'երեւար որ այդ կինը բնիկներէն չէր: Մանաւանդ հագուստը բոլորովին եւրոպական ըլլալով, աչքի կը զարնէր անոր հեռու երկրէ մը գալը:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հարուստ Գարակէօզեան Հոմի նախ – կին Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ազ – գային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա – կը յարգողները :

×

Պ. Ալեքսան Նուրեան եւ զաւակը Տա – նիէլ, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՏՐԻՆԷ ՆՈՒՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Խտըշեան)

մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Սրբուհի Լոռէնեան (Տը – րակինեան) եւ իր զաւակները կը ծանու – ցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պի – տի կատարուի իրենց ողբացեալ ամուս – նոյն, եղբօր եւ հօր, ողբացեալ՝ ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՌԷՆԵԱՆԻ (Պոլսեցի) եւ ՅԱ – ՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՐԱՆԵԱՆԻ (Նիկոմիտիա – ցի), մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե – ղեցւոյն մէջ :

Կը հրաւիրուին անոնց յիշատակը յար – գողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ Քաչանի մասնա – ճիւղի վարչութիւնը խորին շնորհակա – լութիւններ կը յայտնէ իր ընկերուհինե – րուն եւ այն բոլոր հայրենակիցներուն, որոնք սիրայօժար մասնակցեցան, ի նը – պաստ Քլամար – Իսսի աղէտեալներու բացառիկ հանգանակութեան, որպէս մարդասիրական պարտականութիւն : Ար – դիւնքը վաթսուն հազար հին ֆր. իր ա – տենին լրիւ յանձնուեցաւ Պանեէօյի քա – ղաքապետ Պ. Ալպեր Փըթիի, փոխանցե – լու համար առ որ անկ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 21ին :

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ : Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասերը տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբ – թի ժամը 2–6, Ազգային Տան մէջ, (32, Րիւ տը Թրէվիզ) :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ըն – կերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խում – բերը .—

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ՔԵՌԻ (Լէքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրա – կի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պար – տաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհինե – րուն տեղեկացնեն ժողովներու թուակա – նի և վայրի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ օր, ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժո – ղովը այս Կիրակի, ժամը 16ին, սովորա – կան հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վա – լանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները եւ հայ – րենակիցները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պ. Սիմոնեանի սրճարանը : Օրակարգ՝ Պատգամաւորական ժողովի տեղեկագրի ընթերցում, նոր վարչութեան ընտրու – թիւն եւ ընթացիք հարցեր :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երիտասարդ ուսանողուհիի մը համար, սենեակ մը, ի հարկին խոհանոցի դիւ – րութեամբ: Դիմել «Յառաջ»ին :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին դպրոցի վերաբացումը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժա – մը 9էն սկսեալ: Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները :

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

Խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Մինչեւ ամսագլուխ՝ բաժանորդները կը ստանան ՀԱՅ – ԲՈՅԺի 229 – 230րդ թիւը, հետեւեալ ճոխ եւ չահեկան բո – վանդակութեամբ .—

Նիւչէ մեռաւ խենթութեան մէջ (Հայ – Բոյժ) .— Ծոմապահութիւն (Տոքթ. Գ. Ալթունեան) .— Երբ աչքերը չեն զոր – ծեր (Տոքթ. Փօլ տը Պօէսի) .— Վիշա – պածառ (Յ. Իշխանեան) .— Դարձեալ խլիրդ (Քաղհան) .— Հեռաձայնով խօ – սողներու հիւանդութիւն (Տոքթ. Աշ – ճեան) .— Հայերը հնարած են զարեջու – րը (Յովհ. Պապէսեան) .— «Բժիշկ» մե – քենաներ (Փրոֆ. Պարին) .— Ուղեղը հրաշակերտ գործիք (Տոքթ. Գալուստ – եան) .— Ի՞նչպէս կը մեծնայ երախան (Տոքթ. Մարի Շիրլի) .— Ի՞նչպէս լող – ցնել երախան (Մ. Աղաւելեան) .— Երե – ւանի ձեռագրատունը (Ա. Աղայեան) .— Հայկական կերակուրները (Տոքթ. Շ. Այվազեան) . — Ջաւակագործութիւն՝ ըստ արհեստի (Տոքթ. Պանծալի) . — Ի՞նչպէս կերակրել երախան (Տոքթ. Մա – րի Փարմանթիէ) :

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է 231 – 233րդ թիւը :

Անհրաժեշտ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ :

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտեմբեր 7, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ Երդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Place St-Sulpice (Métro : St-Sulpice)

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ .—

Կը մասնակցին .— ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ՍՈՒՐԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ (երգ), ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ԻՌԷՆ ՖԱՐՇԻԵԱՆ (ձայն – պատկե – րասփիւռի երաժշտութեան, Ազգային Մրցումին Ա. մրցանակ եւ Ռօյանի արծաթ – եայ բաժակին մրցանակաւոր), Օր. ԹԱՌՕՆ (պար), ՀՆԳԵԱԿ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ :

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

ROBERTO SÉTO

նուագախումբով :

Խօսնակ՝ ԸՆԿ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24

Salle des Fêtes, Rue Voltaire, Alfortville

Գեղարուեստական բաժին .

Orchestre TEB-LYRO et sa grande formation typique et Tango

Պիւֆէ ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարու – թեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագա – խումբի :

2.— Պ. ՓԱՊԼԻԹՈՑԻ սպանական պարի կազմը

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասեն – եակը : ՓՐՕվանս 77–73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 6 OCTOBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9222 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5023

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱԲ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

Բ.

Լայն շունչ մը առին Սուրիոյ ազգայնական տարրերը, երբ կազմուեցաւ Ա. Արաբ. Մ. Հանրապետութիւնը :

Համայնավարական վտանգը միանգամ ընդ միշտ անհետացաւ : Սուրիական Կոմկուսի նախագահ Խալէտ Պէքթաշ շունչը խորհրդային երկիրներու մէջ առաւ, իբրեւ քաղաքական ապաստանեալ :

Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ մէջ հարիւրաւոր համայնավարներ 1958 Դեկտեմբեր 24ի ներքական Ծնունդի գիշերը ձերբակալուելով բանտարկուեցան :

Նախագահ Նասր մէկ կողմէ կը հալածէր բոլոր նահանգներու արաբ համայնավարները, միւս կողմէ դիւանագիտական եւ առեւտրական սերտ գործակցութիւն հաստատած էր Մոսկուայի հետ : Տարօրինակ քաղաքականութիւն, որուն գաղտնիքը կրնայ լուծել միայն Կրեմլինի մենատէրը :

ԱՄՀի կազմութենէն անմիջապէս վերջ, Եմէնի էմիրը Գահիրէ երթալով կարգ մը համաձայնագրեր ստորագրեց նախագահին հետ, որոշ հարցերու մէջ ենթարկուելով անոր :

Լիբանանէն եւ Իրաքէն վերջ, Սուտանի եւ Յորդանանի միացման փորձերն ալ ի դերեւ ելան : Որով Նախագահ Նասրի ծրագրած արաբական մեծ կայսրութիւնը — Պարսից ծոցէն մինչեւ Ատլանտեան — յաջողութիւն չգտաւ :

Արաբական Լիկային մէջ եւս կարելի չեղաւ յաճախ միացեալ ճակատ կազմել :

Եգիպտոսի եւ Սուրիոյ միացումը կը թուէր թերեւս աւելի արդիւնաւէտ դառնալ, եթէ երկու երկիրները սահմանակից ըլլային :

Եգիպտոսի տարածութիւնն է մէկ միլիոն քառակուսի քիլոմեթր, գրեթէ Ֆրանսայի կրկնապատիկը, 26.080.000 բնակչութեամբ : Սուրիոյ տարածութիւնն է 184.920 քառ. քիլ., բնակչութիւնը՝ 4.361.000 հոգի :

Երկու «նահանգ»ները ոչ միայն սահմանակից չէին, այլ բնակիչները նոյն ծագումը չունէին եւ լեզուական մեծ տարբերութիւններ ունէին, մանաւանդ հնչաբանական տեսակէտէն :

Ճիշդ է, որ միացումէն քաղաքականապէս օգտուեցաւ Սուրիա, ձերբազատուելով համայնավարական մղձաւանջէն, սակայն տուժեց անտեսապէս :

Չորս յաջորդական տարիներու երաշտութիւնը մեծ վնասներու ենթարկեց գիւղատէրերը : Դրացի երկիրներու հետ առեւտրական գործառնութիւնները գրեթէ դադրեցան եւ բնակչութեան ապրուստի մակարդակը փոխանակ բարձրանալու, հետզհետէ նուազեցաւ :

Միւս կողմէ ներքին վարչական կեանքին մէջ գնդապետ Սարաճ հաստատեց ոստիկանական վիճակ մը, իբրեւ Ներքին Նախարար իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնելով ամէն իշխանութիւն : Շնորհիւ ոստիկանական սարսափելի ցանցի մը, անխնայ հալածեց բոլոր ընդդիմադիրները, իր անձնաւոր մասնաւոր գրասենեակի անողորմ մեթոտներով», ինչպէս կը գրէ Լը Մոնտ (28 Սեպտ.), որ կ'աւելցնէ թէ՝ Սուրիացիները շատ յաճախ եգիպտացի պաշտօնեաներէն աւելի բուն իսկ իրենց հայրենակիցներուն դէմ կը գանգատէին :

Նոյն, այս Սարաճի սադայելական ուղեղի ծնունդն էր դարձեալ վերջերս Սուրիոյ Դաշնակցականներուն դէմ ուղղուած զազրելի ամբաստանութիւնը, — գործակալ Իսրայէլի... : Սուրիոյ նոր կառավարութեան վարիչ դէմքերը շատ լաւ կը ճանչնան Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը եւ տարակոյս չունինք, որ շուտով երեւան պիտի հանեն ճշմարտութիւնը, քօղերծելով Սարաճի հակամարդկային մեթոտները :

Սուրիացիները դժգոհ էին նաեւ նախագահ Նասրի Յուլիս 23ի որոշումներէն, — կարգ մը ընկերվարական սկզբունքներու կիրարկում, ազգայնացում զանազան առեւտրական եւ ճարտարարուեստական հիմնարկութեանց եւ սեղմումներ հողային սեփականութեանց :

Երեքուկէս տարուան դժգոհութիւնները ի վերջոյ յանգեցան Սեպտեմբեր 28ի յեղափոխութեան :

Վստահ ենք, որ այսուհետեւ լաւագոյն օրեր վերապահուած են Սուրիոյ ամէն ազգի բնակիչներուն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ Կ'ՈՂՋՈՒՆԵՆ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱՁԵՒԸ

ԱՆԳԼԻԱՑԻՆԵՐԸ ՄՏԱՀՈԳ ԵՆ

Մինչ ամէն ոք կ'ուզէր գիտնալ թէ ի՛նչ է, ի վերջոյ, Դամասկոսի այս «քաղքենի» գահլիճին բուն գոյնը, Համայնավար կուսակցութիւնը զադրեցուց իր վարանումները եւ հրապարակաւ ողջունեց «բանակին եւ ժողովուրդին այս պատմական յաղթանակը» : Կարելի չէ խորհիլ թէ Նասրեան վարչաձեւին պարտադրած հետապնդումները եւ չարչարանքները համայնավարներուն, բաւական են որպէսզի սուրիական համայնավար կուսակցութիւնը անմիջապէս ողեւորուի, Քուզպարի գալուստով : Արդարեւ Քուզպարի կառավարութիւնը տակաւին շատ մութ կ'ձգէր ունի ինչ կը վերաբերի իր քաղաքական ուղղութեան եւ պէտք չէ մոռնալ թէ կը խօսի ազգայնականացման եւ «իրական ընկերվարութեան» մասին :

Անգլիացիները մտահոգ են, արդէն, անցեալ Հինգշաբթի եւ միշտ այն վախն ունին թէ Արաբ. Մ. Հանրապետութեան պայթումը կրնայ ծառայել խորհրդային շահերուն : Սուրիական համայնավար կուսակցութեան ողջոյնի այս գիրը կրնայ միայն ամրապնդել Անգլիացիներու վախերուն պատճառները եւ կը սպասուի որ Մոսկուա աւելի յառաջ երթայ եւ քարոզչութեան նոր արշաւ մը սկսի Նասրի դէմ : Այս վերջինը եւ կենալով իր սկզբնական սպառնալիքներէն, յայտարարեց թէ յարաբերութիւնները պիտի խզէ այն երկիրներուն հետ որոնք կը ճանչնան Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը :

Նշանակալից է համայնավար մանիֆեստը զոր տպած է Պէյրութի համայնավար պաշտօնաթերթը Ալ Նիտաա : Հոն կ'ըսուի ի մէջ այլոց.— «Բանակին գործակցութեամբ, սուրիացի ժողովուրդին տարած յաղթանակը, պատմական յաղթանակ մըն է» : Ժողովուրդը, բանակին այս ապստամբութեամբ, արտայայտեց իր թշնամական զգացումները աշխարհակալութեան եւ փարաւոնեան բռնատիրութեան դէմ » :

Սուրիացի համայնավարներու այս մանիֆեստը կ'աւելցնէ.— «Սուրիացի ժողովուրդին այս յաղթանակը պահպանելու լաւագոյն միջոցն է ժողովրդավար վարչակարգի մը սահմանումը, դէմ աշխարհակալութեան եւ հաստատուած խորհրդարանական ազատ ընտրութիւններով : Այդ վարչակարգը կոթնած ժողովուրդին եւ յառաջդիմական ազգայնական ուժերու վրայ, պիտի վերահաստատէ ժողովրդավար ազատութիւնները, դատապարտէ ոճրագործները որոնք նըւաստացուցին ժողովուրդը եւ ազատէ բանտարկուած հայրենասէրները » :

Մանիֆեստը կ'առաջադրէ նաեւ ազգային ճակատ մը կազմել եւ ճմլել որեւէ արկածախնդրութիւն որուն մէջ կրնայ նետուիլ Նասրեան բռնատիրութիւնը :

Դամասկոսի մէջ, Քուզպարի յայտարարեց թէ դէպքերու ընթացքին միայն մէկ հոգի մեռած է եւ երկու հոգի վիրաւորուած : Այդ ալ պատահած է մառնչալ Ամէրի ձերբակալութեան պահուն : Յայտարարուեցաւ նաեւ թէ գնդ. Սարաճ հսկողութեան տակ կը պահուի որովհետեւ իր կեանքը ամէն վայրկեան վտանգուած էր, նկատի առնելով որ «լրտեսութեան» իր սպասարկութեան զոհ ծակալները չարչարանքներու ենթարկուած են բազմաթիւ քաղաքացիներ, նախորդ վարչակարգի ատեն :

Դամասկոսի շրջանակները հերքեցին նաեւ այն լուրերը ըստ որոնց նախագահ Շիշաքլի եւ Խալէտ Պէքթաշ Սուրիա վերադարձած են (այս վերջինին վերադարձի լուրը հրատարակած էր ամերիկեան Նիւզուիք շաբաթաթերթը) :Այս առթիւ, բանակին ընդհանուր հրամանատարը շեշտեց.— « Զինեալ ուժերու կատարած յեղափոխութիւնը, իբրեւ նպատակ ունի երկրին կացութեան բնականոն բնոյթ տալը, իրական ընկերվարութեան վրայ հիմնուած արաբական մեծ միասնականութեան մը շրջանակին մէջ : Այս յեղափոխութիւնը, ծնած ժողովուրդին կամքէն, ոչ մէկ անձնաւորութեան կամ համախմբման հրահանգներէն ներշնչուած է » :

× Եգիպտացիներու փոխադրութիւնը կը շարունակուի, միշտ Պէյրութի ճամբով : 27000 կը հաշուուի Սուրիայէն հեռացող Եգիպտացիներու թիւը : 5000 արդէն մեկնած են :

× Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան սուրիացի երեսփոխանները յայտարարեցին թէ կը միանան նոր վարչակարգին եւ իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին բռնատիրական վարչաձեւի տապալումէն :

× Ֆիգարոյի թղթակիցը շարունակելով իր յօդուածաշարքը կը պատմէ թէ սուրիացի երկու սպաներ որոնք չեն ուզած իրենց ինքնութիւնը յայտնել յայտարարած են, ժամուլի ասուլիսի մը ընթացքին թէ շարժումը ի սկզբանէ անջատման ծրագիր չունէր, կ'ուզէին պարզապէս ճնշում բանեցնել Նասրի վրայ որ բարեփոխութիւններ կատարէ բայց Ամէրի յետակոչումը պատճառ դարձած է որ յեղափոխութիւնը փոխուի իր բնոյթին մէջ, թէեւ զինուորականները միշտ դէմ կը մնան անջատման : Կը մնայ գիտնալ թէ ո՞վ է այսօրուան Սուրիոյ բուն տէրը, զինուորակա՞նները թէ քաղաքացիները :Առաջին պարագային, պատկերը տարբեր չէ Թուրքիոյ պատկերէն, Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ի վեր :

× Նասր մերժած է Արաբական Լիկային այս հարցով զբաղելու խնդրանքը, այն նկատելով իբրեւ «միջամտութիւն երկրի մը ներքին հարցերուն» : Ծանօթ է որ Պուրկիպա պահանջած էր Լիկային ժողովը բայց հիմա ետ առաւ իր դիմումը : Նասրի այս ընթացքը լաւ ընդունելութիւն չի գտներ արաբական երկիրներու մօտ նկատի առնելով որ հարցը զուտ արաբական է : Կը կարծուի թէ Նասր շատ վստահ չէր որ իր տեսակէտը կը յաղթանակէ :

× Շիշաքլիի (Հանրապետութեան նախկին նախագահ) մուտքը արգիլուած կը մնայ : Դամասկոսի իշխանութիւնները յայտարարեցին թէ եթէ Շիշաքլի փորձէ Սուրիա վերադառնալ, իրեն դէմ տրուած մահապատիժը կը գործադրուի :

ՆԵՐԳԱՂԹ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ 1962 ԻՆ

«ԱՍՏԻՃԱՆԱԲԱՐ, ՓՈՔՐ ԽՈՒՄԲԵՐՈՎ»

«Սով. Հայաստան» (23 Սեպտ.) կը հրատարակէ Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Զարոբեանի զեկուցումը կուսակցութեան ԻԲ. համագումարին առջեւ : Այս զեկուցման մէջ կը կարդանք.—

«Բախտի քմահաճոյքով աշխարհի շատ երկրներում սփռուած մեր հարիւր - հազարաւոր հայրենակիցների հանդէպ մենք մեր պարտքն ենք համարում օգնել նրանց վերադառնալու իրենց միակ հայրենիքը, Խորհ. Հայաստան, բոլոր պայմանները ստեղծել նրանց նորմալ կեանքի եւ ստեղծագործական աշխատանքի համար :

Այդ կապակցութեամբ՝ որոշուած է 1962 թուականից սկսած կազմակերպել արտասահմանեան տարբեր երկրներից գալու ցանկութիւն յայտնած Հայերի հայրենադարձութիւնը : Այս խնդիրը քաղաքական մեծ նշանակութիւն ունի, եւ մենք պէտք է այն կատարենք մեծ կազմակերպուածութեամբ, մտածուած կերպով, ընդոծին չկրկնելով բնակարանով ու աշխատանքով ապահովելու գործում այն թերութիւնները, որոնք թոյլ տրուեցին 1946 - 1947 թուականներին՝ Հայերի զանգուածային հայրենադարձութեան ժամանակ :

Արտասահմանեան Հայերի հայրենադարձը կը կատարուի աստիճանաբար, ոչ մեծ խմբերով, նրանց համար բնակարանային - կենցաղային պայմաններ նախապատրաստելուն եւ աշխատանքով ապահովելուն համընթաց » :

ԽՄԲ.— Մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, ներգաղթի առաջին շարժումը պիտի կատարուի Եգիպտոսէն : Զարոբեանի այս զեկուցման մասը, որ կը վերաբերի ներգաղթի կազմակերպութեան, պիտի հրատարակենք ամբողջովին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԿԱՐԱՆԵՐԸ որոշեցին բոլորովին խըզել կառավարութեան հետ : Մանիֆեստի մը մէջ դատապարտելէ ետք կառավարութեան կզզիացումը, բանի ուժով իշխանութիւնը ձեռք առնելու որեւէ փորձ եւ 4րդ հանրապետութեան վերադարձը, կը պահանջեն 1958ի Սահմանադրութեան գործադրութիւնը :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Գերագոյն Խորհուրդը որոշեց որ զաճաճները այլեւս տուրք չվճարեն : Հանգստեան կրնան կոչուիլ 45 տարեկանին :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 17րդ հիւլէական ռումբը պայթեցաւ առջի օր : Քանի մը մեկաթոնի (միլիոն - թոն) ուժ ունի, առաջին անգամ ըլլալով Սեպտեմբեր 1էն ի վեր :

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ Չինաստանի ՄԱԿի ներկայացուցիչը խօսք առնելով վերջին նիստին յայտարարեց թէ Խորհրդային Միութիւնը Ի. դարու աշխարհակալ մեծագոյն պետութիւնն է :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ Ալժերիոյ հետեւազօրքի հրամանատար նշանակեց մահմետական մը՝ Զօր. Ռաֆա : Խորհուրդը զբաղեցաւ նաեւ ազգային եւ միջազգային ընթացիկ հարցերով :

Ն'ՔՐՈՒՄԱ սկսած է լեցնել Ղանայի բանտերը : Առջի օր յիսուն ընդդիմադիրներ ձերբակալուեցան : Ի զօրու վերջին հրովարտակին հիման վրայ կառավարութիւնը առանց դատի կրնայ, մինչեւ հինգ տարի, ձերբակալուած պահել ուզած մարդը :

ԿԱՌՔԵՐՈՒ Փարիզի 48րդ «Սալոնը» բացուեցաւ Հինգշաբթի օր :

ԳՆԴԱՊԵՏԻՆ ԴԱՍԸ

1917ի վերջն էր կամ 1918ի սկիզբը ։ Հայկական Լեգէոնը կը պատրաստուէր Կիպրոսի մէջ ։ Օր մը, Լեգէոնի հրամանատար գնդապետ Ռոմիէօն, որ Գահիրէի Ազգային Միութեան հետ կը թղթակցէր, նամակ մը ստացաւ Լեւոն Մկրտիչեանէն, որ կը յայտնէր թէ Պօղոս Նուպարի որդիներէն մէկը — Վարդան կամ Վահան, չեմ յիշեր — կը փափաքէր կամաւոր արձանագրուիլ, բայց պէտք էր նկատի ունենալ իր մարմնական տկարութիւնը եւ ըստ այնմ կարգադրութիւն մը նախապէս յանձն առնել ։

Գնդապետը նամակն ինձ տուաւ եւ պատուիրեց որ պատասխանը խմբագրեմ ։ Ես ալ, երիտասարդական անզիջողութեամբ, գրեցի թէ անշուշտ մեծ գոհունակութեամբ Պօղոս Նուպարի որդին պիտի ընդունուի Լեգէոնին մէջ, բայց թէ կարելի չէր, ըստ զինուորական կանոնագրութեան, կանխապէս անհատական առանձնաշնորհում մը խոստանալ ։

Երբ գնդապետը գրածս կարդաց, գլուխը աջ ու ձախ շարժեց եւ «այդպէս չըլլար» ըսաւ եւ զարմանքս տեսնելով՝ ժպտեցաւ եւ յարեց. «պատասխանը ես կը գրեմ» ։

Ինքնապէս ինք ձեւակերպեց Լեւոն Մկրտիչեանի նամակին պատասխանը ։ Յայտնեց թէ պատրաստ է Լեգէոնին մէջ ընդունիլ Պօղոս Նուպարի որդին, թէ անոր առողջական վիճակին պահանջած միջոցները կարելի էր ապահովել ։

Հակառակ այդ պատրաստակամութեան՝ առաջարկը անհետեւանք մնաց, բայց այդ դէպքը, ինքն ըստ ինքեան անկարեւոր, ինձ խորհել տուաւ ։

Գնդ. Ռոմիէօն հայասէր էր թէ ոչ, չգիտեմ ։ Աւելի հաւանաբար յատկութիւն մը ունէր, լուսամիտ հասկացողութիւն մը հայկական իրականութեան ։ Աչքի առջեւ ունէր Լեգէոնին իրական նպատակը, հայկական հայրենիքի մը վերահաստատումը ։ Կ՚ըմբռնէր թէ զայն իրականացնելու համար հարկաւոր էր ընդունիլ, միացնել, գործածել ամէն ինչ որ կրնար նպաստել նպատակին եւ որեւէ ուժ մը կը ներկայացնէր նիւթական կամ բարոյական, առանց բծախնդիր կամ օրինամոլ խտրութեան ։

Քանիցս լսած եմ բերնէն. «Ինչո՞ւ հայ երիտասարդ մտաւորականները չեն գար մեզի հետ ։ Ինչո՞ւ օտարական Լեգէոնի հայ զինուորները, որոնք հոն փոխարինելի են՝ չեն խնդրեր հոս փոխադրուիլ ։ Ինչո՞ւ բարձր դասակարգէն կամաւորներ չենք տեսներ ։ Չե՞ն հասկնար որ բոլորին ալ պէտք ունինք, մեր գործը միայն ֆրանսական գործ մը չէ» ։

43 տարի ետքը կը յիշեմ գնդապետին հարցումները ։ Թող պատասխանէ պատմութիւնը. այլապէս ուշ է ։

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

Արտատպումի պարագային, կը խնդրուի աղբիւրը յիշել ։

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

Բ. ԱՇԽԱՐՀԱՄԱՐՏԸ ԵՒ ԻՐԱՆԸ

Երկրորդ Աշխարհամարտին Իրանը չէզոք էր. պատերազմին մասնակցելու ո՛չ շահ ունէր եւ ոչ էլ՝ ուժ ։ Իր բանակը, Ռզա Շահի ճիգերով, հասել էր հարիւր հազարի, որ ներքին կարգ ու կանոնի պահպանութեան միայն ատակ էր ։

Երբ Գերմանիան յարձակուեց Խորհրդ. Ռուսիոյ վրայ 1941 թ. Յունիս 22ին եւ Սովետները դաշնակից դարձան Անգլօ-ամերիկեան պլոքի, նոյն թուի Օգոստոսին անգլեւռուս բանակները հարաւից եւ հիւսիսից մտան Իրան, պատրուակելով գերման գործակալների գործունէութիւնը, բայց իրականում Խ. Ռուսաստանին օգնութիւն հասցնել եւ գերման առաջխաղացքը կասեցնելն էր իրենց նպատակը ։

Իրանի չէզոքութիւնը խախտուեց դաշնակիցների կողմից ։ Սկսուեց գերման գործիչների որսը. նրանք, որոնք ընկան Անգլիացիների ձեռքը (եւ բոլոր Գերմանացիներն ուզում էին ընկնել Անգլիացիների ձեռքը), տարուեցին Աւստրալիա եւ պատերազմից յետոյ վերադարձան ֆիզիքապէս առողջ եւ գրպանով լեցուն իսկ Սովետների ձեռքն ընկած կին թէ այր Գերմանացիներից ոչ մէկը վերադարձաւ. Նրանց ճակատագիրը մնաց Սովետ ճամբարների (լագեր) մէջ ...

Իրանում Սովետ Չեկան սկսեց մաքրագործումներ առանց դատ ու դատաստանի. տեղի ունեցան սպանութիւններ, առեւանգումներ եւ բանտարկութիւններ ։ Բանտարկութիւնների մէջ Անգլիան եւս մասնակցութիւն ունեցաւ ։

Ռզա Շահ Փահլաւին աքսորեց Աֆրիկէի մօտ, Մօրիս կղզին եւ յետոյ այնտեղ գտաւ իր մահը ։ Գահ բարձրացաւ նրա որդին՝ Մամէդ Ռզան, որ իրեն յայտարարեց դեմոկրատական կարգերի կողմնակից ։ Դաշնակիցները պայմանագիր կնքեցին Իրանի հետ, երաշխաւորելով նրա անկախութիւնը, իսկ Իրանը իր հերթին պատերազմ յայտարարեց Հիթլերական Գերմանիային ։

Անգլօամերիկեան զէնքն ու ռազմամթերքը, իբրեւ օգնութիւն, սկսեցին օր ու գիշեր, կարաւանների ձեւով հասնել դէպի Խորհրդ. Ռուսիա, գլխաւորապէս Սթալինկրատի ուղղութեամբ ։ Ամերիկան միայն, 11 միլիառի օժանդակութիւն հասցրեց Սովետներին, Իրանի վրայով ։ Իրանի աշխարհագրական – ռազմագիտական դիրքը գերազանց առաւելութիւն եւ կարեւորութիւն ունէր, ուստի իրաւամբ նա կոչուեց յաղթանակի կամուրջ ։

Սովետներն սկսեցին ներքին խլրտումների եւ անջատումների աշխատանքներ տանիլ գլխաւորապէս պարսկական Ատրպատականի Թրքութեան եւ քիւրտ տարրերի մէջ ։ Քրտերին խոստանում էին ինքնավարութիւն, քիւրտ մեծամեծներին տանում էին Սովետները այցելութեան եւ կազմակերպում էին. իսկ Ատրպատականում ստեղծեցին այսպէս կոչուած «դեմոկրատական իշխանութիւն», Փիշեւարի անունով մի թուրք կոմունիստի դնելով իշխանութեան գլուխ եւ Ղուլամ Եահիա անունով մի կոմունիստի՝ իբրեւ զինուորական կոմիսար ։ Սկսուեցին խժդժութիւններ, կամայականութիւն եւ բռնութիւն ։ Իսկ ամբողջ Իրանի կարգերը փոխելու մտադրութեամբ, հիմնեցին «Թուդէ» կոչուած քօղածածուկ համայնավար կուսակցութիւնը, որ նոյնիսկ պատգամաւորներ ունեցաւ Իրանի Խորհրդարանի մէջ, իսկ երկրի ներքին կեանքում սկսեց գաղտնի բջիջներ կազմել եւ ընդյատակեայ գործունէութիւն ունենալ ։

Այլեւ Սովետները Իրանի պետական դրամատնից դրաւեցին 11 միլիառ ոսկեդրամ եւ փոխադրեցին Խ. Ռուսիա ։

Իրանի քաղաքացիները ապրում էին ահ ու սարսափի մէջ. Չեկան գործում էր անընդհատ ։ Իրանի իշխանութիւնները անզօր էին կասեցնելու խժդժութիւնները ։

Որքան տականքները տիրում էին հրապարակին, նոյնքան զարգանում էր պարսիկ ազգայնական տարրերի դառնութիւնն ու վրդովմունքը ։

ԵՐԵՔ ՄԵԾԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Անգլօամերիկեան եւ Խորհրդային դաշնակից զօրքերը Իրան էին գտնւում, երբ 1943 թուի Նոյեմբեր 28ին Թեհրանում տեղի ունեցաւ Երեքմեծերի՝ Ռուզվելթ – Չըրչիլ – Սթալին հանդիպումը ։

Այս հանդիպման նախօրեակին (հանդիպումը խիստ գաղտնի էր պահուած, նոյն իսկ մինչեւ Երեք Մեծերի ժամանելը, Պարսից կառավարութիւնն անգամ անտեղեակ էր) տեղի ունեցան ձերբակալութիւններ ։

Երեք Մեծերի տեսակցութիւնը տեւեց երեք օր, 1943 թուի Նոյեմբեր 28էն մինչեւ Դեկտեմբեր մէկ ։ Հակառակ Չըրչիլի պնդումին, որ Գերմանիոյ դէմ երկրորդ ճակատը բացուի Պալքաններից, Ռուզվելթ եւ Ստալին որոշեցին ճակատը բանալ Նորմանտիից ...

Այս երեւոյթը ցոյց էր տալիս որ Ամերիկան, յանձին Ռուզվելթի, չէր ըմբռնել բոլշեւիզմի էութիւնը եւ ակամայ գործակցում էր նրան ։

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ ՆԱՒԹԻ ԽՆԴԻՐԸ

Մէկ կողմից Սովետները գործակցում էին Անգլօամերիկեան ուժերին, իբրեւ դաշնակիցների, միւս կողմից սակայն, ձեռքի տակով խմորումներ էին առաջացնում Իրանի ներքին կեանքում ։

Այդ օրերին էր որ հրապարակ իջաւ եւ սկսեց ազդեցութիւն ձեռք բերել Տոքթ. Մոսատեղը, որ Ղաջարական հարստութեան հետ ազգակցութիւն ունէր ։

Տոքթ. Մոսատեղ եւ Կրօնապետ Այաթ. Ղասէմ Քաշանի, բուռն քարոզչութիւն սկսեցին ընդդէմ «Անգլօիրանեան Նաւթային Ընկերութեան» Կոնցեսիային, եւ պահանջում էին Իրանի նաւթի ազգայնացում ։

Անգլիան տրամադրութիւն ցոյց տուեց նաւթի Իրանի շահաբաժնի տոկոսը աւելացնելու, սակայն այս եւս չօգնեց. հրապարակ իջան Սովետները, որոնք վրացի Քաւթարաձէի գլխաւորութեամբ պատուիրակութիւն ուղարկեցին Իրան, սակարկելու նաւթի խնդիրը ։ Սովետները կէս առ կէսի պայմանն առաջարկեցին, Անգլիային դնելով աւելի նեղ դրութեան մէջ ։

Մոսատեղի շարժումը ծաւալուեց եւ այն աստիճանի հասաւ, որ անգլիացի պաշտօնեաները եւ Ինթելիճընս Սըրվիսի գործակալ – պաշտօնեաները վտարուեցին երկրից ։ Նաւթահորերը եւ զտարանները կանգ առին եւ մնացին երեսի վրայ ։ Պարսիկ պաշտօնէութիւնը ի վիճակի չէր գործը ղեկավարելու, պարսիկ մասնագէտներ եւս չկային ։

Մօտ երեք տարի, Մոսատեղի օրօք, նաւթի եկամուտը դադրեց. եթէ, միջին հաշուով, 250 միլիոն տոլար հաշուենք նաւթի եկամուտի Իրանի բաժինը, ապա այդ երեք տարիների ընթացքում Իրանը զրկուեց 750 միլիոն տոլար եկամուտից, իսկ եթէ ամբողջ եկամուտը հաշուենք, ապա՝ 1500 միլիոն ...

Բնական է որ այս վիճակը տնտեսական եւ ֆինանսական տագնապի պիտի մատնէր Իրանին. Թշուառութիւնը աճեց եւ հող պատրաստուեց Թուդէ կոմունիստ կուսակցութեան համար, որը շատ զօրացաւ, այն աստիճանի, որ օրը օրին սպասւում էր թէ Թուդէն կը տիրանար իշխանութեան ։ Մոսատեղը յենւում էր այդ ուժի վրայ, չնայած ինքը արքայական տոհմի (Ղաջարներ, որ դէմ էին Փահլեւի տոհմին) ծագում ունէր եւ շատ մեծ կալուածատէր էր ...

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

(4 Շար.)

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՍԻՐԱՅԻՆ ՄԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

La Monologue Passionné (1)

Վէրօնիք Վալքօ կը պատմէ իր երկարատեւ սիրային յարաբերութիւնը հանգուցեալ գրագէտ Լէօթոյի հետ ։ Իբրեւ վէպ հրատարակուած այս գործը հեռու է իր նպատակէն, որ Ֆրանսայի ամէնէն արտակեդրոն գրողին անհատականութեան ներկայացումը պէտք է ըլլար ։ Ժամով, երկվայրկեանով պատմուած յիշատակներու շարք մըն է, որոնք հեղինակին սիրային ապրումներն ու վէճերը կը պատկերացնեն առանց լոյս սփռելու Լէօթոյի բացառիկ անհատականութեան վրայ ։ Եթէ գոնէ հեղինակը սիրուած ըլլար Լէօթոյէ տարբեր շահեկանութիւն մը կը ստանար պատմութիւնը, բայց որոշ կերպով կը յայտնուի թէ Լէօթոյի գրական աշխարհին մէջ պարզ զարդեղէն մը եղած է կամ շիշ մը շամփանեա՝ այս տիկինը ։

Չեմ կարծեր որ գրական աշխարհը շահագրգռէ այս պատմութիւնը, բայց Լէօթոյի արտաքոյ կեանքով հետաքրքրուողները թերեւս կարգ մը տեղեկութիւններ ստանան կարդալով զայն ։

ՍԱՐՏԻՆԻՆ ԹԱՂՈՒՄԸ

L'enterrement de la Sardine (2)

Արրապալի այս «վէպը», որուն անունը Կոյայի նշանաւոր մէկ նկարին անունն է թզուկի մը բանտայուշանքներով եւ կարճամիտ յիմարութիւններով պատրաստուած խճանկար մըն է ։ Տեսակ մը գերիրապաշտութիւն եւ նախնականութիւն ։ Նկարչութեան եւ երաժշտութեան մէջ փորձուած նորութիւնները սկսած են մուտ գործել գրականութեան մէջ ։ Արդիւնքը երբ արուեստի գոհացում մը բերէ, լաւ. բայց Արրապալի այս գործը բոլորովին հեռու է այս արդիւնքէն ։

Անշուշտ պէտք է կարդալ այս եւ նման գործեր գաղափար մը ունենալու համար նոր հոսանքներու մասին ։ Օր մը,

ԱՆՅԱՅՏ ԹԵԼԵՐ

Նա գնում էր երեխային ետ բերելու ։

Երեք վերստ տարածութիւնը նա անցաւ կէս ժամում ։ Բոլոր ժամանակ նա մտածում էր, թէ եթէ յանկարծ գնացած լինեն եւ երեխին տարած ... Օ, եթէ տարած լինեն, նա մինչեւ քաղաք կ՚երթայ նրանց ետեւից, նա թոյլ չի տայ, նա իր երեխէն պիտի ետ բերի ...

Նրա սիրտը հանդարտեց այն ժամանակ միայն, երբ դեռ հեռուից նկատեց իրենց սայլը կայարանի շէնքի մօտ, լծարձակ եզները՝ թոկով իրար կապուած, որոճում էին հանգիստ ։ Ուրեմն դեռ չեն գնացել ։

Նա քայլերն արագացրեց ։

Հասնելով կայարանին, նա գլխապատառ մտաւ նրա միակ դահլիճը եւ, առանց որեւէ խօսք ասելու, խելագարի պէս սկսեց համբուրել այդտեղ, ծեր ամուսինների եւ Երեմի մօտ կանգնած երեխային ։

— Ես քեզ ուրիշի չեմ տայ, չէ, չեմ տայ, — ասում էր նա երեխային ու համբուրում ։

Ծեր ամուսինները, իրար կողքի նստած, չալն ուսերին, զարմացած նայում էին Սանամին եւ կարծես հարցնում էին իրար. «Ի՞նչ է պատահել սրան» ։ Պակաս զարմացած չէր եւ Երեմը. նա մորթէ փափախի տակից ամօթահար մերթ կնոջը, մերթ կենւորներին էր նայում եւ չէր համարձակւում տեղից շարժուելու ։

Աղջկան համբուրելուց յետոյ, Սանամն իսկոյն դարձաւ պառաւին ։

— Էս ձեր չալը, մայրիկ, — ասաւ նա, ընծան պառաւի ծնկների վրայ դնելով, — առէք, ես իմ երեխէն կարալ չեմ տալ, կարալ չեմ տալ, ներողութիւն կ՚անէք, կարալ չեմ ...

Ներողութեան էլի մի քանի խօսքեր քրթմնջալով նա երեխային գրկած ըշտապով դուրս եկաւ կայարանի շէնքից ։

Թէ ծեր ամուսինները, թէ Երեմը եւ թէ կայարանում հաւաքուած մարդիկ մնացել էին ապշահար, Սանամի արարքից տարակուսած ։

Պառաւ «մայրիկն» այդ տեսնելով, երկար չկարողացաւ համբերել եւ լաց եղաւ ։

— Նա երեխին տարաւ, Գօքօր, — ասաց նա մարդուն, թաշկինակն աչքերին սեղմելով ։

Ծեր ամուսինն սկսեց մխիթարել նրան ։

— Ոչինչ, ոչինչ, երեւի Աստուած էդպէս է կամեցել ։ Նրա կամքն է, մեր ճակատին երեխայ չէ գրած ։

Շուտով գնացքը եկաւ ։ Ծերունիները դողդոջուն քայլերով, ստուերի նման դուրս եկան դահլիճից ։ Երեմը նրանց վագոն նստեցնելուց յետոյ, նոյնպէս տխուր, ամօթահարուած, ասես մի մեծ յանցանքի մէջ բռնուած, սայլը լծեց ու շտապեց տուն ։

Կինը ճանապարհին սպասում էր նրան ։

— Չէ, Երեմ, չէ, ինձ բան չասես, ես իմ երեխին կարալ չեմ ուրիշին տալ, — ասաց նա սայլը նստելով — կարալ չեմ ։

Մարդը ամօթից բան չէր գտնում ասելու ։

— Աստուած դրա համար չէ ինձ երեխայ տուել, որ ես բաժանեմ. չէ, Երեմ, դու չը բարկանաս, Աստուած որ երեխէն տուել է, ապրուստ էլ կը տայ ։ Ես գիշերներն էլ կ՚աշխատեմ, իմ երեխին ուրիշին չեմ տայ ...

Ու նա կրկին համբուրեց աղջկան ։

Այժմ ամէն բան թւում էր ուրախ, թրջուած այգիները, կարծես լիացած, գոհունակութեամբ նայում էին երկնքին, ծառերը շողշողում էին ցօղակալած տերեւներով, իսկ արեւածաղիկները, կարծես ժպտում էին անցորդներին ։

ՍՏ. ԶՕՐԵԱՆ

(4 եւ վերջ)

Հանճարեղ զոյգ մը այս նորութիւններով պիտի յաջողի մօտեցնել տալ մեզի Արրապալներու տպաւորութիւնները :

ՓԱՐԻԶԸ՝ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐՈՒ ԱԿՆՈՑՈՎ

Paris vu par les Peintres (3)

Քառնավալէ Թանգարանի տնօրէն Ժագ Վիլհէլմ իր հմտութեան փայլուն մէկ ապացոյցը կուտայ չքեղ ու գունատիպ հատորով մը, որ անհրաժեշտ կերպով պէտք է մաս կազմէ Լոյս Քաղաքի սիրահարներուն գրադարաններուն :

Փարիզ իբրեւ տաճարը գեղարուեստի աշխարհին, հինէն ի վեր ներշնչած է նկարիչները : Հեղինակը ժամանակագրական կարգով կը ներկայացնէ գրեթէ բոլոր այն նկարները որոնք Փարիզը կը պատկերացնեն իր անհամար փոփոխակներով : Մեծ մասամբ գունատիպ բազմաթիւ նկարներու լուսանկարներ կը զարդարեն այս չքնեղ հատորը :

Ընթերցողը գնահատանք ու երախտագիտութիւն միայն կրնայ ունենալ հեղինակին հանդէպ :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Le Cinéma (4)

Արուեստ, թէքնիք, ճարտարարուեստ, ինչ որ ալ ըլլայ, շարժանկարը աշխարհի ամէնէն ժողովրդական գործն է այսօր եւ կը գրաւէ բոլորս ալ :

Առանց տեսական վիճաբանութեանց մէջ մտնելու, հեղինակները կը ջանան ամփոփ կերպով պատմականը ընել շարժանկարին, որ սկիզբները չարագուշակ նկատուեցաւ արուեստագէտներուն կողմէ, բայց իրականին մէջ ոչ թատրոնը սպաննեց, ոչ վէպը մեռցուց եւ ոչ ալ կերպարուեստները : Ընդհակառակն՝ աւելցուց ընթերցասիրութիւնը եւ զանգուածները մղեց թատերական շահագրգռութեան :

Պատկերազարդ ու գեղատիպ այս հատորը համայնապատկերն է շարժանկարի աշխարհին որ դեռ իր վերջին խօսքը չէ ըսած, բայց շատ բան փոխած է մեր իրական աշխարհին մէջ :

Հաճելի եւ օգտակար ընթերցում մըն է, զոր կը յանձնարարենք բոլորին :

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Véronique Valcault : Julliard, Paris, 1961.
2) Arrabal » » »
3) Jacques Wilhelm . Hachette » »
4) L. Chauvet, J. Fayard, P. Mazars : Hachettes, Paris, 1961.

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՋԵՐՄՈՒԿԻ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆԸ

ԺԳ. դարու պատմագիր Ս. Օրբէլեանի եւ ԺԹ. դարու յայտնի պատմագիր Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի եւ այլոց վկայութեամբ Ջերմուկ բնակավայրը, ինչպէս նաեւ տեղւոյն հանքային աղբիւրները գոյութիւն ունեցած են հին ժամանակներուն ալ, եւ ժողովուրդը բնականաբար օգտուած է անոնցմէ՝ մանաւանդ ոսկորներու հիւանդութիւնները բուժելու համար :

Ջերմուկ առողջարանը կը գտնուի ծովու մակերեւէն երկու հազար մեթր բարձր գեղատեսիլ հարթավայրի մը վրայ : Այդ վայրը երեք կողմէն շրջապատող Սիւնեաց եւ Վարդենիսեան լեռնալանջերը պատած են ալպեան փարթամ բուսականութեամբ եւ խիտ անտառաշերտով : Առողջարանին առանձնայատուկ հմայք կուտայ բացառիկ գեղեցկութիւն ունեցող ձորին երկայնքին հոսող Արփա գետը, որու երկու ափերուն ընդամէնը 2.5 քմ. տարածութեան վրայ կը ժայթքին հանքային տաք ջուրի 30է աւելի աղբիւրներ, իսկ մի քանի մեթր հեռաւորութեան վրայ խմելու վճիտ ջուրեր՝ 4 – 5 աստիճան ջերմութեամբ :

1925էն սկսեալ գիտահետազօտական լուրջ աշխատանքներ կը կատարեն քանի մը ականաւոր գիտնականներ, բժիշկներ, քիմիագէտներ եւ երկրաբաններ : Անոնց մէջ իրենց պատուաւոր տեղը կը գրաւեն փրոֆէսէօրներ Լ. Յովհաննիսեան, Գ. Մեղնիկեան, Պաֆենղոլց եւ ուրիշներ :

Տասնամեակի մը ընթացքին կատարուած աշխատանքները հաստատեցին, որ Ջերմուկի հանքային ջուրերը իրենց բուժական եւ քիմիական յատկութիւններով կը նմանին աշխարհահռչակ Չեխոսլովաքիան Կարլով Վարիի հանքային ջուրերուն : Շուտով Ջերմուկը կ՚արժանանայ համբաւաւոր գիտնականներ՝ Ա. Ալեքսանդրովի, Ա. Լոգինսկիի, Սլավեանսկիի եւ այլոց ուշադրութեան, որոնք անգամ մը եւս կը հաստատեն հանքային ջուրերուն բուժիչ կարողութիւնը եւ կը նախատեսեն մեծ ապագայ մը, նոյնիսկ համաշխարհային չափանիշով :

1938էն կը սկսի առողջարանի զարգացման առաջին շրջանը, հանքային նոր ջուրերու յայտնաբերումով : 1940էն կ՚օգտագործուին առաջին առողջարանը եւ լոգանքներու շէնքը, որոնք հնարաւորութիւն կը ստեղծեն առաջին անգամ ըլլալով ուսումնասիրելու հանքային ջուրերուն օգուտները եւ ազդեցութիւնը զանազան հիւանդութիւններու վրայ :

Այս աշխատանքներով կը զբաղին Երեւանի Բժշկական համալսարանի ներքին հիւանդութիւններու բաժինը՝ Փրոֆ. Ա. Մելիք-Ադամեանի, յետագային նեարդային հիւանդութիւններու ճիւղը՝ Փրոֆ. Ա. Յակոբեանի եւ բանախօսութեան ամպիոնը՝ դոցենտ Գ. Մուշեղեանի ղեկավարութեամբ :

1950էն սկսեալ, առողջարանի զարգացման նոր շրջանին, շինարարական եւ բարեկարգման աշխատանքներուն զուգընթաց, կը սկսին նաեւ դարմանատան-փորձառական հետազօտութիւնները : Այդ շրջանին Երեւանի Բժշկական հիմնարկութեան դարմանագիտական բաժինը՝ Փրոֆ. Տ. Մնացականեանի եւ հանքային ջուրերով եւ ֆիզիքական մեթոտներով բուժելու գիտահետազօտական հիմնարկութեան փորձառական բաժինը՝ Փրոֆ. Ս. Միրզոյեանի ղեկավարութեամբ, ինչպէս նաեւ առողջարանի բժիշկները կը սկսին ուսումնասիրել Ջերմուկի հանքային ջուրերուն ազդեցութիւնը զանազան հիւանդութիւններու վրայ :

Վերջին 15 տարիներու ընթացքին կատարուած հետազօտութիւնները եւ փորձերը ցոյց տուին, թէ Ջերմուկի մէջ կը բժշկուին ոսկորներու, ստամոքսային, աղիքային, լեարդի եւ լեղապարկի, մարթալիարդային դրութեան, նիւթափոխութեան խանգարման, կանացի երկարատեւ հիւանդութիւններով տառապողները :

Ներկայիս Ջերմուկի մէջ կան հինգ առողջարաններ՝ 450 մահճակալով եւ տուֆակերտ, գեղեցիկ ըմպելարան մը՝ մարմարեայ եօթը ըմպելատեղերով : Բուժուողներուն տարեկան թիւն է ապաքինարաններուն մէջ՝ երեք հազար եւ այցելու ձեւով հազարէ աւելի հիւանդներ, մեծ մասամբ դուրսէն, արտասահմանէն եկած :

Հարթավայրի աղբիւրներուն մօտ շինուած է հանքային ջուրը շիշերու մէջ լեցնող գործարան մը, տարին 27 միլիոն շիշի արտադրութեամբ : Այս աղբիւրներուն մօտ պիտի շինուի նոր շէնք մը, որ պիտի ունենայ քառասուն լոգարան, ցեխաբուժարան, բնաբուժական բաժին մը եւ հիւանդանոց՝ կահաւորուած բժշկական արդի պահանջներով :

Սակայն անհրաժեշտ է նշել, որ Ջերմուկը, այդքանով հանդերձ, դեռ հեռու է մեր այսօրուան պահանջները բաւարարելէ : Հազարաւոր հիւանդներ կը մերժուին, որովհետեւ շատ աւելի քիչ են մահճակալները եւ բժշկական սարքերը :

Ահա թէ ինչու ընթացիկ տարուան ընթացքին պէտք է շինուին ու վերջանան նոր բուժարանը, լոգարաններու եւ 1300 քառակուսի մեթր բնակելի շէնքերը, ինչպէս նաեւ ջրաւազանը : Իսկ յաջորդ տարի պէտք է լրացած ըլլան 140 մահճակալնոց բարձր տիպի բուժարանը, լոգանքներու շէնքը, ջրաւազանը, դեղարանը, ամառնային սրճարանը եւն. :

Մեծ ընելիքներ ունին նաեւ առեւտուրի, հաղորդակցութեան, առողջապահութեան նախարարութիւնները, որոնք, եթէ լրիւ կատարեն իրենց առանձնած պարտաւորութիւնները, անկասկած Ջերմուկը կը դառնայ սքանչելի առողջարան մը, ամէն յարմարութիւններով օժտուած :

Գ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ
եւ Ժ. ԹՈՓՉԵԱՆ

ՊՐԱԶԻԼ

ԽԵՂՃ ՈՒ ԲՈՊԻԿ ՄԻԼԻՈՆԱՏԷՐԵՐՈՒ ԵՐԿԻՐԸ

Վերջերս համաշխարհային հանրային կարծիքը կեդրոնացած էր Հարաւային Ամերիկայի այս անծայրածիր երկրին վրայ : Պրազիլ՝ որ տարածութեամբ շատ աւելի մեծ է քան Միացեալ Նահանգները, այսօր կը նկատուի ամենամեծ հակադրութեանց երկիրը : Թերեւս, աշխարհի ուրիշ ոչ մէկ երկրին մէջ կարելի է գտնել աւելի մեծ ու չշահագործուած բնական հարստութիւն, ուժի աւելի մեծ աղբիւրներ ու միւս կողմէ, աւելի մեծ չափով թշուառութիւն ու անգրագիտութիւն : Նորակառոյց պերճաշուք եւ գերարդիական մայրաքաղաք Պրազիլիայէն 1 քանի մղոն անդին, հնդիկ ցեղեր կ՚ապրին քարէ դարէն քիչ մը աւելի յառաջացած զարու կեանք մը :

Պրազիլի յիսուն միլիոն բնակիչներու կէսը կօշիկ չունի : Պրազիլացիք գրպանը տասնոց չունեցող միլիոնատէրերու ժողովուրդն են : Դրամագլուխի պակասը տեւական վէրքն է այս երկրին : Միակ դարմանը՝ արտասահմանէն դրամագլուխ ներածելն է : Եւ ասոր համար, երկրին մէջ քաղաքական կայուն վիճակ պէտք է տիրէ :

Նախորդ նախագահը Քուատրոս, որ Նոյեմբերի ընտրութիւնները շահեցաւ «Մի մտահոգուիք, ես հոս եմ» նշանաբանով, մեծ ճիգ թափեց այս ուղղութեամբ եւ ապահովեց օտարներու վստահութիւնն ու կարգ մը փոխատուութիւններ : Սակայն, այս բոլորը կաթիլ մը ջուր էին ովկէանոսին մէջ :

Պրազիլի բնական հարստութիւնը անհաշուելի է : Ամբողջ Արեւմտ. Եւրոպայի չափով անտառներ փայտահատի կը սպասեն : Ամբողջ լեռներ իրենց մէջ մետաղներու իրական զանձերով օգտագործողներ կը փնտռեն : Միւս կողմէ, շատ մը շրջաններու մէջ երեւան հանուած են ալիւմինիումի եւ քարիւղի հսկայական պահեստներ : Պրազիլի վէրքերէն մէկը կը կազմէ նաեւ իր երկրագործութիւնը, որ ներկայիս երեսի վրայ ձգուած է : Պրազիլացիին միջին եկամուտը աշխարհի ամէնէն ցած եկամուտներէն մէկն է :

Այս բոլորի կողքին կայ ճոխութիւն մը, զոր դժուար կարելի է գտնել յառաջացած երկիրներուն մէջ անգամ : Հսկայական գումարներ կը ծախսուին ցուցադրութեանը համար պետութեան որ Հարաւային Ամերիկայի թերեւս ամէնէն տկարն է : Այս բոլոր հակադրութիւնները նպաստաւոր հող են համայնավարներու գործունէութեան համար եւ թերեւս, երկրին սպառնացող ամէնէն լուրջ վտանգը ասիկա է : Երկիր մը սակայն, որ ցարդ այնքան յանդուգն ղեկավարներ տուած է եւ զարգանալու այնքան կարելիութիւններ ունի եւ կրնայ վստահութեամբ նայիլ ապագային :

Ա. Օ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Նորեկ կինը յարգալից շարժուածքով մը մօտեցաւ Լութֆի աղային ու անոր ձեռքը թօթուեց. իսկ Տէրվիշին դառնալով՝ գլխու խոնարհում մը ըրաւ :

— Հաճեցէք նստիլ, Տիկին, ըսաւ Լութֆի աղա ու խորին հետաքրքրութեամբ մը անոր արտասովոր աչքերուն մէջ նայեցաւ :

— Շնորհակալ եմ, պարոն թիարանապետ, մրմնջեց համակրելի կինը՝ սիրալիր ձայնով : Ոհ, ներողութիւն կը խնդրեմ որ այսքան ձանձրոյթ պատճառեցի ձեզ : Գիտեմ թէ մեծ բարիք մը ըրիք ինծի այս բերդէն ներս մտցնելով : Յաւիտեան պիտի չմոռնամ զայն :

Բայց չկրցաւ շարունակել... չկրցաւ ամէն բան յայտնել : Հոգին ցաւած մանուկի մը պէս՝ արցունքը լեցուեցաւ աչքերուն մէջ ... հեծկլտանքը ունեցուց կուրծքը... ու սկսաւ լալ :

Լութֆի աղա յուզուած էր :

Գալով Տէրվիշին, ապուշ ապուշ կը նայէր :

— Արդեօք ի՞նչ բանի համար մինչեւ հոս պարտաւորուեցաք գալ, տիկին, հարցուց Լութֆի աղա խեղդուած ձայնով մը :

— Ոհ, պարոն թիարանապետ, վերն Աստուած ու վերը ձեզ աղերսելու եկած եմ հոս, պատասխանեց թշուառ կինը : Կը հաւատամ թէ բարի էք դուք ու իմ վիճակիս վրայ պիտի գթաք : Կը հաւատամ թէ կնոջ մը սիրտը կը ճանչնաք, եւ գիտէք թէ անիկա տկար արարածն է աշխարհիս մէջ : Հետեւաբար պիտի խնդրէի որ գոնէ ժամի մը չափ որդւոյս քովը երթալու հրաման մը տայիք ինծի որ 12 տարիէ ի վեր հոս կը գտնուի ..., այս թիարանին մէջ կը տառապի :

Լութֆի աղայի մազերը փուշ փուշ եղան ու հոգին անզուսպ դառնութեամբ մը լեցուեցաւ : Մէկէն ի մէկ չկրցաւ խօսիլ ... կարծես թէ լեզուն քիմքերուն զարնուած մնաց :

— Տարիներ, ախ տարիներ անցան այն օրէն ի վեր, պարոն թիարանապետ շարունակեց խեղճ կինը ... ու ես փուճ տեղ երկրէ երկիր, աշխարհէ աշխարհ, վերջապէս ամէն ուրեք թափառեցայ զինքը գտնելու համար, որ ամբողջ յոյսս է, ամբողջ կեանքս է : Մայրական սիրտս՝ քայլերուս ուժ տուաւ, արիութիւն տուաւ... հետեւաբար աչքիս չերեւցաւ մարդկային ցեղերու վայրենութիւնը : Բանտերէն ինչուան աքսորավայրը. ինչուան թիարանը վազեցի... ամէն կերպով ինքզինքս վտանգելով, արկածներու ու չարագոյն աղէտներու ենթարկեցի : Այս բոլորը կատարեցի, որպէսզի կարօտս չմեռնիմ ... ախ, ըսել կ՚ուզեմ թէ՝ որդւոյս կարօտովը չմնամ, երբ աչքերս ցուրտ հողին տակ պիտի փակուին : Հիմակ, ով բարի Աստուած, հոս եկայ ... որովհետեւ «որդիդ այս թիարանին մէջ է» ըսին ինծի :

— Եթէ տեսնէք ձեր զաւակը, տիկին նկատել տուաւ Լութֆի աղա, պիտի ճանչնա՞ք :

— Ոհ, եթէ փոխուած ըլլայ, գոնէ արիւնս պիտի զարնէ սրտիս մէջ, պարոն թիարանապետ :

— Շատ լաւ, տիկին, պիտի չմերժեմ : Եթէ զաւակդ այստեղ է, կարող էք անոր տեսութիւնը վայելել :

— Անհունապէս երախտապարտ եմ, պարոն թիարանապետ :

Լութֆի աղա դէպի Տէրվիշը դառնալով.

— Անշուշտ ժամի մը չափ պիտի ուզես սպասել մեզի Տէրվիշ, ըսաւ դառնութեամբ մը :

— Հոգ չէ, պէյս, վաղը կրնանք տեսնուիլ, վրայ բերաւ Տէրվիշը : Հիմակ կ՚երթամ ես :

— Քու կամքը ... մրմնջեց Լութֆի աղա :

— Տէրվիշը խորին վշտի մը ներքեւ՝ դուրս ելաւ պաշտօնատունէն :

Լութֆի աղա եւ տիկինը նոյնպէս դուրս ելան պաշտօնատունէն եւ ուղղակի աշխատութեան վայրը դիմեցին :

Կէս օրուան մօտ էր :

Կալանաւորները խումբ խումբ նստած էին ապառաժներու ներքեւ :

Երբ Լութֆի աղայի երեւումը նշմարուեցաւ, անմիջապէս ոտքի ելան ու ստրկական ամէնէն անարգ ձեւի մը տակ՝ բարեւի կեցան :

Տիկինը մոլորացած նայուածքով մը իր աչքը կը պտըտցնէր ամէնուն վրայ :

Ոչ, ոչ... իր մայրական չքնաղ սիրտը չէր զարներ : Այդ բոլոր թշուառներուն մէջ իր հոգւոյն հետ կապ ունեցող մէկը չկար :

— Ամէնը ա՞յս է, պարոն թիարանապետ հարցուց տիկինը յուսահատական ձայնով մը :

— Ուրիշ թիապարտներ չունինք, տիկին :

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յ. Գասպարեանէ քան Ն. Ֆ. իրենց աղջկան Մատլէնի ամուսնութեան եւ ընկերուհի Ա. Ալթունեանէ ափսէ մը Թերթանոյշ դաշտահանդէսին առթիւ :

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Ճ. Պահատուրեանէ յիսուն Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի, երիտասարդ Արթին Գազօրեանի ղառնաղէտ մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Վերգինէ Փափազեան իր ամուսնոյն Լեւոն Փափազեանի մահուան առթիւ, քան Ն. Ֆ. կը նուիրէ եկեղեցիին եւ երեսուն Ն. Ֆ. Ազքատախնամին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Հարուստ Գարակէօզեան Հոմի նախկին Սանուց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, աղգային բարերար՝

ՄԻՀՐԱՆ ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆԻ

հոգւոյն ի յիշատակ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Պ. Ալեքսան Նուրեան եւ զաւակը Տանիէլ, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՏՐԻՆԷ ՆՈՒՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Խտրշեան)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան:

Տէր եւ Տիկին Յովսէփ Մալոյեան եւ զաւակները հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց զաւկին Վարդան Մալոյեանի վաղահաս մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Մալոյեան համայն ննջեցելոց:

Կը հրաւիրուին բարեպաշտ ժողովուրդը, եւ հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Հայկազեան վարժարանի հայերէնի դասերը տեղի կ'ունենան ամէն հինգշաբթի ժամը 2–6, Ազգային Տան մէջ, (32, Րիւ տը Թրէվիզ):

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ: Շատ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.—

ՆԻԿՈՂ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին դպրոցի վերաբացումը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն սկսեալ: Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները:

ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ԱՄՍԱԳԼԽՈՒՆ

ՀԱՅ - ԲՈՅԺ

ԺՈՂ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ ԲԺՇԿՈՒԹԵԱՆ

խմբագիր՝ Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

—o—

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ

Մինչեւ ամսագլուխ՝ բաժանորդները կը ստանան ՀԱՅ – ԲՈՅԺի 229 – 230րդ թիւը, հետեւեալ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութեամբ.—

Նիւցչէ մեռաւ խենթութեան մէջ (Հայ – Բոյժ).— Ծոմապահութիւն (Տոքթ. Գ. Ալթունեան).— Երբ աղիքները չեն գործեր (Տոքթ. Փօլ տը Պօէսի).— Վիշապածառ (Յ. Իշխանեան).— Դարձեալ խլիրդ (Քաղիան).— Հեռաձայնով խօսողներու հիւանդութիւն (Տոքթ. Աշեան).— Հայերը հնարած են դարեջուրը (Յովի. Պապէսեան).— «Բժիշկ» մեքենաներ (Փրոֆ. Պարին).— Ուղեղը՝ հրաշակերտ գործիք (Տոքթ. Գալուստեան).— Ի՞նչպէս կը մեծնայ երախան (Տոքթ. Մառի Շիրլի).— Ի՞նչպէս լոգցնել երախան (Մ. Աղաւելեան).— Երեւանի ձեռագրատունը (Ա. Աղայեան).— Հայկական կերակուրները (Տոքթ. Շ. Այվազեան). — Զաւակագործութիւն՝ ըստ արհեստի (Տոքթ. Պանծալի). — Ի՞նչպէս կերակրել երախան (Տոքթ. Մառի Փարմանթիէ):

ՄԱՄՈՒԼԻ տակ է 231 – 233րդ թիւը:

Անհրաժեշտ թերթ մը, որ կոչուած է Տունին Բժիշկը: Մէկ բաժնեգինը տասը այցեգին կ'արժէ:

Ch. Aïvazian
Au journal HARATCH
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտեմբեր 7, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ Ճրդ. թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Place St-Sulpice (Métro : St-Sulpice)

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ.—

Կը մասնակցին.— ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ՍՈՒՐԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ (երգ), ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ԻՌԷՆ ՖԱՐՇԻԵԱՆ (ձայն – պատկերասփիւռի երաժշտութեան, Ազգային Մրցումին Ա. մրցանակ եւ Ռոյանի արծաթեայ բաժակին մրցանակաւոր), Օր. ԹԱՌՕՆ (պար), ՀՆԴԵԱԿ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ:

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

ROBERTO SÉTO

նուագախումբով:

Խօսնակ՝ ԸՆԿ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով — ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24

Salle des Fêtes. Rue Voltaire. Alfortville

Գեղարուեստական բաժին.

Orchestre TEB-LYRO et sa grande formation typique et Tango

ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին:
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 21ին:

×

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը

Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ: Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ օր, ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան մէջ:

ԹՈՔԱՏԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, ժամը 16ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները եւ համակիրները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պ. Սիմոնեանի սրճարանը: Օրակարգ՝ Պատգամաւորական ժողովի տեղեկագրի ընթերցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիք հարցեր:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 7 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 7 OCTOBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9223 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5024

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓԱՌԱՊԱՆԾ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Եօթանասունեւմէկ տարի առաջ հայկական խաւարչտին երկնակամարին վրայ իբրեւ լուսատու փարոս փայլեցաւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը :

Անիկա կուգար վհատած եւ յուսալքուած հոգիներուն յոյս, ուղեկորոյս բազմութեանց լոյս բաշխելու :

Մէկ նշանաբան էր արձանագրած ան իր դրօշին վրայ,— Մահ կամ ազատութիւն :

Հաւատարիմ մնաց անոր իր երկար ու բեղմնաւոր կեանքի ամբողջ տեւողութեան եւ պիտի շարունակէ մնալ՝ մինչեւ որ իրականանայ, վերջնապէս, հայ ժողովուրդի ազատութիւնը, անկախ ու միացեալ հայրենիքի ստեղծումը :

Դուրսէն, օտար ուժերու պարտադրանքով չէ, որ կեանքի կոչուեցաւ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը : Անիկա հարազատ զաւակն էր հայ ժողովուրդին : Հաւատարիմ արտայայտիչը անոր ազգային ձգտումներուն եւ քաղաքական պահանջներուն :

Իր պատմութիւնը բուն իսկ ժամանակակից պատմութիւնն է հայ ազգին :

Տասնեւիններորդ դարու վերջին տասնամեակէն սկսեալ հայկական կեանքին մէջ չէ պատահած դէպք մը, որուն իր ներգործական մասնակցութիւնը բերած չըլլայ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Անիկա իր շուրջն է համախմբած միշտ հայութեան ընտրանին,— մտաւորականներ ամէն ճիւղէ, — գրագէտ, բանաստեղծ, հրապարակագիր, հռետոր, ուսուցիչ, հանրային գործիչ :

Իր դրօշին տակ զինուորագրուած են հայ ժողովուրդի անձնազոհ զաւակները, որոնք «սուրբ գործ»ին համար ընտանիք ու հանգիստ կեանք լքած՝ լեռ են բարձրացած եւ արիւն թափած ազատութեան ճանապարհին վրայ :

Պատմութիւնը ոսկի տառերով արձանագրած է Դաշնակցութեան ամէնէն փառապանծ յաղթանակը, Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը 1918 Մայիս 28ին :

Եթէ Հայութիւնը իր ծոցէն ծնունդ տուած չըլլար Հ. Յ. Դաշնակցութեան, եթէ պատմութեան ամէնէն բախտորոշ օրերուն, երբ ազգը ի սպառ բնաջնջուելու վտանգին էր ենթարկուած, մենք երբեք պիտի չունենայինք Արարատեան դաշտի վրայ, Հայաստանի վերածնունդը :

Շնորհիւ մարտական կուսակցութեան ջանքերուն եւ կազմակերպական կարգապահ մեքենային է, որ հայ ժողովուրդի ամէն դասակարգի պատկանող զաւակները համախմբուեցան օրուան քաղաքային ու զինուորական վարիչներուն շուրջ եւ դարաւոր թշնամիին պարտադրեցին ազատ Հայաստանի Հանրապետութիւնը : Առանց այդ յաղթանակին չէինք ունենար այսօրուան փոքրիկ Հայաստանը : Հայ ժողովուրդը երեսուն ամիս ազատօրէն շնչեց իր անկախ, սեփական հայրենիքին մէջ :

Աղէտէն վերջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը դարձեր կանգնեցաւ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան, շարունակելով իր առաջնորդի դերը :

Զօրս տասնեակ տարիներէ ի վեր արտասահմանի բոլոր այն անկիւնները, ուր հայկ. բաղմութիւններ կ'ապրին, ներկայ է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իր կազմակերպչական կարգ ու սարքով :

Դաշնակցական մամուլը, կրթական, բարեսիրական, երիտասարդական, մարզական, մշակութային կազմակերպութիւններ ու հիմնարկութիւնները լծուած են ազգապահպանման, հայապահպանման սրբազան ու նուիրական գործին :

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տէր է կանգնած Հայկական Դատին : Ամէն առթիւ աշխարհի մեծերուն կը յիշեցնէ թէ հայ ժողովուրդն ունի քաղաքական արդար դատ մը, որ իր լուծումին կը սպասէ :

Այն պահուն, երբ Ասիոյ եւ Ափրիկէի գոյնզգոյն ազգերը անկախութեան կը տիրանան, Հայը չի կրնար անդատ ապրիլ :

Փառապանծ տարեդարձին առթիւ, անգամ մը եւս կը կրկնենք մեր անխախտ հաւատքը Հայութեան լուսաւոր ապագային, Անկախ ու Միացեալ Հայաստանի ստեղծումին համար :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՐԻԱ

ՔՈՒԶՊԱՐԻ Կ'ԱՄՐԱՊՆԴԷ ԻՐ ԴԻՐՔԸ

ՆԱՍՐԻ ՆՈՐ ՃԱՌԸ

Լուսարգելը վերցած է եւ օդակայաններ բաց են քաղաքային երթեւեկին համար, ինչ որ նոր փաստ մըն է թէ երկրին կացութիւնը կը բարելաւուի օրէ օր եւ վարչապետ Քուզպարի կ'ամրապնդէ իր դիրքը : Իր գլխաւոր մտահոգութիւններն են ճամբել մնացած Եգիպտացիները եւ ճանչցուիլ օտար պետութիւններէն : Եգիպտացի սպաներու մեկնումը սակայն առ այժմ դադրած է, արդարեւ սուրիական նոր իշխանութիւնները կ'ուզեն առկախ պահել այդ խնդիրը մինչեւ որ Եգիպտոսի սուրիացի սպաները Սուրիա վերադառնան :

Քաղաքական պարագլուխներէն, խորհրդարանի երեսփոխաններէն, համայնավար կուսակցութենէն եւք, Տիւրզիները իրենց կարգին միացան շարժումին : Հաւաքուած Սուլթան Աթրաշի բնակարանը, ցեղապետները հանդիսաւորաբար յայտարարեցին թէ իրենց ամբողջական օժանդակութիւնը կը բերեն «սուրիական բանակի յեղափոխութեան եւ այդ շարժումէն ծագած կառավարութեան» :

Քուզպարիի կը մնայ ինքզինք պարտադրել միջազգային եւ անկէ առաջ՝ արաբական բեմին վրայ : Այս ուղղութեամբ արդէն, Քուզպարի դիմում ըրաւ Պուրկիպայի յայտնելով թէ կը փափաքի «բարեկամական յարաբերութիւններ ըստեղծել Թունուզի հետ » եւ միասնաբար աշխատիլ Արաբական Լիկայի ամրապնդման : Նոյն ժամանակ Գահիրէի Նասրեան շրջանակները ամէն միջոց ձեռք կ'առնէին բոլորովին կղզիացնելու համար Սուրիան արաբական աշխարհի մէջ : Թրքական եւ պարսկական նաւերը այլեւս պիտի չընդունուին եգիպտական նաւահանգիստներուն մէջ, այսինքն պիտի կարենան միշտ անցնիլ Սուէզէն , բայց ոչ մէկ օգնութիւն պիտի ստանան եգիպտական իշխանութիւններէն : Ծանօթ է որ Թուրքիա եւ Պարսկաստան այն երկիրներն են որ արագօրէն ճանչցան Սուրիոյ նոր վարչակարգը : Նոյն ատեն Արաբական Լիկան որոշեց անպատասխան թողուլ Քուզպարիի դիմումը, ուր Սուրիոյ վարչապետը կ'ըսէր թէ արաբական լիկան պէտք է արձանագրէ անկախ նոր կառավարութեան գոյութիւնը :

« Արաբներու Ձայնը» կը շարունակէ գրգռել զանգուածները «Միութեան ոճրագործներուն» դէմ : «Ձենք կրնար լքել սուրիացի ժողովուրդը իր դահիճներուն ձեռքը» կ'ըսէ Ահմէտ Սայիտ, «Արաբներու Ձայնին» խօսնակը : Այդ պատճառաւ Լաթաքիէի նաւահանգիստը միշտ ահազանգի տակ կը պահուի, կանխելու համար եգիպտական ցամաքահում մը :

Մինչ «Արաբներու Ձայնը» այսպէս կը բարձրանար Նասրի ձայնը յանկարծ կ'իջնէր եւ Արաբ Մ. Հանրապետութեան նախագահը նոր ճառով մը բոլորովին նոր լեզու մը կը գործածէր Սուրիոյ հանդէպ : Նասր կը յայտարարէր թէ դէմ պիտի չըլլայ Սուրիոյ անդամակցութեան ՄԱԿի կամ Արաբական Լիկայի :

Ռայիսը կը շարունակէր .—«Հրահանգներ տուի ՄԱԿի մեր մշտական ներկայացուցիչին որպէսզի չընդդիմանայ Սուրիոյ անդամակցութեան : Պիտի չընդդիմանամ նաեւ Արաբական Լիկայէն ներս անոր մուտքին» : Նասր կ'ընդունի նաեւ որ որեւէ պետութիւն ճանչնայ անկախ Սուրիան, բայց չէ ըսեր թէ որպէսզի Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը ճանչնայ Սուրիան, հարկ է որ անոր նոր վարչակարգը ժողովուրդին վաւերացումը ստանայ : «Հրամայական չեմ գտներ, աւելցուց Նասր, որ Սուրիան մաս կազմէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան, բայց հրամայական կը գտնեմ որ Սուրիան ապրի եւ շարունակէ ապրիլ իբրեւ մէկ մասը արաբական մեծ հայրենիքին » :

Նասր ուզեց նաեւ արդարացնել Եգիպտոսի միջամտութիւնը Սուրիոյ ներքին հարցերուն, վերջին տարիներու ընթացքին եւ այդ առնչութեամբ յայտնեց թէ Արաբական Լիկային դիմած է որպէսզի յատուկ յանձնախումբ մը երթայ Դամասկոս եւ քննութիւն բանայ հետեւեալ կէտերուն շուրջ .— ոսկիի պահեստը եւ սուրիական դրամի երաշխաւորութեան գումարը անձեռնմխելի մնացած են Դամասկոսի կեդրոնական դրամատան մէջ, ինչպէս էր միացումէն առաջ : Յանձնախումբը պէտք է նաեւ հաստատէ թէ սուրիական կառավարութիւնը եգիպտական Գանձէն ստացած է 13·5 միլիոն սուրիական ոսկի, Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միացման վաղորդայնին, դէմ դնելու համար Սուրիոյ պիւտճէին բացին, միացման նախորդող տարին : Պէտք է նաեւ (յանձնախումբը) հաստատէ թէ եգիպտական նահանգը ամէն տարի սուրիական նահանգին երեք միլիոն ոսկի տուած է որպէսզի կարենայ տէր մնալ իր պարտաւորութեանց : Նոյնպէս միացման տարիներու ընթացքին եգիպտական նահանգը սուրիական նահանգին ի նպաստ 9 միլիոն սթերլինկ յատկացուցած է որպէսզի ներածման ապսպրանքները կարենայ վճարել : Այս յանձնախումբը ուրիշ պաշտօն մըն ալ պէտք է ունենայ՝ պէտք է հաստատէ թէ Արաբ. Միացեալ Հանրապետութեան վայրաշուները, որ Լաթաքիէի վրայ նետուեցան, հրահանգ ստացած էին որ չկրակեն Սուրիացիները :

« Ձեմ կրնար երեւակայել Գահիրէն առանց Դամասկոսի, աւելցուց գնդ. Նասր : Ինչ որ պատահեցաւ այս վերջին օրերուն խրամ մըն է որ բացուեցաւ մեր շարքերուն մէջ ի նպաստ մեր աշխարհակալ եւ յետադիմական թշնամիներուն : Ինչ փոյթ թէ Սուրիոյ նախագահ եղած եմ կամ ոչ : Իմ մտահոգութիւնս է որ Սուրիոյ արաբ ժողովուրդը մնայ եւ չեմ կրնար երեւակայել որ այդ ժողովուրդը վտանգի ենթակայ ըլլայ» : Ըստ լսողներուն, Նասր յոգնած եւ խուլ ձայնով մը կը խօսէր :

Յետագայ օրերը միայն կրնան բացատրել Նասրի այս նոր ոճը որ խոտոր կը համեմատի 5 – 6 օր առաջ գործածած սպառնական շեշտին հետ : Ի՞նչ պատահած է, կամ ո՞վ ճնշում բանեցուցած է, դժուար է գիտնալ երբ դեռ չփոթ կը մընայ Սուրիոյ կացութիւնը : Կարգ մը շըրջանակներու կարծիքով ձախերը պիտի օգտուէին այս «աջ» շարժումէն եւ ներկայ տպաւորութիւնն այն է թէ Սուրիոյ ազգայնական տարրերը իրենց յեղափոխութիւնով պարզապէս «կրակէն շագանակները» հանած են ի շահ միջազգային համայնավարութեան : Արդարեւ Սուրիոյ համայնավար կուսակցութիւնը միշտ դէմ եղած է Եգիպտոսի հետ միացման եւ անջատման այս շարժումը կ'ուզէ օգտագործել իր նպատակներուն համար :

× Սուրիական ուժերու ընդհ. հրամանատարը յայտարարեց թէ «Սեւ գիրք» մը կը պատրաստուի եգիպտական «չարչարանքներուն» վրայ :

× Սուրիոյ կառավարութիւնը ընդհանուր ընտրութիւններ կը պատրաստէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Ուրբաթ առաւօտ քանի մը մեկաթոն ուժով հիւլէական 18րդ ռումբը պայթեցուց, ցարդ պայթածներուն ամէնէն զօրաւորն է :

ՔԻԷՎԻ մէջ երկու հոլանտացի կրօնաւորներ որոնք ամբաստանուած էին իբրեւ լրտես, 13ական տարի «ազատութեան զրկանքի» դատապարտուեցան :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Արեւելեան Պերլին հասաւ մասնակցելու համար, խորհրդային պատուիրակութեան գլուխը, ժողովրդավար Գերմանիոյ 12րդ տարեդարձին :

ԷՔՍՓՐԷՍ շաբաթաթերթին մէջ, Կասթոն Տէֆէռ կը գրէ թէ Ֆրանսայի շահը Տըպրէի մեկնումը կը պահանջէ :

ԿԱԼՈՔՍԱՅԻ (Հունգարիոյ) Արքեպիսկոպոսը՝ Գերապայծառ Կրէօց վախճանած է 74 տարեկանին : Իր մահը բաւական բարդ կացութիւն մը կը ստեղծէ, նկատի առնելով որ 1956ի դէպքերէն ի վեր Կարդինալ Վիշինսքի Ամերիկեան դեսպանատունը ապաստանած է եւ գերապայծառ Կրէօցն էր որ կը վարէր կրօնական հարցերը :

«ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՈՒԽՏԱՒՈՐՆԵՐԸ » որոնք Սան – Ֆրանսիսքոյէն ճամբայ ելած էին տասը ամիս առաջ, Մոսկուա հասան : Այս «ուխտագնացութիւնը» կազմուած է 31 հոգիէ, որոնք խաղաղութիւն կը քարոզեն իրենց ճամբուն վրայ եւ թռուցիկներ կը բաժնեն : Մամուլի ասուլիս մը տուին Մոսկուա ուր յայտնեցին թէ 20րդ դարուն արդար պատերազմներ գոյութիւն չունին : «Գեր–ռումբը» կը սպառնայ համայն մարդկութեան :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի նախարարներու ժողովը պիտի գումարուի Դեկտեմբեր 13ին, Փարիզ :

ՉՈՄՊԷ պատրաստ է հանդիպում մը ունենալու Լէոփոլտվիլի կառավարութեան վարչապետ՝ Ատուլայի հետ, պայմանաւ որ ՄԱԿը իրենց գործին չխառնուի :

ՄԱՌԵՇԱԼ ԶՈՒԻԽՈՎ խորհրդային ցամաքային ուժերու ընդհանուր հրամանատար նշանակուեցաւ :

ՓԱՐԻԶԻ ոստիկանութիւնը կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ մահմետականներու դէմ : Մահմետական սրճարանները պիտի փակուին ժամը 19ին, թելադրուած է ալժերացի բանուորներուն որ ժամը 20·30–էն 5·30 չպտըտին Փարիզի փողոցներուն մէջ : Պէտք չէ նաեւ խումբով քալեն :

ՏԸ ԿՈԼ կրնայ Ալժերիա երթալ Նոյեմբերին : Լուրը հաստատուած չէ բայց հաւանական կը նկատուի որ նախագահը անձամբ երթայ Ռոշ – Նուար (ընդհ. պատուիրակութեան նոր կեդրոնը) ամէն ինչ արագօրէն կարգադրելու համար :

ԵՐԿՈՒ ՊԵՐԼԻՆՆԵՐՈՒ սահմանին վըրայ նոր միջադէպեր պատահեցան : Արեւելեան Պերլինի «ժողովրդական ոստիկանները» (фопо) կրակ բացին, ֆրանսական շրջագօտիին ուղղութեամբ : Վիլլի Պրանտ, այս առթիւ, տեսակցութիւն մը ունեցաւ Քենըտիի անձնական ներկայացուցիչ՝ Զօր. Քլէի հետ :

ՊԱՐՍԻՑ Շահը որոշեց իր շարժուն եւ անշարժ կալուածները ժողովուրդին տալ : Արժէքն է՝ 665 միլիոն Ն. Ֆ. :

ԶՕՐ. ՔՐԷՎՔԷՕՐ որ վերջերս ձերբակալուած էր ազատ արձակուեցաւ, բայց Վանիւքսէն միշտ արգելափակուած կը պահուի հակառակ իր բողոքներուն :

ՔԱՋԵՐԸ

Բաւական ժամանակ վերջը նորէն Վանէն սուրհանդակ մը եկաւ: Կոմսը կը յայտնէր, թէ Անդրանիկը եւ իր խումբը որոշած են դուրս գալ երկրէն, Մենաւորի ճամբայով, եւ պէտք եղած պատրաստութիւնները տեսնենք՝ զանոնք ընդունելու:

Շատ չանցաւ այդ նամակէն, Մենաւորէն սուրհանդակով իմացուցին թէ Անդրանիկը ընկերներով ապահով դուրս է եկած, եւ յաջորդ օրը պիտի մեկնի Աւաբայր:

Երկու զինուորով գնացի դիմաւորելու Անդրանիկը: Մենաւորի ճամբուն, կողմնակի Քարվանսարայի մը մէջ, կը հանգստանային անոնք, երբ ես հասայ: Բաւական ցուրտ էր, բուխերիկը կը վառէր, եւ խումբ մը մարդիկ, շրջապատած կրակը, կը տաքնային: Անդրանիկն էր իր զինակից ընկերներով:

Իրիկուան մութով քաղաք մտանք, եւ իջանք իմ անշուք բնակարանը, որ դպրոցէն փոխադրուած էր միջին Թաղը, աղքատ կնոջ մը միակ բնակելի սենեակը: Արդէն եղած չեղածը մէկ սենեակ էր, այնպէս որ բոլորս ալ մէկտեղ քնացանք, ալ ով ինչպէս կրցաւ, թէեւ տանտիկինն ինչ ունէր չունէր՝ բերաւ:

Կարծեմ, շատ ալ պարծենալու պատճառ մը չունիմ, թէ զիրենք լաւ հիւրասիրեցի: Առտու իրիկուն խաշած լուբիա կ'ուտէին, որուն մէջ բախտաւորները միայն մսի կտորի նման բաներ մը կը գտնէին: Անդրանիկը երբեմն կէս կատակ կը հայհոյէր իմ լուբիայիս: Խեղճը չէր գիտեր, թէ Սալմաստ ալ անվերջ Սամսոնի անհամ ջրվան պիտի վայլէր:

Ես երբեք չհանդիպեցայ այլեւս նման ոգանչելի խումբի մը: Զարմանալի ներդաշնակութիւն մը եւ համերաշխութիւն մը կար անոնց մէջ, աւելի կարծես նահապետական մեծ ընտանիքի մը հարազատ եղբայրները լինէին, հոգատար իրար հանդէպ, դուրդուրոտ եւ ուշադիր:

Կեդրոնական դէմքը անշուշտ Անդրանիկն էր: Շատ տարի չկար որ Անդրանիկի անունը սկսեր էր տարածուիլ: Առաջին անգամ Առաքելոց վանքի պաշարման եւ կռուի առթիւ, Գէորգ Չաւուշի եւ Անդրանիկի անունը արտասահմանի դաշնակցական թերթերուն մէջ երեւցաւ: Զարմանալի կերպով սակայն, որ երբեք չէր պատահած, այդ անունը մեծ ժողովրդականութիւն վաստկեցաւ, նոյնիսկ նախքան Սասունի կռիւները, մանաւանդ Կովկասի մէջ: Անշուշտ այս ժողովրդականացման մեծապէս նպաստեց կովկասահայութեան հոգեբանական վիճակը, որ կ'ապրէր եկեղեցական կալուածներու փոթորկալի պայքարի շրջանին: Ինչպէս ըսի, դեռ Սասունի կռիւները չեղած, Կովկասի հայ աշուղները կ'երգէին արդէն.

Անդրանիկը քաջ, իւր ընկերներով
Կ'ուզէ պատերազմ, կը սպասէ գարնան:

Իսկ կռիւներու ընթացքին, երբ իրար յաջորդող խումբերը, ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ, կը փորձէին Սասուն անցնիլ, օգնելու Անդրանիկին, արդէն Անդրանիկ անունը դարձեր էր սէնպոլ մը, կռուող Հայաստանի: Դժուար թէ գտնուէր ամենայետ ընկած գիւղի մը երդիքը, ուր չերգուէր Անդրանիկը, որ անձ մը չէր այլեւս, այլ ազգային, լեգէնտական հերոս մը, բոլոր հերոսները մարմնաւորող: Ինչ խօսք որ երկրէն դուրս գալէն վերջը, փառաւոր կռիւներու շարքէ մը վերջ, Էֆստագի հանոյ երկիւղածութեամբ, Անդրանիկը, հայ ժողովուրդի կողմէ, դրուեցաւ հոգեկան պատուանդանի մը վրայ, որպէս կուռք մը: Սակայն հոս պէտք է ըսենք շատ բացորոշ կերպով, որ Անդրանիկ անունը իր մէջ կը պարփակէր Գէորգ Չաւուշն ու Սեբաստացի Մուրատը, Կայծակ-Առաքելը, Աւօն, Սէյտօն ու Սեպուհը, Մշեցի Կորիւնն ու Մջօն, Կոթոյի Հաճին եւ Սմբատը, եւ բազմաթիւ Սասունցի եւ Մշեցի աներկիւղ կռուողներ: Ամբողջ հաւաքականութեան մը անունն էր ան: Ու այս, ոչ մէկ կերպով, չի նուազեցներ Անդրանիկի ոչ հերոսութիւնը եւ ոչ ալ փառքը: Իր անձնական արժանիքներով բարձր կանգնած, ան բախտաւորներէն մէկը եղաւ, որ շրջապատուեցաւ այնպիսի ուժերով, որոնցմէ ամէն մէկը, մէկ մէկ ղեկավար էր, հերոս հայդուկ մը, հարուստ անցեալով:

Ինչպէս ըսի արդէն, խմբի կեդրոնական դէմքը Անդրանիկն էր: Համեստ, իր հերոսութեան դեռ անգիտակից, մեծ ընկեր մը, առանց որեւէ յաւակնութեան, ան զարմանալիօրէն կենդանի դիմագծով դուրս կուգար, նման անուանի կտրիճներով շրջապատուած: Այս խումբը, Անդրանիկն ալ մէջը լինելով, իմ վրաս կը ձգէր զարմանալի տպաւորութիւն մը: Կը թուէր թէ, ասոնք Կիկլոպներու ցեղէն սերած էին, ամէն ինչ ասոնց մէջ մեծ չափով կ'արտայայտուէր, բայց հակառակ ատոր, խոշոր երախաներու նման առատօրէն մինչեւ իրիկուն իրար հետ կը զբօսնէին: Ու ինչ զբօսանք: Հոս պիտի ըսեմ, որ այդ, որպէս թէ կատակ կռիւները կը սկսէին գրեթէ միշտ Անդրանիկի թելադրանքով: Հանգիստ նստած, աջէն ձախէն կը խօսակցէինք, մէկ ալ ան, աչք կ'ընէր ողջմէ մէկն ու մէկին, քովինի վզակոթին մէկ հատ մը հասցնելու... Եւ ահա կը սկսէր Կիկլոպեան վայրենի մենամարտ մը, եւ բոլորը, կատղած գազաններու նման իրար կը խառնուէին: Անշուշտ այս կրնար հետաքրքիր լինել... հեռուէն դիտելու համար, սակայն իրենց մէջը... չէ ախպեր, հաշմանդամ լինելու բնաւ միտք չունէի, եւ արագ մը կը ցատկէի պատուհանի մը մէջ, հոն տեղաւորուելու, որպէսզի պատահական հարուած մը չստանայի, որը իրենց համար կրնար հանաք մը լինել, բայց ինձ համար, մինչեւ եօթներորդ երկինք հասնելու ձրի անցագիր մը կրնար դառնալ:

ՄԱԼԽԱՍ

«Ապրումներ»
(Մնացեալը յաջորդով)

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ
(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻ ՀԵՌԱՆԱԼԸ

1943ին վերջացաւ Բ. Աշխարհամարտը, անգլեւամերիկեան զօրքերը, պայմանը յարգելով, հեռացան Իրանից, սակայն Կարմիր Բանակը չէր հեռանում եւ Ատրպատականի «Դեմոկրատական իշխանութիւն»ը շարունակում էր եւ իբրեւ սպառնալիք մնալ կենտրոնական իշխանութեան դէմ:

Կարմիր բանակը յամառում էր մնալ Իրանի հողերի վրայ, չնայած Դաշնակիցները (մէկը նաեւ Խ. Միութիւն), 1941ին ստորագրել եւ երաշխաւորել էին Իրանի անկախութիւնը:

1946 թիւն էր: Խ. Միութեան արտաքին գործերի նախարար Մոլոթովը Ուաշինկթըն էր գնացել: Ամերիկայի նախագահ Թրումըն կտրուկ պահանջ է դնում (յետոյ իմացուեց) Կարմիր Բանակի հեռացուելուն, հակառակ պարագային պատերազմ պիտի ծագէր... Խ. Միութեան կառավարութիւնը տեղի է տալիս եւ կատարում է Կ. Բանակի արագ հեռացումը: Ատրպատականի «դեմոկրատ իշխանութիւնը», որ յենւում էր Կարմիր Բանակի վրայ, խուճապի է մատնւում եւ սկսւում է փախուստը: Թեհրանից, կենդրոնական իշխանութեան ուժերը վրայ են հասնում եւ կարմիրները, խուճապահար, փախչում են.. իսկ նրանք որ չէին յաջողել փախչել, թուրք ամբոխը տեղն ու տեղը յարձակւում եւ սպանում է իրեն տանջողներին:

Մինչ այդ, Իրանի քաղաքագէտ վարչապետ Ղավամ Սալթանէն Մոսկուա էր այցելել եւ Ստալինի հետ տեսակցել. վերջինս պայման էր կնքել Ղավամ Սալթանէի հետ, Իրանի նաւթը սովետներին յանձնելու... Ղավամ Սալթանէն, խորագէտ դիւանագէտ, իր համաձայնութիւնն էր տուել, պայմանով որ Իրանի Մէջլիսը (Խորհրդարան) վաւերացնէր:

Վերադարձին, Ղավամ Սալթանէն համաձայնագիրը ներկայացրեց Խորհրդարանին, սակայն վերջինս չվաւերացրեց:

Այսպէս լուծուեց Ատրպատականի «Դեմոկրատ իշխանութիւն»ը եւ նաւթը սովետներուն յանձնելու խնդիրը:

Նաւթի խնդրում պարտութիւն կրեցին այսպիսով, եւ Անգլիան եւ Խ. Միութիւնը:

Ցետագային, պարսիկ ազգայնական տարրերը հարց դրին նաեւ «Շիլաթ»ի (Կասպից ծովի ձկնորսարան) ազգայնացման, որ 1888 թուից ի վեր Ռուսիոյ ձեռին էր, իբրեւ կոնցեսիա: Խորհրդային Ռուսիան տարեկան ութսուն թոն ձկնկիթ (խաւիար) էր արտահանում, չհաշուած դեռ ձուկը: Պարսկական խաւիարը եւրոպական շուկաներում (նաեւ Ռուսիոյ մէջ) ամէնէն յարգին էր եւ սուղը:

Թէեւ Շիլաթը եւս ազգայնացուեց բայց Սովետները արգելքներ յարուցեցին խաւիարի արտաքին առեւտուրի դէմ: Ցետագային, Իրանը զիջեց խաւիարի արտաքին շուկան Սովետներին:

ԴԱՒԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Իրանը, Բ. Աշխարհամարտից յետոյ ենթարկուեց խռովութիւնների, յուզումների. եւ անջատական շարժումների. պէտք ունէր մի ուժեղ ձեռքի. գտնուեց այդ ուժեղ ձեռքը՝ յանձին Ռազմարայի, որ զինուորական էր:

Ռազմարան մաքրեց Ատրպատականը անջատական տարրերից: Իր ուշադրութիւնը կենդրոնացրեց յատկապէս Ատրպատականի քրդութեան վրայ, բռնեց ու դատեց նրա առաջնորդներին, որոնք Սովետների հետ բարեկամութիւն էին հաստատել — Սադըր Ղազի եղբայրները կախաղան հանուեցին Մահաբադում (քրդաբնակ կենդրոն), ի ցոյց քուրդ տարրի:

Իշխանութիւնը կենդրոնանալ էր սկսում երբ, ժողովրդական հանդիսութեան ժամանակ, մահափորձի ենթարկուեց վարչապետ Ռազմարան:

Մահափորձ եղաւ նաեւ Իրանի վեհապետ Մամէդ Ռզա Շահ Փեհլեւիի վրայ, որ մի քանի թեթեւ վէրքեր ստացաւ դէմքին, ուսին եւ գլխին. ահարկիչը, սակայն, տեղն ու տեղը գնդակահարուեց Շահի թիկնապահների կողմից, բնակարանը խուզարկուեց եւ խորհրդային գրականութիւն յայտնաբերուեց:

ՄՈՍԱՏԵՂԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆԸ

Տոքթ. Մոսատեղ, իր վարչապետութեան օրօք կոմունիստական տարրերի սանձը այնքան թոյլ թողեց, որ ամէն վայրկեան սպասելի էր Իրանի համայնավարացումը:

Այս պարագան դուր չէր գալիս ոչ միայն Իրանի հայրենասէր տարրերին, այլ եւ Անգլիային եւ Ամերիկային, որոնք արդէն սկսել էին ճանաչել իրենց «դաշնակից» Սովետներին:

1953 թուի Օգոստոս 16 – 19 ճակատագրական եղաւ Տոքթ. Մոսատեղի եւ գործակիցների համար: Իրանի Շահը թռաւ Պաղտատ, մինչ իշխանութիւնը, եօթնեայ կռիւներից յետոյ, անցաւ զօրավար Զահեդիի ձեռքը որ Շահի մարդն էր: Տոքթ. Մոսատեղը ձերբակալուեց, պի-

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

ՍՈՒՆԿԵՐԸ

Ի՞նչ սունկեր կային մեր սարերում... Ճիշդ է, գորշ էին եւ կարճլիկ, բայց թէ՛ համեղ էին, թէ հիւթեղ: Հեռւում ճերմակին էին տալիս անձրեւից յետոյ, իսկ մենք ոտաբոբիկ դուրս էինք պրծնում վրաններից, վազում էինք կանաչ սարահարթով, հեւիհեւ տեղ հասնում ու հողոտ արմատներով հաւաքում մեր սարի հասարակ սունկերը, որոնց քաղաքում շամփինյոն եւ ագարիկոն չքեղ անուններն են տուել: Ալ էինք ցանում վրանները, շարում կարմիր ածուխների վրայ եւ օջախի շուրջը պպզած, աչներս չէինք կարողանում կտրել խորովուող սունկերից: Իսկ նրանց բոյրը...

Երբ մեծացայ, արդէն քաղաքում էի աշխատում, բայց կապս բնութեան հետ չէի կտրել: Եւ ահա այլ բնութեան մէջ, այլ միջավայրում այնպիսի սունկ հանդիպեց ինձ, որ շլացայ հենց առաջին վայրկեանից: Ինչ էին մեր սարի անշուք սունկերն այդ գեղեցկուհու մօտ: Կանգնած էր նա կանաչ խոտերի մէջ գլուխը վեհօրէն բարձր պահած, եւ նրա լայնեզր գլխարկը հեռուից վառւում էր չիկակարմիր բոցի նման: Մօտ գնացի եւ կանգ առայ հմայուած: Գլխի վառ կարմիրը ծածկուած էր ճերմակ ելունդներով, որոնք մի առանձին գրաւչութիւն էին տալիս նրան: Իսկ հասակը... Մեր սարի սունկերը համեստութիւնի՞ց, թէ անշնորհքութիւնի՞ց՝ տափակ էին, կուչ եկած, խղճուկ, յաճախ հողի կտորը վրան, կէսը հողի մէջ, հողոտ... Իսկ սա բարձր, սլացիկ, գեղանի: Նազելի մէջքին գօտու նման միբան էլ ունէր, որ սէգ հասակին սազում էր այնքան:

Մի տեսակ երկիւղով էի վերաբերւում, ես բնութեան ստեղծած այդ գեղեցկուհուն եւ չէի համարձակւում պոկել այն: Բայց եւ չէի էլ կարող հեռանալ նրանից, այնպէս հմայուած էի նրա շքեղութեամբ:

Եւ պոկեցի արմատից գլուխ, գրեթէ ակնածութեամբ: Պոկեցի եւ թաքուն մի խնդութիւն սրտիս մէջ, տարայ տուն, այդքան գեղեցիկ սունկ կեանքումս առաջին անգամ էր ինձ հանդիպում:

Ինչ իմանայի, որ թունաւոր է... Անփորձ էի, իր շլացուցիչ գոյներով գրաւեց ինձ ճանճասպան կոչուող այդ սունկը:

Եւ երբ թոյնը գալարում էր ինձ եւ հարկադրում, որ ատամներս սեղմեմ իրար՝ փշրելու աստիճան, որպէսզի չգոռամ ցաւից, ուղեղս մի միտք էր չամփրում. «Այդ ի՞նչպէս է բնութիւնը թոյն դրել իր այնքան գեղեցիկ ստեղծագործութեան մէջ...»: Եւ ըմբոստացայ ես բնութեան այդ անարդար վարմունքի դէմ: Չէ, նա էլ է կեղծում ու խորամանկում: Նա, որ իմ պաշտամունքն է եղել վաղ մանկութիւնից:

... Էլի մեր սարերը գնանք: Իմ մանկութեան վայրերը, ուր սունկերը անձրեւից յետոյ ամօթխածութեամբ են հանում իրենց գլուխները հողի միջից: Այն անշուք ու հողոտ սունկերը...

ԿՈԾՈԾՆԵՐԸ

Երբ անցնում ես դաշտերով, կռատուկի գնդաձեւ ու փշոտ սերմերը աներեսաբար կպչում են անդրավարտիքիդ, գուլպաներիդ, փէշերիդ: Անախորժ է, բայց մի զայրանար, անցորդ: Մի զայրանար, քանի որ մայր բոյսը այդպէս աներես է վարւում մարդուս հետ իր սերունդը տարածելու հզօր «ձգտումից» մղուած: Մաքրում ես հագուստդ այդ աներես կոծոծներից հեռւում՝ անտառի եզրին, առուի ափին կամ այլուր պուրակից եւ զայրագին դէն նետիր, դրանից՝ մայր բոյսը միայն երախտապարտ կը մնայ քեզ: Որովհետեւ դրանով իսկ դու կատարում ես նրա մուրազը: Իր սերմերը ցրիւ ես տալիս հանդերով մէկ, ուրեմն եւ տարածում ես նրա սերունդը...

Թէ իմանաս որքան հզօր է սերունդը տարածելու «տենչը» այդ բոյսի մէջ: Կոծոծը վրայիցդ պոկելիս ուշադիր նայիր, թէ քանի ճանկերով է կառչել նա զգեստիդ: Եւ ինչ ճանկեր... Նկատե՞լ ես, որ դրանք ասեղից սուր են եւ բիզէի ճիրանների նման ծայրերը կեռ: Նպատա՞կը: Օ՛, մեծ է նպատակը: Որպէսզի որքան կարելի է հեռու երկար ճամբորդեն կոծոծները եւ բոյսն իր սերունդները տարածի որքան հնարաւոր է հեռու-հեռու... Սերունդը պահպանելու այդ անզուսպ ձգտումը...

Սակայն մի զայրացիր, որ դժուարութեամբ ես զգեստդ ազատում այդ մանրիկ ճանկերից: Մանուկ ժամանակդ բըրինչով հողից կռատուկ չե՞ս հանել: Չե՞ս կերել այդ լիտիկ ու հիւթեղ արմատը: Իսկ երբ լայն տերեւների կենտրոնից «գոխ է տուել» կռատուկը, դանակով չե՞ս կտրել եւ հաճոյքով չե՞ս ճաշակել այդ միջուկը:

Իսկի մտածե՞լ ես, որ մէկ ուրիշը իր հագուստին կպած բերել – ցանել է այդ հիանալի բոյսը, որ օգտուի նրանից ամէն անցորդ:

Ուրեմն, դու եւս անտրտունջ տար եւ հեռուները սփռիր հագուստիդ կառչած կոծոծները, որպէսզի եկող տարի մի այլ անցորդ վայելի հիւթեղ կռատուկը եւ օրհնի քեզ:

Եւ թող օրհնուես ոչ միայն դու, քո այդ արարքով, այլեւ ինքը՝ մայր բոյսը, որ իր սերունդը տարածելու տենչով բռնուած՝ սնունդ է մատակարարում եւ անցորդներին, եւ բըրինչներով զինուած գիւղական մանուկներին...

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(1 Տար.)

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆԸ

Ո՞վ է Դաշնակցականը :

Պատասխանելու համար պէտք է գիտնալ նախ թէ ի՞նչ է Դաշնակցութիւնը : կազմակերպութիւն մըն է ան, ազգային բոլոր սրբութիւններուն նախանձախնդիր :

Գաղափարաբանութիւն մը, կրօնք մըն է, ինքնին, Դաշնակցութիւնը իր հսկայ կառոյցով, հայաշունչ ոգիով ու անշէջ հաւատքով :

Հայ ժողովուրդի դարերու տառապանքին եւ երկունքին պտուղն է Դաշնակցութիւնը, անկախ հայրենիքի մը մէջ, իր մայր հողին վրայ, ազատ ու խաղաղ ապրելու, ազատ շնչելու գաղափարով տոգորուած :

Զարգարար Թուրքին եաթաղանէն ու լուծէն, համայնավար մուրճ – մանգաղի պարզեւած «դրախտ»էն հեռու, իր պետական դրօշին շուքին տակ, իր սեփական դրախտին՝ Հայաստանի մէջ Հայութիւնը ամփոփուած տեսնելու իղձն է Դաշնակցութիւնը :

կենսունակ հայ ցեղին լուսաւոր յատկութիւնները, իր երկրի վերելքին, շինարարութեան, մշակոյթին ու բարգաւաճման նուիրումի գաղափարին յատաջապահն է Դաշնակցութիւնը :

Հայութեան հնամեայ փառքերուն, փառահեղ կոթողներուն, խնկելի սուրբերուն, Սահակներուն – Մեսրոպներուն, բոլոր անմահ հերոսներուն, հայ լեզուին ու գիրին եւ վերջապէս բոլոր սրբութիւններուն անսպառ պահպանման դրօշակիրն է Դաշնակցութիւնը :

Հայ ժողովուրդի շահերուն դաւաճանող, ներքին թէ արտաքին բոլոր տեսակի թշնամիները սանձահարող եւ ի հարկին պատուհասող, զօրիչ ուժը եւ արթուն պահակն է Դաշնակցութիւնը :

Այս հիմնական սկզբունքներէն զատելով ո՞վ կրնայ ըլլալ Դաշնակցականը՝ եթէ ոչ ամբողջ Հայութիւնը :

Իսկապէս, աշխարհի չորս ծագերուն վրայ ապրող ո՞ր Հայն է, որ համաձայն պիտի չըլլար վերոյիշեալ հաւատամքին :

Մտածումով ու հոգիով, շատ փոքրիկ բացառութեամբ՝ Դաշնակցական է ամբողջ Հայութիւնը :

Խամկավարը, որ վիշեր ցերեկ կը հայհոյէ Դաշնակցութեան, իր գոյութիւնը արդարացնելու համար է միայն : Հոգիով դաշնակցականամիտ է, սակայն ատելութեան ոգին կուրցուցած է այդ հոգին եւ թոյլ չիտար որ տեսնէ իր ներքին Դաշնակցականը :

Հնչակեանը՝ տարբեր անուան տակ Դաշնակցական է :

Ինքզինքը համայնավար նկատող Հայն ալ դաշնակցականամիտ է ներքնապէս, սակայն աւա՜ղ ստորակայութեան ոգին այնքան զօրացած է իր մէջ՝ որ արտաքինը անդրդուելապէս տրամադրած է հզօրին եւ հլու հպատակ դարձած անոր բոլոր գաղափարներուն ու քմահաճոյքին : Կը փառաբանէ օտարին լուծին տակ հեծող կարմիր Հայաստանը, թէեւ կը գիտակցի ներքնապէս որ ազատ ու անկախ Հայաստանի մը հետ բաղդատել զայն կարելի չէ :

Զէզոք Հայն ալ դաշնակցականամիտ է, սակայն քաջութիւնը կը պակսի իրեն : Ներքնապէս կը մտածէ դաշնակցականօրէն, գոյշ է արտաքնապէս, պէշ մարդ չըլլալու տխուր եւ անտեղի հոգեբանութենէ մղուած :

Բացառաբար Դաշնակցական չեն բոլոր այն Հայերը, որոնք իրենց խիղճն ու հոգին ծախած են եւ ներսով եւ դուրսով, կը դաւաճանեն Հայութեան, հայ դատին ու հայ սրբութիւններուն :

Իսկական Դաշնակցականը այն է, սակայն, որ հանդիսաւոր երդում ըրած է ծառայել իր ազգին ու հայրենիքին, ի հարկին իր արեան գնով : Ամբողջ էութիւնը նուիրած է Հայութեան եւ անշէջ հաւատքով եւ վճռականութեամբ կանգնած է հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան գաղափարին վրայ :

Այդ գաղափարը ուշ կամ կանուխ պիտի յաղթանակէ, որքան ատեն ողջ է Հայութիւնը եւ անոր ծոցէն ելած Դաշնակցութիւնը :

Այսօր երբ կը տօնուի անոր հիմնադրութեան տարեդարձը, անգամ մը եւս հպարտօրէն կարող ենք գոչել, ապրի ուրեմն հայածնունդ այս մեծ կազմակերպութիւնը, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :

Պ. ՁՊՈՒՔՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ԱՌՈՂՋԱՐԱՆՆԵՐԸ

Մանուկներու առողջարաններ շինուած են, հոն, ուր, բնութիւնը գեղեցիկ եւ փարթամ է : Յուլիս – Օգոստոս ամիսներուն քաղաքներէն եւ գիւղերէն հարիւրաւոր մանուկներ մեկնած եւ հանգստացած են այս առողջարաններուն մէջ : Օրինակ, Գիւլագարակ գիւղին մօտերը գտնուող մանկական առողջարանը, որ քարակերտ շինութիւններէ կը բաղկանայ եւ ունի ննջասենեակներ, խաղավայրեր, ընդարձակ ճաշասրահ, գրադարան եւ ակումբ, բուժած կամ կազդուրած է 450 երախաներ, ամառուան տաքերուն :

Իրենց դուռները լայն բացին նոյնպէս Ջերմուկի, Ծաղկաձորի, Հանքաւանի, Ազանաքարի առողջարանները :

Ընդամէնը տասը մանկական առողջարաններ կան Հայաստանի մէջ : Անշուշտ մեծ թիւ չի ներկայացներ, այսուհանդերձ, չորս հազար երախաներ իրենց հանդիստը անցուցած են՝ ստանալով նոր ուժ եւ եռանդ, ուսումնական տարին յաջող սկսելու համար :

ՆՈՐ ԿՌՈՒՆԿՆԵՐ

Աշտարակի ձեւ ունեցող կռունկները կը գործածուին շէնքերու շինութեան համար : Մեքենայի մասնագէտ մը՝ Վ. Պօղոսեան յաջողած է շինել շրջանաձեւ երկու հարթակներէ կազմուած նոր կռունկ մը, որ քանդելու, փոխադրելու եւ վերստին գործածութեան դնելու ժամանակը 12 – 15 օրէն կրճատած է ընդամէնը չորս օրի :

Նոր կռունկը ունի հինգ մասեր, կը կշռէ 7200 քիլոկրամ :

ՊԱՏՆԷՇԻՆ ՎՐԱՅ

●

Յոյսին ու հաւատքին փարած հայ ժողովուրդը կ՚ապրի՝ ինչպէս իր նախորդներն են ապրեր, հակառակ հազարումէկ տագնապներու, հազարումէկ հալածանքներու :

Այդ է եղած Հայուն կեանքը սկիզբէն եւ այդպէսով ապրած է ան դարերէ ի վեր : Այդպէս՝ թագաւորութենէն առաջ, իշխաններու տիրապետութեան ատեն, այդպէս եւ երբ իր գահը կորսնցուց եւ եղաւ նշաւակ այլ ազգերու տապատակութեան, մնալով կռուախնձոր մինչեւ այսօր :

Բայց իր հաւատքը չկորսնցուց մինչեւ այսօր, զօրացաւ մանաւանդ այն օրէն՝ երբ եկան միութիւններ, կազմակերպութիւններ՝ ազգին ճակատագրով տագնապելու, ազգին ցաւով սարսռահար :

Անոնց մէջէն ամէնէն տոկունը ու ուժեղը հանդիսացաւ ան որ բնաւ չլքեց իր կոչումը եւ ուխտը, չշեղեցաւ իր գծած ճամբէն որ էր Ազգին փրկութիւնը քայլ առ քայլ՝ մինչեւ որ հասնէր իր գաղափարին :

Այդ Միութիւնը երեք անձանց կազմակերպութիւնն էր, որ ծնունդ առաւ եօթանասունըմէկ տարի առաջ, Քրիստափորի, Ռոստոմի, Զաւարեանի հեղինակութեամբ, Հ. Յ. Դ. դրօշի տակ, պահելու համար ցեղը, սէրը ազգին եւ ցեղին, շարունակելու պայքարը՝ որ սկըսած էր եւ հաւատքը ապագային մասին, մնալով քաջ եւ արթուն :

«Դաշնակցութեան Օր»ն է այսօր, արթուն պահակը ամէն հերետիկոսութեանց դէմ, որոնք աջէն ու ձախէն կ՚աշխատին խաչաձեւել կամ կասեցնել իր ընթացքը :

Զի՞ բաւեր արդէն ալեկոծ ծովն ու փոթորիկը ամէն ափերէ ու խոժոռ նայուածքներն ամէն կողմէ : Բայց ինք անվեհեր նաւապետի իր յանդուգն կորովով իր առագաստները բացած կը նաւարկէ հասնելու համար ազատ նաւահանգիստը, գերծ բոլոր խութերէն, ապրելու համար ազատ ու անկախ :

Քանի որ չունինք դեռ պատասխանատու ազգային մարմին մը ընդհանուր Հայութեան համար, ամէն երկրի Հայութեան համար, բացի կարմիր վարագոյրի ետին ապաստանած նոյնքան եւ ազատատենչ Հայութենէն որ լեզու ունի բայց ձայն չունի, հաւատանք ու կառչինք իրեն, Հ. Յ. Դաշնակցութեան, այն մեծադղորդ կազմակերպութեան, որ միշտ պատնէշի վրայ գտնուած է եւ կը մնայ այսօր ալ :

Ազգին ցաւը, ոչ մէկ ցաւի կը նմանի : Ան ինքնաբուխ է եւ վարակիչ : Ցաւ մը որ վերջ չունի : Պէտք է զայն զգալ, տանիլ մինչեւ իր բաղձանքներուն իրագործումը :

« Հայրենիքի ազատութիւն տեսնել ու մեռնիլ»,— այս է եղած երգը անոնց երկունքին :

Ապրի ան որ պատնէշին վրայ է միշտ, արթուն եւ պատրաստ իր հաւատացեալներով :

Մաղթենք որ ան դեռ շատ ապրի, իր կուսակիցներով, համախոհներով, համակիրներով, որպէս զի հարթուի ու գործուն ճամբան :

ՄԷՆ – ՍԷ

ժամայ հալած, եւ բանտարկուեց :

Զահէդին դատավարութիւն կազմակերպեց, մէկ կողմէն, միւս կողմէն սկըսեց հետապնդել եւ մաքրել Թուդէական կազմակերպութիւնը : Յայտնաբերուեցին գաղտնի տպարաններ, դրականութիւն, զէնք, դաւադրական միջոցներ :

Տոքթ. Մոսատեղ դատապարտուեց բանտարկութեան, ապա՝ նաեւ տնային բանտարկութեան, չէզոքացուելով քաղաքական կեանքէն :

Ֆնդակահարուեցին, ժամանակի ընթացքում, մի քանի տասնեակ Թուդէական գործիչներ, որոնք թափանցել էին նոյնիսկ պետական մեքենայի, զօրքի եւ հետախուզական կազմակերպութիւններու մէջ :

1953 Թուի Օգոստոս 16 – 19ի դէպքը իրական պարտութիւնն էր Սովետական քաղաքականութեան :

Մոսատեղի հիմնական սխալը այն էր, որ նաւթը ազգայնացնելով, չէր ապահովել նրա շահագործումը եւ Իրանին կանգնեցրել էր տնտեսական փլուզման անդունդի առաջ :

ԴԱՐՁԵԱԼ ՆԱՒԹԻ ՀԱՐՑԸ

Տնտեսական փլուզման սարսափը ստիպեց Իրանի պետական շրջանակներին հրաժարուել նաւթի ազգայնացումից եւ, բանակցութիւններով վերակազմել Անգլօ-Իրանեան նաւթի ընկերութիւնը, մէջը առնելով նոր անդամներ — Ամերիկեան, Հոլանտական եւայլն, ընկերութիւնը կոչելով «Իրանեան քարիւղի շահագործման մասնակցողներ» անունով :

Սկզբում վճարում էին ամէն արտահանուող քարիւղի տակառի համար 16 սէնթ, ապա բարձրացաւ քսանի, քառասունի, վերջապէս՝ 75ի, իսկ 1956 թուից սկսած, ընկերութիւնը վճարում է շահաբաժնի յիսուն առ հարիւրը Իրանին, մօտ 285 միլիոն տոլար տարեկան, որը գլխաւոր գումար է Իրանի պետական պիւտճէի համար :

Մինչեւ այսօր շարունակւում է այդ տնտեսային համեմատութիւնը, սակայն վերջերս հրապարակ են իջել նոր ընկերութիւններ, որոնք աւելին են առաջարկում. այսպէս օրինակ, ճափոնական ընկերութիւններ՝ 56 առ հարիւր, իսկ իտալական նաւթային ընկերութիւնը Իրանին առաջարկում է 75 առ հարիւր ... Ղոմի շրջանի նաւթի համար :

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

(Շար. 5)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Ոհ, ուրեմն սխալ տեղեկութիւններ [...]տուած են ինծի, պարոն Թիարանապետ : Այս լեռնալներուն մէջ գաւակս չեմ տեսներ :

Լութֆի աղա յանկարծ յիշեց իր Թիաբանին [...]ները մէկուն մէջ երիտասարդ մը կար, որ կատաղի ըմբոստ [...]մըն էր :

— Խնդրեմ, տիկին, ըսէք ինծի թէ՝ ինչ ազգի կը պատկանիք դուք, հարցուց Լութֆի աղա :

— Հայ կին մըն եմ պարոն Թիարանապետ :

— Հա՞յ ...

— Այո :

— Քանի որ այդպէս է, երթանք Թիաբանին գնտանը : Հոնտեղ կալանաւորներ ունինք, որոնք դատապարտուած են արեւու երեսը չտեսնելու : Գուցէ ... ի՞նչ ըսեմ ... գուցէ հոն պիտի գտնէք ձեր զաւակը :

— Երթանք, պարոն Թիարանապետ երթանք ... մրմնջեց կինը :

Ու երկուքն ալ պարտէզներէն վեր, դէպի բերդին այն մասին մէջ յառաջացան, ուր կը գտնուէր գնտանը :

ՄԱՅՐ ԵՒ ՈՐԴԻ

Լութֆի աղա եւ անծանօթ կինը նախ քան թիապարտներու յատկացուած շէնքը մտան, ուսկից նեղ անցք մը կար դէպի գնտանը տանող :

— Ասիկա թիապարտներու բնակարանն է, տիկին, ըսաւ Լութֆի աղա : Երբ երկուքն ըլլայ, աշխատութենէն վերադառնալով՝ հոս կը պառկին : Կը տեսնէ՞ք իրենց անկողինները : Պարզ խոտէ շինուած են : Անշուշտ ապրիլ մը չէ ասիկա ... բայց ի՞նչ ընես. կառավարութիւնը պարտաւորուած է ...

Այնուհետեւ կինը նայեցաւ ... Նայեցաւ այդ ջուալներուն մէջ լեցուած խոտէ անկողիններու վրայ. բարձերու վրայ, մանաւանդ՝ քրտինքի ու զարշութեանց կաշի մէջ կորած վերմակներու վրայ ...

— – Ոհ, իրաւ է որ աղետալի է այս տեսարանը, պարոն Թիարանապետ, մըրմընջեց կինը ջախջախուած ձայնով մը :

Ու սրտին գառնութենէն ճնշուած՝ չկրցաւ արցունքները զսպել, որոնք մարգարտի փոփոխուն շիթերու պէս անոր մելամաղձիկ բայց ազնուր այտերու վրայէն սկսան թափուիլ ... :

Լութֆի աղա նշմարեց :

Կնոջ մը այդ հոգեկան դառնութիւնը փղձկեցուց զինքը :

Ու ակամայ հառաչանք մը քաշեց :

— Ի՞նչ ընեմ ... կը ցաւիմ որ ուրիշ կերպով անհնար է ձեր փափաքը կատարել, ըսաւ Լութֆի աղա : Հիմա աւելի տխուր տեսարանի մը վրայ պիտի նայիք, որ ձեր հոգին պիտի դառնացնէ :

— Հոգ չէ, պարոն Թիարանապետ ... կը խնդրեմ որ չնեղուիք այդ մասին, առարկեց կինը :

Լութֆի աղա հրամայեց Չէքիին որ առաջնորդէ զիրենք :

— Ո՞ր թիւ առանձնարանը պիտի երթանք, հարցուց Չէքի հետաքրքրութեամբ մը :

— Նախ երեք թիւ առանձնարանը կ՚ուզենք երթալ, պատասխանեց Լութֆի աղա :

Համակրելի պաշտօնեան, առանց ուրիշ հարցում մը ընելու, բացաւ անցքին դուռը եւ առաջնորդեց զիրենք թիւ երեք առանձնարանը :

Առանձնարանին դուռը փակուած էր : Չէքի գրպանէն բանալիներու տրցակ մը հանեց ու դուռը բացաւ :

Ներսը թանձր խաւարի մը մէջ էր :

Լութֆի աղա Չէքիի ետեւէն անցաւ, որուն հետեւեցաւ կինը՝ գրեթէ անձկութենէն խղդուած վիճակով մը :

Երբ Չէքի քարէ շրջափակով պատուհանը բացաւ, որ գոցուած էր երկաթեայ փեղկով մը, մթնշաղ լոյս մը պլպլաց առանձնարանին մէջ :

Այդ մթնշաղ լոյսին մէջ երեւցաւ երիտասարդ մը . որ՝ երկաթէ շղթաներով կաշկանդուած, զարհուրելի դրութեամբ՝ մէկ անկիւնը նետուած էր եւ կը քնանար :

Խեղճ կինը մօտեցաւ :

Ոհ, կալանաւորին երեսը նայեցաւ ... եւ անոր դիմագծերուն մէջ, անոր հոգեկան արտայայտութեան մէջ, մէկ խօսքով անոր ամբողջ նկարագրին մէջ իր սիրտը թրթռացնող պատկերացում մը փնտռեց :

(Շար.)

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Օր. ԼՈՒԻԶ ՀԱՅԱԳՈՐԾԵԱՆ
Պ. ԷԴՈՒԱՐԴ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆ
Նշանուած

ՄԱՐՍԷՅԼ 24 Սեպտ. 1961 ՓԱՐԻԶ

Այս առթիւ կը նուիրեն.— 30 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 30 Ն. Ֆ. «Հայ – Բոյժ»ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, Նոյեմբեր չորսին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղարուեստական շատ խնամեալ բաժինով մը, տեղի պիտի ունենան բանախօսութիւն, նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ խումբական պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՆՈՒԷՐ

Ողբ. Աւետիս Գալիկեանի կսկծալի մահուան առթիւ Վիէնէն Տիկին Երանիկ Օվանովիկ, փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը պարք կը համարի եկեղեցւոյս բարերար Պ. Արմենակ Համբարձումեանի ընտանիքին եւ պարագաներուն համար պատարագ եւ հոգեհանգիստ կատարել տալ այս Կիրակի :

Կը խնդրուի Համբարձումեան գերդաստանի յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ պատարագի արարողութեան :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ձեռամբ Տիկ. Գարոյեանի վաթսուն Ն. Ֆ., բարեսէր տիկինէ մը, ի յիշատակ իր սիրելի ծնողաց :

×

Որբերու Օգն. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Արմենակ Համբարձումեանէ հարիւր Ն. Ֆ., Լեւոն Փափազեանի յուղարկաւորութեան առթիւ :

ԱՌԱՆՁԻՆ ԴԱՍԵՐ

Յարութիւն Թորոսեան տրամադրելի պահեր ունի հայերէնի եւ գծագրութեան առանձին դասեր տալու :

Պայմաններուն տեղեկանալու համար գրել՝ 57 Պուլվ. Ժուռտան, Փարիզ (14) : Հեռ. ԿՈՊըլէն 31–53 :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Հ. Օհանջանեան ակումբին մէջ : Շատ կարեւոր օրակարգ :

ՊԱՆԵՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը.—

ՆԻԿՈԼ – ԴՈՒՄԱՆ խումբ, 8 Հոկտ. Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ՔԵՌԻ (էքս) խումբ, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

Այս բոլոր ժողովները տեղի կ'ունենան իրենց սովորական հաւաքատեղիները : Շատ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկեր – ընկերուհիներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Վարչութիւնները պէտք է նախապէս բոլոր ընկեր – ընկերուհիներուն տեղեկացնեն ժողովներու թուականի եւ վայրի մասին : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Շաբաթ իրիկուն, Հոկտեմբեր 7, ժամը 20·30էն մինչեւ առաւօտ 6րդ թաղամասի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ :

Place St-Sulpice (Métro : St-Sulpice)

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿ. ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ներկայացուցիչը :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄ ՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ.—

Կը մասնակցին.— ՇԱՔԷ ՊԷՆԿԵԱՆ եւ ՍՈՒՐԷՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ (երգ), ԱՐԱ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ (արտասանութիւն), ԻՌԷՆ ՖԱՐՇԻԵԱՆ (ձայն – պատկերասփիւռի երաժշտութեան, Ազգային Մրցումին Ա. մրցանակ եւ Ռօյանի արծաթեայ բաժակին մրցանակաւոր), Օր. ԹԱՌՕՆ (պար), ՀՆԳԵԱԿ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ :

ԿԷՍ ԳԻՇԵՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

ROBERTO SÉTO

նուագախումբով :

Խօսնակ՝ ԸՆԿ. ԵՐՈՒԱՆԴ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Ճոխ պիւֆէ դիւրամատչելի գիներով — ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

Այս Կիրակի, ժամը 16էն 24

Salle des Fêtes, Rue Voltaire, Alfortville

Գեղարուեստական բաժին.

Orchestre TEB-LYRO et sa grande formation typique et Tango

ՊԻՒՖԷ — ՄՈՒՏՔ 5 Ն. Ֆ.

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8·30ին պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածածնայ եկեղեցւոյ մէջ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին :
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 21ին :

×

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ
Լիւթէսիայի մէջ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ : Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ օր, ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան մէջ :

ԹՈՔԱՍԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Կիրակի, ժամը 16ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները եւ համբեռնակիցները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Պ. Սիմոնեանի սրճարանը : Օրակարգ՝ Պատգամաւորական ժողովի տեղեկագրի ընթերցում, նոր վարչութեան ընտրութիւն եւ ընթացիկ հարցեր :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին դպրոցի վերաբացումը՝ այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն սկսեալ : Ծնողքներէն կը խնդրուի արձանագրել տալ իրենց զաւակները :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 8 OCTOBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9224 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5025

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան 22րդ համագումարը հետաքրքրութեան արժանի էր մանաւանդ Սեպտեմբեր 22ի նիստով: Այս նիստին մէջ, կեդր. կոմիտէին քարտուղարը, Զարոբեան, ներկայացուց կուսակցութեան մէկ տարուան եւ եօթը ամսուան գործունէութիւնը եւ յառաջիկայ տարուան գործունէութեան ծրագիրը: Այս նիստին մէջ զեկուցում մը կարդաց նաեւ կուսակցութեան վերստուգիչ Յանձնաժողովին նախագահը, Ռ. Վէլիբեկով: Յետոյ խօսք առին Անդրկովկասեան զինուորական մարզի հրամանատար՝ զօրավար – զինդապետ Ա. Ստուչենկօ, ինչպէս նաեւ Պետ. Համալսարանի տեսուչը, Ն. Յարութիւնեան, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահ Շ. Առուշանեան, Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան Կրասնոսելսկի շրջանային կոմիտէի քարտուղար Ա. Հասանով, ինչպէս նաեւ կուսակցական այլ վարիչներ՝ Բ. Մուրադեան, Իկիլիկեան, Դրամփեան, Առաքելեան, Փիւսկիւլեան, Լալայեան: Կարդացուեցան Կիրգիզիայի եւ Ուզբեկստանի կոմունիստ կուսակցութեան կեդր. կոմիտէներու ողջոյնի հեռագիրները:

Զարոբեանի զեկուցման պորտաւէրը կը կազմէր *Ներգաղթի Հարցը*: Հայրենադարձ կատարելու կառավարական որոշումը տուինք Ուրբաթ օր: Փարիզի *Մոնտ* թերթը եւս տուաւ այդ լուրը անցեալ Հինգշաբթի օրուան թիւով: Զարոբեանի ամբողջական զեկուցումը կը գրաւէ «Սով. Հայաստան» պաշտօնաթերթին մէջ ութ էջ (48 սիւնակ): Կու տանք միայն ներգաղթի վերաբերեալ մասը.—

— Մեր խորհրդային հայրենիքը հսկայական ձգողական ուժ է ձեռք բերել կապիտալիստական շատ երկրներում ապրող աշխատաւոր Հայերի համար: «Սովետական Սոցիալիստական Հայաստանը, — ասաց ընկեր Խրուշչովը 1961 Թուականի Մայիսի 6ին, — մագնիսի պէս իրեն է ձգում հայ ժողովրդի լաւագոյն զաւակներին ու որդիներին»: Իրօք, յատկապէս վերջին տարիներս աւելացել է դրամատիրական երկրներում ապրող Հայերից ստացուող դիմումների հոսանքը, որոնցում ջերմ ցանկութիւն է յայտնւում գալու իրենց հայրենիքը, Խորհ. Հայաստան:

Բախտի քմահաճոյքով աշխարհի շատ երկրներում սփռուած մեր հարիւր – հազարաւոր հայրենակիցների հանդէպ մենք մեր պարտքն ենք համարում օգնել նրանց վերադառնալու իրենց միակ հայրենիքը, Խորհ. Հայաստան, բոլոր պայմանները ստեղծել նրանց նորմալ կեանքի եւ ստեղծագործական աշխատանքի համար:

Այդ կապակցութեամբ որոշուած է 1962 թուականից սկսած կազմակերպել արտասահմանեան տարբեր երկրներից գալու ցանկութիւն յայտնած Հայերի հայրենադարձութիւնը: Այս խնդիրը քաղաքական մեծ նշանակութիւն ունի, եւ մենք պէտք է այն կատարենք մեծ կազմակերպուածութեամբ, մտածուած կերպով, [illegible] չկրկնելով բնակարանով ու աշխատանքով ապահովելու գործում այն թերութիւնները, որոնք թոյլ տրուեցին 1946 – 1947 թուականներին՝ Հայերի զանգուածային հայրենադարձութեան ժամանակ:

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան կենտկոմը եւ Հանրապետութեան կառավարական խորհուրդը մշակել են գործնական միջոցառումներ, որոնք ապահովում են հայրենիք վերադարձող Հայերի ճիշդ տեղաբաշխումը երկրին արդիւնաբերական նոր կենտրոններում եւ նրանց համար անյապաղ բնակարանային ու կուլտուր – կենցաղային նորմալ պայմանների ստեղծումը: Այս նպատակներով նախատեսւում է աւելացնել բնակարանային ու կոմունալ շինարարութեան կապիտալ ներդրումները այն չափով, որն անհրաժեշտ է արտասահմանից վերադարձող Հայերին տեղաւորելու համար, ինչպէս նաեւ նոր գործարանների կառուցումը Խորհ. Հայաստանի նոր քաղաքացիներին աշխատանքի տեղաւորելու համար:

Բացի դրանից, առանձնացւում են անհրաժեշտ միջոցներ ծածկելու համար այն ծախսերը, որոնք կապուած են հայրենիք վերադարձող արտասահմանեան Հայերի ընդունելութեան կազմակերպման հետ:

Արտասահմանեան Հայերի հայրենադարձութիւնը կը կատարուի աստիճանաբար, ոչ մեծ խմբերով, նրանց համար բնակարանային – կենցաղային պայմաններ նախապատրաստելուն եւ աշխատանքով ապահովելուն համընթաց:

Այս կապակցութեամբ մեր պարտիական, սովետական, արհմիութենական եւ կոմերիտական օրգանները պէտք է կազմակերպչական եւ քաղաքական – դաստիարակչական մեծ աշխատանք կատարեն: Մեր եղբայրներն ու քոյրերը հայրենի հողը ոտք դնելու առաջին իսկ րոպէներից պէտք է զգան մայր Հայրենիքի ջերմ հոգատարութիւնը:

Տարակոյս չկայ, որ Խորհ. Հայաստանի կոմունիստական պարտիան ու կառավարութիւնը պատուով կը կատարեն արտասահմանեան Հայերի հայրենադարձութեան կազմակերպման կարեւոր ու պատասխանատու խնդիրը, կ'օգնեն նրանց աւելի արագ հաղորդակից դառնալու մեր սոցիալիստական իրականութեանը, եւ ամբողջ ժողովրդի հետ ակտիւ պայքարի ներգրաւուելու իրենց պայծառ ապագայի՝ կոմունիստական հասարակարգի կառուցման համար:

Արտասահմանեան Հայերին իրենց հայրենիքը՝ Խորհ. Հայաստան վերադարձնելու գործը կարճատեւ կամպանիա չէ: Յառաջիկայ 20 տարում մեր երկրի ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման փայլուն հեռանկարը, որի ուրուագծերն արդէն մշակուած են, թոյլ կը տայ յաջողութեամբ իրականացնել Հայերի յետագայ հայրենադարձութիւնը:

Ներկայումս կապեր են հաստատուած աշխարհի բազմաթիւ երկրների հայ յառաջադիմական կազմակերպութիւնների հետ: *Հայ յառաջադիմական կուլտուրական, երիտասարդական, մարզական կազմակերպութիւնները եւ մամուլի օրգանները արտասահմանում աշխատաւոր Հայերի մէջ մեծ աշխատանք են կատարում՝ նրանց Խորհ. Հայաստանի նուաճումներին ծանօթացնելու ուղղութեամբ, նրանց ճշմարտացիօրէն պատմում են մեր իրականութեան մասին:*

Մեր խնդիրն է ընդլայնել եւ բարելաւել մեր կապերը արտասահմանեան Հայերի ու նրանց յառաջադիմական կազմակերպութիւնների հետ, աւելի յաճախ կազմակերպել խորհրդահայ գիտութեան եւ արուեստի գործիչների, գեղարուեստական ու մարզական խմբակցութիւնների կոլեկտիվների ուղեւորութիւններ արտասահմանեան հայկական գաղութները: Դրա հետ միասին հարկաւոր է աւելի յաճախ Խորհ. Հայաստան հրաւիրել արտասահմանեան յառաջադէմ Հայերին ու աւելի լայնօրէն ընդունել տուրիստական խմբեր: Այս ամէնը պէտք է նպաստի կապերի ընդլայնմանը, որպէսզի մեր հայրենակիցներն աւելի սերտ եւ աւելի լաւ ճանաչեն Խորհ. Հայաստանի կեանքը»:

ԽՄԲ.— Զեկուցման այս մասը պոչ մըն ալ ունի, խորհդային տուրք, որու մասին՝ առանձին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ-ԿՐՈՄԻՔՕ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

—o—

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

—o—

Շատ բան կը սպասուէր Սպիտակ Տան այս տեսակցութենէն, Քենըտիի եւ Կրոմիքօյի միջեւ: Երկու քաղաքագէտները երկու ժամ խօսեցան Պերլինի եւ այլ նիւթերու շուրջ:

Կրոմիքօն ընդունելէ առաջ, Քենըտի երկտող մը ստացած էր Ատընաուըրէն, ուր ծերունազարդ վարչապետը կը զգուշացնէր երիտասարդ նախագահը եւ խոհեմութիւն կը թելադրէր, աւելցնելով թէ մտահոգ չէ, քանի որ գիտէ թէ Քենըտի կը բաժնէ իր բոլոր մտահոգութիւնները:

Երկու ժամ խօսակցութենէ ետք, կը թուի թէ մասնաւոր նորութիւն մը չկայ, Կրոմիքօ չէ սպառնացած Գերմանիոյ հետ դաշնագրի ստորագրութեան առթիւ եւ յայտնած թէ այդ դաշնագիրը տարուան վերջ միայն կրնայ կնքուիլ: Նախքան այս տեսակցութիւնը, արդէն, Կրոմիքօ երբ Ուաշինկթըն կը հասնէր, կը յայտարարէր .— «Խորհ. Միութիւնը կը փափաքի որ խաղաղ լուծում գտնուի Արեւելքը եւ Արեւմուտքը բաժնող ամէնէն փափուկ հարցին մէջ»: Քիչ ետք պատասխանելով Պերլինի մասին եղած հարցումի մը, շեշտած է «մէկ բան պէտք է որ ըսուի, վտանգը պէտք է հեռացուի»:

Ամէն պարագայի մէջ, երկուքը չէին կրնար առանձին կարգադրութիւն մը ընել Պերլինի շուրջ: Տեսակցութենէն ետք, Կրոմիքօ կրկին չտեսնուեցաւ Ռըսքի հետ բայց կրնար, Մոսկուա մեկնելէ առաջ, նոր խօսակցութիւններ ունենալ իր ամերիկացի պաշտօնակիցին հետ: Չհաստատուած ուրիշ լուրի մը համաձայն, Կոզլով ի մօտոյ Ուաշինկթըն պիտի երթայ պատրաստելու համար Քենըտի – Խրուշչեւ գլուխ գլխի տեսակցութիւն մը: Ամէն պարագայի մէջ կը սպասուի Համայնավար կուսակցութեան համագումարին որ պիտի բացուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր 17ին: Անկէ վերջ, միայն կարելի է յստակ գաղափար մը ունենալ խորհրդային քաղաքականութեան մասին:

Հաւանական է նաեւ որ չորս Արեւմտեանները տեսակցութիւն մը ունենան, իսկ ծերակուտական Հըմֆրէ որ Պոն կը գտնուի շատ ազդուած է Գերմանացիներու անցուցած «վստահութեան տագնապէն» Ամերիկայի հանդէպ եւ կը թելադրէ որ Քենըտի Ատընաուըրի հետ տեսնուի փարատելու համար բոլոր թիւրիմացութիւնները:

× Արեւելեան – Պերլինի տօնակատարութեանց առթիւ, Վալթէր Ուլպրիխթ ճշդեց թէ Արեւելք – Արեւմուտք բանակցութիւններ փափաքելի են հաշտութեան դաշնագրի ստորագրութենէն առաջ: Այս խօսքերը կը հաստատեն այն լուրը ըստ որուն Կրոմիքօ ըսած է Ռըսքի որ կարելի է նախ Պերլինի մասին համաձայնիլ, ապա միայն հաշտութեան դաշնագիրը ստորագրել:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Շերիֆեան դեսպանը՝ Շերքաուի յայտարարեց թէ Մարոքը պատրաստ է ՄԱԿի որոշումը ընդունելու, Մաւրիտանիոյ մասին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պատուիրակը՝ Եմելեանով յայտարարեց թէ Խորհրդային Միութիւնը կրնայ քաշուիլ «Հիւլէական Ուժի Միջազգային Գործակալութենէն», Վիէննայի ընդհանուր ժողովին ընթացքին: Խորհրդային ներկայացուցիչը կ'ուզէ որ հոս ալ թրոյքայի դրութիւն մը հաստատուի, գործակալութեան ղեկավարութեան համար:

ՔՈՒԶՊԱՐԻ պատասխանեց Նասըրի ճառին յայտարարելով թէ Սուրիա պիտի չընդունի որ Արաբական Լիգան քննիչ յանձնախումբ մը ղրկէ Դամասկոս: Սուրիոյ վարչապետը աւելցուց թէ այն յոյսն ունի որ Եգիպտոսի ժողովուրդն ալ ազատ ընտրութիւններ պիտի ունենայ: Նասըրի յանկարծական յետսկոչումը (առաջին ճառին մէջ յայտարարեց թէ երբեք պիտի չհամակերպի Արաբ Մ. Հանրապետութեան բաժանման), մտահոգութիւն ալ կը պատճառէ եւ կարծողներ կան որ նման «համակերպում մը» պարզապէս նոր խաղ մը կրնայ ըլլալ:

ՊՈՆԻ կառավարութիւնը յուշագիր մը յանձնեց ՄԱԿի, որուն մէջ կ'ըսէ թէ Գերմանիա ոչ ռազմապաշտ է ոչ ալ աշխարհակալ, ինչպէս յայտարարեցին համայնավար պլոքի կարգ մը պատուիրակներ Ազգաժողովին առջեւ: Յուշագրին մէջ կը շեշտուի թէ ծիծաղելի է ամբաստանել Գերմանիան իբրեւ գաղթատէր երբ քառասուն տարի է ոչ մէկ գաղթավայր ունի:

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒ կարգ մը եպիսկոպոսներ Վատիկան գացին, ինչ որ մասամբ կը հաստատէ տարի մըն է շրջող զրոյցները ըստ որոնց Վատիկանի եւ Եուկոսլաւիոյ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ յարաբերութիւնները բնականոն ընթացք պիտի ստանան:

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ անդրադառնալով տը Կոլի վերջին ճառին եւ անոր մէջ եղած ակնարկութիւններուն 16րդ յօդուածին վերաբերեալ կը գրէ «Խորհրդարանին Թերթին» մէջ.— «Այդ բառերը իմաստ մը ունին: Կը նշանակեն թէ մինչեւ Հոկտեմբեր, 16րդ յօդուածը թուլութեամբ գործադրուեցաւ, բայց եթէ պէտք ըլլար կրկին սկսիլ, այն ատեն տեսնալիքը պիտի տեսնուի, ոչ մէկ սահմանափակում Պետութեան ղեկավարին իրաւասութեանց: Պէտք չէ ըսել թէ բացարձակապաշտութեան սպառնալիք մըն է, կամ Հանրապետին ուժով կեսարականութիւն: Ոչ միապետութիւնը, զոր բացարձակ կը կոչեն, արհամարհեց խորհրդարանները, ոչ Պոնափարթները Շաթօպրիանը ձերբակալեցին (Տիկին տը Սթալ շատ – շատ աքսորուեցաւ), բայց բոլոր իշխանութիւնները մէկ ձեռքի մէջ, ինչպէս կ'ըսէ «ազգին առաջնորդը», ոչ ընդունելի է ոչ ալ հանդուրժելի: Եւ նախընթաց ալ չունի:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Շիքակօ Տէյլի Նիուզ *թերթին համաձայն համայնավար Չինաստանը իր հիւլէական ռումբը ունի:*

ԷԼԻԶԱՊԷԹՎԻԼԻ մէջ արիւնալի միջադէպեր պատահած են. ՄԱԿի ապաստարանին մէջ, ուր քառասուն հազար Պալուպաներ կան: Ասոնք աղեղներով 250 Շուէտացիներուն վրայ յարձակած են: Շուէտացիները կրակ բացած են, մեռեալներ եւ վիրաւորներ կան:

ՍԱՍՏԻԿ ՓՈԹՈՐԻԿ ՄԸ մեծ աւերներ գործած է Ֆրանսայի հարաւը, գլխաւորաբար Մարսէյլի մէջ:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախարարը՝ Պոմկարթները, հաւանաբար Լոնտոնի դեսպան նշանակուի: Իր պաշտօնին կրնան կոչուիլ՝ Ժիսքար տ'Էսթէն, Կէօյ կամ Պլոք:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

Զ.

Ահա դարձեալ մեր արտին մէջ :

Լեզուաբաններու վարկածներով, ար - կածներով հարուստ կալուածը թողած, ահա դարձեալ հոն՝ ուր լքեցինք բժշկական տարազներու գիրքը եւ իր հեղինակը, Տոքթ. Գրօ :

Տոքթ. Գրօ կը գրէ. —

« Փասցիա (ռուսական տառերով).— Փակեղ» (էջ 76) :

Ռուսերէն բառը կը ծագի լատիներէնէ, ինչպէս հայերէն բառը՝ յունարէնէ (Գր. Մալխասեան) : Հակառակ իրենց երեւոյթին, լատիներէն եւ յունարէն երկու բառերը երբեք կապ չունին իրարու հետ, թէեւ նոյն իմաստն ունին, — խուրձ, փաթաթ :

Հայերէնը ո՞րքան կը համապատասխանէ այդ բառերուն եւ, իբրեւ բժշկական տարազ, ի՞նչ կը նշանակէ,— ահա հարցը որ կը զբաղեցնէ մեզ :

Մեր մատենագրութեան մէջ, այս բառը ծանօթ է նաեւ փակեղն, (հոլովեալ՝ փակեղան) գրչութեամբ,— ճիշդ չէ, ուրովհետեւ Ն տառը արմատական չէ, (ըստ յունարէնին՝ փակելոս) : Գործածուած է ծածկոց նշանակութեամբ՝ այլազան ձեւերով, — վրայի ծածկոց՝ փիլոն, ուսի ծածկոց՝ վակաս, գլխի ծածկոց՝ վեղար : Առաւելապէս՝ վերջին նշանակութեամբ,— գլխարկ (վարշամակ) :

Օրմանեան, որ չի զլացիր բառալուսաւորութեամբ, կը գրէ թէ հայ եկեղեցականները, մինչեւ 1845 թուականը, կը գործածէին միայն վեղար, «կրօնաւորին գլխէն անմեկին», եւ փակեղը չունէր այն ձեւը, որ ծանօթ է այժմ՝ իբրեւ եկեղեցականներու գլխանոց : 1845ին, Պոլսոյ պատրիարքարանը կը ձեւէ հայ կրօնաւորներուն յատուկ գլխանոց մը, արդի փակեղը : Արեւելեան Հայաստանի մէջ չընդհանրացաւ փակեղ անուամբ ու ձեւով գլխանոց գործածելու այդ սովորութիւնը :

Աճառեան կ՚ընդօրինակէ Օրմանեանի այս վկայութիւնը, որ կարօտ է սրբագրութեան : Օրմանեան կը մոռնայ Տաթեւացիի վկայութիւնը, որ կը հաստատէ թէ փակեղ կը գործածէին քահանաները՝ ԺԵ. դարուն, ոչ անշուշտ արդի փակեղը : Հայունի կը յիշատակէ նաեւ «արեւելահայ փակեղ» մը, որ վարշամակ մըն է միայն :

Վեղարէն անկախ, նոյնպէս օտար բառ, ուրեմն փակեղ կը կոչուէր այն գմբեթարդ գլխանոցը, որ «ծածկէր զճակատն մինչեւ յօնսն»— աւելս տեսակ մը փաթթոց էր, երիզներով խրձուած, սպիտակ եւ կարմիր, (Թուրքերը իրենց սահմանած էին ամբողջովին ճերմակ գոյնին գործածութիւնը), կամ վարշամակով : Փաթթոցի այս ձեւէն կը մնայ դղումի տեսակի մը անունը, — փակեղաւոր (պոնէ թիւրք) :

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ յունարէն բառը, խուրձ կամ փաթաթ նշանակութեամբ, ի՞նչպէս դարձած է գլխանոցի համանիշ : Պարզ է պատասխանը, — երիզները, յետագային՝ վարշամակ, փաթթելով գլխուն շուրջ իբրեւ ծածկոց եւ վարսակալ, գմբէթի ձեւ կ՚առնէին եւ այսպէս կը վերածուէին գլխանոցի(*) :

Բոլոր այս ծանօթութիւնները, սակայն, չեն զօրեր բժշկական տարազի յարմարութիւն տալու՝ փակեղ բառին :

Ուրկէ՞ այս նոր իմաստը :

Ըսինք թէ յունարէն բառը իմաստով կը համապատասխանէ լատիներէն բառին, որ կը նշանակէ խուրձ,— այս վերջին բառէն՝ ֆրանսերէն փեսօ : Անգլերէնի եւ գերմաներէնի մէջ, այս խուրձ բառը նոր նշանակութիւն ստացած է իմաստի ընդլայնումով եւ… շփոթութեամբ : Այդ շփոթութիւնը իւրացուցած են նաեւ Ռուսերը :

Անգլիները, խուրձի նմանութենէն մեկնելով՝ անգլիական եւ գերմանական բժշկական մատենագրութիւնը խուրձ կոչած է մկաններու «պոչերը», զորս մենք կ՚անուանենք, Թարգմանաբար, ձգան (թանտոն) :Ռուսերը փոխ առած են գերմանական կամ անգլ. բառը, փասցիա ձեւին տակ, շփոթութիւնն ալ միասին :

Կ՚աւելցնեմ որ կրկնակ է այդ շփոթութիւնը, — մկաններու «պոչը» ի վերջոյ կը դառնայ մկաններու պատեան (ափոնեվրոզ) : Նման շփոթութեանց վկայութիւններ ունինք նաեւ մեր բժշկական մատենագրութեան մէջ,— լուսերակը երակ չէ, այլ ջիղ (նէր վ՚օփթիք) :

Ահաւասիկ ապացոյցն այդ շփոթութեանց. —

Դալլաշեան կը գրէ.— «Փասցիա. — Կապ, յօդակապ, երիզ» : Փրոֆ. Արծրունի՝ նոյն բառին դէմ. «Երիզ, փաթաթան, ռուսերէն՝ բինտ» (էջ 57) : Այլ տեղ՝ նոյն բառին դէմ. «Կապ, ռուսերէն՝ պավիազկա (ըստ արտասանութեան, իսկ ըստ ուղղագրութեան՝ պովիազկա, էջ 243) :

Եւ յանկարծ, Փրոֆ. Արծրունի կը գրէ. «Ափոնեվրոզ.— Ջլօն, լայն տափակ ջիլ : Այս անունը կրում են նաեւ ամուր փակեղները» (էջ 35),— ապահովաբար ակնարկութիւն՝ ձգաններու : Իր կարգին՝ Մ. Մալխասեան եւս փակեղ բառը կը գործածէ ափոնեվրոզ նշանակութեամբ, մինչ Փրոֆ. Մ. Աբեղեան եւ Փրոֆ. Լ. Յովհաննիսեան ջլօն (թանտոն) կը թարգմանեն ափոնեվրոզը :

Նման շփոթութիւն ամէն ժողովուրդի մէջ, ուր սիրտ եւ ստամոքս… համանիշ էին դարձած, ժամանակ մը : Արաբները հիմա սիֆաք կը կոչեն ափոնեվրոզը, մինչ Մենինսքիի եւ Քազիմիրսքիի վկայութեամբ՝ սիֆաք կը նշանակէ ընդերափառ (փերիթուան) :

Զարմանանք, ուրեմն, եթէ Հայաստանի մէջ թանտոնը կամ ափոնեվրոզը կը կոչեն … փակեղ :

Տոքթ. Գրօ կը գրէ .—

1.— «Ռեֆլեկս (ռուսական տառերով). — Ռեֆլեկս» (էջ 70) :

2.— «Ռեֆլեկս (ռուսական տառերով). — Անդրադարձում, ռեֆլեկս» (էջ 65) :

3.— «Ռեֆլեկտորնիի (ռուսական տառերով).— Անդրադարձ, ռեֆլեկտոր » (էջ 65) :

4. — «Ռեֆլեկսոլոգիյա (ռուսական տառերով).— Ռեֆլեկսաբանութիւն» (էջ 65) :

5.— «Օտրաժենիէ (ռուսական տառերով).— Անդրադարձում» (էջ 53) :

Հոգեբանութեան կամ հոգեբժախօսութեան մէջ՝ անդրադարձ շարժում կը կոչենք արտաքին գրգիռի մը անմիջական պատասխանը : Կ՚ընդգծեմ «անմիջական » բառը, մատնանշելու համար որ «պատասխանը» կը տրուի առանց գիտակցութեան միջամտութեան : Կարելի է ըսել՝ մեքենաբար : Կամ՝ ըստ բնագիտական օրէնքներու, ճիշդ ինչպէս լոյսի շեղը մը կ՚իյնայ փայլուն եւ հարթ մակերեսի մը վրայ եւ անմիջապէս կը դառնայ ետ, «յետս դառնալ անդրէն», կ՚ըսենք՝ կը ցոլանայ : Երբ կը դպիս քնացող մարդու մը ոտքին, քնացողը կը քաշէ ոտքը՝ առանց հպումին գիտակցութիւնն ունենալու : Կը նշանակէ թէ զգայողական ջիղերը տարին «լուրը» (գրգիռ), ու շարժողական ջիղերը բերին «պատասխանը» (պաշտպանել ոտքը), մինչ անտեղեակ կը մնայ գիտակցութեան կեդրոնը : Այս կարգի անդրադարձները կը մեկնին ջղային դրութեան ստորին կեդրոններէ, — ողնուղեղ ու կոճուղեղ : Ըստ Պավլովի՝ ջղային դրութեան բարձրագոյն կեդրոնն ալ կը գործէ նոյն ձեւով :

Այժմ թողունք վարդապետութիւնը :

Բառագիտական տեսակէտով՝ ռեֆլեքս բառին ընտրութեան մասին առաջին քննադատութիւնը կատարեց Լալանտ, առարկելով թէ շփոթութիւն կը ստեղծէ ռեֆլեքսիոն բառին հետ, որ բոլորովին հակառակ գաղափար մը կ՚արտայայտէ : Արդարեւ ռեֆլեքսին մէջ բնազդութիւն կայ, բայց հոգեբանութիւն չկայ ու կապ չունի մտածման հետ :

Այսպէս կամ այնպէս, սակայն, բառը մեծ ընդունելութիւն գտած է հիմա, այնքան որ կը վիճին բառին հայրութեան մասին : Ռուսերը կ՚ըսեն թէ ռեֆլեքս բառը գործածած է առաջին անգամ Պրոչասկա, 1788ին : Արեւմուտքցիները, ընդհակառակն, այդ պատիւը կուտան Էտիմպուրկցի բժիշկին, Հուայթի, որ զայն գործածած է 1761ին :

Թողունք այս վէճն ալ, որ երկար է :

Տոքթ. Գրօ պէտք չէ շփոթէր ռեֆլեկս եւ ռեֆլեկտոր բառերը, անդրադարձ թարգմանելով երկուքն ալ, — վերջինը հարկ է ընդունիլ «ցոլացնող» նշանակութեամբ, եւ բաժանում մը դնել «անդրադարձ» եւ «անդրադարձում» բառերուն միջեւ : Երկրորդը հին տարազ մըն է փիլիսոփայական ու քերականական, «որոյ գոն երեք տեսակք,— պարզ, ըստ պատահմանն եւ ըստ հակադրութեան »,— կը գրէ Արսէն Դպիր (1749) : Կամ «է ձեւ ճարտասանական՝ բաղհիւսութիւն առացեալ յարդեաց», դարձեալ՝ «է եւս այլ ձեւ ճարտասանական՝ յորժամ նոյն բառ կրկնի ի նմին բանի» : Այժմեան նշանակութեամբ՝ ռեֆլեքսիոն :

Գալով «ռեֆլեկսաբանութիւն» բառին՝ ջուրը նետէ :

Տոքթ. Գրօ կը գրէ .—

«Սպերմա (ռուսական տառերով) .— Սերմ, սաղմ» (էջ 70) :

« Էմբրիոն (ռուսական տառերով).— Սաղմ» (էջ 82) :

Այստեղ սրբագրութիւնը չէ դժուարը, այլ սխալիլը : Ջնջել առաջին բառին տրուած երկրորդ իմաստը, որ սխալ է :

Տոքթ. Գրօ կը գրէ .—

«Կոլիկա (ռուսական տառերով).—Ծակոց, խիթ» (էջ 35) : Վերջին բառը գրել՝ խիթ : Փրոֆ. Արծրունի կ՚աւելցնէ՝ խոստուկ, ուղղել՝ խոցտուկ : Գալով ռուսերէն կոլիկա բառին, ծագումով արաբերէն՝ մեզի տուած է խուլինճ, կոլինճ ձեւերը, — ոմանք յունարէնի մէջ կը փնտռեն ծագումը :

Տոքթ. Գրօ կը գրէ .—

« Օլիկոտրիխիա (ռուսական տառերով).— Սակաւամազութիւն » (էջ 51) :

Ուղիղ է իմաստը ըստ յունարէն այս բարդ բառին կազմութեան : Թերի՝ ըստ արդի տարազաբանութեան .— Մազային դրութեան անկատար աճումին պատճառով, ազուամազային վիճակի մէջ մնալը :

Տոքթ. Գրօ կը գրէ .—

« Սակրալիզացիա (ռուսական տառերով).— Գաւակացում» : Անմիջապէս քովը՝ « սակրոդինիյա.— Գաւակացաւ» (էջ 65) :

Մեծ բան մը չեմ գիտեր գաւակի կազմութեան մասին, անատոմիական նիւթ : «Յետին կողմն ձիոյ կամ էշոյ, եւ այլոց նմանեաց, որ ստմկօրէն առ սաղրի, ի վերայ որոյ մերթ նստի մարդն՝ յետկոյս առաջնոյ նստողին» : Կամ՝ «Ջիուն ետեւի կողմը, պոչէն մինչեւ մէջքը» : Կ՚ըսուի՞ նաեւ մարդոց գաւակը — կը յիշեմ սակայն արաբական ժողովրդական երգ մը, որ կը գովէ «սիրականին գաւակը» : Նաեւ հայ ժողովրդական այն երգը.

« Սեւ ձին տակըս,
Նախշուն հարսը գաւակս» :

Բայց այստեղ գաւակը ձիու գաւակ է դարձեալ : Մարդոց մօտ՝ նախատական ձեւով գաւակ կը կոչուի այն մասը որ երատան կը կոչուի սովորաբար : Գաւակ կը կոչուի նաեւ լեռներու սարը՝ որ կ՚երկարի հորիզոնական՝ փոխանակ բարձրանալու սրաձեւ :

Արդ, երբ մէջքի ողնոսկրերուն հինգերորդը անբնականօրէն կ՚ընդլայնի իր թեւերուն կողմէ ու կը կցուի սրբանի ողնոսկրերուն՝ մէկ դանգուած կազմելու ձեւով, — այս է սաքրալիզասիոնը, — պատճառ կը դառնայ պոչի այնպիսի ցաւերու, որոնք կը կոչուին սաքրոտինի : Ախտաբանական այս վիճակը, որ ի յայտ կուգայ շողաքննութեամբ, յաճախ շփոթուած է փոթի հիւանդութեան, ճռացմա եւ կոնքի այլ ոսկրացաւերու հետ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*)Թուրքերը կը գործածէին սպիտակ կակաչներու ձեւով ու գոյնով (պարսկերէն՝ լալէ) գլխանոցներ, զորս կը պատրաստէին թիւլպէնտէ,— ապա՝ թիւլիփան, ի վերջոյ՝ թիւլիփ : Այդ սովորութիւնն էր, որ ստեղծեց թիւրքմացութիւնը թէ թրքական են փաթթոցները եւ փակեղները : Փակեղներու գործածութիւնը աւելի հին է : Թիւրպան բառին ծագումը եւս նոյնը :

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

—o—

«ԻՇԽԱՆԱՑ ԻՇԽԱՆԻ» ՅԱՓՇՏԱԿՈՒՄԸ

Լոյսը նոր էր բացուել, երբ նաւակով «Գիւնէյի» ափից Սեւանայ լիճը մտանք ու կախեցինք մեր կարթերը : Շարժում ենք հա շարժում՝ ձուկ չկայ :

… Կէսօրն անցաւ, մի քանի ձուկ ենք միայն բռնել՝ երկու բօջակ, միջակ չափի երեք իշխան :

— Քաշիր, թափով քաշիր, — երբեմն խրախուսում ենք իրար ես եւ իմ ընկեր Ռենիկը ու զոռ ենք տալիս մեր յոգնած բազուկներին : Իսկ ձուկը չկայ ու չկայ : Քամին մեր թեթեւ նաւակը քշում է դէպի ափ եւ մենք ստիպուած ենք լինում նորից ու նորից թիավարել քամու եւ ալիքների դէմ, մինչեւ որ հասնենք այն խորութեան, ուր ձուկն է «արածում» :

Զանձրոյթից սկսեցի հաշուել եւ առաւելի բան ստացուեց՝ իւրաքանչիւր ձուկը որսալու համար ես թեւս թափով շարժել եմ հազար երեք հարիւր վաթսուն անգամ …

Այլեւս սիրտս չի դիմանում, բայց իսկի կը հրաժարուե՞մ որ : Որսը բախտի բան չէ՞, մէկ է լ տեսար …

Վերջապէս մենք վարձատրուեցինք մեր ամբողջ օրուայ տանջանքների համար . եկաւ «եարանին»՝ իշխանների մէջ ամէնից խոշորը, թափահարելով ու պարպըելով եկաւ … Նետեցի նաւակի մէջ եւ կարծես մի հրաշքով ցնդեցին տանջանքներս, եւ անցաւ թեւերիս տնքոցը :

— Ահա եւ քեզ իշխանների իշխանը, պաթոսով յայտարարեցի ես, ցոյց տալով նաւակի յատակին տըրտացող ձուկը : Բայցընկերս չարձագանգեց իմ ոգեւորութեանը այն պատճառով, որ միայն որսորդները գիտեն …

Յաջորդ երկու ժամերը դարձեալ անպտուղ դուրս եկան : Այլեւս մեր մէջ ուժ չէր մնացել. քաղցած ու յոգնած ափ եկանք, մի փոքր հանգստացանք, սնուեցինք եւ որոշեցինք շարունակել մեր ձկնորսութիւնը : Բայց ո՞ւր թաքցնենք մեր բռնած ձուկերը :

— Աւազի մէջ, առաջարկեց ընկերս :

Թիակով փոս փորեցինք,, մեր որսը թաղեցինք նրա մէջ՝ ընդամէնը վեց ձուկ, մէկը, որի անունը իշխանաց իշխան էր կնքել, միւսները միջակ ու մանր :

Արեւը թեքուել է դէպի լեռները, Դեկտեմբերի կարճ օրը մօտենում է իր վախճանին, սառնամանիքը սաստկանում է, բայց վճռել ենք, ինչ էլ որ լինի, դիմանալ մինչեւ աղջամուղջը. էհ, որսորդի բախտ է, մէկ էլ տեսար կորած - մոլորած մի ուրիշ «եարանի» թիւրիմացաբար կարթդ բերանը առաւ …

Այդ յոյսով, սառչող ձեռքներիս փչելով թիավարեցինք դէպի լճի խորքն այնքան, որ ափին կանգնած մեր խնքնաշարժը փոքրացաւ :

Հա փչում ենք ձեռքներիս, հա թափով շարժում - խաղացնում ենք մեր փայլախայծերը՝ անօգուտ, ոչ մի ձուկ չի մօտենում :

— Ռենիկ, դիմեցի ընկերոջս, արի ափ գնանք, վախենում եմ մեր էն բռնածից էլ զրկուենք :

— Ինչի՞ պիտի զրկուենք որ … անյաջողութիւնից նեղացաւ նա : Իբր թէ բռնածներս մի բան է, նրանի՞ց էլ զրկուենք :

— Ո՞վ գիտի … ամէն բան նախատեսել չես կարող :

Ո՞ւմ եմ փորձում համոզել, նրա տաբիքին ես իսկի ծովից դո՞ւրս կը գայի որ, թէկուզ սառնամանիքից նաւակին էլ կպչէր …

Լուռ ու անտրամադիր շարժում ենք մեր կարթերը՝ ժամում հազար երկու հարիւր անգամ …

Արեւը պուճկը դրեց Աժդահակի ճերմակ ուսին, օդը միանգամից ցրտեց եւ սառնամանիքն ծանրացաւ լճի վրայ …

— Ռենիկ, գնանք …

Լուռ է :

Ափին մի կենդանի նկատեցի : Սպասիր մի խուճապ յառաջ բերեմ, գուցէ դա ագռի :

— Տես, Ռենիկ, պուճէսը աւազները հոտոտելով գնում է դէպի մեր պահեստը … հիմի կը գտնի ձկները …

— Ինչ պուճէս, չորանի շուն է, ինչ աւելի է, դժգոհեց ընկերս՝ իր գործիքն աւելի եռանդուն աշխատացնելով :

Հանաքը չիտակ չդառնա՞յ. կենդանին աւազի վրայ մեր թողած ոտնահետքերը հոտոտելով խակապէս որ գնում է դէպի մեր պահած ձկները :

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(2 Շար.)

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՍԵՒ ՈՍԿԻՆ

Միջին Արեւելքի քարիւղը, յատկապէս Երկրորդ Աշխարհամարտից յետոյ, շատ մեծ կարեւորութիւն ստացաւ. Նոր աղբիւրներ յայտնաբերուեցին, մրցակցութիւններ գոյեր բացուեցին եւ «սեւ ոսկին» սկսեց հոսիլ առատօրէն, աննախընթաց հարստութեան տէր դարձնելով վերջնական եւ յետամնաց ժողովուրդներին:

1930ին մրցումեան մէջ էին անգլիական «Շէլ» եւ ամերիկեան «Ստանդարտ» ընկերութիւնները: Անգլիականը պարտուեց եւ ստիպուեց հանդուրժել «Պահրէյնի ամերիկեան նաւթային ընկերութեան»:

Պահրէյնի նկատմամբ, Իրանը պահանջում, իբրեւ իր հողերի մէկ մասը, որ նուաճուել է հին Շահերի կողմից:

Սէուտական Արաբիոյ Թագաւոր Իպն Սէուտ 1933ին նախընտրեց Ամերիկացիներին եւ 1939ին ամերիկեան առաջին քարիւղատար նաւը Սէուտի Արաբիայից մեկնեց բեռնաւորուած սեւ ոսկիով: Իպն Սէուտն սկսեց սնտուկներով տոլարների տէր դառնալ:

Երկրորդ Աշխարհամարտը վրայ հասաւ, քարիւղի արտադրութիւնը մեծ վերելք չունեցաւ, պատերազմական գործողութիւնների պատճառով, թէեւ շարիքը մեծ էր:

Պատերազմից յետոյ, սակայն, Արեւելքի նաւթի արտադրութիւնը հսկայական վերելք ունեցաւ: Այսպէս՝ 1945ին 26 միլիոն թոն, 1948ին 57 միլիոն, 1953ին 121 միլիոն, 1956ին 171 միլիոն, 1957ին 190 միլիոն, ապա՝ 200 միլիոն:

Այս Արեւելեան նաւթի հանքերը դեռ շատ երկար կեանք կ'ունենան, գուցէ՝ դարերով:

Մեծ եւ կարեւոր տեղ է գրաւում Արեւելեան նաւթի մէջ փոքրիկ Քուէյթը, որ ընդամէնը երկու հարիւր հազարի չափ բնակչութիւն ունի եւ շուրջ երկու հազար քառ. միլիոն տարածութիւն: Տաք եւ աւազոտ երկիր, բայց մեծահարուստ՝ նաւթով:

«Քուէյթ նաւթային ընկերութիւն»ը հիմնուեց 1915ին, չահաբաժիններին կէսը Ամերիկացիներինն է: Անգլիան եւս բաժին ունի:

Արտադրութիւնը բարձրանում է շատ արագ, այսպէս՝ 1950ին օրական 345·000 տակառ, 1956ին՝ 1·144·000 տակառ, այժմ արդէն կրկնապատիկից աւելի:

Իրաքի նաւթը եւս շատ կարեւոր է. նա տարեկան մէկ միլիառ տոլար է ստանում «Իրաքի նաւթի ընկերութիւն»ից:

Սէուտական Արաբիան եւ Քուէյթը մէկ միլիառից աւելի են ստանում եւ երթալով շահը աճում է:

Այսօր Քուէյթի բնակիչները, անձնվէուխ, շատ աւելի մեծ եկամուտ ունին քան շատ յառաջացած մեծ երկրների բնակիչները: Քուէյթի Շէյխը լողում է ոսկիների մէջ եւ մեծ շինարարութիւններ կատարում իր փոքրիկ երկրում:

Այսպիսով՝ Սէուտական Արաբիա, Քուէյթ, Պահրէյն, Մուսուլ - Քէրքիւք, եւ հարաւային Իրանի նաւթը հարստութեան, շահագրգռութեան, քաղաքական մեծ հետաքրքրութիւնների ու նաեւ ռազմագիտական մեծ կարեւորութիւն ունեցող վայրեր ու խայծեր են:

Պէտք չէ մոռնալ, որ թէ առաջին աշխարհամարտը, թէ երկրորդը՝ շահուեց նաւթի ալիքի վրայ գերազանցապէս: Պատերազմական մեքենաները եւ մեքենական միջոցները նաւթի կենսական պէտքն ունին. գործարանները, ինքնաշարժերը, գնացքները, մի խօսքով զարգացած մեքենական աշխարհի հացն է քարիւղը եւ նրանից պատրաստուող բոլոր վառելանիւթերը:

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲՆԱԿԱՆ ԱԶԴԱԿՆԵՐ

Քանի որ նշեցինք քարիւղի կենսական նշանակութիւնը, ուստի հասկանալի է դառնում աշխարհի հզօրների դէպի քարիւղն ունեցած արտակարգ շահագրգռութիւնը:

Պաքուի, Գրոզնիի եւ Սախալինի նաւթը բաւական չէ Խորհրդային Միութեան աճող կարիքներին եւ մանաւանդ պատերազմի պարագային ունենալիք պահանջին: Հետեւաբար, անհրաժեշտօրէն եւ մեծ կարիքից մղուած, Սովետների հայեացքն ուղղուում է դէպի Միջին Արեւելք, որի ճամբան ընկնում է Իրանի վրայով:

Տիրանալով Իրանին, Սովետները տիրացած կը լինեն Մուսուլի եւ Քէրքիւքի նաւթին, նաեւ Պահրէյնին, Քուէյթին եւ ապա՝ նաեւ Սէուտական Արաբիոյ: Մէկ անգամ որ Սովետների ոտքը կոխի Պարսից Ծոցի ափը, վերոյիշեալ վայրերի հաշիւը կը փակուի շատ արագ: Եւ այնուհետեւ կը նուաճուին իրարու եւեւից Արաբական թերակղզին, կը վտանգուի Ափրիկէն, Պաղ էլ Մանդէբի նեղուցն ու Սուէզը կ'անցնեն նրա հսկողութեան տակ: Այս՝ դէպի արեւմուտք: Դէպի արեւելք, Աֆղանիստանը հիւսիսից եւ հարաւից կ'օղակուի, Հնդկաստանը կը վտանգուի հիւսիսից՝ Կարմիր Չինաստանի, եւ հարաւից՝ Սովետների կողմից... Մէկ խօսքով կը վտանգուի ամբողջ Ծայրագոյն Արեւելքը: Այս է թելադրում խորհելու Իրանի աշխարհագրական դիրքը, իր ունեցած հարուստ քարիւղը, ռազմագիտական արժէքը եւ Միջին Արեւելքի նաւթադաշտերին մօտ լինելու պարագան:

Ահա թէ ինչ մեծ կարեւորութիւն ունի Իրանը:

Արդ, այս կարեւորութիւնն զգում են անշուշտ Արեւմուտքի մեծերը՝ Անգլիան, Ամերիկան, Ֆրանսան եւ Արեւմտեան Գերմանիան: Բայց մանաւանդ Անգլիան եւ Ամերիկան: Արեւմուտքը շատ մեծ կորուստներ պիտի ունենայ՝ Իրանը կորցնելով: Հետեւաբար, այն բոլոր օդային կայանները որ հաստատուել են Իրանում, Ամերիկայի կողմից, այն նիւթական յատկացումները որ անում է նա եւ Միջազգային Դրամատունը, այն հետաքրքրութիւնը որ ցոյց են տալիս Ամերիկան եւ Անգլիան Իրանի տնտեսական ու քաղաքական կեանքին ու վիճակին, այս բոլորը նշաններ են որ Արեւմուտքը մեծ նշանակութիւն է տալիս Իրանին:

Իրանը, մեր կարծիքով, կենաց եւ մահու հանգոյցն է Միջին, Մերձաւոր եւ Ծայրագոյն Արեւելքի: Ահա թէ ինչու ցարական եւ Խորհրդային Ռուսաստանի վարիչներն ու քաղաքագէտները այնքան մեծ ուշադրութիւն են կեդրոնացնում Իրանի վրայ եւ վճռական ճիգեր գործ դնում, Իրանը ձեռք անցնելու համար: Եւ պիտի շարունակէ Խորհրդային կայսերապաշտութիւնը իր դաւադրութիւնները Իրանի դէմ, քանի որ աշխարհը նուաճելու եւ կոմունիզմ հաստատելու հեռաւոր նպատակն ունի:

(Շար. 6)

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԳԱՐԻՏՆԵՐ

Առիթով մը ֆրանսացի գրագէտ մը՝ Ռոմէն Ռոլան կ'ըսէր, թէ հայ ժողովուրդը աշխարհի ամէնէն երգասէր, երգստեղծ եւ բանաստեղծ ազգերէն է:

Իսկապէս, կա՞յ բան մը, որ մեր էութիւնը գարէ գար արտայայտած չըլլայ մեծաշունչ քերթուածներով, ազատանգակութ, մանրիկ տաղերով, բնութեան երգերով եւ աստղացոլ խաղերով: Մեր աշխարհի հայախօս գետիւնները եւ ծաղրանխատ լեռները, ջուրերու պաղ շունչը եւ սրտաթունդ շառաչը, պատմական անցքերը եւ դէմքերը, գութանն ու ծաղիկները՝ ամէն, ամէն ինչ երգով ունկնդրած եւ արտայայտած ենք: Սերունդներ եկած եւ անցած են եւ այդ ձեւով խօսած իրարու հետ, բնութեան եւ աշխարհի հետ, խօսած են խաղաղասէր մեր ժողովուրդի մասին, աշխարհաշէն գործերու մասին, եւ միշտ՝ ինքնատիպ, ինքնաբուխ եւ ծանրակշիռ խօսքով: Թէ՛ ուրախութեան, թէ վշտի ժամուն, թէ բնաշխարհին մէջ՝ թշնամին վանելու պահուն եւ թէ օտար ճամբաներու վրայ՝ պանդխտութեան դառնակսկիծ օրերուն, տարիներուն եւ դարերուն: Ու թէեւ կ'ըսեն, թէ վշտահար մարդը չի կրնար երգ յօրինել, այսուհանդերձ, հայ մարդը այս պարագային ալ տոկացեր ու երգեր է: Եւ ինչպէս է երգած, ինչեր է երգած օտարութեան մէջ՝ մինակ եւ անընկեր, գըրկուած եւ անապահով:

Ահա այդ օտարութեան հառաչներն եւ թառանչները, շշունջներն եւ մրմունջները, այրուած սրտի երգերն եւ վէրքերն են, որ մէկ հատորի մէջ ամփոփած, տարբերակներով, վերլուծութիւններով եւ մեկնաբանութիւններով մեր սեղանին վրայ դրած է գրականագէտ Մ. Մկրտիչեան:

Երկար ներածականին մէջ գիտական վերլուծութեան ենթարկած է երգերը, խմբաւորած եւ դասաւորած է ըստ օրկանական կապակցութեան, ըստ նոյն մայր նիւթի առանձին ճիւղաւորումներուն:

Ուսումնասիրողը հարուստ փաստերով կը քննէ այն ուղին, որ անցած է հայ բանարուեստի այս շատ չեշտուած, քնարական ճիւղը՝ հաւաքման, հրատարակութեան եւ վերլուծութեան իմաստով: Ցոյց կուտայ, որ 19րդ դարը բախտորոշ եղած է Հայութեան համար: Արդարեւ, այդ ժամանակաշրջանէն սկսեալ գրի առնուեցան «Սասունցի Դաւիթ»ը, հայկական հէքեաթները, խաղիկները, առակները, առածները, կենդանավէպերը, ջան գիւլիմները, մանիները, հանելուկները, նաեւ պանդխտութեան երգերը՝ անտունիները: Եւ տարօրինակ զուգադիպութեամբ պանդուխտ բանաստեղծ մը եւ գիտնական մը՝ Հ. Ղեւոնդ Ալիշանն է, որ առաջին անգամ ըլլալով հաւաքած եւ հրատարակած է մեր ժողովուրդին բանաստեղծական հանճարին այդ եզակի կըտորները, որոնց թւին նաեւ «Կռունկը»: Ինքն էր, որ ի շարս այլ գործերու, «մեր աշխարհաբար առաջին պարբերականներէն մէկուն՝ «Բազմավէպ»ի մէջ, 1847ին հրատարակեց այդ գործերը, այնուհետեւ, 1852ին, գրական այդ գանձերուն բնագիրները եւ անոնց անգլերէն արձակ թարգմանութիւնը լոյս ընծայեց Վենետիկի մէջ: Ամերիկացի ծանօթ բանաստեղծ մը՝ Հենրի Լոնկֆելօ, հեղինակը «Հայավաթի երգը» ծանօթ քերթողագիրքին, արձակէն չափածոյի կը վերածէ սոյնցմէ մէկ քանին: Այս թարգմանութիւններէն ճիշդ մէկ դար ետք, բանաստեղծ Խաչիկ Դաշտենց հայերէնի թարգմանեց ամերիկացի բանաստեղծին այս գլուխ - գործոցը:

Ապա, յաջորդաբար, հրապարակ հանուեցան պանդխտութեան հարիւրաւոր երգեր: Եւ զարմանալի՞ է միթէ, որ մեր այդ տաղերուն մէջ կենդանի են, կը բաբախեն հայ աշխարհը, անոր կարօտը, անոր երկինքը եւ հողը, արեւն ու ջուրը: Երբեք: Եթէ աշխարհի իմաստուններէն մէկը ըսած է, թէ իմ հարստութիւնս իմ մէջս է, ապա ամէն մէկ հայ պանդուխտ կրնայ նոյնը ըսել, քիչ մը տարբեր ձեւով, այսինքն՝ ես Հայաստանը իմ սրտիս մէջը կը պահեմ: Ահա թէ ինչու պանդխտութեան երգերուն մէջ կը տեսնենք եւ կը շօշափենք Հայոց աշխարհը, սակայն այլ առումով եւ տրամադրութեամբ՝ պանդուխտի կարօտով, կարօտ մը, որ կը մաշէ, կը մխայ մարմանդ կըրակի պէս, անվերջ եւ անվախճան:

Մ. Մկրտիչեան ցոյց կուտայ այդ երգերուն անանուն հեղինակները, որոնք ճոխացուցին թէ մեր չափածոյ խօսքը, թէ մեր հողին, ստարեցին մեր ինքնաճանաչումին, նոյնիսկ դժնդակ պայմաններուն մէջ սորվեցուցին կապուած մնալ. այնքան արիւնոտած, բայց յարակենդան Հայոց հողին, չանջատուել անկէ, չհեռանալ, չօտարանալ, պանդուխտ չդառնալ: Երգերուն հեղինակները, ի տարբերութիւն ժողովրդական այլ ստեղծագործութիւններուն, անհամեմատ բազմաթիւ եւ բազմազան են: Եւ ասիկա բնական է: Պանդուխտի մնաք բարովին մասնակցած են հայրը, մայրը, կինը, քոյրը, եղբայրը, ընկերը եւ դրացին:

Ու կ'երթայ Հայը դէպի օտարութիւն, ուր «երկինքն է գարիբ, գետինն անծանօթ»: Կ'երթայ ակամայ, քանի որ հաւասար բաներ են «մեմ մեռնիլ, մեմ գարիբ երկիր գնալ» (էջ 90):

Ի՞նչ օրի մէջ կ'իյնայ պանդուխտը հեռու աշխարհին մէջ, կը յաջողի՞ բան մը վաստըկիլ, որուն համար տարիներ շարունակ կը զրկուի զաւակներուն գուրգուրանքէն, կնոջ սէրէն, հարազատներու տեսքէն:

Նոր է բացուեր կարմիր վարդի տերեւը,
Կրակով է լցուեր սրտիս վէրեւը,
Բաշածներս ալ չեն քաշեր լեռները,
Ցաւերս ալ պատմեմ կուլան քարերը:

Օտարութեան մէջ գարիբին անկողինը տախտակն է, սալ քարն ալ՝ բարձ, թաց է թաշկինակը: Ցերեկը նետի պէս այս ու այն կողմը կը նետեն զինքը, իսկ գիշերն ալ կ'իյնայ աղեղի պէս:

Սակայն պանդուխտին սիրտը այնքան մարդկային է, այնքան ազնիւ զգացումներով լեցուն, որ կը մոռնայ իր անձնական դժոխային կեանքը... Ան մարդ է, կը տանջուի իրեն պէտներուն կարօտովը, կը բողոքէ այն ստորին մտայնութեան դէմ, թէ՝ ուր հաց, հոն կաց: Չի ծածկեր իր ծանր օրը, սիրտը խոցուած է, կերած հացը՝ լեղի ու ջուրը՝ հարամ: Այսուհանդերձ չի տրտնջար. «Այրիլս չէ՛մ հոգայ, ձեզնէ՛ կարօտ եմ, սիրելիք, ձեզմէ կարօտ մնացի»: «Ես մարդ եմ մարդկանց համար ու նրանց մէջ» — այս է գարիբին խօսքը:

ՄՈՒՇԵՂ ՆԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՑԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Փնտռեց, այո... փնտռեց...

Ու գտաւ...

Այսինքն թէ՝ զգաց իր արեան այն ուժգին ձգողութիւնը զոր մայրերը միայն կրնան հասկնալ:

— Ահ, Աստուած իմ... բացագանչեց Թշուառ կինը՝ ծունկի եկած ու ձեռները երկար կցած: Ան է, պարոն Թիւրանտ, ան է... ես չեմ սխալիր... իմ սիրտս կը զգայ... իմ հոգիս կը վկայէ:

Լութֆի աղա այս տեսարանին վրայ՝ շուարած մնաց: Գրեթէ գոզգղաւ մօտեցաւ շղթաներու մէջ քաշկռտուած երիտասարդին, որ քունին մէջ խօսքանկ հառաչանքներ կը հանէր, ու երկու անգամ ձայնեց.

— Պատրիկ, Պատրիկ...:

Կալանաւոր երիտասարդը, որուն Պատրիկ անունը տուած էր Լութֆի աղա, խկոյն աչքերը բացաւ ու սարսափելին կերպով մը իր նայուածքը նետեց շուրջը գտնուողներուն վրայ:

— Զաւակս... զաւակս... մրմնջեց խեղճ կինը դողդղալով անոր շղթայակապ ձեռքը բռնելէն ետքը:

Ու խեղդուած, ջախջախուած, ինքնիրմէ ելած գրութեան մը մէջ՝ ինկաւ երիտասարդին կուրծքին վրայ:

Երիտասարդը մէկէն ի մէկ չկրցաւ պատասխանել:

Շարժում մը ըրաւ... գերագոյն ճիգ մը ըրաւ ինքնիրենը. վերջապէս հոգւոյ խղդուկ ճիչով մը՝

— Մայր իմ... բացագանչեց:

Լութֆի աղա թողուց որ այդ երկու կարօտակէզ հոգիները փարին իրարու.. արտասուեն ու իրենց զառնութիւնը թափեն:

Արդարեւ, այն հուժկու, զաղանաբարոյ կարծուած երիտասարդը ջախջախուած էր այնպիսի վշտի մը ներքեւ, որուն դառնութիւնը չի բացատրուիր:

— Ո՛հ տարաբախտ զաւակս, խեղճ զաւակս, կը կրկնէր կինը՝ արցունքի հեղեղներ թափելով...:

Ի՞նչպէս... ի՞նչպէս եկար մինչեւ հոս, մայր իմ, հառաչեց երիտասարդը՝ խեղդուած ձայնով մը:

— Մի հարցըներ, զաւակս... մրմնջեց Թշուառ կինը: Բաւական է որ գուն գրկիս մէջ ես... բաւական է որ քու կարօտովդ չմնացի աշխարհքիս վրայ: Բայց ի՞նչ ըրիր... ի՞նչ է յանցանքդ... ինչու կաշկանդուած ես այս սոսկալի շղթաներուն մէջ:

Երիտասարդը սարսռաց...: Իրեն այնպէս եկաւ որ կը խեղդուէր իր հոգեկան փղձկումներու մէջ: Ի՞նչ ըսէր... ի՞նչ պատասխանէր այն կնոջ, որ իր մայրն էր եւ որուն անձնուիրութեան հանդէպ կը դողդղար, ինչպէս կը դողայ մեղապարտ մը պաշտած սուրբի մը առջեւ:

(Շար.)

Այրի Տիկին Խըտըչեան, Տէր եւ Տիկին Արթիւր Խըտըչեան, Տէր եւ Տիկին Աշոտ Սէրճանեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Լօրան տը Շուքասի եւ աղջիկը, Պ. Կրեկուար Նարլեան, Այրի Տիկին Թամուրեան, Պ. Քտուար Թամուրեան, Այրի Տիկին Ըէխեան, Այրի Տիկին Եաւրուեան, Տէր եւ Տիկին Զիլքան, Այրի Տիկին Փըրիքեան, ինչպէս նաեւ Խըտըչեան, Սէրճանեան, Վարդանեան, Գարայեան եւ Շուքասի ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, մեծ մօր մայրիկին եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆԱՐԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Թամուրեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 3-ին, 82 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի, ժամը 15·30ին, Ժուէնվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Գրիգոր Գավչեան եւ զաւակները իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԶԱՊԷԼ ԳԱՎՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Հանգստեան տուներուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ:

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւններէն կը խնդրուի չխաչաձեւել:

×

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկուն, Րիւ տիւ Նուառի սրահը:

ԱԶԴ ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ չտան:

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ'ընդունի:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Շէք - Փօսթալի թիւն է.—
C. C. P. PARIS 5460-11

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Պօմոնի Ս. Սահակ - Մեսրոպ սրահին մէջ, Նոյեմբեր չորսին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղարուեստական շատ խնամեալ բաժինով մը, տեղի պիտի ունենան բանախօսութիւն, նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ խմբական պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

ՁՐՈՅՑ

Սէն - Ճոն Փէրսի (Նոպելեան մրցանակ)
Հայր Ներսէս Ակինեանի
Անտրէ Ռուսոյի
Կոստան Զարեանի
Սիմոն Վրացեանի հետ

Շատ հետաքրքրական հատոր մը զոր պիտի կարդաք հաճոյքով:

Ստանալու համար դիմել Փարիզի հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G. POLADIAN
53, Avenue de t-Julien
Marseille - 12e

Գին՝ Թղթակազմ 5 Ն. Ֆ., Լաթակազմ 7·50 Ն. Ֆ.:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՇԱՀԱՆ
ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՊԱՆԵՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբը, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին:
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 21ին:

×

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ:

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ: Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

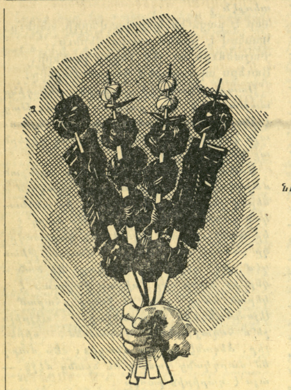
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 10 OCTOBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9225 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5026

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

—o—

Մայր հայրենիքէն հեռու, լքուած իր հարազատ պետութենէն, բաժնուած երկաթէ վարագոյրով, բայց եւ այնպէս հայ ժողովուրդը գիտէ պահել իր գաղափարի ազատութիւնը եւ արժանի յարգանքը տալ այն մեծ կազմակերպութեան որ կը կոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւն եւ որ իր հերոսական պայքարներով գիտցաւ հիմը դնել ու աշխարհի քարտէսին վրայ արձանագրել անկախ Հայաստան մը, նոյն Հայաստանն է որ գոյութիւն ունի մինչեւ այսօր տարբեր վարչակարգի տակ :

Այդ է պատճառը, որ ինչպէս միշտ, այս տարի եւս Հայոց ժողովուրդը եկած էր, աւելի քան հաւատաւոր լեցնել, Զ. Թաղամասի քաղաքապետարանի մեծ սրահը Հոկտեմբեր 7ի գիշերը :

Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ բանուոր»ով : Բեմի ճակատը կը զարդարէր Դաշնակցութեան զինանշանի մեծադիր պաստառը շրջանակուած Ֆրանսական ու հայկական եռագոյններով :

Օրուան նախագահ ընկեր Հրանտ-Սամուէլ բեմ բարձրանալով ծափերու մէջ ըսաւ իր բացման խօսքը հետեւեալ բովանդակութեամբ .—

« Եօթանասունեւմէկ երկարաձիգ տարիներու բեղմնաւոր վաստակով բեռնաւոր, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կուգայ հանդիսաւորապէս ըսելու այսօր հայ ժողովուրդին, որ իր հարազատ զաւակը պատնէշի վրայ է միշտ, իբրեւ արթուն պահակ հայկական դատին » :

« Դաշնակցութիւնը անցեալին մէջ ամէնէն դժնդակ պայմաններու տակ իր տարած արի արանց գործերով արժանացած է հայ ազգի երախտագիտութեան եւ անկեղծ համակրանքին » :

« Երեք շրջանի կարելի է բաժնել իր պատմութիւնը : Առաջինը կը սկսի 1891ին եւ կը վերջանայ 1918 Մայիս 28ին : Այս շրջանը հերոսական դրուագներու անվերջ շարան մըն է : Հազարաւորներ զինուորագրուած են անոր սուրբ դրօշին տակ՝ իրենց արիւնն են տուած յանուն ազատութեան : »

«Ցարգանք անոնց պանծալի յիշատակին : (Ցոտնկայս մէկ վայրկեան լռութիւն) :

«Երկրորդ շրջանը կը կազմեն Հայաստանի Հանրապետութեան փառապանծ տարիները : Հայ ժողովուրդը, Դաշնակցութեան ղեկավարութեան տակ, ապրեցաւ ազատութեան խանդավառ օրեր, իր սեփական հայրենիքին մէջ : »

« Երրորդ շրջանը սկսաւ անկախութեան կործանումէն վերջ եւ ցարդ կը շարունակուի : Աւելի քան չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր Դաշնակցութիւնը իր կուսակցական մեքենան շարժման մէջ դրած է հայապահպան գործին, բացի իրմէ իր կողքին աշխատող կանացի-բարեսիրական, կրթական - մշակութային, որբախնամ ու մարզական կազմակերպութիւնները, որոնք իրենց շուրջ համախմբած են Հայութեան լաւագոյն տարրերը եւս նուիրուած են նոյն նպատակին : Իր թերթերն ու հրատարակութիւնները վառ կը պահեն հայրենասիրական զգացումները նոր սերունդին մէջ :»

« Ազատ եւ անկախ Հայրենիքի գաղափարականը դարձած է իր հաւատամքը, որուն հաւատարիմ կը մնայ իր ծնունդէն ի վեր :

« Դաշնակցութիւնը իբրեւ վերջնական չընդունիր ներկայ դրութիւնը : Կը պայքարի նահանջականներուն եւ պարտուողականներուն դէմ : Ներկայ Հայաստանը որ իր ձեռակերտն է, կը նկատէ կորիզ մը, որուն վրայ պէտք է աւելնան մեր պապերու պատմական հողամասերը, Արարատէն անդին : Կը պայքարինք մեր ժողովուրդին պարտադրուած խորթ վարչաձեւին դէմ, ու կը պահանջենք ազատ ու անկախ հայրենիք : Երբ բոլորը դասալիք եղած, գլուխ կը ծռեն բռնաւորներու առջեւ, Դաշնակցութիւնը անխախտ կը մնայ իր գաղափարականին վրայ : Տէր ու պաշտպան կը կանգնի հայկական արդար դատին, մինչեւ իրականանայ անկախ եւ միացեալ Հայաստանը :

« Չեն մեռնիր այն ազգերը, որոնք հաւատք ունին ապագային վրայ, կը դիմակալեն ձախորդութեանց եւ չեն կորսնցներ իրենց յոյսը : Հայը դարերով կուրծք տուած է ամէն գոյնի բռնակալութեանց եւ յաղթած, պահելով իր գոյութիւնը, իր լեզուն, կրօնքը, գրականութիւնը եւ մշակոյթը : Մենք կը պահանջենք Հայաստանի ներքին թէ արտաքին սահմաններու ընդարձակումը, Այսինքն Միացեալ Հայաստան : Այսօր Ասիոյ եւ Ափրիկէի գոյնզգոյն ժողովուրդները անկախութեան տիրանալով իրենց ազգային դրօշակը կը տնկեն ՄԱԿի հոյակապ շէնքին առջեւ : Մենք կը պահանջենք անկախ Հայաստան, որպէսզի մեր նուիրական եռագոյնն ալ երթանք տնկելու ազատ ազգերու պալատին առջեւ : »

Ապա բեմ կը հրաւիրուի օրուան բանախօս ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան, որուն խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել .—

« Եօթանասուն տարի յետոյ, այսօր այս բեմէն Հ. Յ. Դաշնակցութեան իբր մէկ համեստ զինուորը կը կրկնեմ մեր նախնիքներու խօսքը՝ «Մահ կամ Ազատութիւն» : Այս երեք բառերուն մէջ է պարփակուած ամբողջ իմաստը Հ. Յ. Դաշնակցութեան իտէալին :

«Ան, հրապարակ իջաւ այս նշանաբանով եւ ինչ մեծ հերոսներ հրապարակ նետեց որոնք խոր հաւատքով կռուեցան ու զոհուեցան հայ ժողովուրդի պատուին եւ հայրենիքին համար : »

« Այս է մեծութիւնը Դաշնակցական կազմակերպութեան : Մեր բարոյական ուժը երէկ պարտուեցաւ Ֆիզիքական ուժէն եւ մենք այսօր ստիպուած ենք կրկին պայքարելու այդ նպատակին համար, ի խնդիր ազատութեան : Մեր այս պայքարը սակայն, մեր հակառակորդները տարբեր ձեւով կը ներկայացնեն դժբախտաբար, շարափոխելով : Դաշնակցութեան համար դիւրին է կռուիլ թշնամիին դէմ, սակայն որքան դժուար է իրեն համար պայքարիլ իր իսկ եղբօրը դէմ : Մեր դրացի ժողովուրդները, նոյն իսկ Թուրքերը ունեցան բազմաթիւ կուսակցութիւններ, սակայն անոնք ժամանակի ընթացքին փոշիի վերածուեցան, իսկ Դաշնակցութիւնը, ի պատիւ իրեն՝ կ՚ապրի մինչեւ այսօր որովհետեւ ան հայ ժողովուրդի հարազատ զաւակն է, անոր անկախութեան եւ ազատութեան ծառայող անձնազոհ միակ կազմակերպութիւնն է :

«Քառասուն տարի է քառասուն անգամ թաղեցին Դաշնակցութիւնը, բայց ան այսօր աւելի քան երբեք կանգուն է իր ամբողջ գաղափարաբանութեամբ, նոյն իսկ հայրենիքի մէջ, ապացոյց՝ որ Սասունցի Դաւիթներու արձաններ կը կանգնուին Երեւանի հրապարակներուն վրայ : »

« Բոլոր տեսակի մեր հակառակորդները, օտար երկիրներ նստած, չեն ուզեր իրենց հանդիսար զոհել ու Հայաստան երթալ, սակայն հայրենասիրութեան դասեր կուտան Դաշնակցութեան նման կազմակերպութեան մը որ իր անհամար ընկերներու արիւնով ներկած է Հայաստանի հողը, կուրծք տալով թշնամիին դէմ : Գիտենք որ մեր գաղափարական պայքարը դժուար է, բայց աննկուն կերպով պիտի պայքարինք մինչեւ հնչէ ազատութեան ու անկախութեան ժամը : »

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ ուղերձ մը կարդաց ընկեր Օ. Ալթունեան :

Գեղարուեստական բաժինը կը կազմէր Հանդէսին երկրորդ մասը :

Պ. Ա. Մեսումենցի ղեկավարութեամբ քառեակ մը նուագեց զանազան կտորներ եւ մասնակցեցաւ մեներգներուն :

Օր. Շաքէ Պէնկեան և Սուրէն Անդրէասեան ինչպէս նաեւ Գրիգոր Ցովէփեան յուզումով մեներգեցին զանազան ազգային երգեր : Արա Գրիգորեան արտասանեց յաջողապէս : Զանազան մրցանակներու արժանացած, Օր. Իռէն Ֆարշիեան դաշնակի վրայ վարպետութեամբ նուագեց եւրոպական դժուարին կտորներ եւ արժանացաւ ծափեփունջի : Օր. Թառօն եւ Օսմանճեան իրենց հաճելի մասնակցութիւնը բերին հայկական պարերով :

Խօսնակի պարտականութիւնը կատարեց Ընկեր Ե. Գրիգորեան :

Կէս գիշերէն յետոյ սկսան եւրոպական պարերը Րօպէրթօ Սէրօ նուագախումբի ղեկավարութեամբ :

Մասնաւորաբար ոգեւորիչ էր տեսնել Նոր Սերնդական երիտասարդութիւնը, որ քովընտի սրահին մէջ սեղաններու շուրջ տասնեակներով բոլորուած հայրենասիրական ու յեղափոխական երգերով օդը կը թնդացնէր ծայրահեղօրէն խանդավառուած : Պարերն ու խրախճանութիւնները տեւեցին մինչեւ կիրակի առաւօտ շատ հաճելի մթնոլորտի մէջ :

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

—o—

Շարաթ առտու սպանական ոստիկանութիւնը ընդառաջ երթալով ֆրանսական կառավարութեան դիմումին, ձերբակալեց 17 Ֆրանսացիներ, ծանօթ իբրեւ աէքթիվիսք : Ֆրանսական կառավարութեան ստացած լուրերուն համաձայն, նոր խլրտումներ կը պատրաստուին Ալժերիոյ մէջ եւ այդ պատճառաւ, Ֆրանքոյի ոստիկանութիւնը ուզեց «անգործութեան» մատնել Արկու, Լաշըրուա, Լակայառ, Օրթիզ եւ իրենց ընկերները : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն այս ձերբակալութեանց թիւը կրնայ 200ի հասնիլ :

Կիսամսեայ Իտալական թերթ մը Էուրոփա Լիպեռա կարգ մը լուրեր կը հրատարակէ ըստ որոնց Ֆրանսացի աէքթիվիսթները կը փորձեն համախմբուիլ Իտալիոյ մէջ, ուր Փաշական ուրիշ շարժում մըն ալ գործի անցած է եւ ասոնց հեռանկարներն են .— Ա) Փուչ մը Ալժէի վրայ : Բ) Գերահարեկչական շարժում մը Ֆրանսայի մէջ : Գ) Ֆաշական շարժում Հռոմի մէջ : Ծայրայեղ ձախ հռոմէական թերթ մը արձագանգ կը հանդիսանայ այս տեղեկութեանց, որոնք խնդրոյ առարկայ կ՚ընեն նաեւ Ժագ Սուսթէլ (ծանօթ է որ այս վերջինը Իտալիա կ՚ապրի Ալժէի դէպքերէն ի վեր) :

× Արմատականներու համագումարը տեղի ունեցաւ Ռօյանի մէջ : Կուսակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ Մօրիս Ֆօռ : Կուսակցութեան փափաքն է որ « Եթէ վարչաձեւը պիտի տեւէ», ձախերու համախմբումը կատարուի, դանդաղօրէն : Դէմ են Մենտէս - Ֆրանսի հրապարակ դրած գաղափարին, 60 օրուան առժամեայ կառավարութեան մը համար :

Ժողովրդական Շարժումը, իր կողմէ չինայեց քննադատութիւնները տը Կոլի վարչաձեւին դէմ : Ընդհանուր դիծերուն մէջ, սակայն խոհեմ կը մնան եւ որոշեցին պահել իրենց երեք նախարարները դահլիճին մէջ : Կ՚ուզեն սակայն որ տը Կոլ կազմէ «ազգային համերաշխութեան» դահլիճ մը : Ցետոյ չեն գիտեր թէ որո՞ւն կրնայ շահ ապահովել, տը Կոլի անկումը : Չեն կարծեր (Փլիմլէն յայտնեց այս կարծիքը) որ ժողովրդավարութիւնը շահի : Այդ պատճառաւ կուսակցութիւնը կը շարունակէ զօրավիգ մնալ տը Կոլի :

× Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ, միջադէպերը կը շարունակուին : Կիրակի օր, Օռանի մէջ, մահմետական մը սպաննելէ ետք Եւրոպացի մը որ հեծանիւով կ՚երթար, վառելանիւթ լեցուց դիակին վրայ եւ կրակի տուաւ : Նոյն օրը 114 անձնաւորութիւններ կոչ մը ստորագրեցին, հանդարտութեան հրաւէր կարդալով գրգռուած ամփոխին :

Նախարար Լուի Ժոքս կը շարունակէ իր խօսակցութիւնները Բոշ - Նուար (Ալժէ) :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Կաթ. Պատուիրակ՝ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան, որ, ինչպէս գրած էինք, Հռոմ մեկնած էր, յանուն Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ, ուղղափառ եկեղեցիներու ժողովին մասնակցելու, Փարիզ վերադարձաւ առջի օր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ճանչցաւ Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը, իրեն հետեւեցան Պուլկարիա, Չեխոսլովաքիա եւ Ժողովրդավար Գերմանիոյ հանրապետութիւնը : Միացեալ - Նահանգները հաղորդագրութիւն մը հրատարակեցին, ուր կը յայտնեն թէ կը յուսան որոշում մը տալ « ի մօտոյ» :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ կառավարութիւնը ճշդեց թէ Եգիպտոս երբեք նուէրներ չէ տուած Սուրիոյ (Նասըր այսպէս յայտարարած էր առջի օր) : Այդ «նուէրները» պարզապէս փոխառութիւններ էին, ըսաւ Տնտեսութեան նախարարը, զորս Եգիպտական Ազգային դրամատունը կ՚ընէր 4,5առ հարիւր տոկոսով :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ կարգ մը ռումբեր պայթած են, առջի օր Քուէ Շէյ եւ Պէյրութ Մասսաա թերթերու շէնքերուն մէջ :

ԱՆՏԻՈՔԻ Յոյն Ուղղափառ Պատրիարքը՝ Թէոտոսիոս Զ., ընկերակցութեամբ Դամասկոսի բոլոր քրիստոնեայ համայնքներու պետերուն, այցելութիւն մը տուած է Սուրիոյ նոր կառավարութեան ղեկավարին եւ յայտնած Քուզպարիի թէ քրիստոնեայ զանազան համայնքերնը անվերապահօրէն զօրավիգ կը կանգնին իրեն :

ԻՐԼԱՆՏԱ նոր խորհրդարան մը ունի : Կառավարութեան կուսակցութիւնը Ֆիաննա Ֆէյլ կորսնցուց իր բացարձակ մեծամասնութիւնը : Բայց 144 աթոռի վրայ կը պահէ 70 աթոռ (նախապէս 78) :

ԱՐՔ ՏԸ ԹՐԻՈՆՖԻ մրցանակը շահեցաւ իտալական ձի մը Մոլվետօ որ 70 միլիոն շահ բերաւ իր տիրոջ :

ՍՈՒՐԻՈՅ յեղափոխական կառավարութիւնը լուծեց բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները :

ՅՈՅՆ ուղղափառ եկեղեցւոյ պատրիարքը՝ Բենետիկթոս Ա. առջի օր « Սուրբ - Գերեզմանի» կարգի մեծ Խաչը տուաւ Քենըտիի : Միացեալ Նահանգներու նախագահը ութերորդ անձնաւորութիւնն է, Դ. դարէն ի վեր, որ կ՚արժանանայ այս շքանշանին : Ս. Գերեզմանի ուղղափառ կարգը կը տարբերի կաթոլիկէ կարգէն որուն աւագ կարգապետն է՝ Կարդինալ Քանալիի վախճանումէն ի վեր, Կարդինալ Թիսըրան :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ տեղեկատուութեան նախարարը՝ Մասմուտի «հեռացուեցաւ » կառավարութենէն : Ծանօթ է որ Նոր - Տեսթուրի «տաք գլուխները» որոնց մէջ է Մասմուտի դէմ էին Պուրկիպայի խաղաղատէր քաղաքականութեան, Պիզերթի առթիւ :

ՔԱՋԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այդ խմբի ղեկեկավարն ղարդն էր, մեր աննման ժողովրդական հերոսը, Սեբաստացի Մուրատը, լեցուն ու կայտառ կազմով, խոհուն դէմքով, ուժի ու խելքի մարդը, որ իմ վրաս, մեր Վահագն աստուծու տպաւորութիւնը կը ձգէր։ Այդ Սեբաստացի հերոսը, որ ընդհանրապէս յայտնի էր անվախ կորովութեամբ, թէեւ զրեթէ անգրագէտ, զարմանալի սուր ըմբռնողութիւն եւ դատելու մեծ կարողութիւն ունէր։ Ես կարծեմ չեմ սխալուիր, եթէ ըսեմ թէ խմբի ուղեղն էր ան, պարզ, կորուկ, եւ միշտ ուղիղ դէպի հարցը։

Տարիներու ընթացքին, ես բաւականաչափ տաճկահայ խմբապետներու հետ ծանօթացեր եւ անձնական շփում ունեցեր եմ, ճանչցածներուս մէջ, իմ դատողութեամբ, Մուրատը ամենաբարձր տեղը կը գրաւէ իր բազմակողմանի յատկութիւններու շնորհիւ։ Փաստելու կարիք չկայ անոր անվախութիւնն ու կորովութիւնը, բայց ատկէ աւելի ան եւ ղեկավար մըն էր, ոչ սովորական իմաստով։

Հայ – թաթարական ընդհարումներու ժամանակ, Դալարադեազ եւ Զանգեզուր, երբ հուշակը մունետիկի նման առջեւէն կը վազէր, ան, զարմանալի անտարբերութեամբ դէպի փառքը, իր զործով տարուած, ուրիշ բան չէր տեսներ, բայց միայն իր պարտքը։ Խելօք եւ մտածող, պարզ ըլլալու չափ համեստ, բայց եւ տպաւորիչ, իր ձեւի ճարտասան, որու խօսքերը ուղղակի ժողովուրդի հոգու խորքը կը մտնար, ինքնազուսպ եւ հաւասարակշռուած, ամէն դուռ իր առջեւ բաց զտնող, բայց երբեք այդ ազատութիւնը չշահագործող, Մուրատը ժողովրդական հերոս մըն էր, առանց սակայն հերոս ըլլալու գիտակցութեամբ արբեցած ըլլալու։ Բացառիկ, գեղեցիկ տիպ մըն էր ան, մեր Մասիսի պէս հըսկայ, առնական եւ սարալանջերուն ծաղկած վայրի վարդենիի ծաղիկներու նման զուարթ եւ հոտաւէտ։

Այդ խմբի հոգին էր Կայծակ Առաքելը, կամ Ալան, մէկը մեր ամենահին հայդուկներէն։ Երզնկացի Քեռիի զործակիցներէն, Կայծակ Առաքելը զարմանալիօրէն կենդանի եւ անհանգիստ, հակառակ խումբի ամենատարեցը ըլլալուն, զզուարթութքի ազդանշանը տուողը կը լինէր միշտ։ Անկասկած էր որ բոլորը կը սիրէին եւ կը յարգէին զինքը, եւ խաթրը կը պահէին։ Դժուար է ըսել թէ Ալան քանի կռուի մէջ է զտնուած, քանի խումբի է մասնակցած, այնքան որ բազմաթիւ են անոնք։ Զարմանալի քնքշութեամբ մը սակայն, այդ քիչ մը կծու ու ծաղրող լեզու ունեցող մարդը, կապուած էր իր երեք ընկերներուն, Մուրատին, Աւոյին եւ Սեպուհին։ Ասոնք յայտնի չորրորդութիւն մըն էին Դաշնակցութեան մէջ, դեռ Սասուն չզնացած։

Տեսե՞ր էք, զարնան, տերեւներու մէջ կորած մանուշակը, հոտը կայ ու ինքը չերեւար… այդ Կիմիւչխանեցի Աւօն էր, Կայծակ Առաքելի եւ Երզնկացի Քեռիի զինակից ընկերը։ Դժուար է զայն ներկայացնել, այնքան որ կը սիրէր ստուերի մէջ մնալ, ինքնամփոփ ու լուռ։ Ան այն տիպերէն էր, որոնք փառքեր կը կերտէին։ առանց սակայն մասնակից ըլլալու անոր։ Ես երբեք չեմ հանդիպած անհատի մը, որ այնքան բնականօրէն, առանց իր եսը ցուցադրելու կարողանար ապրիլ։ Երբ անոր կեանքի մասին մարդ կը լսէր անոր ընկերներէն, առաջին զգացումը բնականաբար զարմանքը կը լինէր, անսպասելի նորութեան մը հանդիպողի մը նման։

Կարծեմ աւելորդ պիտի լինէր ըսել թէ այս չքախումբի զարդերէն էր նաեւ Սեպուհը, Բաբերդցի Արշակը, որ ինձ կը յիշեցնէր Ողիսականի մաչքանի Կիկլոպը։ Հին վաստակաւոր ֆետայի մըն ալ ան, որ Հայաստանի ճամբաներուն վրայ մաշեցուց երիտասարդութիւնը։ Այդ խումբին մէջ, գրող բրոցը Սեպուհն էր, որ երբեմն բանաստեղծութիւններ ալ կը գրէր։

Մշեցի սակաւախօս Սէյտօ–Պօղոսն ալ, ոչ նուազ յայտնի որպէս հերոսական կռուող մը, այդ խմբի մէջ էր։ Այդ աննման հայդուկի մասին, Ռուբէնը իր յուշերուն մէջ, երկարօրէն կը խօսի, արժէ որ ընթերցողը անգամ մըն ալ կարդայ այդ տողերը, սքանչանալու համար Սէյտօյի անձնական քաջութեամբ, խիզախ կռիւներով։ Այդ հերոսը վերջը զոհ զընաց այնքան եղերականօրէն, հայ – քրտական համերաշխ զործունէութեան։

Խումբի ամէնէն երիտասարդը Մշեցի Սմբատն էր, բարձրահասակ սիրուն երիտասարդ մը, զուռզ մազերով, արծաթէ երկար քէօսթէկով մը զարդարած կուրծքը։ Սասունի բոլոր կռիւներուն մասնակցեր էր, ու վերջէն Անդրանիկին հետ դուրս եկած երկրէն։

Այս զլուխը վերջացնելէ առաջ, կ'ուզէի երկու խօսք ըսել «Շանթ» խումբի մասին։

Ինչպէս ըսի, այս չորսը, Կայծակ Առաքելը, Մուրատը, Աւօն եւ Սեպուհը իրար կապուած, անբաժան ընկերներ էին։ Դեռ 1902 թուականին, «Շանթ» խումբի թափառումներու ժամանակ, մենք կը հանդիպինք անոնց, որոնք Խանի խմբապետութեամբ, ու Դաշնակցութեան Արեւելեան Բիւրոյի կարգադրութեամբ, կը փորձէին երկու նոր ճիծեր բանալ, մէկը Բարթող սարով, Ղալա – Պօղազ, Հասան – Ղալայի մօտ վանք մը, Հերթիւ Խնուս եւ Սասուն, միւսը՝ Ղալա – Պօղազով Իսպիր, Լոռնք (Բաբերդի շըրջան) Կիղ, Դերջան, եւ Դերջանէն, Երզընկայի զիւղերու վրայով՝ Տէրսիմ։

Սակայն խումբը հազիւ սահմանը անցած կը նկատուի Թուրք կիներու կողմէ, եւ կը վերադառնայ։ Վերջէն երկրորդ փորձի մը պարագային, ճամբան կը կորսնցնէ, երկու օր թափառելէ վերջ կը վերադառնայ Ջրաբերդ (Ղարս), սարերուն վրայ ձիւն նստած ըլլալու պատճառով։

ՄԱԼԽԱՍ

«Ապրումներ»

ԲԱՆԱՀԻՒՍՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԳԱՐԻՏՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նուազ զառնակսկիծ չէ հարազատ աշխարհին մէջ ղարիբին սպասողներուն դըրութիւնը։ Եւ ղարիբութեան, այդ իրօք երկկողմանի ողբերգութեան ամբողջ զարհուրանքը արտայայտելու համար ինչքան առարկայական կը հնչէ այն խօսքը, թէ «մարդ որ մարդու կ'անիծէ, թող ասէ՝ ղարիբանաս…»։

Ղարիբին համար ամէն ինչ լեղի է, բացի տունէն եւ հայրենիքէն։ Արեւոտ օրն ալ իրեն համար ձմեռ է։

Երկինքն էր ամպել, կուգեր մարմար
ձիւն,
Կուգեր, կը թափէր վեր մալուլ մարդուն,
Մէկ ե՞ս եմ մալուր, թէ՞ աշխարհ
բիթուն…

Ղարիբութիւնը այնքան առօրեայ, չօչափելի բան եղած է, որ անոր պատկերն ալ գծած են նոյնքան շօշափելի, պարզ եւ ազդու արուեստով։ Կարելի է վրձին առնել եւ նկարել.

Ղարիբին աչեր խոցուէր ի լացէ,
Որտեղ որ կ'երթայ, ճամբան ի թաց է,
Շապիկը կտրտեր, մըսիկը բաց է…

Եւ այս պատճառով ան իրաւունք ունէր նախանձելու լեռներուն.

Երնէկ կուտամ, սարեր,
Ջուր չունիք, կանաչ զունաք.
Ո՛չ մահ ունիք, ո՛չ մեռանիք,
Ո՛չ ղարիբ երկիր կը զնաք։

Ղարիբութեան երգերը՝ Հայութեան տառապալի անցեալը պատկերացնող վաւերագիրներ են, իրականներուն համաժէք, միայն թէ աւելի խտացուած, աւելի ներշնչող եւ ազդեցիկ՝ իրենց սըրտայոյզ պարզութեամբ եւ բազմազանութեամբ, ոսկերչական նրբութիւններով։

Պանդխտութեան երգերուն արուեստն ալ ինքնատիպ է։ Քառեակը, երկտողը, եռատողը, կրկներգը, բանաստեղծական ճկուն ձեւերը եւ չափերը ուղղակի հիացում կը պատճառեն իրենց եզակի կատարելութեամբ։ Անոնց լեզուն բիւրեղի նըման յստակ է, զտուած եւ մաքուր։ Բառերուն ընտրութիւնը, պատկերներուն կառուցուածքը այնքան ճաշակաւոր են, այնքան պարզունակ, միշտ ինքնատիպ, նախորդին եւ յաջորդին չնմանող, որ կը յիշեցնեն մեր մանրանկարները։

Բանարուեստը, բառաչինութիւնը հոս կը շողշողան, ինկապէս, ադամանդի եռանգներով։ Քնքշութիւն, հոգիի տուայտանք եւ կարօտ, սպասում եւ ափսոսանք, երազանք՝ խաղաղ անկիւն մը հայրենիքի մէջ եւ այդ ամէնուն յարմար բառ եւ ոճ, լեզու եւ երանգ։

Այնքան զօրաւոր է հայրենիքին զգացումը, որ պանդուխտին արտայայտութեան բոլոր միջոցները՝ լեռ ու ձոր, ծաղիկ եւ թռչուն, աղբիւր եւ ջուր քաղուած են միայն Հայաստանէն։

Կայ նաեւ ուրիշ երեւոյթ մը, որ ուղղակի հիացում եւ զարմանք կը պատճառէ. տարիներ չարունակ հարազատ միջավայրէն կորուած պանդուխտը իր յոյզերը կը հիւսէ մայրենի հիւթեղ լեզուով։ Հատ ու կէնտ են օտարամուտ բառերը։ Ահա թէ ինչպիսի ուժեղ խառնուածքի տէր, իր մայրենի լեզուի քաղցրութիւնը, իր արժանապատուութիւնը ամուր պահող մարդ եղած է հայ պանդուխտը։ Անոր մէջ զօրաւոր եղած է ազգային ոգին ու միշտ կապուած զգացած է Հայոց աշխարհին։

Նաեւ իւրայատուկ գանձարան մըն է այս հաւաքածոն ազգային նիստուկացի, սովորութիւններու, կենցաղի, հաւատալիքներու, ժողովրդական նուիրական զգացումներու եւ առօրեային յարաբերութիւններու։

Իբրեւ զրական յատկանիշ, պէտք է նըշել, որ հաւաքածոյին մէջ, տպագրուածներէն զատ, զետեղուած են նաեւ անյայտ հեղինակներու զործեր, նոր հաւաքուած նմոյշներ։

Գիրքին կցուած է համառօտ բառարան մը, զոր կարելի էր ընդարձակել։ Շատ բառեր կը կարօտին բացատրութեան, որովհետեւ, երգերը, բնականաբար, զըրուած են Շիրակի, Վասպուրականի, Վանանդի եւ այլ շրջաններու բարբառներով։ Անտիպ նիւթերուն մէկ մասը (էջեր 224-225) պարզունակ է։ Իբրեւ պանդխտութեան երգեր հրամցուած որոշ զործեր կապ չունին նիւթին հետ, լոկ սիրերգներ են (257 – 258)։ Ղարիբութեան երգիչներուն մէջ յիշուած է Սայաթ – Նովան, որ ճիշդ չէ։ Անոր փոխարէն պէտք է ըլլար Մեսրոպ Թաղիադեան, որուն հիւսած «Զամբիւղաչէն աղջիկ» զողտրիկ բանաստեղծութեան մատաղ հերոսուհին հեռաւոր Հնդկաստանի մէջ զամբիւղներ կը հիւսէ եւ կը ծախէ, որպէսզի հայրենիք վերադառնայ։ Պէտք է ըլլար նաեւ Աբովեանի ժամանակակից վաղամեռիկ բանաստեղծ Գէորգ Միրիմանեանց՝ «Հայոց աղջիկներ, ձեր հողուն մատաղ» խորապէս հայրենաշունչ, ժողովրդական երգին հեղինակը։

Անուրանալի եւ գովելի է Մ. Մկրտչեանի թափած ջանքը։ Այս ընտիր ծաղկաքաղը պիտանի ձեռնարկ մըն է մեր բանարուեստով զբաղողներուն համար, ընթերցանութեան շատ հաճելի գիրք։

ՄՈՒՇԵՂ ՆԱՐԵԱՆ

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

— Հայ, հայ, հայ, միաբերան որոտացինք մենք եւ սկսեցինք թիավարել դէպի ափ։

Կենդանին կամ չլսեց մեզ, կամ այնքան էր տարուած հրապուրիչ հոտով, որ չըլսելու դրեց։ Դունչը աւազներին քսելով ուղիղ գնում է դէպի իր նպատակակէտը։ Մի տեղ կանգ առաւ, պտոյտներ զործեց, ինչ որ բան կերաւ. դա այն տեղն էր, ուր քիչ առաջ մենք նստել հաց էինք կերել։ Երեւի մեր սեղանի մնացորդների հոտն էր նրան քաշում, հիմի կը թէքուի կը գնայ դէպի Ջիլ գիւղի գիմացի բլուրը։

Այդ յոյսին էինք, երբ աղուէսը մեր ճաշի մնացորդները մաքրազարդելուց յետոյ, նորից բռնեց մեր հետքն ու շարունակեց կիսատ թողած իր որոնումները։

— Բշիր Ռուբիկ, հիմի անիրաւը եաբանին կը տանի, գոչեցի ես անհանգըստացած։

— Ոնց թէ եաբանին… Ինչո՞ւ անպայման եաբանին, վրաս զոռաց նա։

Իսկ ես համոզուած եմ, որ սրիկան հէնց իշխանաց իշխանին յափշտակելու համար է գնում։

Դէ ինչ ասեմ, որսորդ պիտի լինէք, որ հասկանաք, թէ ինչ է նշանակում զոհ տալ ամենախոշոր որսը։ Միայն մի բան իմացէք, որ առանց տատանուելու մենք մի ոչխար կը տայինք, քան այն փառահեղ իշխանը, որ յաջորդ օրը փուռը տըւած ձուածեղի նման կարմրած պիտի բազմէր սեղանին՝ մեր պատուաւոր հիւրերի առջեւ… Այդ պատճառով էլ մենք տագնապի մէջ էինք, իսկական տագնապի, որ պատում է մարդուս մեծ վտանգի պահին։

— Ո՞նց թէ ամենամեծը, նորից բողոքեց ընկերս, ինչո՞ւ ամենամեծը… Նա ինչ է հասկանում… հա՛յ, հա՛յ, ես քո տիրոջ…

Եւ աղմկում էր, եւ հայհոյում, եւ թիավարում իմ ալեկոծուած ընկերը, մի կողմից էլ լսում արիւն սառեցնող իմ պատճառաբանութիւնը։

— Դմբո, աղուէսը մեզնից պակա՞ս որսորդ է… Իսկ ո՞ր որսորդը չի հասկանում մեծի եւ փոքրի տարբերութիւնը։

…Կենդանին հասաւ մեր չտեմարանին ու սկսեց թաթերով եա տալ աւազի կոյտը։ Մօտեցել էինք այնքան, որ նկատեցինք, թէ ինչպէս դէս – դէն է նետում ձկները, պարզ է, ընտրութիւն է կատարում… Աղմկում ենք, բղաւում՝ ուշադրութիւն չի դարձնում, երեւի «հասկանում է», որ ջրի վրայ վազել չենք կարող…

Բոլոր ձկները հանեց, իշխանաց իշխանին բերանն առաւ ու ծլկեց դէպի մօտակայ հեղեղատը։

Ռուբիկի թեւերը թուլացան, թիակները բաց թողեց։

— Տեսա՞ր էդ սրիկան ինչ արաւ, յուսահատ ասաց նա։

Աղուէսը փոսում իր աւարն էր խփըշտում, մենք այնքան էինք մօտեցել ափին, որ նշմարում էինք հազիւ երեւացող նրա մէջքի մազերը։ Գնալն աւելորդ էր, հօ բերանից չէինք առնելու կրծած ձուկը։

— Մի քիչ հեռւում ափ դուրս արի, ասացի ես մի վճիռ ընդունելով։

— Հա, լաւ ես մտածել…

Ափ դուրս գալուն պէս կուզէկուզ ըշտապեցի դէպի ինքնաշարժը, հրացանս վերցրի ու զաղտագողի մօտեցայ հեղեղատին։

Գազանն այնպէս էր տարուել իր զործով, որ գունչն իր աւարից վեր քաշեց ու հարցական նայեց միայն այն ժամանակ, երբ ես ընդամէնը տասը քայլի վըրայ էի։ Թողեց ձուկն ու պուկ… Բայց դէ ո՞ւր պիտի փախչէր. որոտաց իմ արդար զէնքը, աւազակը գլխի վրայ տըրկուեց, շուռ եկաւ ու փորը երկինք արած սկսեց բաց ու խուփ անել ձկնոտ բերանը…

— Կերա՞ր, սրիկայ…

Կարծես մի պահ սրտներս հովացաւ։ Բայց դէ կսկիծը կ'անցնէ՞ր որ. ինչ ապրումներով էի ես լճի յատակից լոյս աշխարհ հանել իշխանաց իշխանին՝ կողերը խալելով պատած այն սքանչելի արարածին…

ԽՈՀԵՐ, ՈՐ ԾՆՈՒԵՑԻՆ ՋՈՒԿ ՈՐՍԱԼԻՍ

Սեւանի ափից լուր առայ, որ իշխան ձկները Նորատուսի ձիւնածածկ ու ցուրտ ափերից սկսել են քոչել դէպի լճի արեւոտ գունի ափերը, ուր ձմեռը մեղմ է ու արեւոտ։ Է, ցուրտն ինչ ձկան համար, չատ որ սառնամանիքը զոռեց, թող իջնի յատակը, այնտեղ հօ սառնամանիք չէ՞։ Այդ այդպէս է, ի հարկէ, բայց ձկնկիթ դնող մայրերին տաք ու բարեհամբոյր ծանծաղուտներ են պէտք, որ պէսզի չոչնչանայ իրենց սերունդը։

Եւ ահա ամէն ձմեռնամուտի մայր ձկները գնում լցւում են Արգանիչի ծովախորշը, Դարայի, Բաբաջանի, Փամպակի սարերից իջնող ջրերի «գետաբերանները»։ Նրանց հետ էլ հայր ձկներն են եկել, որպէսզի բեղմնաւորեն թափուած ձկնկիթը, ծածկեն աւազով, «պահակութիւն» անեն, որ ոչ մի գիշատիչ չմօտենայ ձուիկներին, այսինքն՝ իրենց ապագայ ճուտիկներին։

Նոյեմբերի վերջից սկսած, ամիսը մի քանի անգամ, իմ ռեզինէ նաւակով ես լիճն եմ մտնում ու զբաղւում ձկնորսութեամբ։ Եւ ահա մի քանի երեւոյթներ որոնք գրաւել են իմ ուշադրութիւնը, մասին այստեղ ուզում եմ պատմել։

(3 Շար.)

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԸ"

Շէյքսփիրի գործերը մեծ խնամխութիւն չունին ֆրանսական թատրոնի խաղացանկին հետ: Հազիւ թէ տարին մէկ երկու անգամ ֆրանսական բեմերու վրայ կ'երեւին շէյքսփիրեան երկեր: Գալով ֆրանսացի դերասաններուն, անոնց մէջէն դժուար է հաշուել համաշխարհային չափանիշով շէյքսփիրեան մեկնաբանողներ, բացի անցեալին մէջ Մունէ-Սիւլլի եւ Սառա-Պեռնար եւ քիչ մըն ալ դէպի մեր օրերը՝ Ֆիրմին Ժեմիէ:

Մեր օրերուն եղան նաեւ ֆրանսացի դերասաններ որոնք ձեռք զարկին (առանց մեծ յաջողութեան) Շէյքսփիրի թատերակներուն: Ռոնիէլ (Համլէթ), Ժան Լուի Պառօ (Համլէթ), Էմէ Քլարիոն (Օթէլլօ) եւ տակաւին ուրիշներ:

Այս միջոցիս Թէաթրը տը Ֆրանսի մէջ (նախկին Օտէօն), կը ներկայացուի Շէյքսփիրի «Վենետիկի Վաճառականը», որուն գլխաւոր դերը՝ Շէյլոք նկատուած է ու կը նկատուի ցարդ իբրեւ փորձաքար ամէն արուեստագէտի համար:

Շէյքսփիրի այս թատերակը իր սկիզբի օրերէն ի վեր տեղի տուած է բազմազան խորհրդածութիւններու բոլոր աշխարհի բազմացեղ քննադատներուն կողմէ:

Եղած են անձեր որոնք պնդած են թէ Շէյքսփիր ստեղծելով Շէյլոքի տիպարը, ուզած է նուաստացնել հրեայ ցեղը, իր հերոսին բերնին մէջ դնելով հակամարդկային խօսքեր եւ անոր գործել տալով սարսափելի արարք մը:

Ընդհակառակն, եղած են նաեւ քննադատներ, որոնք Շէյքսփիրի այս ստեղծագործութիւնը նկատած են համակրանքի եւ սիրոյ ցոյց մը, հանդէպ զրկուած եւ հալածուած ժողովուրդի մը:

«Վենետիկի վաճառականը»ին նիւթը ծանօթ է: Հրեայ հասարակ Շէյլոք, իր միակ աղջկան Ժեսիքիայի հետ կ'ապրի ու կը գործէ Վենետիկի մէջ: Հարուստ է Շէյլոք, շատ հարուստ, եւ սակայն իր հոգիին մէջ թշուառ է ան ու դժբախտ, վասնզի ամէն օր, իր ամէն քայլափոխին, անիկա ենթակայ է քրիստոնեաներու ծաղրանքին ուղարութեանց եւ այդքանը իր հոգիին խորը անթեղած է զայրոյթի ու վրէժխնդրութեան կրակը:

Ու կը պատահի որ, օր մը, Վենետիկի հասարակապետութեան ազնուականներէն մին, առեւտրական ձախորդ գործառնութեան մը հետեւանքով, պէտք կ'ունենայ մեծ գումարի մը՝ 3000 տուքա:

Այս ազնուականը, որ բազմաթիւ անգամներ անարգած ու ծաղրանքի նշաւակ դարձուցած է Շէյլոքը, առանց վարանելու կը դիմէ անոր, խնդրելու համար իրեն հարկ եղած դրամական փոխառութիւնը:

Շէյլոք կը յօժարի: Պայմանաւ սակայն որ ազնուականը գրաւ մը թողու իր մօտ, թանկարժէք գրաւ մը, բան մը՝ որուն չգոյութեան գիտակցութիւնը ունի խորամանկ ու վրէժխնդիր հասատուն: Եւ երբ կը տեսնէ խնդրարկուին անձրկած վիճակը, իբրեւ թէ զայն անել կացութենէն փրկելու մտահոգութեամբ, կը յօժարի անոր տալ երեք հազար տուքայի գումարը, պայմանաւ որ ազնուականը իրեն ստորագրէ մուրհակ մը, որուն համաձայն Շէյլոք որոշուած թուականին իր փոխ տուած դրամին չվերադարձուելու պարագային, իրաւունք պիտի ունենայ իր պարտատիրոջ մարմինէն կտրելու մէկ քաշ միս ...

Այս տարօրինակ սակարկութեան սկեպտիկ ժպիտով մը կը յօժարի ազնուականը, խորհելով որ ծովերու վրայ գտնուող իր առագաստանաւերը շուտով կը վերադառնան Վենետիկ՝ ծանրաբեռնուած թանկագին ապրանքներով եւ ինք շատ դիւրութեամբ կրնայ որոշեալ օրը վերադարձնել իր փոխ առած գումարը, առանց վտանգելու իր մարմինին նոյնիսկ մէկ կրամ միսը ...

Ու պայմանագրութիւնը կը ստորագրուի ...

Կ'անցնին օրեր, պայմանաժամը կը լրանայ եւ սակայն ազնուականին նաւերը ընկղմած ըլլալով չեն հասնիր նաւահանգիստ: Դատ, դատաստան եւ ահա, խորամանկ Հրեան, իր վրէժներուն հատուցման օրը հասած նկատելով, դանակը սրած, կը ներկայանայ դատական ատեանին ... ու կը պահանջէ մէկ քաշ միսը:

Բարեբախտաբար, ազնուականին սիրած կինը, ծպտուած իբրեւ փաստաբան, կը ներկայանայ ատեան, եւ ճիշդ այն պահուն երբ դատարանը իրաւունք պիտի տայ Հրեային, փաստաբանը կ'առարկէ թէ՝ Շէյլոք արդեօք պիտի կրնա՞յ ճիշդ ու ճիշդ մէկ քաշ միս կտրել իր պարտատիրոջ մարմինէն, ոչ կրամ մը աւելի, ոչ ալ կրամ մը պակաս ... Հակառակ պարագային հակադարձ պատիժը պիտի ըլլայ մահուան չափ խժդուժ ...

Եւ հոս ալ կը քակուի թնճուկը:

×

Անցեալ շաբաթ երեկոյ երբ ներս մտայ Թէաթրը տը Ֆրանսէն, երեւակայութիւնըս պահ մը ետ գնաց երեք տասնեակ տարիներ:

Արդարեւ, այդ օրերուն, գիշեր մը գացած էի Օտէօն Թատրոնը, ուր համբաւաւոր Ժեմիէն կը խաղար իր բեմական ըստեղծագործութեանց գլուխ-գործոցը համարուող Շէյլոքը:

Հոյակապ էր մեծ դերասանին խաղարկութիւնը: Իմ երիտասարդ դերասանի հոգիս յուզուած էր: Երրորդ արարին վազեցի բեմ, ու բարեհաճ թոյլտուութեան մը շնորհիւ գացի մինչեւ վարպետին զարդախուցը: Ցայտնեցի իրեն հայ դերասանի հանգամանքս եւ ըսի.

— Վարպետ, հիանալի էք, զմայլելի ..

Երեսս նայեցաւ ու ժպտելով, ըսաւ.

— Կը փնտռեմ, տղա՛ս, կը փնտռեմ ...

Մեծ վարպետը գիտակցութիւնը ունէր թէ՝ արուեստը սահման եւ հորիզոն չունի, պէտք է փնտռել, միշտ փնտռել, լաւին լաւագոյնը փնտռել:

×

Այս անգամուան Շէյլոքին դերակատարն էր ծանօթ դերասան Տանիէլ Սորանօ:

Իր խաղը, թէեւ խորունկ, մտացի ու ակնապարար, այլ սակայն չունէր խղճամիտ փնտռտուքի մը բնոյթը:

Անիկա ոչինչով կը յիշեցնէր մեծ վարպետը՝ Ժեմիէն, որ իր ամբողջ կեանքին ընթացքին ամէն գիշեր, բեմերուն վրայ փնտռեց, փնտռեց եւ օր մըն ալ առանց գտնելու հեռացաւ մեզմէ:

Թերեւս տարիներու փորձառութիւնը արժէքաւոր դերասան Տանիէլ Սորանոյի մէջ ալ արթնցնէ փնտռտուքի խայծը ու ինք հրաժարի այլեւս իր «արդէն գտած ըլլալու» վտանգաւոր համոզումէն:

«Վենետիկի վաճառականին» բեմադրութիւնը ստանձնած էր ծանօթ դերասանուհի Մարկըրիթ Ժամուա, որուն ամէն մէկ բեմադրութիւնը մտածուած, չափուած ու ձեւուած աշխատանքի արդիւնքն է: Աշխատանք մը ուրկէ կուգայ բոյրը իր հանգուցեալ վարպետին՝ Կաստոն Պաթիի հոյակապ արուեստին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ

Րէշատ Էքրէմ Քոչու «Ճումհուրիյէթ»ի մէջ կը հրատարակէ յօդուածաշարք մը «Մեր ընտրութիւններուն պատմականը» խորագրով: Յօդուածագիրը 1912ի ընտրութեանց մասին ի մէջ այլոց կը գրէ.—

Օսմանեան երրորդ երեսփ. ժողովը Իսթանպուլի երեսփոխան Ահմէտ Րիզա պէյի նախագահութիւնով մինչեւ 1912 շարունակեց օրէնսդրական պարտականութիւնը: Բայց ընդդիմադրութիւնը չլռեց: Իթթիհատ վէ Թէրաքքըի ծոցէն ելած դժգոհներով ժողովին մէջ ընդդիմութիւնը հետզհետէ զօրացաւ: Ժողովին նախագահ Ահմէտ Րիզա պէյ անգամ Իթթիհատի վարիչներուն համար հակակրելի դէմք մը դարձաւ: Իթթիհատ վէ Թէրաքքը նոր ընտրութեամբ մը զօրանալու համար եպարքոս Սայիտ փաշայի վրայ ճնշում բանեցուց: Ծերակոյտին ալ հաւանութեամբ 18 Յունուար 1912 թըւակիր կայսերական հրովարտակով մը Երեսփ. ժողովը լուծուեցաւ:

Այդ պահուն «Ահրար» անուն նախկին ընդդիմութեան տեղը գրաւած էր աւելի զօրաւոր «Հիւրրիյէթ վէ Իթիլաֆ» կուսակցութիւնը:

Երկրին ամէն կողմը քաղաքային եւ գինուորական վարչ. պետերը Իթթիհատ վէ Թէրաքքըի կը պատկանէին: Յունուարի սկիզբը ծայր տուած ընտրութիւններէն ետք ընդդիմադիր մամուլը դանդատիլ սկսաւ: Ասոնց հետեւանքով եպարքոս Սայիտ փաշա եւ դահլիճը տապալեցան;

Այդ շրջանի ընտրութիւնը «սոփայով ընտրութիւն, ծեծով ընտրութիւն» յորջորջուեցաւ: Այս ընտրութեան համար պնդուեցաւ որ ճնշումի տակ կատարուած է: Ըտրնութիւնը ամէնուրեք Իթթիհատ վէ Թէրաքքը շահեցաւ:

1912ին ընտրուած Իսթանպուլի երեսփոխաններն են.— Ահմէտ Նէսիմի պէյ 457 քուէ, Վարդգէս էֆ. 456, Մէմտուհ պէյ 455, Օրֆանիտիս էֆ. 455, Ֆարաճի էֆ. 454, Հալաճեան էֆ. 453, Հիւսէյին Ճահիտ պէյ 452, Հաշիմ պէյ 452, Եաղճը Շէֆիք պէյ 452, Զօհրապ էֆ. 450:

Այս չորրորդ Օսմանեան երեսփ. ժողովը առաջին նիստը 4 Մայիս 1912, Շաբաթ օր, գումարեց եւ նախագահ ընտրեց Հալիլ պէյը: Բայց երկիրը քաղաքական տագնապի մը մատնուեցաւ: Այս ժողովին կեանքը շատ կարճ, միայն չորս ամիս տեւեց:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄՐՏԱԳԻՆ ՆՈՒԷՐ

Թիֆլիզցի Հայ մը՝ Աշոտ Ամիրբեկեան երկու ճպոտներ շինած եւ նուիրած է Արամ Խաչատուրեանի: Ինչո՞ւ: Որովհետեւ գիտած եւ խանդավառուած է հայ երգահանին «Սպարտակ» բեմապարով: Երկու ճպոտներուն շինութիւնը տեւած է վեց ամիս, առաջինը մեծ է, իսկ երկրորդը՝ փոքր: Երկուքն ալ կը յիշեցնեն ոլորուն խաղողի ճիւղեր:

ԱՊԱԳԱՅ ԽՈՍՏԱՑՈՂ ՏՂԱՅ ՄԸ

Կարէն Փափազեան ութ տարեկան էր, երբ մասնակցեցաւ Մ. Նահանգներու եւ Հնդկաստանի մէջ կազմակերպուած մանուկ նկարիչներու միջազգային մրցումցուցահանդէսներուն: Հայ տղեկին «Հիւսիսային բեւեռ»ը, «Խոպան հողերում»ը, «Ձիեր»ը արժանացան մրցանակի: Յաջորդ տարի Կարէն Չեխոսլովաքիայի մէջ բացուած ցուցահանդէսին ներկայացուց իր «Վայրի ձիերի որսը» եւ «Վերջին հրջագիծը» նկարները: Հնդկական երգիծաթերթի մը՝ «Շանկրաս Ուիկլի»ի բացած միջազգային մրցումին Կարէն Փափազեան ներկայացուց «Ֆինիշ» եւ «Անհանգիստ ծովը» նկարները, որոնց համար արժանացաւ արծաթեայ սափորի:

Ուրիշ շնորհալի հայ տղաքներ ալ կան, որոնց գործերը ներկայացուեցան յաջորդաբար Փարիզի, Նիւ Եորքի, Տելհիի, Փրակայի, Պելկրատի եւ այլ քաղաքներու մէջ կազմակերպուած միջազգային ցուցահանդէսներուն, արժանանալով մրցանակներու եւ խրախուսանքի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Լութֆի աղա քիչ հեռուն կեցած, խորին լռութեան մը մէջ յափշտակուած եւ զգացուած՝ մտիկ կ'ընէ:

— Խօսէ, զաւակս, խօսէ ... ոչ, մի ըլլար... կրկնեց վշտակիր կինը՝ մրմռացող ու անզուսպ ձայնով մը:

— Պատմութիւնս երկար եւ միանգամայն աղետալի է, մայր իմ, նկատել [illegible] երիտասարդը, թող տակաւ... անցեալս մի յիշեցնէք ինծի: Ես, միայն՝ թող որ քու կարօտդ առնեմ, թող որ քու անձնուիրութեանդ առջին ծունկ դնեմ ու սուրբի մը պէս պաշտեմ քեզ: Մոռնանք ամէն բան: Աշխարհքս դուն ես... կեանքս դուն ես...: Այս խաւարին դերեզմանը աչքիս չերեւար...: Դուն խօսէ... դուն սփոփէ զիս ...:

Ճակատագրական այս աղետաւոր տեսարանը չի նկարագրուիր: Մարդուս բացատրութիւնը կը ջախջախուի կարծես իր բովանդակ ցնցումներուն մէջ: Այնքան յուզիչ էր ան, այնքան սարսռալի էր ան. որ՝ առանձնարանին քամահելի մթութեանը մէջ՝ կ'ուրուագծուէր բոլոր դառնութեամբը:

— Ինչո՞ւ, զաւակս, ինչո՞ւ չես ուզեր ըսել... հեծկլտաց կինը՝ փղձկուելու մօտ ձայնով մը:

— Ի՞նչ ըսեմ, մայր իմ, ի՞նչ ըսեմ ... ընդհատեց կալանաւոր երիտասարդը, վարանոտ ու երկիւղալի նայուածք մը նետելով Լութֆի աղայի վրայ: Ցայտնեցի թէ անցեալս աղետաւոր է, իմ անցեալս ահաւոր է ... մէկ խօսքով՝ անխեղեալ կեանք մը ունեցած եմ, մայր իմ ... ներէ ինծի որ չեմ կրնար բան մը ըսել:

Լութֆի աղա չկրցաւ համբերել ... կամաց մը մօտեցաւ կնոջը եւ խնդրեց որ մեկնին:

— Ոհ, պարոն. ... Աստուծոյ սիրոյն ըլլայ, կը պաղատիմ ձեզ, հեծկլտաց կինը, վայրկեան մըն ալ ... թողէք որ զաւակիս կարօտն առնեմ, թողէք որ հոգւոյս արցունքները թափեմ զաւկիս շղթաներուն վրայ:

Կալանաւորը չխօսեցաւ: Պահ մը Լութֆի աղային աչքերուն մէջ եւ մօրը վրայ նայեցաւ ու, սարսափահար մանուկի մը պէս, ընկճուած մնաց իր տեղը:

— Հոգ չէ, տիկին ... կրնաք աւելի երկարօրէն տեսնուիլ, նկատել տուաւ Լութֆի աղա: Միայն թէ՝ վաղուան կը թողուք ձեր այցելութիւնը: Պատճառները կը յայտնեմ ձեզ:

Այս վճռական խօսքին վրայ, թշուառ կինը չկրցաւ առարկել նկատելով որ Լութֆի աղա չափէն աւելի բարիք մը ըրած էր իրեն:

— Կ'ընդունիմ, պարոն Թիարանապետ, մրմնջեց դժբախտ կինը, գիտնալով որ դուք բարի հրեշտակի մը պէս պիտի առաջնորդէք զիս եւ պիտի թողուք որ մայր մը իր մէկ հատիկ զաւկէն կարօտը չառած՝ չմեկնի ասկից:

Ախ, կը յուսամ թէ ուրիշ որեւէ մթին տարակոյս մը չէք կրնար ունենալ: Կը յուսամ թէ մօր մը սրտին ինչ ըլլալը գիտէք: Երբ որ ասկից պարտաւորուած մեկնիմ, ալ սիրտս իմինս չէ, ալ հոգիս իմ էութեանս մէջ չի մնար ...: Եթէ մեկնիմ ասկից, գիտնալու էք որ դիակ մըն եմ ... մեռած մըն եմ այլ եւս: Մեռած, այո, մեռած ...

Լութֆի աղա գլխու նշան մը ըրաւ, որուն մէջ բաժանումի մը բոլոր սոսկումը կար:

Վշտակիր կինը, վերջին անգամ ըլլալով, համբուրեց իր զաւակը, որ անխօսուն ու ճնշուած դրութեան մը մէջ իր դողդոջուն շրթունքները մօրը ճակտին մօտեցուց:

Այն մաքուր տենչալի որ սիրազեղ ճակտին մօտեցուց իր շրթունքներն, որոնք կարօտի ու դառնութեան մէջ ցամքած էին տասներկու տարիներէ ի վեր:

Յետոյ, մայր ու որդի իրարմէ բաժնուեցան:

ԼՈՒԹՖԻ ԱՂԱ ԻՐ ԽՂՃԻՆ ՀԵՏ

Լութֆի աղա մինակ էր իր պաշտօնատունին մէջ:

Կապոյտ շուխայով ծածկուած սեղանին քով նստած ձեռքը տխրութեամբ մը ճակտին դրած, կը խորհէր:

Իր երեւակայութեան հանդէպ կը պատկերանար կին մը, որ սեւեր հագած, արցունքներու մէջ ղալկացած ու ծունկի վրայ եկած՝ կը պաղատէր ու կը խնդրէր իրմէն կին մը՝ որ խոցոտուած սիրտը կը բանար իրեն եւ կ'ըսէր. «Ոհ, գթացէք, գթացէք ... որովհետեւ մայր մըն եմ»:

Անդին ալ թիարանի մը զարհուրելի գնտաններէն մէկուն մէջ կը տեսնէր երիտասարդ մը, որ ժանգոտած ու ծանր շղթաներով կաշկանդուած կը մնար, անարդ շան մը դիակին պէս:

Ասոնք իր աչքին առջեւն էին ... ասոնք կ'երեւային ոչ թէ երազի մը մէջ ստեղծուած յղացումի պէս, այլ՝ իրականութեան մը բովանդակ մերկութեամբը:

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Մերանկիւլեան, Տէր եւ Տիկին Սայլանճեան, Տէր եւ Տիկին Ին–ճէյեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Աչճեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց եղբօր եւ ազգականին՝

ԱՇՈՏ ՄԵՐԱՆԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 5ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան, Պօժոնի հիւանդանոցը։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Երեքշաբթի առաւօտ ժամը 11ին, Փանթէնի գերեզմանատունը։

Մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդ–րուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՀԱՃՆՈՅ ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ 41ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Հաճնոյ հերոսա–մարտի 41րդ տարեդարձի առթիւ, ուր Հազար դիւցազներու ննջեցելոց, հոգե–հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ։ Այս կի–րակի առաւօտ։ Կը հրաւիրուին հայրե–նակիցները եւ անոնց յիշատակը յարգող–ները, յետ պատարագի մատաղ եւ յու–շահանդէս Մշակութային Տան մէջ, 17, Րիւ Պլէօ։

×

ՇԱՄԻ ՄԷՋ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամար–տին 41րդ տարեդարձը կը տօնուի այս Կիրակի։ Տէսինի հոգեւոր հովիւ Տէր Վարազ քհնյ. Աւագեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատու–ցանէ, ուր Հազար նահատակներու յիշա–տակին եւ պիտի քարոզէ։ Աւանդական հոգեճաշ նահատակներու հոգւոյն։

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրե–նակիցները եւ նահատակներուն յիշատա–կը յարգողները։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը եւ բոլոր ընկերուհիները իրենց խորին եւ զգածուած ցաւակցութիւնները կը յայտ–նեն ընկերուհի Արտեմիս Ագպըյըգեանի, իր զաւակներուն եւ ընտանեկան պարա–գաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազ–գականին՝ Պ. Օննիկ Ագպըյըգեանի ա–նակնկալ եւ կսկծալի մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպը–սակի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ դրամական նուէր–ները.— Այրի Տիկին Արտեմիս Ագպըյըգ–եանէ եւ զաւակներէն յիսուն Ն. Ֆ.։ Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեանէ 25, Տէր եւ Տիկին Վ. Թորամանեանէ 10, Տէր եւ Տիկին Մինասեանէ տասը, Տէր եւ Տիկ. Արսէն Տէր Զաքարեանէ եւ զաւակներէն տասը, Յ. Նազար Նազարեանէ տասը

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Պոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, Նոյեմ–բեր չորսին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղար–ուեստական շատ խնամեալ բաժինով մը, տեղի պիտի ունենան բանախօսութիւն, նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ խըմ–բական պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 22ին։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Արտեմիս Ագպըյըգեանի, զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պա–րագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝ Պ. ՕՆՆԻԿ ԱԳՊԸՅԸԳԵԱՆԻ (պատուոյ նախագահ Հ. Մ. Ը. Մ.ի) ա–նակնկալ եւ դառնակսկիծ մահուան առ–թիւ։

×

Այս տխուր առթիւ եւ փոխան ծաղկե–պսակի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը շը–նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Այրի Տիկին Արտեմիս Ագ–պըյըգեանէ եւ զաւակներէն յիսուն Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեանէ 25, Տէր եւ Տիկին Վ. Թորամանեանէ եւ զաւակներէն 10, Տէր եւ Տիկին Մինաս–եանէ եւ զաւակներէն տասը Ն. Ֆ.։

ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութիւնը կը պատրաստուի՝ մեծ շուքով տօնելու Արարատի ճակատա–մարտին եւ Կիլիկիոյ գրաւման 43րդ տա–րեդարձը՝ պատ. նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ Պ. Կասթոն Տէֆէրի։

Այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստ–եան պատարագ պիտի մատուցուի Փրա–տոյի եկեղեցւոյն մէջ՝ Արարայի եւ բո–լոր ճակատներու ազատագրութեան զո–հերուն համար։

Յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ բա–կին մէջ տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հանդիսութիւն մը որուն ներկայ պիտի ըլլան՝ քաղաքային եւ զին. ներկայացու–ցիչներ։ Պիտի խօսի Պ. Շ.Տ. ԹԷՔԷԵԱՆ։

Կէսօրէ վերջ, ժամը 1ին, կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի մէջ։ Կոչունքին հրա–ւիրուած են բոլոր տարեց ընկերները։

Փառատօնին մասնաւոր կերպով կը հը–րաւիրուին Փարիզի, Լիոնի եւ այլ շըր–ջաններու քոյր ընկերակցութիւնները։

Միութիւնը վստահ է թէ Մարսիլիոյ հայ հասարակութիւնը, ինչպէս միշտ, պիտի բերէ՝ յարգանքի իր տուրքը՝ զո–հերու նուիրական յիշատակին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին տա–րեկան պարահանդէսը Շաբաթ երեկոյ 16 Դեկտեմբեր։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա–նուցանէ թէ՝ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ հայրենագիտութեան դասընթացքը վերսկսած է Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանթիւր, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 18–21, ուսուց–չութեամբ Տիկին Ս. Թորոսեանի։ Ծը–նողներ կը հրաւիրուին օգտուիլ առի–թէն, իրենց զաւակները ղրկել չճգելու համար մայրենի լեզուի ուսումէն։ Ար–ձանագրութիւն նոյն պահերուն։

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա–նուցանէ թէ՝ Այրի Տիկին Արաքսի Յ. Մալաքեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Աշոտ Մա–լաքեանէ շնորհակալութեամբ ստացած է երկու հարիւր Ն. Ֆ., իրենց ամուսնին եւ հօր ողբացեալ Յակոբ Մալաքեանի մահուան 6րդ տարելիցի հոգեհանգիստին առիթով։ Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան – Ֆրանքեանէ՝ իրենց սիրելի հիւանդին ա–պաքինման առիթով քսան եւ քսան իւղա–գինի։ (Նուիրած են նաեւ քսան եկեղե–ցիի դպրախումբին, քսան Հայ Կապ. Խա–չին եւ քսան Մարսէյլի Աղքատախնա–մին)։ Ողբացեալ Իսահակ Տէլիպօյաճեա–նի մահուան քառասունքի հոգեհանգիս–տին առիթով՝ Պ. Ն. Գրգոչեանէ 30, Տի–կին Մ. Անտոնեանէ հինգ (նաեւ տասը Սէն Ժերոմի դպրոցին)։ Այրի Տիկին Տէ–լիպօյաճեանէ քսան (նաեւ քսան դպրա–խումբին եւ քսան Աղքատախնամին)։ Ա–ւանդ գումարները ստանալ եկեղեցիի քարտուղարութենէն։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »

32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրա–ւիրէ իր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 20.30ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւի–րէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.— ՔԵՌԻ (էքս) խումբը, 15 Հոկտ., Կիրա–կի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին։

ՀՐԱՒԷՐ

Հայ Գրողներու Ընկերութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ, այս Շաբաթ օր, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, ժամը 17էն 19։

Օրակարգ՝ Վարչութեան ընտրութիւն։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — MERCREDI 11 OCTOBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9226 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5027

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԶԱՏՈՒԹԻ՛ՒՆ ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ

Առաջին օրերու անստուգութենէն վերջ, յեղաշրջումը կը պայծառանայ Հետզհետէ Սուրիոյ մէջ, ուր բնականոն վիճակ հաստատուած է արդէն։

Դամասկոսի Սեպտեմբեր 28ի անարիւն յեղափոխութիւնը քանի մը ժամուան մէջ վերջ տուաւ վարչաձեւի մը, որուն են թարկուած էր Սուրիա 1958 Փետրուար 1էն ի վեր։

Սուրիոյ յեղափոխութիւնը կը տարբերի Թուրքիոյ 1960 Մայիս 27ի «պետական հարուած»էն։

Մինչ Անգարայի մէջ անկեալ ղեկավարութեան կուսակցութեան փոխարէն իշխանութեան գլուխ եկաւ զինուորական մարմին մը՝ Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէ անունով եւ գործադիր ու օրէնսդիր, նոյնիսկ դատական բացառիկ իրաւասութիւններով, Դամասկոսի մէջ անմիջապէս կազմուեցաւ ոչ-զինուորական քաղաքացիներէ բաղկացած կառավարութիւն մը, որուն շուրջ բոլորուեցան քաղաքական բոլոր կուսակցութիւնները, — մինչեւ իսկ համայնավարները, որոնք կը հալածուէին նախորդ վարչաձեւին տակ։

Տարակոյս չկայ, որ Սուրիոյ բաժանումը Եգիպտոսէն մեծ հարուած մը տուաւ Արաբական Միացեալ Դաշնակցութիւն մը կամ Համադաշնակցութիւն մը կազմելու ծրագրին։ Փորձը ցոյց տուաւ, որ ժամանակը հասած չէ տակաւին նման ծրագիր մը իրագործելու համար։

Վերջին չորս տասնեակ տարիներու ընթացքին ազատագրուած արաբական երկիրները ճաշակած ըլլալով անկախութեան բարիքները, չեն յօժարիր տարբեր վարչաձեւի մը տակ, որուն մէջ պիտի ստիպուէին հրաժարիլ կարգ մը գերիշխանական իրաւունքներէ։

Ազատութի՛ւն ամէն բանէ առաջ։ Այս է իրենց նշանաբանը։

Սուրիոյ նոր կառավարութեան վարչապետ Մամուն Քուզպարի իր մամուլի ասուլիսին մէջ շեշտեց թէ Սուրիոյ ժողովուրդը սիրահար է ազատութեան, անհատական եւ քաղաքական ազատութեան։

Ազատութեան սէրն էր, որ մղեց երիտասարդ զինուորականները այդ յանդուգն քայլն առնելու։

Երեքուկէս տարի առաջ Սուրիոյ բնակիչները հարիւրին 99 համեմատութեամբ քուէարկուեցեր էին նախագահ Նասըրի ղեկավարութեան տակ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան մէջ, մտնելու ծրագիրը, հայրենասիրութենէ տարուած։

Կը յուսային, որ իրենց օրինակին պիտի հետեւէին դրացի երկիրները, — Լիբանան, Յորդանան, Իրաք, եւայլն։ Այդ յոյսերը ի դերեւ ելան։ Հակառակ արտաքին եւ ներքին ճնշումներու։

Եգիպտոս իր տարածութեամբ եւ բնակչութեան թիւով գերակշիռ դիրք մը կը գրաւէր։ Կեդրոնական կառավարութիւնը կը մնար Գահիրէ։ Կարելի չըլլալ իրագործել այն ծրագիրը, որ կը նախատեսէր Դամասկոսը դարձնել երկրորդ մայրաքաղաքը, տարուան կէսը։

Երկու երկիրներու միացումը աւելի իրական դարձնելու համար, կարեւոր փոփոխութիւններ տեղի ունեցան Սուրիոյ տնտեսական եւ քաղաքային վարչութեան, ուծրատիճան հրամանատարներու եւ պաշտօնէութեան մէջ։

Սուրիացիները նկատեցին, որ տարուէ տարի Եգիպտացիներու ազդեցութիւնը կ'աւելնար բոլոր մարզերու մէջ։ Կը տեղծուէր կացութիւն մը, որ, ըստ նոր կառավարութեան, վնասել կուտար ֆրանսական հոգատարութեան օրերը։

Դեռ ուրիշ պատճառներ ալ կային Սուրիոյ յեղափոխութեան համար։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀՈԳԵՐԸ

ՄԱՏՐԻՏԷՆ ԱԼԺԷ

Բոլորին կարծիքն այն է թէ բան մը պատրաստուի, շուտով, առանց սակայն գիտնալու թէ ի՛նչ է պատահելիքը։ Ընդհանուր խրախուսանքը որ կը տիրէ Փարիզի, Մատրիտի եւ Ալժէրի ու Օռանի մէջ չի կրնար տարբեր տպաւորութիւն թողուլ, եթէ, մանաւանդ, աւելցնենք թէ «ԱՀԱԿ»ը ժողովի նստած է, Թունուզ։

Ի՞նչ եղած է Սպանիոյ 17 աքսորեալներու ճակատագիրը։ Հոս ալ կացութիւնը յստակ չէ։ Հակասական լուրեր իրարու յաջորդեցին, աղջի օր եւ ցարդ յայտնի չէ թէ ո՞ւր են եւ ի՛նչ պայմաններու տակ։ Ֆրանքօ չէ ուզած, անշուշտ, նոյնիսկ անուղղակի, պատասխանատու ըլլալ յետադայ փուչի մը պարագային։ Բայց նոյն ատեն, Ֆրանքօ օգտուելով առիթէն «հրաւիրած է» Ֆրանսան որ մաքրէ սպանացի հանրապետականներու խլրտումի կեդրոնները։ Ցիշենք թէ քանի մը շաբաթ առաջ, հանրապետական զօրավար մը՝ կոնծալէս աւելի ծանօթ Էլ Քամփեսինօ անունին տակ, ձերբակալուեցաւ ֆրանսական իշխանութեանց կողմէ եւ յանձնուեցաւ փոլի դատարանին։

Ալժերիոյ մէջ միշտ նոյն լարուած կացութիւնն է։

«Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակը» յաջողեցաւ ձայնասփիւռի նոր հաղորդում մը տալ, Ֆրանս. Ե.ի (ռատիօ Ալժէ) կայանէն։ Խօսնակը կը յայտարարէր.— «Հոս, Ռատիօ Ֆրանս որ իր հաղորդումները կուղայ Կոլիստ ձայնասփիւռի ալիքներուն մերձաւոր ալիքներու վրայ։ Ամէն օր կրնաք այս նոյն ալիքին վրայ, լսել Ֆրանսայի ձայնը»։ Ապա յայտարարուեցաւ թէ Կ. Գ. Բ.ը մինչեւ տարւոյն վերջ հարիւր հազար զինուած մարդ պիտի ունենայ իր տրամադրութեան տակ, խօսնակը աւելցուց թէ Կ.Գ. Բ.ը տէրն է Ալժերիոյ, «կազմակերպութիւնը, ոչ հերձուած մըն է, ոչ կուսակցութիւն մը, այլ՝ բովանդակ երկիրը»։ Այս խօսնակին յաջորդեց Սալան որ խիստ յարձակում մը ըրաւ դը Կոլի «սուտերուն» դէմ։ Նման հաղորդումներու առաջին արդիւնքն է, գիտել կուտայ տեղական մամուլը, լաւատեսութեան ալիք մը Ալժէցիներուն մօտ։

× Ֆրանսա կը հերքէ փարիզեան օրաթերթի մը այն լուրը որուն համաձայն Ալժ. Ազատ. Ճակատի պատուիրակութիւն մը ընդունուած էր Մաթինեոն (վարչապետարան)։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ մերձաւոր օդակայանին մէջ (Շիփհոլ) ծանր միջադէպ մը պատահեցաւ տեղական ոստիկանութեան եւ խորհրդային պաշտօնեաներու միջեւ։ Զբօսաշրջիկներու խումբի մաս կազմող խորհրդային քաղաքացի մը «ապաստարանի իրաւունք» ուզած էր Հոլանտայէն, հրաժարելով Խորհրդային Միութեան վերադառնալէ։ Կինը, սակայն, որոշած էր վերադառնալ, բայց երբ խորհրդային պաշտօնեաները կը փորձէին կինը օդանաւ դնել, Հոլանտացիները ուզեցին խօսիլ կնոջ հետ հասկնալու համար թէ իսկապէս կ'ուզէ վերադառնալ թէ կը «տարուի» բռնի ուժով։ Ռուսերը ընդդիմացան եւ կռիւը սկսաւ։ Ի վերջոյ խորհրդային դեսպանը զեկոյց մը հրատարակեց յայտնելով թէ Տիկին Կոլուպը մերժէ հետեւիլ իր ամուսնոյն եւ կ'ուզէ հայրենիք վերադառնալ։ Տիկին Կոլուպ, զբօսաշրջիկներու խումբին հետ մեկնեցաւ եւ այս ձեւով վերջ գտաւ «մարդկային ողբերգութիւն» մը ինչպէս ըսաւ հոլանտացի դատախազը։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆ, Թունուզ, Լեհաստան եւ Իրաք պաշտօնապէս ճանչցան Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը։ Դամասկոսի նոր իշխանութիւնները յայտարարեցին թէ բանակը պիտի չմասնակցի կառավարութեան։

ԿՐՈՄԻՔՕ Լոնտոն հասաւ, ուր պիտի տեսնուի լորտ Հիումի հետ։

ԵՈՒՐԻ ԿԱԿԱՐԻՆ (առաջին տիեզերագնացը) հիւանդ ըլլալով պիտի չկարենայ Ճենովա երթալ ուր Հաղորդակցութեանց Միջազգային 9րդ համագումարը բացուեցաւ աղջի օր։ Կակարին, անձամբ մրցանակ մը պիտի ստանար, բայց Մոսկուայէն հաղորդեցին թէ չի կրնար ճամբորդել։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ խորհրդարանականներու ամսականը 25.000 հին Փրանքի յաւելում մը պիտի կրէ եւ հասնի 513.000 Փրանքի։ Էլիզէի վարկն ալ 26 միլիոնի յաւելում մը պիտի կրէ 1961ի վրայ եւ հասնի 2256 միլիոնի։

ՊՈՒՐԿԻՊԱ կնաթող ըրած է իր Ֆրանսացի կինը, առաջին պատերազմի այրի մը, որուն հետ ամուսնացած էր երբ ուսանող էր Փարիզ։ Կ'ըսուի թէ ի մօտոյ պիտի ամուսնանայ մահմետական կնոջ մը հետ, որուն հետ կը կենակցէր երկար տարիներէ ի վեր։ Թունուզի նախագահը 56 տարեկան է։

ՄԱՌԵՇԱԼ ՄՈՆԹԿՈՄԸՐԻ վերադառնալով Չինաստանէն յայտարարեց թէ սով չկայ համայնավար Չինաստանի մէջ ինչպէս կ'ըսեն գուրսը։

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ եւ կայսրուհին Փարիզ կը հասնին այսօր։ Թեհրանի մէջ ցոյցեր կատարուած են Մոսատեղի ի նպաստ։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ Կ'ԸՆՏՐՈՒԻ ԱՅՍՕՐ

—o—

Գրած էինք թէ Թուրք կառավարութիւնը արտօնած է կատարել Հայոց պատրիարքին ընտրութիւնը։ Արտօնագիրը պատրիարքարան հասնելէ ետք, անցեալ Կիրակի պատրիարքարան հրաւիրուեցան բոլոր Թաղերու ներկայացուցիչները՝ ընտրելու համար պատրիարքական ընտրութեան մասնակցելիք աշխարհականները եռապատիկ ցանկի վրայ։ Ասկէ զատ, ուրբաթ օր տեղի ունեցաւ Եկեղ. Համագումար մը՝ ընտրելու համար պատրիարքական ընտրութեան մասնակցելիք հոգեւորականները, թիւով տասը հոգի։

Այդ ժողովներու ընթացքին խորհրդակցութիւն կատարուեցաւ պատրիարքական թեկնածուներու եւ կրօնական ժողովի թեկնածուներու մասին։

Պոլսոյ կուսակալութիւնը ուզած է որ ընտրութեանց կանոններու մասին տեղեկագիր մը պատրաստուի եւ յանձնուի կուսակալութեան, որ քննելէ ետք պատրիարքական ընտրութեան ազգային կանոնները՝ կատարէ անհրաժեշտ կարգադրութիւնները։

Կիրակի օրուան հաւաքոյթներէն ետք, ընտրողները եւ թեկնածուները որոշուած, այսօր, Չորեքշաբթի, կ'ընտրուի նաեւ պատրիարքը։ Իբրեւ թեկնածու, Պոլսոյ հայերէն թերթերը կուտային Շնորհք, Սերովբէ, Բարգէն, Սիոն եւ Տիրան եպիսկոպոսներու անունները։

Այս առթիւ մամուլին յանձնուած է Հայոց պատրիարքական ընտրութեան հրահանգը, կառավարութեան կողմէ վաւերացուած։

Իբրեւ պատմութեան նիւթ, պիտի տանք այդ հրահանգին հիմնական մասերը։

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

ԽՄԲ.— Կիրակի օրուան թիւով հրատարակեցինք Զարոբեանի զեկուցման հիմնական մասը՝ ներգաղթի վերաբերեալ։ Գրեր էինք թէ «պոչ» մըն ալ ունի այդ զեկուցումը։ Ահաւասիկ... պատմութեան համար։ Զարոբեան կ'ընդունի գործուած սխալները, որոնք կատարուած են ներգաղթի նախընթաց գործողութեանց ժամանակ։ Այս «պոչով» կը հաստատէ թէ նոյն սխալները պիտի գործուին այն ձեւով որ կը խորհին ներգաղթ կատարել։ Այսօր իր խօսքը, իսկ մեր քննադատութիւնը՝ ընդհուպ։

×

«Արտասահմանում կոմունիստներից բացի, հայրենասիրական օգտակար աշխատանք են կատարում նաեւ մի քանի այլ յառաջդիմական կազմակերպութիւններ։ Մենք պէտք է պարզ ու որոշ յայտարարենք մեր վերաբերմունքը նրանց նկատմամբ։ Այդ բխում է Կոմունիստական պարտիայի քաղաքականութիւնից, որի նպատակն է ամրապնդել կապերն այն բոլոր յառաջդիմական կազմակերպութիւնների հետ, որոնք պայքարում են խաղաղութեան համար, ռեակցիայի, իմպերիալիզմի եւ պատերազմի դէմ, բոլոր յառաջդիմական ուժերի միասնական ճակատ ստեղծելու համար։

Ներկայումս, օրինակ, Հնչակեան պարտիան վարում է Խորհ. Հայաստանի գիծը, պրոպագանդում է մեր ռեսպուբլիկայի նուաճումները, պայքար է մղում Դաշնակ թափթփուկների դէմ, հանդէս է գալիս իմպերիալիզմի դէմ, յանուն խաղաղութեան։ Մօտաւորապէս նոյնպիսի դիրքերում է կանգնած Ռամկավարների պարտիան։

Այդ կուսակցութիւնների դիրքերը միանգամայն պարզ են։ Մենք մտադիր չենք նրանց գաղափարական որեւէ զիջում անել, բայց մենք ողջունում ենք նրանց հայրենասիրական գործունէութիւնը կապիտալիստական երկրների հայկական գաղութների պայմաններում։ Արտասահմանեան հայ յառաջդիմական կազմակերպութիւնների գործունէութիւնը միշտ կ'արժանանայ մեր աջակցութեանն ու օգնութեանը։ Խնդիրն այն է, որպէսզի համախմբել արտասահմանեան հայկական յառաջդիմական կազմակերպութիւնների բոլոր ուժերը, ակտիւօրէն գործակցել տուեալ երկրի յառաջդիմական բոլոր ուժերի հետ եւ այսուհետեւ եւս անհաշտ պայքար մղել հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամի հակառեւոլուցիոն, բուրժուա-նացիոնալիստական Դաշնակցական պարտիայի դէմ՝ յանուն խաղաղութեան, ազատութեան եւ ժողովուրդների երջանկութեան»։

ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

Հայաստանի ընդհանուր դատախազը պաշտօնանկ եղած է, իսկ իր երկու օգնականները եւ Գերագոյն Ատեանի նախագահը յանդիմանութեան արժանացած են, որովհետեւ խստապատութեան պակաս ցոյց տուած են ոճրագործներու հանդէպ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն (Եունայթըտ Փրէս) ներքին նախարար՝ Մելքոնեան ուրիշ պաշտօնի մը կոչուած է։

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՓՈԹՈՐԻԿ ԳԻՐՔԻ ՄԸ ՇՈՒՐՋ

Պատերազմը լրանալէն տասնըվեց տարի ետք, պատմագիրները սկսած են բաղդատական ընել զինուորական իրենց յաջողութիւններուն ու ձախողութիւններուն: Փնտռել անոնց պատասխանատուները: Այդ պատասխանատուութեանց չափն ու դատողութիւնը: Ու փաստաթուղթերու լոյսին տակ օգտուիլ փորձառութիւններէն, — քաջալերական կամ դառն դասերէն. հարկ եղած պարագային չկրկնելու համար նոյն սխալները :

Այդ նպատակին կը ծառայէ, կը կարծենք, գիրքը՝ որ լոյս տեսաւ վերջերս, Լոնտոնի մէջ, եւ որ մեծ աղմուկ յարոյց Անգլիոյ քաղաքական, զինուորական ու կառավարական շրջանակներու մէջ :

Զորս հատորնոց այս գիրքը կարելի է համարել պատմութիւնը Անգլիոյ օդային գործողութիւններուն : «Օդային ռազմավարական յարձակում ընդդէմ Գերմանիոյ, 1939 – 1945» գրքին խորագիրը: Հեղինակներն են հանգուցեալ Սըր Չարլըզ Ուէպսթըր եւ Նոպըլ Ֆրէնքլէնտ, տնօրէն արքայական պատերազմական թանգարանին: Հատորին պատրաստութեան համար հեղինակները աշխատած են տասը տարի, պրպտած բոլոր պաշտօնաթուղթերը, դիւաններն ու վկայագրութիւնները:

Նախապէս արդէն հրապարակ ելած էին Չըրչիլի, տը Կոլի, Իտընի եւ այլ պետական մարդոց տպաւորութիւններն ու խորհրդածութիւնները, յուշագրութեան ձեւին տակ :

Յիշուած հատորը սա առաւելութիւնը կը ներկայացնէ, որ անոր հեղինակները օգտուած են ուղղակի պաշտօնական աղբիւրներէ: Հետեւաբար կարելի է զայն համարել անկաշառ, անկողմնակալ :

Հակառակ այս իրողութեան, սակայն, կարծիքները կը տարբերին, ըստ էութեան եւ ըստ պատմագրութեան: Մարդիկ որոնք երէկ տակաւին ղեկավարներն ու գլխաւոր դերակատարներն էին այդ գործողութիւններուն, որոնց կարգին Չըրչիլ, Իտըն եւ ուրիշներ, անխնայ կը քննադատուին, գրքին հեղինակներուն կողմէ: Անոնք իրենց քննադատական սլաքները առաւելապէս կ'արձակեն ռըմբակոծութեանց կազմակերպիչ եւ հրամանատար Սըր Արթհըր Հէրիսի, ծանօթ՝ ռմբաձիգ, Թուրքերէն տառացուածքով պոմպաճի Հէրիս անունով :

Քննադատութեանց հիմը կը կազմեն Անգլիոյ կատարած օդային ռմբակոծումները, «գիշեր ատեն եւ լայնատարած շըրջանակի մը մէջ, գերման քաղաքներու զանգուածային ռմբակոծութեամբ, պարզապէս խուճապի եւ սարսափի մատնելու համար անոնց բնակիչները, գէթ առժամապէս», ինչպէս կը հրահանգէր Չըրչիլ, 1944 Մարտին, սպայակոյտերուն ուղղած իր հրամանագրով :

Սարսափ ազդելու համար կազմակերպուած գիշերային այս ռմբակոծումներուն մասին ժողովուրդը տեղեակ չպահուեցաւ : Չըրչիլ գաղտնի պահեց զայն, նոյն իսկ անյայտացուցած է այդ հրամանագիրը պաշտօնական վաւերաթուղթերուն մէջէն, վախնալով որ Քենթըրպըրիի Արք.ը եւ ուրիշ ղեկավարներ կրնային զիրենք դատապարտել իրենց այս անգութ արարքին համար, կ'ըսեն հեղինակները :

Գիշերային այս լայնածաւալ ռմբաձըգումներու շրջանին, Անգլիացիք ոչնչացած են երեսունեւհինգ հազար, գերման բնակչութիւնը՝ մօտաւոր հաշուով մէկ միլիոն մեռաւ :

Իբրեւ եզրակացութիւն, գիրքը պատրաստողները կը գտնեն, որ այդ արշաւանքները եղան ձախողանք մը, որ շատ սուղ արժեց երկրին :

Այսպէս՝ Գերմանիա սարսափի չմատնուեցաւ, ինչպէս կը կարծուէր : Նացիներու ռազմական արտադրութիւնը մեծ վնաս չկրեց : Գերման օդային պաշտպանութեան ցանցերը ռմբաձիգ յարձակումներէն շատ աւելի լաւ կազմակերպուած էին : Ամերիկեան օդուժի ցերեկուան ռմբակոծումները աւելի ազդու, աւելի օգտակար եղան : Եւ վերջապէս Ֆրանսա ցամաքահանումի միջոցին, երբ վերջ տրուեցան զանգուածային ռմբաձգութեանց ու հրահանգուեցաւ զարնել միայն ռազմագիտական խարխիսները, ձեռք բերուեցաւ առաւելագոյն չափ, մարդկային նուազ կորուստով : Պատերազմէն վերջ կառավարութիւնը հայրենիքին երախտագիտութիւն չյայտնեց այդ արշաւանքներուն առթիւ, ոչ ալ պատուանշանով վարձատրեց անոնց գլխաւոր հեղինակը՝ Սըր Հէրիս :

Պարզելէ ետք Անգլիական օդային ուժին եւ ռմբաձիգ հրամանատարութեան պատմութիւնը, պատմագրքին հեղինակները տխուր կը գտնեն անոր սկզբնական կազմութիւնը, — թերի էր ան, գէշ սարքաւորուած և անպատրաստ: Ռուրի ճարտարարուեստի կեդրոնին վրայ յարձակման ատեն, իւրաքանչիւր հարիւր ռմբաձիգներէն եօթը միայն հասան իրենց նպատակակէտին, 75 քառ. մղոն :

Սըր Հէրիս եւ իր համախոհները, ընդունելով հանդերձ որ սխալներ գործուած են, համաձայն չեն հեղինակներուն յայտնած բոլոր տեսակէտներուն : Մնաց որ ռմբաձիգ Հէրիս ինքն ալ գրած է գիրք մը այդ մասին, ուր կը հերքէ իրեն վերագրուած թերութիւնները : Հրամանատարութեան կողմէ իրեն ուղղուած հրահանգներուն երկդիմի ըլլալու պարագան: Կը ծաղրէ «գթութիւն վաճառողները», որոնք կը մոռնան Պելկրը, Գովէնթրին եւ Վարշաւան :

Այս պաղ, քննադատական եւ անճիշդ պատմութիւնը, չգործածելու համար ուրիշ բառ, ապերախտութեան զարմանալի արտայայտութիւն մըն է հանդէպ մեր հերոսներուն, կը յարեն ուրիշներ :

Ա. ՀԱՐԻԼԵԱՆ

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊՆԵՐ

Միջին Արեւելքը եւ արաբական աշխարհը պարբերական տագնապների ենթակայ են, Յորդանան, Լիբանան, Սուրիա, Թուրքիա, Իրաք իրերայաջորդ տագնապներ ունեցան. մեծ մասամբ՝ զինուորականներ եկան իշխանութեան գլուխ, դիկտատուրական եւ կէս–դիկտատուրական իշխանութիւններ ղեկավարում են այդ երկիրները :

Իրանը, զօրավար Զահեդիից յետոյ, թէեւ ունեցաւ քաղաքացի վարչապետներ, բայց երկրի գլուխը կանգնած է զինուորական Շահը, իսկ նախարարներից ոմանք էլ զինուորականներ էին : Այնուամենայնիւ, լրիւ եօթը տարի, 1953 թուի Օգոստոս 16–19ից ի վեր, Իրանը մեծ ցնցումների չենթարկուեց, Թուդէ կուսակցութիւնը անդամալուծուած էր :

Իրանը հակառակ իր գործարանային կեանքի սկզբնաւորութեան, կալուածատիրական–աւատատիրական երկիր է. հազար խոշոր կալուածատէրեր իշխում են երկրին. կալուածատէր կայ, որ Զըւիցերիոյ տարածութեամբ հողեր ունի .. Այս պարագան քարոզչութեան առատ եւ գայթակղեցուցիչ նիւթ էր մատակարարում համայնավարներին, որոնք գիւղերը յաճախելով, դժգոհութիւններ սերմանում էին չքաւոր գիւղացիութեան մէջ եւ բաց անում նրա աչքերը :

Ատրպատականի «դեմոկրատ իշխանութեան» օրերին, կալուածատէրերը եւ հարուստները հեռացան եւ հաստատուեցին գլխաւորապէս Թեհրանում եւ հարաւային քաղաքներում : Կալուածատէրերի սպանութեան դէպքեր եւս տեղի ունեցան Ատրպատականում : Գիւղացիք չվճարեցին տասանորդը եւ այլ տուրքեր :

Երբ Ատրպատականը վերագրաւուեցաւ, կալուածատէրերը վերադարձան եւ վերահաստատեցին իրենց դերակայութիւնը, գանձեցին չգանձած տասանորդի մեծ մասը ...

Կալուածատէրերը ապահովութիւն եւ անվիճօղ կեցուածք ունեցան եւ յամառեցին հողային բարենորոգման հարցում : Միայն երկրի Շահն էր, որ սկսեց իր կալուածները բաժանել գիւղացիութեան, սակայն սրանով վէրքը չէր բուժուի. պէտք էր վերացնել աւատապետական կարգերը, հակառակ պարագային համայնավարութիւնը նորից հող պիտի գտնէր :

Կալուածատէրերից ոչ ոք չհետեւեց Շահի օրինակին, հողերը չբաժանեց : Մէջլիսը յանձնախումբ ընտրեց, որպէսզի մշակէր օրէնքը, սակայն տարիներ ձգձգուեց այս հարցը, որովհետեւ Մէջլիսի եւ Ծերակոյտի մէջ նստողների մեծամասնութիւնը խոշոր կալուածատէրներ էին :

Այս վէրքի վրայ աւելացաւ նաեւ մէկ ուրիշը. ղեկավար դասը սկսեց արագօրէն հարստանալ, պալատանման շէնքեր կառուցել, շուայտ կեանք վարել. Ամերիկայի եւ միջազգային դրամատան տըւած դրամները հալւում էին ղեկավար դասի շրջանում, գումարները չէին հասնում ժողովրդին, որ տուայտում էր կեանքի սղութեան եւ չքաւորութեան ճիրաններում : Կաշառակերութիւնը չափ ու սահմանն անցել էր. ունեւորները խուսափում էին պետութեան տուրք վճարելուց, միջին դասակարգն էր որ քիչ թէ շատ բարեխղճօրէն վճարում էր տուրքը : Պետական մեքենան եւ բարձր պաշտօնէութիւնը բնորոշւում էր «նեխած» բառով :

Միւս կողմից, խորհրդային գաղտնի ձայնասփիւռը ամէն օր, տարիներ շարունակ, անընդհատ յարձակումներ էր գործում, քննադատում, աւելի՝ հայհոյում ու գրգռում էր բազմութիւններին Իրանի Շահի եւ կառավարութեան դէմ :

Այս բոլորը հող պատրաստում էր ժողովրդական դժգոհութիւնների, եւ այդ պոռթկումը եղաւ ուսուցիչների դասադուլով եւ հրապարակային ցոյցով. նրանք պահանջում էին ռոճիկի յաւելում, կեանքի տարապայման սղութեան դէմ : Ցոյցի ընթացքում, ոստիկանական մի սպայ սպանեց մի ուսուցչի. ցոյցերը աւելի զանգուածային դարձան բողոքի արտայայտութիւններով :

Տեղի ունեցել էին Մէջլիսի ընտրութիւնները, սակայն կատարուել էին ապօրինութիւններ. ոմանք կաշառք էին տըւել ընտրուելու համար, սակայն չէին ընտրուել ...

Այս տագնապալի պահուն էր որ հրապարակ իջաւ Տոքթ. Ամինին, իբրեւ վարչապետ կտրուկ միջոցների դիմեց, առաջին հերթին ձերբակալեց մի քանի նախարարների եւ բարձրաստիճան պետերի, որոնք դատարկել էին պետական գանձարանը ... Շահը պտոյտի էր ելել Եւրոպա, անմիջապէս վերադարձաւ: Վարչապետը ուսուցիչներին խոստացաւ բարելաւել : Յայտարարեց, ի լուր ժողովրդին, որ պետութեան գանձարկղը դատարկ էր ...

Իրանը օրական տասը միլիոն թուման ծախս ունի, ինչպէս որ յայտարարում էր նախորդ կառավարութեան ելեւմտական նախարարը : Արդ, այս հաշուով, տարեկան երեք միլիառ 650 միլիոն թուման ծախս է լինում :

Այս ծախսի դիմաց Իրանն ունի հե-

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

1.— Վերյուշ երանելի ժամանակների մասին ...

Արեգունու ափերը մենք հետազօտել ենք մեր կարթերով, սուզուել ենք ամէն խորութիւն եւ եկել այն եզրակացութեան, որ իշխանի «Ձմեռնային բախտակ» կոչուող ցեղը ձուադրման համար կենտրոնանում է գլխաւորապէս գետաբերաններում, նոյնիսկ փոքր առուակների դիմաց :

— Երեւի ուզում են, որ իրենց ձուաները ծնուեն ու մեծանան զուլալ ջրերի մէջ, իմ կարծիքը յայտնեցի իմ ընկեր Ռուբիկին : Համաձայնուեց, դրանից էլ «բնապատմական» ու ռոմանտիկ բացատրութի՞ւն : Մայր է, է, կատակ բան չի ...

Բայց յետագայում ես զարմանքով նըկատեցի, որ մայր իշխանները ձուադրման համար կենտրոնանում են նաեւ չորացած հեղեղատների դիմաց : Դէպքեր եղան, երբ մենք նրանց գտանք նոյնիսկ անձրեւաջրերից առաջացած ու դէպի լիճը ձգուող ակօսների դիմաց :

Ի՞նչ բան է սա, այստեղ հօ լեռներից եկող զուլալ ջուր չկա՞յ :

Իմ երիտասարդ ընկերը հարցական նայում էր ինձ ու պատասխանի սպասում. «Հը՞, հիմի՞ ինչ բացատրութիւն կը տաս», ասում է նրա հեգնող հայեացքը: Եւ ես ալ զոռ տուի իմ երեւակայութեանը. կար ժամանակ, երբ այս ափերը ծածկուած էին սաուերախիտ անտառներով, եւ նրանց բացատներում արածում էին նախնադարեան զուբրերի ու գիգանտ եղջերուների նախիրները: Այն ժամանակ հաւանական է, որ այս հեղեղատների տեղ գետեր էին, վերեւից ցած՝ դէպի լիճը ձգուող այս ակօսների տեղը՝ քչքչան առուներ: Այսօրուայ իշխան ձկան նախնիք սերունդներ էին տալիս այդ գետերի ու առուակների «գետաբերաններում», ուր ջուրը յստակ էր եւ քաղցրահամ: Յետագայում, հազարամեակների ընթացքում վերացան անտառները, Սեւանի կըլիման խստացաւ, ցամաքեց նրա մէջ թափուող գետակների մի մասը: Այս հեղեղատները այդ հնադարեան առուների հուներն են՝ այժմ չոր ու քարքարոտ ..

Վերացան սերունդների օրրան հիւրընկալ գետաբերանները, բայց մնաց մայրական բնազդը ձկների յետագայ սերունդների մէջ, մնաց հնից եկող սովորութիւնը: Ու այժմ էլ հնազանդ այդ սովորութեանը եւ սերունդը պահպանելու հզօր բնազդին, մայր ձկները կենդրոնանում են «գետաբերաններում» այն ջրերի, որոնք վաղուց արդէն չկան, բայց որոնց մէջ ծնուել ու մեծացել են մի ժամանակ իրենց հեռաւոր նախնիք ...

Ընկերս շատ վերացական համարեց իմ այս բացատրութիւնը, բայց ես նրան ջախջախեցի հետեւեալ փաստերով. անցեալում գեղարքունին գնում էր Սեւան թափուող գետակներն ի վեր եւ ձկնկիթ թափում լեռներում, զուլալ առուների հանդարտաւէտ ջրափոսերում: Այս է նրա ծնողական բնազդը, ձկնկիթ դնելիս նա պիտի դուրս գայ լճից եւ գնայ գետերն ի վեր, յաճախ մինչեւ նրանց ակունքները: Խորհրդային իշխանութեան տարիներին դարաւոր այդ «կարգը» փոխուած է. ահա երեսունեւհինգ տարի է, որ Ձուկտրեստը ցանցերով փակում է Սեւան թափուող գետերի եւ գետակների «բերանները» եւ չի թողնում, որ ձուադրման գնացող գեղարքունին բարձրանայ ջուրն ի վեր: Հէնց մտաւ գետը՝ ընկնում է ջրի առաջը փակող ցանցը եւ գերի դըռնում: Գերու փորից հանում են հասուն ձկնկիթը, լցնում արհեստական աւազանները, ուր եւ ծնւում ու աճում են տասնեակ միլիոնաւոր ձկնիկներ: Ապա նրանց բոլորին բաց են թողնում, որ գընան մեծանան լճի բնական պայմաններում :

Այդպէս են այժմ զարկ տալիս ձկնաբուծութեանը Սեւանում, գետերի մէջ այլեւս գեղարքունի չի ծնւում: Բայց ահա թէ որն է զարմանալին: Ոչ թէ գետում, այլ ձկնաբուծարանում. ծնուած ձկնիկները հէնց որ լճում մեծանում են ու յղիանում՝ անզուսպ պահանջ են զգում անպայման ճամբորդելու գետերն ի վեր եւ ձկնկիթ դնելու լեռնային առուակներում ... Իրենց նախնիների նման : Նրանցից ոչ մէկը չի ձգտում դէպի այն աւազանը, ուր ծնուել է ինքը, ծնուել են իր պապերն ու տատերը այս երեսունեւհինգ տարիների ընթացքում: Հէնց մըտանք աշունը՝ լճի բոլոր կողմերից ու բոլոր խորութիւններից երամ–երամ, հարիւրներով ու հազարներով շարժւում են դէպի գետաբերանները, դէպի այն թակարդները, որոնց զոհ են գնացել իրենց ծնողքները ...

— Ահա այս բնազդի մասին եմ ասում քեզ, Ռուբիկ: Հիմի հասկացա՞ր, թէ ինչպէս հնարաւոր է, որ այսօրուան ձկները իրենց բնազդով ձգտեն դէպի այն գետերը, որոնք ցամաքել են վաղուց ...

Ահա եւ ձկների ողջ ցեղի «հաւաքական յիշողութիւնը» իրենց պապ ու պապի ապրած հմայիչ վայրերի մասին ...

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(4 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՌՔԵՐՈՒ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

(ՍԱԼՈՆ ՏԸ Լ'ՕԹՈՄՈՊԻԼ)

Ամերիկացի յայտնի երգիծաբան Արթ Պուչվալտ, Նիւ Եորք Հէրալտի մէջ իր հասկցած ձեւով կը ներկայացնէ ··· Սալոն տը լ'Օթոմոպիլի գլխաւոր ··· կառքերը :

Նոր կառքերը դարձեալ մէջտեղ ելան : Ըստ մեր սովորութեան՝ նորագոյն նախատիպարներուն մասին կուտանք մեր գաղափարները :

« Տը Կոլ տ'Արքին» 1961ի նախատիպին վրայ շատ քիչ փոփոխութիւններ բերուած են, հակառակ Ֆրանսացիներու ճնշումին, թէ աւելի ազատ սիւսփանսիոն եւ բազուկները տեղաւորելու աւելի լայն յենարան կ'ուզեն : Կառքին ձախ եւ աջ կողմերը ջեղչուած են՝ ներս մտնելու համար չարժաւարին աւելի քիչ տեղ ձըգելով : Սակայն հակառակ կարգ մը անհանդստաւէտութեանց, այս կառքը կը շարունակէ Ֆրանսայի ամէնէն ժողովրդական կառքը մնալ : Բայց եւ այնպէս Ալժերիոյ մէջ բաւական նուազած է անոր վաճառումը՝ ճամբաներուն պայթուցիկ նկարագրին պատճառաւ : Սակայն նոյնիսկ այս կառքին մեծագոյն քննադատները կ'ընդունին թէ ստիպուած են զայն գնել, լաւագոյն ուրիշ նախատիպերու չգոյութեան պատճառաւ :

« Նասր ԱՄՀ Փոթորիկը», մինչեւ անցեալ չարաթ կը նկատուէր Միջին Արեւելքի ամէնէն զօրաւոր կառքը, սակայն անցեալ չաբթուան փորձերը ցոյց տուին թէ կառքին պլաններուն մէջ ճեղքուածքներ կան, զորս կարելի չէ նորոգել : Սուրիոյ վաճառորդները դաշոյնի հարուած տուին այս կառքին, արաբական միացեալ կառքի մը մասին իր հնարիչին երազները յօդս ցնդեցնելով :

« Խրուշչեւ Մեկաթոն 100ը» կը շարունակէ մնալ ճամբաներու մեծագոյն վըտանգը, հակառակ իր արտադրիչին պընդումներուն թէ ընտանեկան գործածութեան եւ անմեղ պտոյտներու սահմանուած ապահովութիւնը ամէն բանէ դեբաղասող անվնաս կառք մըն է : Վերջին բազմաթիւ փորձերու ընթացքին ռատիօաքթիվ ֆարպիւրաթէօրը աւելորդ բոցեր հանեց եւ ուէյն՝ թունաւոր ծուխեր արտադրելով : Խրուշչեւ Մեկաթոն 100ի միւս բոլոր յատկանշական իւրայատկութիւնները խտացուած են եւ ամրացուած կառքին քառոսըրիին մէջ : Միեւնոյն ատեն, ոչ մէկ ճիգ թափուած է կառքին արտաքին գիծերը մեղմացնելու ուղղութեամբ : Ապահովութեան գօտին անտեսուած է : Միայն արտադրիչին պարտադրած պայմաններով կարելի է ունենալ այս կառքը :

« Ուլպրիխթ Յառաջապահը» փոքր, անհանդստաւէտ նախատիպ մըն է՝ Ռուսերու կողմէ յղացուած : Գէշ կառնիթիւրներով շինուած կառքին տգեղութիւնը վանելու նպատակին կը ծառայէ : Ծանր արկածներու պատճառ կրնայ դառնալ որեւէ մէկ ատեն : Բոլոր պատուհանները կնքուած գոցուած են՝ որպէսզի ճամբորդները դուրս չկարենան սպրդիլ : Արեւելեան Գերմանիոյ վաճառորդները կը պնդեն թէ դուրսի մարդոց ներս ճողոպրիլը արգիլելու համար ձեռք առնըւած է այս միջոցը :

« Ատընաուըր Պաշտպանի» վերջին տիպարը նուազ ուժեղ է քան նախորդը եւ յառաջանալու համար արտաքին ուժի կը կարօտի : Գերմանացի արտադրիչները Ատընաուըր Պաշտպանի վերջին անյաջող փորձերուն պատասխանատու կը բռնեն կառքին Ամերիկացի հեղինակները : Այժմ ճնշում կը բանեցուի Գերմանացիներուն վրայ, որ կառքին վրայէն վերցնեն դասական Օտեր – Նայս կեդրոնական առանցքը, որ նախորդ տիպարներուն մէջ միշտ գոյութիւն ունէր : Մասնագէտներու կարծիքով, եթէ այս առանցքը փոխուի, կառքը շատ աւելի ճկունութիւն ձեռք պիտի ձգէ :

« Թիթօ – Ցարափոխը», ընդհանրապէս միտում ունի «չէզոք կէտին» վըրայ անշարժանալու, բայց վերջերս պատահեցաւ քանի մը անգամ, որ վտանգաւոր կերպով դէպի ձախ դառնայ : Փոխատուութեան սիստեմով կ'արտադրուի, ուրեմն այդ պատճառաւ ալ Ամերիկացի օժանդակները սկսած են մտածել, թէ արդեօք քարիւղի փոխանցման վե՞րջ տան : Սկսած են անդրադառնալ, որ տըրամադրուած գումարներուն եւ իւրաքանչիւր թիթեղ քարիւղի փոխարէն կառքը պէտք եղած արագութեամբ չընթանար : Այս տեսակէտէն ծագելիք միակ վտանգը այն է, որ կառքը կրնայ Մոսկուա վերադառնալ :

« Քենըտի Կօ – Քարթը» Քուպայի մըցումին վերջինը հասաւ, որով, նախատիպին հմայքը բաւական մեծ հարուած կրեց մասնաւորաբար հարաւ – ամերիկեան շուկային մէջ : Սակայն որոշ բարեփոխութիւններ կրեց հետզհետէ եւ իր նախկին վիճակը վերստանալու վրայ է : Մասնագիտական բնոյթ կրող հարցերէն շատերը օտար են, եւ անմիջապէս չեն կրնար լուծուիլ : Սակայն այս կառքը արտադրող գործարանը գիշեր – ցերեկ կը բանի, որպէսզի յառաջիկայ մրցումներու մէջ լաւագոյն տեղ մը ապահովէ Կօ–Քարթին :

Յառաջիկայ ձմեռ տեղի ունենալիք Արեւելեան Գերմանիոյ մրցումը կարեւոր փորձակէտ մը պիտի ըլլայ «Կօ–Քարթին» համար, որուն գլխաւոր մրցակիցը Խրուշչեւ – Մեկաթոն 100ը պիտի ըլլայ : Կառքին Ամերիկացի կողմնակիցները կասկածներ ունին մրցումին յաջող ելքին մասին, բայց եւ այնպէս նախապատրաստական փորձերը (անթրէնըրման) կը շարունակեն մեծ թափով :

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

ոտերականներու ընչաքաղցութիւնը հակկշռի ենթարկելը դիւրին գործ չէ :

(Մնացեալը յաջորդով)

ԲԱՆԻ՞ ԼԵԶՈՒՆԵՐ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻՆ ԱՅՍՕՐ

Ազգերու, բարքերու, լեզուներու ուսումնասիրութիւնը հետզհետէ արժէք կը ստանայ ու կը ծաւալի բոլոր երկիրներու մէջ : 20րդ դարու գիտնականները նոյնքան կարեւորութիւն կուտան մարդկային տարբեր խաւերու ուսումնասիրութեան, որքան անջրպետի յաղթահարման :

Ներկայիս քաղաքակիրթ բոլոր երկիրներու մէջ գոյութիւն ունին ազգագրական, լեզուաբանական, հնախուզական հաստատութիւններ, որոնք ընդհանրապէս կը գործեն պետութեան հովանիին ներքեւ :

Վերջերս Ուաշինկթընի մէջ տեղի ունեցաւ լեզուագէտներու համագումար մը, որ վերջապէս դասաւորեց երկրի վըրայ գործածուող լեզուները :

Այսօր մեծ թէ փոքր վեց հազար լեզուներ կը խօսուին աշխարհի մէջ : Համագումարին մասնակցողները եզրակացուցին, թէ վեց հազար լեզուներէն միայն 130ը կարելի է նկատի առնել իբրեւ զանգուածի մը մայրենի բարբառը, քանի որ մնացեալ 5870 լեզուները կը խօսուին մէկ միլիոնէ պակաս հաւաքականութեանց կողմէ եւ մշակութային հարստութիւն չունին :

130 կարեւորագոյն լեզուներու առաջին 12ը հետեւեալներն են.

1.— Չինարէն, 460 միլիոն հոգիի մայրենի լեզուն :

2.— Անգլերէն, 250 միլիոն : :

3.— Հնդկերէն, 160 միլիոն :

4.— Սպաներէն, 140 միլիոն :

5.— Ռուսերէն, 130 միլիոն :

6.— Գերմաներէն, հարիւր միլիոն :

7.— Ճափոներէն, 95 միլիոն :

8.— Արաբերէն, 80 միլիոն :

9.— Պենկալերէն, 75 միլիոն :

10.— Փորթուկալերէն, 75 միլիոն :

11.— Ֆրանսերէն, 65 միլիոն :

12.— Իտալերէն, 55 միլիոն :

Բնականաբար հայերէնն ալ յիշուած է առաջին 130 լեզուներու մէջ, սակայն իր տեղը հարիւրէն շատ հեռու չէ :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԵՐԸ ԻՆՏՈՆԵԶԻՈՅ ՄԷՋ

Նոր եկեղեցի կը շինուի պետութեան ծախքով

Ինտոնեզիոյ մայրաքաղաքին մէջ լոյս տեսնող «Ճաքարթա Տէյլի Մէյլ» թերթը կը գրէ, թէ Ճաքարթայի Հայոց Ս. Յովհաննէս եկեղեցին, որ կառուցուած է 1855ին, քաղաքապետութեան որոշումով պիտի քանդուի, քաղաքը բարեզարդելու համար : Պետութեան ծախքով նոր եկեղեցի մը պիտի կառուցուի Ճալան Կրէսէկ պողոտային վրայ :

Եկեղեցին քանդուելէ առաջ, Աւստրալիոյ եւ Նոր Զելանտայի Հայոց առաջնորդ Արամայիս քահանայ Միրզայեան, վերջին անգամ ըլլալով, պատարագ մատուցած է :

Յիշեալ թերթը այս առթիւ կը յիշէ անունները Աղա Ղեւոնդ Մարուչարեանի, Աղա Գէորգ Մանուկի, Աղա Յակոբ Արաթունի եւ Մարիամ Թադուհի քոյրերու, որոնք եկեղեցասէր եւ առատաձեռն անձեր ըլլալով, նիւթական զոհողութիւններ յանձն առած են եւ կառուցած բազմաթիւ աղօթատեղիներ : Օժանդակած են նաեւ ազգային բարենպատակ հաստատութեանց, առանց մոռնալու հայ լեզուով հրատարակուած գիրքերու եւ թերթերու տպագրական ծախքերը :

Մարիամ եւ Թադուհի, երկու պատուական Հայուհիներ, 1852 Մայիս 5ին, տեղւոյն Հայերը ժողովի հրաւիրելով, կազմած են «հայկական միաբանութիւն» անունով միութիւն մը, որուն նպատակն է եղած օժանդակել Ճավա բնակող հայ որբերուն, այրիներուն եւ կարօտեալներուն : Միութիւնը արդարացուցած է իր վրայ դրուած յոյսերը եւ մինչեւ այսօր Ճավահայ կարօտեալ մը երբեք օտարին չէ դիմած :

1852 Նոյեմբեր 22ին գումարուած ժողովի մը մէջ Ճաքարթայի Հայերը որոշած են հսկայ աղօթատեղի մը կառուցանել, քանդելով հինը : Այս առթիւ Տիկին Մարիամ Արաթուն եւ Օր. Թադուհի Մանուկ ոչ միայն մասնակցած են հանգանակութեան, այլեւ վճարած են եկեղեցիի եւ երիցատան անհրաժեշտ կարասիներուն ծախքերը : Հայ ազգին պատիւ բերող այդ Հայուհիները ըրած են նաեւ ուրիշ գեղեցիկ գործ մը : Միտան Մերտիքայի վրայ գտնուող իրենց բնակարանը կտակած են եկեղեցիին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Կեցի՜ր ··· մրմնջեց Լութֆի աղա ինքնիրեն :

Ու յանկարծ սեղանին վրայէն ելլելով, սկսաւ սենեակին մէջ ման գալ :

— Այո՛, պէտք է որ գաղտնիքը յայտնուի··· կրկնեց՝ աւելի բարձր ձայնով մը : Պէտք է որ իմանամ ամէն բան : Մինչեւ այսօր չեմ հետաքրքրուած այդ երիտասարդին անցեալովը··· չեմ հարցուցած թէ ինչ յանցանքով դատապարտեր էին զինքը··· մանաւանդ ինչո՞ւ համար անզգուշ ու կատաղի դարձած էր անոր նոյնիսկ այս գերեզմանային աշխարհքիս մէջ : Երբ իմանամ այս բոլորը, անտեսն պիտի պարզուի տեսարանը··· պիտի պատռուի այն քստմնելի վարագոյրը, որուն ետին գուցէ ծածկուած է երիտասարդին անցեալը՝ ահաւոր պատկերացումով մը :

Լութֆի աղա այս մենախօսութիւններն իրարու ետեւէ, անկապ կերպով, վարանոտ ու գրեթէ կցկտուր ձեւի մը տակ ըրաւ··· ու յետոյ դէպի դուռը յառաջանալով բացաւ զայն ու ձայնեց ·

— Րիզա, Րիզա ···

Ու խկոյն ներս եկաւ միջահասակ, ոժգոյն ու ծաղկաւեր դէմքով, խանձըւած մօրուքով ու տարիքոտ Թուրք մը, որ պաշտօնատունին պահակն էր :

– Րիզա, չուտով թիւ երեք առանձնարանը գնա, հրամայեց Լութֆի աղա, այնտեղ շղթայակապ երիտասարդ մը կայ, առ, ինծի բեր :

Ծերունի պահակը յարգանքով մը գըլուխը շարժեց ու հեռացաւ :

Լութֆի աղա կապոյտ չուխայով ծածկուած սեղանին վրայ ինկաւ ու սկսաւ խորունկ խորունկ մտածել :

Քիչ յետոյ դուռը բացուեցաւ :

Ներս մտաւ բարձրահասակ, պարթեւ ու յաղթ կազմուածքով, երկաթի գոյն առած դիմագծերով, սեւ ու խոիւ խոիւ եղած մօրուքով, մեծ ու արիւնխռնած աչքերով, խորհրդալից ու ազետաւոր նայուածքով եւ անվեհեր կեցուածքով կալանաւոր մը, որ հազիւ երեսունն անցած տարիք մը ունէր :

Այս շղթայակապ երիտասարդ Պատրիկն էր :

Լութֆի աղա, բերդին այդ լիազօր հրամանատարը պահ մը վեր առաւ իր գեղեցիկ գլուխը, մտախոհ ու խոր նայուածք մը նետեց Պատրիկին վրայ, նայեցաւ ··· յետոյ ծանր ու խշխշացնող ձայնով մը ըսաւ ·

— Ինծի նայէ, Պատրիկ, այսօր տասներկու տարի է որ թիարանին մէջ կը գտնուիս ու արեւի լոյսէն անգամ զրկըւած ես : Կը խոստանա՞ս սրտի ու խղճի մարդ դառնալ, երբ ես քակեմ ձեռքերուդ քու շղթաներդ եւ ազատ թողում քեզ բերդին մէջ՝ միւս թիապարտ ընկերներուդ պէս :

Մթին ու երկիւղալի ստուեր մը պատեց կալանաւորին կերպարանքը ··· կեցած տեղէն ակամայ շարժում մը ըրաւ, դողդղաց ու մրմնջեց :

— Որո՞ւ կ'ըսէք, պարոն թիարանապետ :

— Քեզի ·

— Ինծի՞ ·

— Այո ·

— Ոհ, անօգուտ է··· ի՞նչ պիտի ընեմ արեւու լոյսը, երբ աշխարհ մութ է ինծի համար :

— Մի վհատիր, յիշէ որ Աստուած կայ երկինքը :

— Աստուած··· ա, Աստուած կա՞յ ըսիք, բացագանչեց թշուառ երիտասարդը՝ չկրնալով իր հոգւոյն ցաւը զսպել : Մի՞թէ դեռ յոյս դնեմ անոր վրայ ···

— Ի՞նչ կ'ըսես, Պատրիկ, ո՞վ է որ իր յոյսը չի դներ Աստուծոյ վրայ :

— Ամկի՞ց եաքը :

— Այո, ամկից եաքը :

— Ես, պարոն թիարանապետ ··· ես չեմ կրնար խղճի ու սրտի մարդ դառնալ ···

(Շար.)

Գ. ՎԱՀԱՆ ՀԻՒԱՆԴ

Ծանօթ թատերագիրԳրիգոր Վահան Հի-ւանդանոց փոխադրուած է վիրաբուժա-կան ծանր գործողութեան մը համար :

Գործողութիւնը կատարուած է յաջո-ղութեամբ : Գրիգոր Վահան այժմ երկար ապաքինման կը կարօտի :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Ժիրայր Քիւրքճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի առաւօտ, Առնուվիլի Վարդաշ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՍՕՆԱ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Լօքմակէօզեան)

եւ հօր ու մեծ հօր՝

ՎՌԱՄ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշա-տակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Ստեփան Գազազեան, Այրի Տիկին Ա. Խանճեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Խանճեան եւ զաւակը, Պ. Արման Խան-ճեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր ա-նոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղ-կեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ի-րենց մօր, մեծ մօր եւ ազգականին՝

ԱՐՈՒՍԵԱԿ Խ. ԳԱԶԱԶԵԱՆԻ
(Ծնեալ Յակոբեան)

մահուան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Ողբացեալ Տիկին Սօնա Քիւրքճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Շաւիլի եկեղեցիին կը նուիրեն՝ Տիկին Զուլհակեան յիսուն Ն. Ֆ., Տիկին Ան-նիկ Բասարմաճեան 10 Ն. Ֆ. :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՀԱՃՆՈՅ ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ 41ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Հաճնոյ հերոսա-մարտի 41րդ տարեդարձի առթիւ, ուր հազար դիւցազներու նինջեցելոց, հոգե-հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ : Այս Կի-րակի առաւօտ : Կը հրաւիրուին հայրե-նակիցները եւ անոնց յիշատակը յարգող-ները, յետ պատարագի մատաղ եւ յու-շահանդէս Մշակութային Տան մէջ, 17, Րիւ Պլէօ :

×

ՇԱՄԻ ՄԷՋ.— Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամար-տին 41րդ տարեդարձը կը տօնուի այս Կիրակի : Տէօնինի հոգեւոր հովիւ Տէր Վարդ. քհնյ. Աւագեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատու-ցանէ, ուր հազար նահատակներու յիշա-տակին եւ պիտի քարոզէ : Աւանդական հոգեճաշ նահատակներու հոգւոյն :

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրե-նակիցները եւ նահատակներուն յիշատա-կը յարգողները :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա-նուցանէ թէ՝ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ հայրենագիտութեան դասընթացքը վերսկսած է Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանթիւր, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 18–21, ուսուց-չութեամբ Տիկին Ս. Թորոսեանի : Ծը-նողները կը հրաւիրուին օգտուիլ առի-թէն, իրենց զաւակները ղրկել չձգելու համար մայրենի լեզուի ուսումէն : Ար-ձանագրութիւն նոյն պահերուն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գի-շեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամ-պրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ :

Մարսիլիահայ կազմակերպութիւննե-րէն կը խնդրուի չխաչաձեւել :

ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութիւնը կը պատրաստուի՝ մեծ շուքով տօնելու Արարայի ճակատա-մարտին եւ Կիլիկիոյ դրաւման 43րդ տա-րեդարձը՝ պատ. նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ Պ. Կաստոն Տէֆէրի :

Այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստ-եան պատարագ պիտի մատուցուի Փրա-տոյի եկեղեցւոյն մէջ՝ Արարայի եւ բո-լոր ճակատներու պատարագութեան զո-հերուն համար :

Յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ բա-կին մէջ տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հանդիսութիւն մը որուն ներկայ պիտի ըլլան՝ քաղաքային եւ զին. ներկայացու-ցիչներ : Պիտի խօսի Պ. Շ. Տ. ԹԷՔԷԵԱՆ :

Կէսօրէ վերջ, ժամը 1ին, կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի մէջ : Կոչունքին հրա-ւիրուած են բոլոր տարեց ընկերները :

Փառատօնին մասնաւոր կերպով կը հը-րաւիրուին Փարիզի, Լիոնի եւ այլ շըր-ջաններու քոյր ընկերակցութիւնները :

Միութիւնը վստահ է թէ Մարսիլիոյ հայ հասարակութիւնը, ինչպէս միշտ, պիտի բերէ՝ յարգանքի իր տուրքը՝ զո-հերու նուիրական յիշատակին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ. Լիոնի մասնաճիւղին տա-րեկան պարահանդէսը Շաբաթ երեկոյ 16 Դեկտեմբեր :

×

Պատրաստուեցէք Շաւիլի եկեղեցւոյ տարեկան պարահանդէսին, Նոյեմբեր 26ին : Մանրամասնութիւնները յաջոր-դով :

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆԻ
ՄԱՀՈՒԱՆ 60ԱՄԵԱԿԸ

Կ'ոգեկոչուի Միլանոյի մէջ, նախաձեռ-նութեամբ Հայ Մշակութային Միութեան եւ Հայ Տան Վարչութեան :

Այս Կիրակի ժամը 17ին, Հայկ. Տան մէջ՝ Փիացցա Վելասքա 4 :

Կը նախագահէ Վենետիկի Մխիթար-եան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբայ՝

ՄՐԱՊԻՈՆ ԱՐՔ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ.— Բժ. Ե. Արզումանեան, Հոգեւոր Հովիւը, Հ. Վահան Յովհաննէս-եան, Բժ. Մ. Խանդէկեան, Ե. Հիւսիս-եան, Բժ. Բագրատ Եղիազարեան, Բժ. Ա. Սրապեան եւ Ուլուհոճեան արք. :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակ-ցին.— Տիկին Ա. Պօզապալեան, Ա. Ե-րազենց, Օր. Ս. Մինասեան, Ն. Պօզա-պալեան, Երէցեան : Երգչախումբը կը ղեկավարէ Հրանդ Բամպակեան : Դաշնա-կով կ'ընկերանայ Տիկին Ա. Բամպակ-եան :

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլվ. Օտտոյի մասնա-ճիւղի եւ տեղւոյս Թաղական խորհուրդի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ս. Յակոբ եկե-ղեցին, ուսուցիչ Պ. Յակոբ Արթինեան : Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակ-ները արձանագրել տալ :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատա-րագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցիին մէջ, երգեցողութիւնները երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի ղեկավարու-թեամբ : Յաւարտ պատարագի հոգեհան-գստեան պաշտօն կը կատարուի Մկրտիչ եւ Յովհաննէս Շահինեան եղբայրներու յիշատակին : Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՀՐԱՒԷՐ

Հայ Գրողներու Ընկերութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ, այս Շաբաթ օր, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, ժամը 17էն 19 :

Օրակարգ՝ Վարչութեան ընտրութիւն :

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵՕ ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրա-ւիրէ իր ընկերները այս Երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւի-րէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. եւ Շրջ. կո-միտէներու ներկայացուցիչները : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արղութեան խում-բի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոս-տոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժա-մը 20·30ին, ընկեր Մանուկի բնակարա-նը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբը, 15 Հոկտ., Կիրա-կի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, Նոյեմ-բեր չորսին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղար-ուեստական շատ խնամեալ բաժինով մը, տեղի պիտի ունենան բանախօսութիւն, նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ խըմ-բական պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին :
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 22ին :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 | Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 | C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. | Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. | Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 12 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 12 OCTOBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9227 | 37EME ANNEE | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5028

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆԿԱԽ ՍՈՒՐԻԱ

Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան մէջ մտնելով, Սուրիա չտեսաւ իր յոյսերուն իրականացումը :

Ընդհակառակն քաղաքական եւ տնտեսական զոյգ ճակատներու վրայ հիասթափութիւնը չուշացաւ :

Եգիպտացի զինուորական եւ քաղաքային վարիչներու գերակշիռ դիրքը որուն շնորհիւ կը վիրաւորէր արժանապատուութիւնը հայրենասէր Սուրիացիներուն, որոնք օրէ օր աւելի մը աւելի կը զգային թէ ստորադաս վիճակ մը վերապահուած է իրենց նոր վարչաձեւին տակ :

Դուրսի միջամտութիւնները անախորժ կացութիւն մըն էին ստեղծած արդէն երկրին մէջ :

Ներքը գնդապետ Ապտէլ Համիտ Սարաճ, որ գլխաւոր դերակատարներէն մէկն էր եղած Եգիպտոսի հետ միացման, ոստիկանական - լրտեսական ահռելի ցանցով մը պատած էր ամբողջ Սուրիան, ահուսարսափի վարչաձեւ մը ստեղծելով :

Երկրորդ զրասենեակի նախկին պետը Ներքին նախարար դարձած՝ իր ձեռքին մէջ կեդրոնացուցած էր երկրին ապահովութեան ամբողջ գործը : Իր «Մասնաւոր Գրասենեակ»ի գործակալներուն եւ «Թաֆիլ»ներուն միջոցաւ կը սպառնար բոլոր հայրենասէրներուն, անոնցմէ հարիւրաւորներ չարչարելով բանտերու մէջ: Կարծես կ'ուզէր գերազանցել իր անուանակիցը՝ կարմիր սուլթան Ապտիւլ Համիտը :

Ընդհանուր դժգոհութիւն առաջ եկած էր Սարաճի դէմ, որ փոխանակ մեղմելու՝ օր ըստ օրէ աւելի կը խստացնէր հալածանքներ իր հակառակորդներուն դէմ :

Նախագահ Նասըր, որ փոխ-վարչապետի պաշտօնին բարձրացուցեր էր զինքը երկու ամիս առաջ, պաշտօնանկ ըրաւ զայն յեղափոխութեան նախօրեակին, մասնաւոր Ամէրի հետ իր տարակարծութեան պատճառաւ :

Սարաճի պաշտօնազրկումը սփոփանքի շունչ մը քաշել տուաւ սուրիացի հայրենասէրներուն, որոնք աւելի շատ դժգոհ էին իրենց հայրենակիցէն՝ քան Եգիպտացիներէն :

Բանակը այժմ բանտին մէջ կը քաւէ իր մեղքերը :

Տնտեսական ճակատին վրայ Սուրիա մեծ օգուտ մը չտեսաւ Եգիպտոսի հետ միանալով : Յաջորդական չորս տարիներ բախտաւոր չեղան երկրագործութեան համար, որ գլխաւոր աղբիւրն է երկրի հարստութեան :

Դրացի երկիրներու հետ առեւտրական գործառնութիւնները գրեթէ դադրեցան : Մասնաւորապէս Լիբանանի հետ փոխանակութիւնները մեծապէս տուժեցին, քաղաքական պատճառներով :

Այս կացութեան մէջ մեծ գոհունակութեամբ չդիմաւորուեցան անցեալ Յուլիսին նախագահ Նասըրի կողմէ հրատարակուած հրամանագիրները «ազգայնացման» մասին :

Դժգոհ էին մանաւանդ մեծ գործարանատէրերն ու առեւտրականները :

Ինչպէս Եգիպտոսի, նոյնպէս Սուրիոյ մէջ սկսան գործադրուիլ «ընկերվարական» սկզբունքները, որոնց սեղմումներու ենթարկելով առեւտուրն ու ճարտարարուեստը :

Դժգոհ էին նաեւ մեծ կալուածատէրերը, որոնց հողերը սկսան բաշխուիլ գիւղացիներուն :

Նոր կառավարութիւնը ազատ ձգելով հանդերձ անհատական նախաձեռնութիւնները, կը խոստանայ երաշխաւորել բանուորներու եւ գիւղացիներու բոլոր իրաւունքները իսկական ընկերվարական հիմերու վրայ եւ եղբայրական յարաբերութիւններ պիտի ստեղծէ անոնց եւ գործատէրերուն միջեւ » :

Այժմ որ նախագահ Նասըր հաւանեցաւ Սուրիոյ բաժանումին, թոյլ տալով որ անիկա ընդունուի ՄԱԿի եւ Արաբական Լիկայի մէջ, պետութիւնները իրարու ետեւէ պաշտօնապէս կը ճանչնան Մամուն Քուզպարիի կառավարութիւնը :

Ներքին եւ արտաքին ճակատներու վրայ իր դիրքը ամրապնդելէ վերջ, նոր կառավարութիւնը արդէն լծուած է շինարար աշխատանքի :

Սուրիոյ մեր հայրենակիցներն ալ վերջին ամիսներու ցնցումներէն ձերբազատուած՝ կը շարունակեն, իբրեւ հաւատարիմ քաղաքացիներ, աջակցիլ իրենց երկրորդ հայրենիքի բարգաւաճման :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ ՓԱՐԻԶ ՀԱՍԱՒ

ՓԱՐԻԶԻ ՈՒՍԱՆՈՂՈՒՀԻՆ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

—o—

Փարիզ, անգամ մը եւս զարդարուած դրօշակներով Քոնքորտի հրապարակէն մինչեւ Հանրակառքերը, արեւոտ բայց աշնանային օր մը ընդունեցաւ Շահընշահն ու Ֆարա Տիպան : Այս վերջինը երկու տարի առաջ, ուսանողուհի էր Փարիզի մէջ, կը վերադառնայ Լոյս - Քաղաքը իբրեւ Թագուհին աշխարհի վերջին թագաւորութիւններէն մէկուն :

Փարիզեան մամուլն ալ էջեր կը նուիրէ, այս առթիւ, Պարսկաստանի զոր կը «գտնէ» այնպէս ինչպէս Քրիստափոր Քոլոմպոս «գտաւ» Ամերիկան : «Օռոր» կը գրէ թէ Իրանի պաշտօնական կրօնքը Իսլամն է, որուն կը պատկանին իր բնակիչներուն 98 առ հարիւրը : Կան նաեւ, կը գրէ «Օռոր», 50.000 Հայեր, (ԽՄԲ. — Այս թիւը միայն Թեհրանի Հայերը կը ներկայացնէ, Պարսկաստանի ընդհ. թիւը՝ 140.000 է), 40.000 Հրեաներ, 30.000 Նեստորականները եւ քանի հազար Զրադաշտականներ :

Մոհամէտ Ռըզա Փահլեվի քաջ թագաւոր մըն է որ ամէն գնով կը փորձէ պահպանել իր գահը : 42 տարեկան, իր երրորդ ամուսնութիւնը կնքեց 1959 Հոկտ. 12ին, գահաժառանգ մը ապահովելու համար Պարսկաստանի : Քանի մը օր առաջ ժողովուրդին բաժնեց իր շարժուն եւ անշարժ կալուածները, միշտ մտահոգ յեղափոխական շարժումէ մը :

Շահընշահը միշտ շարունակած է արեւմտեան քաղաքականութիւն մը վարել Արեւելեան կողմն աշխարհի : Այս քաղաքականութիւնը եւ երկրին տնտեսական վիճակն ու ժողովուրդին աղքատութիւնը միշտ խախուտ կը դարձնեն Պարսկաստանի կացութիւնը : Այսօր ալ, երբ Թագաւորը Փարիզ կուգայ, իր երկիրը կը ձգէ չփոթ կացութեան մը մէջ ուր ամէն օր ցոյցեր իրարու կը յաջորդեն :

Քաջ ֆրանսախօս (ինչպէս կարելի եղաւ դատել, երեքշաբթի իրիկուան պատկերասփիւռէն), Ռըզա Փահլեվի կը սիրէ Ֆրանսան, անոր մշակոյթը, գրականութիւնը, փառքը : Խօսելով այս մասին «Ֆիկառօ»յի Թեհրանի թղթակիցին ըսած է. — «Մեր երկու երկիրները, մէկը Արեւմուտքի մէջ, միւսը Արեւելքի մէջ, հասարակաց բազմաթիւ կէտեր ունին : Այդ պատճառաւ կը մաղթեմ որ շատ աւելի մեծ թիւով Ֆրանսացիներ Պարսկաստան գան : Պէտք ունինք ձեր թէքնիսիէններու փորձագէտներու եւ գիտուններու աջակցութեան, շահելու համար Ազատ Աշխարհի ժամացոյցին դէմ կատարած վազքին » :

Մեկնելով Ժընեւէն, Պարսից Շահը եւ կինը Օռլիի օդակայանը հասան ժամը 11ին : Հոն զիրենք դիմաւորեցին Նախագահը եւ Տիկին տը Կոլ : Ազգային երկու փառերգներէն ետք, տը Կոլ ողջոյնի իր խօսքը արտասանեց : «Մեր երկու երկիրները հասարակած շատ կէտեր ունին : ... Օգտակար թագաւոր մըն էք ձեր երկրին համար եւ բարեկամ մը՝ մեզի համար» : Իր պատասխանին մէջ, Շահը փառքը հիւսեց Ֆրանսայի եւ իր հիացումը յայտնեց անոր ղեկավարին հանդէպ :

Քէ Տ'Օրսէի իրենց յատկացուած յարկաբաժինը տեղաւորուելէ ետք, Ռըզա Փահլեվի եւ Ֆարա Տիպա ճաշեցին Էլիզէի պալատը : Կէսօրէ ետք մինչ Թագաւորը աւանդական ծաղկեպսակը կը դնէր Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ, Ֆարա Տիպա, Տիկին Տըպրէի հետ կ'այցելէր մանկարան մը : Իրիկունը կոչունք մը տեղի կ'ունենար, Շահընշահին ի պատիւ, Էլիզէի մէջ, որուն կը յաջորդէր ընդունելութիւն մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԱԲ Մ. Հանրապետութեան գիւղական գործերու նախկին նախարարը՝ Ահմէտ Ապտել Խերիմ, յայտարարեց սուրիական մամուլին թէ Եգիպտոս արգելափակուած 93.000 հոգիներ ջարդուած են որովհետեւ անօթութեան գործադուլ ըրած էին, բողոքելու համար իրենց պարտադրուած չարչարանքներուն դէմ : Նախարարը աւելցուց թէ գուշակուցած էր Նասըր Սուրիոյ կացութեան առթիւ, բայց Նասըր պատասխանած էր թէ Սուրիոյ մարդիկը բոլորն ալ «դաւաճաններ, յետադիմականներ, արտասահմանի գործակալներ են» եւ թէ Փալմիրի ովասիսին բանտերը պարապ են եւ կրնան լեցուիլ :

ՔԱՍԸՄ յայտարարեց «Ալ Թավրա» թերթին թէ իրաքեան ուժերը ճզմած են քրտական ապստամբութիւնը : Բանակը, աւելցուցած է վարչապետը, տէրն է երկրին հիւսիսային շրջանին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Իզվեստիա»ն կը գրէ թէ խորհրդային ծովայիններուն համար, Նիքիթա Խրուշչեւ հիւլէական նաւատորմին հայրն է : Խրուշչեւն է որ պարտադրած է ատոմական սուզանաւերու շինութիւնը :

ԽԱԶԱԽՍՏԱՆԻ մէջ, նոյն օրը երկու մահապատիժի եւ երեսուն բանտարկութեան վճիռներ տրուած են: Երկու դատավարութիւններ տեղի ունեցած են, նոյն ատեն տեղական ատեանին առջեւ, գողութեան համար :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, երեք նախարարներ յայտարարեցին թէ ընտրապայքարին սկիզբէն ի վեր, 26 հոգիներ ձերբակալուած են : Նախարարները ճշդեցին նաեւ թէ 2018 ընտրական ժողովներ տեղի ունեցած են :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ տօնուեցաւ չին առաջին յեղափոխութեան յիսնամեակը : 1911ին, տապալելով Զինկ տոհմը, յեղափոխականները վերջ դրին երկու հազար տարուան բացարձակ միապետութեան :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՆ ալ ճանչցան Սուրիոյ նոր վարչաձեւը : Կը սպասուի Անգլիոյ ճանաչումին : Ցարդ 17 երկիրներ ճանչցած են Քուզպարիի դահլիճը : Պէյրութի համայնավար «Էլ Նիտաա » թերթը կը գրէ թէ Խալետ Պէքթաշ հեռացած է (Մոսկուայէն) Քուզպարիի յայտնելով թէ կը փափաքի Դամասկոս վերադառնալ : Գոհ է որ «արաբական Սուրիան ազատագրուած է բռնատիրութենէն եւ ճնշումէն» : Քուզպարիի կառավարութիւնը յայտարարած էր թէ համայնավար կուսակցութիւնը միշտ օրէնքէ դուրս կը մնայ եւ Ջահրետտին աւելցուցած է թէ Պէքթաշ կը կասկածի եթէ ոտքը սուրիական հողին վրայ դնէ : Միւս կողմէ, Շիւքրիւ Քուվաթլի հեռաձայնած է Քուզպարիի ըսելով որ զօրավիգ կը կենայ իրեն :

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր կառավարութիւնը առաջարկեց որ Արաբական Դաշնակցութիւն մը կազմուի որուն մաս կազմեն փափաքող բոլոր արաբական պետութիւնները, պահելով իրենց իւրայատուկ սահմանադրութիւնը, դահլիճը եւ միջազգային դիմագիծը :

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ նոր վարչաձեւին դէմ ցոյցեր կատարուած են Սուրիոյ զանազան շրջաններուն մէջ :

ՄԱՔՄԻԼԸՆ խիստ ազդարարութիւն մը ըրած է Կրոմիքոյի, Պերլինի առթիւ : Կրոմիքօ նամակ մը յանձնած է Անգլիոյ վարչապետին, Խրուշչեւի կողմէ : Կ'ըսուի թէ խորհրդային վարչապետը կ'առաջարկէ որ Մաքմիլըն «խաղաղութեան ուխտաւորի» նոր ճամբորդութիւն մը կատարէ՝ Մոսկուա :

ԱԼԺԷՐԻ մէջ փլասթիք ռումբեր պայթած են սպանական հիւպատոսարանին առջեւ, միայն նիւթական վնասներ պատճառելով :

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ խօսնակը կրկին խօսեցաւ Ալժէրի ձայնասփիւռի կայանին ալիքներուն վրայ, ծանր «նամակ» մը կարդալով Զօր. Այլրէի ուղղուած :

ԱՆԳԼԻԱ ընդունեցաւ Հռոմի դաշնագրին (Հասարակաց Շուկայ) բոլոր յօդուածները եւ այս իմաստով յայտարարութիւն մը կարդաց Հիթ, Հասարակաց Շուկայի ներկայացուցիչներուն առջեւ : Եւրոպական հաւաքականութեան մը մաս կազմելով, Անգլիա պատմական քայլ մը կ'առնէ :

ԲՈՒՌՆ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԹԻՖԼԻԶԻ ՄԷՋ

ՍՊԱՐՏԱԿ (Երեւան)-ՏԻՆԱՄՕ (Թիֆլիզ)

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՄՐՑՄԱՆ ԱՏԵՆ

Ռուս իրաւարարը կը կեցնէ մրցումը, երբ Հայերը յաղթական էին 1 – 3 արդիւնքով

Մոսկուայէն կը հաղորդեն թէ Վրացիներու եւ Հայերու դարաւոր հակառակութիւնը Կիրակի օր Վրաստանի մայրաքաղաք Թիֆլիզի մէջ բուռն կերպով մը արտայայտուելու նոր առիթ մը գտաւ, Թիֆլիզի Տինամոյին եւ Երեւանի Սպարտակին միջեւ տեղի ունեցած մրցումի մը ընթացքին : Այսօր արժանահաւատ աղբիւրէ կ'իմանանք թէ մրցումը կանգ առած է միջադէպեր ծագած ըլլալով : Այդ միջադէպերուն բնոյթն ու տարողութիւնը յայտնի չեն Մոսկուայի մէջ : Հանդիպումը, որ տեղի կ'ունենար Պուրեվեցնիքի դաշտին վրայ, երկրորդ կիսախաղի 22րդ վայրկեանին կասեցուեցաւ սովետ հռչակաւոր իրաւարար Պ. Նիքոլա Լաթիշեւի կողմէ, որ ֆութպոլի խորհրդային ֆետերասիոնին կողմէ մասնաւոր կերպով ղրկուած էր Թիֆլիզ, իրաւարարութեան պատճառով ծագելիք միջադէպերու առաջքը առնելու համար :

Այս միջադէպերը կը հաստատուին կառավարութեան պաշտօնաթերթին՝ «Իզվեստիա»յի կողմէ, որ կ'աւելցնէ, թէ մրցումը կանգ առաւ, երբ Երեւանի Սպարտակը յաղթական էր 1 – 3 արդիւնքով :

Խորհրդային Միութեան Ֆութպոլի ֆետերասիոնը, կը գրէ կառավարութեան օրգանը, յետագային պիտի ծանուցանէ իր որոշումը մրցումի արդիւնքի մասին, քննելէ յետոյ այն պայմանները, որոնք պատճառ դարձան մրցումի կենալուն :

ՀԱՅ-ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱԶԱՏԱՄԱՐՏԻ ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲՌՆԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Աշխարհի ուշադրութեան կեդրոններէն է Միջին Արեւելքը եւ յատկապէս արաբական աշխարհը: Զանազան լեզուներով հրատարակուած արաբական աշխարհի վերաբերեալ գիրքերու կարգին, վերջերս, Մոսկուայի մէջ ռուսերէնով լոյս տեսաւ Մ. Լազարեւի «Արաբական Արեւելքի վրայ Թրքական տիրապետութեան խորտակումը» խորագրով գիրք մը, ուր կը ներկայացուի չորս հարիւր տարի Թուրք բռնապետութեան լուծին տակ տուայտող արաբ ժողովուրդին ազգային – ազատագրական պայքարին պատմութիւնը :

Այդ պայքարը որոշ կողմերով կապ ունի նաեւ Թրքական տիրապետութեան դէմ Հայութեան մղած ազատագրական պայքարներու պատմութեան հետ :

Արդարեւ, 20րդ դարու սկիզբներուն օսմանեան բռնապետութեան լուծին տակ էին կարգ մը իրաւազուրկ ազգեր, որոնց շարքին նաեւ Արաբները: Թրքական գերիշխանութեան տակ գտնուող արաբական երկիրներու տարածութիւնը կը կազմէր 1.300.000 քառակուսի քիլոմեթր, 10 միլիոն բնակչութեամբ: Թրքական տիրապետութեան տակ տառապող Արեւմտեան Հայաստանի վիլայէթներուն մէջ կ'ապրէին մօտ երեք միլիոն Հայեր :

Այլ խօսքով, Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ ապրող Հայերու եւ Արաբներու թիւն էր 13 միլիոն կամ Օսմանեան տիրապետութեան տակ գտնուող ընդհանուր բնակչութեան 65 տոկոսը: Թուրքիա բազմազգ միապետութիւն էր, որուն կազմին մէջ մտնող Արաբները, Հայերը, Պուլկարները, Քիւրտերը եւ միւս իրաւազուրկ ազգերը կ'ենթարկուէին ազգային եւ ընկերային դաժան ճնշումի :

1875ին Պէյրութի մէջ արաբ ականաւոր գործիչ Իպրահիմ Էլ Եազիճի գլխաւորութեամբ կը հիմնուի գաղտնի կազմակերպութիւն մը, որուն նպատակն էր նպաստել եւ սատարել Արաբներու ազգային ինքնագիտակցութեան զարթօնքին : Այդ կազմակերպութեան հիմնադրութիւնը կը զուգադիպի մեր ազգային պայքարի սկզբնաւորութեան: 1870ին Վանի մէջ կը գործէր «Միութիւն ի փրկութեան» կազմակերպութիւնը, իսկ 1881 – 83ին Կարինի մէջ՝ «Պաշտպան Հայրենեաց» Միութիւնը: Հայկական ազատագրական ընկերութիւններ եւ խմբակներ կը գործէին նաեւ Թուրքիոյ այլ քաղաքներուն մէջ:

Թուրք իշխանութիւնները անխնայ կը հետապնդէին Արաբներու, Հայերու եւ այլ ազգերու ազատագրական շարժումները: 1885ին Թուրք ոստիկանութիւնը կը յաջողի երեւան հանել Պէյրութի արաբ ազգասէրներու վերոյիշեալ կազմակերպութիւնը: Ղեկավարները կը փախին Եգիպտոս: Տարօրինակ զուգադիպութեամբ նոյն օրերուն երեւան կ'ելլէ Կարինի «Պաշտպան Հայրենեաց» կազմակերպութիւնը, որուն անդամները դաժան պատիժներու կ'ենթարկուին Թուրք դատարանին կողմէ :

1907 Մայիս 1ին Պէյրութի մէջ կազմակերպուեցաւ Արաբներու, Հայերու եւ ճնշուած այլ ժողովուրդներու ցոյցը Թրքական բռնապետութեան դէմ: Ցուցարարները կը պահանջէին վերջ դնել Թրքական իշխանութեան կամայականութիւններուն եւ այս առթիւ կոչ կ'ընէին ժողովուրդին՝ «զինուած ապստամբութեան դիմել»:

Թուրքիոյ ներքին տագնապներուն հետեւանքով 1908ին իշխանութեան գլուխ կուգան այսպէս կոչուած «Երիտասարդ Թուրքերը», ժողովրդավարական խոստումներով, սակայն, քիչ ժամանակ ետք մէջտեղ կը հանեն իրենց իսկական դէմքը՝ ատելութիւն փոքրամասնութիւններուն հանդէպ :

Թրքական բռնապետութեան դէմ Արաբներու եւ Հայերու պայքարը նոր ուժով ծաւալեցաւ առաջին համաշխարհային պատերազմին, երբ Թուրքիա դաշնակցելով Վիլհելմեան Գերմանիոյ հետ ձգտեցաւ ընդարձակել իր հողերը ու միեւնոյն ատեն ամրապնդել իր տիրապետութիւնը արաբական երկիրներու, ինչպէս նաեւ միւս ստրկացած ազգերու վրայ :

Սակայն այդ ժողովուրդները, մասնաւորաբար Արաբները եւ Հայերը, հերոսական դիմադրութիւն ցոյց տուին Թրքական իշխանութիւններուն դէմ: Պատերազմի առաջին օրերուն կազմուեցան արաբական քաղաքական կուսակցութիւններ՝ պայքարելու համար ի խնդիր Արաբներու ազատութեան: 1915ին, այսինքն այն օրերուն, երբ Հայերը կ'ենթարկուէին եղեռնական կոտորածներու, երբ Վանի Հայութիւնը լծուած էր ինքնապաշտպանութեան գոյամարտին, բռնկեցան Արաբներու խլրտումները Թուրք բանակներու դէմ : 1915ին արաբ հայրենասէրները կոչ մը հրատարակեցին՝ «Ամբողջ արաբ ժողովուրդին» վերնագրով: Կոչին հեղինակները կը հրաւիրէին իրենց ազգակիցները խմբուիլ ազգային միութեան շուրջ եւ ըմբոստութեան դրօշ պարզել Թուրքերու դէմ :

Դաշնակիցները կ'աշխատէին իրենց օգտին ծառայեցնել Արաբներու ազգային զգացումները եւ հակաթրքական ազատագրական շարժումները, իսկ Ռուսիա ամէն ինչ կ'ընէր, որպէսզի Հայերու ազատագրական շարժումները ծառայէր իր հետապնդած նպատակներուն :

1915 Օգոստոս 20ին Պէյրութի մէջ Թուրքերը կախաղան բարձրացուցին արաբական ազգային շարժման ղեկավարներէն 11 հոգի, իսկ ի բացակայութեան մահուան դատապարտեցին 45 հոգի : 1916ի գարնան Ճէմալ փաշայի հրամանով ձերբակալուեցան 250 արաբ ազգայնականներ: Պէյրութի մէջ, 1916 Մայիս 6ին կախաղան հանուեցան 14 արաբ ազգայնականներ, իսկ Դամասկոսի մէջ՝ եօթը գործիչներ, որոնց թուին, Ապտիւլ Համիտ Զահրաւի, Շուքրի պէյ ալ Ասալի, Սալիլ պէյ Հայտարի, Ռաֆիկ Րիզկ Սելումի, Մուհամմէտ Հիւսէին ալ Շանթի, Օմար Համատի եւ ուրիշներ: Գիրքին հեղինակը՝ Մ. Լազարեւ, յենլով Գահիրէի «Մուքատթամ» թերթին տուեալներուն վրայ, կը նշէ, որ մինչեւ 1916ի ամառը Սուրիոյ մէջ Թրքական իշխանութիւնները մահուան դատապարտած էին արաբական ազգային շարժումին մասնակցողներէն 816 հոգի :

Թրքական գազանութիւններուն չափն ու սահմանը չկար Հայաստանի մէջ: Ծանօթ են հայկական եղեռնի ժամանակ, 1915 Ապրիլին կատարուած ոճրագործութիւնները, որոնք, անգլիացի գիտնական Հերպըրտ Կիպընի արտայայտութեամբ, հանդիսացան « Նորագոյն պատմութեան ամենասեւ էջերը»: Պոլսի մէջ 1914ին կ'ապրէին եւ կ'աշխատէին 1300 հայ մտաւորականներ՝ գրագէտներ, երաժիշտներ, ճարտարապետներ, ուսուցիչներ, նկարիչներ, դերասաններ, որոնք բոլորն ալ կամ կախաղան բարձրացան, կամ գնդակահարուեցան եւ կամ բանտ ու աքսորի գրկուեցան: Մարդկութիւնը չի կրնար մոռնալ հանճարեղ երգահան Կոմիտասի ողբերգական ճակատագիրը, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ Պայազիտի հրապարակին վրայ 1915 Յունիս 15ին 20 ազատամարտիկներու մահապատիժը :

Թուրք բռնապետութեան դէմ արաբ եւ հայ ժողովուրդներու ազատագրական պայքարը նոր ուժով պոռթկաց 1916–1918 տարիներուն: Արաբները ապստամբութեան դրօշ պարզեցին 1916 Յունիս 5ին եւ Հիճազի մէջ հռչակեցին իրենց անկախութիւնը : Ապստամբութիւնը շարունակուեցաւ 1917ին եւ ընդգրկեց նորանոր վիլայէթներ :

Թուրքերը կը ձգնէին արեան մէջ խեղդել արաբական ապստամբութիւնները եւ Թրքահայերու ազատագրական շարժումները: 1917ի վերջերուն եւ 1918ի սկիզբներուն, Թրքական բանակները խուժեցին Թրքահայաստան եւ Անդրկովկաս: Թուրք զօրավար Ալի Իհսան փաշա կը յայտարարէր. «Եթէ չըլլային Հայերը, մենք կը գրաւէինք ամբողջ Կովկասը»: Ուստի, Թրքական բանակը հուրի եւ սուրի մատնելով Հայաստանը, կը շարժէր դէպի Պաքու: Հայերը հերոսական դիմադրութիւն ցոյց տուին Ալեքսանդրապոլի, Ղարաքիլիսէի, Բաշ Ապարանի եւ Սարդարապատի մէջ տեղի ունեցած արիւնահեղ կռիւներու ընթացքին :

Նոյն օրերուն արաբ հայրենասէրները հարուածելով Թրքական ուժերը՝ փաստօրէն կ'օգնէին Հայերուն: 1917 Նոյեմբեր-Դեկտ.ին Հիճազի արաբ ապստամբները վճռական յարձակումի անցան Թրքական ուժերուն վրայ, ծանր կորուստներ պատճառելով անոնց: 1918ի սկիզբները արաբ ապստամբները իրենց ճակատին վրայ կաշկանդած էին Էնվէր – Թալէաթ-Ճէմալի ուժերը :

1918ին Օսմանեան միապետութիւնը ջախջախուեցաւ : Թուրքիոյ զինուորական պարտութիւնը նպաստեց Արաբներու ազգային պայքարի յաջողութեան :

Ա. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

«Նոր Կեանք», Պուքրէշ

ԻՐԱՆԻ ՄԵԾ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՌԱԶՄԱԳԻՏԱԿԱՆ)

(Ը. եւ վերջ)

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՍԽԱԼԸ

Ամերիկան կարծում է, որ այս թերութիւններով օժտուած երկիրներում եթէ դեմոկրատական կարգեր հաստատուին, վէրքերը կը բուժուին եւ յառաջդիմութիւն տեղի կ'ունենայ: Սա հիմնովին սխալ մօտեցում է Արեւելեան յետամնաց երկրների նկատմամբ. դեմոկրատական կարգերը, ընդհակառակն, աւելի ազատ ու սանձարձակ կը դարձնեն անկիրթ ղեկավար դասին եւ զանգուածին: Դեմոկրասին կրթուած ժողովուրդներին պատշաճ է, որոնք հայրենիքին եւ հանրութեան օգտակար լինելու գիտակցութիւնն ունին: Ագահ եւ գռեհիկ կալուածատէրն ու առեւտրականը ի չարը կը գործադրեն դեմոկրատիկ ազատութիւնները. Նման տարրերին կարելի է զսպել միայն որոշ չափի խստութեամբ, երբեմն նոյն իսկ՝ մտրակով: Դիտեցէք Միջին եւ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրները, նրանք ինքնաբերաբար ըմբռնել են այս հոգեբանութիւնը եւ ստեղծել են զինուորական իշխանութիւններ, իրենց երկրի թէ ներքին եւ թէ արտաքին վտանգները կանխելու եւ զսպելու համար: Առանց խիստ իշխանութեան, հնարաւոր չէ լուծել նաեւ Իրանի հողային հարցը, կաշառակերութիւնը, գողութիւնները, կեանքի տարապայման սղութիւնը :

Ի հարկէ, այդ խստութիւնները պիտի լինեն ժամանակաւոր, անցողական մի շրջանի համար, երբ ուժ կը տրուի նաեւ դաստիարակութեան եւ կրթութեան, այնուհետեւ միայն, երբ հողը պատրաստ կը լինի, կը գործադրուեն տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական դեմոկրատական սկզբունքները:

Քանի դեռ գոյութիւն ունի կոմունիստական վտանգը, մեծ սխալ կը լինի, նոյնիսկ ճակատագրական, դեմոկրատական կարգեր պարտադրել Իրանի ժո-

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

—o—

2.— «Աւլաղները»

Իր մէջ երեւակայութիւնը ուժեղ է, բայց դէ իմ իրապաշտ ընկերոջը՝ Ռենիկին կարո՞ղ ես գոհացնել այդպիսի հէքեաթներով: Չէ, աւելի իրապաշտ բացատրութիւն պիտի գտնել: Եւ ահա տեղանքը լաւ դիտելուց յետոյ, եկանք այն եզրակացութեան, որ սերունդ տուող ձկները իրենց ձուերի համար օրրան են ընտրել այնպիսի վայրեր, ուր կայ մանր կոպիճ (ջրի յղկուած քարերը, գետաքար): Ուշադիր դիտում ենք Փամբակի գետաբերանը, վարարած գետակը լճին չհասած ափին թողել է իր բեռի ամենածանր մասը՝ լեռներից բերած քարերը : Դրանից նա գետաբերան է կազմել, բաժանուել մանր բազուկների: Աւելի թեթեւ բեռը՝ խոշոր կոպիճը հասցրել է լիճ, մի քանի տասնեակ մեթր էլ դէնը տարել: Այնուհետեւ, որքան հեռանում ենք ափից՝ հեղեղի թողածը մանրանում է, իսկ աւելի խորը՝ արդէն աւազն է՝ տիղմի հետ խառն :

— Կախիր, Ռենիկ, կարթդ կախիր, իշխանի աւլաղին (ձկան կերի եւ ձուադրման վայրերը) ենք հասել, յատակը ուսումնասիրելուց յետոյ մեր նաւակը կանգնեցնում եմ ես :

Նա տարակուսանքով թօթւում է ուսերը:

— Ինչո՞ւ ... ի՞նչ գիտես ...

— Այ տղայ, հօ քարէ յատակին ձուկը չի կարող բոյն քորել: Ախր ոչ գործիք ունի, ոչ ճանկեր, էդ խեղճ կենդանին :

Ընկերս հարցական նայում է ինձ, իսկ ես շարունակում եմ իմ ենթադրութիւնները:

— Ասում են տասնեւհինգից մինչեւ երեսուն սանթիմեթր խորութեամբ բոյն են փորում ձկները:

« Փչիր, փչիր...» ասում է ընկերոջս հայեացքը :

— Ամուսիններով գրկախառնւում են, դիք կանգնում ու պոչերով եռ տալիս մանր գետաքարը... Պոչերով դէս դէն են հրում, պտըտւում, գայլիկոնի նման ծակում քարերի շեղջը, եւ ահա բոյնը պատրաստ է:

— Վե՞րջը ...

— Վերջը մայր ձուկը փոսի մէջ թափում է իր ձուիկները, ամուսինն էլ իսկոյն իր «կաթը» շաղ է տալիս նրանց վրայ՝ բեղնաւորում: Յետոյ պոչով ծածկում են ձուերը, որ հասունանան, ձուտեր դուրս գան :

— Հա, պարզ է, աւլաղներում մանր գետաքար պիտի լինի, վերջապէս ըմբռնեց ընկերս: Եւ երկուսիս համար էլ պարզ դարձաւ, թէ ինչու ձկները երամ-երամ ձգտում են ոչ միայն դէպի գետաբերանները, այլեւ դէպի հեղեղատները : Չէ՞ որ յորդառատ անձրեւների ժամանակ հեղեղները ափից տիղմ եւ կոպիճ են բերել ու լցրել լճի մէջ: Այն կոպիճը, որի մէջ բոյն է փորելու մայր իշխանը եւ այն տիղմը, որի մէջ սնունդ կայ նրա համար :

3.— Հետախոյզները

Նոյեմբերի քսանեւութին մեր կարթերը կախեցինք Արտանիշի հեղեղատներից մէկի դիմաց, ափից ոչ հեռու: Խճուղու վարպետ Օրուջը մեզ ասել էր, որ սկսած աշնան վերջից իշխանները կուտակւում են այդտեղ «ձու դնելու»:

— Լաւ որս էք ունենալու երանի ձեզ, ասաց Օրուջը եւ գնաց, իր գործին : Օրը գարնան նման մեղմ էր ու դուրեկան, այնքան մեղմ, որ շուտով հանեցինք մեր պիչակները: Անման է Սեւանը ուշ աշնան արեւոտ եւ անքամի օրերին, եւ մեր բաւականութիւնը մեծ պիտի լինէր, եթէ ձկները յաճախակի քաշէին մեր կարթերը: Ձանձրացանք, յոգնեցինք, որովհետեւ ձուկ չկար, եւ մենք եկանք այն եզրակացութեան, որ ժամկէտից շուտ ենք եկել. դեռ չի սկսուել ձմեռնային բախտակի ձուադրման շրջանը :

Յուսահատ վիճակում էինք, երբ ընկերս յանկարծ ալեկոծուեց, եւ նրա գունատուած դէմքից ու այրուող աչքերից հասկացայ, որ «եկողը» խոշոր ձուկ է : Քաշում է թելը լարուած, կենդրոնացած, սրտատրոփ ... Եւ երբ ձուկը նետեց նաւակի մէջ, թեթեւացած շունչ քաշեց ու ժպտաց երջանիկ, մի խոշոր իշխան էր նրա բռնածը, որի կողերի գունափոխութիւնից հասկացւում էր, որ ըսկսել է «բախտականալ», այսինքն՝ թեւակոխում է բեղնաւորման շրջանը :

Յաջորդ ձուկը նոյնպէս խոշոր դուրս եկաւ առաջինի նման եւ նոյնպէս զարգացած կաթնադեղձեր ունէր: Երրորդը ես հանեցի՝ առնուազն երկու քիլոկրամանոց մի արու: Շատ ձուկ չբռնեցինք այդ օրը՝ ընդամէնը ութ, թէ ինը հատ, բոլորն էլ արու, բոլորն էլ շատ խոշոր : Նրանց սեռական նշաններից հասկացւում էր, որ բեղմնաւորելու պատրաստ կը լինեն տաս – տասնեւհինգ օր յետոյ միայն:

Բայց ինչո՞ւ են ժամկէտից շուտ աւլաղները եկել այդ ձկները հեռու վայրերից՝ Նորադուզից դէպի Մարտունի ձըգուող Սարի – Կայա կոչուող բլուրների դիմացից, ուր ամառը հանդիպում էինք նրանց :

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(5 Շար.)

... գոյքին եւ նման երկիրներին :

Մինչ ի մտի պէտի ունենալ, նման պարագաներում, Լենինի նշանաւոր որ ասում է. «Եթէ ուզում էք մի իշխանութեան տիրանալ, ապա աշխատեցէք որ նա ունենայ, առաջին հերթին, դեմոկրատական կարգեր» :

Ցետամնաց երկիրներում դեմոկրատական կարգերը պարարտ հող են կոմունիստական նուաճումների :

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՎՏԱՆԳԸ

Այսօր քաղաքական աշխարհը իր ուշադրութիւնը կենտրոնացրել է Պերլինի վրայ, համարելով այն ամէնէն վտանգաւոր կէտը, որտեղից համաշխարհային հրդեհ կարող է բռնկել :

Քուպան, որ մեծ վտանգ է Ամերիկայի համար, նա կարմիր վէրք է ոչ միայն Միացեալ Նահանգների, այլեւ երկու Ամերիկաների :

Բայց մեծագոյն վտանգը, մեր կարծիքով, պիտի գայ Իրանից, եթէ վերջինս, իր տնտեսական – ելեւմտական եւ քաղաքական ներքին տագնապները չկարողանայ լուծել եւ յեղափոխութեան ճարակ դառնայ :

Պէտք չմոռնալ Ն. Խրուշչեւի յայտարարութիւնը որ արաւ Իրանի վերջին դէպքերի ճիշդ նախօրեակին՝ «Իրանում յեղափոխութիւն պիտի լինի»,— ասաց նա :

Խորհրդային Միութիւնը ձգտում է, նախ՝ Արեւմուտքի հետ եղող երկիրներին իր կողմը հրապուրել, հակառակ պարագային՝ չէզոքութեան մղել :

Մօստեղականների ցոյցերը եւ չէզոքութեան կանչերը Խրուշչեւի քաղաքականութեան արտայայտութիւններն են :

Կարճ միջոց յետոյ, Քուվէյթի հարցը ծագեց, Իրաքի կողմից, Խրուշչեւը անմիջապէս իր համակրանքը յայտնեց Իրաքի բռնած դիրքին, դատապարտեց Անգլիոյ՝ նաւեր ուղարկելը Պարսից Ծոց : Անգլիական նաւերը միայն Քուվէյթի համար չէին, մեր կարծիքով, այլեւ՝ Իրանի դէպքերի համար, Աբադանի պառրանի եւ Մասչէդ Սոլէյմանի նաւթահորերի համար. Միջին, Մերձաւոր եւ Ծայրագոյն Արեւելքին, Արաբական աշխարհին եւ Ափրիկէի սպառնացող մեծագոյն եւ ահաւոր վտանգի համար...

Թուրքիա, Իրան եւ Փաքիստան համաձայնութիւնը, որի անդամակցութիւնից հեռացաւ Քասըմի Իրաքը, մեծ եւ դիմացկուն պատնէշ չէ սովետների առջեւանքի առաջ : Պէտք չմոռանալ, որ Իրանը երկու հազար քիլոմեթր անմիջական ցամաքային սահման ունի ահաւոր Խորհրդ. պետութեան հետ : Նոյնը նաեւ Թուրքիան :

Ի՞նչ կը մնայ անգլիական կայսրութեան ձեռքում, եթէ այդ երկիրները վըտանգուին, ինքնին Խ. Ռուսաստանի եւ Կարմիր Չինաստանի ձեռքը եւ կամ թէկուզ նրանց ազդեցութեան տակ : Ոչինչ : Ի՞նչ կը մնայ Ֆրանսայի ձեռքում, եթէ Ափրիկէն վտանգուի. ոչինչ :

Պերլինի հարցի շուրջ կարող է պատերազմ պայթել. եթէ դաշնակիցները չդիմանան, Արեւմտեան Գերմանիան, Ֆրանսան, Անգլիան և Օթթանի երկիրները յօդս կը ցնդին. Ամերիկան կը զրկուի իր առաջաւոր դիրքերից եւ կը մնայ մինակ, երես առ երես իր թշնամու դէմ : Այս պարագային եւս Մերձաւոր, Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելքն ու Ափրիկէն ձեռքից կ'երթան :

Ցաճախ Պերլինի հարցը սրելով, Խորհրդային Միութիւնը թաղուն նպատակ ունի աշխարհի մի այլ կէտում նուաճում կատարել : Քանի անգամ Արեւմուտքին այսպիսի անակնկալի բերաւ Խորհրդ. Միութիւնը :

Կարծում ենք որ այժմ ընդդիմութեան ամէնէն թոյլ կէտը Իրանն է, իր ներքին տագնապներով : Արաբական աշխարհի բռնած դիրքը Արեւմուտքի հանդէպ բարեացակամ չէ, հրէական Պաղեստինը միշտ ի մտի ունենալով :

Միջին, Մերձաւոր Արեւելքը եւ Ափրիկէն կորցնելու պարագային Արեւմտեան Եւրոպան պիտի կորցնէ իր յենարանները : Հրթիռների եւ ջերմակորիզային զէնքերի այս դարում մեծ տարածութիւնները նոյնիսկ կորցնում են իրենց արժէքը, ուր մընաց Արեւմտեան Գերմանիայից մինչեւ Ատլանտեանի ափերը որ միջակ տարողութեամբ հրթիռների տարածութիւն են : Իրանը, իր բնական հարստութիւններով, աշխարհագրական դիրքով եւ ռազմագիտական արժէքով խիստ կարեւոր եւ վտանգաւոր կէտն է աշխարհի : Զուր չէ, որ Ռուսիոյ ցարերից սկսած մինչեւ կարմիր աշխարհակալները իրենց հայեացքը յառել են, դարերից ի վեր, Իրանի վրայ, Պարսից Ծոցի վրայ :

Նկատի պիտի ունենալ նաեւ, որ Իրանը երկու հազար քիլոմեթր սահման ունի Խորհրդ. Միութեան հետ ...

Արեւմուտքը այս կարեւոր պարագան նկատի պիտի ունենայ միշտ :

Ա. ԱՄՈՒՐԵԱՆ

ԱՊՕՐԻՆԻ ԱՂՋԻԿԸ

Առաւօտեան ժամը ութուկէսն է : Երիտասարդ վինուոր մը գրասենեակիս դրան առջեւ ոտնահարելով կը քալէր : Խէժքով գունատ, դեղնորակ մորթին վըրայ կարմիր մկնոտներ, թաց – խոնաւ վերարկուին մէջ ապերջանիկ երեւոյթով ինծի կը սպասէր, առանց զիս ճանչնալու, նման այն մարդուն՝ որ իր վերջին խաղաթուղթը կը խաղայ ըստ բախտի :

Ցայտնի է թէ մէկը յանձնարարած է որ զիս տեսնէ :

— Դո՞ւք էք... քահանան ...:

— Այո, ես եմ, ի՞նչ կը փափաքիք :

Զինուորը դէպի ձեղուն բարձրացնելով իր թեւերը.— Ամէն ինչ... կը փափաքիմ :

— Շատ պահանջկոտ կ'երեւիք :

— Ներողութիւն, կ'ուզեմ բացատրել վիճակս, նախ ամուսնացած եմ :

— Քանի՞ տարեկան էք :

— Քսան ...:

Սա երեք բառերուն միտքս անհաշտ է. քսան տարեկան, զինուոր եւ ամուսնացած, եւ աւելին, անմիջապէս կը բարդանայ խնդիրը :

— Կինս տասնեւութ տարեկան անգործ եւ յղի է, օգնեցէք ինծի որ գիշերային աշխատանք մը ունենամ գրասենեակի մը մէջ :

Կը դիտեմ ուշադրութեամբ, խե՜ղճ երիտասարդ... Թոքախտաւոր մըն է ... որքան լաւ պիտի ընէր փոխանակ աշխատելու գիշերուան մէջ, երթար հանգըստանար : Աւելի պատ, ի՞նչ տեսակ դաւակ մը պիտի ունենար ...:

Իր հասցէն կ'առնեմ եւ քիչ մը նեւթապէս կ'օգնեմ : Զինուորը վազելով կը հեռանայ, որովհետեւ ժամը իննին պէտք է զօրաբաժնին մէջ գտնուի : Հակառակ ըզբաղումներով ծանրաբեռնուած վիճակիս, քանի որ զինուոր մըն է կ'ուզեմ տեղեկանալ իր մասին : Կը մտադրեմ կէս օրէն ետքը իր տունը երթալ :

Գործաւորի տուն մը, հին սակայն մաքուր : Դրացի տիկին մը ինծ ցոյց կուտայ անոր յարկաբաժինը՝ հորրորդ յարկին վրայ, որ բակին վրայ կը նայի : Դուռը կը զարնեմ :

Գէշ կ'ըլլայ իմ առաջին տպաւորութիւնս : Ժամը երեքն է, առաւօտէն ի վեր այդ մէկ հատիկ սենեակը դեռ չէ յարդարուած : Ծրարներ խրարու վրայ դիզուած, հոս ու հոն պահածոյ ուտեստեղէններու պարապ տուփեր, նեխած հոտեր՝ որ կը բուրէ, մաքուր օդի չգոյութեան պատճառաւ : Գլխարկի տուփի մը վրայ փոքրիկ բղուկի մը մէջ՝ երկու կարմիր ծաղիկներ, որուն ջուրը... աղտոտ եւ պղտոր է : Երիտասարդ տիկինը կը կրէ շրջազգեստ մը մետաքսեայ ձորձկոնով (պլուզ), սեղանին վրայ ճաշելու համար՝ խոզի երշիկ եւ մանանեխ :

Իր խօսքերուն մէջ համարձակօրէն կը կրկնէ ամուսնոյն ըսածները, ինձ կը յայտնէ թէ՝ ուրիշ շրջազգեստ մը չունի հագնելու :

— Ձեզի կարելու գործ մը տալ կ'ուզէի ...:

— Կարել չեմ գիտեր :

— Իսկապէս կարել չե՞ք գիտեր :

— Ոչ, ես փոթչուհի (փլիսէօզ) մըն եմ, դժբախտաբար այս տարուան նորաձեւութիւն ալ մեզի աննպաստ է :

— Ուրեմն, երախային շորերը ի՞նչպէս պիտի պատրաստէք :

— Ամուսինս պիտի ջանայ ճարել :

Մեր խօսակցութիւնը կ'ընդհատուի :

Մրոտած սեղանին վրայ ալքոլի լամբար մը, անգործածելի փոքրիկ վառարան մը, իսկ ճաշերը խողեղէնի զանազան տեսակներ՝ իրենց որպէս ուտեստ կը ծառայէ :

Տիկինն է որ կը խզէ լռութիւնը :

— Ամուսինս Պանք տը Ֆրանսի մէջ՝ որպէս օգնական հաշուակալ աշխատած է, լաւ կը շահէր : Այժմ զինուոր է ...:

— Ձեր տնարարութեան համար ո՞վ պիտի օգնէ ձեզի :

— Մայրս, սակայն դժբախտաբար երակայտուցներ (վարիս) ունի :

×

Որոշեցի երթալ անգամ մըն ալ մայրը տեսնել, որ քովընտի փողոցի տան մը դռնապանն է :

Բացարձակապէս տարբեր տեսութիւն մը ունեցայ իր մօրը հետ : Ցոլնած թէեւ ազնիւ կին մըն էր, սակայն տոկուն եւ աշխատանքի մէջ խիստ : Այն պահուն երբ ներս մտայ, ինքն ալ կը լրացնէր սեղանի սպասներու մաքրութիւնը :

— Տիկին, քիչ առաջ ձեր աղջիկը տեսայ, ձեզ կը վստահեցնեմ, որ դժնդակ տպաւորութիւն մը ունեցայ : Կանոնաւորութիւն եւ մաքրութիւն չկայ, ժամը երեքին միայն ճաշի գնումները ըրած եւ տուն վերադարձած էր : Առանձին է : Կը խորհի՞ք թէ կարողանայ յաջողիլ տնարարութեան գործին մէջ՝ երբ զաւակը ծնի ...:

— Որո՞ւ կ'ըսէք այդ խօսքերը :

— Կարծեմ թէ դուք մեծցուցիք այդ աղջիկը :

— Այո, ճիշդ է, բայց երկու աղջիկ ունեցայ, եւ անոնք միշտ չփացուցի : Խոհանոցի գործերը, լաթ լուալ, կարկըտել եւ ամբողջ տնական գործերով ես կը զբաղուէի : Այս բոլորը ինծի համար շատ բնական բաներ էին :

— Բայց քու աղջիկներուդ համար ալ պէտք էր ըլլալ բնական ...:

— Այո, բայց անոնք դուրսը կ'աշխատէին, տնական գործերով չէին զբաղեր :

— Ուրեմն, շատ բան մը չէր իրենց ըրածը ...:

— Վէպեր կը կարդային եւ կամ շարժապատկեր դիտելու կ'երթային : Անոնք սկզբունքով տնական գործեր չէին ուզեր տեսնել, կը վախնային որ սովորութիւն կը դառնայ :

— Դուք դիտողութիւն չէի՞ք ըներ ...:

— Ոչ, պէտք է գիտնաք, որ ներկայի աղջիկները՝ չեն այնպէս, ինչպէս, որ մենք էինք ժամանակին : Կը վախնայի որ զաւակներս զիս երեսի վրայ կը թողուն, ինչպէս իրենց մէկ բարեկամուհին, որ այս տունին առաջին յարկին վրայ կը բնակէր, անցեալ տարի տասնեւհինգ տարեկան հասակին, թողուց տունը եւ գնաց ...: Կը հասկնա՞ք, տէր հայր, տասնեւհինգ տարեկանին, կը կարծէ՞ք որ այս գործը գթութեան արժանի է ...:

Մայրը՝ խորհրդածութեան մէջ թաղուած կը շորցնէ իր բաղուկները ...: Սենեակը չափազանց մաքուր, ապակիները՝ վճիտ եւ թափանցիկ, վարագոյրները՝ ճերմակ, տուփեր՝ հասակի կարգով շարուած կը փայլին, կաղնեփայտէ դարակին ողորկ եւ մաքուր դուռները՝ հաճոյք մըն էր ինծի շոյել մատներովս :

— Եւ հիմա, չէի՞ք կրնար մղել ձեր աղջիկը, որ լաւ կերպով յարդարէ իր սենեակը եւ քիչ մըն ալ ճաշ պատրաստել սորվի :

— Շատ ուշ է ...:

— Թէեւ իր օգտակարութիւնը շատ մեծ է, քան թէ այդ մեծածախս հագուստները ...

— Ուրեմն տեսաք, տէր հայր, այդ արդուզարդը : Որովհետեւ իր ամուսինը՝ կը սիրէ մետաքսէ շրջազգեստները ...: Ի՞նչ կ'ուզէիք որ ըլլար... օրիորդի մը հետ ամուսնացաւ... միայն ցաւ պիտի պատճառէր ինձ, եթէ գիտնար ապօրէն մը ըլլալը, կը հասկնա՞ք ...:

×

Մեկնեցայ, եւ խորհեցայ, որ արդէն պարտուած էի : Կանանց այնքան համեստ բոյներ, դժբախտաբար խեղճ եւ աղտոտ բնակարաններու կը վերածուին : Եթէ մեր մեծ մայրերը իրապէս ըլլային նմանօրինակ կացութեան, իրենց երկու թեւերը երկինք բարձրացնելով պիտի անիծէին եւ բանադրէին... Այժմ ճիշդ ըսելով չեմ գիտեր թէ՝ վաղը ինչ պիտի պատասխանեմ աւելի տժգոյն եւ յոգնած սա երիտասարդ զինուորին, որ գրասենեակս պիտի ներկայանայ՝ յուսալով յաջող պատասխան մը ստանալ ...:

Հայացուց՝ ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Ամենեւին ... դուն կրնաս երջանիկ ըլլալ, որովհետեւ երիտասարդ ես ...

Պատրիկի շրթանց վրայ հեգնական ժըպիտ մը թրթռաց ...

Լութֆի աղա խանդաղատանքով մը կալանաւորին մօտեցաւ ու անոր երկաթի պէս ամուր բազուկները կաշկանդող ժանգոտած շղթան քակեց :

— Գիտե՞ս, Պատրիկ մրմնջեց Լութֆի աղա խորին դառնութեամբ մը, երկու օր առաջ մօրդ արցունքները չափազանց յուզեցին զիս : Գոնէ՝ անոր սիրոյն համար խոստացիր որ ընկերներուդ ձեռք պիտի չվերցունես : Եթէ չկրցար ազատ աշխարհքի մը մէջ երջանիկ ըլլալ, ասկից ետքը ազատ ապրէ բերդի մը մէջ :

Պատրիկ մահու չափ տժգունեցաւ. իր հոգիէն ազնուազի մթութիւն մը անցաւ :

— Ոհ, պարոն թիարանապետ, հառաչեց Պատրիկ կսկծանքով մը. որչափ բարի էք դուք ... բայց ...

— Պատրիկ... բացագանչեց Լութֆի աղա, կը յուսամ թէ բարութիւնը սիրտ ու խիղճ պիտի տայ քեզի :

Ու Բիզային դառնալով պատուիրեց որ Խոճային մօտ տանի զինքը :

ԵՐԿՈՒ ԳԹՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐԸ

Կէս օրը ժամ մը անցած էր :

Այս պահուն Ղարղ – Թարապլուսի Ֆրանսական հիւանդանոցանի դուռը կանգ կ'առնէին երկու մանկամարդ աղջիկներ :

Օհ, մին Լուսիան էր, իսկ միւսը՝ Լալէզար :

Հագած էին Գթութեան – քոյրերու յատուկ զգեստ մը եւ գլուխնին դրած էին ձիւնի պէս ճերմակ վարշամակ մը :

Երկու մանկամարդ աղջիկները դռնապանին մօտեցան ու անոնցմէ մին հարցուց :

— Պարոն հիւանդապետը վե՞րն է :

— Ոչ, բայց կէս ժամէն պիտի գայ պատասխանեց դռնապանը խռպոտ ձայնով մը : Ըսելի՞ք մը ունէիք :

— Այո, պարոն, յանձնարարական գըրութիւն մը ունինք :

— Խիստ լաւ, սպասեցէք դահլիճը, նկատել տուաւ դռնապանը :

Ու առաջնորդեց զանոնք ընդարձակ ու կահաւորուած հիւրանոց մը :

Լուսիա ու Լալէզար անխօսուկ կերպով բազմոցի մը վրայ նստեցան ու սպասեցին :

Քիչ յետոյ ներս մտաւ յիսունն անցած, ալեխառն մազերով, ակնեթոյր ու պալարուտ կերպարանքով, մաքուր հագուած ու ժպտերես մարդ մը, որ սիրալիր շարժուածքով մը ձեռքը Գթութեան – Քոյրերուն տուաւ :

Այս մարդը հիւանդապետն էր :

Լուսիա դողդղալով ծոցէն դուրս հանեց պահարան մը ու մրմնջեց .

— Ընդունեցէք այս յանձնարարական գրութիւնը, պարոն հիւանդապետ :

Հիւանդապետը շնորհալի ձեւով մը ընդունեցաւ գրութիւնը, բացաւ ու սկըսաւ կարդալ : Երբ ընթերցումն աւարտեց, ճնշուած ձայնով մը հարցուց :

— Լիլին շատ տարի՞ է որ համր է :

— Այո, պարոն հիւանդապետ, թոթովեց Լուսիա :

Ծերունի հիւանդապետը խորին դառնութեամբ մը իր նայուածքը համր կարծըւած աղջկան սեւեռեց ու համբերեց :

— Այս յանձնարարական գրութեանը մէջ ձեր նպատակը չէ յայտնուած, նըկատել տուաւ հիւանդապետը. արդեօք կարո՞ղ եմ իմանալ :

(Շար.)

Այրի Տիկին Յովհ. Նաճարեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Վահէ Պալթայեան եւ զաւակները եւ Անտրէ Խոկարեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նաճարեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Այրի Տիկին Սիրանուշ Հիւսնեան եւ զաւակները (Լոս - Անճըլըս), ինչպէս նաեւ Սեննեքէրիմեան, Տէրտէրեան, Եօթնեղբայրեան, Թէլալեան, Պզտիկեան, Զէրչեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, տաքրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 9-ին, 66 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Հոկտ. 13) ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ. — Ցաւակցութիւն՝ տոմարով:

26, Rue d'Enghien, Paris (10e)

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Թամարա Բարաջանոֆի բարեկամները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, այս Կիրակի, յաւարտ պատարագի, Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ՝ ՏԻԿԻՆ ԲԱՐԱՋԱՆՈՖԻ (Միքայէլ Բարաջանոֆի այրին) մահուան առթիւ:

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՀԱՃՆՈՅ ԳՈՅԱՄԱՐՏԻ 41ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ ՓԱՐԻԶ

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Հաճնոյ հերոսամարտի 41րդ տարեդարձի առթիւ, ութ հազար դիւցազներու նկջեցելոց, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ: Այս Կիրակի առաւօտ: Կը հրաւիրուին հայրենակիցները եւ անոնց յիշատակը յարգողները, յետ պատարագի մատաղ եւ յուշահանդէս Մշակութային Տան մէջ, 17, Րիւ Պլէօ:

×

ՇԱՄԻ ՄԷԶ. — Հաճընի Հայր. Ընդհ. Միութիւնը «Արծուաբոյն»ի հերոսամարտին 41րդ տարեդարձը կը տօնուի այս Կիրակի: Տէօխնի հոգեւոր հովիւ Տէր Վարագ քհնյ. Աւագեան հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ, ութ հազար նահատակներու յիշատակին եւ պիտի քարոզէ: Աւանդական հոգեճաշ նահատակներու հոգւոյն:

Կը հրաւիրուին շրջանի բոլոր հայրենակիցները եւ նահատակներուն յիշատակը յարգողները:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի ժամը 14էն 16, Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ իր հիմնած հայերէն լեզուի եւ հայրենագիտութեան դասընթացքը վերսկսած է Բարեգործականի սրահին մէջ, 19ա, Րիւ Վանթիւր, Չորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 18–21, ուսուցչութեամբ Տիկին Ս. Թորոսեանի: Ծնողներ կը հրաւիրուին օգտուիլ առիթէն, իրենց զաւակները զուրկ չձգելու համար մայրենի լեզուի ուսումէն: Արձանագրութիւն նոյն պահերուն:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՊԱՏԱՐԱԳ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետաց տօնին առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Այս առթիւ պիտի կարդացուի Հայրապետական կոնդակ, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակին առթիւ, եւ պիտի ոգեկոչուի յիշատակը մեր Թարգմանիչ վարդապետներուն եւ Հայ Մշակոյթի բոլոր ծառայողներուն:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութիւնը կը պատրաստուի՝ մեծ շուքով տօնելու Արարայի ճակատամարտին եւ Կիլիկիոյ գրաւման 43րդ տարեդարձը՝ պատ. նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ Պ. Կաստոն Տէֆէրի:

Այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Փրատոյի եկեղեցւոյն մէջ՝ Արարայի եւ բոլոր ճակատներու ազատագրութեան զոհերուն համար:

Յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ բակին մէջ տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հանդիսութիւն մը որուն ներկայ պիտի ըլլան՝ քաղաքային եւ զին. ներկայացուցիչներ: Պիտի խօսի Պ. Շ. Տ. ԹԷՔԷԵԱՆ:

Կէսօրէ վերջ, ժամը 1ին, կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի մէջ: Կոչունքին հրաւիրուած են բոլոր տարեց ընկերները:

Փառատօնին մասնաւոր կերպով կը հրաւիրուին Փարիզի, Լիոնի եւ այլ շրջաններու քոյր ընկերակցութիւնները:

Միութիւնը վստահ է թէ Մարսիլիոյ հայ հասարակութիւնը, ինչպէս միշտ, պիտի բերէ՝ յարգանքի իր տուրքը՝ զոհերու նուիրական յիշատակին:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Շավիլի եկեղեցիին մէջ, երգեցողութիւնները երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի ղեկավարութեամբ: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մկրտիչ եւ Յովհաննէս Շահինեան եղբայրներու յիշատակին: Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլվ. Օտոյի մասնաճիւղի եւ տեղւոյս Թաղական խորհուրդի դպրոցը կը վերաբացուի այս Հինգշաբթի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Ս. Յակոբ եկեղեցին, ուսուցիչ Պ. Յակոբ Արթինեան: Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել տալ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Իսրայէլէն Տիկին Նոյեմի Շատարեւեան, Հաճընցի կը փնտռէ իր հանգուցեալ եղբօր Շատարեւեան ընտանիքէն անդամներ որոնք Փարիզ կամ շրջանները կ'ապրին:

× Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Վարդան Վարդանեանը, ծնած 1918 Թուականին, ասպարէզով ուսուցիչ:

× Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Մկրտիչ Յարութիւն Արեւշատեանը, ասպարէզով բժիշկ, ունի մէկ մանչ, մէկ աղջիկ, կինը ամերիկուհի:

× Թիֆլիզէն Տիկին Հռիփսիմէ Ելամիրեան կը փնտռէ իր ամուսինը որ Բ. պատերազմին անյայտ կորսուած է: Ծընած 1912ին, ունի Օննիկ, Արշակ, Ռոպէր եւ Շուշան անունով զաւակներ եւ Երուանդ եւ Համօ անուն եղբայրներ:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), հեռ.ի Թիւ Էլիզէ 67.03:

×

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր Կրթ. ձեռնարկներուն համար: Պ. Յարութիւն Տամլամեան 50 Ն. Ֆ., որդ. Եսթեր Տամլամեանի հոգեհանգստեան առթիւ: Այրի Տիկին Մօզեան տասը Ն. Ֆ., Այրի Տիկին Մաքրուհի Նարլըեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

Հ. ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆԻ

ՄԱՀՈՒԱՆ 60ԱՄԵԱԿԸ

Կ'ոգեկոչուի Միլանոյի մէջ, նախաձեռնութեամբ Հայ Մշակութային Միութեան եւ Հայ Տան Վարչութեան:

Այս Կիրակի ժամը 17ին, Հայկ. Տան մէջ՝ Փիացցա Վելասքա 4:

Կը նախագահէ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան Ընդհ. Աբբայ՝

ՍՐԱՊԻՈՆ ԱՐՔ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ. — Բժ. Ե. Արզումանեան, Հոգեւոր Հովիւը, Հ. Վահան Յովհաննէսեան, Բժ. Մ. Խանպէկեան, Ե. Հիւսիսեան, Բժ. Բագրատ Եղիազարեան, Բժ. Ա. Սրապեան եւ Ուլուհոճեան արք.:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին. — Տիկին Ա. Պօղապալեան, Ա. Երազենց, Օր. Ս. Մինասեան, Ն. Պօղապալեան, Երէցեան: Երգչախումբը կը ղեկավարէ Հրանդ Բամպակեան: Դաշնակով կ'ընկերանայ Տիկին Ա. Բամպակեան:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան Ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. եւ Շրջ. կոմիտէներու ներկայացուցիչները: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՇԱՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Պէլվիլ «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ. —

ՔԵՌԻ (Էքս) խումբը, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եզանակին առաջին պարահանդէսը

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1. — ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի:

2. — Պ. ՓԱՊԼԻԹՈՅԻ սպանական պարի կազմը

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը: ՓՐՕվանս 77–73

ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

VENDREDI
13 OCTOBRE
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9228 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5029

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՐԼԻՆ

ԻՆՉ Է ԽՐՈՒՇՉԵՒԻՆ ԴԻՐՔԸ

ՔԵՆԸՏԻԻ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Պերլին միշտ կը մնայ Արեւելք – Արեւմուտք ձգտումին գլխաւոր պատճառը :

Վերջերս Կրոմիքոյի խօսակցութիւնները, Ուաշինկթըն, Նիւ Եորք եւ Պերլին որոշ տպաւորութիւն մը կը թողուն խրուշչեւի դիրքին մասին :

Առաջին հաշուեկշիռ մը կարծել կու տայ թէ Խորհրդ. Միութիւնը միայն մէկ զիջում կրնայ ընել, ի հարկին, 1962էն յետաձգել Արեւելեան Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրի ստորագրութեան խնդիրը :

Այս եզրակացութեան յանգած են, ամերիկեան քաղաքական շրջանակները, հիմնուած հետեւեալ տուեալներուն վրայ .— Քենըտի, ՄԱԿի առջեւ խօսած, ճառին ընթացքին յայտարարած էր «յառաջիկայ տասը ամիսները որոնք կրնան որոշել յառաջիկայ տասը հազար տարիները » : Բանաձեւումը գրական էր իր ձեւին մէջ, բայց խորքին մէջ հրաւէր մըն էր, որպէսզի երկարաձգուի մտքերու փոխանակութեան եւ շփումներու ժամանակամիջոցը :

Այս յայտարարութեան առթիւ, կը յիշուի թէ Խրուշչեւ չէ անդրադարձած այդ հարցին եւ ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած է այդ «տասը ամիսներու պատմութեան» : Թէեւ պէտք չէ մոռնալ թէ Խրուշչեւ արձակուրդի էր եւ շատ լաւ կրնայ, յառաջիկայ Հոկտեմբեր 17ին, երբ համայնավար կուսակցութեան համագումարը բացուի, այդ մասին խօսիլ : Բայց, մինչ բայցեր կան այս հարցերուն մէջ, հաւանական է նաեւ որ Կրոմիքօ հարկ եղած հրահանգները ունէր այս մասին .— քանի որ ոչ մէկ առթիւ թուականի մասին խօսած է, կարելի է համոզուիլ թէ թուականի հարց պիտի չծագի : Այս պարագային եւ նկատի ունենալով որ միշտ յետին մտքեր կան Խրուշչեւի որեւէ ըրածին մէջ, պէտք է գիտնալ թէ ի՞նչ պատճառներով, Խրուշչեւ, յանկարծ, համբերատար դարձած է : Սպիտակ Տան շրջանակներու կարծիքով, պատճառն այն է որ Խորհ. Միութիւնը հասկցած է թէ Ամերիկա վճռած է տեղի չտալ սպառնալիքներու առջեւ եւ անկեղծ փափաքն ունի «լուրջ» բանակցութիւն մը վարելու Խորհրդ. Միութեան հետ, ոչ միայն Պերլինի այլեւ Գերմանիոյ վերաբերեալ բոլոր հարցերուն շուրջ : Ռուսերը կրնան կարծել նաեւ թէ քանի մը ամիսներու պայմանաժամը կրնայ օգտագործուիլ Ամերիկայի կողմէ որպէսզի ճնշում բանեցնէ իր դաշնակիցներուն վրայ եւ համոզէ որ աւելի «իրատես» լուծումներու մասին մտած են :

Այս պայմաններու տակ յառաջիկայ ամիսները պիտի ծառայեն գլխաւորաբար սերտ բանակցութիւններու, Դաշնակից - ներուն միջեւ որոնց արդիւնքը պիտի ըլլայ հասարակաց մէկ ճակատ կազմել Խ. Միութեան դիմաց :

Այս եզրակացութեան կը յանգին նաեւ ցարդ կատարուած բոլոր խօսակցութիւններն եւ հրապարակային ելոյթները :

Քենըտի, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, անդրադառնալով Պերլինի, յայտարարեց թէ հարցը պիտի կարգադրուի խաղաղաւէր կերպով : Բայց, անկասկած է, Քենըտի, Կրոմիքոյի հետ խօսակցութիւնները եւ Արտաքին Նախարարին ունեցած խօսակցութիւնները «բանակցութիւններ չէին, այլ կը ձգտէին պարզապէս ճշդելու Խորհ. Միութեան դիրքը եւ հասկնալու թէ որո՞նք են հիմնական տարակարծութիւնները :

Քենըտի յայտնած է նաեւ թէ Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանը պիտի շարունակէ շփումներ պահել Կրեմլինի շրջանակներուն հետ :

Միացեալ Նահանգներու Նախագահը աւելցուցած է թէ տակաւին խոր տարակարծութիւններ կան : Յոյս յայտնած է որ Գերմանիոյ նոր կառավարութիւնը, որ շուտով պիտի կազմուի, պիտի կարենայ աւելի գործօն մասնակցութիւն բերել Ատլանտեան Ուխտի աշխատանքներուն :

Ինչպէս միշտ, Քենըտի խօսած է նաեւ Համայնավար Չինաստանի, հիւլէական փորձերու եւ թերաճ երկիրներու օժանդակութեան մասին :

Լոնտոնի մէջ, արտաքին նախարար Լորտ Հիւմ Պահպանողականներու համագումարին առջեւ, զեկուցում տուաւ Կրոմիքոյի հետ ունեցած խօսակցութեանց շուրջ : Լորտ Հիւմի այս բուռն ճառէն յայտնի է որ Կրոմիքօ լուրջ ազդարարութիւն մը տարած է հետը, Մաքմիլընի եւ արտաքին նախարարին հետ ունեցած խօսակցութիւններէն ետք :

Անգլիացիները բացատրած են Կրոմիքոյի որ եթէ Պերլինի մէջ իրենց (իմա՛ Խորհրդ. Միութիւն) ունեցած պատասխանատուութիւնները յանձնեն Փանքովի կառավարութեան, շատ ծանր կացութիւն մը կը ստեղծեն որուն անմիջական հետեւանքը կ'ըլլայ, կողմերու անխուսափելի բախումը :

Խորհրդային արտաքին նախարարը, Լոնտոնէն մեկնած պահուն, ժպտելով յայտարարած է թէ ամէն ջանք պէտք է թափուի որպէսզի խաղաղ լուծում մը գտնուի :

Չէ ուզած աւելի մանրամասնութիւններ տալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԻՏԻՈՖ ՆԱՆՍԸՆԻ ծննդեան հարիւրամեակը ոգեկոչուեցաւ առջի օր, Օսլոյի մէջ : Օլաֆ Ե. Թագաւորը ծաղկեպսակ մը դրաւ մեծ գիտունին գերեզմանին վրայ : Ծաղկեպսակներ դրուեցան նաեւ յանուն Միացեալ Նահանգներու եւ Խ. Միութեան :

ԹՈՒՎԱՅԻ շրջանը որ արեւմտեան Սիպերիոյ հարաւը կը գտնուի ինքնավար հանրապետութիւն դարձաւ, Գերագոյն Խորհուրդի հրովարտակով : Այս ձեւով Խորհ. Միութիւնը ներկայիս 15 դաշնակցային հանրապետութիւն ունի որոնք քսան ինքնավար հանրապետութիւններէ կազմուած են, ութ ինքնավար շրջաններէ եւ տասը ազգային «գաւառներէ» (Տիսթրիկթ) :

ԳԵՐԱԳՈՅՆ Խորհուրդի մէկ հրովարտակով երկրագործական նախարարութիւնը պէտք է հեռանայ Մոսկուայէն եւ տեղաւորուի սովխոզի մը մէջ, մայրաքաղաքէն վաթսուն քիլոմեթր հեռու :

ՖԻՆԼԱՆՏԻՈՅ նախագահը՝ Քեքքոնըն Օթթավա հասաւ, պաշտօնական այցելութեան :

ՂԱՆԱ որոշեց չորս հարիւր թեկնածու — սպաներ ղրկել Խ. Միութիւն, որպէսզի զինուորական դաստիարակութիւն ստանան :

«ՍԵՒ ԵՒ ՃԵՐՄԱԿ բոլոր Քաթանկացիները պէտք է միանան պաշտպանելու համար մեր հայրենիքը թշնամիին դէմ : Ձեր զէնքերը վար մի դնէք, որովհետեւ թշնամին իր զէնքերը վար չի դներ» յայտարարեց Չոմպէ, խօսքն ուղղելով ժողովուրդին :

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ Լիբանանի սահմանագլուխը բացուեցաւ, Զորեքշաբթի օր մարդոց եւ ապրանքներու ազատ երթեւեկին համար :

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ եւ Ֆարա Տիպա կարգ մը նուէրներ ստացան տը Կոլէն .— Պարահանդէսի ոսկի պայուսակ մը, ադամանդներով զարդարուած, Լուտովիկոս ԺԶ. քոմոտ մը, եւ կապոյտ սեվր սուրճի սպաս մը :

«ԱՀԱԿ»Ը քարոզչութեան արշաւ մը սկսած է, պահանջելով որ Պեն Պելլա ազատ արձակուի եւ բանակցութիւններուն մասնակցի :

ԱԼԺԷԻ ձայնասփիւռի կայանին ալիքներուն վրայ կը շարունակուին լսուիլ «Կազմակերպութիւն գաղտնի բանակի» հաղորդումները : Ապահովութեան ուժեր Օռան հասած են ամրապնդելու համար կարգապահութիւնը : Ֆրանսական նաւատորմն ալ պատրաստ է Մերս էլ Քէպիրի բացերը :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ – ՔԱԶԱՅԻ «Թագաւորը» Ալպեր Ա., բուն անունով Քալոնճի անուանարկութեան դատ մը բացաւ ֆրանսական շաբաթաթերթի մը դէմ ճշդելով թէ «նախարարներ չէ կերած» ինչպէս գրած էր փարիզեան թերթը : Քալոնճի վնասուց հատուցում կը պահանջէ ապահովելով թէ մարդ ուտելու սովորութիւն չունի :

ԿՈՄՈՒԼՔԱ (համայնավար լեհ պարագլուխը) տեսակցութիւն մը տուած է Լը Մոնտի տնօրէն՝ Պէօվ – Մերիի եւ յայտնած այս առթիւ թէ տը Կոլ քանիցս կրկնած է որ Գերմանիոյ վերամիացումը, ներկայիս անկարելի է :

Օրէ Օրին

ՄԵՐ ԳԻՏՑԱԾԸ ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՄԱՍԻՆ

—o—

Այսպէս, ուրեմն :

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Զարոբեան, աւետելէ ետք թէ ներգաղթը պիտի վերսկսի գալ տարի, չի մոռնար բարենիշ բաժնել Սփիւռքի հայկական կարգ մը կազմակերպութեանց՝ *գործակցութեան* չափանիշով, հայ ժողովուրդէն անջատելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը,— զայն դուրս ձգելու նպատակով հայրենանուէր աշխատանքներու, ինչպէս ներգաղթին օժանդակելու պարտականութենէն :

Զարոբեան ցոյց կուտայ Հնչակեանը եւ Ռամկավարը, իբրեւ «յառաջդիմական կազմակերպութիւններ », որոնք «հայրենասիրական օգտակար աշխատանք են կատարում արտասահմանում » : Իսկ «Դաշնակցական թափթփուկնե՛րը···» :

Ուրեմն, արտասահմանի մէջ՝ հայրենասիրական աշխատանք կատարող հընչակ – ռամկավար առանձնաշնորհեալներն են միայն, որ պիտի զբաղին ներգաղթով :

Ուրիշներու տեղ չկայ՝ զբաղելու համար··· կոմունիստական ազարակին գործերով :

Այս ձեւով հայրենիքը հայրենիք չէ երբեք, այլ դարձած է ագարակ՝ յանուն Մարքսի, Լենինի եւ այլոց :

Տարբեր բացատրութեամբ մը, կոմունիստ վարդապետութեան համար՝ Հայաստան սիրելը արհեստ մըն է, որու մենաշնորհը իրենց տրուած է միայն :

Եւ սակայն կ'արժէ հարցնել .— Ո՞վ է հայրենասէրը :

Բացէք *Յառաջի* թիւերը, 1947 Օգոստոս 29էն սկսեալ : Թերթը ամբողջովին լեցուած է հայրենասիրական թրթիռներով, ներգաղթին ստեղծած խանդավառութեամբ եւ յուզումով,— ծանօթ գրողներ կը նկարագրեն շարժումը, կը բացատրեն ներգաղթին քաղաքական արժէքը, եւ պատմական նշանակութիւնը :

Բայց ի՞նչ կը պատահի :

Հայաստան գացողներուն կը պարտադրուի հայհոյել Հ. Յ. Դաշնակցութեան, զայն յայտարարելով Հայութեան եւ Հայաստանի թշնամի : Ի՛նչ խօսք որ Հայաստան գացող ընտիր այդ նմոյշներն են, որ կը փախչին ··· Հայաստանէն : Այդ առթիւ՝ Ս. Վրացեան կը թելադրէ Հայութենէն արտաքսել նման տիպարները :Դաբեր սպասել, ողջակիզուիլ հայրենիքի համար, եւ երբ Հայաստան երթալու բախտը կը շնորհուի իրենց, կ'երթան եւ յետոյ ··· կը փախչին Հայաստանէն :

Դաշնակցակա՞ն է փախչողը .— Ո՛չ :

Ահա մէկը : Ճէրէնեան անունով երիտասարդ մը կը փախչի Հայաստանէն, կ'ապաստանի Պէյրութ, իր ազգականներուն մօտ, Նոր Հաճըն թաղին մէջ :

Գայթակղութի՛ւն,— Պէյրութի «Բաղրամեան» ակումբին մէջ՝ համայնավար հռետոր Ե. Էլլէզեան կը բարձրանայ բեմ եւ կը յայտարարէ .— «Հայաստանէն փախած Ճէրէնեանը Հաճընցի է, — սակայն պատիւ չի բերեր Հաճընցիներուն : Հայաստանէն փախած Ճէրէնեանը հնչակեան է,— անպատուութի՛ւն Հնչակեան կուսակցութեան համար : Հայաստանէն փախած Ճէրէնեանը հնչակեան գործիչ Վահրիճ Ճէրէնեանի ազգականն է ,— սակայն նախատինք է Ճէրէնեան ընտանիքին ···» :

Հնչակեան օրկանը, *Արարատ*, կը պատասխանէ .— «Ճէրէնեան Հաճընցի չէ, Շարցի է, Հաճընէն քիչ մը հեռու գիւղէ մը : Ճէրէնեան կապ չունի Վահրիճի ընտանիքին հետ : Ճէրէնեան հնչակեան չէ , այլ Նոր Հաճըն թաղի համայնավար խմբակին քարտուղարին եղբայրն է, համայնավար օղլու համայնավար է : Էլլէզեանին կը վերադարձնենք իր փսխածները» :

Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ կը մտածէ Զարոբեան, բայց մեր գիտցածն այն է թէ Հայաստանէն փախչողը եթէ Հնչակեան չէ՝ Համայնավար է, եթէ Համայնավար չէ՝ Ռամկավար է :

— Ռամկավարը Հայաստան կ'երթա՞յ միթէ, պիտի հարցնէր բարեմիտը :

— Ամէն պարագայի, այդ մէկը, որ կը փախչի Հայաստանէն, Դաշնակցական չէ եւ չի կրնար Դաշնակցական ըլլալ : Դաշնակցականը նախատագրուած է որ հայկական հողէն փրցուի եւ··· Սիպերիա ղրկուի՝ եթէ քարի մը տակ չթաղուի :

ԱՐԱՋ

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

—o—

Մեր խմբագրատունը այցելեցին Տէր եւ Տիկին Աւետիս Արսլանեան – Յովհաննիսեան (Թեհրան), որ շրջապտոյտ մը կը կատարեն արեւմտեան Եւրոպա :

Պ. Յովհ. Պապէսեան (Քալիֆոռնիա), որ այցելելէ ետք Միջին Արեւելքի գաղութները՝ կը վերադառնայ իր բնակավայրը :

Ընկեր Կէօնճեան (Մոնրէալ), որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Եւրոպա՝ կը վերադառնայ իր բնակավայրը :

Տոքթ. Բ. Նազարեան (Աղեքսանդրիոյ Ֆրանսական հիւանդանոցին բժշկապետը), որ արձակուրդը անցընելէ ետք Ֆրանսայի մէջ՝ կը վերադառնայ իր պաշտօնատեղին :

Ընկեր Տատեան (Գահիրէ), որ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք Եւրոպա՝ կը վերադառնայ իր բնակավայրը :

Պ. Վաղթօ Վարուժան (Պէյրութ), որ եկած է հսկելու իր Ֆրանսերէն մէկ գործին հրատարակութեան՝ Կալիմարի մօտ :

ՆԱՆՍԸՆԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(10 Հոկտ. 1861 — 13 Մայիս 1930)

Բնագէտ-խոյզին, կենդանաբանին եւ հաւատաւոր մարդասէրին ծննդեան հարիւրամեակն է։ Գերմանացիները մեծ յարգանքով կը յիշեն Նանսընի անունը, որովհետեւ գերման պատերազմական գերիները Ռուսիայէն հայրենիք վերադարձին արդիւնաւորապէս աշխատած է 1918ին։ Իսկ մենք Հայերս յաւէտ երախտապարտ ենք իրեն։ Համեստութիւնը սիրող այս անկեղծ բարեկամին արձանը կը բարձրանայ Նորվեկիոյ իր հայրենիքին մէջ, բայց աւելի ամուր է այն եղբայրասիրական զգացումը որ քանդակուած է մեր սրտերուն մէջ, որովհետեւ Նանսըն ջանաց իր ամբողջ հեղինակութեամբ ամոքել հայ բեկորներու դժբախտութիւնը 1921 – 1922 թուականին եւ համարձակօրէն դիմակը վար առաւ այն ատենի «Ազգերու Դաշնակցութեան», որ սակարկութեամբ միայն օգնութիւն կ՚ուզէր ընել եւ ի վերջոյ լքեց Հայութիւնը անողոք ճակատագրին մէջ տառապելու։ Ասոր հետեւանք էր իր հոյակապ ուսումնասիրական գիրքը Հայոց մասին՝ «Խաբուած ժողովուրդ» վերնագրով։

Նանսընի կեանքն ու գործը այսօր ալ օրինակելի են, ինչպէս աւելի քառասուն տարի առաջ, աւա՜ղ, քանի որ մարդկութիւնը երկրորդ աշխարհամարտէն ալ դաս չառաւ եւ մարդասիրութիւն կամ ընկերասիրութիւն բառերը մնացին վիճելի եւ անգործադրելի։ Ո՞վ պիտի կրնայ յառաջ խաղալ եւ իր ձայնը լսելի դարձնել փրկելու համար մարդկութիւնը նորանոր աղէտներէ, որոնց ոտնաձայնը կը լսուի աշխարհի զանազան կողմերէն։

Նանսըն իբր սկզբունք ընդունած էր թէ «միշտ ճամբայ մը կը գտնուի»։ Նանսըն հետեւած էր իր հետախուզութեանց ատեն նոյն սկզբունքին եւ իր մտասեւեռումը կարելի է գտնել իր չինել տուած նաւին անունին մէջ իսկ, «Ֆրամ» որ կը նշանակէ «Յառաջ»։ Պիտի ուզէի հաւատալ որ այս անգամ ալ «ելք մը կը գտնուի» եթէ չկասկածէի թէ մարդիկ մոռացկոտ են ըստ մեծի մասին։ Այս յօդուածին ուսումնասիրութեանս ատեն տեսնեակ մը Նանսէնեան հեղինակութեանց կարգին ձեռքս ինկաւ խիստ հետաքրքրական գրքոյկ մը, զոր հրատարակած է Նանսըն 1922 Փետրուարին, յառաջաբանով Կերհարդ Հաուփթմանի եւ վերջաբանով՝ Մաքսիմ Կորքիի։ Այդտեղ Նանսըն կը նկարագրէ յետպատերազմեան թշուառութիւնը, որ կը տիրէ համատարած Ռուսիոյ մէջ եւ ընկերասիրութեան կոչ կ՚ուղղէ ամբողջ մարդկութեան, հինգ միլիոն սթերլինկի կարիքը կը չէշտէ փրկելու համար Խորհրդ. Ռուսիոյ միլիոնաւոր սովահար եւ ցրտահար մարդկութիւնը։ Յիշած է նաեւ Հայոց դժբախտ վիճակը սրտցաւ խօսքերով եւ յետոյ խարազանած է ազատական ունեւոր պետութեանց անտարբերութիւնը եւ «իրատես» քաղաքականութեան պատրուակները։ Նանսընի այս գրութեան վերնագիրը «Վերածնունդ Ընկերսիրութեան» է. նոյն նշանաբանը հարկ է յիշեցնել այսօր արեւելքին եւ արեւմուտքին առանց խտրութեան։

× Նանսընի կենսագրութիւնը տիպար կրնայ ըլլալ քաջութեան, ստեղծագործական ջանադրութեան եւ մարդասիրութեան։ Համառօտագրենք.— Ծնած է 1861 Հոկտեմբեր 10ին Օսլոյի մօտ, Սթորէ-Ֆրէօըն կալուածին մէջ։ Բարձր ուսում առած է եւ համալսարան յաճախելով այն ատենի Քրիսթիանայի մէջ (մինչեւ 1924 Օսլօ քաղաքին անունը) ստացած է Տոքթորի տիտղոս 1882ին։ Եղած է տեսուչ Պերկընի կենդանաբանական թանգարանին եւ կատարած է ճանապարհորդութիւն Սառուցեալ Ովկէանոսին վրայ։ Ըրած է ծովային ուսումնասիրութիւններ եւ այս նպատակով գտնուած է քանի մը ամիս Նափոլի։ 1888ին առաջին անգամ անցած է Կրէօնլանտի մէջէն Արեւելքէն Արեւմուտք կտրելով հարաւային եզերքէն։ 1893 – 96 իր Ֆրամով ճանապարհորդած է դէպի բեւեռ եւ հասած է 86 երկայնութեան եւ չորս լայնութեան աստիճանները։ 1906 – 1908 եղած է Նորվեկիոյ պետական ներկայացուցիչ Լոնտոնի մէջ։ Մասնակցած է Նորվեկիոյ Տանըմարքայէն բաժնուելու եւ քաղաքական անկախութեան պայքարին։ 1912 – 1914 դարձեալ հետախուզութիւններ հիւսիսային Ովկիանոսի վրայ։ 1917 – 1918 արտակարգ ներկայացուցիչ Նորվեկիոյ Ուաշինկթընի մէջ։ 1919 – 1920 գերման եւ աւստրիական գերիներու վերադարձը Ռուսիայէն եւ փոխանակութիւն ռազմագերիներու։ 1921 – 1922 Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ պաշտօն ստացած է սովեալներուն օգնութեան գործը կազմակերպելու, հայ եւ յոյն գաղթականներուն օգնելու եւ տեղաւորելու։ 1922ին ստացած է Նոպելեան խաղաղութեան մրցանակը։ Հայկական օճախի վերաշինման հիմնական ուսումնասիրութեան նուիրուած է իր «Խաբուած ժողովուրդ» գիրքը, որ տպուած է 1927ին (գերմաներէնը)։

× Նանսըն գրած է տասնէ աւելի գիրքեր իր խուզարկութեանց եւ ճանապարհորդութեանց վրայ, որոնք իրենց ատենին արտակարգ հետաքրքրութիւն յառաջացուցած են եւ ցոյց կուտան իր տոկուն եւ պայծառ նկարագիրը, այլեւ իր նուիրումը դէպի բնութեան հետախուզութիւն եւ ստեղծագործական աշխատանք։

Բեւեռախոյզ Ամունտսընի եղերական մահուան առթիւ Նանսըն ճառ մը կարդացած է, որուն սկիզբը բնորոշիչ է իր ըմբռնումներուն համար.

«Ունեցա՞ծ ես երբեք ապրումը մեծութեան,
Ունեցա՞ծ ես համարձակութիւնը Անծանօթը փնտռելու։
Կորա՞ծ ես կեանքիդ մէջ անծանօթ ճամբաներ,
Ունեցա՞ծ ես զրկումներ, ծարա՜ւ մնացած եւ յաղթած,
Անէացա՞ծ ես տիեզերքի մեծութեան մէջ։
Տեսա՞ծ ես Աստուած իր անհուն մեծութեամբ,
Լսա՞ծ ես բնութեան քարոզած ճառը,
Լռէ, ուրեմն, լայնատարած բնութեան ձայնը,
Որ քեզ ահա կը կանչէ»։

Նանսընի ծննդեան հարիւրամեակին նուիրուած այս տողերով ուզեցի պարտք մը կատարել եւ վեր հանել տիպար մարդու նկարագիրը, բայց հարկ կը համարիմ յիշեցնել որ իր դուստրը եւ որդին իրենց հօրենական ուղիով մարդասիրութեան նուիրեալ յաջորդներ են եւ հայկական կազմակերպութիւններ առիթ պէտք է գտնեն յայտնելու անոնց որ հայ ժողովուրդը անթառամ կը պահէ յիշատակը Ֆրիտիոֆ Նանսընի։

Գ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

"ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲՆՈՒԹԻՒՆ" ԹԻՒ 1

Գեղեցիկ է Հայաստանի բնութիւնը, մեծ ու անգնահատելի են անոր բնական հարստութիւնները, երկրին ընդերքը լի ըլլալով բազմապիսի օգտակար հանքերով, իսկ մակերեսը ծածկուած է փարթամ բուսականութեամբ։ Այս իրողութեան կապակցութեամբ, Հայաստանի Բնութեան Պահպանութեան Ընկերութիւնը կատարած է գնահատելի, գիտական տեսակէտով լուրջ աշխատանք մը՝ ձեռնարկելով հրատարակութեանը «Հայաստանի բնութիւն» գիտա-ժողովրդական Պիւլըթէնին (Տեղեկատու), նուիրուած հայրենի բնութեան պահպանութեան, հարստացման եւ իմաստուն կերպով օգտագործելու խնդիրներուն։

Այս հրատարակութեան առաջին էջերուն վրայ լոյս տեսած խմբագրական յօդուածին մէջ կ՚ըսուի, թէ Հայաստանի լեռները եւ ձորերը, լայնածաւալ հովիտները ու լեռնային տափաստանները ծածկուած են հարուստ բուսականութեամբ, բերքատու հողերով, փարթամ այգիներով, ծաղկառատ ալպեան արօտատեղիներով եւ անտառներով։ Գետերուն ու լիճերուն մէջ կը բազմանան շատ արժէքաւոր ձուկեր, անտառներուն ու դաշտերուն մէջ կ՚ապրին օգտակար կենդանիներ եւ թռչուններ։ Հայաստանի ընդերքն ալ չափազանց հարուստ է թանկարժէք հանքերով եւ բուժիչ ջուրերով։

Բնութեան պահպանութեան խնդիրին կարեւորութիւնը ընդգծելէ ետք, խմբագրական յօդուածը կը պարզէ «Հայաստանի բնութիւն» պարբերականին հիմնական նպատակը, այն է՝ «վիճակի ու քանակի ողջ աշխատաւորութեան, երիտասարդութեան կանոնաւոր կերպով ծանօթացնել Հայաստանի բնական հարստութիւնները, նրանց մէջ վիճակներ տարածել բնութեան մասին, հետեւողականօրէն պարզաբանել բնութեան ազդեցութիւնը մարդու կեանքում, դաստիարակել ժողովրդական խաւերին բնութեան պահպանութեան ոգով, նրանց մէջ սէր ու հոգատար վերաբերմունք առաջացնել դէպի բնական հարստութիւնները»։

«Հարստացնենք Սեւանի գեղեցիկ բնութիւնը» խորագրով յօդուածին մէջ, Մ. Գասպարեան կ՚անդրադառնայ Հայաստանի գեղատեսիլ լճի՝ Սեւանի ունեցած բարերար ազդեցութեան, գինք չըրջապատող կենդանական ու բուսական աշխարհին վրայ։ Սեւանի ջուրերը կ՚ոռոգեն Արարատեան դաշտի բերքատու այգիները եւ պարտէզները։ Լիճին շնորհիւ է, որ լուսաւորուած են քաղաքները ու գիւղերը, ելեկտրականութեամբ օժտուած են արդիւնաբերութիւնն ու գիւղատնտեսութիւնը։ Հիմնուած պատմական եւ բնապատմական տուեալներու վրայ, յօդուածագիրը այն միտքը կը յայտնէ, որ հեռաւոր անցեալի մէջ Սեւանի աւազանը ծածկուած էր սաղարթախիտ անտառներով, որոնց հետքն անգամ մնացած չէ այսօր։ Եւ ահա հայ մարդու ջինարար ձեռքը նոր անտառներ կը տնկէ այստեղ։

Ինչպէս կը նշէ Մ. Գասպարեան իր յօդուածին մէջ, անտառատնկային մասնագէտները 1951էն ի վեր սկսած են ծառատնկումի եռուն աշխատանքները եւ մինչեւ այսօր Սեւանայ լճի ափերուն տնկած են չորս հազար հեկտարէն աւելի տունկեր։ Այստեղ աճեցուցած են մօտ քառասուն միլիոն բազմազան ծառեր ու թուփեր, որոնցմէ մօտ երկու միլիոնը տանձենի, խնձորենի, սալորենի եւ այլ պտղատու եւ հատապտուղ ծառեր։ Տարիներ տարի կ՚ընդարձակուի ու կը զարգանայ դալար անտառը Սեւանայ վճիտ լճի ափին, իսկ Սեւանի աւազանը իր գեղեցիկ բարձր գիրքով ու մեծ լճով, ծաղիկով ու անտառով, իր բիւրեղեայ մաքուր օդով կը դառնայ ամենալաւ առողջարանը։

Իր «Ազնուացնենք վայրի պտղատու ծառերը» խորագրով հետաքրքրական յօդուածին մէջ, Վ. Անանեան գործնական հարց մը կ՚արծարծէ իրողութիւններու հիման վրայ։ Ցոյց տալէ ետք, թէ Հայաստանի հարաւային անտառները հարուստ են վայրի պտուղներով, ինչպէս են՝ վայրի թուզ, նուռ, տանձ, խնձոր, վայրի բալ, կեռաս, զկեռ, յօդուածագիրը կ՚ընդգծէ, թէ անհրաժեշտ է պատուաստումը այդ վայրի պտղատու ծառերուն, որոնցմէ, պատուաստումի միջոցով պիտի ստացուի ոչ միայն պտուղներու առատութիւն, այլեւ կարճ ժամանակի մէջ անճանաչելի կերպով պիտի գեղեցկանայ Հայաստանի բնութիւնը։

ԽՄԲ.— Հայ ժողովուրդին պատմութեան նուիրուած արժէքաւոր հատորը փրանսերէնէ հայերէնի թարգմանեց եւ հրատարակեց Հ. Քաջարենց։

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

Քանի որ այստեղ ձուաղրող ոչ մի մայր իշխան չկայ, քանի որ իրենք էլ դեռ պատրաստ չեն բեղմնաւորելու, ինչո՞ւ են ժամկէտից շուտ ահագին ճամբայ կտրել եւ այս ափը եկել Նորադուզի իշխանները։

— Սրանք անպայման հետախոյզներ կը լինեն, ինձ նոր միտք տուեց իմ երիտասարդ ընկերը։ Բոլորից շուտ եկել են աւազն ուսումնասիրելու։

— Ինչ ուսումնասիրելու բան կայ որ, թերահաւատօրէն հարցրի ես։

— Ինչպէս չկայ. լճն իջնելու հետեւանքով շատ աւազներ քանդում – վերանում են։ Եկել են տեսնել իրենց հերուան աւազները մնո՞ւմ են, թէ ոչ… Եկել են տեսնեն՝ բոյն փորելու համար ասածդ կոպիճից կա՞յ… եկել են հրապարակ բացեն ձու դնող մայրերի համար… եկել են…

— Լաւ, լաւ, համոզուեցի, կտրեցի ես։ Աչքս լոյս, դու էլ ինձ նման երեւակայող դառար, հիմի լաւ կը հասկանանք իրար, ծիծաղեցի ես։

— Ինչ երեւակայութիւն, մաքուր ճշմարտութիւն եմ ասում։ Եթէ սրանք ճամբայ մաքրող դրագունները չեն, դէ ասացէք, ինչո՞ւ անպայման բոլորն էլ հսկայ են ու բոլորն էլ արու…

4.— Ազահութեան զոհերը

Ուրիշ որսորդներ էլ եկան «աւազնեւեր», ամէն օր եկան։ Եւ ահա օրերի ընթացքում մենք նկատեցինք, որ մեր բռնած արու ձկները գնալով մանրանում են։ Քսան օր անց այլեւս խոշոր ձուկ չէր ընկնում մեր կարթը։ Այ քեզ բան։ Ո՞ւր գնացին, ախր առաջին օրերը միայն խոշորներն էին գալիս, շատ խոշորները։ Շորժա գիւղացի մի մորդվին նոյնիսկ քսան քիլոկրամանոց մի իշխան բռնեց մեր աչքի առաջ։ Ո՞ւր կորան անիրաւները։

Վերջին օրը, որպէս բացառութիւն, չորս – հինգ քիլոկրամանոց մի ձուկ ընկաւ ընկերոջս կարթը եւ իր արարքով տուեց մեր հարցի պատասխանը, նա կուլ էր տուել հարիւր կրամանոց պղպատի փայլախայծը՝ երկու խոշոր կարթերի հետ միասին…։

— Մի ագահութեանը նայեցէք, գանգատուեց ընկերս՝ ձկան կոկորդից կարթերը հազիւ հանելով։

Ագահութի՞ւն։ Իսկապէս որ… Միթէ առաջին օրերին իրենց ագահութեանը զոհ չգնացին բոլոր խոշոր, գիշատիչ ձկները… Մնացել էին պակաս ագահները, որովհետեւ խոշոր չէին եւ նրանց նման վատահ չէին իրենց բիրտ ուժին…

5.— Հերթեր ձկների «ծննդատան» առաջ

Էհ, տանջանք է սա, հօ գործ չի, ձմեռն ենք մտել, ցուրտը սաստկացել է, փչում ենք ձեռքներիս ու թափով վեր ու վար ենք անում մեր կարթերը։ Արդի՞ւնքը։ Գլուխդ ողջ լինի, առայժմ որ ամէն ձուկն ինձ վրայ հարիւր ռուբլուց պակաս չի նստում…

Որտե՞ղ են լճի հազարաւոր ձկները, ախր արեգուհի ափին նրանք ընդամէնը չորս – հինգ տեղ են ձու դնում, ամէն տեղը մի փոքր տարածութիւն։ Որքան էլ պակասած լինի լճի ձուկը, հիմա այս աւազներում այնպիսի կենտրոնացում պիտի լինի, որ կարթդ կախելուն պէս պիտի վրայ հասնեն։ Ո՞ւր են ձուաղրող մայրերը, ո՞ւր են նրանց շուրջը կռիւներ սարքող արուները։ Ինչո՞ւ այսքան քիչ են։

— Ռենիկ, նաւակը քշիր լճի խորքը, հետաքրքիր է՝ այնտեղ ինչ կայ, առաջարկեցի ես։

Խորացանք լճի մէջ, հեռացանք աւազներից եւ, օհօ, քսան մեթր խորութեան մէջ մէկը սկսեց թափահարել կարթս։ Դուրս հանեցի մի խոշոր իշխան, մի վիթխարի մայր, որի արծաթագոյն կողերի վրայ նոր միայն սկսել էին մուգ չերտեր երեւալ։ Ինձ հասկանալի երեւոյթ է դա. մայր իշխանը նոր միայն ըսկսել է բախտակացման բնաշրջում ապրել. այսինքն, նոր միայն ձուերը սկսել են զարգանալ որովայնում։ Սպասիր մի վերահասեմ։ Որովայնում հազարաւոր չէկ ձուեր երկու չէկ չերտ են կապել ողնաշարի երկարութեամբ։ Ձուերը զարգանալու դեռ ժամանակ կայ։

— Հիմի հասկացա՞ր, թէ ինչու երեւ հեռու է պահում աւազից, հարցրի ես ընկերոջս։

– Կարելի՞ է ասել, որ հեռւում սպասում է իր հերթին, հարցրեց նա հեգնանքով։

— Այո, սպասում է իր հերթին, լե՞ր ջօրէն պնդեցի ես։ Առաջին խմբերը կը վերջացնեն իրենց գործերը աւազում ու ետ կը գնան։ Մինչ այդ, այ սա, որ բռնել ենք, կը հասուննար ձուադրման համար ու կը գնար «ծննդատուն», աւազը արդէն փոխարինելու նրանց, ովքեր գործ «ծնել» ու հեռացել են։ Յետոյ կը գան ուրիշ խմբեր՝ սրանց փոխարինելու…

— Զեղաւ, ծովի տակ ինչ կարգ կայ, այդպիսի հերթեր ստեղծելու, հօ չունէ չի, բողոքեց ընկերս։

— Կարգ կայ, առանց հերթի չի լինի… Դմբօ, ծովում հարիւր հազարաւոր ձկներ կան, իսկ աւազը մի կտոր չափ է… եթէ բոլորը միասին ձու դնելու լինեն, գիտե՞ս ինչ կը ստեղծուի…

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(6 Շար.)

կարճ ակնարկի մը մէջ Գ. Աղամեանց, ցոյց կուտայ, թէ կարելի է Հայաստանի մէջ աճեցնել չագանակենի, որ Կովկասի հնագոյն ծառատեսակներէն է եւ մեծ օգուտ կը բերէ մարդոց: Հարիւրաւոր տարիներ առաջ Հայաստանի մէջ եղած են չագանակենիի անտառներ: Շագանակենին խոշոր ծառ է, ունի մինչեւ 35 մեթր բարձրութիւն, մինչեւ մէկ մեթր տրամագիծ եւ կրնայ ապրիլ մօտ հազար տարի:

Շագանակենիի բնափայտը կ'օգտագործուի արժէքաւոր կահ-կարասիներ, տախտակամած պատրաստելու համար: Անկէ զատ, չականակենիի փայտը ուշ կը փտի, իր այս յատկութեամբ մինչեւ իսկ կը գերազանցէ կաղնին, որ յայտնի է իր դիմացկունութեամբ: Շնորհիւ իր գեղեցիկ ծաղիկներուն եւ համաչափ զարգացած սաղարթին, շագանակենին կը դասուի բարձրարժէք զարդածառերու շարքը եւ կրնայ լայնօրէն կիրարկուիլ բնակավայրերու կանաչապատումին համար:

Գիւղատնտես-գիտական թեկնածու Պ. Ղանդիլեան, Հայաստանի վայրի ցորեններու մասին յօդուածին մէջ, կ'ըսէ, թէ Հայաստանի մէջ կը մշակուին ցորենի գոյութիւն ունեցող հիմնական բոլոր տեսակները, աւելի քան 230 տարատեսակ, որ կը կազմէ ամբողջ աշխարհի մէջ եղած բոլոր տեսակներու 13էն աւելին: Ցորենի բազմազանութիւնը Հայաստանի մէջ կը գերազանցէ Խորհրդային Միութեան բոլոր միւս շրջանները միասին առած: Հայաստանի մէջ յայտնաբերուած են նաեւ վայրի ցորեններ: Խօսելով այս վերջիններու մասին, Պ. Ղանդիլեան ցոյց կուտայ թէ անոնք կրնան օգտակար ըլլալ անբարենպաստ պայմաններու մէջ դիմացկուն ցորենի եւ խոտաբոյսերու նոր տեսակներ ստանալու համար, ու կը շեշտէ թէ այդ վայրի ցորենները բնական անփոխարինելի հարստութիւն են եւ ունին գիտական եւ գործնական մեծ նշանակութիւն:

Կենսաբանական-Գիտ. թեկնածու Ա. Աբրահամեան կ'անդրադառնայ Հայաստանի պաղ շրջաններու բարձր լեռնային գօտիներու վրայ տեղ-տեղ աճող չափազանց գեղեցիկ ու մշտադալար բոյսի՝ կովկասեան մրտավարդի (ռոդոդենդրոն) նշանակութեան: Մրտավարդի ծաղիկները բաւական խոշոր են, ճերմակ, երբեմն բաց վարդագոյն երանգներով: Ապա Ա. Աբրահամեան կը նշէ, որ բարձրարժէք զարդատեսակ բոյս ըլլալէ զատ, մրտավարդը լաւ մեղրատու մըն է, կը պարունակէ եթերային իւղեր եւ մեծ քանակութեամբ դաբաղային հիւթեր: Ըստ յօդուածագրին, Հայաստանի մէջ մրտավարդը կը գրաւէ 10.000 հեկտար տարածութիւն: Մրտավարդի մացառները կը պաշտպանեն աւելի ցած գտնուող անտառները եւ գիւղատնտեսական մշակութիւնները ձիւնհալքին եւ փլուզումներուն դէմ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ճոնի Հալիտէ յայտարարած է թէ՝ այսուհետեւ միայն Ժորժ Կառվարենցի գրած ռոքերը պիտի երգէ, կը գրէ Օռռ իր Երկուշաբթի օրուան թիւին մէջ:

Տիրան-Ժորժ Կառվարենց, որ ըստ նոյն աղբիւրին, ի մօտոյ պիտի ամուսնանայ Այտա Ազնաւուրի հետ, կը շարունակէ այն փայլուն ասպարէզը զոր սկսաւ «Թաքսի մը Թոպրուքի համար» շարժանկարին երաժշտութիւնը գրելով: Ինք է նաեւ Աշոտ Մալաքեանի վերջին ժապաւէնին՝ «Առիւծները ձգուած են» (Լէ Լիոն սոն լաշէ) երաժշտութեան հեղինակը առանց մոռնալու «Ժամադրութիւն ի Պրազիլիա» որ մեծ յաջողութիւն գտաւ Պրազիլի նոր մայրաքաղաքին «բացումին» առթիւ:

Օռռ նկար մըն ալ հրատարակած է քաշուած Շարլ Ազնաւուրի Մոնֆոր-Լամօրիի ագարակին առջեւ ուր կ'երեւին տանտիրոջ կողքին՝ Այտա Ազնաւուր, Տիրան-Ժորժ Կառավարենց, Ճոնի Հալիտէ եւ Կարլօ Նիլ:

Աշոտ Մալաքեանի վերջին ժապաւէնին աշխատակցած է նաեւ ուրիշ հայ մը՝ Մարտիկեան իբրեւ օփերաթէօր: Այս երիտասարդ արուեստագէտին անունը յիշած էինք արդէն Թաքսի մը Թոպրուքի համար ժապաւէնին առթիւ:

Հայաստանի կենդանական հարուստ աշխարհի մասին կը գրէ կենսաբանական Գիտ. թեկնածու Գ. Աւագեան: Ան կ'ըսէ, թէ ներկայիս Հայաստանի մէջ տարածուած են 15.000 տեսակի միջատ, աւելի քան երեք հարիւր տեսակի թռչուն, 74 տեսակի կաթնասուն, 44 տեսակի սողուն եւայլն: Վերջին տասնամեակին Հայաստանի կենդանական աշխարհը հարստացաւ անողնայարուորներու 200 տեսակով, որոնք գիտութեան համար բոլորովին նոր տեսակներ են:

Հայաստանի մէջ կ'ապրին այնպիսի վայրի կենդանիներ, որոնք բնութեան զարդ ըլլալէ զատ ունին տնտեսական, արդիւնագործական կարեւոր նշանակութիւն. ասոնք են հայկական վայրի խոյը (մուֆլոն), բեզոարեան այծը, այծեամը, վարազը, սրճագոյն արջը, վայրենակերպը, ջրասամոյրը եւ ուրիշներ: Սրճագոյն արջը եւ վարազը ունին մեծ քանակութեամբ միս, իսկ արջին ճարպը կ'օգտագործուի նաեւ բժշկութեան մէջ: Իսկ ջրասամոյրին մորթը իր բարձր որակով արդիւնագործական մեծ նշանակութիւն ունի ժողովրդական տնտեսութեան համար: Նշելէ ետք Հայաստանի թռչնաշխարհի հարստութիւնը, Գ. Աւագեան կը շեշտէ, որ Հայաստանի կենդանական տեսակներու պահպանումը կը հանդիսանայ ամէնուն սրբազան պարտականութիւնը եւ անհրաժեշտ է հող տանիլ, որպէսզի եղածը հարստանայ նոր տեսակներով:

Ն. Կ.

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀՐԱՀԱՆԳ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Գործավարներու Խորհուրդին 18 Սեպտեմբեր 1961 եւ 5-1654 թուահամար որոշմնագրին եւ Պոլսոյ Կուսակալութեան 29 Սեպտեմբեր 1961 թուակիր եւ 19607 թուահամար պաշտօնագրին եւ Հայ Համայնքի հնաւանդ սովորութիւններուն եւ կանոններուն հետեւողութեամբ պատրաստուած ներկայ հրահանգին գործադրութիւնը յարմար նկատուած է Պոլսոյ Կուսակալութենէն:

ՅՕԴՈՒԱԾ 1.— Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքական Աթոռին համար նոր Պատրիարքի ընտրութիւնը պիտի կատարուի ներկայ հրահանգով ճշդուած սկզբունքներուն համեմատ:

ՅՕԴՈՒԱԾ 2.— Պոլսոյ Կուսակալութեան վերոյիշեալ պաշտօնագրով բացարձակօրէն արգիլուած է ընտրական քարոզութիւն կատարել ընտրութեան նախօրեակին եւ ընտրութեան օրը:

ՅՕԴՈՒԱԾ 3.— Աշխարհական պատգամաւորները, որոնք պիտի մասնակցին պատրիարքական ընտրութեան, պիտի ընտրուին 8 Հոկտեմբեր 1961 Կիրակի օր, Հայ Համայնքին քուէներով՝ յետագայ յօդուածներուն համաձայն:

ՅՕԴՈՒԱԾ 4.— Պոլսոյ եւ գաւառի եկեղեցիներէն իւրաքանչիւրը կը նկատուի մէկ ընտրական շրջանակ: Իւրաքանչիւր ընտրական շրջանակ, նայած իր բնակչութեան թիւին, իրր արդիւնք հաշուական տուեալներու՝ յարակից ցուցակին մէջ ճշդուած թիւով կ'ընտրէ — մէկ կամ մէկէ աւելի — աշխարհական պատգամաւորներ:

ՅՕԴՈՒԱԾ 5.— Իւրաքանչիւր Թաղ. Խորհուրդ, կազմակերպելու համար իր շրջանակէն ընտրելի պատգամաւորներուն ընտրութիւնը, կը կազմէ Թաղային Ընտրական Յանձնաժողով մը՝ իր կազմին վրայ աւելցնելով առ այդ հրաւիրուած երկու կամ երեք թաղեցիներ:

ՅՕԴՈՒԱԾ 6.— Թաղային Ընտրական Յանձնաժողովներու պարտականութիւններն են հետեւեալները.—

Ա.— Պատրաստել թաղեցի ընտրողներուն տոմարը որ, կազմուած ըլլալով թաղերու եւ փողոցներու համաձայն, պէտք է պարունակէ քսանըմէկ տարիքը լրացուցած թաղեցի ընտրողներուն անունը, մականունը, տարիքը, անոնց բնակած տան թիւն ու ընտրողի ստորագրութեան յատուկ սիւնակ մը:

Բ.— Կազմել պատգամաւորութեան թեկնածուներուն եռապատիկ ցանկը: Այս ցանկը, որ ներկայ հրահանգին յարակից ցուցակին համեմատ, իւրաքանչիւր շրջանակէն ընտրելի պատգամաւորներու թիւին եռապատիկը թեկնածուներու անունները պիտի պարունակէ, ըստ կանոնի պիտի պատրաստուի ընտրողներու դիւրութեան եւ քուէներու ցրւումին արդելք ըլլալու համար: Ընտրողները բոլորովին ազատ են իրենց քուէները տալու նաեւ անոնց, որոնք չեն նշանակուած այս ցանկին մէջ:

Գ.— Ընտրութենէն ութ օր առաջ եկեղեցւոյ բակին մէջ, ի տես ժողովրդեան կախել ընտրողներու տոմարը եւ եռապատիկ ցանկը, որպէսզի կարելի ըլլայ նկատի առնել ընտրողական տոմարի մասին ըլլալիք դիտողութիւնները եւ սրբագրել զայն:

Դ.— Ընտրութեան օրը հսկել քուէարկութեան, որպէսզի ան տեղի ունենայ անթերի եւ կանոնական ձեւով: Ընտրութեան արդիւնքը ճշդել տեղեկագրով մը՝ վաւերացուած իր անդամներուն եւ ժողովուրդէն մի քանի դիտողներու ստորագրութիւններով եւ կնքուած եկեղեցւոյ կնիքով: Ընտր. տեղեկագրին օրինակները մինչեւ 9 Հոկտեմբեր 1961 Երկուշաբթի ժամը 12 յանձնել Պատրիարքարան եւ ընտրողներուն:

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՃԱՏՐԱԿ.— Ազրբէջանի ճատրակի ազգային խումբը մրցեցաւ Հայաստանի խումբին դէմ, Երեւանի մէջ: Խումբերէն ամէն մէկը կազմուած էր 7ական տղամարդէ, 2ական կինէ եւ մէկական պատանիներէ: Առաջին հանդիպումը վերջացաւ ի նպաստ Հայերուն, արդիւնքն էր 6.5: 3.5: Երկրորդ հանդիպումին որոշ յաջողութիւններ արձանագրեցին Ազրբէջանցիները, սակայն, մրցումները աւարտեցան 11.9 արդիւնքով, ի նպաստ Հայերուն:

× ՑԻՒՐԻԽԻ ճատրակի միջազգային հանդիպումին երկրորդ հանդիսացաւ Խ. Միութեան ճատրակի ախոյեանը՝ Տիգրան Պետրոսեան:

ԹԵՆԻՍ.— Մէկ շաբաթ տեւող թենիսի մրցումներուն, որուն մասնակցեցան Երեւանի չափահաս խաղացողները, առաջնութիւնը շահեցաւ եւ Երեւանի 1961ի ախոյեան հռչակուեցաւ՝ Ռ. Գզոյեան: Կիներու բաժնին մէջ առաջնութիւնը ապահովեց Ժաննա Գէորգեան: Անոնց երկրորդ խումբին առաջին տեղը գրաւեց՝ Մ. Կարաօղլեան:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ.— Քոփենհակ եւ Հելսինքի մեկնած են խորհրդային կռփամարտիկները, մասնակցելու համար Դանիոյ կազմակերպած կռփամարտի մրցումներուն: Խորհրդային խումբին մաս կը կազմէր Կ. Ջանիբեան, որ ըլլայ Քոփենհակի եւ ըլլայ՝ Հելսինքիի մէջ պարտութեան մատնած է իր մրցակիցները:

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ.— Վերջացաւ ոտնագնդակի առաջին խաղաշրջանը: Երեւանի «Սպարտակը», որ կը մասնակցէր Խորհ. Միութեան ախոյենութեան «Ա.» խումբի երկրորդ ենթախումբի մրցումներուն, ունեցած է տասը հանդիպում, հետեւեալ արդիւնքով: Շահած՝ երկու մրցում, կորսնցուցած՝ երեք, իսկ հաւասար եղած մնացեալ հինգ մրցումներուն: Այս ձեւով ընդհանուր խաղացանկին մէջ կը գրաւէ վեցերորդ տեղը:

ՊԱՍՔԷԹՊՈԼ.— Հայաստանի պասքեթպոլի աղջիկներու խումբը կարեւոր յաղթանակ ապահովեց Մոսկուայի «ըՍպարտակ»ի խումբին վրայ: Մրցումին արդիւնքը եղած է 38-54:

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Նպատակս խղճի պարտք մը կատարել է, պարոն հիւպատոս, պատասխանեց Լուսիկ: Հինանդոտ քոյրս առած մինչեւ այս երկիրը եկած եմ մի միայն թշուառ մօր մը ձայնը լսելու համար:

— Ի՞նչպէս:

— Ոհ, պարոն հիւպատոս, երեք ամիս առաջ պաշտօնով վան կը գտնուէի, որ Թուրքիոյ գեղեցիկ քաղաքներէն մին է: Երբ քոյրս առած անկից Կ. Պոլիս վերադառնալ կ'ուզէի, ահա տարիքոտ կին մը տունս եկաւ ու ոտքերուս պլլուելով ըսաւ ինծի. «ի սէր Աստուծոյ, Լուսիկ, ի սէր քու նուիրական կոչումիդ... մէկ հատիկ զաւակ մը ունիմ որ տասներկու տարիէ ի վեր աքսորուած է... կը պաղատիմ... իմացիր անոր ուր գտնուիլը ... մեռա՞ծ է թէ կենդանի, տեղեկութիւն մը առ...» Հիմակ հասկցայ որ այս քաղաքը աքսորուած է: Այդ պատճառաւ մինչեւ հոս եկայ որ ... տեսնեմ զինքը:

— Ի՞նչ ազգ է, ընդհանուր հիւպատոսը:

— Հայ է:

— Հա՞յ:

— Այո:

— Մեր կրօնքի՞ն համակիր:

— Այո:

— Ի՞նչ է իր անունը:

— Խաչիկ:

— Ի՞նչ յանցանքով դատապարտուած է:

— Կարծեմ ոճիր մը գործած է:

— Ուրեմն թիապա՞րտ մըն է:

— Ձեմ գիտեր... այդ մասին ձեր աջակցութիւնը պիտի խնդրէի, պարոն հիւպատոս:

— Ամենայն սիրով, քոյրս, շեշտեց հիւպատոսը խանդաղատալի ձայնով մը: Գիտցած եղիր որ ձեռքէս եկածը պիտի չխնայեմ: Վաղը կը տեսնեմ Թիարանին վերատեսուչ Լութֆի աղան, որ բարեկամս է: Կը յայտնեմ ձեր նպատակը... Եթէ մեռած չէ, անպատճառ կարող ենք տեսնել զինքը:

Այս խօսակցութեան վրայ, յանկարծ մեղմադձոտ ու սրտաճմլիկ ձայն մը լըսուեցաւ փողոցէն, այդ ձայնը կը բացագանչէր:

— «Քարապայի, Նարապայի».

— Հա, Տէրվիշն է... յայտնեց հիւպատոսը՝ տեսք քաղցր մը:

— Ի՞նչ կ'ըսէ, հարցուց Լուսիկ զգուշաւոր:

— Չէ՞ք հասկնար:

— Ոչ:

— Կեցէք ուրեմն հոս կանչել տամ զինքը:

Ու պատուհան մը բանալով փողոցը նայեցաւ: Մեր ծանօթ Տէրվիշը կ'անցնէր անտարբեր քալուածքով մը:

— Տէրվիշ, տէրվիշ... պոռաց հիւպատոսը բարձրաձայն:

Տէրվիշը դէպի պատուհանը դարձուց իր նայուածքը:

Վեր եկուր, տէրվիշս, կրկնեց հիւպատոսը:

Յետոյ երկու մանկամարդ աղջիկներուն դառնալով յարեց.

— Դուք ինչ դեր որ կատարէք յանուն մարդկութեան միեւնոյն նպատակն ընտրած է այս բարի մարդը: Մի նայիք իր արտաքին կերպարանքին շատ ողորմելի է, բայց հրեշտակէն աւելի զտած է...:

Հիւպատոսը չէր աւարտած իր խօսքը, երբ ներս մտաւ պարթեւ հասակով Տէրվիշը:

— Հրամմեցէք, տէրվիշս. ըսաւ հիւպատոսը մեղմական քաղցրութեամբ մը: Կը ներկայացնեմ քեզի երկու հիւրերս, Լուսի եւ Լիլի: Դժբախտաբար քու լեզուդ չեն հասկնար:

— Նոր եկա՞ծ են հարցուց տէրվիշը՝ որ խորին ուշադրութեամբ մը երկու մանկամարդ աղջիկները դիտեց:

— Այո, այսօր եկած են...

Տէրվիշը հարցում մը ընել ուզեց... բայց խեղդուեցաւ: Օհ, ճնշող անձկութեամբ մը գթութեան քոյրերու դէմքը ծածկող ճերմակ վարշամակին նայեցաւ որուն տակէն իր հոգին ճառագայթող արտայայտութիւն մը կը պատկերուէր... Նայեցաւ, այո, ու մահու չափ տժգունեցաւ:

— Դուն մարդերու առաքեալն ես, տէրվիշս, շարունակեց հիւպատոսն՝ առանց նկատելու անոր դիմագծերու այլայլութիւնը. իսկ անոնք՝ կիներուն:

(Շար.)

Այրի Տիկին Ադրինէ Սագըզ, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Եղուարդ Սագըզ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ալեքսանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ասատուր Քիթապճը եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կարօ Սագըզեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Հերման Նանիք եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Նանիք, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Նախնիքեան եւ զաւակները (Աթէնք), ինչպէս նաեւ համայն Սագըզեան եւ Տէր-Մելքոնեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՏՈՔԹ. ՄԿՐՏԻՉ ՍԱԳԸԶԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 11-ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Հոկտ. 14) ժամը 15·30ին, Շաւիլի Հայոց Եկեղեցին, (Րիւ տէ Թրուա Շանթիէ), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Վիրոֆլէի գերեզմանատունը:

Մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Այրի Տիկին Սագըզի եւ զաւակներուն:

Այրի Տիկին Յովհ. Նաճարեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Վահէ Պալթայեան եւ զաւակները եւ Անդրէ Խոկարեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Նաճարեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Այրի Տիկին Սիրանուշ Հիւսնեան եւ զաւակները (Լոս-Անճըլըս), ինչպէս նաեւ Սեներքերիմեան, Տէրէտէրեան, Եօթնեղբայրեան, Թէլալեան, Պզտիկեան, Չէրչեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, եղբօր, տարքրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՆԱՃԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 9-ին, 66 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Հոկտ. 13) ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը:

ԾԱՆՕԹ.— Ցաւակցութիւն՝ տոմարով:

26, Rue d'Enghien, Paris (10e)

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ադրինէ Զիթունի, Տէր եւ Տիկին Վրոյր Զիթունի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 22ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԻԳՐԱՆ ԶԻԹՈՒՆԻԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Զիթունի գերդաստանի համօրէն ննջեցելոց հոգւոյն:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 18ԻՆ

ՓՈԽՈՒԱԾ ԹՈՒԱԿԱՆ

Զխաչաձեւելու համար Հ. Մ. Ը. Մ.ի Նոյեմբեր չորսի ձեռնարկը

Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Պօմոնի Ս. Սահակ-Մեսրոպ սրահին մէջ, Նոյեմբեր 11ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, մեծ պատրաստութեամբ եւ գեղարուեստական շատ խնամեալ բաժինով մը, տեղի պիտի ունենան բանախօսութիւն, նուագ, երգ, արտասանութիւն եւ խմբական պարեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, Սրբոց Թարգմանչաց վարդապետաց տօնին առթիւ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Այս առթիւ պիտի կարդացուի Հայրապետական կոնդակ, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի Ծննդեան 1600ամեակին առթիւ, եւ պիտի ոգեկոչուի յիշատակը մեր Թարգմանիչ վարդապետներուն եւ Հայ Մշակոյթի բոլոր ծառայողներուն:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կամ. եւ Ռազմիկներու Բարեկ. Միութիւնը կը պատրաստուի՝ մեծ շուքով տօնելու Արարայի ճակատամարտին եւ Կիլիկիոյ գրաւման 43րդ տարեդարձը՝ պատ. նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ Պ. Կասթոն Տէֆէրի:

Այս Կիրակի առաւօտ, հոգեհանգստեան պատարագ պիտի մատուցուի Փրատոյի եկեղեցւոյն մէջ՝ Արարայի եւ բոլոր ճակատներու ազատագրութեան զոհերուն համար:

Ցաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ բակին մէջ տեղի պիտի ունենայ մասնաւոր հանդիսութիւն մը որուն ներկայ պիտի ըլլան՝ քաղաքային եւ զին. ներկայացուցիչներ: Պիտի խօսի Պ. Շ. Տ. ԹԷՔԷԵԱՆ:

Կէսօրէ վերջ, ժամը 1ին, կոչունք՝ Շաթօ տէ Ֆլէօրի մէջ: Կոչունքին հրաւիրուած են բոլոր տարեց ընկերները:

Փառատօնին մասնաւոր կերպով կը հրաւիրուին Փարիզի, Լիոնի եւ այլ շրջաններու քոյր ընկերակցութիւնները:

Միութիւնը վստահ է թէ Մարսիլիոյ հայ հասարակութիւնը, ինչպէս միշտ, պիտի բերէ՝ յարգանքի իր տուրքը՝ զոհերու նուիրական յիշատակին:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատուցուի Շաւիլի եկեղեցին մէջ, երգեցողութիւնները երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի ղեկավարութեամբ: Ցաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Մկրտիչ եւ Յովհաննէս Շալճեան եղբայրներու յիշատակին: Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ՀՐԱՒԷՐ

Հայ Գրողներու Ընկերութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ, այս Շաբաթ օր, 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Ազգ. Տան մեծ սրահին մէջ, ժամը 17էն 19:

Օրակարգ՝ Վարչութեան ընտրութիւն:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Իսրայէլէն Տիկին Նոյեմի Շատարեւեան, Հաճընցի կը փնտռէ իր հանգուցեալ եղբօր Շատարեւեան ընտանիքէն անդամներ որոնք Փարիզ կամ շրջանները կ'ապրին:

× Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Վարդան Վարդանեանը, ծնած 1918 Թուականին, ատպարէզով ուսուցիչ:

× Հայաստանէն կը փնտռեն Պ. Մկրտիչ Յարութիւն Արեւշատեանը, ասպարէզով բժիշկ, ունի մէկ մանչ, մէկ աղջիկ, կինը ամերիկուհի:

× Թիֆլիզէն Տիկին Հռիփսիմէ Եղամիրեան կը փնտռէ իր ամուսինը որ Բ. պատերազմին անյայտ կորսուած է: Ծընած 1912ին, ունի Օննիկ, Արշակ, Ռուպէր եւ Շուշան անունով զաւակներ եւ Երուանդ եւ Համօ անուն եղբայրներ:

Վերոյիշեալ անձերու մասին տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8), հեռ.ի Թիւ ԷԼիզէ 67·03:

×

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր Կրթ. ձեռնարկներուն համար: Պ. Յարութիւն Տամլամեան 50 Ն. Ֆ., որդ. Եսթեր Տամլամեանի հոգեհանգստեան առթիւ: Այրի Տիկին Մօզեան տասը Ն. Ֆ., Այրի Տիկին Մաքրուհի Նարլըեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի ժամը 14էն 16, Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլան Կեդր. եւ Շրջ. կոմիտէներու ներկայացուցիչները: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ.—

ՔԵՌԻ (էքս) խումբը, 15 Հոկտ., Կիրակի, կէսօրէ ետք, ժամը ճիշդ 15ին:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 14 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 14 OCTOBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9229 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5030

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԱՐԱ ԵՒ ԿԻԼԻԿԻԱ

Այն պահուն, երբ անտարբերութեան ալիք մը կը պաշարէ հոգիները, սպառնալով մոռացութեան գուբը նետել տալ մեր նուիրական աւանդութիւնները, յուզիչ եւ սփոփարար երեւոյթ մըն է փառատօնը, զոր ամէն տարի այս եղանակին կը կազմակերպեն Մարսիլիոյ մեր հայրենակիցները, անսայթաք հաւատարմութեամբ եւ սրտառուչ երկիւղածութեամբ :

Վաղը՝ կիրակի՝ Կամաւորներու եւ Թաղմիկներու Բարեկամական Միութիւնը, որուն նախագահն է նախկին ծովային սպայ Շառլ – Տիրան Թէքէեան, անգամ մը եւս հանդիսաւորապէս կ'ոգեկոչէ «Արարայի» ճակատամարտին եւ կիլիկիոյ գրաւման տարեդարձը :

Գրեթէ ամբողջ օրը կը գրաւեն հանդիսութիւնները, — հոգեհանգստեան պատարագ, ընդունելութիւն, բանախօսութիւն եւ կոչունք (ճաշասեղան) : Ֆրանքեւհայկական եղբայրութեան հրապարակային մեծ ցոյց մը, որ հազուադէպ է գժբախտաբար այս հիւրընկալ երկրին մէջ :

Փառատօնին պատուոյ նախագահն է Հայերու բարեկամ Կաստոն Տէֆէր, քաղաքապետ եւ ծերակուտական : Ինչպէս ամէն տարի, այս անգամ եւս հանդիսութեանց ներկայ պիտի ըլլան Ֆրանսայի քաղաքային եւ զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, Հայերու կողքին :

Մեծ է Արարայի յաղթանակին իմաստը :

Արարան հանգրուան մըն էր, հասնելու համար բուն նպատակակէտին, որ Կիլիկիան էր :

Հայը երեք հարիւր տարի (1080–1375) անկախ թագաւորութիւն էր ունեցած Միջերկրականի ափերուն վրայ, Կիլիկիոյ անառիկ բերդերուն մէջ, հերոսաբար կուրծք տալով թշնամիներու յարձակումներուն : Ու այս այնպիսի պահու մը, երբ Մեծ Հայաստանի անկախութիւնը խորտակուած էր Ալփասլանի հարուածներուն տակ (1701) եւ յուսահատական վիճակ ստեղծուած :

Անկախութեան կորուստէն վերջ, ազատութեան հուրը անշէջ մնաց հայ հոգիներուն մէջ : Դարերու սարկութիւնը չկրցաւ մարել զայն :

Երգեցինք անվերջ «ա՛խ Հայաստան», առանց մոռնալու «Ցանկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա»ն :

1915ի աննախընթաց եղեռնը փոթորկեց հայ երկրատարգներու հոգին : Անոնք գնդով գունդ դիմեցին Կիպրոս, հեռաւոր Ամերիկաներէն ու Եգիպտոսէն, կամաւոր արձանագրուելու հայկ. Լեգէոնին :

Երկու-պատակ կը հետապնդէին անոնք : Նախ՝ վրէժ լուծել անարգ թշնամիէն, որ անգէն ու անպաշտպան Հայեր, կիներ ու մանուկներ, տմարդօրէն ջարդած էր : Երկրորդ «հայկական օջախ» մը պահովել ցանկալի Կիլիկիոյ մէջ :

Արարայի անառիկ դիրքերուն վրայ գրոհ տուող եւ իրենց կեանքը զոհող հայ կամաւորները աչքերնին յառած էին դէպի Կիլիկիա :

Տեսան այդ երջանիկ օրը : Ֆրանսական դրօշին տակ գրաւեցին Կիլիկիան :

Կարծեցինք թէ վերջապէ՛ս իրականացած էր երազը :

Հիասթափութիւնը չուշացաւ :

Քաղաքական խաղեր ջուրը ձգեցին հայկական Կիլիկիոյ ծրագիրը :

Ձինադադարին մահուան զուռը հասած Թուրքը ոլջնցաւ՝ շնորհիւ Խորհրդային Միութեան եւ քանի մը մեծ պետութեանց աջակցութեան :

Առաջին մեծ զոհն եղաւ Մարաշ, որ երկու շաբաթ հերոսաբար կռուելէ վերջ լքուեցաւ ճիշդ այն պահուն, երբ Թուրքերը պատուիրակ էին ղրկած՝ անձնատուութեան պայմանները իմանալու համար :

Բոլորովին իր բախտին ձգուեցաւ նաեւ Հաճըն, որ ութ ամսուան դիւցազնամարտէ մը վերջ նահատակուեցաւ՝ հայ մարտիրոսագրութեան գրքին վրայ փառաւոր էջ մը եւս աւելցնելով :

Փարիզի եւ Շաւի մէջ Հաճնոյ հայրենակցական Միութիւնը վաղը կը տօնէ «Արծուեբոյնի հերոսամարտին» 41րդ տարեդարձը, ոգեկոչելու համար ութ հազար նահատակներու յիշատակը :

Զէյթուն, Հաճըն, Ֆընտըճաք, Մարաշ, Այնթապ, Ատանա, Տէօրթեօլ, Հայ Լեռ եւ կիլիկեան այլ քաղաքներ ու աւաններ ոռոգուած են հայկական արիւնով :

Ցարգանքով կ'ոգեկոչենք մեր բիւրաւոր նահատակներու յիշատակը :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԽԻՍՏ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ԲՈՂՈՔԷ

Ալժէի մէջ, վեց թռուցիկներ երկար շըրջապտոյտներէ ետք, 14 յարկնոց շէնքի մը մէջ գտան «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի, ձայնասփիւռի կայանը : Կը կարծուի թէ եւ թէ այդ կեդրոնը միակը չէր եւ կրնայ պատահիլ թէ Օ. Ա. ԷՍ.ը կարենայ շարունակել իր հաղորդումները :

Գրաւումէն առաջ, Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի խօսնակները կրցած էին, 4րդ անգամն ըլլալով խօսիլ ժողովուրդին եւ նոր հրահանգներ տալ : Խօսնակը յայտնեց թէ կազմակերպութենէն քանի մը հոգի զոհուած էին եւ ձերբակալուած թոյլ տալու համար որ աւելի կարեւոր անձնաւորութիւններ փախին : «Ալժէի իւրաքանչիւր հայրենասէր կրնայ ստիպուիլ որեւէ ժամու նոյն բանը ընելու» աւելցուց խօսնակը : Այս կոչին յաջորդեց մահմետականներուն ուղղուած կոչ մը ուր կ'ըսուէր թէ 1958 Մայիս 13էն ի վեր ոչ մէկ բան փոխուած է, թէ Սալան երբեք չէ դաւաճած իր երկրին եւ Ալժ. Ազատ. Ճակատը ի մօտոյ պիտի բոլորովին բնաջնջուի : Ուրիշ ձայն մը խօսեցաւ Արեւմտեաններուն, գլխաւորաբար Ամերիկացիներուն որոնց թելադրուեցաւ «Ալժերական հարցը» չշփոթել սովորական ապագաղութականացումի մը հետ : Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի բանբերները չեշտեցին թէ Ֆրանսական զիմադրութեան ձայնը պիտի լսուի ՄԱԿի մէջ : «Ալժերիան Ֆրանսայի համար այն է ինչ որ է Ալասքան Միացեալ Նահանգներուն համար : Թող ազատ մարդիկը գիտեն աշխարհի քարտէսը եւ պիտի տեսնեն թէ համայնավարութեան կարմիր արատը կրկնապատկուած է երկրագունդին վրայ» ըսաւ խօսնակը որ կեցցէ՛ Ֆրանսական Ալժերիայով փակեց հինգշաբթի օրուան հաղորդումը :

Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակը, Ալժերիոյ մէջ տեղ մը, «Ֆրանսական Ալժերիոյ» կառավարութիւն մը պիտի հաստատէ որ յետագային, ինքզինքը պիտի փորձէ պարտադրել միջազգային բեմին վրայ : Այս պայմաններու տակ աւելի հաւանական կը դառնայ որ «ԱՀԱԿ»ը ուզէ ժամ առաջ վերջացնել Ալժերիոյ խնդիրը միայն Փարիզն ունենալով իբրեւ խօսակից :

ԹՈՒՆՈՒԶ ԵՒ ՊԻԶԵՐԹ

Պուրկիպա նոր ծանուցագիր մը ղրկեց Ֆրանսայի, ուր անգամ մը եւս կը յիշեցնէ թէ Ֆրանսական ուժերուն պարպումին վերաբերեալ խօսակցութիւնները պէտք է սկսին : Առանձին ճառով մըն ալ, զոր արտասանեց Խորհրդարանին առջեւ, նստաշրջանի բացման առթիւ, Հապիպ Պուրկիպա շեշտեց թէ վերջին դէպքերը ցոյց տուին որ մղուած պայքարը աւելորդ չէ եղած :

Անդրադառնալով մշակութային եւ կրթական հարցերուն, Պուրկիպա յայտնեց թէ հարկ եղած հրահանգները տուած է թերացումներուն առաջքն առնելու համար : Ծանօթ է որ Ֆրանսա որոշ պայմաններ դրած է իր ուսուցիչները կրկին տրամադրելէ առաջ, բայց նախնական կրթութեան դպրոցներու մէջ, արդէն, ֆրանսերէնի ուսուցումը գլալապէս զեղջուած է եւ Պուրկիպա պատրաստ է մշակութային կապերէն ետք խզել նաեւ տնտեսական կապերը : «Պատրաստ ենք որեւէ հաւանականութեան : Պարպումի պայքարը կը շարունակուի մինչեւ որ վերջին օտար զինուորը հեռանայ հողամասէն » :

ՇՆՈՐՀՔ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ Շնորհք Եպիսկոպոս Գալուստեան Պատրիարք ընտրուած է Չորեքշաբթի օր :

Երեք ամիս թափուր մնալէ ետք, Պոլսոյ Աթոռը կը գրաւէ Քալիֆորնիոյ Թեմի նախկին Առաջնորդ Շնորհք Եպիսկոպոս : Նորընտիր պատրիարքը ծնած է Եոզկատ 1913ին : Աւարտելէ ետք Երուսաղէմի Ժառանգաւորաց վարժարանը եւ ընծայարանը, 1935ին, Թորգոմ Պատր. Գուշակեանի ձեռամբ վարդապետ ձեռնադրուած է : Վարած է Հայֆայի հովուի պաշտօնը, ապա միջոց մըն ալ ուսուցչական եւ տեսչական պաշտօններ վարած է, 1942 – 43, Անթիլիասի դպրեվանքը :

Լոնտոնի հոգեւոր հովիւ ըլլալէ ետք, անցած է Հիւսիսային Ամերիկա, ուր եւս հոգեւոր հովիւի պաշտօն վարած է զանազան քաղաքներու մէջ :

1955ին, Քալիֆորնիոյ թեմին առաջնորդ ընտրուած է եւ նոյն վիճակին վրայ եպիսկոպոս ձեռնադրուած է, 1955ին, Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կողմէ :

1956ին անցած է Երուսաղէմ եւ Տիրան Արք. Ներսոյեանի վարչութեան շրջանին Երուսաղէմի Առաքելական Աթոռին լուսարարապետ ընտրուած է : Աւելի ետք, երբ կը լքանէր Տիրան Արք.ի շրջանը, հեռացաւ Երուսաղէմէն, անցաւ Պոլիս ուր շատ օգտակար եղաւ եկեղեցական կեանքին : 1961ի սկիզբը, ժամանակ մըն ալ մնաց Միլանօ :

Շնորհք Եպիսկոպոսի ընտրութիւնը անակնկալ մը չէ : Անցեալ Յունիսին արդէն, երբ Ս. Երրորդութեան եկեղեցւոյ մէջ, Գարեգին Պատրիարք, սրտի առաջին տագնապը կ'ունենար, իր առաջին մտահոգութիւնը կ'ըլլար երկարաձգել տալ Շնորհք Եպիսկոպոսի Թուրքիա մնալու արտօնութիւնը :

Նորընտիր պատրիարքն էր արդէն որ կը պատմէր վախճանեալ Պատրիարքին վերջին ժամերը : «Սրբազան եղբայր, կ'ըսէր Գարեգին Պատրիարք Շնորհք Եպիսկոպոսին, Թարգմանչաց տօնին օրը ըլլալու չէր այս բանը : Կը տեսնես որքան հիւանդ եմ, իսկ դուն վաղը հարկադրուած ես մեկնելու : Շատ անհրաժեշտ էր քու այստեղ մնալդ, է՛հ յայտնի չըլլար ի՛նչ կ'ըլլամ՝ յայտնի չըլլար » : Եւ խօսքը ուղղելով Պ. Կ. Աբրահամեանին կը շարունակէր «անգամ մըն ալ գնա՛ կուսակալին, հաղորդէ վիճակս, խնդրէ իմ անունովս՝ միջոց մը եւս այստեղ մնալը արտօնելու համար» :

Ու Շնորհք Եպիսկոպոս մնաց մինչեւ պատրիարքական Աթոռը բարձրանալը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՆ ալ ճանչցաւ Սուրիոյ կառավարութիւնը, բայց միայն de facto : Արդարեւ Ֆրանսայի պարագան քիչ մը փափուկ է որովհետեւ, Արաբ Միաց. Հանրապետութեան կազմութենէն առաջ ալ, դիւանագիտական յարաբերութիւն չունէր Սուրիոյ հետ, ինչ որ թոյլ չի տար որ Տէ Եօլէ ճանչնայ ներկայիս :

ԱՐԱԲ. Մ. Հանրապետութիւնը դիմում մը ներկայացուց Արաբական Լիկային, որուն մէջ կը յայտնէ թէ իր ուժերը պէտք է քաշուին համարաբական այն զօրամասէն որ Քուվէյթ է, փոխարինելով անգլիական ուժերը : Արաբական Լիկան անակնկալի եկած է այս դիմումին առթիւ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ երախաները, եօթը տարեկանէն սկսեալ իրաւունք պիտի ունենան իրենց կարծիքն ունենալու դպրոցական հարցերու նկատմամբ : Արդարեւ եթէ Արդարութեան նախարարին օրինագիծը ընդունուի, ծնողքները այլեւս պիտի չկարենան իրենց ուզած դպրոցը պարտադրելու իրենց զաւակներուն եւ այն վերջինները պիտի կարենան նոյնիսկ դատի քաշել իրենց ծնողքը եթէ յաճախեն իրենց տեսակէտին մէջ :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ ցոյցեր կատարուեցան պաշտպանելու համար Թորունի դպրեվանքը զոր ոստիկանութիւնը կը փորձէր փակել : Ժողովուրդը եւ ապահովութեան ուժերը ծանր բախումներ ունեցան :

1108 ՖՐԱՆՍԱՑԻ սպաներ եւ ենթասպաներ «արձակուեցան» եւ մինչեւ Հոկտեմբեր 15 պիտի հեռանան բանակէն : Անուններ չեն տրուիր :

ԱՐԱԲ. Մ. Հանրապետութեան կառավարութիւնը կը մերժէ նկատի առնել Սուրիոյ «Արաբական Դաշնակցութեան » մը կազմութեան առաջարկը կը գրէ Դամասկոսի «Ալ Ահրամ»ը : Արաբական Լիկան ալ դէմ է նման ծրագրի մը, շեշտելով թէ Արաբական Լիկան երբ գոյութիւն ունի, ուրիշ դաշնակցութեան հարկ չըկայ :

ԻՐԱՔԻ կառավարութեան եւ ԱՅ ՓԻ ՍԻԻ (քարիւղի ընկերութիւն) բանակցութիւնները ձախողած են, ընկերութիւնը մերժած ըլլալով Պաղտատի կառավարութեան պահանջները : Կառավարութիւնը հարկ կը տեսնէ ձեռք առնել պէտք եղած միջոցները «պաշտպանելու համար Իրաքի ժողովուրդին շահերը » :

ԼԱ ՀԷՅԻ Խորհրդային դեսպանը յայտարարութիւն մը ըրաւ մամուլին ճշդելու համար թէ Ա) Հոլանտական ոստիկանութիւնը փորձած է առեւանգել Տիկին Կոլուպը : Բ) Թէ քիմիագէտ Կոլուպ ինք ալ առեւանգուած է եւ պահուած հակառակ իր կամքին : Գ) Թէ Կոլուպի յայտարարութիւններն ալ բռնի առնուած են բերնէն, արդէն Կոլուպ մտային խանգարումներ ունի : Հոլանտացի ոստիկանապետը ըսաւ թէ այս մեկնութիւնը ծիծաղելի է :

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Վերածնունդը, մեր ազգ. շարժման, մեր լեզուին եւ մեր արուեստի ըմբռնումին մէջ միաժամանակ սկսած է: Ինչպէս Եւրոպայի մէջ, նոյնպէս մեր մէջ կեանքն էր, որ թաղնուած ակի մը պէս ջուրը դուրս կը յորդէր պտղաբերելու այգիներն ու արտերը:

Վերածնութիւնը ինքնին առողջութիւն ու անկախութիւն է: Այդ անկախութեան մէջ է կեանքի արդասաւորութիւնը, ըլլայ անհատի թէ ազգի: Առողջութիւնը նախ՝ ժողովուրդն է եւ լեզուն:

Գրաբարը մեր մէջ, ինչպէս նաեւ լատիներէնը Եւրոպայի մէջ մտաւորական եւ եկեղեցական դասու աշտարակը եղած է ուրկէ տիրապետած են ժողովուրդի հոգիներուն: Տիրապետութեան նախնական բնազդը եղած է միշտ քարայրի օրերէն սկսեալ մինչեւ ատոմի՛ շրջանը:

Մեր մէջ եւս կատարուեցաւ այդ անարիւն յեղափոխութիւնը այնքան բնական կերպով, ինչպէս նիհար, ճգնաւորական մարմնով նախնական Մատոնան տեղի տուաւ փարթամ կուրծքով, լեցուն կողերով ու Մոնալիզայի ժպիտով Աստուածամօր նկարներուն, որ այժմ եկեղեցիները կը զարդարեն: Դեռ երէկ էր մեր իրապաշտներու մուտքը, ըսել կ՚ուզեմ Պարոնեանի, Արփիարեանի եւ Զօհրապի շրջանը, որ գրաբարը տակաւին ի զօրու, կը ցանկար իր վրանը ծալել ու հեռանալ: Տակաւին պատուի էին քաջ գրաբարագէտները, Հիւրմիւզի եւ Բագրատունիի ժառանգորդները, որոնք վանքերէ կուգային՝ վանքային մտայնութիւններով: Երեւակայել Զօհրապը, որ մեր աշխարհաբարը տուաւ կեանքին եւ իրական արուեստին, իր առաջին ոտանաւորները գրած է գրաբարախառն հայերէնով մը, հակառակ անոր, որ իրմէ առաջ շատ բան հարթուած էր ոչ միայն աշխարհաբարին՝ այլեւ կեանքի իրական մօտեցումին մէջ: Կար Յ. Պարոնեանը, որ շատ կարեւոր շրջան բացաւ մեր լեզուին, մեր արուեստի ըմբռնումին, մեր քննադատութեան մէջ:

Արեւմտահայ գրական վերածնունդը, շատ բան կը պարտի անմահն Պարոնեանին: Ան մեծ յայտնութիւն եղաւ որպէս առաջին իրապաշտը եւ գեղարուեստական գրողը եւ մանաւանդ առաջինն էր, որ ուզեց բարենորոգումներ կիրարկել մեր ազգային կեանքին մէջ իր բարձր ու դժուարին արուեստով: Հակառակ իր քաշքշուած կեանքին՝ ան ուժեղ լաւատես մըն էր փրկելու համար լաւը, ինչպէս, իրմէ յետոյ եղաւ Զօհրապը:

Զարթօնքի այդ շրջանը շատ բան կը պարտի նաեւ Արփիարեանին, որ գաղութային ըմբռնումին աւելի լայն հորիզոններ տուաւ ու կապեց մեր ազգային ձգտումներուն, հակառակ անոր, որ Վենետիկի աշակերտներէն էր եւ Զօհրապի բառերով, ինքնին «զարտուղութիւն» մը: Արփիարեան ուղեգիծ տուաւ գալիք գրականութեան՝ իր լրագրական, քարոզչական եւ գրական աշխատանքներով: Իր Օրհնեալ Գերդաստանը, «Կարմիր Ժամուց»ին մէջ արդէն կը տեսնենք նկարագրեր տալու ուժեղ գծեր: Այդ գծերը տալու համար անհրաժեշտ էր ժողովրդական բարբառը, որովհետեւ բարբառն է որ առաւելապէս դուրս կը բերէ նկարագիրը, ինչպէս գծերն ու գոյներն են վարպետ նկարիչի մը: Արփիարեանին մէջ կը պակսէր ոճը: Այդ պակասն էր, որ լրացուց Գրիգոր Զօհրապ իր ինքնուրոյն ոճով եւ արուեստի նուրբ տաղանդով:

Զօհրապ եւս Արփիարեանի նման ազգը բարենորոգելու ծանր մտահոգութիւնով տարուեցաւ. Զօհրապ միշտ ալ Պոլսեցին մնաց իր բոլոր ձգտումներով: Պոլիսն էր իր գործունէութեան դաշտը: Պոլիսը թանձր խեցիի մը ներքեւ ապաստան գտած, գաղութահայ ինքնուրոյն բարքերով: Հայկական աւանդութեան հետ խառնուած էր թրքականն եւ եւրոպականը: Հայ քրիստոնեայ համայնք մը, կտրուած հողի ժողովուրդէն, Հայաստանէն, ու ստեղծած էր օտարոտի բարքեր: Իզմիրի եւ Պոլսոյ մէջ կային փետանգ հայ մտաւորականութիւն մը, որոնք ֆրանսերէնով կը մտածէին եւ կամ կ՚երազէին: Կար հայ կաթոլիկ լեւանթենականութիւնը: Անոնք կ՚ընդունէին, որ արդէն լատինացած էին: Աղճատուած էր հայ լրագրութիւնը, վաճառականը, եկեղեցանը, մտաւորականը, ընտանեկան բարքերը, նոյնիսկ ազգասիրութիւնն ու բարեպաշտութիւնը: Կար էֆէնտին. միւսիւն, բանկալը եւ այդ ըմբռնումով կը կատարէին իրենց ազգային եկեղեցական պարտականութիւնները: Այդ էր Զօհրապին եւ Պարոնեանին Պոլիսը:

Մեր վերածնութեան մէջ իր կարեւոր դերը ունեցաւ Խրիմեան, բարենորոգումներու հարց եւ նաեւ Գ. Օտեան եւ Ռուսինեան եւ մասամբ արեւելահայ անուղղակի ազդեցութիւնը մեր ազգային շարժման: Ազատագրութիւն էր նաեւ Տէրոյենց պատուելիներու մտայնութենէն, որ յետոյ բարեշրջուեցաւ Ռ. Պէրպէրեանի բարիով ու գեղեցիկով:

Զօհրապ այդ շրջանին էր որ կը կազմուէր որպէս բարենորոգիչ, որպէս իրաւունքի պաշտպան փաստաբան եւ մանաւանդ որպէս գեղարուեստական գրող եւ դարձաւ մեր իրապաշտ հոսանքի տաղանդաւոր առաջնորդներէն՝ Տիգրան Կամսարական, Հրանդ Կիւրճեանի եւ Բաշալեանի հետ: Վերջին երկուքի մէջ արդէն մտած էր գաւառը ու բարբառը:

Զօհրապ մեր գրականութեան մէջ բերաւ յանդգնութիւն, անկեղծութիւն եւ իրաւ աշխարհաբար: Ահա ինչ որ կ՚ակնկալուի իրաւ արուեստագէտէ մը:

Հեշտ բան չէ վիպապաշտութենէն շրջուիլ իրապաշտութեան մէջ: Այլ խօսքով, արդէն ընդունուած ձեւէ եւ աւանդութիւններէ յետոյ արուեստը գտնել իրական կեանքի մէջ:

Զօհրապի խոյանքը ինչքան ալ յանդուգն ըլլայ դէպի իրապաշտութիւն, ան կրցած չէ ինքզինքը բոլորովին ձերբազատել ռոմանթիզմի ազդեցութենէն: Զօհրապ եթէ մօտեցած է մէջտեղ բերել Պոլսահայ աղճատուած բարքերը, ուզած է իր տուրքը տալ շրջանին որպէս ազգային մարդ եւ որպէս բարենորոգիչ: Ան տարած է այդ պայքարը որպէս քրոնիկագիր, խմբագիր, փաստաբան, երեսփոխան եւ առաւելապէս որպէս գեղարուեստական գրող:

Ռոմանթիզմէն իրապաշտութիւն անցման շրջանին, նոյն աշխատանքները կատարած են եւրոպական, ռուսական գրողներ, բարելաւելու ազգը եւ կամ հասարակութիւնը, տալով՝ ժխտականին հետ նաեւ դրական գծեր:

Զօհրապ իր նորավէպերով հետապնդած է նպատակ մը՝ թէ մարդկային, թէ ազգային, եւ՝ Արփիարեանին գծով:

Զօհրապի «Ներսէսը», կը գրէ Արփիարեան, «Ազգային Հիւանդանոցի Վարչութեան դէմ ճակատամարտներու առաջին հրացանաձգութիւնն էր»: Այդ ձգտումով, Զօհրապ ուզած է երեւան բերել պոլսահայ ընկերային յոռի բարքեր՝ արուեստի ճամբայով, որովհետեւ ամէն բանէ աւելի ան արուեստագէտ էր, երբ գրեց «Փոսթալ»ը, «Ցակօրիկը», (կեանքի մը պատմութիւնը), «Ժամուն բակը», «Փոթորիկը», «Լուսահոգին», «Թէֆարիկը», «Արմէնիան», մանաւանդ «Ռէհան»ը, «Կարծեմ թէ»ն եւ «Կոտրելէն վերջ»ը: Յիշելու համար մի քանի հատներ միայն:

Զօհրապ իր քրոնիկներով յարձակած է փետանգ հայ մտաւորականներուն վրայ, նոյնիսկ խնայած չէ այդ շրջանի շատ պատրաստուած, «Մեթոտի վրայ» կարեւոր գրքի հեղինակ Գալուստ Կոստանդեանին: «Արմէնիա» սիրավիպակով, Զօհրապ երեւան բերած է Լէվանթէն Հայը: Արմէնիան կաթոլիկ հայ կին մըն է, գեղեցիկ, որ կ՚արհամարհէ Հայութիւնը, հայ լեզուն ու կը խուսի երբ յանկարծ կը տեսնէ, որ իր սիրած լուսաւորչական աղան խաբած է զինք՝ կաթոլիկ եմ ըսելով:

Զօհրապին մէջ Հայաստանը առաւելապէս գաղափար էր ու միայն հեռաւոր երազ. իր աշխարհը սահմանափակուած էր Պոլսոյ հայ գաղութով, հայ քրիստոնեայ համայնքով, լեզուով, դպրոցներով եւ տեղական ազգային պայքարներով:

Անոր գիւղը Պոլսոյ մօտ՝ «Ժամուն բակը» նորավէպի վայրն է ուր ինքզինք ազատ ձգած է բնութիւնը նկարագրելու: Ուրուագծով մը տուած է «Փոթուլին», որ երկու եղ ունի եղեր: Արսլանպէկէն, Պարտիզակէն եկող սպասուհիներուն մէջ անմեղ ու միամիտ նկարագիր մը գրած է: Պոլսէն դուրս, գաւառը նուիրական բան մը ունի Զօհրապի համար: Գաւառն է նոյնպէս «Այրին» համբերատար ու պարկեշտ կինը, որուն ամուսինը, Մարտիրոսը, «առոյգ, գեղեցիկ, կոպիտ», կը փճանայ Պոլսոյ բարքերուն մէջ ու կը դառնայ ժիկօլօ Բերայի տարփաւոր հայ տիկիններուն: Առողջ չէ Զօհրապին Պոլիսը, իսկ իր ծանօթութիւնը գաւառի մասին՝ շատ է սահմանափակ:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(1 Շար.)

ՖՐԱՆՍ. ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՌԵԱԼ ՍԷՐԵՐԸ
Les Amours Mortes (1)

«Աթլանթիտ»ի եւ «Քէօնիկսմարք»ի պէս աշխարհահռչակ վէպերու ակադեմական հեղինակը Փիէռ Պընուա կը զարմացնէ գրական աշխարհը այս վերջին վէպով, որ չի պատկանիր իր նախորդ բազմաթիւ գործերու դասակարգին:

«Մեռեալ սէրերը»ին ընթերցողը զարմանքով կը հաստատէ որ տակաւին Ֆրանսայի մէջ կան գրողներ, որոնք կը շարունակեն գրել կէս դար առաջուան պուրժուական վէպեր, հակառակ անոր որ այսօր գրեթէ ոչ ոք կը փափաքի վերյիշել ֆրանսական վէպին ամէնէն տկար այդ շրջանը: Անտարակոյս հեղինակին անունը կը բաւէ գիրք մը հրատարակելու եւ տարածելու համար, բայց կ՚ենթադրեմ որ ընթերցողներէն առաջ նոյնինքն Փիէռ Պընուա պէտք է խորհի միջազգային աստիճանի հասած համբաւ մը հաստատուն կերպով պահելու մասին:

«Մեռեալ սէրերը» կարելի չէ քննել այն ակնոցով որով կը մօտենանք արդի վէպերուն: Ոչ հերոսներուն հոգեբանական անհատականութիւնը, ոչ ալ էնթրիկի մը կառուցումը կը տեսնենք այս գործին մէջ: Կայ միայն չափազանց քաղքենի եւ ծեքծեքուն լեզու մը, զոր գրեթէ ոչ ոք կը գործածէ այլեւս ֆրանսական գրականութեան մէջ: Սպասաւորէն ու դռնապանէն սկսեալ ամէն մարդ այս կորուսեալ լեզուով կ՚արտայայտուի գրքին մէջ: Այս պարագան կը զարմացնէ մեզ, որովհետեւ քառորդ դարէ ի վեր ֆրանսացի գրողները բոլորովին փոխած են իրենց լեզուն պատշաճելու համար իրենց ժամանակին պահանջներուն:

Արդի ֆրանսական գրականութեան չի պատկանիր այս գործը: Կարելի է զայն դասել բաւական ետ երթալով միայն, դէպի այն ժամանակները երբ հեղինակները կը գրէին գրելու հաճոյքին համար միայն:

ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՓԻՔԱՏԻԼԻԻ ՎՐԱՅ

Rendez-vons a Piccadilly (2)

Տասոնց է որ ոստիկանական վէպ կարդացած չունէի: Չեմ արհամարհեր այս սեռը, որ հաճելի ժամանց կը հայթայթէ եւ երբեմն ալ տրամաբանութեան մարզանքի կը վերածուի:

Կ՚երեւի թէ ոստիկանական վէպերու հեղինակները դեռ կը շարունակեն կէս դար առաջ ստեղծուած կաղապարներու մէջ թափել իրենց գիւտութիւնը եւ զլանալ ինքնատպութենէ կամ նորութենէ:

Ռէյմօն Լաս Վէրնեայի այս վէպը շաղեկաղքերու մէջ կարդացուած ոստիկանական վէպերու (Սէրի Նուար, եայլն) բաղդատմամբ շատ տկար է եւ հեռու է նաեւ գրական արժանիքներէ: Ընթերցողին հետաքրքրութիւնը սրելու կարողութիւնը չունի հեղինակը եւ իր երեւակայած պատմութիւնը ոչ շնորհ ունի եւ ոչ ալ շահեկան է:

Երբ ճամբորդութեան ելլեմ, պիտի նախընտրեմ նորէն Ակաթա Քրիստի, Ուալաս Պէրի կամ նոյնիսկ Մօրիս Լըբլան տանիլ հետս:

Մ. ՀԱՃԵԱՆ

1) Pierre Benoit: Albin Michel, Paris 1961.
2) Raymond Las Vergnas: » » »

ՍՏԱՑԱՆՔ

LE LIVRE DE PRIÈRE, Grégoire de Narek.
Introduction, traduction et notes de Isaac Kéchichian, S. J., Préface de Jean Mecerian, S. J., Editions du Cerf. 29, Bd. de La Tour-Maubourg, Paris 1961.

16 ANNÉE DE L'ALLEMAGNE FEDERALE, par Henri Thorossian, avec carte géographique hors texte, Préface par Albert Mousset.

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

— Իսկի էլ վատ չի լինի, ուռկանը կը գցեն՝ բոլորին միասին ափ կը հանեն...

— Ապրիս, լաւ ես գլխի: Կամ ափ կը հանեն, կամ բոլորին տեղ չի լինի բոյն փորելու, եւ դրանից սերունդը կը տուժի: Դրա համար էլ բնութիւնը հերթ է սահմանել ձկների մէջ. մի մասը Նոյեմբերին են ձու դնում, մի մասը՝ Դեկտեմբերին, երրորդը՝ յունուարին, որոշ խմբեր՝ փետրուարին, նոյնիսկ մարտին ձու դնող կայ: Չե՞ս հաւատում, մի քանի մեթր էլ թիավարիր դէպի խորքը: Փորձենք:

Իմ «[illegible]» ես էլ զարմացայ. որքան դէպի խորքը գնացինք, այնքան մանրացաւ ձկնկիթը մեր բռնածմայրերիփորում եւ այնքան սեռական գործունէութեան քիչ նշաններ տեսանք արուների մօտ: Որքան դէպի խորքն էինք գնում, այնքան թուլանում էին բախտականալու նշանները: Վերջապէս շատ խորքում արդէն բռնում էին բոլորովին մաքուր իշխաններ, որոնց փորում ոչ ձկնկիթ կար, ոչ կաթ:

Մենք չէինք տեսնում լճի յատակը, բայց մեզ համար լրիւ պարզ էր նրա պատկերը. ափից ոչ հեռու, տասը–տասներկու մեթր խորութեան վրայ արդէն ձու դնող եւ սեռական գործունէութեան պայքարի մէջ եղած բախտակներն են: Բայց ցրիւ եկած, փոքր խմբերով, որպէսզի ազատ տեղ լինի ձուադրման համար եւ շատ զոհ չլինան կարթերին, ուռկաններին ու ցանցերին: Աւելի խորը նրանք են, որ մէկ–երկու օրից պիտի մտնեն աւազ եւ փոխարինեն առաջիններին: Սրանք եւս փոքր խմբերով պիտի մտնեն աւազ: Միւս գօտում կիսաբախտակներն են սպասում հասունացման, սպասում իրենց հերթին: Նրանցից խորը յաջորդ խմբերն են՝ նոր միայն բախտակացող վտառները: Աւելի դէնը նրանք են, որոնց «արգանդներում» ձկնկիթը կորեկից էլ մանր է: Յաջորդ՝ վերջին գօտում ստերջներն են, որ կարիք չունեն ափին մօտենալու եւ իրենց կեանքը վտանգի ենթարկելու. այդ բանը թող մայրերն անեն՝ իրենց ապագայ ձագերի սիրոյն...

— Իմացա՞ր, Ռենիկ, եթէ պատմես այս մասին որեւէ կենդանաբանի՝ փչոց կը համարի: Բայց կան իմ եւ քո ենթադրած գօտիները, «կարուսները», կան իրենց հերթին սպասող խմբերը, կայ հերթականութիւն, կարգ ու կանոն՝ առանց հսկիչի, առանց կարգադրողի: Եթէ այդպէս չլինէր, եթէ մայր ձկները միանգամից հասունանային ձուադրման համար՝ շատ զոհեր կը տային թէ իրենք, թէ նրանց շուրջը թափառող «տաքմլլուկ»ները: Նրանց հետ կը տուժէր եւ իրենց սերունդը: Հասկացա՞ր, դէ քշիր դէպի ափ, բաւական է:

6. — «Գոնէ զաւակներս ազատուեն...»

— Այսպէս, Ռենիկ, այսպէս ձկները պահպանում են իրենց սերունդները...

— Ոչ միայն այդպէս, այլեւ այսպէս... մի դէպը նայեցէք...

Նայեցի եւ քար կտրեցի. կարթի հետ լճի խորքից եկող մայր ձուկը շատրուանի նման ձկնկիթ էր ժայթքում ու այնպէս արագ, որ մինչեւ նրան հասցրինք նաւակի կողին, փորում այլեւս ձկնկիթ չմնաց.

— Ափսոս, ափսոս, ախր երեխաները ձկնկիթ են ուզել ինձնից:

Ափսոսելն էլ չօգնեց. մեր բռնած բոլոր մայր ձկները հապճեպ կերպով հասունացած մէջ թափում էին իրենց ձուերը եւ գերի էին ընկնում դատարկուած որովայններով: Այդ նոյնն է, թէ ասենք՝ մայրը գերի էր ընկնում հանուն իր զաւակների: Վա՜հ, հետզհետէ հասանք մի զարմանալի խորը եւ պայծառ ճշմարտութեան. կարթն ընկնելուն պէս մայր ձկան ուղեղում միայն մի «միտք» է չամփրում. «Ես կորայ, գոնէ զաւակներիս ազատեմ...»:

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(7 Շար.)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀՐԱՀԱՆԳ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

Բ.

ՅՕԴՈՒԱԾ 7.— Ընտրութիւնը կը կատարուի գաղտնի քուէարկութեան եւ հրապարակային դասաւորութեան կանոններուն համեմատ: Քուէատուփին մօտ կը պատրաստուի մեկուսի վայր մը՝ ուրկէ ընտրողները անոր մէջ կարենան պատրաստել իրենց քուէները :

ՅՕԴՈՒԱԾ 8.— Պատգամաւորութեան թեկնածու կարենալ ներկայանալու համար հարկ է լրացնել հետեւեալ պայմանները.—

Ա.— Պատկանիլ Հայ Եկեղեցւոյ :

Բ.— Լրացուցած ըլլալ երեսուն տարիքը:

Գ.— Գրել – կարդալ գիտնալ :

Դ.— Ընտրուելու համար չունենալ պատժ. դատապարտութեան եւ հանր. ծառայութիւն կատարելու իրաւունքէն զրկուած ըլլալու նման օրինական արգելքներ :

Պատգամաւորութեան թեկնածու ներկայանալու համար պայման չէ նոյն ընտրական շրջանակի բնակիչ ըլլալը :

ՅՕԴՈՒԱԾ 9.— Մի քանի ընտրական շրջանակէ միաժամանակ ընտրուող մը կ'ընտրէ այդ շրջանակներէն մին, ուրկէ ան կը նկատուի ընտրուած: Միւս ընտրական շրջանակներու մէջ, ուրկէ եւս ընտրուած էր ենթական, իրեն կը յաջորդէ այն, որ առաւելագոյն քուէ ստացած է ենթակայէն ետք :

ՅՕԴՈՒԱԾ 10.— Գաւառի եկեղեցիներու ընտրական շրջանակներէն ընտրելի պատգամաւորներուն հանգամանքը, համաձայն այն տեղի ընտրական հնարաւորութեանց, կը հաստատուի եւ կը վաւերացուի տեղւոյն Թաղ. Խորհուրդին պատրաստելիք տեղեկագրով: Գաւառի ընտրական շրջանակները ազատ են իրենց պատգամաւորները ընտրելու պոլսաբնակ անհատներու մէջէն :

ՅՕԴՈՒԱԾ 11.— Իբր ընտրող կարենալ ներկայանալու համար հարկ է լրացնել հետեւեալ պայմանները .—

Ա.— Պատկանիլ Հայ Եկեղեցւոյ եւ ըլլալ բնակիչը նոյն ընտրական շրջանակին :

Բ.— Ըստ անձնագրի՝ լրացուցած ըլլալ քսանըմէկ տարիքը :

Գ.— Քուէարկութեան պահուն իր ինքնութիւնը հաստատել իր անձնագրով :

Իբր ընտրող կարենալ ներկայանալու համար չունենալ պատժական դատապարտութիւն եւ հանր. ծառայութիւն կատարելու իրաւունքէն զրկուած ըլլալու նմանօրինակ արգելքներ :

ՅՕԴՈՒԱԾ 12.— Իւրաքանչիւր ընտրող իր քուէն կը գործածէ անձամբ իր բնակած Թաղին մէջ: Գրել – կարդալ չգիտցողներն ու աչազուրկները կարող են իրենց քուէները լեցնել տալ վստահելի անձի մը՝ պայմանաւ որ քուէն իրենք անձամբ ձգեն քուէատուփին մէջ :

ՅՕԴՈՒԱԾ 13.— Ընտրութիւնը կը սկսի ժամը 9ին, ընտրողական ատեանին քանի մը էջեր եւ քանի մը ընտրողի անուն պարունակելը, ինչպէս նաեւ քուէատուփին պարապ ըլլալը ընտրական յանձնաժողովի կողմէ ստուգուելէն եւ այս պարագան ընտրական տեղեկագրին մէջ նշանակուելով ստորագրուելէն եւ քուէատուփի կնքումէն ետք, եւ կը տեւէ մինչեւ ժամը 17: Ժամը 17ին քուէարկելու համար կարգի սպասողները իրենց քուէները գործածելէ ետք, քուէատուփին կնիքը կը քակուի ներկաներուն առջեւ ընտրական յանձնաժողովի ատենապետին կողմէ :

Նախ քուէատուփէն ելած քուէից պահարաններուն քանակը կը բաղդատուի ընտրական ատեանին պարունակած քուէարկողներու ստորագրութեանց թիւին հետ: Եւ ապա կը ձեռնարկուի քուէներու դասաւորութեան: Ընտրութեան արդիւնքը կը նշանակուի ընտրութեան տեղեկագրին մէջ , որուն ներքեւ կը ստորագրեն ընտր. ժողովին անդամներն ու եթէ ներկայ են, ժողովուրդէն մի քանի դիտողներ:

ՅՕԴՈՒԱԾ 14.— Անընթեռնլի , ստորագրուած եւ այլ նշաններ պարունակող քուէաթուղթերը նկատի չեն առնուիր : Վերջիններէն սկսեալ նկատի չեն առնուիր նաեւ այն անունները, որոնք քուէաթուղթին վրայ կրնան աւելի նշանակուած ըլլալ, համաձայն յարակից ցուցակի՝ իւրաքանչիւր Թաղի համար որոշուած ընտրելիներու թիւէն :

ՅՕԴՈՒԱԾ 15.— Առաւելագոյն քուէ ստացողները եւ հաւասար քուէ ստացողներէն տարեցը պատգամաւոր ընտրուած կը նկատուին :

ՅՕԴՈՒԱԾ 16.— Ընտրութեան առեն թեկնածուներու անուններ պարունակող տպագրեալ քուէաթուղթեր կարելի է գործածել: Սակայն, Ընտրական Յանձնաժողովները պէտք է պատրաստեն նաեւ պարապ քուէաթուղթեր , որպէսզի ընտրողները ըստ իրենց նախասիրութեան՝ կարենան լեցնել զանոնք :

ՅՕԴՈՒԱԾ 17.— Անոնք , որ կը բնակին եկեղեցի գոյութիւն չունեցող Թաղի մը մէջ , իրենց քուէները պիտի գործածեն Թաղին ամենամօտիկ եկեղեցիին մէջ, պայմանով որ իրենց անունները կանխաւ արձանագրել տան նոյն եկեղեցւոյ ընտրական ատեանին մէջ :

ՅՕԴՈՒԱԾ 18.— Ընտրական շրջանակներու մէջ ընտրութեանց առիթով կատարելի ծախքերը, ըստ հնաւանդ սովորութեան՝ կը վճարուին եկեղեցիներու սնտուկներէն :

ՅՕԴՈՒԱԾ 19.— Պատրիարքական ընտրութեան մասնակցելիք եկեղեցական պատգամաւորները կ'ընտրուին եկեղեցական համագումարէն, որ տեղի կ'ունենայ Պատրիարքարանի մէջ, Պոլիս գտնուող բոլոր եկեղեցականներու մասնակցութեամբ , 6 Հոկտեմբեր 1961 Ուրբաթ օր :

ՅՕԴՈՒԱԾ 20.— Նախորդ յօդուածին համաձայն ընտրուելիք եկեղեցական պատգամաւորները պէտք է ձեռնադրուած ըլլան առնուազն հինգ տարի առաջ եւ լրացուցած՝ երեսուն տարիքը :

(2 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՆԳԱՄԱՐՏԻ ԱԽՈՅԵԱՆԸ

Զօրագունդը պաշարուած էր թշնամիներով եւ պաշարումը ճեղքելու ոչ մէկ յոյս կար: Անհրաժեշտ էր, որ սուրհանդակի պաշտօնով մէկը երթար հեռաւոր հայրենակիցներուն քով՝ օգնութիւն խնդրելու համար: Սուրհանդակի առաքելութիւնը կը ստանձնէ արիասիրտ սպաներէն մէկը : Սպան կը ցատկէ արագավազ երիվարին վրայ եւ կը մխրճուի պաշարող թշնամիներուն մէջ :

Մենամարտի պահուն, սակայն, կը սպաննուի սպային նժոյգը: Այսուհանդերձ, սուրհանդակը կը պահէ իր պաղարիւնութիւնը ու կը քաշէ իր սուրը : Կը շառաչեն պողպատեայ սուրերը, կայծեր կ'արձակեն: Քրտնաթոր կռիւի ընթացքին կը կոտրի սպային սուրը : Սպան կը հանէ իր ատրճանակը, կը սկսի կրակել ու կը նետուի մօտակայ լիճին մէջ: Լողալով երկար տարածութիւն, կորովի սպան կը յաջողի ափ ելլել եւ վազել խորդուբորդ դաշտին մէջ, բարձրանալ քարքարոտ բլուրն ի վեր, ցատկել արահետներուն եւ ջուրով լեցուն փոսերուն վրայէն : Այս ձեւով կը յաջողի անհետանալ թշնամիին աչքէն, մօտենալ իր հայրենակիցներուն եւ կատարել իրեն յանձնուած յանձնարարութիւնը :

Կը պատմեն, թէ (թերեւս ալ հէքեաթ է) այդ հրաշագործ դէպքէն ետք հրամանատարը որոշեր է ամէն տարի մրցումներ կազմակերպել : Եւ աւետաբեր սպային պէս նոյն ճամբով, պայքարի նոյն հինգ ձեւերով իրենց տոկունութիւնը եւ քաջութիւնը ցոյց տուած են բազմաթիւ զինուորականներ: Այսպէս շարունակուեր է մինչեւ 1912, երբ հնգամարտի մրցումները ընդունուած են ողիմպիական խաղերու ծրագրին մէջ :

1949ին Սթօքհոլմի մէջ տեղի կ'ունենան հնգամարտի աշխարհի անդրանիկ ախոյենական մրցումները: Մինչեւ 1957 աշխարհի ամէնէն զօրաւոր հնգամարտիկները կը համարուէին Շուէտացիները եւ մէկ անգամ ալ՝ Գերմանացիները :

Բայց ահա Հայաստանցի մը՝ Իկոր Նովիկով Սթօքհոլմի մէջ կը խախտէ ընդունուած կարգը :

— Փոքր տարիքէս սիրած եւ հետաքրքրուած եմ սուսերամարտով, լողալով, վազքով, ձի հեծնելով եւ վերջապէս նշանառութեամբ, յայտարարեց Հայաստանցի մարզիկը վերջերս: Սթօքհոլմէն զատ, ախոյեանի պատուանդանին բարձրացայ Անգլիոյ, եւ Մ. Նահանգներու մէջ: Անգլիական թերթերէն իմացայ, որ անգլիացի ուսանողներ իրենց ակումբը կոչած են «Հայկական վագր Նովիկով»: Վերջապէս, վերջին անգամ ախոյեան եղայ Մոսկուայի մրցումներու ընթացքին :

Երեւանցի այս մարզիկը 32 տարեկան է , կը մարզուի օրական 7 – 8 ժամ անընդհատ: Մտադիր է մասնակցելու Մեքսիկայի գալ տարուան եւ Թոքիոյի 1964ի ախոյենական մրցումներուն :

Երեւանի մէջ ղեկավարն ու ուսուցիչն է տեղւոյն հնգամարտի պատանեկան դպրոցին :

ԱՐՓԱ ԳԵՏԻՆ ՆՈՐ ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆԸ

Արփա գետին վրայ ժայռեր կախուած են: Բնութիւնը իր կախարդական ձեռքով այստեղ կերտած է՛ւ հրաշք – ամրոցներ, է՛ւ բարձր կամարներ, է՛ւ վիթխարի գազաններու դիմաստուերներ: Առաջին անգամ Ջերմուկ եկող անփորձ մարդը բնականաբար կը հարցնէ թէ ո՞վ դարուն շինուած է այս աշտարակը: Բնականաբար ոչ ոք կրնայ ըսել: Այդպէս կեցած է « աշխարհի առաջին օրէն»:

Արփայի սառնորակ ալիքները քարէ – քար կը թռչին: Այդ ալիքները ամառը կիրճը կը լեցնեն զովութեամբ: Կը փրփրի Արփան, բայց ահա, գետը ազատելով լեռներու սեղմումներէն, ազատ շունչ կը քաշէ եւ հանդիստ կը հոսի կանաչ մարգագետին: Իսկ ափին կեչուտ գիւղին տնակներն են, որոնք աճապարած են դէպի գետ, որպէսզի վերջին անգամ ջուրերու հայելիին մէջ տեսնեն իրենց դիմաստուերները: Կարծես իմացած են, որ մարդիկ պիտի փոխեն գետին ուղղութիւնը :

Արդարեւ, գիւղին մօտ պիտի շինուի ամբարտակ մը եւ պիտի ծփայ արհեստական լիճ՝ ջրամբարը : Այս տեղէն Արփայի ջուրերը ղեկավարուելով պիտի հոսին դէպի Սեւան, որպէսզի մասամբ փոխարինուի ոռոգման եւ ելեկտրականութեան համար գործածուած ջուրը :

ՋԵՐՄՈՒԿԻ ՇՈՒՐՋ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի ծանօթ բուժավայրերէն Ջերմուկի շուրջ խորհրդակցած են Կենտկոմը եւ Հայաստանի նախարարներու խորհուրդը: Նախ հաստատուած են անցեալ տարուան բաղդատմամբ այս տարուան դրական արդիւնքները ,— օրինակ , մահճակալներուն թիւը աւելցուած է երեսուն տոկոսով: Ապա, նկատի առնուած են թերութիւնները, անկատարութիւնները, արդիւնաբերական ապրանքներու պակաս ըլլալը: Վերջապէս տրուած են որոշումներ, « որպէսզի յառաջիկայ 4–5 տարիներու ընթացքին Ջերմուկը դառնայ երկրի օրինակելի առողջարաններէն մէկը» :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԹԻԱՏՐՈՆԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Աստուած պահէ զանոնք... Թոթովեց Տէրվիշը :

Ու չկրցաւ զսպել աչքերու հրատապ արցունքները, որոնք իր մօրուքի այտերուն վրայէն սկսան վար թափուիլ :

— Ինչո՞ւ կուլաս, Տէրվիշ, հարցուց Հիւպատոսը՝ զարմանքով մը լեցուած :

— Որովհետեւ հոգիս կը լեցուի երբ կը տեսնեմ այս մանկամարդ աղջիկներու անձնուիրութիւնը, պատասխանեց Տէրվիշը՝ խղդուած ձայնով մը :

Տէրվիշին ձայնը, կերպարանքին արտայայտութիւնը նայուածքը , մէկ խօսքով անոր հոգիէն ցոլացած ճշմարտութիւնը մանկամարդ աղջիկներու էութենէն անցան :

Անոնք ալ նայեցան... ու՝ երկիւղալի ակնարկութիւն մը բաւական եղաւ իրարու մէջ ճառագայթելու :

Կեանքի ամէնէն յուզիչ տեսարանն էր այդ ...:

Խորհրդաւոր ու մթին ազդեցութիւն մը տեղի կ'ունենար ,որ չի նկարագրուիր:

Տէրվիշը նշմարեց որ մանկամարդ աղջիկները չէին կրնար հանդուրժել ... խոհեմութիւն համարեցաւ մեկնիլ :

Ոտքի ելաւ եւ մրմնջեց .

— Ներողամիտ եղէք ինծի պարոն Հիւպատոս ...

— Ի՞նչ կայ... կ'ուզես երթա՞լ, ընդհատեց Հիւպատոսը՝ տարօրինակ ձայնով մը :

— Այո :

— Արդեօ՞ք ճանճրացար :

— Ոչ... բայց գիտես թէ չեմ կրնար շատ նստիլ, առարկեց Տէրվիշը՝ սիրտը մորմոքուած եղանակով մը: Ալ վայրկեան մը որ անցնի, սուղ է ինծի համար: Պէտք է յառաջանամ... պէտք է քալեմ, որովհետեւ կ'ուզեմ որ գերեզմանս չհասած , ճամբուս վրայ եղած պարտականութիւնս կատարեմ ...:

— Քու կամքը ... չեմ առարկեր որ մընաս... միայն թէ մի մոռնար զիս, Տէրվիշ, պատասխանեց Հիւպատոսը :

— Ոչ, չեմ մոռնար... թոթովեց Տէրվիշն ու մեկնեցաւ :

Հիւպատոսը, առանց տարակոյս մը ունենալու, մանկամարդ աղջիկներուն հասկցուց թէ Տէրվիշը տարօրինակ մէկն էր, թէ քաղաքին մէջ ամէն տուն , ամէն ապարանք, ամէն պաշտօնատեղի եւ ամէն տեղ կը մտնէր եւ թէ չի նմանիր այն ողէտ ու կրօնամոլ արարներուն, որոնք ծոյլ ու մեղկ կեանք մը վարելու նպատակով այդ ասպարէզը ընտրած են:

Գթութեան քոյրերը մտիկ կ'ընէին ... կը լսէին բարի խօսքեր այն մարդուն վըրայ, որ իրենց հոգւոյն հետ կապ ունէր:

Լուսիա ճիգ մը ըրաւ... զսպեց աչքերուն արցունքները... ու հարցուց .

— Ամէն տեղ կուզա՞յ այստեղ:

— Այո :

— Ի՞նչ ազգ է:

— Ի՞նչ ազգ պիտի ըլլայ... անպատճառ Պարսիկ ըլլալու է, որովհետեւ Թուրքի չի նմանիր :

— Արդեօք ո՞ւր կ'ապրի :

— Ով գիտէ... հասած տեղը կը մնայ: Փողոց, հրապարակ, դաշտ, տառանկ բաներու չի նայիր... :Եթէ դրամ տալու ըլլաս, կը խնդայ վրադ ու սոսկալով ետ ետ կը քաշուի: «Իմ ապրուստս վարդապետութիւնս է» կ'ըսէ ... ահա իր կեանքը :

— Բարի մարդ... մրմնջեց Լուսիա :

Հիւպատոսը բաւական խօսակցելէ ետքը, ներս կանչեց ղռնապանն ու հրամայեց անոր .

— Երկու հիւրերս Տիկին Բօղայեն տար :

Դռնապանը յարգանքով մը գլուխը խոնարհեց ու Գթութեան Քոյրերուն հետ դուրս ելաւ :

ԽՕՃԱ

Վանական, որուն Խօճա անունը կուտային բոլոր թիապարտները, քարահանքի մէջ կ'աշխատէր .

Այդ օրը չափազանց տաք էր :

Քիչ մը հեռուն ալ Պատրիկ կը կենար, որուն ձեռքը հաստ փորիչ մը կար :

Օհ, Խօճա, ի՞նչ պիտի ըլլայ ասոր վերջը, բացագանչեց Պատրիկ մօտենալով :

Վանական անհուն ու անբացատրելի ժպիտ մը թրթռացուց իր քրտինքխառն շրթանց վրայ ու պատասխանեց .

— Ի՞նչ կ'ուզէիր որ ըլլար, Պատրիկ, որո՞ւ դէմ գանգատինք: Մարդիկ վճիռ մը արձակեցին . պարապապատ բերդը կը հասկնա՞յ թէ արդար չէր այդ վճիռը:

Ուրեմն ...

— Մի յուսահատիր... չէ որ թիապարտին վերատեսուչը գթաց քու վրադ ու ժանգոտած շղթաներդ մէկդի նետեց. չէ՞ որ «Աստուած կայ երկինքը» ըսաւ քեզի. հարկաւ բարութիւն ընելէ պիտի չզադրի... :

(Շար.)

Այրի Տիկին Ատրինէ Սաղըղ, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Եդուարդ Սաղըղ եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Ալեքսան-եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Աստուր Քիթապճը եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Կարօ Սաղըղեան եւ զաւակը (Պուլկարիա), Տէր եւ Տիկին Հերման Նանիք եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Նանիք, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Նախնիքեան եւ զաւակները (Աթէնք), ինչպէս նաեւ Համայն Սաղըղ-եան եւ Տէր-Մելքոնեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր, հօրեղբօր, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՏՈՔԹ. ՄԿՐՏԻՉ ՍԱՂԸՂԻ

մահը որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 11-ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ (Հոկտ. 14) ժամը 15·30ին, Շաւիլի Հայոց Եկեղեցին, (Րիւ տէ Թրուա Շանթիէ), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Վիրոֆլէի գերեզմանատուն-ը:

Մահազդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբ. Օգն. մարմինը շնորհակալու-թեամբ ստացած է Պ. Զարեհ Սաքայեա-նէ քսան Ն. Ֆ., Տիկին Մաքրուհի Նառ-լըեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզի շրջանի տարեկան ցերեկոյթը, ԿԻՐԱԿԻ, 4 ՄԱՐՏ, 1962 կէսօրէ վերջ ժամը 14·30ին, Սալ տը լա Շիմի:

ՑԵՏԱԶԳՈՒԱԾ Է

ՍՕՆԱ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ եւ ՎՌԱՄ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ յիշատակին կատարուելիք հոգեհանգիստը (այս Կիրակի Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցի) յետաձըգ-ուած է քահանայի չքոյութեան պատճառաւ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն կը տօնէ «Հ. Յ. Դ. Օր»ը Կիրակի, 22 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, (Րիւ տը լա Տէֆանս):

Աւանդական ճաշով:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով:

Ճաշագին 10 Ն. Ֆ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 18ԻՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի ժամը 14էն 16, Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՇԱՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի «Ռոստոմ» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, ընկեր Մանուկի բնակարանը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Վարդան են-թակոմիտէի ժողովը այսօր, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բոլոր ըն-կերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շո-փէն-Փլէյէլ, Սարգիս Պօղոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պտոյտը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջ-նադարեան զանձեր»:

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 15 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 15 OCTOBRE 1961

37ԱԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9230 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5031

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԵՐԳԱ՞ՂԹ ԹԷ...

Հրեաներու թիւը 1918ին 50.000ը չէր անցներ ամբողջ Պաղեստինի մէջ, երբ Անգլիացիները Թուրքերու տիրապետու– թենէն ազատագրելով Աւետեաց Երկիրը, իրենց հովանաւորութեան ենթարկեցին զայն :

Տարիներու ընթացքին, յայտնի եւ ան– յայտ ճամբաներով ու միջոցներով, աշ– խարհի չորս կողմերէն Իսրայէլի զաւակ– ները հետզհետէ տեղաւորուեցան իրենց նախահայրերու պատմական հողերուն վրայ :

Ու երբ 1948 Մայիս 15ին Անգլիացինե– րը ընդմիշտ հեռացան Պաղեստինէն, Հր– եաներու թիւը երեսուն տարուան ընթաց– քին ա՛յնքան աւելցած էր, որ անոնք կր– ցան ստեղծել Իսրայէլի անկախ պետու– թիւնը, 21.000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ հողամասի մը վրայ :

Այսօր այդ նեղ սահմաններուն մէջ կ'ապրին շուրջ երկու միլիոն Հրեաներ, իրենց կողքին ունենալով արաբ փոքրա– մասնութիւն մը :

Հրեաները ներգաղթ կազմակերպեցին մեթոտով : Սփիւռքի սիոնական կամ ոչ– սիոնական Իսրայելացիները անխտիր նիւթապէս աջակցեցան դէպի Պաղես– տին ներգաղթող իրենց հայրենակիցնե– րուն : Արդիւնքը մէջտեղն է այսօր :

Քառասուն տարուան մէջ Պաղեստինի Հրեաներուն թիւը քառասուն անգամ ա– ւելցած է, 50.000էն բարձրանալով եր– կու միլիոնի : Երկիրը վերաշինուած է եւ բարգաւաճած, նախանձ շարժելու աս– տիճան :

Խորհրդային երկիրներու վարիչները, որոնք իրենց քարոզչութեան համար կը սիրեն օգտագործել վիճակագրական թը– ւանշաններ ամէն առթիւ, կրնա՞ն ըսել թէ ինչ համեմատութեամբ աւելցած է Հայաստանի բնակչութիւնը վերջին քա– ռասուն տարիներու ընթացքին :

Հրեաները երբ ներգաղթ կը կազմա– կերպեն, խտրութիւն չեն դներ իրենց հայրենակիցներուն միջեւ :

Իսկ մեր մինուճարի վարիչները հայ– րենադարձ կազմակերպած ատեն, կը զատեն «Հրեան ու հեթանոսը» :

Հրեան, ըստ Հայաստանի Կոմկուսի կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Զարոբեա– նի, նախ կոմունիստներն են, յետոյ՝ «Հնչակեան պարտիան, որ վարում է նորհ. Հայաստանին աջակցելու գիծ, պրոպագանդում է մեր ռեսպուբլիկայի նուաճումները, պայքար է մղում դաշնակ թափթփուկների դէմ, հանդէս է գալիս իմպերիալիզմի դէմ, յանուն խաղաղու– թեան» : Երրորդ կարգի վրայ կուգայ «Ռամկավարների պարտիան, որ մօտա– ւորապէս նոյնպիսի դիրքերում է կանգ– նած» : (Սով. Հայաստան, 23 Սեպտ.) :

Իսկ «հեթանոս»ը Դաշնակցականներն են, որոնք ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ «հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամի, հակառեւո– լիւցիոն, բուրժուա – նացիոնալիստա– կան...» եւ այլն : Մնացեալ ածականները ամէն մարդ դիւր գիտէ արդէն քառասուն տարիէ ի վեր, Զարոբեաններէն սորվելու պէտք չունինք :

Ներգաղթի նոր ալիքանշանը տուած ա– տեն, Զարոբեան ամէն բանէ առաջ երկ– պառակութեան որոմ կը ցանէ սփիւռքի արդէն իսկ «երկփեղկած» Հայութեան մէջ, նոր խառնակչութիւններ ստեղծե– լու, հայկական գաղութները քայքայելու յետին մտքով : Ամօ՛թ :

Ներգաղթ կը կազմակերպեն թէ պա– ռակտում կը սերմանեն :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՎՐԻՊԱԿ — Երէկուան խմբագրականին մէջ «Մեծ Հայաստանի անկախութեան » խորտակումին թուականը՝ 1071՝ տպա– գրական սխալով մը եղած էր 1701 : Կը ներենք :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՕՌԱՆ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

ՄԵՌԵԱԼՆԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ ԿԱՆ

Օռանի մթնոլորտը շատ լարուած է : Ուրբաթ օր, կանուխէն սկսան միջադէ– պեր Մահմետականներու եւ Եւրոպացի– ներու միջեւ : Առտուն վեցուկէսին Եւրո– պացի մը կը սպաննուէր մահմետականի մը կողմէ եւ ատով կը սկսէր համայնք– ներու արիւնալի բախումը : Առաջին հաշ– ուեկշիռի մը համաձայն, վեց մահմե– տականներ սպաննուած էին եւ 11 հոգի վիրաւորուած, որոնց մէջ Եւրոպացի– ներ կան : Արդէն մթնոլորտը շատ լար– ուած էր եւ վախ կը տիրէր երբ մահմե– տական բանթողներու թափօր մը սկսած էր ցոյց մը ընել մանկապարտէզի մը մօտ : Այս խումբը կը յառաջանար սլո– կաններ պոռալով եւ գրգռելով եւրոպա– կան ամբոխը, թաղամասի մը մէջ ուր երկու համայնքները միասին կ'ապրին : Երբ ցոյցին լուրը տարածուեցաւ, խելա– գար մայրեր դպրոց վազեցին իրենց փոքրիկները առնելու, դրոյց մը շրջան կ'ընէր, նոյնիսկ, ըստ որուն դպրոցա– կաններ յարձակում կրած էին : Կարճ դադարէ մը ետք որ կը յաջորդէր բան– թողներու անցքին, միջադէպերը կը վերսկսէին, ապահովութեան ուժերը կը միջամտէին, յաճախ զէնք ալ գործածե– լով : Քիչ չատ ամէն կողմ բախումներ կային մահմետական զինեալ խումբերու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ :

Այս ծանրակշիռ դէպքերը պատճառ դարձան որ երկրորդական հանգամանք ստանայ Ընդհ. Պատուիրակ Մորէնի Օ– ռան այցելութիւնը :

× Ուրբաթ օր ՕԱՍը չկրցաւ իր ձայ– նասփիւռի հաղորդումները տալ, իբրեւ հետեւանք նախորդ օրուան դէպքերուն :

× Ֆրանսայի Կարդինալներու եւ Արք– եպիսկոպոսներու ժողովը յայտարարու– թիւն մը ըրաւ ուր կ'ըսէ թէ՝ ստեղծել քաղաքացիական պատերազմի մթնոլորտ մը կը նշանակէ պատասխանատու ըլլալ քաղաքացիական պատերազմին :

× Պուֆարիքի շրջանը բախումներ տե– ղի ունեցած են որոնց հետեւանքով 105 ըմբոստներ ռազմահան եղած են :

× Զուիցերացիները կը հերքեն թէ ի– րենց միջոցով շփումներ տեղի ունեցած ըլլան «ԱՀԱԿ»ի եւ Ֆրանսացիներուն մի– ջեւ :

× Սեպտեմբերին Հասի – Մեսաուտ 792.491 թոն քարիւղ արտադրած է :

× Սենեկալի նախագահը Լէոփոլտ Սենկոր Լոնտոն երթալէն առաջ տը Կոլի պիտի հանդիպի : Նախքան այս հանդի– պումը Պուրկիպայի հետ պիտի տեսնուի : Կը յուսայ նաեւ Պեն Խետտայի հետ տեսնուիլ :

× Փլասթիք ռումբերը կը շարունակեն պայթիլ աջ – ձախ : Հատ մը պայթեցաւ առջի օր ընդհ. պատուիրակ Մորէնի եւ Զօր. Այըրէի նահանգապետարան այցե– լութեան առթիւ, շէնքին առջեւ, երկու անձնաւորութեանց հասնելէն, 15 վայր– կեան առաջ :

× Քապիլիի մէջ վեց զինուորականներ սպաննուած են Ալժ. Ազատ Ճակատի կողմէ : Անոնց դիակները գտնուեցան առջի օր, կորսուած էին 1960 Մարտէն ի վեր :

«ԱՀԱԿ»ը որոշած է « ազգային օր » հռչակել Նոյեմբեր մէկը (ալժերական ըմբոստութեան եօթներորդ տարեդար– ձը) : Միւս կողմէ «տեղեկատուութեան նախարարը»՝ Եազիտ յայտարարեց թէ Պեն Պելլայի եւ ընկերներուն ազատ ար– ձակումը նախապայման չէ այլ բնական առաջարկ մը լուրջ բանակցութեանց հա– մար :

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ԵՏԻՆ

Ազդակի մէջ (9 Հոկտ.) կը կարդանք հետեւեալ տեղեկատուութիւնը, որ շատ բան կը բացատրէ այն դէպքերուն մա– սին, որոնք տեղի ունեցան Սուրիոյ մէջ, այս ամրան միջոցին.—

Դամասկոսի ձայնասփիւռը հաղորդեց տեսակցութիւն մը Պասաթնէի հետ, ա– ւելի ծանօթ Ապու – Շաքէր անունով, տէրը լումայափոխութեան, կարեւոր տան մը : Ան ձերբակալուած էր Սարրա– ճի «Մասնաւոր Գրասենեակ»ին կողմէ, չարչարանքի ենթարկուած եւ 85.000 սուր. ոսկի տուգանքի ենթարկուած : Ա– պու Շաքէր ենթարկուած է տուշի չար– չարանքին, որ կը կայանայ գոհին վրայ սառն ջուրի զօրաւոր ցայտք մը մնայուն կերպով բանալուն մէջ, ինչպէս նաեւ ե– ղունգ քաշելու չարչարանքին : « Ինծի հանդէպ աւելի լաւ կը վարուէին քան միւս գոհերուն, որոնք աչքիս առջեւ կը չարչարուէին» ըսաւ :

Ցանձնախումբը, որ ներքին նախարար Ատնան Քուաթլիի ղեկավարութեան ներ– քեւ քննութիւն կը կատարէ Սարրաճի Մասնաւոր Գրասենեակին կատարած չարչարանքներուն մասին, տոմարներու մէջ գտաւ Ապու Շաքէրի կողմէ վճար– ուած 85.000 սուր. ոսկիին հետքը : Մինչ Ապու Շաքէր ստացագիր ունի ձեռքը : Փոխարէնը գտաւ լրիւ թղթածրարը, ի– րենց ինքնութեան թուղթերով, Դամաս– կոսցի 25 անձերու, որոնք անհետացած են : Քննութիւնները կը շարունակուին գիտնալու համար, թէ այդ անձերը արդեօք Փիղիքապէ՞ս հաշուեյարդարի ենթարկուած են :

Միւս կողմէ, Դամասկոսի դատախա– զութիւնը ցարդ արձանագրեց գանգատ– ները երեք Դամասկոսցիներու, որոնք ձերբակալուած, չարչարուած եւ տու– գանքի ենթարկուած են Մասնաւոր Գրա– սենեակին կողմէ : Այդ գոհերէն մէկը ի մէջ այլոց ենթարկուած է լուծողականի տանջանքին, կարմիր պղպեղով, աղով եւ կիտրոնով : Այս գանգատները օրինական– օրէն պիտի քննուին պատկան դատարան– ներու կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնն ալ ճանչ– ցաւ Սուրիայ նոր դահլիճը, ինչպէս Անգ– լիա :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ առաջարկած Արաբական Դաշնակցութիւնը կարծել կուտայ թէ Արդասաւոր Մահիկի ծանօթ ծրագիրն է (Սուրիա – Յորդանան – Իրաք) որ մէջ– տեղ կը դրուի կրկին : Ասոր նպատակն էր կղզիացնել Եգիպտոսը արաբական շու– կայէն :

ՔԵՆԸՏԻ յանպատրաստից ճառ մը խօ– սեցաւ Հիւսիսային Գարոլինի մէկ համա– լսարանին մէջ, 32000 հոգիի առջեւ յայ– տարարեց թէ ոչ համայնավար պիտի ըլ– լան ոչ ալ պիտի մեռնին : Ասիկա իբրեւ պատասխան Միացեալ Նահանգները շր– ջան ընող կարգախօսքին Պեթըր Տէտ տան ռետ (աւելի լաւ է մեռնիլ քան կար– միր ըլլալ) :

ԵԱՆԻՈՍ ՔԱՏԱՐ խօսելով Փեշտայի խորհրդարանին առջեւ յայտարարեց թէ Հունգարիան եւ Վարշաւայի ուխտին ան– դամ միւս երկիրները հաշտութեան դաշ– նագիր պիտի ստորագրեն այս տարի, Արեւելեան Գերմանիոյ հետ :

ՆԱՓՈԼԷՈՆ թունաւորուած մեռած է կ'ըսէ շուետացի ատամնաբոյժ մը, գրքի մը մէջ, զոր կը խորագրէ «Ո՞վ սպաննեց Նափոլէոնը» : Շուէտացին կը հիմնուի այն արբանիքին վրայ զոր գտած են կայսրին մազերուն մէջ, ինչպէս յայտ– նած է լազկոյի համալսարանին կատա– րած քննութիւնը : Այս թունաւորումը կա– տարուած է ըեղի նուչով եւ կաթով 1815 Նոյեմբեր 23էն մինչեւ մահուան օրը ուր մեծ քանակութեամբ թոյն տրուած է մէկ անգամէն : Շուէտացի Շերլոք Հոլմսին կը մնայ գտնել ... ոճրագործը :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը խու– զարկութիւններ կատարեց սպանական շրջանակներուն մէջ : Մարդկային Իրա– ւանց Լիկան բողոքեց :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ նոր ռումբ մը պայթե– ցաւ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը կը յայտա– րարէ թէ Ամերիկացիներուն զօրք ղրկե– լը, հարաւային Վիէթնամ «պիտի բար– դացնէ կացութիւնը » :

ՇԱՀԸՆՇԱՀԻՆ եւ կնոջ այցելութեան պաշտօնական մասը վերջացաւ Ուրբաթ իրիկուն : Պարսից արքայական ամոլը քանի մը օր ալ անպաշտօն հանգամանքով Փարիզ պիտի մնայ, ուրկէ ժուան Լէփէն պիտի անցնի, հանգստանալու համար :

ՋՈՐԻՆ յայտարարեց թէ կը հրաժարի թրօյքայի ձեւէն ՄԱԿի ընդհ. քարտու–ղարութեան համար եւ կ'ընդունի փո– խանձման շրջանի մը համար (մինչեւ 1963) ուրիշ ելք մը գտնել :

ՍՈՒՐԻԱ ՄԱԿի 101րդ անդամը դար– ձաւ առանց դժուարութեան : Սուրիացի պատուիրակը՝ Ֆարիտ Շահլաուի խօսք առաւ այս առթիւ եւ շեշտեց թէ իր եր– կիրը կ'ուզէ բարեկամական յարաբերու– թիւններ ստեղծել բոլոր պետութիւննե– րուն հետ :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան այսօր : Թերթերը կը գրեն թէ Մենտերէսի շուքը կը տիրէ տակաւին : 4 կուսակցութիւններ կան հրապարակին վրայ.— Հալք (Ինէօնիւ), Արդարութիւն (Կիւմիւշփաշա), Նոր Թուրքիա (Ալի– քան) եւ գիւղացի (Պոլուքպաշը) :

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ եւ ՄԱԿի միջեւ զինադուլ ստորագրուեցաւ Շաբաթ առտու :

ՍԱՍՈՒՆՑԻՆԵՐԻ ՊԱՐԸ

Ամբողջ գիշերը խնջոյքում նստած.
Գինի են խմել կաւէ զաւաթով,
Սասնայ ծոերը պայքարում թրծուած,
Իրենց «ծափ–պարն» են հիւսել կրակոտ:

Ծնել են նրանք պարը «մարտական»,
Երբ պատերազմ են մեկնել առնացի,
Երբ տուն են դարձել կռուից յաղթական,
Արցունքն են սրբել մայրական լացի :

Պարել են նրանք վանքերի դրան,
Կիրակի մի օր, մատաղ անելիս,
Կամ մութ գիշերին, երբ սեւ թոնրատան
Մէկի մանչուկն էր լոյս աշխարհ գալիս:

Հովիւներն անեղ՝ Սասնայ սարերում
Հիւսել են «Մշոյ ղըռը» առնական,
«Քոչարի» է միշտ պանդուխտը պարել,
Երբ ոտք է դրել հողին սեփական :

Լոյս աղջիկները Սասուն աշխարհի
Երկար ծամերը լայն ուսերից կախ,
Լոկ հարսնատան են բռնել «Փապուռի»,
Ամօթից շիկնած պարել «հարսնախաղ» :

Հնչում է կրկին փողը ծիրանի,
Հուր սէր է կաթում փողի շուրթերից,
Ոսկէ լանջերին սէգ Արագածի
Ծոերի պարը թնդում է նորից :

— Պարիր, իմ սերունդ, լոյս ճակատդ բաց,
Խնդութեան հրով սրտերը լցրու,
Տե՛ս, ոգու խոյանք՝ դարերից եկած,
Սասունցու պարով սրտերն են ցնծում :

ՍԱՄՍՈՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

Զօհրապի կիները անպայման գեղեցիկ են, սպասուհիներէն սկսած մինչեւ ազնուական հանըմները: Անոնք առատ վարսեր, լաւ հասակ, լեցուն կուրծք ու ցանկայարոյց:

«Պարարտ ու շնորհալի կազմը այս կնոջ՝ անպատկառ կերպով հոլանի կուրծքին, չարունակ վար սահող գուլպաները քաշելու, տեղը բերելու յարատեւ ջանքէն կը յայտնուէր: Ինքն ալ ցանկայարոյց կեցուածքի մը հրապոյրները կ'աւելցնէր անոր վրայ գիտակցից ու ջանադիր լրբութեամբ»: Եւ արդէն տուած է վարպետ արուեստագէտի մը գծերով: Պէտք չէ մոռնալ, որ երկար շրջազգեստներով, լայն գլխարկներով, մինչեւ վեր քաշուած ձեռնոցներով կիներու շրջանն էր, որոնք մէկ ձեռքի շատ շնորհալի շարժումներով իրենց շրջազգեստները կը ժողվէին քալած ատեն, իսկ միւս ձեռքով բռնած էին կապտաւուն կամ կարմրաւուն շուք ձգող հովանոցներ:

Առանձինն վերլուծում է մօտենալ Զօհրապին, թէ՝ կիները ինչքան ուժեղ դեր կատարած են անոր հոգիին, մարմնին, անոր աշխոյժ պայքարին ու խոյանքին, իր ոճին, լեզուին ու գրական աշխատանքներուն մէջ. կեանքն է որ կը շնչէ: Արդէն կը զգաս, կը լսես բաբախումը սրտին: Նոյն շրջանի երկու տաղանդաւոր գրողներ — Զօհրապ եւ Տէմիրճիպաշեան: Տէմիրճիպաշեան եւս իր մտքի սնունդը կը ստանար Ֆրանսայէն:

Կար հոսանք մը, շտալու համար անուններ, որ երկնքէն ինկած Լուսիփերներու նման, կեանքի նոր իմաստ կը փնտռէին: Այդ ազդումն էր, որ թուխս նստած էր նաեւ Տէմիրճիպաշեանի հոգիին մէջ:

Զօհրապ, Տէմիրճիպաշեանին դիմանկարին մէջ, կ'ընդունի անոր տաղանդը եւ սակայն չի բաժներ անոր յոռետեսութիւնը, ժխտումը կեանքին եւ կ'ուզէր որ որեւէ հետք չի ձգեր գալիք սերունդներուն վրայ:

«Եւ այն ատեն սրտերնիս չկրնար սեղմուիլ տեսնելով այն յոռետես վարդապետութեանց ներգործութիւնները, որոնք Եւրոպայի հասուցած երիտասարդ գրողներուն վրայ տարօրինակ օրէն կը նշմարուին: Տղաքներ՝ որ գերեզմաններու շուրջը կը դեգերին, փոխանակ կանանց շուրջը պտըտելու, որ չարագուշակ բուերու պէս կուլան, կը կոծեն, երբ պարտ էին զուարթութեան եւ ժպիտի կենդանութիւնը բերել մեզի...», որ, «ոչ իրենց եւ ոչ մարդկութեան օգուտ ունին եւ որոնք քաղաքակրթութեան հաշիւներուն մէջ որ եւ է թուանշան կամ քանակութիւն չեն ներկայացներ»: Ուզեցի մէջ բերել այս մասը, ցոյց տալու համար Զօհրապի ըմբռնումը կեանքին:

Տէմիրճիպաշեանի կինը նոյնպէս շատ նման էր իր հիւանդ աշխարհին եւ ունեցաւ հիւանդագին սէր մը: Կինը աւելի շատ անոր գլխին մէջ էր, քան թէ մարմնին, եւ ինք տարած էր մենամոլութեան: Զօհրապի համար որեւէ գոյութիւն իմաստ էր, իսկ Տէմիրճիպաշեանի մէջ իր գոյութիւնն իսկ իմաստ չէր: Զօհրապ տարածեց, ուզեց բաժնել այդ իմաստը բոլորին, ինչաւորին թէ անշունչին, եւ այդ էր որ զինք դարձուց առաւելապէս մարդկային: Այդ առողջութիւնը անհրաժեշտ էր մեր գալիք գրականութեան համար:

Զօհրապ շատ արագ կտրեց շրջանի իրապաշտներու ճամբան: Փոխանակ ինք նպատակը դառնալու լեզուին, իշխանի մը պէս լեզուն իր արուեստի ըմբռնումներուն հպատակեցուց եւ բառերը առաւ նիւթէն ու իր նկարագիրներէն: Այդ եղած է իր տաղանդի կարեւոր գաղտնիքը: Եւ այսօր իսկ ան կը մնայ ուժեղ եւ ողջ: Իսկ ո՞ճը: Ինքն է, իր մարմնէն եւ ոսկորէն շինուած եւ այդ ինքնավստահութեամբ մտաւ մեր գրականութեան մէջ: Միշտ ալ ձախող եղած են անոնք, որոնք ինքնուրոյն ոճով մը եկած չեն, ինչքան ալ իմաստուն բաներ ըսած ըլլան: Առանց ոճի գրականութիւնը հետեւողութիւն է կարծես եւ արդէն գրող մը կը սահմանափակէ ինքզինք, երբ կ'ուզէ ոճի մը հետեւիլ:

Զօհրապի ոճին շնորհիւ էր, որ անոր մէջ գրականութիւն ընելու ճիգը չենք տեսներ: Բռնելիք ունէր եւ այդ բռնելիքին հետ է որ կը ստեղծուի ոճը: Անոր բառերը գոյն ունին, կը մտածեն, կը քալեն կիրթ զինուորներու պէս առանց աւելորդ եւ սխալ քայլերու: Երբ պատմուածք մը կը սկսի արդէն բռնած, պաշարած է ընթերցողը: Վարպետ է, երբ նկարագրի, դիմանկարի ուժեղ գծեր կու տայ. եւ նոյն կոկիկ ոճը կը տեսնենք խորհրդածութիւններուն մէջ եւ դժուար թէ կարելի է վերցնել բառ մը: Անոր ոճը աւելի կը գեղեցկանայ երբ կը նկարագրէ շատ զուսպ գծերով եւ գոյներով, երբ կը նկարագրէ փոթորիկը ծովուն վրայ, «Ժամուն բակ»ի բնութիւնը, երբ գիշերը շատ ուշ պարասրահէն դուրս կ'ելլեն ու դուրսը ձիւն կայ:

Զօհրապ, իր պատմուածքներէն յետոյ տուած է «Ծանօթ դէմքեր»ու շարք մը նոյնքան յաջող՝ եթէ ոչ աւելի: Եղած է նոյնպէս անկեղծ, այս անգամ զերծ՝ ընդունուած աւանդութիւններէն: Անոր դիմանկարները կը քալեն, կը խօսին եւ արտաքին գծերն ու գոյները արդէն կ'արտայայտեն ներքին աշխարհ մը: «Ծանօթ դէմքեր»ուն մէջ ոչ միայն հոգեբանը կայ, այլեւ կայ հիւմորիստը, որ իր նորավէպերուն մէջ թեթեւ մը զգալի է: Այստեղ նոյնպէս իր ոճին ու ճաշակին կը պարտինք քիչ տողերով շատ բան ըսել եւ այնքան պարզ ձեւով ըսել, որ մենք կը տեսնենք ոչ միայն վարպետ արուեստագէտը: այլ եւ նուրբ գրական քննադատը: Չի ժխտեր, ինչպէս իր կենսունակ լաւատեսութիւնն է: Առաւելապէս արժէքներ կը գտնէ, քան թէ կը քննադատէ, հակառակ իր արուեստի իրապաշտ ըմբռնումին: Ան արժէքներ կը գտնէ Թովմաս Թէրզեանին (որ իր ուսուցիչը եղած է), Յարութիւն Սվաճեանին, Ռէթէոս Պէրպէրեանին, Եղիա Տէմիրճիպաշեանին, նոյնպէս հակառակ անոր, որ կեանքը ըմբռնելու եւ ապրելու այլ ըմբռնումներ ունէին: Արժէք նաեւ Քէչեանի, Յակոբ Գուրգէնի, Խաչատ Միսաքեանի մէջ, մանաւանդ այս վերջինը դժուար թէ կարելի է մոռնալ, երբ կամուրջին վրայէն կ'անցնի «գլխին վրայ բռնելով ահագին հովանոց մը, որ նախապատմական օդապարիկի մը տպաւորութիւնը կը թողուր տեսնողներուն վրայ. միջահասակ, մարմնեղ, երեսը մազով, մօրուքով ու ակնոցներով ծածկուած մարդ մը՝ հանդարտաքայլ կը յառաջանար: Իր դժբախտութիւնը եղած է՝ իրենը կարծել ինչ որ իրօք ամէնունն էր եւ ամէնունը պէտք է մնայ»:

Սիպիլին կը մօտենայ այնպէս, ինչպէս հարսի մը դէմքը ծածկած քօղը պիտի վերցնէր: Արփիարեա՞ն: «Այս կիսաւարտ քահանան, այս գրչի մարդը տեսակ մը Ռընանի տպաւորութիւնը կը թողու իմ վրաս», եւ կ'ուզեմ աւելցնել. «իրմով սկսած է ու քաջալերուած է միշտ այն երիտասարդ գրողներու շարքը, որ մեր հրապարակագրութեան այժմու ռամիկ, թէ որ կ'ուզէք, բայց հասկնալի ու սրտի մօտիկ հանգամանքը տուած են»: Ինքը մէկն էր այդ երիտասարդներէն:

Գաբրիէլ Սեւեան — իր սովորական կեցուածքին անփոփոխ ձեւովը՝ խանձարուրին մէջ մոռցուած ու հոն ծերացած երախայի մը նմանութիւնը կը բերէ:

Բայց ես կ'ուզեմ վերջացնել, մէջ բերելով քանի մը տողեր Հրանդ Ասատուրի մասին:

«Ամառ ձմեռ, առատ իրիկուն, ահագին ծրարներ, հսկայ դէզեր հայերէն լրագիրներու, հանդէսներու, որոնք իր երկու գլխի գրպաններէն դուրս կը սպրդէին, գլուխնին կը հանեն, կարծես շնչահեղձ չըլլալու սարսափով... Ասկէ անդին մնացածը՝ գեղեցիկ երիտասարդ մը, ունեւոր եւ պարկեշտ տղայ մը»:

Ազնուական հիմքեր եւ ոչ մէկ նախանձի գիծ սեւ մէկին հանդէպ, ոչ մէկ փոքրութիւն, որովհետեւ Զօհրապ, ինքն իր մէջ ամբողջական էր որպէս մարդ:

Հայ գրականութիւնը շատ բան շահեցաւ, երբ Զօհրապ կանուխէն դադրեցաւ ոտանաւորներ գրելէ: Մենք պիտի ունենայինք միջակ բանաստեղծ մը, բայց ոչ մեր օրուան Զօհրապը:

Ան ապրեցաւ արագ՝ եւ շատ կանուխ ալ՝ դարձաւ զոհը իր նպատակին:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

(2 Շար.)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

''ՆՈՐ ԱՉՔԵՐ''

Հր. Ֆալեան, պատմուածքներու ժողովածու, Հատոր Ա. Թեհրան, 1961

Հր. Ֆալեան անունին հանդիպած ենք Թեհրանի գրական խմբակցութեան լոյս ընծայած «Նոր Էջ» հաւաքածոներուն մէջ, թիւով 12:

Այս անգամ, անկախ այդ խմբակցութեան հովանիէն, լոյս կ'ընծայէ պատմուածքներու ժողովածու մը, «Նոր Աչքեր» անունով, որ միեւնոյն հատորին նոյն խորագրով առաջին պատմուածքն է:

«Նոր Աչքերը» 13 պատմուածքներէ կը բաղկանայ եւ առնուած են զանազան տիպարներ ներկայացնող վեց շարքերէ, այսպէս՝ «Մեր հայրը մեզ այսպիսի բաներ էր պատմում», «Թիկունք», «Անհետացող դարաշրջան», «Կեանքի հետ», «Մարդու Օրէնքները» եւ «Քաղաքակրթութեան պատմութիւնը», որոնց յիշատակութիւնը բան մը կ'ըսէ հեղինակին գրական թափառումներէն:

Հր. Ֆալեանի «Մայր հողը» պատմուածքին առթիւ («Նոր Էջ» թիւ 12) հեղինակին մասին կը գրէինք.— «Ինքնատիպ բովանդակութենէն անկախաբար, գրի առնուած է ժողովրդական, գաւառական բարբառով, որ հետզհետէ կորսուելու դատապարտուած է: Ահաւասիկ նորութիւն մը, որ եթէ հեղինակին կողմէ չարունակուի, մեծ նպաստ մը պիտի բերէ մեր բարբառագիտութեան» («Յառաջ», 21 Ապրիլ, 1961):

Այս պատմուածքները, հակառակ հէքեաթներու մշակումին եւ բովանդակութեան, մեծ մասով կը խորհրդանշեն որոշ ժամանակաշրջանի մը իրականութիւնը, մարդկային ներկայացուցիչներով, ըլլան անոնք քաղաքի թէ գիւղական տիպարներ, նկարագրի բացասական յատկանիշերով աւելի, որոնց մէջ հեղինակը կը ջանայ հոգեբանական տարրին միջամտութեան դիմել, ինչպէս առհասարակ այդ կը փորձեն շատ մը արձակագիրներ: Աւելցուցէք ասոր վրայ, բայց քիչ չափով, նոյն տիպարներուն արտաքին նկարագրութիւնը, որ պէտք է մեզի ներկայացնէ տրուած ժամանակի ժողովուրդին վարքն ու բարքը, ապրումներ, ընկերային կեանքը: Կը չտեսնենք այս պարագան, որովհետեւ՝ մեր պատմուածքներ եւ նորավէպեր մշակողները, «անկարեւոր» եւ ոչ գրական նկատելով, կ'անտեսեն այդ նկարագրութիւնը: Այս է եղած, աւելի հին շրջաններու մեր մատենագիրներուն պարագան ալ, երբ իրենց գործին մէջ քիչ բան կը գտնենք այդ ուղղութեամբ, մեր դարաւոր ժողովուրդը, իր նիստ ու կացը, առօրեայ կեանքը եւ ապրումները յատկանշող:

Կարդալով հէքեաթներու, պատմուածքներու եւ նորավէպերու մեր արդի գրականութիւնը, կը տարուինք ըսելու, որ չափազանց հեռու ենք Գրիգոր Զօհրապի կամ Երուխանի այդ սեռի ստեղծագործութիւններէն:

Գրական բաղդատութիւն մը ընել չէ մեր նպատակը: Արդէն մեր գրական գործունէութեան տեւողութեան երկար շրջանին, միշտ զգուշացած ենք ընել նման փորձեր, եւ դատապարտած անոնք որ հայ հեղինակի մը մասին արտայայտուելու ատեն, ուրիշ հայ եւ մանաւանդ օտար հեղինակ մը բաղդատութեան եզր կ'առնէին:

×

«Կեանքի հետ» շարքէն է «Ռոստամը Զալ» պատմուածքը, որ գրուած է Ֆիրդուսիի ծննդեան հազարամեակին առթիւ, 1934ին: Քաղաքի դպրոցը նոր եկող լեռնցի ինը տարեկան Սիրաքի պատմութիւնն է: Իր ունեցած բարձր հասակին պատճառով, ընկերներուն ծաղրանքին առարկայ կը դառնայ, անշուշտ առաջին քանի մը ամիսներու ընթացքին, մինչեւ որ վարժուի դպրոցական կարգապահութեան: Զինքը կ'անուանեն Աժդահակ, ինչպէս նաեւ Ռոստամը Զալ: Իր անօրինակ հասակը կուտար նաեւ անօրինակ ուժ, որուն շնորհիւ պաշտպան կը կանգնէր տկար աշակերտներուն: Կենդանի պատմուածք մըն է, ուր պատանիներու դպրոցական կեանքը կը պատմուի մանրամասնութեամբ, ինչպէս երբեմն այդ մարզին մէջ յաջողութիւններ ունեցաւ Յ.

ՄԱՆՐԱՊԱՏՈՒՄՆԵՐ

7.— Գերի մայրեր

Այս ծովախորշի աւազներում միայն մենք չենք. ահա նաւով ու նաւակներով տեղ են հասել Սեւանի ձկնաբուծարանի ներկայացուցիչները: Ցանցերով եւ ուռկաններով բռնում են թէ ձուադրող մայրերին, թէ հայրերին, բռնում են հարիւրներով, հազարներով...

Թիավարեցի դէպի նաւն ու զայրացած գոչեցի.

— Խիղճ չունէ՞ք, տօ, ինչի՞ էք քանդում աւազները...

Ձկնորսների պետը բերանը բացեց, որ կոպտի, բայց, ըստ երեւոյթին ճանաչեց, որովհետեւ ներողամտօրէն ժպտաց ու հաշտարար պատասխանեց.

— Տանում ենք աւազաններում բաց թողնենք, հանգիստ կացէք:

Յիշեցի ձկնկիթի շատրուանները եւ թափս իջաւ. իսկապէս, ախր ձկնաբուծարանին շատ ձկնկիթ է հարկաւոր, իսկ բռնուած մայրերը մինչեւ մարդու ձեռքն ընկնելը շուտափոյթ կերպով ջուրն են թափում — պատում իրենց ապագայ ձագերին:

է, ի՞նչ անի Ձուկտրեստը, որտեղի՞ց ձեռք բերի միլիոնաւոր ձկնկիթ: Եւ ահա բռնում են այն մայրերին, որոնց ձկնկիթը դեռ լրիւ հասունացած չէ, ուրեմն եւ բռնուելուն պէս թափել չեն կարող: Այդ մայրերին լցրին ջրով լիքը տակառների մէջ ու տարան Սեւան քաղաքը: Այնտեղ էլ այդ ձկները իրենց «ամուսինների» հետ կը գնան գրօսնելու արհեստական լճերում, սերունդ կը տան մարդու հոգատար հսկողութեան տակ, ապահով վայրերում, ուր չկան ձկնկիթը խժռող գիշատիչներ, չկան թակարդներ եւ ուռկաններ, չկան ձկնորսների նենգ փայլախածները, որոնք եւ գրաւում են իրենց ոսկեշող փայլով, եւ անխղճօրէն խրւում կոկորդը... Կը ծնուեն այդ աւազաններում միլիոնաւոր ձկնիկներ եւ ահ չեն ունենայ ձկնկուլներից, որորներից, չեն կրի այն սարսափները որին ենթակայ է իւրաքանչիւր վայրենի արարած բնութեան մէջ: Ո՞նց չսարսափին, խկի հաշիւ կա՞յ նրանց թշնամիներին, նոյնիսկ իրենք՝ ձկները կլանում են նրանց: Բա գորտերը, բա ջրամեկտները, բա ընտանի ու վայրենի բադերը. բա... ո՞ր մէկը թուեմ, հասնողը խճռում է այդ անճարակ արարածներին. ո՞ւմ ախորժելի չէ այդ ձրի ու թարմ «խաւիարը»:

Դրա համար էլ մայր ձուկը հազարներով ձկնկիթ է թափում, որպէսզի այդ — քանից գոնէ մի քանիսը ազատուեն, մեծանան:

Ուրիշ է այստեղ, մարդու կառուցած արհեստական աւազաններում: Այստեղ ծնուած ձկնիկները կը կերակրուեն, մարդու հոգատար ձեռքերով կ'աճեն, կ'ամրանան այնքան, որ կարող կը լինեն գլուխ պահել գոյութեան կռւում: Եւ այն ժամանակ իր մայր լիճը նորից իր գիրկը կ'առնի իր զաւակներին:

Երբ մտովին պատկերացրի այս բոլորը, իսկոյն մեղմացաւ զայրոյթս այն մարդկանց դէմ, ովքեր այնպէս անխղճաբար գերեվարում են պտուղ տուող մայրերին: Այդ մայրերն արդէն դատապարտուած էին: Բայց չէ՞ որ նրանց մայրական բնազդը ամէն օր, ամէն ժամ թելադրում է թէկուզ զոհ գնալ՝ միայն թէ փրկուեն իրենց զաւակները, միայն թէ կուլ չգնան բնութեան մէջ տեղի ունեցող գոյութեան կռւին: Ուրեմն եւ երանի տակառների մէջ գերի գնացող այն մայրերին, նրանց մուրազը կատարուած է. ոչ մի տեղ նրանց սերունդն այնպէս ապահով չէ, ինչպէս մեր մարդու հոգատար ձեռքի տակ:

ՎԱԽՏԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

(8 եւ վերջ)

Օշական, իր «Երր պատանի էն» շարքով, որուն էմաններըը քիչ անգամ տրուած են իր գրականութեան։ Միեւնոյն ատեն մեր գրական յուշերով խառն այդ պատմուածքին մէջ կը տեսնենք որ Սիրաք իր վրայ կ'առնէ իր ընկերոջ, Ստեփանիկի գողութեան մէկ յանցանքը, մինչեւ այն օրը, որ Ստեփանիկ արկածով մը ջուրը կ'իյնայ եւ գինքը կ'ազատէ Սիրաք։ Բայց Ստեփանիկ, պաշտպանութեան հետեւանքով ծանրապէս կը հիւանդանայ եւ հակառակ տրուած բժշկական խնամքին, կը մեռնի, նախապէս խոստովանելով իր գողութեան յանցանքը, որուն համար բարոյապէս եւ ֆիզիքապէս այնքան տառապած էր Սիրաք։ Պատմուածքին մէջ ուրիշ տիպարներ են նաեւ ուսուցիչներ Գասպարեան, Պարոնիկ Միրզա Ֆէյզուլլահ եւ ուրիշներ։

«Օրէնք» պատմուածքին մէջ երեք գլխաւոր դէմքերը յաջող տրուած են։ Զար - մալան գաւառի եւ շրջականներուն տէր բարոնը, Սիրակենց Խաչիկն ու Թոնթոյենց Միսաքը։ Մասնաւոր շահեկանութեամբ կը կարդացուի վերջին երկուքին նոյն օրուան Հարսանիքի եւ Հարսանեկան թափօրի նկարագրութիւնը։ Բայց պատմուածքի կը փոխուի։ Երբ ամուսնութեան իրենց ընտրելիները, հարսները կը փոխուին եւ «զոր Աստուած զուգեաց, մարդ մի մեկնեսցէ» եկեղեցական օրէնքին պատճառով, չեն կրնար լուծել այդ հարցը, այնպէս որ Խաչիկին թեկնածուն Միսաքին եւ վերջինին ալ Խաչիկին կ'անցնի եւ այդպէս մինչեւ մահ կը մնան, պատժուելով «Մարդու օրէնքներ»ուն։ Ինչ բառով որակել այդ ժամանակուան բարքերը, նոյնիսկ ամէնէն անկարելի նկատուող եւ յետամնաց մէկ գիւղին մէջ։

Կեանքէն փրցուած ամէն մէկ էջին մէջ զանազան դասակարգերու ներկայացուցիչները կան։ Ինչպէս «Ջենտլմենութեան» մէջ մեծահարուստ վաճառական Թադէոս Մանդասարեան, «Արշալոյս» եւ «Փարոս» զոյգ թերթերու խմբագիրները, որոնցմէ մէկուն պաշտպանութիւնը վաճառած է, եւ միւսին քննադատութեան առարկայ եղած։ Բայց երկուքին ալ, կը-ռակին համաձայն, զումարներ կը սահմանուին, եւ հակառակորդ Վահրամեան ալ իր «Ջենթլմենութեան» ապացոյցը կու տայ դամբանական մը խօսելով, երբ կենդանութեանը «կեղտի, մուրի եւ զարշանքի» մէջ ապրող «նորոգ հանգուցեալ»ը փառաբանութեան կ'արժանանայ։

«Թշնամիները» նոյն շարքէն ձգձգուած պատմուածք մըն է, գրուած 1906-ին, 51 տարի առաջ։ Հեղինակը քանի՞ տարեկան կրնայ եղած ըլլալ։

Կարգ մը պատմուածքներու մէջ հեղինակին ոճը գաւեշտական կը դառնայ, ինչպէս «Հակացոյց»ին, նաեւ «Օրէնք»ին մէջ։ Այդ գիծը շատ քիչերն ունին գրականօրէն, ինչ որ մեծ ու տաղանդաւոր գրագէտներու յատկանիշներէն ըն - դունուած է միշտ։ Հր. Ֆալեան կրնայ զարգացնել այդ գիծը, եթէ միեւնոյն ատեն անկարեւոր մանրամասնութիւննե - րով խճողելէ զգուշանայ իր գործութիւնը։ Մանաւանդ պէտք է խնամէ իր լեզուն, որ արեւելահայ բարբառին անյաջող մէկ նմոյշն է, տեսակ մը խառնուրդ գեղջկական, գաւառական եւ ժողովրդական բարբառներուն, որոնք գիրար կը հալածեն զարնելով ինքնատիպ ըլլալէ։ Իսկ «Ինչո՞ւ էին մեռնում մարդիկ» խորագրով պատմուածքին բովանդակութիւնն ալ իր վերնագրին չի համապատասխաներ։ Ընտանիքի մը հայրը մանչ զաւկի ծնունդին կը սպասէ եւ իրարու ետեւէ վեց աղջիկներ կը ծնին։ Միայն վերջինը մանչ զաւակ մըն է, գրքին հեղինակը։ Մեծ հայրն է պատմողը եւ «Անհետացող դարաշրջան»ի շարքէն առնուած է։

Եզրակացնե՞նք թէ մատնանշուած բացասական թերութիւններէն անկախաբար, հատորը վաւերական մըն է, եւ յուսալի է որ միւս հատորներուն առթիւ, նկատի կ'առնուին մեր դիտողութիւնները։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄԱՅԱ ՓԼԻՑԵՍՔԱՅԱ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՅ ԱՍՏՂԸ

Քանի մը շաբաթ է ամբողջ Փարիզը հմայուած է, ծագումով Հայ, խորհրդային այս արուեստագիտուհիին պարելով։

Բոլոր թերթերը միաձայնութեամբ ներբողական տողեր կը նուիրեն Մայա Փլիցեսքայայի նուրբ արուեստին, ճշգրտութեան եւ շարժուձեւերու համաչափութեան։ «Ինչ որ կը սիրեմ իր մէջ այն է որ պարելու իր ուրախութիւնը ցոյց կու տայ ոչ միայն հո՛ս, այլեւ հո՛ս ...» կ'ըսէ Ռուտոլֆ Նուրեէվ, մատը դընելով բերնին Ա. «հոսին» վրայ, եւ ամբողջ ձեռքը կուրծքին վրայ, երկրորդ «հոս»ին համար։

Այս տողերով կը սկսի Էքսփրէսի քրոնիկագիրը, որ կ'աւելցնէ «քսան տարիէ ի վեր, այս Հայուհին կ'իշխէ պարարուեստին վրայ, այսինքն ամբողջ Ռուսաստանի վրայ»։

36 տարեկանին, Փլիցեսքայա կը մարմնաւորէ պարուհին — կին, ծաղկած ամենայն վեհութեամբ։ Իր աքումները բազմաթիւ են․ — բարակ սրունքներ, ճըկուն թեւեր, որսորդուհիի վիզ մը, փայլող երկար աչքեր, ուղիղ քիթ մը։ Եւ Ֆրիսթին տը Ռիվուար կը գործածէ ֆըրանսական չքեղ բառամթերքի բոլոր կարելիութիւնները «գծելու» համար Մայա Փլիցեսքայայի մարմինը, ինչպէս նկարիչը պիտի գծէր իր վրձինով։

Բոլոր թերթերուն մէջ, կը յիշուի ինչ որ ինք պարուհին յիշեցուցած է բոլորին որ Հայ է ծագումով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԻՆՔՆՈՒՍ ՆԿԱՐԻՉԸ՝ ԱԹՈՅԵԱՆ

Յարութիւն Աթոյեան մասնագիտութեամբ ընագէտ էր եւ երկար տարիներ կը դասաւանդէր Երեւանի համալսարանին մէջ, ուր վարիչն ու սիրուած դասախօսն էր ռատիօէլեկտրոնիկի եւ ատտանումներու ամպիոնին։

Ազատ ժամերուն կը զբաղէր նկարչութեամբ։ Մանուկ հասակէն սիրելով նըկարչութիւնը եւ երեւան բերելով ընդունակութիւններ, Յ. Աթոյեան (1907 - 1958) մինչեւ իր կեանքին վերջը սիրով կը նկարէր պատկերներ, որոնցմէ մօտ յիսուն գործեր ներկայացուցան իր մահուընէն ետք։

Յ. Աթոյեանի գործերը կը պատկերացնեն Հայրենի բնութեան տեսարաններ, մեծ մասամբ Սեւանայ լիճը, Լոռին, Ստեփանաւանը, Փամբակի եւ այլ տեղերու կանաչաւէտ սարերը, քարքարոտ ճամբաները, խոր ձորերը, դաշտերը, Արարատ լեռը, Երեւանը եւ վերջապէս Սեւ ծովը, որոնք իրենց ինքնատիպութեամբ եւ գունագեղութեամբ կը գըրաւեն դիտողին ուշադրութիւնը։

Ինքնուս նկարիչը կը սիրէ ընդգծել բընութեան տարրերը՝ ծառ, քար եւն., իրենց բնական գիծերով, տեսակ մը բարեխիղճ վերարտադրութիւն, անշուշտ անոնց մէջ դնելով վեհութիւն եւ հանդիսաւորութիւն, որոնք աւելի բովանդակալից եւ ներգործօն կը դարձնեն իր նկարները։ Այդպիսիներէն են օրինակ «Լոռու ձորում», «Սեւան» նկարները։ Շատ քընքուշ, մեղմ եւ միպապաշտական շունչով նկարուած է «Հրազդանի ափին» խաղանկարը, որ կարգ մը ուրիշ նկարներու հետ քանի մը անգամ ներկայացուած է ցուցահանդէսներու մէջ։

Յ. Աթոյեան նկարած է նաեւ նաթիւրմորթներ, որոնք աչքի կը զարնեն իրենց նմանութեամբ եւ արտայայտելու կարողութեամբ։ Նկարիչ Աթոյեան նկարած է նաեւ կենդանային նիւթերով նկարներ, «Այծկատես», «Հարսանիք», «Կոխ», որոնք կը պատկերացնեն Շիրակցիներու կենցաղը եւ սովորութիւնները։

Իր այդ գործերուն մէջ եւ յատկապէս ընանկարներուն մէջ ի յայտ կը բերէ նկարիչի անհատականութիւն, իւրայատուկ «ոճ»։

Աւելի քան երեսուն տարուան մանկավարժական եւ դասախօսական գործունէութեան ընթացքին հասցուցած է բնագէտներու, թուաբանագէտներու եւ ճարտարագէտներու կարեւոր հոյլ մը, որոնք այժմ հանրօգուտ գործերու լծուած են, զանազան ասպարէզներու մէջ։

Յարութիւն Աթոյեան միաժամանակ գրած է աւելի քան 18 գիտական յօդուածներ բնագիտութեան եւ ելեկտրոնիքի զանազան խնդիրներուն վերաբերեալ, ինչպէս նաեւ գրած է գիրքեր, որոնցմէ առանձնապէս հետաքրքրական են «Արտաքին գործօնների ազդեցութեան տակ որոշակի էֆեկների մասին, որոնք առաջանում են ուժեղ էլեկտրոլիտներում» եւ «մի քանի սինթետիկ կիսահաղորդիչների ստացման եւ հետազօտման եղանակների մասին» ուսումնասիրութիւնները։ Կարդացած է զեկուցումներ գիտական խորհրդաժողովներու կամ նիստերու մէջ, որոնցմէ ամէնէն ուշագրաւը համադրական (սինթեթիկ) կիսահաղորդիչներու ուսումնասիրութեան բնագաւառին մէջ իր կատարած հետազօտութեան արդիւնքներու մասին կարդացածն է, Մոսկուայի միջազգային առաջին գիտական խորհրդաժողովին մէջ։ Երեւանի համալսարանի փրոֆէսէօրներէն Անժուրի հետ Աթոյեան մշակած է ելեկտրակայաններուն համար փորուած փապուղիներու ճնշումները չափելու նոր մեթոտ մը, որուն հիման վրայ այժմ կը շինուին համապատասխան տոկունութեամբ պատեր եւ յենարաններ։

Այս եւ բազմաթիւ այլ հանրօգուտ աշխատանքները կը վկայեն, որ Յարութիւն Աթոյեան եղած է ունեւոր եւ լայն հետաքրքրութիւններ ունեցող անձնաւորութիւն մը։ Կրցած է համադրել մանկավարժական, գիտահետազօտական աշխատանքները իր գեղարուեստական - նկարչական հետաքրքրութիւններուն հետ, այս ձեւով իր համեստ լուման բերած է հայկական մշակոյթին։

Մ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ
եւ Ն. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

×

ՄԷԿ ԺԱՄԷՆ ԵՐԵՒԱՆԷՆ - ՊԱՔՈՒ

Արդիական օդանաւերով մէկ ժամ պիտի տեւէ այսուհետեւ Երեւանէն - Պաքու ճամբորդութիւնը։ Շաբաթը երեք թռիչք տեղի պիտի ունենայ։ Երկուշաբթի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ։

ՇՐՋՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ոսկեվազ գիւղին մէջ բացուեցաւ նկարիչներու միութեան շրջուն ցուցահանդէսը, մօտ յիսուն նկարներով։

ՍԱՌՆՈՐԱԿ ՋՈՒՐ

Ղալաջան, որ Նոյեմբերեան շրջանի մեծ գիւղերէն է, աւելի քան վեց հարիւր ընտանիքներով, գրեթէ զուրկ էր խմելու ջուրէ։ Բարեբախտաբար, գիւղացիները իրենք մտածեցին եւ յաջողեցան գիւղ բերել շրջակայ աղբիւրներու սառնորակ ջուրը։ Փողոցներուն մէջ դրած են 16 ծորակներ։ Ջուր ստացած են նաեւ գիւղին հիւանդանոցը եւ դպրոցը։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նկարիչ Ռիչար Ժերանեան իր գործերը կը ցուցադրէ Նոյեմբեր 2էն 30, Ժընեւի Կանծոնի կալրիին մէջ (3 Րիւ տը լա Քոնֆետերասիոն)։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (17)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ
ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Վանական ու Պատրիկ աղա տխուր խոստովանութիւններ կ'ընէին իրարու, երբոր Ջէքի մօտեցաւ անոնց ու մտերմական ձայնով մը մրմնջեց.

— Խօճա, վերատեսուչը քեզ կ'ուզէ։

Վանական ձեռքէն վար դրաւ մուրճը, կապոյտ ասպարէն ու բաձկոնը փոշիներէ թօթուեց ու պաշտօնեային հետեւեցաւ։ Ջէքի պաշտօնատունը մտաւ, ուր կը գտնուէր Լութֆի աղա։

— Մտիր ներս, ըսաւ Ջէքի կամաց ձայնով մը։

Վանական ներս գնաց։

Լութֆի աղա նստած էր սեղանին վրայ ու զբաղած էր տեղեկագիր մը պատրաստելով։

Վանական անխօսուն կերպով ձեռքերը կուրծքին մօտ ծալեց ու սպասեց։

Քիչ յետոյ Լութֆի աղա վեր առաւ իր գլուխը... ուշադիր նայուածք մը նետեց Վանականին վրայ ու հարցուց.

— Գո՞հ ես վիճակէդ, Խօճա։

— Ե՞ս, դողդղաց Վանական։

— Այո, դուն։

Վանական աչքերը կուրծքին վրայ կախեց ու վշտաբեկ ձայնով մը թօթվեց։

— Ո՞հ բարի տէրս, ի՞նչպէս կրնամ գոհ ըլլալ վիճակէս։

— Ըսել կ'ուզեմ թէ պահնորդներէն զանգատ մը ունի՞ս, վրայ բերաւ Լութֆի աղա։

— Պահնորդներուդ դէմ ոեւէ զանգատ մը չունիմ։ Իմ տառապանքը միմիայն սա բերդին պարիսպն է... ան է որ ամբողջ կեանքիս դժոխքն եղած է...։

— Եթէ պարիսպը չըլլար, պիտի ուզէի՞ր փախչիլ։

— Վայրկեան մը չէի մնար, պարոն թիապարտ։

Չէ՞ որ օրէնքը ոտնակոխ պիտի ըլլար տաանկով։

— Իրաւ է... բայց օրէնքը չէ որ հոս բերաւ զիս, այլ մարդկային կամայականութիւնը։

Լութֆի աղա առանց վիրաւորուելու մտիկ կ'ընէր, թիապարտի մը խօսքերուն, որոնք դառն էին ու տխուր։

— Ոչ Խօճա, ես չեմ հաւատար որ դուն փախչելու միտք ունենաս, տարկեց Լութֆի աղա։

Վանական ժպտեցաւ... բայց այդ ժըպիտը մթնեցաւ իր կերպարանքին վրայ, ինչպէս մթին ամպ մը որ կ'իջնէ աղետաւոր վիհի մը վրայ։

Այդ պահուն ներս մտաւ Տէրվիշը։

— Բարով, Տէրվիշս, բարով... մըրմնջեց Լութֆի աղա անուշութեամբ մը, ո՞ւր մնացիր երկու շաբաթէ ի վեր։ Կարօտցուցիր զիս։

Տէրվիշը, մէկէն ի մէկ յուզուած վիճակի մը մէջ, չկրցաւ պատասխանել։ Աչքը Վանականին վրայ նետեց... ու ամբողջ մարմնովը սարսռաց։

— Նստիր, Տէրվիշս, նկատել տուաւ Լութֆի աղա։ Ինչո՞ւ համար զարմանքով կը նայիս։

— Արդեօք յանցապա՞րտ մըն է, հարցուց Տէրվիշը մորմոքուած ձայնով մը։

— Ո՞վ։

— Սա երիտասարդը։

Եթէ յանցապարտ մը չըլլայ ի՞նչ գործ ունի այս թիարանին մէջ Տէրվիշս։

— Չէ՞ որ անցեալները կ'ըսէիր թէ ամէնէն սիրած մարդս է սա թիապարտը։

— Այս դարձեալ կ'ըսեմ։ Եւ շարունակ լաւ աչքով նայած եմ բարի ու հնազանդ եղող թիապարտներուս վրայ։

Տէրվիշը խորհրդաւոր նայուածք մը նետեց Վանականի աչքերուն մէջ... այդ նայուածքը ճառագայթի մը պէս անցաւ անոր էութենէն։

— Սիրելի Տէրվիշս, շարունակեց Լութֆի աղա։ Դուն մարդկութեան առաքեալն ես, ըսէ նայիմ՝ ի՞նչ է մեր Խօճային ճակատագիրը ... շատ յուսահատ կ'երեւի։

Տէրվիշը դողդղաց... գալարուեցաւ... ու ցնցուած վիճակի մը մէջ գետինը փռուեցաւ։

Վանական երկիւղով մը մէկ կողմ քաշուեցաւ ու հազիւ կրցաւ իր հոգւոյն ճիչը խեղդել։

Տէրվիշը տախտակամածին վրայ տարածուած, փրփուրը բերնին մէջ լեցուած ու աչքերը մեռելի մը պէս ամուր կերպով մը փակած՝ պահ մը գալարեցաւ... յետոյ սկսաւ խօսիլ այսպէս.

«Խեղճ թիապարտ, յիշէ որ Աստուած քու քայլերդ կ'առաջնորդէ...։

«Յիշէ որ կախաղանէն ինչուան թիարանն եկար...։

«Յիշէ որ տառաքինի մարդու մը հանդիպեցար...։

«Մի յուսահատիր, աներեւոյթ ձեռք մը կայ մութին մէջ որ քու երջանկութիւնդ կը պատրաստէ։

«Օհ, այո, դուն զոհն եղար բռնակալներու...։

«Ճակատագիրդ սեւ ամպը պիտի փարատի շուտով...։

(Շար.)

ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Յառաջի վարչութիւնը ջերմապէս կը խնդրէ իր յաճախորդներէն որ հեռաձայնով ազդ. չտան :

Թիւրիմացութեանց եւ ժամավաճառութեանց առաջքն առնելու համար, վարչութիւնը միայն ԳՐԱՒՈՐ ազդեր կ՚ընդունի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկուն, Րիւ տիւ Նուառի սրահը :

×

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին :
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 22ին :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ Հ. Յ. Դ. Օրը կը տօնուի Հոկտեմբեր 28ին, Շաբաթ գիշեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, «Ալհամպրա»ի սրահներուն մէջ, աննախընթաց պատրաստութեամբ :

×

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ :

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը տեղի կ՚ունենայ ամէն Հինգշաբթի ժամը 14էն 16, Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԾԱԽՈՒ Է

Փավիյօն մը, երեք սենեակ, մեծ խոհանոց, ամէն յարմարութիւն, բակին մէջ հանկառով : Դիմել կէս օրէ վերջերը.—

MORISI
18, Rue des Bleuets, Alfortville

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն կը տօնէ «Հ. Յ. Դ. Օր»ը Կիրակի, 22 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, (Րիւ տը լա Տէֆանս) :

Աւանդական ճաշով :
Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱՆԵԱՆ
Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով :

Ճաշագին 10 Ն. Ֆ.

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ՚ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 18ԻՆ

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋԻՆ

Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

ՋՐՈՅՑ

Սէն – Ժոն Փերսի (Նոպելեան մրցանակ)
Հայր Ներսէս Ակինեանի
Անտրէ Ռուսոյի
Կոստան Զարեանի
Սիմոն Վրացեանի հետ

Շատ հետաքրքրական հատոր մը զոր պիտի կարդաք հաճոյքով :

Ստանալու համար դիմել Փարիզի հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G. POLADIAN
53, Avenue de St-Julien
Marseille - 12e

Գին՝ Թղթակազմ 5 Ն. Ֆ.,
Լաթակազմ 7.50 Ն. Ֆ. :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը :

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ
ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԵՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առ աջնորդութեամբ ՏԵՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի :

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZի պարախումբը, մասնակցութեամբ Փալլիթոյի եւ իր ընկերներուն :

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղաններ հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը : ՓՐՕվանս 77-73

ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախսերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e
(PRÈS DE LA GARE DU NORD)
Téléphone : TRU. 27-70

FOURRURES
ROGER YOPIAN

84, Boulevard de Stalingrad
CHOISY-LE-ROI (Seine)

Neuf et Réparation **Prix Intéressants**

Autobus
183 de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Dr. Roux

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 17 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 17 OCTOBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9231 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5032

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԺԲ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԲԱՑՈՒԵՑԱՒ

—o—

Բազման նիւթէն եաք, որ տեղի կ'ունենայ Երեքշաբթի առաւօտ, Արեւմտեան լրագրողները դուրս կը ձգուին համագումարէն եւ ներսը կը մնան քանի մը հազար պատգամաւորներ եւ խորհրդային ու արտասահմանեան համայնավար թղթակիցները։

Համագումարը որ կուսակցութեան գերագոյն ժողովն է պէտք է հաւաքուի ամէն չորս տարին, ըստ կանոնագրի։ Իրականին մէջ, 16 տարուան ընթացքին (1939էն 1956) երեք անգամ հաւաքուած է միայն եւ մէկ անգամ արտակարգ նիստ՝ Եօթնամեայ ծրագրին նուիրուած։

Սթալինեան շրջանին կուսակցութիւնը նախայ կարեւորութիւն մը ունէր զոր Խրուշչեւ կարգ մը մաքրագործումներով փորձեց նսեմացնել, ամէնէն առաջ չէզոքացնելով «հակակուսակցական» խմբակը։

Պատգամաւորները կ'ընտրուին գաղտնի քուէարկութեամբ, երկու հազար քուէարկող մէկ պատգամաւոր կրնայ ընտրել, նախորդ համագումարը 1400 պատգամաւոր ունէր (1956), այս համագումարին պատգամաւորներուն թիւը մօտաւորապէս 450 կրնայ ըլլալ, առանց հաշուելու հրաւիրեալները եւ խորհրդակցական ձայնով ներկայ եղողները։

Վերջին համագումարին, 1956, 1400 պատգամաւորներու վրայ, Ռուսիոյ Դաշնակցային Հանրապետութիւնը 900 պատգամաւորներով կը ներկայանար, Ուքրանիա՝ 192, Ղազախստան՝ 50, Վրաստան՝ 38, Բելոռուսիա՝ 33, Ուզբեկիստան՝ 30, Ազրբէյջան՝ 26, Պալթեան հանրապետութիւններ՝ 27։

Այս համագումարին ընթացքին Խրուշչեւ երկու ճառ պիտի արտասանէ։ Առաջինը կուսակցութեան գործունէութեան տեղեկագիրը պիտի կարդայ, զոր Կեդրոնական Կոմիտէն վաւերացուց առօր։ Հաւանական է նաեւ որ այս առիթով Խրուշչեւ խօսի միջազգային հարցերու մասին։ Բայց հաւանական չի նկատուիր որ այդ ընէ, համագումարին բացումը։ Խրուշչեւի տեղեկագրին պիտի յաջորդէ Կոզլովի տեղեկագիրը որ մեծ կարեւորութիւն չունի միջազգային կարգերու համար։

Յաջորդ չորսաբթի, պատգամաւորները պիտի լսեն կուսակցութեան ծրագիրը որ հրապարակուեցաւ Յուլիս 30ին եւ որուն համաձայն իր առնենք։ Ռսկեղար խորհրդային քաղաքացիութեան, յետագայ տարիներու ընթացքին։ Ծրագիրը կը նախատեսէ, քան տասնեակ ընթացքին, ընկերվարութենէ (կոմունիզմի իրագործուած) համայնավարութեան անցնիլ։

Երրորդ անգամն է որ համայնավարութեան մէջ տեղ կը նետուի։ 1903ին, առաջին ծրագիրը ցարականութեան տապալումը կը նախատեսէր, 1919ին Լենինի ծրագիրը ընկերվարութեան ճամբան կը հարթէր, 1952ին է որ նոր ծրագիրը պատրաստող յանձնախումբ մը նշանակուեցաւ։

Այս համագումարին, ինչպէս նաեւ 81 համայնավար կուսակցութիւններու համագումարին, հիմնական սկզբունքը պիտի ըլլայ, անտարակոյս, խաղաղ համակեցութիւնը։ Կը չեշտուի «խաղաղ համակեցութեան» տարբերակային անհրաժեշտութիւնը, դրամատէր բոլոր երկիրներու հետ յարաբերութեանց ամրապնդման ... գումը, խաղաղութիւնը ապահովելու համար, բայց նոյն ատեն, կը զգուշացնէ յարձակողներու եւ պատերազմասէրներու դէմ»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐԷՆ ՓԱԽՉԻ՞Լ ԿԸ ՓՈՐՁԵՆ

—o—

Ֆրանսական ձայնասփիւռը եւ մամուլը արձագանգ կը հանդիսանան լուրի մը զոր հրատարակած է Կոմսոմոլսկայա Փրաւտան, անցեալ Շաբաթ օր եւ որ կը պատմէ օդանաւային «առեւանգում»ի մը եղերական ոդիսականը։ Խորհրդային թերթը կը գրէ թէ երեք Հայեր որոնք Սեպտեմբեր 10ին, օդանաւ նստած էին Երեւանէն դէպի Եղէգնաձոր (Թրքական սահմանին մօտ) յարձակեցան օդանաւորդին վրայ, 27 տարեկան Լոտի Պաքլիչինեան (?) եւ գաշոյնի քանի մը հարուածներ կուտան ուսին, կոնակին, կուրծքին։ Օդանաւորդը անմիջապէս կը հասկնայ, կը գրէ Կոմսոմոլսկայա Փրաւտա որ աւազակներ են, որոնք կ'ուզեն սահմանը անցնիլ։ Պաչլիքինեան, վիրաւորուած, յուսահատութեամբ կը նկատէ թէ անոնցմէ մէկը օդանաւը վարել գիտէ բայց «աւազակը» չի կրնար տէր կենալ գործիքին, մահուան սպառնալիքի տակ, ղեկը կրկին բուն օդանաւորդին կը յանձնէ՝ «Եթէ խաղ մը խաղաս, մեռած ես»։ Օդանաւորդը սակայն, ցաւը մոռցած, դէպի երկիր կը խոյանայ։ Օդանաւորդին վերջին մտածումը կ'ըլլայ «չեն կրնար խոյս տալ»։ «Աւազակները որ լաւ հաշուած էին իրենց ընելիքը մէկ բան մոռցած էին, կը գրէ խորհրդային թերթը՝ խորհրդային քաղաքացիի մը համար, Կոմսոմոլի մը համար (երիտասարդ համայնավար) պարտականութիւնը եւ հայրենիքի սէրը աւելի կ'արժեն քան կեանքը»։ «Աւազակներէն» մէկը մեռած է, միւս երկուքը ձերբակալուած են, օդանաւորդը խոր վէրքեր ունի, ազատած է եւ չքանչան ստացած իր հերոսութեան համար։

Այսպէս կը գրէ խորհրդային թերթը։ «Ֆրանս–Սուար» կը կարծէ թէ այս երեք Հայերը (օդանաւը փոքր օդանաւ մըն է եւ միայն այդ երեք հոգին ունէր իբրեւ ճամբորդ), փորձած են փախչիլ Հայաստանէն եւ կը յիշէ, այդ առթիւ 1947ի ներգաղթը բացատրելով թէ բազմաթիւ «Ռուսահայեր որոնք մեծ մասով Ֆրանսայի հարաւ–արեւմուտքը կ'ապրէին, Խորհրդ. Միութիւն վերադարձած էին եւ անկէ ի վեր քանիցս փափաք յայտնած Ֆրանսա վերադառնալու»։

«Ֆրանս–Սուար» չի ճշդեր թէ «հարաւ–արեւմուտքի» ո՞ր քաղաքները կ'ապրէին այդ քանի մը հազար «Ռուսահայերը» որոնք հայրենիք վերադարձան։

ԱՆԳԱՐԱ

ՀԱՅԵՐԸ ՉԷ ՅԱՂԹԱԿԱՆԸ

—o—

Թուրքիոյ վերջնական արդիւնքները ցարդ յայտնի չեն, բայց առաջին տպաւորութիւնն այն է թէ օրուան յաղթականը՝ Հալքը չէ (Իսմէթ Ինէօնիւ) այլ կիսամիլիտարայի «արդարութեան կուսակցութիւնը»։ Այս կուսակցութիւնը ընտրութեանց ներկայացաւ իբրեւ Ատնան Մէնտերէսի դեմոկրատ կուսակցութեան յաջորդը։ «Ֆիկառօ» կը գրէ թէ մոռնալով 1955ի հակա–յոյն եղերական դէպքերը, փոքրամասնութիւնները (յոյն, հայ եւ հրեայ) «արդարութեան կուսակցութեան» համար քուէարկած են մերժելով իրենց ձայնը տալ Իսմէթ Ինէօնիւի։

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

—o—

ԸՆՏՐՈՒԱԾ 88 ՁԱՅՆԻ ՎՐԱՅ 87 ՔՈՒԷՐՈՎ

Ինչպէս գրած էինք, ըստ հրահանգին՝ զոր հրատարակեցինք, Չորեքշաբթի գումարուեցաւ Թուրքիոյ Հայոց Պատր. ժողովը։ Օրակարգ՝ Կրօնական Ժողովի անդամներու ընտրութիւն, յետոյ Պատրիարքի ընտրութիւն։

Չորեքշաբթի առաւօտ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ (Գում–Գափու) հաւաքուեցան պատգամաւորները։ Բացումը կատարեց ժամը 10·30ին Արամ քհնյ. Պասմաճեան, որ պատրիարքական փոխանորդ կը մնայ երկար տարիներէ ի վեր։

Արամ քահանայ յայտնեց թէ ուզած են տեղապահ մը ընտրել վախճանեալ պատրիարքին մահուան քառասունքին, բայց պատրիարքական ընտրութեան յանձնախումբը յարմար դատած է փութացնել օրինական ձեւակերպութիւնները եւ ուղղակի ընտրել նոր պատրիարքը։ Այդ առթիւ ընտրուած է եօթը հոգինոց նախաձեռնարկ մարմին մը, որ եօթը կրօնաւորներու հետ միասնաբար կատարեց պաշտօնական դիմումները։

Յետոյ ճշդուեցան պատգամաւորները, 88 հոգի աշխարհական եւ եկեղեցական։ Կազմուեցաւ քուէհամարի յանձնախումբ մը։

Կէս–օրէն ետքը ժողովը անցաւ օրակարգին առաջին խնդրոյն, կրօնական ժողովի ընտրութեան։

Պատրիարքական փոխանորդը յայտնեց թէ Պոլսոյ քահանաներուն թիւն է 32։ Երեքը, Էմմանուէլ, Պարգեւ եւ Յուսիկ քահանաները հանգստեան կոչուած են, իսկ Յակոբոս եւ Մամիկոն քահանաները դեռ երկու տարի առաջ ձեռնադրուած ըլլալով չեն կրնար ընտրելի համարուիլ։ Հետեւաբար ընտրելի կը մնան մնացեալ 27 քահանաները։

Կրօն. ժողովի ընտրութիւնը տուաւ հետեւեալ արդիւնքը.— Անդամ են Սահակ Ծ. վրդ. Փափազեան, Շահան Ծ. վրդ. Սվաճեան, Դաւիթ քհնյ. Երէցեան, Անանիա քհնյ. Պալեան, Թէոդորոս քհնյ. Ֆըչըճեան, Իսահակ քհնյ. Մէրտէնկեան, Մովսէս քհնյ. Գալէնտէրեան, Գառնիկ քհնյ. Գամչեան, Յարութիւն քհնյ. Հալաճեան։

Յետոյ տեղի ունեցաւ վիճաբանութիւն մը, կրօն. ժողովին պաշտօնավարութեան շրջանը երկուքէն չորսի բարձրացնելու համար, բայց որոշուեցաւ պահել աւանդութիւնը։

Ժամը 4·30ին, անցան օրակարգին երկրորդ խնդրոյն, — պատրիարքին ընտրութեան։ Հնդամուն ցանկէն հեռագրով հրաժարած էին Մամբրէ Արք. (Գահիրէ) եւ Տիրան Արք. (Ամերիկա)։

Ձեռնարկուելով ընտրութեան, ներկայ 88 ժողովականներէն 87 հոգի իրենց քուէն տուին Շնորհք Եպ. Գալուստեանի, — մէկ քուէ առած Սիոն Արք. (Ամերիկա)։

Ժողովին կողմէ, Պատր. փոխանորդ Արամ քհնյ., Պատգմ. ժողովի երիցագոյն անդամ Կ. Աբրահամեան, Մայր Եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը եւ մէկ քանի պատգամաւորներ բարձրացան պատրիարքարան, ընտրութեան արդիւնքը հաղորդելու համար Շնորհք եպիսկոպոսին։

Շնորհք եպիսկոպոս Մայր Տաճար իջաւ ընկերակցութեամբ Շահան Ծ. վրդ. Սվաճեանի, Արամ քհնյ. Պասմաճեանի եւ պատգամաւորներու՝ մինչ կը ղօղանջէին եկեղեցիին զանգակները։

Տաճարին դուռը Շնորհք եպ. դիմաւորուեցաւ Ուրախ Լերի երգեցողութեամբ։ Նորընտիր պատրիարքը բարձրացաւ եպիսկոպոսական աթոռ։ Պատգմ. ժողովի ատենապետ Կ. Ղազարեան արտասանեց ուղերձ մը, ի մէջ այլոց յայտնելով որ վախճանեալ պատրիարքին փափաքն էր իրեն յաջորդ ընտրել Շնորհք եպիսկոպոսը, — այսօր Թուրքիոյ հայ ժողովուրդը կը նուիրագործէ Գարեգին Պատրիարքի փափաքը։

Նորընտիր պատրիարքը շնորհակալութիւն յայտնեց եւ ըսաւ թէ «Պատրիարքական Աթոռին Թափուր մնացած քառամսեայ շրջանը անցաւ խիստ բնականոն պայմաններու մէջ, ատիկա կը պարտինք կառավարութեան, նախագահ Կիւրսէլի, հայ մամուլին, բայց մեծագոյն պատիւը կ'իյնայ ժողովուրդին, որ թոյլ չտուաւ որ ջուրերը պղտորին։ (ԽՄԲ.— Ի՞նչ կը նշանակեն այս վերջին խօսքերը, չենք հասկնար)։

Յետոյ Նորընտիր պատրիարքը փափաք յայտնեց որ «մեծ եւ փառաւոր երկրին հայրենակիցը դառնայ ինք» (հպատակութեան խնդիր)։ «Ի հօրէ եւ ի ծնունդէ իրաւունքս է այդ, եւ եթէ կամքէ անկախ պատճառներով հեռացած եմ աստէ՝ իմ սիրտը միշտ մնացած է իմ գիւղիս եւ ժողովուրդիս հետ»։

Ընտրութիւնը հեռագրուեցաւ Էջմիածին եւ Անգարա։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՕԼ ՌԱՄԱՏԻԷ, նախկին նախարար, նախկին վարչապետ, մեռաւ առջի օր բուժարանի մը մէջ, ուր փոխադրուած էր վերջերս։ Ծնած 1888ին, Ռամատիէ երեսփոխան ընտրուած էր 1928ին, մաս կը կազմէր այն 80 երեսփոխաններուն, որոնք մերժեցին բացարձակ իրաւասութիւններ տալ մարեշալ Փեթէնի, 1940ին։ Հին ընկերվարական, Ռամատիէի մահը սուգի կը մատնէ իր կուսակցութիւնը ինչպէս յայտնեց Կի Մոլէ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ 24 ժամ «կեղծ» յարձակման ենթարկուեցան թըշնամի օդանաւներու կողմէ։ Այս փորձին անունն էր՝ «երկնքի վահան»։ Օդանաւերը «յաջողեցան» հիւլէական կարգ մը ռումբեր նետել։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ գերմանացի լրագրող մը սպաննուեցաւ Պերլինները սահմանին վրայ, Ֆոփոսներու կողմէ (ժողովրդական ոստիկանութիւն)։ 1947էն 50 համայնավար երեսփոխան եղած էր։

1962Ի ՊԻՒՏՃԷՆ 27·000 նոր պետական պաշտօնեայ կը նախատեսէ։

ՍՈՒՏԱՆԻ նախագահը մառեշալ Ապպուտ վերոյի ջնջումը առաջարկեց Ապահովութեան խորհուրդին մէջ։

ԴԵՄՈԿՐԱՏ ծերակուտական՝ Հըմֆրէ կը շարունակէ իր եւրոպական ճամբորդութիւնը։ Վարշաւայէն ետք, Թունուզ, Եգիպտոս, Թուրքիա եւ Իսրայէլ պիտի երթայ։ Պելկրատի կառավարութիւնը, սակայն մերժեց Եուկոսլաւիա երթալու արտօնութիւնը, որովհետեւ Հըմֆրէ յայտարարած էր մեկնումէն առաջ թէ իր կարծիքով «Եուկոսլաւիա ազատ երկիր մը չէ»։

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ խորհրդային դեսպանը՝ Փոնոմարենքօ ամբաղձալի անձնաւորութիւն մըն է (Փերսոնա նոն կրաթա)։ Մոսկուա արդէն ետ կանչած էր իր դեսպանը Կոլուպ զոյգին ծանօթ միջադէպին առթիւ։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ ծանր միջադէպ մը պատահած է ընտր. ժողովի մը ընթացքին։ Քարամանլիսի կուսակցութեան 500 կողմնակիցներ եւ ծայրայեղ ձախ խմբակցութեան անդամները բախումներ ունեցան։

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ըսի, որ այդ շրջանին ինչքան ալ իրապաշտ ըլլային հայ գրողները եւ Զօհրապ, իրենք զիրենք չէին կրնար ազատագրել վիպապաշտական աւանդութենէն: Այդ աւանդութիւնը կը դանդաղէր նաեւ եւրոպական գրողներուն մէջ, ինչպէս Զոլայի, Մոբասանի, Տոտէյի մէջ, յիշելու համար մի քանի անուններ, որոնք առաւելապէս ազդած են մեր իրապաշտներուն վրայ :

Զօհրապ, հակառակ անոր որ էն շատ ինքնատիպն էր իր ոճով եւ գեղարուեստական ըմբռնումով եւ մանաւանդ իր անկեղծութեամբ, չկրցաւ ինքզինք ազատել այդ թեքնիք աւանդութենէն: Որ, հերոսը պէտք է մեռցնէ եւ կամ մեռնի, որ, հարուստ է ու կը սնանկանայ յանկարծ: Որ, կինը իր ամուսինը կը խաբէ, որ, պոռնիկը կը խոստովանի եւայլն : Զօհրապի մէկ հակիրճ պատմուածքին մէջ, «Կապիկը» անգամ ինքզինք կը կախէ սիրահարած ըլլալով զինք խնամող աղջկան, որ «Նայադի մը վրդովիչ հրապոյրն ունի»:

Այդ շրջանին էր նաեւ, որ նորավէպի այդ թեքնիքը հետզհետէ բարեշրջումի կ'ենթարկուէր, ազատելու համար տրամաթիք ամբողջականութենէն, ձգելով այդ ամբողջականութիւնը՝ վէպին :

Նորավէպը կը դառնայ առանձին արուեստ : Ամբողջէն միայն գիծ մը կը մշակէ : Այդ արուեստը առաւելապէս իր լրումին հասաւ Չեխովին մէջ: Չեխով, գրեթէ ոչինչէն էր որ կը ստեղծագործէր: Ու որովհետեւ տաղանդը ուժեղ էր Զօհրապին մէջ, մեզի տուած է մի քանի պատմուածքներ արդիական արուեստով: Անոնք պիտի չհինան, ինչպէս է «Ռէհան»ը, «Կարծեմ թէ»ն, «Կոտրուելէն վերջը», «Ճիտին պարտքը», հակառակ Յովսէփ աղայի անխուսափելի ինքնասպանութեան, նաեւ՝ «Փոսթալ»ը, եթէ միայն վերջացնելու համար իր տուրքը չխարծիգրանուհիի փոքրիկ զաւկին մահով :

Զօհրապ այդ պատմուածքը դժուարահաճ դանդաղութիւնով գրած է ու պահած է մանաւանդ չափական ամբողջութիւնն ու ներդաշնակութիւնը : Զօհրապ, առհասարակ, որպէս նիւթ իր նորավէպերուն համար առած է բարդ ողբերգութիւններ եւ մի քանի էջերուն մէջ տըւած հոգեկան բարդութիւններ՝ առանց խորանալու: Այնտեղ, ուր պէտք է աստիճանական վերլուծումով մը իր վախճանին հասցնել վիպակը, արդէն կը ցատկէ ու կամուրջը կը կապէ խորհրդածութիւնով եւ կամ բացատրողականով, մնացածը ձգելով ընթերցողին: Անտարակոյս, որ գլխաւոր, առանձին արժէք ունին Զօհրապին խորհրդածութիւնները:

«Այինկա»յի մէջ, եղբայրը իր եղբօրը կը սպաննէ սիրոյ մը պատճառով: Զօհրապ տուած է այդ դրաման ութ փոքրադիր էջերով եւ բոլոր գործողութիւնները կ'անցնին սինէմայի պատկերներու արագութեամբ :

Զօհրապի ուժեղ կտորներէն է, անտարակոյս, «Փոթորիկը»ը: Շատ վարպետ նկարիչ մը հզօր վրձինով ու գոյներով տուած է ծովուն փոթորիկը գիշեր ժամանակ : 17 տարեկան տան ծառան, Սահակը, թիավարելով այդ ամեհի ալիքներուն հետ կը պայքարի իր խանումը եզերք մը հանելու համար: Ու ահա ալիք մը զիրենք եզերք կը նետէ: Սահակի մարմինը կը խոցի, երբ նուաղած խանումը իր ուժեղ թեւերուն մէջ առած տուն կը տանի: Այդ ուժեղ վիպակին մէջ, միայն մէկ էջի կէսին մէջ է որ Սահակը կը խելագարի :

«Այս ցաւը փոթորիկին սարսափէն եւ անոր պատճառած երանութեան ու անհամար խղճերուն յաջորդելով, խելագարեց իր տկար իմացականութիւնը», կը գրէ Զօհրապ ու այլեւս տէր չըլլար, ըսել կ'ուզեմ չի գրաւեր պատանի Սահակին ներքին փոթորիկով ու ալիքներով : Նման խռովք մըն էր որ Աբեղայի մարմնին մէջ փոթորիկ դարձաւ, երբ Սեղան ալիքներէն ազատեց, «Հին Աստուածներ»ուն մէջ:

Բարոյախօսներ ըսելիք ունեցան՝ երբ տեսան Զօհրապի նորավէպերու կիները : Առաջին անգամն էր որ կը տեսնէին այդքան յանդգնութիւն ու անկեղծութիւն շրջանի հայ գրականութեան մէջ: Արուեստը կը պահանջէր այդ անկեղծութիւնը մանաւանդ, որ Զօհրապ իր շունչէն շատ բան շաղեց կաւին հետ, երբ նոյնիսկ կանոնաւոր այցելուն դարձած էր պոռնիկի մը:

Նորավէպերուն կիները, Զօհրապի զգայարանքներուն, մարմնին ու հոգիին մէջ էին : Ինչքան ալ նորավէպերուն հանդոյցները աւանդական ըլլային, որպէս մշակումի ձեւ ու թեքնիք, կինը, իր բառով «միս»ը, Զօհրապի զգայարանքներու բաբախումներն էին :

Սէրը, գեղեցիկ կինն է եւ նոյնիսկ կին մը իր գեղեցկութիւնը կորսնցնելէ յետոյ, իրաւունք չունէր ապրելու, ինչպէս «Երջանիկ մահ»ը վիպակին շքեղ կինը, որ կը նախընտրէր պարի մը մէջ մեռնիլ, քան թէ կորսնցնել իր հմայքն ու թարմութիւնը :

Զօհրապին կիները, բարոյական շրջագծի մը մէջ չեն սահմանափակուիր, հակառակ անոր, որ ան ուզած է նոյնպէս «կիներու» միջոցով պոլսահայ որոշ բարքեր երեւան բերել: Ան կը մոռնայ իր այդ ձգտումը ու կը տարուի իր ներքին հովուերգութիւնով եւ այնքան գեղեցիկ, որ մոռցնել կուտայ նաեւ ընթերցողը : Զօհրապին համար բարոյականութիւնը, ինքը, գեղեցիկ կինն է: Այդ ըմբռնումն է որ ուժեղացուցած է իր արուեստը, հոգեկանին հասնելու ատեն : Զօհրապին համար հոգին տեսակ մը զգայարանքներու խորհուրդն է եւ կնոջ միջոցով ընտանեկան բարքերուն վրայ նայած է Վոլթերեան հեգնանքով: Բան մը, որ շատ բնական է եւ ինչ որ բնական է, կրնայ թաղնուած ըլլալ, բայց ոչ կորսուած: Վոլթերեան շատ անգութ հեգնանք կայ, երբ, որպէս հաւատարիմ կին կը ներկայացնէ — «Սառա»ն :

Զօհրապի ըմբռնումը կնոջ մասին առաւելապէս արեւելեան է, մանաւանդ այն շրջանին՝ երբ վերածնունդի մաս կազմած էր՝ կնոջ դերը մարդկային իրաւունքներուն մէջ: Սրբուհի Տիւսաբի գրականութեան էն կարեւոր իմաստը այդ էր, որուն դէմ հակաճառած է ազատական եւ մարդկային իրաւունքներու պաշտպան Զօհրապ: Կինը անոր համար կենսաբանական կատարեալ ստեղծագործութիւն մըն է, որ սիրուելու ու մայր ըլլալու սահմանները պէտք չէ անցնի. Իր նորավէպերուն մէջ, այդպէս բաժնած է կնոջ դերը: Կը տարբերին սիրոյ տեսակէտէ միայն. միամիտ, անպարտ սէր մըն է «Թէֆարիկ»ի Մարիամին սէրը (Արսլանպէկէն եկած սպասուհին), որ խառնած է հոգեկանին հետ: Իսկ «Անդրշիրիմեան սէ՞ր»ը: Հոն, Զօհրապ արդէն սիրոյ նոր եւ հետաքրքրական երես մը տուած է, որ կրնայ զբաղեցնել քննադատները: Գեղեցիկ կնոջը մահուան հանդէպ ունեցած կարեկցութեան զգացումն է որ կը ստեղծուի «Անդրշիրիմեան սէրը»:

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ՈՒ ՃԱՌ ԷՋՄԻԱԾՆԱՅ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Հոկտեմբեր 8ին Էջմիածնայ մէջ տեղի ունեցաւ Վազգէն Կաթողիկոսի գահակալութեան վեցերորդ տարելիցի հանդիսութիւնը տօնական ձեւով,— նոր օրինակ է ամէն տարի նման հանդիսութեան մը կատարումը: Առաւօտուն Մայր Տաճարին մէջ՝ պատարագ, յետոյ ընդունելութիւն՝ վեհարանի ծաղկեայ դահլիճին մէջ: Այս առթիւ ողջոյնի խօսքեր Սահակ Արք. Տէր–Յովհաննէսեանի կողմէ՝ յանուն Միաբանութեան, Սուրէն Յովհաննիսեանի կողմէ՝ յանուն Հայ Եկեղեցւոյ գործերու խորհուրդին, Փրոֆ. Առաքել Առաքելեանի կողմէ՝ յանուն Գերագոյն Հոգեւոր խորհուրդին, Հայկազուն Արք. Աբրահամեանի կողմէ՝ յանուն հոգեւոր ճեմարանին, Տիրայր Վարդ. Մարտիկեանի կողմէ՝ յանուն Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ թեմերուն: Ամէնէն ետքը խօսեցաւ՝ Կաթողիկոսը, որ շնորհակալութիւն յայտնեց, ներկայացուց հայ եկեղեցիին «վերելքը», լաւատեսութեամբ ողջունեց ապագան, Պոլսոյ Հայոց ընդունելութեան քաղցր յիշատակները վերարծարծեց եւ, դժբախտ անդրադարձումով մը՝ որ իրեն ունակութիւն դարձած է այլեւս, անգամ մը եւս կանգ առաւ Անթիլիասի պարագային վըրայ, «հերձուած» կոչելու համար արուեստական վէճ մը, որ տասու դարձած է շատերուն բերնին մէջ:

Նիւթ տալու ձեւով՝ կուտանք կաթողիկոսին ճառին այդ մասը, որու պիտի անդրադառնանք ընդհուպ, (ստորագծումները մեր կողմէ կատարուած են).—

«Ցաւօք պէտք է հաստատել, թէ սփիւռքահայ կեանքի եւ Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ բացուած փոքրիկ ճեղքուածք մը, առիթ տուաւ որոշ անկարգութիւններու եւ վատառողջ լուրերու, որոշ հայ գաղութներու մէջ: Մեզի եւ բոլորին ծանօթ են այն միջոցները, որոնցմով Անթիլիասի շուրջ խմբուած ուղեկորոյսներ փորձեցին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինէն բաժնել Յունաստանի եւ Պարսկաստանի մեր հաւատացեալ եւ մեզի հաւատարիմ ժողովուրդը :

Մեզի ծանօթ է նաեւ տխուր եւ վտանգաւոր գործունէութիւնը, մանաւանդ Պարսկաստանի մէջ գործող Անթիլիասէն ուղարկուած ինքնակոչ քանի մը հոգեւորականներու Տանն Կիլիկիոյ անունով գործող : Անթիլիասի Աթոռին պարտադրուած է տխուր դեր մը գաղութահայ եկեղեցական կեանքին մէջ, այն է հայ հաւատացեալ ժողովուրդը արուեստական եւ բռնի կերպով հեռու պահել իր հաւատքի կեդրոն Ս. Էջմիածինէն եւ նոյնիսկ ատել :

Այս բոլոր վատառողջ եւ եկեղեցաքանդ երեւոյթները արդիւնք են միեւնոյն մոլորութիւններուն, անպատասխանատու կերպով միջազգային քաղաքական կեանքի ոլորտներուն մէջ խաղեր կատարելու միեւնոյն փորձերուն, որոնք հայ կեանքի տեսակէտէն բացարձակապէս զուրկ են որեւէ արժէքէ եւ որեւէ իմաստէ, այլ մանաւանդ վնասաբեր եւ վտանգաւոր :

Բարեբախտաբար, այդ բոլորը մասնակի երեւոյթներ են, որոնք բնաւ չեն համապատասխաներ բուն Հայ Եկեղեցւոյ եւ բուն հայ ժողովուրդի ճշմարիտ մտածումներուն եւ զգացումներուն: Հայ ժողովուրդը ամէն երկրի մէջ, արտասահման, կարգապահ է, գնահատուած եւ շինարար տարր մըն է, իսկ հայ եկեղեցին հզօր եւ բարի ազդակն է, որ կ'երաշխաւորէ այս երջանիկ գոյակցութիւնը :

Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ է, որ վերջ դրուին անջատումները եւ հակամարտութիւնները սփիւռքահայ եկեղեցական կեանքին մէջ: Ահա թէ ինչու անհրաժեշտ է, որ Անթիլիաս վերջ տայ իր հերձուածողական ընթացքին եւ դառնայ Հայոց Եկեղեցւոյ միութեան մէջ իր պատմական բոլոր իրաւասութիւններով : Ուրիշ ճանապարհ չկայ ճշմարիտ հայ հո–

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

Գրիգոր Զօհրապի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ, (14 – 26 Յունիս, 1861) նպատակայարմար կը գտնենք նորավէպի վարպետին բոլոր նորավէպերուն վերաքաղն ընել եւ ամփոփ տողերու մէջ տալ ամէն մէկ իրապաշտ էջին բովանդակութիւնը :

«ԽՂՃՄՏԱՆՔԻ ՁԱՅՆԵՐ»

Փոստալ, Ճէյրան, Թէֆարեկ, Սառա, Մագթաղինէ, Այրին, Խարիխը, Տալի–լա, Կ. Պոլիս 1909) :

Փոստալը ժողովածուին առաջին պատմուածքն է: Գրագէտը բարոյական աշխարհին մէջ, վիրաբոյժի մը հանգամանքով կը ներկայանայ, եւ նշտարակով մը ընկերային չարաւալից վէրքերուն բովանդակ ողբերգութիւնը կը պատկերացնէ : Զօհրապի գրականութեան գոհար էջերէն մէկն է : Ամբողջ ողբերգութեան մը խտացումն է, ուր հանրային դատաստանին առջեւ կը ներկայանան դէմքեր, մէկը միւսէն աւելի իրական, մէկը միւսէն աւելի ուսումնասիրուած :

Հոն է Սուրբիկ հանըմին դիմագիծը, մէկը այն երեւութապէս կեղծ հերոսներէն, որոնց նմանը գրագէտը յաճախ նկատի ունեցեր է իր գրականութեան մէջ: Պոլսահայ հարուստ կինն է, որուն համար, դրամի ուժով, բոլոր անխոստովանելի մեղքերը կը քաւուին, կրօնականները նոյնիսկ իրենց թողութիւնը կուտան այդ կարծեցեալ պարկեշտներուն :

Երկրորդ անձնաւորութիւնը հանըմին հարազատ զաւակն է : Իր միջավայրին ու շրջապատին ծնունդը. «մարմնեղ ու տարփասէր երիտասարդ մը, որ իր մօրը «գիտակցութեամբը, կամքովը եւ կարգադրութեամբը», անմեղի մը արեան գինովը, գեհենային խնջոյքներու անձնատուր կ'ըլլայ եւ կը մոլորեցնէ դեղջուկ, թշուառ կին մը :

Երրորդ դէմքը սպասուհի Տիգրանուհին է : Պարտիզակցի միամիտ ու պարկեշտ կինը, որ թշուառութեան երեսէն, Սուրբիկ հանըմի տունը սպասաւորութեան կուգայ: Նորավէպին առանցքը կը կազմէ: Քանի մը դահեկան շահելու եւ ատով իր հիւանդ ամուսինը կերակրելու մտահոգութիւնով, միջնորդ կնոջ մը առաջնորդութեամբ, յանձն կ'առնէ այդ վիճակը: Հանըմին տանը մէջ կը վարժուի այդ ընտանիքին բարոյական ըմբռնումներուն: Սակայն հետզհետէ վտանգ մը կը զգայ իր շուրջը. երիտասարդին թափացնող ու յետապնդող ակնարկները, իր արդէն վիրաւոր սիրտը կը ծակծկեն. «Այս Պոլսոյ մարդիկը, իրենց բոլոր քաղաքավար վարմունքին հակառակ, կնկան նայելու ձեւեր մը ունէին, որ համբուրելու պէս կը դպչէր իր երեսին եւ իր նոր հարսի, գրեթէ կոյսի ամըչկոտութիւնը կը վիրաւորէր ամէն վայրկեան »:

Բայց Պոլսահայ կնոջ ըմբռնումով, եթէ սպասուհին կը հալածուէր, ատոր պատճառը, բոլոր պատահածին, յանցանքը, Տիգրանուհիին գեղեցկութիւնն էր :

Սուրբիկ հանըմն էր իր տղան գլխէ հանողը եւ սպասուհիին հանդէպ չար դիտումներով առաջնորդողը, որովհետեւ դարձեալ նոյն հոգեբանութեամբ, անոր տղան աղէկ սիրտ ունէր, բայց էրիկմարդ էր վերջապէս, եւ Տիգրանուհին ալ այնքան աղուոր, եւ ինչո՞ւ զարմանալ, եթէ երիտասարդը չէր կրնար դիմանալ ու «կը սիրէր» սպասուհին :

Տիգրանուհի սակայն, բնազդային անտեղիտալիութեամբ, ուր մանաւանդ հետապնդումն ու հալածանքը իրենց դերը կը խաղային, իր արիւնին եռալն ալ կը զգար, դող կ'ելլէր եւ կ'սկսէր ինքն ալ փոխադարձ հաճոյք մը զգալ: Փախչիլ կը ձեւացնէր, բայց «կը ձեւացնէր միայն ու կը ժպտէր»:

Տարփանքի եւ վաւաշոտութեան լարուած ցանցին մէջ իյնողն էր յանցաւորը, ոչ թէ լարողը : Այս ըմբռնումն ալ բարոյականով ինկած տուներուն յատուկ էր: Թակարդին մէջ Տիգրանուհին ինկած էր եւ պատճառ դարձած Սուրբիկ հանըմին տան «անպատուութեան »....:

— «Փոստալ, կը պոռար Սուրբիկ հանըմ, փօթալ, տունս անպատուեցիր, քէզ ճէհէնէմ եղի՛ր»:

Եւ սպասուհին տունէն կը վռնտուի. «աղքատները խայտառակ արարածներ էին »:

Ամբոխը, ինչպէս միշտ, չի վարանիր ընել իր կեղծիքի արտայայտութիւնն Սուրբիկ Հանըմին, որ «պարկեշտ եւ մաքուր էր»:

Վռնտուած Տիգրանուհին մայր կը դառնայ սիրասուն մանչու մը, որ սակայն կը մեռնի: Անմխիթար մայրը ամէն շաբաթ խունկով ու մոմով կ'երթայ իր սրտահատորին հողակոյտը համբուրելու, լալու, ծաղիկներ զետեղելու, անոր յիշատակովը ապրելու համար :

Այս է բովանդակութիւնը նորավէպին, որ հարազատ պատկերն է բարոյական ըմբռնումներու :

Պարզ լեզու մը եւ հոգեբանօրէն ճշգրիտ վերլուծում մը տիպարներու, ինչպէս ուրիշները, որոնք Զօհրապի գրականութիւնը կը յատկանշեն :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(1 Շար.)

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀՐԱՀԱՆԳ
ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

ՅՕԴՈՒԱԾ 21.— Պատրիարքական ընտրութիւնը կը կատարուի վերոգրեալ յօդուածներուն համաձայն համայնքէն եւ եկեղեցական համագումարէն ընտրուած եկեղեցական եւ աշխարհական պատգամաւորներու կողմէ, յետագայ յօդուածներու տրամադրութեանց համաձայն:

ՅՕԴՈՒԱԾ 22.— Համաձայն 19րդ յօդուածին՝ Եկեղեցական Համագումարը, որ տեղի պիտի ունենայ 6 Հոկտեմբեր 1961 Ուրբաթ օր, Պատրիարքական ընտրութեան մասնակցելիք հոգեւորական պատգամաւորները ընտրելէ ետք կը կազմէ նաեւ ցուցակը պատրիարք ընտրուելու պայմանները լրացնող Եպիսկոպոսներուն եւ կը յանձնէ զայն Պատրիարքական Փոխանորդին միջոցաւ Կրօն. Ժողովի եւ Պատրիարքական Ընտրութեան Նախաձեռնարկ Մարմնին նկատառութեան: Այս վերջին Մարմինները, Պատրիարքական Թեկնածուներու վերջնական եւ հնգանուն ցանկը պատրաստելու ատեն, իբր հիմ կ'ընդունին սոյն ցուցակը:

ՅՕԴՈՒԱԾ 23.— Այն Եպիսկոպոսները, որոնք մաս պիտի կազմեն պատրիարքական թեկնածուներու ցանկին, պէտք է լրացնեն հետեւեալ պայմանները.—

Ա.— Ի հօրէ Թուրք ըլլալ (ԽՄԲ.— Թրքահպատակ):

Բ.— Արժանացած ըլլալ Թուրք Հանրապետական կառավարութեան վստահութեան:

Գ.— Ունենալ եպիսկոպոսական աստիճան:

Դ.— Լրացուցած ըլլալ երեսունեւհինգ տարիքը:

Ե.— Ընտրուելու համար չունենալ Պատժ. դատապարտութեան եւ հանրային ծառայութիւն կատարելու իրաւունքէն զրկուած ըլլալու նման օրինական արգելքներ:

Զ.— Օժտուած ըլլալ այն բարեմասնութիւններով եւ յատկութիւններով, որոնցմով կարելի կ'ըլլայ ըստարժանւոյն կիրարկել Պատրիարքական պաշտօնը:

ՅՕԴՈՒԱԾ 24.— Վերոգրեալ յօդուածներուն համաձայն ընտրուած եկեղեցական եւ աշխարհական պատգամաւորները, կատարելու համար Թուրքիոյ Հայոց Նոր Պատրիարքին ընտրութիւնը, Պատրիարքական Փոխանորդին նախագահութեամբ նիստ կը գումարեն 11 Հոկտ. 1961 Դշ. օր ժամը 10ին Գումգափուի Պատրիարքանիստ Ս. Աստուածածին Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ատենապետութեամբ աշխարհական երիցագոյն պատգամաւորին եւ ատենադպրութեամբ կրտսերագոյնին եւ կը կատարեն հետեւեալ աշխատութիւնները.—

Ա.— Ստուգում ներկայ անդամներու, ներկայութեան տոմարի մէջ ստորագրութեամբ:

Բ.— Կազմութիւն ընտրական տեղեկագիրներու քննիչ յանձնաժողովին: Սոյն յանձնաժողովը, որուն պաշտօնն է քննել ընտրական շրջանակներէ եկած տեղեկագիրները եւ ներկայացնել իր քննութեանց արդիւնքը տեղեկագրով մը, կը կազմուի մէկ հոգեւորականէ եւ ինը աշխարհականէ բաղկացեալ տասը պատգամաւորներէ:

Գ.— Ժողովը վարելու համար՝ ընտրութիւն մէկ ատենապետի, երկու փոխատենապետներու եւ երկու ատենադպիրներու:

Դ.— Ընտրութիւն ինը անդամներէ բաղկացեալ Պատրիարքարանի Նոր Կրօն. Ժողովին:

Ե.— Քննութիւն ներկայ յօդուածի Բ. պարբերութեամբ նախատեսուած ընտրական տեղեկագիրներու Քննիչ Յանձնաժողովի տեղեկագրին եւ իրենց ընտրութեանց մէջ ապօրինութիւն չնկատուած պարագային, որոշում պատգամաւորներու հանգամանքի հաստատման մասին:

Զ.— Ընտրութիւն Թուրքիոյ Հայոց Նոր Պատրիարքին:

(Մնացեալը յաջորդով)

գեւորգեանի համար, ճշմարիտ հայ մարդու համար:

Մեր պահակալութեան վեցերորդ տարեդարձը կ'ողջունենք լաւատեսութեամբ եւ հաւատքով լեցուն, դէպի մեր ապագան եւ անգամ մը եւս կոչ կ'ընենք համայն մեր հաւատացեալներուն, որ մնան հաւատարիմ մեր Ս. հաւատքին եւ աւանդութիւններուն: Մնան հաւատարիմ Ամենայն Հայոց լուսոյ խորան Ս. Էջմիածինին, մնան հաւատարիմ հայ եկեղեցւոյ միութեան կանոնին: Այս է ճշմարտութեան ճանապարհը, այս է փրկութեան ճանապարհը, այս է եկեղեցւոյն ճանապարհը, այս է մեր ճանապարհը:

Սիրելիներ եւ հարազատներ մեր: Այս պատմական ծաղկեայ դահլիճի կամարներուն ներքեւ, մեր սրտերը քաղցրօրէն յուզուած են բացառիկ խոր ուրախութեամբ մը, վասնզի ահա, քանի մը օրէն կը պատրաստուինք տօնելու Ս. Մեսրոպ մեծ Վարդապետին ծննդեան 1600ամեակը: Իսկ յաջորդ օր հանդիսաւոր բացումը պիտի կատարենք Մայր Աթոռի նորաշէն տպարանին:

Պատմական բացառիկ հանդիսութիւններ, որոնց նախատօնակը հանդիսացաւ մեր այսօրուան հաւաքոյթը, մեր գործունէութեան վեցերորդ տարեդարձի առթիւ: Իսկապէս մենք շատ երջանիկ ենք, եւ գոհութիւն կու տանք Աստուծոյ՝ այս շնորհակալութեան համար: Գօտեպնդուած այս մտածումներով եւ զգացումներով, այսօր մեր պահակալութեան օրէն վեց տարիներ ետք, մենք հաւատացեալ մեր ժողովուրդին կը խոստանանք՝ աւելի եռանդով եւ աւելի նուիրումով աշխատիլ ու ջանալ մեր Սուրբ Եկեղեցւոյ զօրացման, միութեան եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ամբողջական վերածնութեան եւ փառաւորման համար»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՀԱԿԱՃԱՌԱԿԱՆ ՀԱՒԱՔՈՅԹ ՄԸ

ՎԻԷՆ.— Շաբաթ է մը ի վեր, գզուլի իրարանցում մը կը նշմարուէր Վիէնի հայկական որոշ շրջանակներու մէջ: Ֆրանսերէն մեծածաւալ թռուցիկներ մէջտեղ ելած էին, նամակատուփերը թրխմուած էին անոնցմով: Ոչ ոք անդէտ մընալու էր:

Որոշեալ օրը, Ուրբաթ իրիկունը, վեց Հոկտեմբեր, իբրեւ թէ ճշմարտութեան ծարաւի ամէն անհատ, հարկ էր որ ներկայ գտնուէր տեղւոյս «Պուրս տը Թրավայ»ի սրահին մէջ լսելու «ճշմարտութիւնը Հայաստանի մասին»:

Ինչպէս կը յիշուի, վերջերս Սամուէլեան ընտանիքի վերադարձը Հայաստանէն առիթ ընծայած էր ֆրանսացի լրագրողի մը՝ Լիոնի «Փրոկրէ» օրաթերթին մէջ երկու յաջորդական եւ գզայացունց տիտղոսներով յօդուածներ գրելու, եւ որոնք շուտով, խտացած կերպով երեւցան Յառաջի սիւնակներուն մէջ:

Քանի մը օր ետք, նորէն «Յառաջ»ի մէջ, լոյս տեսաւ ուրիշ յօդուած մը, ուր հատու եւ շատ յստակ բառերով կը կրկնուէր նախապէս արտայայտուած միտքը՝ թէ «Հայրենիքը պանդոկ չէր» — եւ թէ «Հայաստանասէր պարոններ, դրախտային վայրե՞ր գտնելու գացիք Հայաստան»:

Արդ՝ կ'երեւի թէ մասնաւոր հրաւէրով Լիոնէն եւ Տէսինէն ժաֆական խմբակներ իրենց թռուցիկներով եւ ամսաթերթով, ինչպէս նաեւ Վիէնցի հոծ եւ երկսեռ բազմութիւն մը, եկած էին մտիկ ընելու երկու ծանուցուած բանախօսները, երկուքն ալ, զարմանալի զուգադիպութեամբ Կրընոպլէն ...

Հաւաքոյթին ղեկավարը, համայնավար կազմին տեղական քարտուղարը, ներկայացնելէ ետքը երկու ճառախօսները, Պ. Պ. Լիւք Պետրոսեան եւ Փօլ Բուշա, ըրաւ համառօտ պատմականը հաւաքոյթի դրդապատճառներուն, — թէեւ շատ տարտամ եւ քօղարկուած բառերով: Հաղորդեց ներկաներուն, թէ մասնաւոր հրաւիրագիր ղրկուած է «Փրոկրէ»ի աշխատակիցին՝ Պ. Մէրինոյի, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Սամուէլեանի, որպէսզի հարկ եղած բացատրութիւնները հայթայթեն եւ պաշտպանողականը ընեն իրենց գրութեանց եւ արտայայտութեանց, մէկ խօսքով՝ հակաճառելու: Քանի որ անճիշդ են տրուած տեղեկութիւնները — ըստ իրենց անշուշտ — Խորհրդային Միութեան եւ մեր Հայաստանի մասին:

Պ. Լ. Պետրոսեան, որ երեք տարի առաջ Հայաստան գացած է իբրեւ պարզ այցելու, ներկայացաւ ծանրաբեռնուած թղթածրարներով: Ծանր էր իր պաշտօնը, պէտք էր ստոյգ տեղեկութիւններով եւ ճշգրիտ պատմական տուեալներով համոզէր ներկայ բազմութեան դէթ առողջ միտքով օժտուած եւ բոլորովին անկաշկանդ մասը թէ ճշմարտութիւն եւ իրականութիւն չկային Սամուէլեանի ըրած յայտարարութեանց մէջ:

Բազմութեան միւս մասը աւելի ծափահարող էր եւ իր կամքը պարտադրող՝ որոշ ռազմավարութեամբ ...:

Բանախօսը գրեթէ մէկ ժամ կարդաց, եւ հակառակ խճողուած վիճակագրական տեղեկութեանց, իր պաշտպանողականը լուրջ տպաւորութիւն մը չթողուց, որովհետեւ միշտ նիւթէն շեղելով՝ սկսաւ ֆրանսական կարգն ու սարքը եւ պետական անձնաւորութիւնները քննադատել եւ վարկաբեկել, — այս կէտին մէջ՝ միշտ հաւատարիմ իր պատկանած կուսակցութեան:

Գալով Պ. Փ. Բուշայի, երկրորդ պաշտօնական բանախօսին, կրնանք ըսել թէ իր ճառը աւելի սահուն եւ ունկնդրելի էր: Փութաց ըսելու որ ինքը միայն Խորհրդային Միութիւնը կրցած էր այցելել 1959ին, երկարելով մինչեւ Վրաստան, առանց ոտք կոխելու Հայաստան:

Իր ճառին մէջ, բանախօսը աւելի յըստակ միտքեր հանեց վեր եւ ծանրացաւ Խորհրդային Միութեան գիտական մակարդակի բարձրացման վրայ:

Եւ եզրակացնելով, ըսաւ.— «Վստահ եմ որ Խորհրդային Միութեան մաս կազմող հանրապետութեանց նման, Հայաստանն ալ կ'աճի, կը զարգանայ եւ կը զօրանայ ...»:

Բանախօսութիւնները վերջացած, հաւաքոյթի նախագահը հանդիսաւոր կերպով կոչեց Տէր եւ Տիկին Սամուէլեան եւ «Փրոկրէի» աշխատակիցը Մէրինոլ, — երեքն ալ եկած չէին, հարկ տեսած չէին ներկայ գտնուելու հաւաքոյթի մը, որուն ընթացքին զանազան անարգական մակդիրներ արձակուեցան իրենց հասցէին եւ ի մասնաւորի «Փրոկրէ» օրաթերթին:

Նախագահին հրաւէրով, ներկաներէն ոմանք, կարծելով թէ կրնային ստանալ գոհացուցիչ եւ համոզիչ պատասխաններ, ամփոփ եւ արդար հարցումներ ուղղեցին երկու ճառախօսներուն: Բայց, ոչ ոք գոհ մնաց տրուած պատասխաններէն եւ մասնաւորաբար տիրող լարուած եւ պայթուցիկ մթնոլորտէն:

Կրնանք ըսել եւ հաստատել թէ շատ քիչ բան ըսուեցաւ Հայաստանի մասին իբրեւ ճշմարտութիւն, եղածը փառաբանութիւն մըն էր Խորհրդային Ռուսաստանի: Ուրիշ ոչինչ: Իսկ մեր գաղութը միամիտ զոհը դարձաւ մութին մէջ գործող սեւ ձեռքի մը վարկաբեկիչ արարքներուն:

Կ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (68)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ
(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

«Ես Տէրվիշն եմ:
«Աստուծոյ ու մարդերու միջեւ նըստած միջնորդն եմ ...:
«Առաքեալն եմ:
«Մտիկ ըրէ... ան որ կը յուսահատի, ապագայ չունենար:
«Քու ապագադ արեւու պէս պայծառ է ու ես կը տեսնեմ:
«Աստուած քու վրադ կը նայի:
«Մի վախնար:
«Արդարութիւնը չի կորսուիր:
«Համբերել գիտցիր:

Տէրվիշը լռեց: Փրփրալից բերանը կէս մը գոց՝ վեր ելաւ տեղէն ու աչքերը բացաւ:

— Համբուրէ Տէրվիշին ձեռքը, Խօճա, ըսաւ Լութֆի աղա խանդաղատալի ձայնով մը: Տեսա՞ր, որչափ բարի է եղեր քու ճակատագիրը:

Վանական դողդղալով մօտեցաւ Տէրվիշին, ինչպէս մեղապարտ մը կը մօտենայ իր պաշտած սուրբին, ձեռքը տարաւ դէպի անոր ձեռքերը եւ ուզեց համբուրել. սակայն Տէրվիշը քայլ մը առաւ ու ետ քաշուեցաւ:

— Ոչ, Աստուած չընէ, մըմնջեց Տէրվիշը սոսկումով մը:

— Ինչո՞ւ, Տէրվիշս, ինչու չես ուզեր որ երախտագէտ ըլլայ քեզի, նկատել տուաւ Լութֆի աղա:

— Երախտագէտ որո՞ւ ըլլայ ... գոչեց Տէրվիշը:

— Քեզի:

— Ինծի՞:

— Այո:

— Ամենեւին. Թող երախտագէտ ըլլայ այն Աստուծոյն որ խեղճ Թիապարտի մը քայլերը կ'առաջնորդէ, եւ ոչ թէ նուաստ Ֆաքիրի մը: Ես բացարձակապէս յայտնած եմ քեզի թէ չեմ ընդունիր վարձատրութեան ոչ մէկ երեւոյթ. ինչո՞ւ համար չես յիշեր զիս:

— Միթէ՞ երախտագիտութիւնը՝ վարձատրութիւն է:

— Ի՞նչ կ'ըսես: Վարձատրութիւն չէ հապա ի՞նչ է:

Վանական չափազանց յուզուած էր ու մտիկ կ'ընէր:

Բայց Տէրվիշի կերպարանքին վրայ պըլպլացող ճառագայթը զօրաւոր էր, զօրաւոր էր...: Օհ, վսեմ էր բառին բովանդակ նշանակութեամբ:

— Հիմակ տեսար թէ յուսահատելու բան մը չունիս, Խօճա, յարեց Լութֆի աղա, Աստուծոյ մարդը գեղեցիկ գուշակութիւններ տուաւ քու ապագայիդ նըկատմամբ: Գնա... ասկից ետքը շարունակ աղօթք ըրէ:

Վանական գլուխ ծռեց ու դուրս ելնելու պատրաստուած էր, ահա ներս մտաւ մեր ծանօթ Ֆրանսական հիւպատոսն ու մանկամարդ աղջիկները:

Պաշտօնատան մէջ խաւար մը կար, որ թանձր էր:

Հիւպատոսը՝ նոյնպէս երկու մանկամարդ աղջիկները յարգանքով մը Լութֆի աղային մօտեցան ու բարեւեցին:

Տեսարանը յուզիչ էր:

Մէկ խօսքով՝

Ինչ որ տեղի կ'ունենար՝ խորհրդաւոր ու աննկարագրելի էր:

Հոն, այդ ստուերամած սենեակին մէջ Ֆաքիր մը կար, Թիապարտ մը կար եւ երկու Գթութեան Քոյրեր կային, որոնք քամնելի ճակատագրի մը ներքեւ ճըմլուած, իրարու երես կը նայէին.

Հոն հոգին էր խօսողը... անոնց էութիւնն էր ամէն բան արտայայտողը...

Իսկ լեզո՞ւն... օհ, լեզուն առաջ չէր երթար... բառ չկար որ բացատրէր:

Ուսափ ներկայացումը, որ տեղի կ'ունենար՝ մարդկային սրտաճմլիկ իրականութիւններու ամէնէն պերճալին էր:

Ամէնքն ալ զիրար ճանչցած էին... բայց չէին կրնար խօսիլ:

Երկիւղալի էր այն ձգտումը որ կը դըղէր իրենց էութիւնը:

Լութֆի աղա եւ հիւպատոսը միայն բան մը չէին հասկնար... անոնց հոգին մութ էր:

— Հօս Խաչիկ անունով հայ կալանաւոր մը ունի՞ք, պարոն Թիարանապետ, հարցուց հիւպատոսը՝ Գթութեան Քոյրերը մէկիկ մէկիկ ներկայացնելէ ետքը:

— Խաչի՞կ, չեշտեց Լութֆի աղա զարմանքով մը:

— Այո:

— Ունինք... ահաւասիկ ձեր դէմը կը գտնուի:

— Սա՞:

— Նոյն ինքը:

Հիւպատոսը համակրական նայուածք մը նետեց Վանականին վրայ, որ յուզմունքէն պատին կռթնած էր ու կը դողար, յետոյ մանկամարդ աղջիկներուն դարձաւ գոհունակութեան ժպիտով մը:

— Շատ տարի է որ այս Թիարանին մէջ կը գտնուի. անանկ չէ՞, պարոն Թիարանապետ, վրայ բերաւ հիւպատոսը:

(Շար.)

Այրի Տիկին Տիգրան Խարբութլեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Խարբութլեան, Պ. Կի Խարբութլեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Թորիկեան, Միշէլ եւ Ֆիլիփ Խարբութլեան, Օր. Անիթա Թորիկեան, Այրի Տիկին Է. Խարբութլեան, Այրի Տիկին Կիւլիզար Խարբութլեան, ինչպէս նաեւ Թորիկեան, Յարութիւն, Օգսէն, Քրիստոֆ, Հանրի, Յակոբոս Խարբութլեան ընտանիքները, Սինանեան, Մանուկեան, Զարգարեան, Լըպըրթոն, Պահատուրեան, Յարութիւնեան, Սահակ Խարբութլեան, Էրքէլէկեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, տաքրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՏԻԳՐԱՆ ԽԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 13ին, 85 տարեկանին, իր բնակարանը, 81 Րիւ տը լա Փոնփ (12 Վիլլա Հերան):

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պաթինեոլի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

Այրի Տիկին Աշոտ Արթինեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՇՈՏ ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 14ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր, Երեքշաբթի ժամը 14·30ին, Քոնֆլէնի Սէնթ-Անթուան եկեղեցին: Հաւաքուիլ բնակարանը՝ ժամը 14·15ին, 2պիս, Րիւ Քառնօ, Քոֆլէներ:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ – Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Վ. Աւիկեանի, իր քրոջ որդւոյն միամեայ փոքրիկն Արմէն Կիւլկիկեանի վաղաժամ մահուան առթիւ:

×

Կ. Խաչի Իթալիի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Ազաւնի Թորոսեանին եւ զաւկին եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր, Խաչիկ Թորոսեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի տալը Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի կայանին եւ տալը Ն. Ֆ. Մշակութային Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Փարիզի եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Ժանթիյիի միօրեայ հայերէնի դասընթացքները պիտի սկսին այս Հինգշաբթի:

Ծնողները կը հրաւիրուին իրենց զաւակները առաջնորդել 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ, Ժանթիյիի դպրոցի սրահը:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի ժամը 14էն 16, Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն կը տօնէ «Հ. Յ. Դ. Օր»ը Կիրակի, 22 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, (Րիւ տը լա Տէֆանս):

Աւանդական ճաշով:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով:

Ճաշագին 10 Ն. Ֆ.

ԿՈՉ ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅՔԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Լիոնի եւ Ռօն նահանգի, ինչպէս նաեւ Սէն Մօռիս, Քրէփիէօ, Լա Փանի եւ Միռիպէլ բնակող բոլոր Հայերը, որոնք 21 տարին թեւակոխած են, կը հրաւիրուին արձանագրուիլ ներկայացնելով իրենց ինքնութեան թուղթը, (Քարթ տ'Իտան-թիթէ) իրաւունք ունենալու համար մասնակցելու հաշուեքննիչ եւ ընտրողական յանձնախումբերու կազմութեան եւ, յետագային՝ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ վարչութեան ընտրութեան:

Արձանագրութիւնները տեղի պիտի ունենան 21 Հոկտեմբեր, Շաբաթ օր ժամը 3էն 7 եւ 22 Հոկտ. Կիրակի առաւօտ ժամը 10էն մինչեւ 17, Հայոց եկեղեցին, 295 Րիւ Պուալօ, Լիոն (3):

Հաշուեքննիչ եւ ընտրողական յանձնախումբերու ընտրութիւնը տեղի պիտի ունենայ 29 Հոկտեմբեր, Կիրակի ժամը 10էն 17: Միեւնոյն վայրը:

Ի դիմաց Սեպտ. 24ի ընդհ. ժողովի դիւանին նախագահ՝ Գ. ՖԵԼԼԱԳԵԱՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
18
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI
18 OCTOBRE
1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9232 37EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5033

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊՈԼՍՈՅ ՆՈՐ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Երկար ատենէ ի վեր դրեթէ աւանդական էր դարձած տեղապահներով կառավարել մեր նուիրապետական չորս աթոռները, ամէն անգամ որ Կաթողիկոս մը կամ Պատրիարք մը վախճանէր:

1960էն է միայն, որ չորսն ալ ունեցան իրենց գահակալները, — վերջինը՝ Երուսաղէմինը:

Գարեգին Պատրիարքի վախճանումով, անցեալ 22 Յունիսին թափուր մնաց Պոլսոյ աթոռը:

Մրցանիշ մը արձանագրեցին Թուրքիոյ մեր հայրենակիցները, ամենակարճ ժամանակի մէջ սեւ քօղը վերցնելով Գումգափուի Մայր Եկեղեցւոյ պատրիարքական աթոռին վրայէն:

Հոկտեմբեր 11ին պատրիարք ընտրուեցաւ Ս. Յակոբեանց նախկին միաբաններէն Շնորհք Եպիսկ. Գալուստեան, որ Երուսաղէմէն հեռացուելէ վերջ ապաստանած էր Պոլիս, իբրեւ հիւր լուսահոգի պատրիարքին:

Հետեւելով նախորդ կառավարութեանց օրինակին, 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն ծնունդ առած Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէն շարունակեց ոտնձգութիւններ ընել փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն վրայ, որոնք հանդիսաւորապէս վաւերացուած էին 24 Յուլիս 1923ի Լօզանի դաշնագրով:

Պոլսոյ կուսակալ Թուլկայի ծանօթ հրամանագիրը նոյնիսկ միջամուխ կ'ըլլար հայոց կրօնական – եկեղեցական գործերուն, զանազան սեղմումներ պարտադրելով:

Ոչ միայն նոր օրէնքներ կը սահմանէր թաղական խորհուրդներու ընտրութեան, եկեղեցական կալուածներու եւ դպրոցներու մատակարարման համար, այլ հիւրաբար Պոլիս գտնուող օտարահպատակ հայ եկեղեցականներուն կ'արգիլէր պատարագել ու քարոզել: Այս վերջիններուն Թուրքիա բնակութեան պայմանաժամն ալ սահմանափակուած էր:

Այդ պատճառով ալ Շնորհք Եպս. քանիցս պարտաւորուեցաւ Պոլսէն հեռանալ եւ նոր վիզայով մը վերադառնալ: Գարեգին պատրիարքի վախճանած օրը բնակութեան պայմանաժամը կը լրանար եւ յաջորդ օրը ստիպուած էր Թուրքիայէն մեկնիլ:

Բացառիկ կարգադրութիւն մը եղաւ իր մասին, յարգելու համար պատրիարքին վերջին խնդրանքը, այն է՝ երկարաձգել Շնորհք Եպս.ի արտօնագիրը:

Անգարայի գործավարներու խորհուրդին Սեպտ. 18ի հրովարտակին հիման վրայ, Պոլսոյ կուսակալը Սեպտ. 29ին հրատարակեց հրահանգ մը, անոր հիման վրայ կատարելու համար նոր պատրիարքի ընտրութիւնը: Ամբողջութեամբ հրատարակեցինք զայն, իբրեւ նիւթ՝ պատմութեան համար (Յառաջ 13, 14, 17 եւ 19 Հոկտ.):

Թուրքերը այլեւս բոլորովին ջնջած են Ազգային Սահմանադրութիւնը, որուն հարիւրամեակն էր անցեալ տարի: Օրական կառավարութիւնները իրենց ուզածին պէս կը տնօրինեն հայ փոքրամասնութեան գործերը: Ոչ ոք իրաւունք — մանաւանդ համարձակութիւն — ունի բողոքի ձայն բարձրացնելու: Լօզանի դաշնագրի փոքրամասնութեանց վերաբերեալ յօդուածներու գործադրութեան երաշխաւոր պետութիւններն ալ բոլորովին անտարբեր են, ուրիշ կարեւոր գործեր ունին: Յետոյ նաեւ չեն ուզեր վշտացնել Թուրքերը, ծանօթ նկատումներով:

Նորընտիր պատրիարքը շատ խօսեցնել տուած է իր վրայ՝ Քալիֆոռնիայէն մինչեւ Երուսաղէմ:

Կը յուսանք որ իր նոր բարձր պաշտօնին մէջ մոռցնել պիտի տայ անցեալը եւ անկողմնակալօրէն պիտի նուիրուի իր խնամքին յանձնուած հարիւր հազար Հայերու շահերու պաշտպանութեան: Ու մանաւանդ իր մասնաւոր հոգածութեան առարկայ պիտի դարձնէ Սկիւտարի Ս. Խաչ Դպրեվանքը, յաւերժացնելու համար յիշատակը իր մեծանուն նախորդին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի ՎԵՐՋՈՅ ԻՆՕՆԻՒԻՆ ՇԱՀԵՑԱՒ

ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ ԱՌԱՋԻՆ ՊԱՏԿԵՐԸ ՓՈԽԵՑԻՆ

Երկուշաբթի օր, Թրքական ընտրութեանց առաջին արդիւնքները ցոյց կու տային թէ Մենտերէս կը յաղթէ, յետ մահու, քանի որ իր գաղափարական ժառանգորդը հանդիսացող Ատալէթ (արդարութիւն) կուսակցութիւնը շահած էր հանդիստ մեծամասնութիւն մը Ծերակոյտին եւ Ազգային ժողովին մէջ: Արդարեւ երկուշաբթի իրիկուան միջազգային մամուլին տուած արդիւնքներն էին. — Ատալէթ՝ 230 աթոռ (450ի վրայ) մինչ Հալքը (Ինէօնիւ) 140 հատ միայն կրնար ապահովել: Ծերակոյտի 150 աթոռներու վրայ Ատալէթը կը ստանար 78 տեղ, մինչ Հալքը 35 հատով կը գոհանար: Այս կը նշանակէր թէ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը կը շարունակէ ապրիլ Թուրքիոյ մէջ հակառակ բոլոր կախաղաններուն կամ ընդհակառակն՝ շնորհիւ կախաղաններու:

Թրքական իշխանութիւնները նախ յայտարարած էին թէ քանի մը օրէն միայն յայտնի պիտի ըլլան ընտրութեանց վերջնական արդիւնքները նկատի առնելով որ հեռաւոր վայրերու քուէհամարը պիտի ուշանայ: Իրիկունը սակայն ամէն բան կը փոխուէր եւ Իսմէթ Ինէօնիւ յաղթական կ'ելլէր:

Ցիշենք թէ կիսապաշտօնական առաջին արդիւնքներէն ետք, Իշխանութիւնները որոշեցին, յանկարծ, դադրեցնել արդիւնքներու հաղորդումը եւ յայտնել թէ պաշտօնական զեկոյցով իրենք պիտի տան վերջնական արդիւնքները:

Կը մնար սպասել: Իրիկունը հրապարակուեցաւ պաշտօնական զեկոյցը: Ըստ Եունայթըտ Փրէս Ինֆորմէշիընի հեռաւորեալ արդիւնքները կուտայ:

ԾԵՐԱԿՈՅՏ 150 աթոռ:
ՀԱԼՔ (Ինէօնիւ) 55:
ԱՏԱԼԷԹ (Կիւմիւշփալա) 69:
ԳԻՒՂԱՑԻ 10:
ՆՈՐ ԹՈՒՐՔԻԱ 16:
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ 450 աթոռ:
Հալք՝ 200:
Ատալէթ՝ 166:
Գիւղացի՝ 40:
Նոր Թուրքիա՝ 44:

Այս արդիւնքներու համաձայն Հալքը կը յաղթէ ժողովին մէջ թէեւ, Մենտերէսի ժառանգորդները Ծերակոյտին մէջ, ցանկին գլուխն են: Երբ այս արդիւնքները հաղորդուեցան, աւելցուեցաւ նաեւ թէ «երկու կուսակցութիւնները հաստատած են այս թիւերը»:

Այս «ընտրեալներուն» վրայ պիտի աւելնան Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէին 22 անդամները, որոնք իրաւունքով ծերակուտական են, Հանրապետութեան Նախագահը 15 ուրիշ ծերակուտականներ կը նշանակէ ինչ որ բոլորովին կը փոխէ պատկերը եւ Կիւմիւշփալայի Ատալէթը կը դադրի Ծերակոյտին մէջ, առաջին տեղը գրաւելէ:

Պէտք չէ անտեսել սակայն թէ ոչ Հալքը, ոչ ալ Ատալէթը բացարձակ մեծամասնութիւն մը ունին որ Թոյլ պիտի տար առանձին կառավարութիւն մը կազմել: Մէկը չի կրնար բան մը ընել առանց միւսին: Արդարեւ Ներկայացուցչական ժողովին բացարձակ մեծամասնութիւնն է՝ 225: Կը մնայ խառն դահլիճ մը կազմել որուն մէջ մէկը պիտի փորձէ իր կամքը պարտադրել միւսին:

Զօր. Կիւմիւշփալա որ խանդավառ ընդունելութեան մը արժանացաւ երբ Անգարա հասաւ, արդիւնքներէն ետք, տեսակցութեան մը մենաշնորհը տուաւ Ֆրանս – Փրէս գործակալութեան որուն ընթացքին շեշտեց թէ իր կուսակցութիւնը Մենտերէսի յաջորդը չէ: Իր կանոնագիրը եւ ծրագիրը ոչ մէկ նմանութիւն ունին: «Մեր թշնամիները զրպարտեցին մեզի որ յետադիմական կուսակցութիւն ենք: Սխալ է: «Արդարութեան կուսակցութիւնը» ղեկավար մը ունի բայց այս վերջինը՝ տնօրէն կոմիտէի մը ենթակայ է: Այս կազմակերպութիւնը իր կարգին, իր գործունէութեան տեղեկագիրը կը ներկայացնէ պատգամաւորական ժողովին առջեւ: Բռնատիրութիւն չենք ուզեր» ճշդած է Ատալէթի պարագլուխը:

Պէտք չէ մոռնալ սակայն թէ ընտրապայքարի ժամանակ, Ատալէթը իբրեւ մարտիրոս ներկայացուց կախաղանի «զոհերը» եւ Կիւմիւշփալա կախաղանի մը տակ է որ վարեց ընտրապայքարի իր վերջին հաւաքոյթը:

Ֆրանսական կարգ մը թերթեր որոնց մէջ «Օռօր» հիմնուած առաջին արդիւնքներուն վրայ յաղթական կը հռչակէին Ատալէթը եւ Պենազէ կը յիշէ որ նախատեսած էր «կախաղաններու վրէժը»: «Օռօր»ի քրոնիկագիրը կ'եզրակացնէ թէ օրինական ճամբուն մէջ մտած Թուրքիոյ կը մնայ նախ վերաքննել Եասը Ատայի անարդար վճիռները:

ՀԱՅ ԵՒ ՎՐԱՑԱԿԱՆ ՎԷՃԸ ԹԻՖԼԻԶԻ ՈՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Խորհդ. Միութեան ժուրպոլի «ֆեդե – րասիոնին» քննութեան արդիւնքը՝ Երեւանի Սպարտակը յաղթական:

Գրած էինք, թէ բուռն միջադէպեր պատահեցան Երեւանի «Սպարտակ» եւ Թիֆլիզի «Տինամօ» խումբերու մրցումին ընթացքին, Թիֆլիզ, երբ Երեւանցիները 1–3ով կը շահէին մրցումը: (Յառաջ, 12 Հոկտեմբեր):

Այս մրցումի եւ պատահած միջադէպերուն մանրամասնութեան եւ տարողութեան մասին լուռ կը մնան Երեւանի թերթերը, որոնք կը գոհանան տալով Թաս գործակալութեան պաշտօնական հաղորդագրութիւնը, ըստ Խորհ. Միութեան ֆութպոլի ֆեդերասիոնի որոշումին՝ Երեւանի «Սպարտակ»ը նկատելով յաղթական:

«Սովետական Հայաստան» իր հոկտեմբեր վեցի թիւով կուտայ «Թաս»ի հետեւեալ հաղորդագրութիւնը.—

«ՍՍՌՄ ֆութպոլի ֆետերացիայի նախագահութիւնը քննարկեց Թբիլիսի «Դինամօ» եւ Երեւանի «Սպարտակ» թիմերի երկրի առաջնութեան մրցախաղի հարցը: Մրցախաղը Հոկտեմբեր մէկին տեղի էր ունենում «Բուրեվեստնիկ» մարզադաշտում եւ իրաւարար Ն. Գ. Լատիշեւի կողմից դադարեցուեց երկրորդ խաղակէսի 22րդ րոպէին, ընդ որում, հաշիւն էր 1 – 3 յօգուտ «Սպարտակ» խմբի: Ֆետերացիայի նախագահութիւնը որոշեց ֆուտպոլի համամիութենական մրցումների կանոնագրութեանը՝ համապատասխան Թբիլիսիի «Դինամօ» խմբին պարտութիւն գրանցել եւ առաջարկեց Վրաստանի ֆուտպոլի ֆետերացիային՝ պատշաճ միջոցներ ձեռնարկել ֆուտպոլի մրցումների անցկացման ժամանակ «Բուրեվեստնիկ» մարզադաշտում պատշաճ կարգ ու կանոն ապահովելու համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼՊԱՆԱՑԻՆԵՐԸ հրաւիրուած չեն համայնավար կուսակցութեան ԻԲ. համագումարին: Ժողովը բացուեցաւ Խրուշչեւի ճառով որ ոգեկոչեց «աշխարհակալներու զոհը»՝ Փաթրիս Լումումպա:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ակադեմական մը՝ ըՍ – Թրոկովիչ Կոմունիստ թերթին մէջ, խստօրէն կը քննադատէ Խորհ. Միութեան իրաւական դրութիւնը: Նոր ծրագիրը, կը գրէ փրոֆէսէօրը, չապահովեր անհատին արդար իրաւունքները:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ հիւլէական բնագէտ մը յայտարարեց թէ Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու հիւլէական պատերազմը կրնայ մէկ կամ երկու գիշեր տեւել եւ ոչ մէկ յաղթական պիտի ըլլայ:

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ եւ բնակչութեան Նախարարը յայտարարեց թէ ընտանեկան նպաստները յաւելում պիտի կրեն: Զգալի բարձրացում մը պիտի արձանագրէ «միակ ամսաթոշակի» (սալէր իւնիք) նպաստը: Այս գումարները ապահովելու համար, գործատէրերին ընկերային տուրքերու փլաֆոնը (այժմ՝ 700 Ն. Ֆ.) պիտի ջնջուի:

ԳԱՐՁՈՒ չահեցաւ դատը զոր բացած էր Ֆլորան Ֆելսի դէմ: Այս վերջինը իր գործերէն մէկուն մէջ (Կենդանի Արուեստին Վէպը) Գարզուի բերանը դրած էր աննպաստ արտայայտութիւններ Անդրէ Մալրոյի հասցէին: Բոլոր հատորները գրաւուեցան մինչեւ որ խնդրոյ առարկայ հատուածը ջնջուի:

ՍՈՒՐԻՈՅ ներքին նախարարը յայտարարեց թէ յատուկ Ատեան մը պիտի կազմուի դատելու համար բոլոր անոնք որոնք նախկին վարչակարգին տակ վնաս հասցուցած են ժողովուրդին:

ՍՈՒՐԻՈՅ կառավարութեան նոր որոշումը՝ Եփրատի վրայ ամբարտակ մը շինել եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ համաձայնութիւնը ծախքերը ստանձնելու «վախ եւ մտահոգութիւն» կը պատճառէ Իրաքցիներուն կը գրէ «Ս. Միսաքթաքիւպալ»:

ՓԱՐԻԶԻ յառաջդիմական օրաթերթ՝ Լիպերասիոն գրաւուեցաւ Երկուշաբթի օր: Երկրորդ հրատարակութիւն մը հանեց, ճերմակ սիւնակներով: Նախապէս թերթը լայնօրէն արձագանգ կը հանդիսանար իրաւագէտներու միջազգային յանձնախումբին տեղեկագրին ըստ որուն Ֆրանսացի վայրաչուներ վայրագութիւններ ըրած էին Պիզերթի մէջ: Ֆրանսա հերքեց այս լուրերը, իսկ Տէյլի Մէյլ թղթակիցը որ Պիզերթ գտնուած է դէպքերուն առթիւ կը գրէ թէ ոչ մէկ վայրագութեան ականատես եղած է: Նոյնը կ'ըսեն ուրիշ ձեռնհաս անձնաւորութիւններ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ տնտեսական աւելի ազատական դրութիւն մը պիտի կիրարկուի: Այս որոշումը տրուեցաւ Քուզպարիի կողմէ տնտեսական խմբակցութեանց եւ կեդրոնական դրամատան տնօրէնին ճնշումին տակ: Ասոնք կը պահանջեն նաեւ որ կառավարութիւնը դատապարտէ ճարտարարուեստի ազգայնացումը: Միւս կողմէ, Պէյրութէն կը հաղորդեն թէ Լիբանան ալ ճանչցաւ Սուրիոյ կառավարութիւնը:

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ անկանոնութիւններ կը նախատեսուին, մասնակի գործադուլի հրահանգներու իբրեւ հետեւանք:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ եւ Խորհ. Միութիւնը համաձայնած են Պիրման պատուիրակ՝ ՈՒ Թանի թեկնածութիւնը պաշտպանելու իբրեւ ընդհ. քարտուղար ՄԱԿի: ՈՒ. Թան, 52 տարեկան ուսուցիչ մըն է եւ 1957էն ի վեր Ալժերիոյ համար կազմուած ափրեւասիական մշտական խմբակցութեան Նախագահն է: Մէկ լ րութիւն՝ ֆրանսերէն չի խօսիր: Այս առթիւ Ափրիկէի Ֆրանսախօս պետութիւնները ցաւ յայտնեցին:

ՊԵՐԼԻՆԻ ՕՓԵՐԱՆ

—o—

ՊԵՐԼԻՆ.— Շարլոթենպուրկի Պիսմարքշթրասէի լայն պողոտային վրայ նախկին Տոյչէս Օփերնհաուզը այրած էր 1943ի օդային յարձակման հետեւանքով: Արեւմտեան Պերլինի քաղաքային վարչութիւնը 1949էն ի վեր ջանք կը թափէր այրած մասերը մաքրել եւ աւերակ մնացածին վրայ վերակառուցանել նոր օփերա մը, որուն համար 14 միլիոն մարք ծախք նկատի առնուած էր: Հիմա 27,5 միլիոն ծախքով արդիական շէնք մը կանգնած է նոյն տեղը թատերական ամէն յարմարութիւններով: Ճարտարապետ Ֆրից Պոռնեման, որուն յանձնուած էր վերաշինութիւնը, յայտարարեց թէ հինին վրայ նորը շինելու կարգ մը դժուարութիւնները չեն կրցած ետ կեցնել զինքը թէ ներքին եւ թէ արտաքին զարդանքը նպատակայարմարութեան հետ հաշտեցնելէ, որով շէնքին ճակատը առաջուան խոժոռ կերպարանքը չունի, այլ արդիական լայնուղեր լուսամուտներ, եւ ներքին յարդարանքը հանդիսականութիւն եւ շքեղութիւն մը կուտայ: Նկատի առնուած են հանդստաւէտութիւնը եւ ակուստիքը ամէն մէկ աթոռի հանդիսականին համար: Գետնայարկին տակ կայ չորս հարիւր ինքնաշարժի տեղ, որուն դռները կը բացուին ներկայացումէն կէս ժամ առաջ: Կան վերջապէս քովնտի յարմարութիւններ փորձերու, պարի, հանդերձանքի, գործաւորական պիտոյքի, շէնքի եւ բեմի լուսաւորութեան: Յիսուն տարի առաջ ալ, երբ այս օփերան կառուցուեցաւ Հայնրիխ Զելեկ ճարտարապետին կողմէ, լոյսի ողողման եւ ձայնի ճոխութեան կարեւորութիւն տրուած էր, քանի որ պետական հին օփերային հետ մրցելու համար լրացուցիչ նորութիւններ կը բերէր քաղաքին արեւմուտքին եւ Շարլոթենպուրկի մէջ բնակութիւն հաստատած յառաջադէմ դասին:

Ուրեմն գերման նորագոյն օփերան է որ այս օրերուն ջանադիր աշխատանքով շինուեցաւ եւ ի հեճուկս քաղաքական արտաքին ճնշումի ունեցաւ իր փայլուն բացման հանդէսը ի ներկայութեան գերման Դաշն. Հանրապետութեան Նախագահ Հայնրիխ Լիւպքէի եւ կնոջ, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահին ներկայացուցիչ Զօր. Քլէյի, Պերլինի քաղաքապետ Վիլլի Պրանտի եւ բազմաթիւ քաղաքական մշակութային եւ այլ դիրքի անձնաւորութեանց: Ոսկի բանալին յանձնուեցաւ նորընտիր տնօրէն Ռուտոլֆ Զելների, Տարմշթաթի օփերայի վաստակաւոր բեմադրիչին, որ նոր պաշտօնը ստանձնեց նաեւ իր նախորդէն Փրոֆ. Քարլ Էպէրթէն: Այս շատ սիրուած արուեստագէտն ալ ընդունեցաւ պատուանշաններ եւ յարգալիր վերաբերմունք:

Նախագահ Լիւպքէ իր ճառին մէջ շեշտեց Պերլինի օփերային կրթիչ պարտականութիւնը, ըստ որու մարդը պէտք է գիտակցութեան առաջնորդուի՝ ճանչնալու իր պատասխանատուութիւնը եւ պարտքը համայնքին հանդէպ, ձերբազատել ապականիչ ինքնասիրութենէն անոնք որ ուրիշներուն կարիքով չեն հետաքրքրուիր: Յիշեց այն մեծ ազդեցութիւնը, զոր Պերլին ունեցած է անցեալ դարուն՝ գերման ժողովուրդին մտաւոր զարգացման վրայ, իբր կեդրոն գերման գաղափարականութեան: «Այսօր ալ ազատութեան եւ մարդկային արժանապատուութեան գաղափարներուն պայքարին մէջ դարձեալ նոյն դերը վիճակուած է Պերլինի, ըսաւ նախագահը եւ յայտնեց որ բացման հանդէսի ուրախութեան կը խառնուի խոր տխրութիւն մը, որովհետեւ ներկայ կացութեան հետեւանքով արեւելեան Գերմանացիները չեն կրնար վայելել այս օփերան, ինչպէս ծրագրուած էր եւ կը յուսացուէր մինչեւ 13 Օգոստոս 1961 թուականը:

Վիլլի Պրանտ ի մէջ այլոց ըսաւ. «Պերլինի մէջ պիտի որոշուի գերմանական ճակատագիրը: Գերման այս նոր օփերան պէտք է ներկայացնէ «Ամբողջը», այսինքն ամէն բան որ արեւմտեան աշխարհի ազատութիւնը ունի իբր պարունակութիւն»:

Սեպտեմբեր 24ի Կիրակի առտուան այս հանդէսէն ետք երեկոյին առաջին ներկայացումը եղաւ Մոցարտի Տոն Ճիովանին: Պերլինի քաղաքային վարչութիւնը «գեղարուեստական շաբաթներ»ու տօնականութեան համար ամէն ջանք թափած է, որով միւս տասը քաղաքային թատրոններուն եւ քանիէ աւելի սրահներուն եւ բեմերուն վրայ ալ երաժշտական եւ թատերական ներկայացումներ կը տրուին տեղացի եւ հրաւիրեալ արուեստագէտներու կողմէ: Յիշատակենք միայն նորաբաց գերման օփերային յաջորդ ներկայացումներէն «Այտա»ն, որուն համար հրաւիրուած է Վինֆրիտ Վակնէր եւ «Սանթա Ֆէ» որ պիտի ղեկավարուի նոյնինքն Իգոր Սթրաւինսքիէ: Աշխոյժ, թէեւ 79ամեայ Սթրաւինսքի պիտի տայ նաեւ «Իդիպոս թագաւոր» եւ «Պերսեփոնէ» ներկայացումները «Թէաթր տէս Վեսթէնս»ի մէջ, որ մինչեւ օփերայի բացումը 15 տարի արեւմտեան Պերլինի ներկայանալի օփերային շէնքն էր եւ հիմա պիտի յատկացուի օփերէթի եւ այլ թատերական ներկայացումներու:

Նոր օփերան արեւմտեան Պերլինի մէջ, որ 1900 հանդիսատեսի աթոռ ունի, այս օրերուն բացուելով կ'ուզէ արտայայտել այն միտքը թէ արեւմտեան Պերլին անյողդողդ կը մնայ եւ ամբողջ արեւմտեան Գերմանացիները հաւատք ունին ազատութեան յաղթանակին վրայ, որով երգելով կը դիմագրաւեն արտաքին ճնշման:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

"ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑՆԵՐԸ ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՄԱՍԻՆ"

—o—

Յօդուածներ, ակնարկներ, վերլուծումներ, յուշեր Կոմիտասի մասին՝ գրուած իր ժամանակակիցներուն եւ աշակերտներուն կողմէ — ահա նիւթը Գ. Գասպարեանի կազմած հաւաքածոյին, որ, ըստ էութեան, դարձած է ինքնատիպ ուսումնասիրութիւն մը հանճարեղ արուեստագէտին եւ հայրենասէրին մասին:

Զանազան մարդոց կողմէ գրուած յօդուածները, վերլուծութիւնները, յուշերը, հասկնալի է, որ չեն կրնար կազմաւորուիլ առանցքի մը շուրջ, հաւասար չափով արժէքաւոր ըլլալ, բայց այն, ինչ որ զետեղուած է գիրքին մէջ, բաւական կ'ընդլայնէ մինչեւ այսօր Կոմիտասի մասին եղած տեղեկութիւնները, փաստերը:

Կոմիտասի գործունէութիւնը եւ ժառանգութիւնը գնահատելու տեսակէտէն շատ արժէքաւոր են իր աշակերտներէն Շահան Պէրպէրեանի եւ Վարդան Սարգսեանի յօդուածները:

Շ. Պէրպէրեան նուրբ զգացողութեամբ եւ ամփոփ կը ներկայացնէ Կոմիտասի երաժշտական, տեսական գործունէութիւնը, ժողովրդական երգերը գեղագիտական ակնոցով մօտենալու եւ մշակելու իր աշխատանքները ու կ'եզրակացնէ. «Կոմիտաս բերած է իր դաշնաւորումներուն մէջ երաժշտական թափանցման այնպիսի նորութիւն մը, ոճի ինքնատպութիւն մը, որ անոնք սովորական դաշնաւորումներու սահմանէն անչափօրէն անդին կ'անցնին իսկական ու մեծարժէք ստեղծագործութիւններու կարգին տեղ առնելու համար»:

Հետաքրքրական են Վ. Սարգսեանի դիտողութիւնները Կոմիտասի ստեղծագործութեան մասին, ուր կ'աշխատի ցոյց տալ իր ուսուցչին դերը՝ հայ երաժշտութեան ներդաշնակումին մէջ օգտագործել միջազգային երաժշտական մշակոյթին արտայայտութեան միջոցները, անշուշտ հմուտ ձեւով: Իսկ ինչ որ կարեւորն է, շատ ճիշդ կերպով կը բացատրէ Կոմիտասի աշխատանքին բուն նպատակը «...Անոր հիմնական նպատակը եւ յաջողութիւնը եղաւ գտնել կամ ի վեր հանել գերազանցապէս տոհմիկ արուեստի մը զարգացման նախապայմաններն ու միջոցները, ամրօրէն դնել հիմունքները երաժշտական ինքնուրոյն դպրոցի մը, որուն վերնաշէնքը պիտի գային հետզհետէ կառուցանել նորահաս տաղանդներ, իրենց հոգիին զտարին տուրքը բերելով տոհմիկ արուեստի մը բագինին իբր ընծայ»:

Հրաչեայ Աճառեանի շատ հետաքրքրական յուշերը կը խորացնեն եւ կը հաստատեն Կոմիտասի իսկապէս «մարդկային բացառիկ առաքինութիւններու ծով» ըլլալը: Նորութիւն են Կոմիտասի կողմէ Խաչատուր Աբովեանի գործունէութիւնը բնութագրելու եւ արժէքաւորելու մասին բերուած տեղեկութիւնները: Կոմիտաս Աբովեանի «Վէրք Հայաստանի»ն կ'անուանէր իր մասունքը:

Շատ արժէքաւոր են Մ. Բարայեանի յուշերը, ուր Բարայեան լոյսին կը հանէ Կոմիտասի ցարդ անծանօթ մնացած նամակները, որոնք անգամ մը եւս ցոյց կուտան մեծ երաժիշտին սկզբունքները եւ համոզումները երգարուեստի մասին: Այս յօդուածին մէջ խօսք կ'ըլլայ այն ազդեցութեան մասին, զոր կրած է Կոմիտաս ֆրանսական եւ գերմանական երաժշտական դպրոցներէն: Վերջապէս, յօդուածագիրը կը յիշատակէ Կոմիտասի մանկավարժական գործունէութիւնը, որու ընթացքին, ինչպէս ծանօթ է, գրած է մանուկներու համար երգեր:

Մ. Քորէլլի յուշերուն ամէնէն հետաքրքրականը Կոմիտասի եւ Ռոմէն Ռոլանի բարեկամութեան փաստն է: Ֆրանսացի բանաստեղծը եւ Կոմիտաս պատահոյ անգամներ եղած են Փարիզի մէջ, 1905-1906ին կազմակերպուած «Կովկասի չքաւոր ուսանողներուն օգնող ընկերութեան»:

Շատ արժէքաւոր յօդուածներու շարքին կրնայ դասուիլ Յարութիւնեանի «Կոմիտասի ստեղծագործութիւնը»: Դժբախտաբար մեզի ծանօթ այդ շատ լուրջ աշխատութեան միայն մէկ փոքր, այն ալ շատ աղճատուած հատուածն է, որ հրատարակուած է հաւաքածոյին մէջ:

Ա. Մեսրոպեանի հետաքրքրական յուշերը առանձնապէս կ'ընդլայնեն Կոմիտասի գործունէութեան ոլորտները, անձնական յատկանիշներու ասպարէզը, բայց ասոնցմէ ոմանք, կը թուի թէ այնքան ալ ճիշդ չեն եւ կը կարօտին փաստերու:

Հանճարեղ Կոմիտասի կեանքին նուիրուած այս գիրքին մասին ունինք եւ լուրջ սկզբունքի դիտողութիւններ:

Գիրքին մէջ կը հանդիպինք Ստ. Մելիքեանի «Կոմիտաս» պատմական ակնարկին: Մեր կարծիքով, Ստ. Մելիքեան չէ հասկցած իր հանճարեղ ուսուցիչը: Կոմիտասի մէջ տեսնել երաժշտութեան գիւղագիրը միայն, ուր երգը «մնում է նոյնը թէ իր իդէոլոգիայով եւ թէ արտաքին ձեւաւորմամբ», թէ «հիմնական ձայների նկատմամբ Կոմիտասը համարեա միշտ էլ պահպանողական է», թէ անոր «մշակումները մնացել են նոյն էթնոգրաֆիայի սահմաններում», իսկական տգիտութեան արդիւնք է:

Պէտք չէր վերահրատարակուէր նաեւ Ստ. Դեմուրեանի յուշերը, որոնք լեցուն են Կոմիտասի գործը թերագնահատող արտայայտութիւններով: Նոյնպէս Գ. Գասպարեանի յօդուածը:

Այսպէս. տասնեակ տարիներ առաջ Կոմիտասի մասին եղած անկատար տեղեկութիւններուն պատճառով եւ արուեստի հարցերը սխալ ըմբռնելուն հետեւանքով ճիշդ չեն բացատրուած եւ գնահատուած Կոմիտասի կարգ մը գեղագիտական ըմբռնումները: Եւ այսօր, երբ բազմաթիւ նոր փաստաթուղթեր Կոմիտասի

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Ճէյրան.— Երկու Տաղտանցիներու, Քրանտինքի եւ Նիւշի պատմութիւնն է, տասնապետի մը եւ աւազակի մը, «ատեն մը եղբօր չափ սիրով, հիմա մահու ատելութեամբ զինուած», աղջկան մը, Ճէյրանի սիրոյն պատճառով:

Ճէյրան կինն է Նիւշի, որ Քրանտինքի գնդակէն դիտապաստ գետին կը փռուի: Քրանտիք կը բանտարկուի եւ իր դատավարութեան համար Պոլսէն փաստաբան մը կը հրաւիրուի: Այդ փաստաբանը Զօհրապ ինքն է որ Իզմիր կուգայ: Դատավարութեան պահուն փաստաբանը տեղի ունեցած հակասութիւններէն ու շփոթութիւններէն օգտուելով, ընկերութեան համար աւազակի մը կորուստը արդարացնելով, եւ անձնապաշտպանութեան տեսակէտին վրայ յենուելով, կը պաշտպանէ ամբաստանեալ Քրանտիքը: Դատը շահուած է:

Իրավէպին բովանդակութեան մէջ, տեղ մը միայն կը հանդիպինք Ճէյրան անունին, եւ ուր կը հասկնանք, որ անիկա սպաննուած աւազակին, Նիւշի կինն է: Այս աղջիկը երկու երիտասարդներուն իրարու դէմ մէկ մէկ ոսոխ դառնալուն պատճառ կը ներկայացուի: Սովորական պատմութիւն մըն է, ուր հանդէս չի գար բնաւ Ճէյրանը, եւ մենք հազիւ կրնանք բացատրել վերնագիրը՝ պատմուածքի բովանդակութեան հետ:

Այս պատմուածքին մէջ փաստաբանին հոգեկան վրդովումները լաւ բացատրըուած են, երբ շատ անգամ ճշմարիտ ոճրագործ-յանցաւորը ազատելու համար, անոնք ամէն կերպով կը ջանան, ի հարկէ միշտ իրենց խիղճին ձայնէն թելադրուելով:

ԹԷՖԱՐԻԿ.— Արսլանպէկէն Պոլիս եկող ու սպասուհիութիւն ընող, գիւղացի Աշխէնի միամիտ սիրոյ պատմութիւնն է: Փօքթալի հերոսուհին ալ Պարտիզակցի Տիգրանուհին էր: Սակայն սպասուհիներու այս զոյգ մը պատմութիւնները իրարու հակոտնեայ կառուցուածք մը ունին: Ընթերցողները տեսան, թէ Փօքթալի հոգեբանական հանգոյցը ինչ բանի մէջ կը կայանար եւ թէ Տիգրանուհիին դիմագիծը ի՞նչ չափով յաջողած էր:

Թէֆարիկի մէջ, Աշխէնը կը ներկայանայ մէկը այն կին դէմքերէն, որոնք առարկայօրէն եւ առանց սիրոյ արկածախնդրութիւններ փնտռելու, մաքուր ու անկեղծ կը սիրեն իրենց մէկ հաճելի երեւցող անձը: Կը սիրեն ու կը զուրգուրան հոգեւին, անձնուրացութեան երթալու աստիճան:

Աշխէն սպասուհիութեան կը մտնէ, ու իր աշխատանքին մէջ ցոյց կուտայ խնամք, հոգածութիւն եւ տնարարութիւն: Սակայն ընտանիքի երիտասարդին եւ անոր միջեւ մրցում մը կը սկսի, առաջինին անկարգութեան եւ երկրորդին հոգածութեան միջեւ, հետզհետէ մօտիկութիւն մը կը գտան տարասեռ այդ երկու անծանօթները: Իրարմով կը հետաքրքրուին, մանաւանդ երիտասարդը:

Սպասուհին երիտասարդին սենեակին մաքրութեան համար աւելի խնամք կը ցուցնէ, նոյնիսկ կը զգուշացնէ զինքը, երբ գիշերներ կը լուսցնէ ճերմակ թուղթերը մրոտելով ու սեւցնելով:

Սպասուհին իր շալվարէն կը մերկանայ ու շրջազգեստ հագնիլ կը սկսի, աւելի շնորհալի կը դառնայ, ու այդ նոր արդուզարդին մէջ կը կերտուի գիւղացիի իր կոյս գեղեցկութիւնը: Կամաց կամաց հոտեր կը քսուի ու Պոլսոյ տիկիններուն արդուզարդովը կը յայտնուի: Աշխէնի մէջ գաղտնի եւ ծածուկ զգացում մը կը ծլի, որ սակայն կ'ամչնայ, կը պահուըտի: «Բան մը չէր պահանջեր իր սիրոյն փոխարէն, ոչ իսկ իմ սէրս. իր բոլոր ուզածը թոյլտուութիւն մըն էր յաւիտեան զիս շրջապատելու իր սահուն խանդաղատանքովը, հսկելու վրաս, թոյլ չտալով որ հիւանդանամ, իր խնամքներէն շինուած տեսակ մը խանձարուրի մէջ ամփոփելով իմ բոլոր կեանքս ու շարժումներս, որպէսզի ցաւ մը կամ վիշտ մը չունենամ երբեք»: Կը խորհրդածէր երիտասարդը:

Բայց քսան տարեկան երիտասարդ մը, այս անկեղծ սիրոյ յարգը չի գիտնար, ու կը ձանձրանայ այս հովուերգութենէն: Եւ երբ օր մը երիտասարդին հետ մտերմութեան կապերը չխզելու համար, Թէֆարիկ ուժգին հոտով մը օծուելով, կը մտնէ սենեակ եւ հեղձուցիչ բուրումը կը տարածուի մթնոլորտին մէջ, այս բաւական կ'ըլլայ, որ երիտասարդը պոռայ անոր երեսին.

— Ի՞նչ հոտ է սա վրադ. գնա լուացուէ շուտով:

Կրնաք գուշակել ազդեցութիւնը, որ ըրաւ այդ նախադասութիւնը սպասուհիին վրայ:

Ամբողջ մարմինով կը լուացուի, ու հետեւանքն այն կ'ըլլայ, որ ցրտառութեան պատճառով, հիւանդ կը պառկի, բժիշկ կուգայ, զինքը իր գիւղը օդափոխութեան կը ղրկեն ու հոն ալ կը մեռնի:

Մէկէ աւելի խորհրդածութիւններ [illegible] կուտան այն քանի մը էջերը, որոնց մէջ խտացած կը գտնենք կոյս հոգիի մը անկեղծ սիրոյ արտայայտութիւնը, որ [illegible] փոխադարձ չըլլալուն համար, «խղճի տառապանքներով լեցուն յիշատակներ կը թողու միայն»:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(2 Շար.)

ՃԱՄԲՈՒ ՆՕԹԵՐ

ՊԱՔՈՒ

Մոսկուայէն մինչեւ Պաքու աւելի քան երկու հազար քիլմ. երկարութիւնը կը կտրես երեքուկէս ժամէն պակաս ժամանակամիջոցի մը մէջ, առանց կանգ առնելու, ԻԼ – 18 հանգստաւէտ օդանաւով :

Արեւմտեան առաւօտ մը հասանք Պաքու :

Ճամբորդը, օդանաւի վայրէջքէն քիչ մը առաջ, դէպի արեւմուտք ձգուող Կովկասեան լեռներու հրաշալի տեսարանները, իր հայեացքը կը պտըտի աւելի ճառագայթներով ողողուն Կասպից ծովու տարածութեան եւ նաւթահորերու ընդարձակ «անտառներուն» վրայ: Իջնելով օդանաւէն, «ընդունեցանք» Պաքուի շրջանին յատուկ տաք հովէ մը: Աւելի ուշ իմացանք, որ Պաքու կը նշանակէ հովերու քաղաք: Օդակայանէն դէպի քաղաք տանող ճամբուն վրայ, մինչ մեր հայեացքը կը սկսի փնտռել եւ ընդգրկել քարիւղի ընդարձակ շրջաններ, վերահաս կ'ըլլանք Ադրբէջանի մայրաքաղաքին՝ Պաքուի մանրամասնութիւններուն : Քաղաքը իր մեծութեամբ Խորհրդային Միութեան քաղաքներուն մէջ 4րդ տեղը կը գրաւէ Մոսկուայէն, Լենինկրատէն եւ Քիեւէն ետք: Ունի աւելի քան մէկ միլիոն բնակիչ, որու մօտաւորապէս 300000 հայեր են :

Պաքու ճանչցուած է իբրեւ Խորհրդ. Միութեան քարիւղի ամենակարեւոր շրջանը: Խորհրդ. Միութեան քարիւղի արդիւնաբերութեան գոյութեան ամբողջ ժամանակաշրջանին, մաղութի 1·5 միլիառ թոն ընդհանուր արտահանումին կէսը կուտայ Պաքու :

Ինը դարեր անցած են այն օրէն, երբ Արաբները Պաքուի մօտ յայտնաբերեցին «վառող հողերը»: Այդ պատճառով Ադրբէջանին կ'ըսուի նաեւ «յաւիտենական կրակի երկիրը» քարիւղի երկիրը : Այս բանաստեղծական անուանումը ունի առանձին եւ խորհրդանշական իմաստ մը : Յայտնի է, թէ Ափշերոն ծովածոցի ստորերկրեայ հսկայ պահեստներուն մէջէն է կրակին յաւիտենական աղբիւրը, այսինքն՝ քարիւղը : Բայց «յաւիտենական կրակի երկիրը» բանաստեղծական կոչումին իմաստը աւելի բովանդակալից է: Արդարեւ, շատ չանցած, քարիւղին հետ միասին, Ադրբէջան դարձաւ նաեւ կազի մեծ «արտադրող» մը :

Օր մը, Քարատաղի մէջ, փոխանակ հասնելու սովորական խղոտ սեւ հեղուկը, նաւթահորի բերանէն ցայտեց կազի հրակայ շերտ մը: Եւ ահա այսօր քարիւղամուղի կողքին, Կասպից ծովէն խիտ ցանցով կը մեկնին կազամուղեր Ադրբէջանի երկայնքին ու լայնքին ու նաեւ դէպի դրացի երկիրները, մէջն ըլլալով Հայաստան: Ահա թէ ինչու, եթէ դեռ այսօր Ադրբէջան կը կոչուի քարիւղի երկիր մը, քանի մը տարիէն, քարիւղի եւ բնալուծութեան զարգացումով, ան պիտի դառնայ քարիւղի եւ բնալուծութեան երկիր մը :

Ադրբէջանի մէջ շինուած աւելի քան 100 արդիւնաբերական մեծ ձեռնարկութիւններու շրջանակին մէջ, յետպատերազմեան տարիներուն, արդէն սկսան երեւան գալ բնալուծութեան գործարաններ: Նշենք միայն ձղաղողերու (փըճը) եւ մուրի գործարանները, որոնք վերջերս կառուցուեցան Պաքուի մօտ :

×

Ինքնաշարժով կատարուած մօտ երեսուն վայրկեանի ճամբորդութենէ մը ետք, օդանաւակայանէն ահաւասիկ ժամանած ենք Պաքու, ուր կը հիւրընկալուինք Ինթուրիստ պանդոկը՝ տեղաւորուած հրապուրիչ տեսարանով բլուրի մը լանջերուն վրայ, ուր կը կանգնի Կիրովի արձանը: Պանդոկին դիրքը միաժամանակ քեզի կ'ընծայէ սքանչելի հեռանկար մը դէպի քաղաք եւ Կասպից ծով :

Տեսարժան հրաշալի տեղեր կան, որոնք քեզ կը գրաւեն, բայց կարելի չէ մոռնալ քարիւղագործներու իսկական քաղաքը՝ «Նեֆթիանիէ Քամնի», որ կը գտնուի ծովուն բացերը, Պաքուէն մօտաւորապէս հարիւր քիլոմեթր հեռու : Երեւակայութիւնը ի վիճակի չէ ընդգրկելու ինչ որ կը տեսնես աչքերով: Ծովուն բացերը ամբողջ քիլոմեթրեր, ցցաւոր փակոցներու վրայ բարձրացած ասֆալտապատ խճուղի մը քեզ կը տանի դէպի քարիւղագործներու բնակարանները, ուր ծովու խորքէն կ'արտահանուի մաղութը :

Հետաքրքրական էր քարիւղի հետազօտութիւններու եւ սարքաւորումներու նախագծման հիմնարկութիւն կատարած մեր այցելութիւնը : Հիմնարկութեան մտադրութիւնն է՝ ներմուծել ինչ որ նորութիւն է թեքնիքի մէջ: Այս հիմնարկութեան տնօրէնն է ճարտարագէտ Ա. Դանիէլեան :

Տ. ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

գործունէութիւնը նոր լոյսով կ'ողողէն, դեռ կը գտնուին անձեր, որոնք կը շարունակեն կառչիլ հինցած տեսակէտներու վրայ: Ջանք չի թափուիր վերստին նայելու եւ միանգամ ընդ միշտ հրաժարելու կամխտապաշտութեան կարգ մը հինցած տեսակէտներէն :

Կոմիտաս ոչ միայն հայ երաժշտութեան, այլեւ հայ ժողովուրդի հոգեւոր մշակոյթին, անոր ազգային ինքնորոշման եւ ինքնագիտակցութեան հաստատման փոթորկոտ ճամբուն վրայ իր լուսաւոր մտքին, զգայուն սրտին եւ հայրենասէր հոգիին երանգները բերած է : Այնպէս պէտք է գրել իր մասին, որ ըստ արժանւոյն գնահատուի անոր մեծութիւնը, անոր անձին հմայքը :

Յ. ԲՐՈՒՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

•

ԿԱՌԱՎԱՐԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻՆ ՄԷՋ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան Սեպտեմբեր 11ի հրամանագրով՝ Հայաստանի Նախարարներու Խորհուրդի պետական վերահսկողութեան յանձնաժողովի նախագահ նշանակուած է Հրանտ Մարտիրոսեան,, ազատ արձակուելով վիճակագրական վարչութեան պետի պարտականութիւններէն :

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Երեւանի մէջ տարիներէ ի վեր կը գործէ ռուսական թատրոն մը, աւելի ճանչցուած Ստանիսլաւսկի դրամաթիք թատրոն անունով: Թատերախումբը երկու խումբի բաժնուած վերջերս մէկ ամսուան շրջագայութիւն մը ըրած է Հայաստանի զանազան շրջանները: Առաջին խումբը ներկայացուց Գ. Տէր Գրիգորեանի «Ամէն ինչ կամ ոչինչ» եւ երկու ռուս թատերագիրներու գործերը, բեմադրութեամբ Ռ. Խարազեանի: Այս խումբը այցելած է Լենինական, Արթիկ, Կիրովական, Լերմոնտովկա սովխոզը, Կալինինօ, Պրիվոլնոյէ, Պուշկինօ եւ կոլխոզնտեսութիւնները, ինչպէս նաեւ կարգ մը այլ շրջաններ: Երկրորդ խումբը, որ իր խաղացանկին վրայ ունէր Նարինեանի «Վտանգաւոր հասակը», այցելած է ուրիշ շրջաններ: Երկու խումբերը ընդամէնը 44 ներկայացումներ տուին, մօտ քսան հազար հանդիսատեսներու առջեւ :

Թատրոնին պատասխանատու տնօրէնն է Իոսիֆ Կոպլեներ: Խումբին մէջ կան հայ դերասաններ եւ բեմադրիչներ :

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ

Պարարուեստի դպրոցի այս տարուան շրջանաւարտներու թիւն է չորս, որոնք աւարտական հանդէսին ներկայացուցին դասական պարերէ հատուածներ :

ԲԱՌԱՐԱՆՆԵՐ ՉԿԱՆ

Լենինականի գրախանութներէն մէկուն պաշտօնեան՝ Ռ. Յակոբեան «Սով. Հայաստան»ի խմբագրութեան ուղղած նամակով (Սեպտ. 29) կը գանգատի անհրաժեշտ բառարաններու պակասին մասին: Ըստ նամակագրին, 1954էն նոյն ձեւի բողոք մը ներկայացուցած է, սակայն ոչ ոք անդրադարձած է: ... "ուր որ անկ է: Հակառակ բողոքագրերուն Լենինականի գրախանութներուն մէջ կը պակսին խիստ անհրաժեշտ նկատուող բառարաններ :"

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Մարսէյլի մամուլէն կը տեղեկանանք թէ Սրբազան Քահանայապետը «Պապական պատուակալ սենեկապետ»ի տիտղոսը շնորհած է Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ համայնքի ժողովրդապետ Յովհաննէս Ծ. Վ. Զուհաճեանի :

ԿՍԿԾԱԼԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

Երբ դժբախտութեան ուրուականը կը հալածէ ազգ մը կամ ընտանիք մը, ձեռք առնուած ամէն նախազգուշութիւն կը փշրուի՝ մատնելով զանոնք յուսահատութեան :

Դարերու ընթացքին այդ նենգ հետեւողական ու զաժանօրէն կը խոցոտէ հայ ժողովուրդը իր հաւաքականութեամբ եւ հայ ընտանիքը, աշխարհի մէջ կուխ մը, պատերազմ մը որ պայթի ան պարտաւորուած է տալու արեան տուրք, ըլլայ Սուրիոյ, Լիբանանի, Եգիպտոսի, գոյդ Ամերիկաներու, Ափրիկէի թէ Ասիոյ մէջ Հայը պիտի մատնուի առաւելագոյն զոհողութեան :

Ահա ալժերական կռիւներուն Հայուն տուած զոհերուն վրայ նորաբողբոջ հայ երիտասարդի մը արեան տուրքը կ'աւելնայ՝ ժան Քլոտ Ծառուկեանով: Սակայն այս ընտանիքին դժբախտութիւնը բազմապատկուած տոկոսով եղաւ, ժ. Քլոտի եղբայրը՝ Անդրանիկ 15 – 16 տարեկան ծովամոյն 1947ին, քեռայրը 27 – 29 տարեկան զոհ անբուժելի հիւանդութեան :

Ժան Քլոտ նոր սերնդական աշխոյժ, վառվռուն ու գործունեայ, ներկայ էր բոլոր նոր սերնդական ձեռնարկներուն :

Այս կորուստը կսկծալի է մասնաւորաբար ծնողքին իբրեւ ապաւէն իրենց ապագային :

Սիրելի ընկեր Կարապետ, մխիթարանքի ոչ մէկ խօսք կարելի է գտնել, ամենապերճախօս մարդն անգամ պիտի անձրկի նման խոցոտող, հոգեկան ցընցումի պարագային... Սերունդ մըն ենք, քամեցինք տառապանքի ամենայն զառն բաժակը ցմրուր, մէկ բանով պիտի մխիթարուինք, ժան Քլոտն ու բոլոր հայորդիները որոնք պարտաւորուած կը ծառայէն օտար բանակներու մէջ՝ դէնք ի ձեռին հերոսի նման կը նահատակուին... Պահենք անոնց յիշատակը սրբութեամբ, գուրգուրանքով՝ ինչպէս մեր անհամար նահատակները կտակեցին :

ԸՆԿԵՐ ՄԸ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆ եւ իր «Լիակատար Քերականութիւնը» (վերլուծական եւ քննական փորձ մը ներածական հատորին): Գրեց Անուշաւան վրդ. Զղջանեան: Տպարան Սրբոց Յակոբեանց, Երուսաղէմ, 1960:

ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ (աշխարհայեացքների բնութագծումներ): Գրեց Տոքթ. Աշոտ Գասպարեան: Թեհրան 1961:

ԿԵԱՆՔԻՍ ՅՈՒՇԵՐԻՑ, գրեց Միրաք Սարհադեան, Թեհրան 1961:

«ՅԱՌԱՋ»Ի Թ.ՐԹՕՆԸ (69)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Մօտաւորապէս չորս տարի է. մը – մնչեց Լութֆի աղա :

— Արդեօ՞ք ի՞նչքան է իր վճիռը :

— Դժբախտաբար ցկեանս տաժանակիր աշխատութեան դատապարտուած է :

— Ցկեա՞նս :

— Այո :

— Ունի՞–ք տեղեկագիրներ անոր յանցանքներու վերաբերմամբ :

— Ոչ, միայն վճռագիր կայ :

— Ըսել է թէ գործած յանցանքին վրայ տեղեկութիւն մը չունի՞ք :

— Ամենեւին: Կ'ուզէ՞ք իմանալ :

— Կը փափաքիմ.. որովհետեւ երկու ժանկամարդ հիւրերս այդ պատճառով հոս եկած են :

— Չէ՞ որ Ֆրանսուհիներ են, ըսիք :

— Ճշմարիտ է... բայց խղճի պարտք մը կատարելու համար մինչեւ Թիարանը գալու հարկադրուած են :

— Ի՞նչպէս, պարոն հիւպատոս :

— Երիտասարդին մայրը յետին ծայր թշուառութեան մատնուած վիճակի մէջ, կը պաղատի իրենց որ մէկ հատիկ լուրին տեղեկութիւն մը առնեն :

Այս պաղատանքը չի մերժուիր... ահա բոլորը:

Լութֆի աղա նշանացի ձեւով մը հասկցուց Վանականին որ դուրս ելլէ : Վանական հեռացաւ :

Ան ատեն Լութֆի աղա հիւպատոսին ուղղելով իր խօսքը մրմնջեց.

— Գիտէ՞ք պարոն հիւպատոս, ամէնէն ազնիւ մարդն է Թիարանին մէջ այդ կալանաւորը: Չորս տարի է որ բերդին վերաբերեալ աշխատութեամբ կը զբաղի, ի՞նչ կ'ըսէք, չեղաւ օր մը որ դժգոհութիւն մը լսէի իրմէն: Այսօր կանչեր եմ հարցունելու համար, նորէն բան մը չխօսեցաւ :

— Այդպէս է պէյս. ընդհատեց տէրվիշն՝ որ մինչեւ այն ատեն լուռ էր ու չարունակ երկու սիրակցորդ աղջիկներուն կը նայէր. արդարութիւնը մարմնացած է անոր կերպարանքին վրայ : Ոճրագործի մը չի նմանիր այդ խեղճ երիտասարդը :

— Ինչ ըսեմ ... եթէ ձեռքս ըլլայ, ընդհատեց Լութֆի աղա զառնութեամբ մը, ես վայրկեան մը չեմ թողուր այս Թիարանին մէջ. բայց Բարձրագոյն Դուռը շատ դէշ աչքով կը նայի անոր վրայ: Անկից երկու ամիսներ առաջ Հիլմի Իպրահիմ փաշա, որ բանտերու ընդհանուր վերատեսուչն է, երբ այցելեց Թիարանը, հարկ եղածը յայտնեցի անոր: Տեսայ որ չուզեց լսել ... չուզեց անոր երեսը տեսնել: Գալով ինծի, չափազանց կը սիրեմ զինքը :

Հիւպատոսը՝ քանի մը կարեւոր տեղեկութիւններ առնելէ ետքը՝ Գթութեան Քոյրերուն հետ մեկնեցաւ :

Տէրվիշը դէպի դուռը նայեցաւ ու հառաչեց :

— Ահա դժբախտութիւն մըն ալ... թոթովեց Լութֆի աղա՝ չկրնալով իր հոգին կսկծացնող ցաւը զսպել: Հիմակ ի՞նչ մտածել պէտք է: Ոհ, տէրվիշս, պաշտօնիս պարտականութիւնը խղճիս վրայ կը ծանրանայ, այնպէս չէ՞:

— Պաշտօնիդ պարտականութիւնը խղճիդ վրայ այն ատեն կը ծանրանայ, նըկատել տուաւ Տէրվիշը, երբ որ դուն ոճրագործ մը կ'ազատես, առանց համոզում մը ունենալու թէ կարո՞ղ է խղճի ու սրտի մարդ դառնալ: Քանի որ այդ թշուառ երիտասարդը խիղճդ կ'արգաւրացնէ, ինչու համար կը տառապիս ...:

Լութֆի աղա ակամայ շարժում մը ըրաւ ու Տէրվիշին երեսը նայեցաւ : Յետոյ ջախջախուած ու խշխշացնող ձայնով մը ըսաւ .

— Ոհ, Տէրվիշս, կը զգամ թէ այս տառապեալներու թշուառութիւնը կը լեցնէ իմ հոգիս, կը զգամ թէ դժոխքի մը մէջ կը գտնուիմ, մէկ խօսքով՝ կը զգամ թէ ոտքերուս տակ անմեղ մարդիկ կը կոխոտուին ամէն օր, ամէն ժամ եւ ամէն բոպէ : Տասներկու տարուան մէջ անցուցած կեանքս կը յիշեմ ու կը սոսկամ, որովհետեւ անտարբեր ու անզգայ եղած եմ բոլորովին, ոչ, ոչ... ալ ինծի համար չէ այս պաշտօնը, ալ ինծի համար չէ այս փառքը... ալ ինծի համար չէ այս կեանքը : Կը զգամ թէ անասունն անգամ չի դիմանար ...

— Ի՞նչ կ'ուզես ընել, պէյս, ընդհատեց Տէրվիշը՝ ներքնապէս ուրախութենէն խղդուած ձայնով մը:

— Ե՞ս :

— Այո, դուն :

— Միայն միջոց մը կայ. այն է՝ պաշտօնէս հրաժարիլը :

— Պաշտօնէդ հրաժարի՞լ :

— Այո :

— Խիստ լաւ, կը յուսա՞ս թէ քու խիղճդ հանդարտ պիտի ըլլայ... կը յուսա՞ս թէ այն Աստուծոյ ձայնը՝ որ քու հոգւոյդ բովանդակ էութիւնը լեցուցած է, պիտի լռէ ատանկով: Ըսէ, կը հաւատա՞ս :

(Շար.)

Այրի Տիկին Տիգրան Խարբութլեան, Տէր եւ Տիկին Ժան Խարբութլեան, Պ. Կի Խարբութլեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Թորիկեան, Միշէլ եւ Ֆիլիփ Խարբութլեան, Օր. Անիթա Թորիկեան, Այրի Տիկին Է. Խարբութլեան, Այրի Տիկին Կիւլիզար Խարբութլեան, ինչպէս նաեւ Թորիկեան, Յարութիւն, Օգսէն, Քրիսթոֆ, Հանրի, Յակոբոս Խարբութլեան ընտանիքները, Սինանեան, Մանուկեան, Զարգարեան, Լըպըրթոն, Պահատուրեան, Յարութիւնեան, Սահակ Խարբութլեան, Էրքէլէկեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, տաքրոջ, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՏԻԳՐԱՆ ԽԱՐԲՈՒԹԼԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 13ին, 85 տարեկանին, իր բնակարանը, 81 Րիւ տը լա Փոմփ (12 Վիլլա Հերան):

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի, ժամը 14ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պա-թինեոլի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ընկեր Միսաք Սարգիսեան իր ապաքինման առթիւ քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Աշոտ Արթինեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Տակառեան եւ Շիրինեան ընտանիքները յիսուն Ն. Ֆ. Մշակոյթի Տան կը նուիրեն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Ողբ. Արշակ Պօղիկեանի մահուան առթիւ, Պօղիկեան ու Փիլիկեան ընտանիքները հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը իր սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Պելֆօաբնակ, Պ. Երուանդ Տէր Եղիաեանի որ բարեհաճեցաւ 250 մեթր ծաղկաւոր կերպաս տրամադրել անկողինի ծածկոցներու համար: Պ. Տէր Եղիաեան ստանձնեց նոյնպէս վճարել սանուհիի մը ամբողջական տարեթոշակը:

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ գումարները ի նպաստ Լիոնի եկեղեցւոյ շինութեան.— Փարիզէն Պ. Գրիգոր Տէր-Անդրէասեանէ քսան Ն. Ֆ., Տիկին Հայկանոյշ Սիմոնեանէ 10 Ն. Ֆ., Եղիայեան եւ Միրանոսեան ընտանիքէ հանգուցեալ Արթիւր Գազոյեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 30:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ հայրենակիցներ՝ Պ. Պ. Վարդգէս Աւիկեանի, Տէր եւ Տիկին Գիւրկիկեանի ընտանեկան պարագաներու եւ ազգականներու իրենց փոքրիկն Արմէն Գիւրկիկեանի անսպասելի ու ղառնակսկիծ մահուան առթիւ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն կը տօնէ «Հ. Յ. Դ. Օր»ը Կիրակի, 22 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, (Րիւ տը լա Տէֆանս):

Աւանդական ճաշով:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով:

Ճաշագին 10 Ն. Ֆ.

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պորտոյի Մուրատ խումբի:

Այս Կիրակի ժամը 15·30ին Սընօնի քաղաքապետարանի սրահը:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ երեկոյ, Րիւ տիւ Նուառի սրահը:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 22ին:

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի գրադարանը բաց է Երեքշաբթի օրերը, ժամը 9էն սկսեալ, Խրիմեան վարժարանը, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս: Հայերէն եւ ֆրանսերէն ընտրուած գիրքեր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ:

×

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շոփէն-Փլէյէլ, Սարգիս Պօղոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պտոյտը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջ-Նաղաշեան զանձեր»:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տիկին Լուսաբեր Աթէշեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են.—

Պ. Պ. Հայկ Սալըրեան Պօմոնի եկեղեցին 50 Ն. Ֆ., Կիւլէսէրեան Պօմոնի եկեղեցին 40 Ն. Ֆ., Ասատուր Մարզուանլեան 15 Ն. Ֆ., Բարունակ Սիմիթեան, Գէորգ Քիւրտօղլուեան, Վահրամ Թորոմանեան տասնական Ն. Ֆ. Պօմոնի եկեղեցին:

Տիկին Լուսին Պալթայեանի թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Պ. Պ. Մեսրոպ Գասպասեան Կապոյտ Խաչին 10 Ն. Ֆ., Յովհ. Հայապործեան քսան: Նշան Դարբինեան Պօմոնի եկեղեցին 10, Յով. Տէր Վարդանեան եկեղեցին 10, Պալթայեան ընտանիք՝ Պօմոնի աղքատախնամ՝ յիսուն Ն. Ֆ.:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Փարիզի եկեղեցւոյ հովանաւորութեան տակ բացուած Ժանթիյիի միօրեայ հայերէնի դասընթացքները պիտի սկսին այս Հինգշաբթի:

Ծնողքները կը հրաւիրուին իրենց զաւակները առաջնորդել 22 Րիւ Վիքթոր Հիւկօ, Ժանթիյիի դպրոցի սրահը:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

Կը ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

Կը ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 101, Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Րընաժի Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի ժամը 14էն 16, Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

—o—

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տունը:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սի.նակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 19 OCTOBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9233 37EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5034

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ՎԵՐՋ

Հոկտեմբեր 15ի ընտրութիւնները նոր դարձակէտ մը կը կազմեն Հանրապետական Թուրքիոյ պատմութեան մէջ :

Զօրավար Ճէմալ Կիւրսէլի յեղափոխական-զինուորական կառավարութիւնը երկար տատանումներէ վերջ, տեղի տալով հանրային կարծիքի ճնշումին, վերջապէս որոշեց, 17 ամիս վերջ կատարել խորհրդարանական ընտրութիւնները, որոնք ըստ հանդիսաւոր խոստումներու տեղի պիտի ունենային 1960ի աշնան :

Կառավարութեան պետը ամէն անգամ շեշտը կը դնէր «ժողովրդավարութեան» եւ «ազատ» ընտրութեանց վրայ :

Սակայն տեսանք թէ ինչպէս տեղի ունեցան անոնք :

Ընտրութեանց նախօրեակին ամբողջ երկրին վրայ տարածուեցաւ պաշարման վիճակը, որ ի զօրու էր միայն Անգարայի, Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ : Բանակը ամբողջ կը հսկէր՝ տեղի չտալու համար խլրտումներու, որոնք կրնային առաջ գալ երկրին մէջ՝ Եասը Ատայի վճիռներուն առթիւ :

Միւս կողմէ զօրավարը Չանքայայի իր պալատին մէջ «կլոր սեղան»ի մը շուրջ հաւաքեց բոլոր կուսակցութեանց պետերը, խոստում առնելով անոնցմէ, որ ընտրապայքարի առթիւ վէճի առարկայ պիտի չդարձնեն 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութիւնը, Եասը Ատայի վճիռները, վարչաձեւը, Աթաթիւրքի բարենորոգումները, եւայլն :

«Ժողովրդավարական», «ազատ» ընտրութիւնները տեղի ունեցան ահաւասիկ այս մթնոլորտին մէջ, սուիններու հսկողութեան տակ :

Զօրավար Կիւրսէլ հակառակ իր հանդարտաբարոյ նկարագրին, յաճախ ըսպառնական արտայայտութիւններ ունեցաւ «Ատալէթ», «Միլլէթ» եւ «Եէնի Թիւրքիյէ» կուսակցութեանց դէմ, որոնք անկեալ Դեմոկրատ կուսակցութեան հանդէպ համակրանք կը սնուցանէին : Անոնք միացեալ ճակատ կազմած էին «Ճիւմհուրիյէթ Հալք» կուսակցութեան դէմ, որ կը վայելէր կառավարութեան պաշտպանութիւնը : Իսմէթ Ինէօնիւ գլխաւոր խորհրդականն էր Կիւրսէլի : Սահմանադիր ժողովի 275 անդամներէն 225ը կը պատկանէին «Հալք»ի :

Յեղափոխական կառավարութիւնը կը յուսար, որ ընտրութեանց մէջ յաղթական պիտի ըլլար Ինէօնիւի կուսակցութիւնը, ամէնէն ուժեղ կազմակերպութիւնը :

Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէն, որ բուն ջիղն է Կիւրսէլի կառավարութեան, շատ տրամադիր չերեւար ձեռնթափ ըլլալու ընտրութիւններէն վերջ : Իր կազմը ուժեղացնելու համար Անգարա վերադառնալու կոչ ուղղած է այն տասնեւչորս «ծայրայեղեան» անդամներուն, որոնք անցեալ Նոյեմբերին «աքսորուած» էին, զանազան դեսպանատանց մէջ զինուորական կցորդի կամ խորհրդականի պաշտօնին կոչուելով :

Կիրակի օրուան ընտրութեանց արդիւնքը կարելի չեղաւ ստուգել ցարդ : Երկուշաբթի իրիկուան լուրերը յաղթանակը կուտային Ատալէթ կուսակցութեան, որուն նախագահը՝ Զօրավար Կիւմիւշփալա՝ փողով ու թմբուկով յաղթական մուտք կը գործէր Անգարա :

Սակայն գիշերը կացութիւնը կը յեղաշրջուէր : «Հալք»ը աւելի աթոռներ «կը շահէր» Ազգ. ժողովին մէջ : Ի՞նչ էր պատահած :

Կ'ըսուի թէ բանակը մտահոգ էր «Ատալէթ»ի յաղթանակէն : Անգարայի ձայնասփիւռը յանկարծ դադրեցուց իր հաղորդումները ընտրութեանց արդիւնքին մասին :

Ի՞նչպէս պիտի կազմուի նոր կառավարութիւնը :

Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէն պիտի քաշուի՞, հրապարակէն :

Սպասե՛նք եւ տեսնենք :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՏՐԱՄԱԴԻՐ Է ՍՊԱՍԵԼՈՒ

Կուսակցութեան ԻԲ. Համագումարը բացուեցաւ Խրուշչեւի երկար ճառով : Խորհրդային վարչապետը նախ անդրադարձաւ միջազգային կացութեան : Յայտնեց թէ տրամադիր է յետաձգելու Գերմանիոյ հետ հաշտութեան դաշնագրի ստորագրութիւնը եթէ պարզուի թէ Արեւմուտքը կ'ուզէ բանակցութիւններ սկսիլ Գերմանիոյ շուրջ : Խրուշչեւ շեշտեց թէ արդէն 1958էն ի վեր կը սպասէ եւ տակաւին ալ կը սպասէ : Արեւմտեան շրջանակները կը կարծեն թէ այս յայտարարութեամբ Խրուշչեւ կարեւոր զիջում մը կ'ընէ : Ծանօթ է որ Խրուշչեւ քանիցս կրկնած էր թէ մինչեւ տարւոյս վերջ. առանձին դաշնագիր պիտի ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ կառավարութեան հետ :

Մէկուկէս ժամ տեւեց Խրուշչեւի տեղեկատուութիւնը միջազգային կացութեան շուրջ : Ծանրօրէն ձաղկեց Արեւմուտքը շեշտելով թէ «կոյր, իսթերիք եւ յիմար» Խորհ. Միութեան թշնամիները ամէն բան կ'ընեն արգելք հանդիսանալու համար ընկերվարութեան յառաջացման : Աւելորդ է անշուշտ աւելցնել թէ այդ ջանքերը (Արեւմուտքի) ապարդիւն են : Խորհ. Միութիւնը եւ իր զինակիցները իրենց համերաշխութեամբ, իրենց ձեռք բերած յաջողութիւններով, տնտեսական, գիտական եւ թեքնիք մարզերուն մէջ կը բաւեն ետ մղելու համար, որեւէ յարձակում :

5000 «Համոզուած» համայնավարներ կը լսէին այս զեկուցումը, որոնց համար անհրաժեշտ է ներկայացնել մարքսիզմ-լենինիզմի այս յաջողութիւնները :

Դրամատիրութեան վախճանը կասկած չի վերցներ Խրուշչեւի համար, փտած է եւ ժողովուրդները կը փախեն այդ վարչաձեւը որ նաեւ անիծուած է : Այս հաստատութենէն ետք, Խրուշչեւ կը յիշէ ծանօթ յանկերգը խաղաղ համակեցութեան շուրջ : Եւ այս խաղաղ համակեցութեան համար անհրաժեշտ է հաշտութեան դաշնագիր ստորագրել նուիրագործելով Գերմանիաներու ներկայ սահմանները : Նման բան մը արգելք պիտի հանդիսանար Պոնի մարդոց «հողային յաւակնութեանց» : Խրուշչեւի համար Արեւմուտքը այլեւս չի կրնար սպառնալ «այդ ժամանակները անցած են երբ ան (Արեւմուտքը) կը կարծէր թէ աշխարհի իրաւարարն է» :

Խրուշչեւ ծանրօրէն յարձակեցաւ նաեւ Ալպանիոյ վրայ որ «անհատի պաշտամունքին» ենթակայ է եւ խզած է իր կապերը ռուսական համայնավարութեան հետ : Այս տագնապը, յայտնեց Խրուշչեւ, 1960 Յուլիսէն ի վեր կը տեւէ եւ այսօր միայն հրապարակ կը դրուի : Ալպանացի ժողովուրդը օր մը չէ օր մը պիտի վճարէ այն սխալները զորս կը գործեն իր ղեկավարները :

Խրուշչեւ յիշեց նաեւ հակակուսակցական խմբակը եւ դատապարտեց գլխաւոր պատասխանատուն՝ Վորոշիլով, որ խոստովանած էր 1957ին թէ « Ստալինեան զէնքը կը խօսէ», «ոչ ոք կրնայ խօսել համայնավարը» շեշտեց խորհրդային վարչապետը հինգ հազար համայնավարներու ծափահարութեանց արժանանալով :

Սրբ Սրին

ԱՍՏՈՒԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Կը ղօղանջեն « սալվ ու չինար» էջմիածնի զանգակները : Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին գահակալութեան վեցերորդ տարելիցն է, որ կը տօնուի (*Յառաջ*, 17 Հոկտ.) :

Չեմ գիտեր թէ գահակալութեան տարելից տօնելու այս եռանդը քանի՞ տարի պիտի շարունակուի : Գիտեմ թէ, Փարիզի մէջ, ծնողներ կան որ իրենց զաւակներուն ծննդեան տարեդարձը կը տօնեն մինչեւ չափահասութիւն, յետոյ կը մոռնան գիտակցաբար՝ հասկնալի պատճառներով :

Բայց ինծի զարմանք կը պատճառէ թէ գահակալութեան տարեդարձ տօնողները ինչո՞ւ կը մոռնան տօնել Ապրիլեան նահատակներուն յիշատակի տարեդարձը :

Ողջերուն ալէլուն պատճա՞ռ մըն է մեր մեծ մեռելները մոռնալու :

Այս չէր ըսելիքս :

Վէճէ մը ետք, որ ստեղծուած էր նիւթ հայթայթելու համար... մամուլին եւ հրապարակ նետելու համար փառասէր մէկ քանի հայրուստներ՝ իբր թէ հաշտեցնելու նպատակով երկու կաթողիկոսներ, ահաւասիկ լռութիւն կը տիրէ արդէն :

Առաջ ալ կար էջմիածնի կաթողիկոս, Անթիլիասի կաթողիկոս : Փոթորիկ մը եղաւ յանկարծ՝ երբ հով մը փչեց հիւսիսէն : Եւ մէկ կաթողիկոսութիւնը ուրացաւ միւսը : Այժմ խաղաղութիւն : Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը կ'աշխատի լռիկ մնջիկ, ոչ ճառ կը խօսի, ոչ ալ քար կը նետէ դրացիին արտին մէջ : Բայց էջմիածնի կաթողիկոսը միշտ ճառ կը խօսի եւ ի՛նչ ճառ,— միշտ քար մը ունի ձեռքին մէջ՝ նետելու համար Անթիլիասի կաթողիկոսութեան դէմ : Միայն քա՛ր ըլլար ձեռքին մէջ,— ի՛նչ բառեր, ի՛նչ բառեր բերնին մէջ :

Անթիլիասի իր կրօնակիցները կ'անուանէ *ուղեկորոյս*, որոնք ճամբայ ելած են *ինքնակոչ*, գաղութներու մէջ կատարելու համար *տխուր դեր* մը, ջանալով հայ ժողովուրդը ոչ միայն *հեռացնել* «հաւատքի կեդրոն Ս. Էջմիածինէն», այլ եւ *ատելութիւն* ներշնչել Էջմիածնի դէմ՝ *հերձուածողական ընթացքով* :

Ահաւասիկ ամբաստանութիւններ, որոնք բաւական էին, ժամանակին, ոչ միայն բանադրելու (չըրի՞ն միթէ), այլ եւ կախելու ամբաստանեալները :

Թէ ատելութիւնը ո՞ր կողմէն կը փչէ, գիտէ ամէն բանիմաց մարդ : Բայց, սիրելի ընթերցողներ մեր, չէ՞ք կարծեր որ չարաչար կը գործածուի հայկական *մտելիքն*, մշակոյթի եւ պատմութեան տէր ժողովուրդի մը ժառանգութիւնը : Եկեղեցական կոչումներով եւ աղմուկով պիտի լեցնե՞ն դեռ այս դարը, մե՛ր դարը : Չըսի կրօնաւորի, վասնզի կը կասկածիմ շատերուն կրօնականի պատրաստութեան վրայ : Մեր մէջ, ամէնէն պատրաստուածը եւրոպացի աբբայի մը չափ անգամ բան չի գիտեր կրօնքի մասին : Ուստի զարմանալի չէ՝ եթէ Օրմանեանն անգամ չկրցաւ բացատրել Երրորդութիւնը, եւ Արմաշի «դպրոցին» հետեւորդներէն Նարոյեան ու Գարեգին պատրիարքները, մեր շարականներէն առնուած բառով մը, քրիստոնէութիւնը վերածեցին «լոյսի» մեկնութեան՝ բառին սխալ թարգմանութեամբ (Բիւզանդական ազդեցութիւն՝ Կիլիկեան շառաւիղով) : Եւ ահա կաթողիկոս մը, ուշացած կրօնաւոր, որ քրիստոնէութեան կուտայ էջմիածնականութեան իմաստ ու կշիռ, ոչ միայն Երեւանի հակադրելով էջմիածինը, այլ եւ *փէթէշիզմի* հասցնելով քրիստոնէական վարդապետութիւնը «Իջման Սեղանի» մը վրայ :

Կ'առաջարկեմ հիմնել աստուածաբանական համալսարան մը, կրօնքներու պատմութիւնը և քրիստոնէութեան վարդապետութիւնը ուսուցանելու համար մերոնց :

Վստահ եմ, այն ատեն, կը դադրին վէճերը եւ աղմուկները :

ԱՐԱՋ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՕՏ 20.000 Մահմետականներ ցոյցեր կատարեցին Փարիզի մէջ, երեքշաբթի օր, բողոքելու համար իրենց դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն դէմ : Կարգ մը ալժիրիներու համաձայն քանի մեռեալներ կան, քանի մը տասնեակ վիրաւորներ որոնց մէջ կարգապահութեան ուժերու անդամներ : Հինգ հազար մահմետականներ ձերբակալուած են : Շան զ'Էլիզէ, Նէօյի, Տեֆանս, Օփերա եւ Ռեփիպլիք ծանր բախումներ տեղի ունեցած են : Ոստիկանութիւնը կը փորձէ գիտնալ թէ ո՞ւրկէ ելած է ցոյցերու կարգախօսքը : Գիշերուան ժամը 23էն միայն կարելի եղած է հանդարտութիւնը վերահաստատել :

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ, մեթրոյի, ելեկտրականութեան եւ հանրային սպասարկութեանց գործադուլը մեծապէս խանգարեց Փարիզի կեանքը Չորեքշաբթի օր :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ քաղաքական վիճակը շատ շփոթ է ընտրութեանց վաղորդայնին : «Գայլը, այծը եւ տէրվիշը դէմ դիմաց են» կ'ըսէ Թուրք ժողովուրդը : Գայլը՝ Աթաթիւրքի խորհրդանիշն է, այծը՝ երկրագործութեան վէրքը, կենդանի մը զոր Աթաթիւրք կ'ատէր եւ նոյնիսկ արգիլած էր, կը խորհրդանշէ տգէտ գիւղացիութիւնը (Թուրքիոյ 75 առ հարիւրը), իսկ տէրվիշը՝ որ երեսուն տարի հալածուած էր Աթաթիւրքի եւ Ինէօնիւի կողմէ եւ որ Մենտերէսի մէջ գտած էր իր վրէժը լուծողը կը խորհրդանշէ պահպանողական կրօնական ուժերը : Կիւրսէլ կը մնայ միջին ճամբայ մը գտնել եւ համերաշխ դաշինք մը կազմել :

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ, իր քաղաքական բարեկամներու ճնշումին տակ յայտարարեց թէ իշխանութեան գլուխ չի մնար, չորս տարի : Պատրաստ է 1965էն առաջ քաշուելու :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ յայտարարեց թէ Հոկտեմբերի վերջ պիտի դադրեցնէ հիւլէական ռումբերու պայթումը բայց Հոկտեմբեր 31ին յիսուն մեկաթոննոց ռումբ մը պիտի պայթեցնէ : Ամերիկա դիմում ըրաւ Խորհ. Միութեան որ հրաժարի այդ գաղափարէն, նման ռումբի մը պայթումը շատ վնասակար է աշխարհի առողջութեան համար եւ ծանր հետեւանքներ կրնայ ունենալ : Յիսուն մեկաթոն (միլիոն թոն) ուժ ունեցող ռումբը 3500 անգամ աւելի զօրաւոր է Հիրոշիմայի վրայ նետուածէն :

ՓԵՔԻՆ անդրադառնալով Մոսկուայի 22րդ համագումարին չի յիշատակեր Ալպանացիներու բացակայութիւնը : Ընդհակառակն «Նոր Չինաստան» գործակալութիւնը լայնօրէն կը գովաբանէ ալպանացի համայնավար պարագլուխ՝ Էնվէր Հոճան :

ՕՌԱՆԻ մէջ շատ ծանր դէպքեր պատահած են, առջի օր : Համայնքներու բախումները սարսափելի բնոյթ ստացած են եւ ամէն ձեւի վայրագութիւններ կատարուած են : Չորս մեռեալներ եւ 27 վիրաւորներ կան եւ ապահովութեան ուժերը խիստ միջոցներ ձեռք առած են :

ՀՈԿՏ. 1էն 15, 415 ահաբեկչական արարքներ կատարուած են աքթիվիսթներու կողմէ, Ալժերիոյ մէջ :

ՄԵՆԱՇՆՈՐՀՈՎ ԾԱԽՈՒԱ՞Ծ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ԽՄԲ.— Պէյրութի «Սփիւռք» շաբաթաթերթին խմբագիրը, Սիմոն Սիմոնեան, որ մեծ ծրագիրներով իջաւ հրապարակ՝ երեք տարի առաջ, այն առաջադրութեամբ թէ պիտի կրնայ ըսել ինչ որ կը թելադրէ իր խիղճը, ինչ որ գիտէ թէ ճիշդ է եւ արդար, ահա կը զգայ եւ կը խոստովանի թէ «քարին զարկած է կացինը» երբ ուզած է մատնանշել մեղքերը անոնց՝ որ Հայաստանը մենաշնորհի առած են, Հայաստանը առեւտրական մարքայի վերածած են, Հայաստանը իրենց պապային այգին կարծած են:

Ս. Սիմոնեան շատ խուսափողաբար կը բուի հիմա՝ երբ իր այդ առաջադրութեան դէմ կը տեսնէ մարդիկ, որոնք վրէժխնդրական պայքարի ելած են: Այդ մարդիկը «Հակահայաստանեաններ» չեն, — այս անուանի բառը ցոյց կուտայ զայն գործածողներուն ուղեղին վիճակը: Այդ մարդիկը կրնաք ճանչնալ այն բաց նամակին մէջ, զոր Սիմոն Սիմոնեան կ՚ուղղէ իր թերթին ընթերցողներուն, «հայրենասէր բարեկամներուն», տալով այսպէս շահեկան յայտնութիւններ: Ս. Սիմոնեանի յղուած — նամակը կուտանք կարճ յապաւումներով.—

Սիրելի՛ բարեկամներ,

Մեր անկեղծութիւնը ահաւասիկ երեք տարիէ ի վեր կը շարունակէ մեզի պարտադրել զոհողութիւններ եւ մանաւանդ սպեղծել ծանր թիւրիմացութիւն:

Սիրով կ՚ընթարկուինք մեր անկեղծութեան մեզի բաժին հանած զոհողութիւններուն, բայց պիտի ուզենք արմատախիլ ընել թիւրիմացութիւնը, որ մեր անձէն աւելի մեր սքանչելի ժողովուրդին պիտի պատճառէ վնաս:

Ժամանակը հասած է որ, սիրելի բարեկամներ, ձեզի հետ սիրտէ ի սիրտ, անկեղծ ու բաց խօսակցութիւն մը ունենանք, բառնալու համար այդ ծանր թիւրիմացութիւնը, որ, աւելի քան երեք տարիներէ ի վեր կը շարունակէ ըլլանալ եւ որ կարեւոր չափով, մեր անկեղծութենէն առք, արդիւնքն է մեր մամուլի մասամբ սխալ եւ մասամբ անհասկացող ալլրութեան:

Անկեղծ, սիրտբաց ու մտերիմ զրոյց մը՝ մեր մասնէրը դրած հայ ժողովուրդի բազկերակին, որուն տրոփումները միայն եղան մեր ճանապարհի կողմնացոյցը:

Պիտի խօսինք ձեզի հետ խոր անկեղծութեամբ, առանց վերապահութեան եւ քաջութեամբ, որոնք պիտի ծառայեն քանդելու հայ մամուլի աւանդութենէն շատ բան:

Մեր անկեղծ խօսակցութեան առեն երբեմն պիտի հարկադրուինք ունենալու անձնական արտայայտութիւններ, որոնք, սիրելի բարեկամներ, պիտի ծառայեն լուսաւորելու եւ հալեցնելու շատ բան՝ ըլլացած թիւրիմացութենէն: Ներողամիտ պիտի ըլլաք անձնական այդ արտայայտութիւններուն համար:

×

1954 *թուականին այցելեցինք Հայաստան...*

Կ՚երականանար մեր հին, շատ հին, թերեւս «ծաղիկ» դասարանէն ծլարձակուած, բուռն եւ գրեթէ միակ երազը՝ այցելել Մայր Հայրենիք, Հայաստանի այդ թանկագին բեկորը, ուր ոտք էր կոխած Հայկ Նահապետը...: Իբրեւ մեր պատմութեան ու մշակութային նուիրուած մէկ համեստ մշակը՝ մեզի համար երջանկութիւն ու գերերջանկութիւն էր հայրենիք տեսնելու բախտը:

Գրեթէ առաջին այցելողներէն մէկն էինք հայրենիք: Մինչեւ այդ թուականը շատ քիչեր միայն բախտը կ՚ունենային այցելելու հայրենիք:

Վերադարձանք...

Զգուած, անգիր օրէնք էր որ հայրենիք այցելող մտաւորականները իրենց վերադարձին գրեն գիրք, գեղեցիկ եւ յուզիչ խորագիրներով, ինչպէս՝ «Տեսայ մեր արեւածագը», «Ուխտագնացութիւն ի Հայաստան», «Ցարալէզներուն հաշտութիւնը», «Հին երազներ, նոր նամակներ»...

Արդարեւ շատ դիւրին էր ճարել վերնագիր մը եւ գրել քանի մը հարիւր էջերով գիրք մը, մանաւանդ որ բազմաթիւ նոթագրութիւններ առած էինք:

Չըրինք:

Անձնական շահերու եւ հարիւրաւոր բազմօգուտ բարեկամութիւններ պահելու տեսակէտէն, ծանր սխալ գործեցինք:

Մինչեւ 1954 *թուականը* սիրելին էի հայ յառաջդիմական կուսակցութեանց: *Ճանչցուած էի իբրեւ բուռն սովետասէր, ինչ որ իրականութիւն էր, եւ ճամբորդութիւններուս ընթացքին սահմաններու վրայ մէկէ աւելի անգամներ քննութեան եւ ձերբակալութեան ենթարկուած: Անգամ մը արխիւս լման վեց ամիսներ քննութեան համար մնաց մայրաքաղաքի մը մէջ, ուր վայելեցի օժանդակութիւնը պետական պաշտօնեայ Միհրան Տ. Սահիմանեանի, որ այս օրերուն՝ ինքնիր վրայ փլած գինովի մը հայհոյանքները կը շարէ մեր հասցէին: Պատիւ իր* յիշողութեան եւ իր մարդկային տարուինական ծագումին:

Կը վայելէի ամէն յարգանք ու պատիւ հայ յառաջդիմականներէն: Աչքին լոյսն էի մանաւանդ Ռամկավարներուն, յատկապէս անոնց վերին մարմնին: Բարձրագոյն պաշտօններ, ինչպէս երկրորդական դպրոցի մը տեսչութիւնը, կրթական քննչութիւն, իրենց երկու մեծ օրաթերթերէն որեւէ մէկուն խմբագրապետութիւնը եւայլն, առաջարկուած են յանախ 1946 – 1954 թուականներուն եւ կանխայայտ շնորհակալութեամբ մերժուած, վասնզի պաշտօնի պէտք չեմ ունեցած: Ի վերջոյ ինչ որ ալ բուռի, իրողութիւն է թէ Բարեգործականի գանձատան 40 բանալիներէն կարեւոր տրցակ մը կը գտնուի բախտաւոր Ռամկավարներուն ձեռքը:

Այդ տարիներուն ինծի համար պատիւ – ւէն աւելի պարտաւորութիւն էր բոլորանուէր ծառայել Հայոց մեծագոյն հայրապետներէն եւ մեր ժողովուրդի մեծագոյն մարդերէն ու գիտուններէն Գարեգին Կաթողիկոսի, իբրեւ անոր համեստ գիտական աշխատակիցը եւ ՀԱՄԿ պաշտօնաթերթի խմբագրապետը. (վերջին պաշտօնը, 1947 – 1955, *լման 8 տարիներ սիրայօժար եւ առանց վարձատրութեան վարած եմ, նախ՝ Գարեգին Հայրապետին բեռը թեթեւցնելու, վասնզի գրեթէ ինք խմբագրական ծանր հոգը ստանձնած էր՝ մսխելով իր թանկագին ժամանակին կարեւո՛ր մասը, եւ ապա՝ այդ պատասխանատու պաշտօնը չձգելու համար Հայրենիքի եւ Հայրապետին գործին դաւադրող եւ անվստահելի պաշտօնեայի մը ձեռքը): Գարեգին կաթողիկոսի անձին ու գործին հանդէպ ցոյց տուած հաւատարմութեանս եւ ծանր զոհաբերութեանս համար արժանացած եմ Դաշնակցութեան բուռն հալածանքին եւ ենթարկուած վնասներու:*

Այս բոլոր զոհողութիւնները կրած եմ սիրով յանուն Գարեգին Կաթողիկոսի եւ յանուն խորհրդային սիրելի Հայաստանին, զոր սիրած եմ բոլոր պարկեշտ Հայոց չափ եւ անհունօրէն աւելի իր աղքատիմաց գործակալներէն եւ մետասանեբորդ ժամու բարեկամներէն:

Եւ երեւակայել թէ այդ բոլոր զոհողութիւններէն ետք, Անթիլիասի մեր պաշտօնները եւ ՍԵՒԱՆ Հրատարակչական Տան գործը (վեց տարուան մէջ բազմահարիւր հայ գիրքերու հրատարակութիւն) հեղնելի հեղնանքի կ՚արժանանայ Ռամկավարներու Գահիրէի պաշտօնաթերթ «ԱՐԵՒ»ի անարեւ էջերուն մէջ լակոտի մը կողմէ, (գիտենք թէ Արարչագործութեան հինգերորդ օրուընէ սկըսեալ, զոր Աստուած յատկացուց անասուններու ստեղծման, մինչեւ մեր օրերը ապրող բոլոր չորքոտանի լակոտները պիտի վիրաւորուին իրենց անուան չընորհուելուն համար այդ անարեւին): Մինչդեռ Ռամկավարներու Հայ Ազգ. Հիմնադրամը իր մէկ միլիոն դրամագլուխով եւ երկնաքեր շէնքով, 20 տարուան մէջ, հրատարակած է 20 գիրքեր միայն, որոնց կարեւոր մասը կարեւորագոյն քանակութեամբ յանձնուած է ցեցերու մշտարթուն պահակութեան:

Վերադառնանք:

Ըսի թէ 1954 *թուին Հայաստան այցելեցի, Գէորգ Զ. Կաթողիկոսի թաղման մասնակցող պատուիրակութեան իբրեւ անդամ:*

Տեսայ մեր երկիրը՝ Արարատի պայծառ ու վեհափառ հովանիին տակ:

Տեսայ մեր երկրին իրագործումները, — ճարտարապետութիւն, երաժշտութիւն, գիտութիւն, արուեստներ, շինարարութիւն, պատմաբանասիրութիւն, որոնց մասին բազմիցս արտայայտուեցանք յատկապէս մեր խմբագրականներուն Հայաստանի դրական երեւոյթներուն նուիրուած բաժիններուն մէջ:

1954 *թուին տեսայ նաեւ ժխտական երեւոյթներ Հայաստանի մէջ:*

Աստուածաշունչի առաջին էջը կը բացուի խորիմաստ դրուագով մը.— Աստուած իր ստեղծած առաջին մարդուն արտօնեց որ ուտէ դրախտին բոլոր պտուղներէն, բացի գիտութեան ծառին պտուղէն: Նախամարդուն սխալը ծանօթ է: Կերաւ գիտութեան ծառին պտուղէն եւ դուրս դրուեցաւ իր դրախտէն:

Խորհրդային Միութեան այցելողներուն, կ՚ըսուի, երկնատուր հրահանգ տրուած է տեսնել միայն լաւ բաները եւ չտեսնել յոռի բաները...:

Վերադարձանք Մայր Հայրենիքէն, մեր տպաւորութիւններով՝ լաւ եւ յոռի թելերով ընդելուզուած:

Բերինք մանաւանդ թելադրութիւններ, *որոնք մասամբ մեր այցելութեան եզրակացութիւններն էին եւ մասամբ՝ տեղւոյն գերագնիւ եւ հայրենապաշտ մարդոց իղձերն էին:*

Այդ թելադրութիւնները գլխաւորաբար կը հայէին հոգ. հարցեր, Սփիւռքի Հայոց վրայ դրուած մեծ յոյսերուն, հայ ըՍփիւռքին այսուհետեւ տրուելիք մանաւոր կարեւորութեան եւ արժէքին՝ Հայութեան յաւերժացման համար, ներզաղթի իմաստուն վերատեսութեան, անկեղծ քննադատութեան մեծ օգտակարութեան, Սփիւռքի Հայոց ուղեւորներուն նոր եւ ապաշէն վերաբերմունքին, եւայլն:

Ռամկավարներու վերին մարմինը, որուն մասնաւոր վստահութիւնը կը վայելէինք կաթողիկոսարանի մէջ մեր պաշտօնին բերումով եւ անձնական մտերիմ ու բարեկամական կապերով, անհատապէս լսեց մեր տպաւորութիւնները եւ բերած թելադրանքները...

Լսեց բազմաթիւ անգամներ: Ռամկավարներուն համար դժուար էր լքել հին ուղին: Սկսուած ձեւով հարկ էր շարունակել:

Ռամկավարներուն համար հազար անգամ նախընտրելի է 7 Խորհ. Հայաստաններ կորսնցնել քան թէ հին վայրկեան մ՚օթով մնալ Դաշնակցութեան առջեւ, ինչ որ մեզի համար — ըսեր ենք հազար անգամ — գոյութիւն չունի: Ռամկավարներուն համար Դաշնակցութիւնը զոքանչ մըն է, որուն սարսափը զիրենք կը հարկադրէ ընտանեկան բազմաթիւ սխալներ ծածկելու եւ յաւերժացնելու՝ սերունդներ փճացնելու գնով:

Կարծէք թէ Տամատեաններու, Զօպանեաններու, Թէքէեաններու, Հրաչ Երուանդներու կուսակցութիւնը չէր անիկա: Օր մը առիթը կ՚ունենանք Զօպան...

(3 Շար.)

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Պատմութիւնը, զոր գրի առած է վարպետը, «անշահասէր, աննման սիրոյ մը դէմ ցուցուած ապերախտութեան յիշատակը դրօշ պահելուն համար է: Սակայն երբ կը վերջացնենք ընթերցումը, կը տարուինք մտածելու թէ, իրաւ ինչո՞ւ համար կեանքը դժնդակ ու անտանելի կը դառնայ չհասկցուած սէրերով, որոնց թողուցած անբուժելի ցաւը աղէտներու պատճառ կը դառնայ:

Երիտասարդին խղճմտանքին ձայնն է, որ կ՚արթննայ, Աշխէնի մահէն վերջ:

Սառա.— *Հրեայ հարուստ ընտանիքի մը զաւակն էր այս մանկամարդ կինը, որ իր հօրեղբօրորդիին հետ ամուսնացեր էր: Հակառակ անբուժելի հիւանդութեամբ մը վարակուած ըլլալուն: Անոնք զիրար կը սիրէին ու երջանիկ էին: Սառան բազմաթիւ սիրողներ ունէր, որոնց երես չէր տար, թէեւ «էրիկը հիւանդ էր»: Անիկա առաքինի էր մինչեւ այն առեն, «աշխարհային երանութենէն իր արդար բաժինը առած ու վայելած կին մըն էր, որ իր սրտին ու մարմնին իշխել գիտէր»:*

Քանի կը սաստկանար հիւանդին վիճակը, այս կնոջ անձնուիրութիւնն ալ նոյնքան աւելի կը մեծնար: Ճշմարիտ զոհողութիւն մըն էր, որովհետեւ անոր գիրքէն ու շարժումներէն կը թուէր, որ Սառա ալ իր ամուսինին հետ մեռնիլ կ՚ուզէր:

Զինքը զարպասողներէն մէկը կ՚արժանանայ մասնաւորաբար Սառայի համակրանքին եւ ինչո՞ւ չէ, նոյնիսկ սիրոյն: Սակայն ամէն յարձակումի՝ «վերջը» կը պատասխանէր:

Սառայի ամուսինը կը մեռնի: Սառա երջանիկ է, որ իր պարտականութիւնը կատարած է: Անոր կեանքի ըմբռնումն է սիրկա. հաւատարմութիւն՝ մինչեւ մահ, մինչեւ ամուսինէն մեծ բաժանումը:

Սակայն սիրահար երիտասարդը կը վրդովի, երբ իրենց քովկը, անշունչ երկնցող մարմինին մօտ կը լսէ դաւանութիւնը կնոջ՝ որուն մէջ տրամաբանութիւնը կը գործէր, եւ սիրտը կը բացակայէր: Ասիկա դրական պատճառ մը կը դառնայ, որ երիտասարդը մերժէ անոր սիրային առաջարկը:

Սառան տիպար մըն է, որ կը ներկայանայ աշխարհի մարդոց սովորական ըմբռնումով: Անոր մէջը չահախնդրի յանգուղն իմաստասիրութիւնը կար, նոյնիսկ սիրոյ հարցին շուրջ: Հաւատարիմ, մինչեւ սիրականին անդարձ մեկնումը: Զօհրապ համակիր մը չէ այսպիսի նկարագիրներու, որոնք թուաբանական հաշիւով կը մեկնեն կեանքի ամէն մէկ խնդիրը: Հեղինակին կարծիքով առանց հաշիւի թերացողները աւելի լաւ են, քան անոնք, որ հաշիւներու շնորհիւ անթերի կը հանդիսանան մեր աչքին:

Վիպակը հեղինակին լուրջ եւ ընկերային խնդիրներէն մէկն ալ, մահուան մը պարագային՝ կնոջ եւ էրկան հաւատարմութեան կարեւոր հարցն է: Պէ՞տք է, կամ բարոյական ներկայ ըմբռնումներով թոյլատրուա՞ծ է, այդ խնդրին նայիլ, միայն սեռային եւ զգացական տեսակէտով:

ՄԱԳԹԱՂԻՆԷ.— *Կանայի ամէն շնորհներով օժտուած, հօրմէ եւ մօրմէ որբ, տասնեւեօթը տարեկան աղջիկ մը, որ գայթակղութեան ճամբայէն կը քալէ: Հակառակ անոււս մը ըլլալուն, սիրտի տէր մէկն է: Պարտականութեան եւ պատասխանատուութեան եւ իր խիղճին ձայնին անսալով, կը պոռնկանայ, որովհետեւ իրմէ փոքր եղբայրը, քոյրը եւ մէկ մըն ալ մեծ մայրը պահելու, ապրեցնելու եւ հոգալու դժնդակ պայմաններուն առջեւ կը գտնուի: Մարդիկ անգութ են ու դաժան: Անոնց ձեռք երկնցնելը ոչինչ կ՚ապահովէ: Միջավայրը ոչ մէկ կերպով կ՚օժանդակէ իգական սեռի ներկայացուցիչներուն գործ հայթայթելու համար: Այս պայմաններուն մէջ, Մագթաղինէն կը գայթի, ինչպէս կը գայթին իր պայմաններուն մէջ ապրող բոլոր կիները:*

Մագթաղինէն սակայն խորքով անբարոյական կին մը չէ: Իր մարմինին շնորհները կը վաճառէ տուն մը ապրեցնելու համար. այդ պատճառով ալ իր կրօնական պարտականութիւններուն մէջ չի թերանար: Պահք ու ծոմ կը բռնէ, եկեղեցի կ՚երթայ ու կ՚աղօթէ: Մեղքին գիտակցութիւնն ունենալուն համար է որ մինչեւ մահ չի փորձեր հաղորդութիւն առնել, քանի որ նորէն մեղք պիտի գործէր:

Օր մըն ալ, — ճակատագրական վախճանը բոլոր պոռնիկներուն, — նախանձով կուրցած ու անոր շնորհներուն տիրանալու համար մրցակիցի մը կողմէն սիրտէն դնդակահար կ՚ըլլայ: Դեռ չմեռած, երբ իր վիճակին անյոյս ըլլալը կը զգայ, հաղորդութիւն առնելու փափաք կը յայտնէ. բայց տէրտէրը կը մերժէ հաղորդել, այդ «մեղաւոր» կնոջ հաղորդութիւն տալու համար:

Այս է ահաւասիկ Մագթաղինէի ողբերգութիւնը: Զօհրապ տիպարին գերագանցօրէն յաջողեր է այս նկարագրութեան մէջ, որովհետեւ իր սիրտին խօսող նիւթ մըն է, որովհետեւ իր միտքը կ՚ըմբոստանայ ամբոխային տրամաբանութիւններուն դէմ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(3 Շար.)

ՄՈՆԹԷ ՔԱՐԼՈՅԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

Հարիւր տարի առաջ, 1861 Մայիսին, Մոնաքոյի փոքր իշխանապետութեան Մոնթէ Գարլօ քաղաքին մէջ, հիմնաքարը զետեղուեցաւ եւ շինութիւնն սկսաւ ըլլալ նշանաւոր խաղատան : Սակայն, տասն տարի յետոյ, շինութիւնը դադրեցաւ եւ թեմը կիսաւարտ մնաց՝ դրամագլուխի պակասութեան պատճառով, եթէ այն առաջին տնօրէնը մէկ միլիոն եօթը հարիւր հազար ֆրանք չտրամադրէր Ֆրանսուա Պլան կոչուող յանդուգն ձեռնարկուն, որ կը վարէր Համպուրկի քաղաքին խաղատունը :

Բնականաբար, յետագային Պլան աւելով հանեց իր տրամադրած դրամը : Մեռած ատեն, կնոջը ձգեց ութսունըեօթը միլիոն ֆրանքի հարստութիւն մը իսկ ողջութեանն ալ, բախտն ունեցաւ իր դատակներուն ազնուական դասու շրջանակներուն մտնելը տեսնելու : Իր առաջին աղջիկը, ամուսնանալով իշխանուհի եղաւ, երկրորդը՝ Պոնափարթ գերդաստանէն մէկուն հետ ամուսնացաւ իսկ տղան ալ՝ կոմսի տիտղոս ստացաւ : Եւ այս բոլորը՝ Մոնթէ Գարլոյի ռուլէթի գնդակին շնորհիւ :

Պլան ընտանիքին բախտաւորութիւնը նոյնքան չարաբախտութեամբ վճարեցին անթիւ մարդիկ, որ հարուստ եկան Մոնթէ Գարլօ եւ մեկնեցան սնանկացած : Հռչակաւոր քազինոյի հարիւր տարուան պատմութեան մէջ, քիչ չէ թիւը անոնց՝ որ իրենց հարստութիւնը կորսնցնելէ յետոյ կամ ինքնասպան եղան կամ մուրացկան դարձան եւ կամ յիմարանոց առաջնորդուեցան :

Ամէնէն տրամաթիկ պարագաներէն մէկը՝ անտարակոյս պահածոյի ամերիկացի գործարանատէր Գասինայի պարագան է : Առաջին անգամ ըլլալով համար Եւրոպա գալով Շիքակոյէն, ուր հարստութիւն դիզած էր, պարզ հետաքրքրութենէ մղուած՝ այցելեց նաեւ Մոնթէ Գարլօ : Ռուլէթի սեղանին շուրջ նստեցաւ եւ նախ առանց խաղին մասնակցելու, սկըսաւ դիտել : Մէկ ժամ վերջ, նետեց 200 ֆրանքնոց նիշ մը, որ թոյլատրուած նըւազագոյն գումարն էր : Կորսնցուց եւ երկրորդ մըն ալ դրաւ : Նորէն կորսնցուց եւ տեղէն ելաւ : Ընդհանուր փափսուք մը սկսաւ մեկնումէն յետոյ : Ամանք սկսան հեգնել Գասինայի կծծիութիւնը իսկ ուրիշներ՝ հիանալ անոր կամքին վրայ, որ չազդուեցաւ խաղի փորձութենէն :

Իրականութիւնն այն է սակայն, որ Գասինա անտարբեր չէր մնացած : Այն տարբերութեամբ որ, անոր ազդուած ըլլալը յայտնի եղաւ յաջորդ օրը : Նախորդ օրուան անտարբեր խաղացողը ռուլէթի սեղանը վերադարձաւ եւ սկսաւ հետզհետէ աւելի մեծ գումարներ խաղալ : Այն օրը Գասինա հինգ միլիոն ֆրանսական ֆրանք կորսնցուց :

Երրորդ օրուան առաւօտուն կորսնցուցած դրամէն մէկ միլիոնը շահեցաւ : Եւ նոյն օրուան յետմիջօրէին, իր խաղակիցները տեսան բան մը՝ զոր երբեք չէին տեսած : Գասինա շահած մէկ միլիոնը դրաւ 28 թիւին վրայ : Մոնթէ Գարլոյի պատմութեան մէջ, ոչ ոք մէկ անգամէն այդքան մեծ գումար դրած չէր : Ամէնքը հեւասպառ կը հետեւէին գնդակին, որ սկսաւ դառնալ : Ցանկարծ, տասնեակներով բերաններէ թռաւ հիացումի եւ զարմանքի ճիչ մը : Գնդակը կեցած էր 28 թիւին վրայ : Գասինա շահած էր :

Սակայն, Գասինա չէր շարժեր : Աչքերը անշարժ, կախարդուած մարդու մը պէս, կը նայէր գնդակին, որ հսկայական, առասպելական շահ մը պարգեւած էր իրեն : Թեթեւ մը ցնցեցին զայն, որպէսզի սթափի : Սակայն, տեսան որ Գասինա ողջ չէր այլեւս : Սիր յուզումի զոհ գացած էր : Մեռած էր սրտի կաթուածէ :

Մեծ դժբախտներու կողքին, մեծ բախտաւորներ ալ եղան սակայն : Այս վերջիններուն մէջ, բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ ուրիշ Ամերիկացի մը, Ճէյմս Ռէյնոլտս :

Մէկ շաբթուան ընթացքին, Ռէյնոլտս կորսնցուց իր ամբողջ հարստութիւնը՝ որ երկու հարիւր եօթանասուն հազար ֆրանք էր : Յուսահատուած եւ ուրիշ ելք չգտնելով՝ տարձանակ մը առաւ՝ ինքնասպան ըլլալու համար : Բայց, քազինոյի տնօրէնութիւնը, որ կորսնցնողներու ինքնասպանութիւնները վտանգաւոր անուանարկութիւն նկատելէ չէր դադրած՝ կը հսկէր անոր վրայ : Եւ զրեթէ վերջին պահուն, առաջքը առաւ : Ռէյնոլտս առաջնորդուեցաւ քազինոյի գրասենեակը, ուր բաւական մեծ գումար մը տրուեցաւ իրեն որպէսզի Ամերիկա վերադառնալու տոմսակը առնէ եւ ճամբու յարակից ծախքերը հոգայ :

Ան՝ շնորհակալութիւն յայտնեց քազինոյի տնօրէնին, բայց, անուղղայ բախտախնդիր մը ըլլալով՝ փոխանակ դէպի Հավր տանող կառաշարի համար տոմսակ մը գնելու, եւ իր կործանման այդ վայրէն հեռանալու՝ գիշերը քազինօ մտաւ գաղտնօրէն, վերջին անգամ մըն ալ խաղալու որոշումով :

Զարս ժամուան ընթացքին շահեցաւ իր կորսնցուցած հարստութիւնը եւ քառասուներինը հազար ֆրանք ալ աւելի :

Քազինոյի տնօրէնը յաջորդ առաւօտ զարմացաւ՝ տեսնելով որ ուրախութենէն փայլող դէմքով Ռոյնոլտս իր գրասենեակը կը մտնէ, տոմսակի համար իրեն տրուած գումարը վերադարձնելու նպատակով : Բայց գիշերը, Ռոյնոլտս, քազինոյի բոլոր պաշտօնեաներուն առատ նուէրներ տալէ յետոյ, մեկնեցաւ դէպի իր երկիրը եւ անգամ մըն ալ չմօտեցաւ ռուլէթին :

Նմանապէս պատմական է, բայց, բոլորովին տարբեր պատճառով՝ ռուս Գովարսկիի Մոնթէ Գարլոյէն անցքը : Գովարսկի, ռուլէթի սեղանին շուրջ նստած առաջին իսկ օրէն ապշեցուց իր բոլոր խաղակիցները, իր պայթակլեցուցիչ բախտով : Գիշերը ուշ ատեն, շահած էր վեց հարիւր յիսուն հազար ֆրանքի գումար մը, որ շատ մեծ հարստութիւն մըն էր այն ատեն : Եւ տրուած ըլլալով որ այդ բոլոր թղթադրամները չէին կրնար սեղմել իր գրպաններուն եւ դրամապանակին մէջ, քազինոյի մէկ պաշտօնեայէն խնդրեց որ, պայուսակ մը գտնէ իրեն եւ շահած դրամները պանդոկ փոխադրելու օգնէ :

Երկրորդ օրն ալ շարունակուեցաւ նոյն պատմութիւնը : Գովարսկիի շուրջ հաւաքուած էին քազինոյի բոլոր մասնաւոր տեթէքթիվները, ջանալով հասկնալ թէ ի՞նչ էր գաղտնիքը, որ այս առեղծուածային Ռուսը զրեթէ միշտ կը շահէր :

Իվերջոյ, գաղտնիքը մէջտեղ ելաւ, բայց բոլորովին պատահական կերպով : Գովարսկիի առջեւ գտնուող նոթատետրը սահեցաւ եւ սեղանէն ինկաւ տեթէքթիվներէն մէկուն ոտքին վրայ : Ան տեսաւ որ, տետրակը տարօրինակ կերպով ծանր էր : Եւ զայն գետնէն վերցնելով բացաւ : Այն ատեն տեսաւ որ, փրցուած թերթերուն տեղ զօրաւոր մագնիս մը դրուած էր :

Գովարսկի այդ մագնիսով մետաղէ գնդակը կը դարձնէր իր փափաքած թիւերուն կողմը, առանց սնէ մէկուն ուշադրութիւնը գրաւելու թեթեւ մը տեղափոխելով ենթադրական նոթատետրը :

Ռուսը ձերբակալուելով ոստիկանութեան յանձնուեցաւ եւ Մոնթէ Գարլոյի քազինօն ապահով կործանումէ փրկուեցաւ :

Քաղեց՝ Վ.Է.Ն

ԽՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Կիներու խորամանկութիւնները կը բազմանան տարիներուն հետ :

ԿՈԼՏՈՆԻ

Աշխարհի մեծագոյն հռետորը յաջողութիւնն է :

ՆԱՓՈԼԷՈՆ

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՀՐԱՀԱՆԳ
ՊԱՏՐԻԱՐՔԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

ՅՕԴՈՒԱԾ 25.— Նոր Պատրիարքը կ'ընտրուի 22րդ յօդուածին համաձայն պատրաստուած հնգանուն ցանկին մաս կազմող հոգեւորականներէն : Պատգամաւորները թէեւ ազատ են այդ ցանկէն դուրս մնացած եկեղեցականներուն քուէ տալու, սակայն, այս վերջիններուն քուէ կարենալ տալու համար, հարկ է որ անոնք նշանակուած ըլլան համաձայն 22րդ յօդուածի՝ եկեղեցական համագումարէն պատրաստուած առաջին ցուցակին մէջ :

ՅՕԴՈՒԱԾ 26.— Պատրիարքական ընտրութիւնը եւս կը կատարուի գաղտնի քըւէարկութեան եւ հրապարակային քուէհամարի եղանակով : Զորսը հոգեւորականներէ եւ չորսն ալ աշխարհականներէ բաղկացեալ ութ պատգամաւորներ իբր հսկիչ կը հետեւին քուէարկութեան եւ քուէհամարին : Պատգամաւորները իրենց քուէները կուտան անձամբ : Քուէհամարը կը կատարուի քուէներու բարձրաձայն ընթերցումով :

ՅՕԴՈՒԱԾ 27.— Առաւելագոյն քուէ ստացող թեկնածուն կը նկատուի եւ կը հռչակուի Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ :

ՅՕԴՈՒԱԾ 28.— Համաձայն վերոգրեալ յօդուածներու, նոր Պատրիարքի ընտրութենէն ետք, Դիւանին կողմէ զոյգ օրինակներով պատրաստուած եւ վաւերացուած Պատրիարքական ընտրութեան տեղեկագիրը երբ յանձնուի պատրիարքական փոխանորդին, նիստ գումարող պատգամաւորներուն պաշտօնը վերջ կը գտնէ :

ՅՕԴՈՒԱԾ 29.— Պատրիարքական փոխանորդը, երբ պատրիարքական ընտրութեան տեղեկագրին օրինակները իրեն յանձնուին, ընտրութեան արդիւնքը տեղեկագրելով կառավարութեան, կը խնդրէ միաժամանակ, Կրօն. Տարազներու օրէնքին համաձայն, արտօնութիւն շնորհել Նոր Պատրիարքին, որպէսզի ան կարենայ կրօնական տարազով շրջագայիլ աղօթատեղիներէն դուրս գտնուած ժամանակ :

ՅՕԴՈՒԱԾ 30.— Նորընտիր Պատրիարքին Ուխտի եւ մականի յանձնումի հանդիսութիւնը տեղի կ'ունենայ Պատրիարքարանի կողմէ ճշդելի յարմարագոյն օր մը՝ դարձեալ Գում Գափուի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ : Ճշդուած օրը նորընտիր Պատրիարքը Ս. Սեղանին առջեւ իր ուխտը կը կատարէ հետեւեալ ձեւով .—

« Առաջի Աստուծոյ կ'ուխտեմ պաշտօնըս ի գործ դնել, Թուրք Հանրապետութեան օրէնքներուն եւ կանոններուն, մեր հնաւանդ սովորութիւններուն եւ աւանդութիւններուն համապատասխան ձեւով, պահել ու պաշտպանել մեր համայնքին կրօնական, բարեսիրական եւ ընկերային հաստատութեանց իրաւունքներն ու շահերը, առաջնորդ ըլլալ կրօնականներու իրաւունքի, առաքինութեան եւ արդարութեան ճանապարհին եւ ծառայել նոյն նպատակներուն հաւատարմօրէն » :

Այնուհետեւ Պատրիարքական փոխանորդը նորընտիր պատրիարքին կը յանձնէ Պատրիարքական մականը եւ կը շնորհաւորէ զայն :

ՍԻՄՈՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (70)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Ձեմ գիտեր ...

— Ամէնէին... գիտցիր որ խիղճդ հանդարտ չըլլար ու Աստուծոյ ձայնը չի լսեր : Եւ դուն որ քաշուած պիտի ապրիս պաշտօնէդ, դուն որ այս ծանր պարտականութենէն ազատուելու համար դուրս պիտի նետուիս Թիարանի սեմէն, պիտի չատնջուիս, պիտի չզղջաս :

Լութֆի աղա գլուխը ծռեց, ինչպէս վարդի կոկոն մը՝ որ յանկարծ իր ճիւղին վրայ կ'իյնայ հարուածով մը :

Յետոյ պահակը կանչեց ու հրամայեց :

— Բէզա ո՞վ կայ դուրսը :

— Թիապարտ մը, մինչեւ Բէզա :

— Եօճա՞ն է :

— Այո :

— Ըսէ որ ներս գայ :

— Շատ աղէկ :

Ու պահակը յարգանքով մը դուռը բացաւ. նշանացի ձեւ մը ըրաւ Վանական, որ սրահին մէջ կը կենար եւ ներս կանչեց զինքը :

Վանական զողդղալով Լութֆի աղային դէմը կեցաւ :

— Եօճա, կ'ուզեմ քու անցեալդ իմանալ, մինչեւ Լութֆի աղա՝ կը պատմե՞ս :

Վանական Տէրվիշին նայեցաւ, որուն աչքերուն մէջ հրատապ ու անբացատրելի երեւոյթ մը կը շողար :

Յետոյ հառաչանք մը հանելով, կմկըմաց .

— Իմ անցեալս, պարոն թիարանապետ, մարդկային բնութեան դէմ եղած է իր ամբողջ նշանակութեամբը : Բողոք մը եղած եմ՝ բոլոր ուժովս ու բոլոր գիտակցութեամբս : Եւ եթէ ձեռքս ոճիրներու մէջ թաթխած եմ, պատճառը խղճիս ձայնն էր, որ անդուլ եղած է ամէն ատեն :

—Պատմէ նայինք՝ ի՞նչ հանդամանքներու տակ գործեցիր ոճիրդ, Եօճա, ինչպէս նշանակուած է դատական աւետարի վճռագրին մէջ :

— Ո՜հ, պարոն թիարանապետ, ամենայն սիրով պիտի պատմեմ ձեզի, թոթովեց Վանական այնպիսի ձայն մը խըղդելով իր մէջը որ կը դղրդէր իր էութիւնը : Գիտցէք որ դատաւորներս մահուան վճիռ մը արձակած են իմ դէմս, հիմնուելով միայն այն արեան վրայ, որուն թաթխած էի ձեռքերս, առանց նըկատի առնելու թէ ինչ զօրաւոր արդարութիւն էր որ կ'ըսէր «վատ, վատ ... ինչո՞ւ կը սպասես... չէ՞ որ անմեղ մը կը զոհուի քու աչքիդ առջեւ ...» :

Վանական չկրցաւ շարունակել : Սիրտը լեցուեցաւ, ու աչքերը մթնցան արիւնի թանձր խաւով մը, որ անոր հոգւոյն դառնութենէն կը քաղուէր :

Յետոյ տրտմութեամբ մը յարեց :

— Կը խոստովանիմ թէ սպաննեցի դատաւոր մը իր պաշտօնատունին մէջ : Բայց այդ ոճիրը վատութեան մը համար չգործեցի : Դատաւորը արժանի էր այն դաշոյնին որ իր սիրտը մխուեցաւ :

Ու Վանական պատմեց բոլոր մանրամասնութիւնները :

Լութֆի աղա խղդուելու մօտ դրութեան մը մէջ էր :

Իսկ Տէրվիշը յիմարի մը պէս կը նայէր :

Ախ, տխուր ու դառն էր վայրկեանը :

— Գնա, Եօճա, մինչեւ Լութֆի աղա. ամէն բան հասկցայ :

Վանական մեկնեցաւ :

Լութֆի աղա Տէրվիշին դարձաւ ու ըսաւ .

(Շար.)

ԼՐԱՏՈՒԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Օսոր կը գրէ իր Շաբաթ օրուան թիւին մէջ թէ Շահընշահը եւ Ֆարա Տիպան իրենց անպաշտօն այցելութեան ընթացքին պիտի ընդունէին Ֆարա Տիպայի նախասիրած երգիչ - հեղինակը՝ Շարլ Ազնաւուր : Այս վերջինը, կը գրէ Փարիզեան օրաթերթը, Շաթօ տէ Շան պիտի երթայ ցարդ «գաղտնի» պահած իր ութ տարեկան մանչուկին հետ որ ամիս մըն է կը յաճախէ Սեւրի Մխիթարեան Հայրերու վարժարանը :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերմէի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Տիկին Աղնիւ Աւիկեանին եւ իր ընտանեկան պարագաներուն փոքրիկն Արմէն Կիւրկէկեանի մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ Կապոյտ Խաչի Սէն Ժերմէի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է տասը Ն. Ֆ. Պ. Ս. Աւտոյեանէն փոխան ծաղկեպսակի։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ատրինէ Զիթունի, Տէր եւ Տիկին Վրոյր Զիթունի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 22ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԻԳՐԱՆ ԶԻԹՈՒՆԻԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Զիթունի գերդաստանի համօրէն ննջեցելոց հոգւոյն։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, Ս. պատարագին պիտի կարդացուի Ն. Ս. Օծութեան կողմէ ղրկուած կոնդակը նուիրուած Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600-ամեակին։

Այս առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱԻԱԳԵԱՆ եւ պատարագը պիտի երգուի Կոմիտասեան միաձայն եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, Ս. Մեսրոպի նուիրուած մասնաւոր շարականով։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ։

×

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շոփէն – Փլէյէլ, Սարգիս Պօղոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պտոյտը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջնադարեան գանձեր»։

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի Հինգշաբթի օրուան դասընթացքը տեղի կ'ունենայ ամէն Հինգշաբթի ժամը 14էն 16, Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Ջաւարեան» կոմիտէն կը տօնէ «Հ. Յ. Դ. Օր»ը Կիրակի, 22 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, (Րիւ տը լա Տէփանս)։

Աւանդական ճաշով։

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱՆԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով։

Ճաշագին 10 Ն. Ֆ.

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պորտոյի Մուրատ խումբի։

Այս Կիրակի ժամը 15.30ին Սընօնի քաղաքապետարանի սրահը։

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

×

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուառի սրահը։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 22ին։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, 101, Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Րընաժի Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, ակումբի սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, նախապէս որոշուած ժողովատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տունը։

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ. Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին։ Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը։

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՍԷՃԵԱՆ նուագախումբի։

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZի պարախումբը, մասնակցութեամբ Փալլիթոյի եւ իր ընկերներուն։

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEA CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղան ները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը։ ՓՐՕվանս 77-73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 20 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 20 OCTOBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9234 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5035

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՒԹ Է ԱՊԱԳԱՆ

Միջազգային մամուլն ու ձայնասփիւռ օրերով զբաղեցան Թուրքիոյ ընտրական խնդիրներով :

Արեւմուտքի մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն Թուրքիոյ, ցայն նկատելով Ատլանտեան Ուխտի արժէքաւոր մէկ անդամը, որ կոչուած է Թումբ կանգնելու բոլշեւիկներու դէպի արեւելեան երկիրները ծաւալումին դէմ :

Ուշագրաւ երեւոյթ է , որ եւրոպական թերթերը կասկածներ կը յայտնեն ընտրութեանց արդիւնքին մասին :

Թուրքերէն թերթերու ընթերցումէն ալ բացորոշ կերպով կարելի է հետեւցնել թէ ընտրական պայքարը անկողմնակալ չէ եղած :

Օրուան իշխանութիւնը նպաստաւորած է Իսմէթ Ինէօնիւի կուսակցութեան քարոզչական ձեռնարկները, իսկ միւս կուսակցութեանց գործունէութեան դէմ խստութիւններ կիրարկած է :

Հակառակ պաշարման վիճակին եւ զինուորական հսկողութեան , բազմաթիւ քաղաքներու մէջ արիւնալի կռիւներ տեղի ունեցան : Իրարու միս կերան :

Հալքի դէմ միացեալ ճակատ կազմող միւս երեք կուսակցութիւններն ալ իրենց բոլոր ուժերը շարժման մէջ էին դրած :

Արգիլուած էր խնդրոյ առարկայ դարձնել Ատնան Մենտերէսի վճիռները: Սակայն գտնուեցան ճառախօսներ, որոնք յանդգնեցան զատափետել զանոնք : Իզմիրի մէջ զօրավար մը — Մէհմէտ Ալի Այթաչ — «նահատակ եւ սուրբ» որակեց Ատնան Մենտերէսը, աւելցնելով որ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը տասը տարուան մէջ աւելի մեծ գործ կատարած է, քան նախորդ կառավարութիւնները... հինգ հազար տարուան ընթացքին :

Մեծախօսութիւնը ա՛յնքան առաջ տարած է մարդը, որ հինգ հազար տարուան անցեալ կը վերագրէ Թուրքերուն, չամչնալով ծիծաղելի դառնալէ :

Հոկտեմբեր 15ի ընտրութիւնները անգամ մը եւս հաստատեցին թէ Ազգային Միասնականութեան Կոմիտէի յեղափոխութիւնն ու անոր հաստատած վարչաձեւը. ոչ մէկ համակրութիւն կը վայելեն ժողովուրդին մէջ :

Նոր Սահմանադրութեան վաւերացման համար կատարուած հանրաքուէն քանի մը ամիս առաջ ապացուցութիւն մըն էր արդէն: Ձայնի իրաւունք ունեցողներու հարիւրին վաթսունը միայն մասնակցած էին քուէարկութեան: Յետոյ հարիւրին քառասունը հակառակ քուէ էին տուած :

Իմրալըի կալանաւորները աւելի սաստկացուցին դժգոհութիւնը օրուան իշխանութեան դէմ :

«Նահատակ եւ սուրբ» դարձած Մենտերէսի կողմնակիցները ուզեցին վրէժ լուծել զօրավար Կիւրսէլի կառավարութենէն :

Ու յաջողեցան :

Կիւմիւշփալայի, Պէօլիւքպաշըի եւ Աքճանի կուսակցութիւնները, որոնք անցեալ չունին, իրենց շուրջ համախմբեցին բոլոր դժգոհ տարրերը եւ կրցան Թումբ կանգնել Իշխանութենէն Հալք կուսակցութեան, որ կ'երազէր վերահաստատել... բայց երբեք մենատիրական ... :

Ստեղծուած է անստոյգ կացութիւն մը :

Ի՞նչ պիտի ըլլայ բանակը :

Ի՞նչ կը ծրագրէ Ազգ. Միասնականութեան կոմիտէն :

Մութ է ապագան :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՎԵՑ ԺԱՄ ԵՒՍ ԽՕՍԵՑԱՒ

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ ԱՆԽՈՒՍԱՓԵԼԻ Է ԽՈՐՀ. ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՀԱՄԱՐ

Մարդը որ յոգնիլ չի գիտեր, երկրորդ ճառ մը խօսեցաւ, վեց ժամ եւ փառքը հիւսեց ընկերվարութեան որուն յաղթանակը եւ աշխարհակալութեան տարածումը անխուսափելի նկատեց, տեսլերական հափանիչով :

Երկարօրէն պարզեց կուսակցութեան նոր ծրագիրը : Թերթերը 10 էջի վրայ լոյս տեսան (սովորականը միշտ 4 էջ է) եւ յիսուն միլիոն հիւլէական ռումբին պատմութիւնը կորսուած էր : Քաղքենի ընկերութիւնը պիտի կործանի անկասկած: Կեդրոնական կոմիտէի իմաստուն եւ գիտականօրէն պատրաստուած ծրագիրը Խորհ. Միութիւնը պիտի առաջնորդէ համայնավար վարդապետութեան յաղթանակին: Խորհ. վարչապետը նախատեսելով «քաղքենի աշխարհին» հակազդեցութիւնը, շեշտեց .— «Արեւմտեաններ թիւեր պիտի մէջտեղ դնեն հեգնելով Խրուշչեւի պատրանքները: Ես ալ կ'ըսեմ, խօսողը ես չեմ, կեդրոնական կոմիտէն է, մեր բովանդակ կուսակցութիւնն է, մեր ծրագիրը պիտի իրագործուի, կը վստահեցնեմ ձեզի »:

Խրուշչեւ քանիցս վերյիշեց «կեղտոտ բուրժուաներու» աշխարհին սարսափները բայց ամէն ապահովութիւն տուաւ որ ապագան պիտի ջնջէ այդ ընկերութեան «ախտերը» եւ պիտի յաղթանակէ համայնավար կուսակցութեանց յեղափոխական ուժը այն երկիրներուն մէջ որ ցարդ կ'ապրին «յետադիմութեան սեւ դրօշին տակ »:

Ներքին ճակատի վրայ , Խրուշչեւ աւելի մեղմ էր թէեւ թիւերը միշտ մեծ են քան երկիրը մեծ է : Խրուշչեւ թուեց նաեւ քաղքենի մամուլը, նոյնիսկ «Ֆիկառօ »ն յիշելով անոնց հրատարակած քննադատութիւնները կուսակցութեան ծրագրին մասին :

Իւմանիթէ հետեւեալ տպերը կու տայ այդ ծրագրէն որ քսան տարուան մէջ խորհրդային ընտանիքը դէպի երջանկութիւն պիտի առաջնորդէ : «Մեր ծրագիրը երեք յարկով հրթիռ մըն է : Առաջին յարկը խլեց մեր երկիրը դրամատէր աշխարհէն, երկրորդը զայն բարձրացուց ընկերվարութեան, երրորդը զայն պիտի զետեղէ համայնավարութեան ծիրին վրայ: Քսան տարիէն, համայնավարութեան կենսականը պիտի կիրարկուի Խորհ. Միութեան մէջ: Ճարտարարուեստի մեր արտադրութիւնը երկու անգամ աւելի մեծ պիտի ըլլայ քան բոլոր ոչ - ընկերվարական երկիրներու ներկայ արտադրութիւնը: Իւրաքանչիւր ընտանիք ձրի եւ հանգստաւէտ բնակարան մը պիտի ունենայ: Խորհրդային քաղաքացիները որեւէ ուրիշ երկրի կեանքի աւելի բարձր մակարդակ մը պիտի ունենան: Աշխատանքի ամէնէն կարճ օրը պիտի ունենան աշխարհի վրայ, վեց կամ հինգ ժամ օրական: Համայնավար ընկերութեան կառուցումը անհրաժեշտ չի դարձներ պրոլետարիատի մենատիրութիւնը: Խորհ. Միութեան արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր նպատակն է՝ մերժել պատերազմը: Պատրաստ ենք մեր բանակը լուծելու եւ մեր հիւլէական ռումբերը և հրթիռները ծովը նետելու: Համայնավարութիւնը մեր դարուն ամէնէն մեծ ուժն է: Համայնավար կուսակցութիւններ կան 87 երկիրներու մէջ: Քառասուն միլիոն անդամներ ունին »:

Այս «փայլուն» հեռանկարէն ետք, համագումարը սկսաւ յանձնախումբերու աշխատանքները :

×

Ինչպէս գրած էինք Խրուշչեւի առաջին ճառը լաւ տպաւորութիւն գործած է արեւմտեան շրջանակներուն վրայ որոնք պատրաստ են բանակցելու: Ամերիկայի Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք յայտարարեց թէ մեծ պետութիւնները պէտք է միշտ շփման մէջ մնան որովհետեւ վտանգներ կան :

ԺՈՔՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍԻ ՍԱԼԱՀԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՊԱՐԶՈՒԻ

Ներակուտականներու առջեւ եւ ի պատասխան անկախ - հանրապետական Մօփէօւի հարցումին, ալժերական հարցերու նախարար՝ Լուի Ժոքս պատմեց Սի Սալահի խնդիրը :

Ծանօթ է որ ընդդիմադիրները քանիցս յիշած էին, գլխաւորաբար «պատնէշներու դատավարութեան» ընթացքին թէ ալ Կոլ մերժած էր «քաջերու հաշտութիւնը» զոր ինք իսկ առաջարկած էր եւ ընդունելէ ետք ըմբոստներու պատուիրակութիւն մը գլխաւորութեամբ Սի Սալահի, ընթացք չէր տուած անոնց առաջարկին եւ անոնք այլեւս զաւանան ըլկատուած էին Ալժ. Ազատ. Ճակատին կողմէ: Այս առթիւ Ժոքս հետեւեալը կը պատմէ .— «1960, Մարտ 22ին, մահմետական բանագնաց մը կը տեղեկացնէր կառավարութեան թէ վիլլայա 4ի, երեք ըմբոստ պարագլուխներ, զլուած պատերազմէն եւ նկատի առնելով թէ Զօր. տը Կոլ հաշտարար լուծում մը առաջարկած էր, երեք պետերը իրենց բանագնացին արտօնագիր մը տուած էին ուր կ'ըսէին թէ փափաքն ունին հասկացողութեան գետին մը գտնելու Ֆրանսայի հետ եւ կեդրոնական իշխանութեան բուն ներկայացուցիչները տեսնել: Հանրապետութեան նախագահը, ըստ Ժոքս, որոշեց ընթացք տալ այդ դիմումին եւ երկու ներկայացուցիչներ նշանակուեցան, մէկ՝ պետական պաշտօնեայ Հանրապետութեան դիւանէն, մէկ սպայ, վարչապետին զինուորական գրասենեակէն : Ալժերիոյ Ընդհ. պատուիրակը եւ ընդհ. հրամանատարը տեղեակ պահուեցան: Շըփումները տեղի ունեցան Ալժերիա,Մարտին : Մեր ընդդիմախօսները գտան թէ իրենց նպատակին հասած էին. եւ իրենք զիրենք պատրաստ յայտարարեցին, բաժնուելու Թունուզի ղեկավարներէն : Համաձայնութիւն մը կարելի նկատուեցաւ, բայց ըմբոստ ղեկավարները չէին ուզեր զաւազիր նկատուիլ եւ մեծ հանդամանք կ'ուզէին տալ իրենց շարժումին: Կ'ըսէին թէ 10·000 հոգի կայ իրենց ետին, թիւ մը որ շատ աւելի բարձր էր քան ինչ որ գիտէինք վիլլայա 4ի մասին: Կը կարծէին թէ իրենց շարժումին պիտի մասնակցին վիլլայա 6ը, երեքը եւ հինգը (Քապիլի, Օռան): Բայց յստակ չէր թէ իրապէս ի վիճակի՞ էն հնազանդեցնելու այդ բոլորը : Կասկած կար, մանաւանդ այդ վիլլայային պետին՝ Սալահի եւ ի մասնաւորի ըմբոստ այդ խմբակցութեան զինուորական պետ՝ Մոհամէտին համար որ ծանօթ էր իր վայրագութիւններով »:

Ժոքս կը շարունակէ յայտնելով թէ ըմբոստ պետերը երկու խնդրանք ներկայացուցած են: Մին՝ ժամանակ ունենալ շփման մէջ մտնելու համար միւս ըմբոստներուն հետ, ինչ որ ընդունուեցաւ: Միւսը որ մերժուած է՝ տեսակցիլ Պէն Պէլլայի հետ (այն ատեն՝ էքս) :

Մայիսի վերջ, խօսակցութիւնները վերսկսած են բայց գործի անցնելէ առաջ, Սալահ ուզած է գործել Քապիլիոյ հետ միասնաբար :

Այն ատեն տը Կոլ կ'ընդունի զիրենք տեսնել եւ Յունիս 10ին, Էլիզէ կ'առաջնորդուին: Տը Կոլ կը յիշեցնէ անոնց թէ ի՞նչ ըսած է 1959 Սեպտեմբեր 16ին եւ կը վերյիշէ իր ըսածները եւ իր տեսակէտը: Սալահ եւ Մոհամէտ կը յայտարարեն թէ «գոհ են» այս տեսակցութենէն: Նոր տեսակցութիւն մը տեղի կ'ունենայ Յունիս 18ին, Ալժերիա: Սալահ Քապիլի կ'երթայ, լաւ ընդունելութիւն մը գտնէ բայց կը լսուի թէ Մոհամէտ յանկարծ փոխած է իր տրամադրութիւնը եւ սպաննած այն բոլոր ղեկավարները որոնք մասնակցած են խօսակցութեանց: Կառավարութիւնը փորձած է լուր տալ Սի Սալահի բայց կարելի չէ եղած կապ ստեղծել եւ վերադարձին ան ալ Սի Մոհամէտի ձեռքը ինկած է: Իվերջոյ երկուքն ալ պիտի մեռնէին ծանօթ պայմաններու մէջ :

Մօփէօւ, որ հարցը բացած էր աւելցուց թէ Մըլէօնի պատրաստութիւնները արգելք հանդիսացած էին Վիլլայա չորս երեք պետերու ծրագիրներուն, բայց Ժոքս հերքեց այս մեկնութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ Միրրըր օրաթերթը յոռետես է Ֆրանսայի նկատմամբ: Կը գտնէ թէ երկիրը քաղաքացիական պատերազմի սպառնալիքի տակն է միշտ: Անոնք որ տը Կոլը կը քննադատեն, կը դրէ անգլիական թերթը նկատողութեան կը յանձնեն թէ իր կառավարութիւնը կրնայ կայուն ըլլալ, բայց իր քաղաքականութիւնը կայուն չէ :

«ԱՀԱԿ»ը պաշտօնապէս յայտարարեց թէ ինք Փարիզի ցոյցերուն կազմակերպիչը : Յիշեց թէ այս «խաղաղ» ցոյցերուն ֆրանսական ոստիկանութիւնը «նացիական ոճով» պատասխանած էր : Նոր ցոյցեր տեղի ունեցան Չորեքշաբթի գիշեր: Ցարդ 11·538 Մահմետականներ ձերբակալուած են որոնց 1500ը արդէն Ալժերիա փոխադրուեցան: Ցուցարարներու վրայ գտնուած թռուցիկ - կարգախօսքերը չեն համապատասխաներ եղածներուն: Արդարեւ «ԱՀԱԿ»ը Հոկտեմբեր 18ի համար բան մը չէր նախատեսեր, 19ի համար՝ գործադուլ, իսկ քանի համար կիներու եւ երախաներու ցոյցեր: Ներքին նախարար Ֆրէ յայտարարութիւն մը ըրաւ ճշդելով թէ Մահմետականներու դէմ ձեռք առնուած միջոցները պիտի շարունակուին (լուսարդել) , որովհետեւ անոնց հետեւանքով ահաբեկչական արարքները պակսած են :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ կացութիւնը միշտ անորոշ է : Ոչ մէկը մեծամասնութիւն ունի որպէսզի տէր կենայ կացութեան եւ կառավարութիւն կազմելու յաւակնութիւնը կարենայ ունենալ: Մարդ մը կը փընտռուի եւ Ինէօնիւ այդ մարդը չեղաւ, քանի որ հարկ եղած մեծամասնութիւնը ձեռք չձգեց: Կիւրսէլ յայտարարեց թէ պատրաստ է իր թեկնածութիւնը դնելու Հանրապետութեան Նախագահի պաշտօնին :

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ ոստիկաններու եւ Պալուպաներու միջեւ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են : Պալուպաները սպաննած, ապա կտոր կտոր կրած են 10 քաթանկացի ոստիկաններ :

ՎԻԷԹ - ՆԱՄԻ մէջ պատերազմական վիճակ յայտարարուեցաւ: Քենըտի Սայկօն ղրկեց Զօր. Թէյլըրը: Համայնավար սպառնալիքը կը սաստկանայ :

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր վարիչները «արաբական ընկերվարութեան» ծրագիր մը առած են իբրեւ հիմ, ինչպէս կը յայտարարուի Քուզպարիի եւ հրամանատարութեան կողմէ հրատարակուած ղեկոյցով մը:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ տեղի կ'ունենայ արաբական քարիւղներու երրորդ ժողովը: Ներկայ են հինգ հարիւր պատգամաւորներ :

ՄԵՆԱՇՆՈՐՀՈՎ ԾԱԽՈՒԱ՞Ծ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ինչքան երջանիկ էի մինչեւ 1954 թուականը, մինչեւ իմ Հայաստան այցելութիւնս :

Մինչեւ 1954 թուականը ունէի իմ երազած եւ ինծի ներկայացուած Հայաստանները միայն, որոնք այնքան իրարու նման էին՝ երկրաչափական երկու լման պատկերներու պէս, որոնք իրար կը գոցեն :

1954 թուին, իմ առաջին եւ միակ այցելութեանս ընթացքին, ես տեսայ իրական Հայաստանը, որ այնքան «տարբեր էր մեր երազէն», ինչպէս ըսեր է Թէքէեան, իր իրապէս դրական ու ժխտական կողմերով կամ երեւոյթներով :

Եւ եթէ գիրք մը գրէի, պիտի խորագրէի՝ «Իրական Հայաստանը», թերեւս նուազ քնարական, բայց համեստ պատմաւէպի չիտակ կոչումով մը, առանց համայնավար, առանց Ռամկավար եւ մանաւա՛նդ առանց Դաշնակցական ըլլալու... :

Ես միշտ հաւատացած եմ որ կարելի է Խորհրդային Հայաստանը սիրել ու քննադատել, առանց Դաշնակցական ըլլալու, ինչպէս զայն սիրած ու քննադատած են Արշակ Չօպանեաններն ու Հրաչ Երուանդները :

Մինչեւ հիմա Հայաստանը ներկայացնելու երկու կերպեր ընդունուած են — ժխտական՝ անուղղայ եւ կոյր հակառակորդի պէս, դրական՝ մոլեգին սիրահարի պէս :

Ընդունուած այս կարգերէն դուրս պէտք է գալ :

Հայ ժողովուրդի գերագոյն շահերը ատիկա կը պահանջեն : Տրամաբանութիւնն ու ողջմտութիւնը եւս կը պահանջեն ատիկա : Ռամկավարական, ազատական, սոցիալիստական ու մարքսիստական տեսակէտներուն անհաշտ չեն, կը խորհինք, իրականութեան գլացումն ու պատկերացումը :

Հայ մտաւորականութեան պատուաւորագոյն գործը պէտք էր ըլլար՝ չխաբել ժողովուրդը :

1954 թուին, երբ վերադարձանք Մայր Հայրենիքէն, մեր գիտակցութիւնն ու խղճմտանքը սկսան մենամարտի : Մեր գիտակցութիւնը կ'ուզէր շարժիլ ընդունուած կարգերուն պէս, այսինքն՝ տեսնել եւ գովաբանել Հայաստանի դրական երեւոյթները միայն : Կը բողոքէր սակայն մեր խղճմտանքը :

Երկար պատեմարտութենէ մը ետք՝ յաղթեց մեր խղճմտանքը : Մեր ուղղութիւնը արտայայտութիւնն է եւ պարտադրութիւնը մեր խղճմտանքին : Շահաւոր ուղի մը չէր, բայց անտարակոյս որ միակ պարկեշտ ու ճշմարիտ ուղին էր :

Մեզի պէս այլ այցելուներ, յատկապէս մտաւորականներ, իրաւեկ ենք որ ունեցան եւ կը շարունակեն ունենալ հոգեկան նոյն պատեմարտութիւնը իրենց գիտակցութեան եւ խղճմտանքին միջեւ :

Կը շնորհաւորենք իրենց գիտակցութիւնը, բայց խստօրէն կը վերապահենք մեր շնորհաւորութիւնները իրենց խղճմտանքին հանդէպ :

Մեր խղճմտանքը ըմբոստացած էր ի լուր զանգուածային աքսորներու, բազմահարիւր մտաւորականներու անհետացումին (արուեստի այլազան մարզերէն) եւ զանգուածներ հալումաշ ընող սարսափին : Չենք ուզեր թիւեր, պարագաներ եւ երեւոյթներ յիշել : Ուրացումի ու թեթեւաբարոյ ժխտումի տողերը շատ փոքր են պարտկելու ահաւոր տառապանքը մեր ժողովուրդին : Մենք սրտագին կը մաղթենք որ անցեալի վրայ վարագոյր քաշելու ռամկավարական ու համայնավարական «իմաստութիւն»ը մեզի չբերէ կրկնութիւնը նոյն աղէտներուն, որոնց ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՆԳԱՄ ՏՈԿԱԼՈՒ Ի ՎԻՃԱԿԻ ՉԷ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ :

Արդ, քաջ գիտէինք որ Հայաստանի իրական իրականութեան մասին արտայայտուելու խիզախութիւնը մեզ պիտի բերէր դէմ յանդիման Հայաստանի կեղծ պաշտպաններուն պայքարելու դասական մեթոտին, դասական մեթոտ, որուն ուշագրաւ զոհերը եղան գնդակահարուած ու աքսորուած բազմաթիւ հայ գրողներ, յատկապէս Եղիշէ Չարենց եւ Ակսել Բակունց, Խորհ. Հայաստանի բոլոր ժամանակներու մեծագոյն դէմքը՝ Աղասի Խանջեան, հայ գրողներու պարկեշտագոյնը՝ ռամկավար Արշակ Չօպանեան, եւ այլք բազումք :

Դասական մեթոտ : Բայց ինչ է այս «մեթոտ»ը, պիտի հարցնէ, հայրենասէր բարեկամներ :

— Վարկաբեկե՛լ, երբ Հայաստանի բարեկամ նկատուած անձնաւորութիւն մը համարձակի Հայաստանի մասին հարիւր տոկոսով դրական արտայայտութիւն չունենալ, կամ թէ Հայաստանի մէջ տիրող յոռի երեւոյթները համարձակի քննադատել :

— Վարկաբեկե՛լ, երբ ըսուածն ու ըսուելիքը կարելի չէ հերքել : Քննադատողը հակառակորդ նկատել, կամ ի հարկին վերածել հակառակորդի : Այսպէս է որ բազմաթիւ պայծառ հայրենասէրներ դարձած են հակառակորդ, երբ համարձակած են քննադատել : («Դաշնակցութեան գործողութիւն» պիտի սիրէինք որակել այս յիմարութիւնը) : Իսկ բազմաթիւ իրաւ հակառակորդներ, որոնք մետասաներորդ ժամուն յիշած են Հայաստանը եւ հրաշալի դեղով մը մոռցած են իրենց քսան–երեսուն տարուան Հայրենիքի հայհոյութեան «վաստակը», անմիջապէս կը դառնան պարկեշտ հայրենասէրներ : Մէկ կողմէ իրաւ հայրենասէրներու 1/10 համեմատութեամբ քննադատութիւնը զիրենք կը դարձնէ հակառակորդ («դաշնակ», «դաշնակամիտ», «իմպերիալիստներու, անգլեւսաքսոններու գործակալ»), իսկ իրաւ հակառակորդներու 1/10 գնահատութիւնը զիրենք կը վերածէ պայծառ հայրենասէրի :

Այս վարկաբեկիչներուն համար կոկանը օրուան քաղաքականութեան հետ կապ պահելն է : Բայց իրաւ ու յաւիտենական հայրենասիրութիւնը մնայուն կապ չի պահեր եւ չի կրնար ալ պահել օրուան քաղաքականութեան հետ :

Եւ վարկաբեկումի ինչ յիմար ու բութ կերպ : Կը յիշենք, երբ 1936 թուին Աղասի Խանջեան սադայելատիպ Լաւրենտի Բերիայի ձեռքով սպաննուեցաւ, թոքախտն ու ջլախտը զօրակոչի ենթարկուեցան՝ գինակցութիւն կնքելու Անգլեւսաքսոններու հետ : Արշակ Չօպանեանի ծերութիւնը մեղադրուեցաւ : Իր յիմար ընկերները տարիներով ձգձգեցին իր յոբելեանի տօնակատարութիւնը, ժամանակ շահելու եւ նեղ դրութենէն — այսինքն Չօպանեանի յոբելեանը տօնած ըլլալու «մեղքէն»— դուրս գալու համար : Լաւ կը յիշենք, 1949 թուին, երբ պիտի տօնուէր Չօպանեանի յոբելեանը, Գարեգին կաթողիկոս ուզեց բացառիկ պատիւ մը ընծայել ալեհեր յոբելեարին, Հասկի մասնաւոր թիւ մը նուիրելով անոր : Բերիականութիւնը այնքան թունաւորած էր մթնոլորտը որ մենք խորհեցանք թէ Վեհափառ Գարեգինի կողմէ հրապարակային նպաստաւոր արտայայտութիւն մը Հայաստանի մէջ վատ անդրադարձ մը կ'ունենայ, եւ ողջախոհ թելադրեցինք որ ինք անձամբ արտայայտութիւն չունենայ :

— Ինչի՞ ,— գոչեց տխեծաբար հայրենասէր Հայրապետը :

— Որովհետեւ ,— թոթովեցինք մենք, — Չօպանեան հողերը պահանջել թելադրած է Աղասի Խանջեանի եւ Հայաստանի գրողներուն անհետացումը դատապարտած է, գլխաւորաբար մեղադրելով Նայիրի Զարեանը, որ այն ժամանակ Գրողներու Միութեան նախագահ ընտրուած էր... :

— Լաւն է արել, – գոչեց Վեհափառը,— եւ հէնց այդ պատճառով պիտի տօնել եւ փառաւորել : Հողերի պահանջը պատիւ է բերում Չօպանեանին : Ինչ օրերի ենք հասել : Ամէնից արդար պահանջը յանցանք է համարւում ... :

Եղիշէ Չարենցի մարմնին վրայ եօթը տեսակ հիւանդութիւններ, իսկ հոգիին մէջ եօթը մահացու մեղքեր կը յիշատակուէին «բարեպաշտ» եւ «հայրենասէր» լրբերու կողմէ, լման 18 տարիներ (1936 – 1954) : Մինչեւ իսկ Եգիպտոսի մէջ բարոյական ատոր հացի կարօտ «մտաւորական» մը, մրցանիշ կոտրելու համար սողունութեան եւ բարեյուսութեան մէջ, գերեզման իսկ չունեցող Չարենցի վերագրեց այլանդակ չարձանագրուելիք մեղք մը :

Հիմա լաւած են բոլորը, որովհետեւ այժմ Հայաստանի մէջ պատուով վերահաստատուած են Խանջեանները, Չարենցները եւ Չօպանեանները : Եթէ անոնք մեղաւոր էին 1936 – 1954 թուականներուն թոքախտով, ջլախտով, ծերութեամբ եւ եօթը մահացու մեղքերով, այսօր ալ մեղադրուելու են նոյն մեղքերով, իսկ եթէ այսօր մաքրուած են իրենց այդ մեղքերէն, ապա ուրեմն 1936 – 1954 թըւականներուն ալ անմեղ էին, եւ ոչ միայն անմեղ էին, այլեւ հայ ժողովուրդի գերագոյն առաքինութեանց եւ յաւիտենական ու անյեղլի հայրենասիրութեան մարմնացումն էին :

×

Տեղն է վճռապէս յայտարարելու որ Հայաստանի ողջ ժողովուրդը եւ մտաւորականութիւնը կ'ատեն այս յոռի բարքերը, եւ ատելութիւն ու արհամարհանք միայն ունին այս վարկաբեկիչներուն հանդէպ, որոնք հայ ժողովուրդի բարոյական ու ադամանդեայ ըմբռնումներուն գեղծարարներն են, եւ որոնք պիտի դատապարտուին ուշ կամ կանուխ պատմութեան ատեանին առջեւ :

Ճշմարտութիւնը պիտի գտնէ իր ճամբան՝ պեղելով եւ դէն շպրտելով ամէն խոչընդոտ :

Իվերջոյ, Հայաստանի իրական իրականութեան պատկերացման համար, Հայոց պատմութիւնը կուտայ սքանչելի օրինակ մը, որ իր մէջ կը պարունակէ լաւագոյն թելադրանքը :—

Պատմահայր Մովսէս Խորենացի կը պատմէ :— Վաղարշակ Թագաւոր, հայ Արշակունի թագաւորութեան աւանդական հիմնադիրը, իր հաստատած օգտակար օրէնքներու կարգին, իր պալատին մէջ կարգեց երկու յիշեցնող պաշտօնեաներ, որոնց մէկը պիտի յիշեցնէր բարի գործերը, իսկ միւսը՝ չար գործերը :

Մեր Հայրենիքը, Հայաստանի Սովետական Սոցիալիստական Ռեսպուբլիկան, պէտք է որ ունենայ իր բարի եւ չար գործերուն յուշարար պաշտօնեաները :

Վաղարշակ Թագաւոր մեծ յիմարութիւն մը գործած պիտի ըլլար, եթէ կարգած ըլլար միայն բարի գործերու յուշարար պաշտօնեաներ :

Հայաստանի իրաւ ու «անիրաւ» բարեկամները պէտք չէ որ գործեն Վաղարշակ Թագաւորի չգործած յիմարութիւնը :

ՍԻՄՈՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Յիմարները անցեալի մասին կը խօսին, իմաստունները՝ ներկայի եւ խենթերը՝ ապագայի :

×

Յիմարը մեծ առաւելութիւն մը ունի խելացիին վրայ, ինքզինքէն միշտ գոհ է :

ՆԱՓՈԼԷՈՆ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Հիանալի է «ամօթով լեցուն մթնոլորտին», ինչպէս նաեւ Մագդաղինէի մեղաւոր շարժումներուն իր նկարագրութիւնը :

Այս խրավէպին մէջ տաղանդաւոր գըրագէտը առիթով մը կը մոլորի, հրապարակախօսութիւն ընելով, եւ առիթ չտալով ընթերցողին, որ իր միտքը գործէ ու ապրի խորհրդածութիւններով : Այս հանգամանքով միայն աւելորդ կը գտնեմ այն բացատրութիւնները, զոր կը կարդանք այս գրուածքին մէջ, երբ հեղինակը կը հարցնէ, թէ երբ Եկեղեցին իր հաղորդութիւնը զլանար, ինչ պիտի ըլլար սոր վերջը, ո՞ր օրագրողը, ո՞ր վաճառականը, ո՞ր խանութպանը, ո՞ր փաստաբանը, եւ նոյնիսկ ո՞ր եկեղեցականը հաղորդութիւն առնելու իրաւունք պիտի վայելէր. չէ՞ որ հետեւեալ օրը իրենց առօրեայ կեանքին պիտի վերադառնան անոնք : Ոչ ոք սակայն մտքէն անցուցած է Եկեղեցւոյ սուրբ խորհուրդներէն այս մարդիկը զրկել :

Զօհրապի յաջողագոյն էջերէն մէկն է Մագդաղինէն :

Խարիխը.— Պատմուածքէ մը աւելի փիլիսոփայական խորհրդածութիւններ պարունակող, յաջող գրուածք մըն է : Խարիխը, եկեղեցին է, որուն վրայ Սոֆիկ հաստատած է իր փրկութեան եւ երջանկութեան գաղափարը : Աստուածավախ ու բարեպաշտ է ան : Այսօրուան դժբախտ օրերուն՝ երջանիկ օրերը պիտի յաջորդեն : Անիկա կը հաւատայ ատոր, եւ այդ հաւատքին թեւ տուողը իր աղօթքները, ուխտագնացութիւններն ու ծոմապահութիւններն են : Իր միակ յոյսն ու մխիթարութիւնը Խարիխը, եկեղեցին, գերագոյն Ոյժն է : Հարուստ ու երջանիկ օրերուն՝ աղքատ ու դժբախտ օրեր կը յաջորդեն, եւ երբ երէց որդին օգնութեան կը փութայ, Սօֆիկ կը թունաւորուի, որովհետեւ տարիներէ ի վեր իր վառած ու սպառած բարեպաշտութեան պտուղը նոր վայելել կը սկսի :

Սակայն նոր դժբախտութիւն մը, իր զաւկին անբուժելի հիւանդութենէ մը վարակուիլը, անյուսութիւնն ու մահը, տակնուվրայ կ'ընեն Սոֆիկի իմացականութիւնը, դատողութիւնը : Ուրեմն ի զո՞ւր աղօթած էր այնքան երկար տարիներ : Գերագոյն հաւատքին՝ գերագոյն յուսահատութիւնը կը յաջորդէ, Խարիխը տատանիլ ու շարժիլ կը սկսի : Սոֆիկի փնտռող եւ վերլուծել սկսող միտքը անհանգիստ շարժումներ կ'ընէ, վերջին անգամ կը մտնէ Տաճար, եւ աղօթքներուն աղօթքը կը թրթռացնեն անոր շրթունքները : Անոր կոչերուն ու հարցումներուն պատասխան չեն տար, քարացած ու պաղ պատկերը մութին մէջ կը ծրարուին, եւ... յուսահատութեան վերջին րոպէին, տարիներու այդ բարեպաշտ ու աստուածավախ կինը ինքզինքը կը զոհաբերէ, երկաթէ ձողէ մը կախելով իր մարմինը, Աստուածամօր պատկերին ճիշդ դէմը :

Վերջաւորութիւնը բռնազբօսիկ է, առանց այդպիսի վերջաւորութեան մը, գրուածքը պիտի մնար, տարակայական փիլիսոփայական սիրուն էջ մը, որ այնքան խորհրդածութիւններու տեղ կուտայ :

Տալիլա.— Հոգիին ու տարիքին բոլոր ուժովը Գիտութիւնը սիրող բժիշկի մը պատմութիւնն է : Վարպետ վիրաբոյժ մը. երիտասարդական տարիքէն բժշկական վարժարանը աւարտած եւ ինքզինքը կատարելագործելու ճիգերուն անձնատուր ըրած՝ միշտ դուրսերը պտտած էր, «լեռնայոլով ու սառուցիկ բարձունքներէ մինչեւ արեւակէզ անապատներու միայնութիւնը» այցելած էր : Բժշկական ամէնէն դժուարին յանձնարարութիւններն իրեն կը վիճակուէին : Միջագետքի մէջ երեւցող ժանտախտին եւ Սուրիոյ մէջ երեւան ելլող քոլերային դէմ, առողջապահական, գիտական միջոցներով պայքարելը իրեն կը յանձնուէր :

Սկեպտիկ մըն էր բժիշկը, որ բնութեան մեծագոյն աղէտներուն վարժուեր էր, անտարբեր դառնալու աստիճան : Իր թափառականի կեանքը առիթ չէր տըւած իրեն զգալու կարօտ շրջանակի մը խանդաղատանքը, «բոյն չէր դրած տեղ մը» :

Կը հաւատար, որ մահը Աստուծոյ ըստեղծած հականեխականն է, եւ ժողովուրդի հաւատը Մէթրի իմաստասիրութեան ճշմարտացող մը ըլլալով մէկտեղ, մալթուսականի մը դաւանանքն ունէր : Մեծ ջարդերը, ահագին կոտորածները, պատերազմները եւ մահացու հիւանդութիւնները նախախնամական կը նկատէր ու անոնց կը վերագրէր բարերար պաշտօն մը :

Այս բժիշկը Դամասկոսի մէջ մարոնի աղջիկ մը կը սիրէր հիացումով ու ըղձացումով : Տալիլա էր աղջկան անունը, գրօսասէր՝ եւ սակայն լուրջ խօսակցութեան եւ մեծ ըմբռնումներու անկարող : Տալիլա անհաստատ սիրտ մը եւ թեթեւ գլուխ մը ունէր : Իրմով ապրողները հաւատարապէս կ'ողողէր լոյսով : Բժիշկը նախանձոտ, հպարտ ու նեղսիրտ էր, չէր հանդուրժեր, որ ուրիշներն ալ վայելէին այդ «գեղեցիկ կինը» :

Տարիներ վերջը, Հալէպի մէջ, վիրաբուժական գործողութեան մը կը կանչէին բժիշկը : Տալիլան էր հիւանդը, որուն սիրտին վրայ խոր վէրք մը բացուած էր :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(4 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՅՆ – ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՌԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

— Յառաջիկայ քանի տարիներու ըն – թացքին Հայաստանի բոլոր շրջանները օժտուած պիտի ըլլան լաւ եւ կայուն ռա– տիօկապով եւ պատկերասփիւռի խիտ ցանցով, յայտարարած է Հայաստանի Հեռագրական գործակալութեան թղթա – կիցին՝ Հայաստանի հաղորդակցութեան նախարարը, կամ ինչպէս իրենք կ՚ըսեն՝ կապի մինիստրը՝ Թ. Մինասեան :

Այս գիծերէն մէկուն՝ Երեւան – Թիֆ – լիզ շինութիւնը յառաջ կը տարուի եւ հաւանաբար աւարտի 1963ին : Նոր գիծը կ՚անցնի լեռնային շրջաններէ, տեղ–տեղ կը հասնի ծովու մակերեսէն երկու հա – զար մեթր բարձրութեան : Շնորհիւ այս գիծին, Սեւանի աւազանը, Դիլիջան, Ստեփանաւան, Կալինինօ, Ալաւերդի եւ Կիրովական պիտի ապահովուին պատկե– րասփիւռի եւ ձայնասփիւռի գերկարճա– լիք հաղորդումներով : Ասով միաժամա – նակ պիտի բարելաւուի Լենինականի, Արթիկի, Անիի, Ախուրեանի շրջաննե – րու պատկերասփիւռի հաղորդումներուն որակը :

Երեւան պատկերասփիւռի յայտագրեր պիտի կարենայ փոխանակել Թիֆլիզի, Պաքուի, իսկ յետագային Մոսկուայի, Լենինկրատի, Կիեւի եւ օտար այլ քա – ղաքներու հետ :

Երկրորդ գիծ մը Երեւան պիտի կապէ Զանգեզուրի : Այս ուղղութեամբ պիտի շինուին չորս կայաններ՝ Հայաստանի Հարաւ – Արեւելեան շրջաններուն վե – րարձակելու համար պատկերասփիւռի հաղորդումները :

Ներկայիս Հայաստանի բնակչութեան 60 տոկոսը միայն ապահովուած է պատ– կերասփիւռի հաղորդումներով, ուրիշ խօսքով 40 տոկոս կազմող շրջաններ կան, որոնք զուրկ են պատկերասփիւռի հաղորդումներ ստանալու կարելիութե – նէն : Արդ, հաղորդակցութեան նախարա– րը վստահեցուցած է Հ. Հ. Գ.ի թղթ – թակիցը, որ 1890ին Հայաստանի ամե – նահեռաւոր գիւղերն անգամ ի վիճակի պիտի ըլլան հետեւելու Երեւանի պատ – կերասփիւռի յայտագրերուն :

Ռատիօկապի գիծերուն այս խիտ ցան– ցը միաժամանակ պիտի օգտագործուի գերկարճալիք ձայնասփիւռի հաղորդում– ներուն համար : Հինգ տարին գերկարճա– լիք հաղորդումներով պիտի ապահովուի Հայաստանի տարածութեան կէսը, իսկ յառաջիկայ տասնամեակին չորս զուգա – հեռ յայտագրեր կը սփռուին Հայաստա– նի մէջ :

Արագ թափով յառաջ կը տարուին Ա – թարբէկեանի ձայնասփիւռի կայանին վերակառուցման աշխատանքները : Կա– յանին տարողութիւնը պիտի աւելնայ մէկ քանի անգամ, որով կը բարելաւուի հաղորդումներուն որակը, այլ խօսքով, ինչպէս գիտել կուտայ Թ. Մինասեան, հաղորդումները յստակ լսելի պիտի դառնան Հայաստանի լայնքին ու տա – րածքին ու նաեւ սահմաններէն դուրս :

Ասոնց առընթեր աշխատանքներ կը տարուին բարելաւելու համար Հայաս – տանի այլապէս աննախանձելի հեռախօ – սային կապը : Ներկայիս, իւրաքանչիւր ութ ընտանիքի բաժին կ՚իյնայ միայն մէկ հեռախօս : Եօթնամեակի վերջաւո – րութեան մէկ հեռախօս բաժին պիտի իյ– նայ իւրաքանչիւր հինգ ընտանիքի, իսկ 1890ին գրեթէ ամէն ընտանիք պիտի ու– նենայ իր հեռախօսը : Հեռախօսի հին կա– յանները ամենուրեք պիտի փոխարինուին ինքնաշխատ (օթոմաթիկ) կայաններով :

Այս աշխատանքներուն շնորհիւ Հա – յաստանի բոլոր քաղաքները ու շրջաննե– րու կեդրոնները ուղղակի կապ կ՚ունենան Երեւանի եւ դրացի երկիրներու մէկ քա – նի քաղաքներուն հետ : Այդ կապը հիմ – նականին մէջ պիտի ըլլայ ինքնաշխատ (օթօմաթիկ), առանց միջքաղաքային հեռախօսակայանի, ինչպէս ներկայիս էջմիածին կապուած է Երեւանի հետ : Մնացեալ պարագաներուն միջքաղաքա – յին հեռախօսի կապը պիտի ըլլայ կէս – ինքնաշխատ, եւ խօսակցութիւնը տեղի կ՚ունենայ առանց նախապէս արձանա – գրուելու անհրաժեշտութեան :

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Հետաքրքրութեան համար կը ներկա – յացնենք Հոկտեմբեր մէկէն ի վեր ի զօ– րու դարձած աշխատանքի նոր ժամանա – կացոյցը .

1) Մէկ հերթափոխութեամբ աշխատող ձեռնարկութիւններուն եւ բոլոր նախա – գծային հիմնարկութիւններուն մէջ աշ– խատանքի ժամը կը սկսի առաւօտեան ութին :

2) Երկու հերթափոխութեամբ աշխա – տող ձեռնարկութիւններուն մէջ՝ ժամը 7.30ին :

3) Երեք հերթափոխութեամբ աշխա – տող ձեռնարկութիւններուն մէջ՝ ժամը եօթնին :

4) Պետական համալսարանին մէջ՝ ա– ռաւօտեան ժամը ութին, Բազմագեղար – ուեստի մէջ՝ 8.15ին, Գիւղատնտեսու – թեան եւ մանկավարժական դպրոցներուն մէջ՝ ժամը 8.30ին : Անասնաբուծական, անասնաբուժական հիմնարկութեան մէջ՝ ժամը 8.40ին, բժշկական վարժարանը՝ ժամը 9ին, նոյն ժամուն նաեւ մնացեալ բարձրագոյն ուսումնարաններուն մէջ :

5) Քաղաքի պետական, հաստատու – թիւններուն մէջ՝ ժամը 9ին :

6) Գիտութիւններու ակադեմիային եւ անոր նման հիմնարկութիւններուն մէջ՝ ժամը 9.30ին :

7) Կենցաղային սպասարկութիւններուն մէջ՝ ժամը 9.30ին :

8) Դրամատուներ, եւայլն՝ ժամը 11ին :

ԱՐՏԱՇԱՏ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նա– խագահութիւնը որոշեց քաղաքներու շարքին դասել Արտաշատի շրջանի Ար – տաշատ քաղաքատիպ աւանը :

ԼԵՀ ԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 26ին Երեւան ժամանած են խումբ մը լեհ գրագէտներ, մեծմա – սամբ ծանօթ դէմքեր Լեհաստանի մէջ : Ասոնց մէջն է բանաստեղծ մը՝ Լ. Պշեմս– կի, որ ծրագրած է լեհերէնի թարգմա – նել «Սասունցի Դաւիթը» :

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ռուսերէնով լոյս տեսաւ «Սայաթ-Նո– վա» գիրքը, ուր զետեղուած են ծանօթ աշուղին լաւագոյն գործերը :

Գիրքը պատրաստած եւ յառաջաբանը ու ծանօթագրութիւնները գրած է Սու – րէն Գայայեան : Զետեղուած կտորները թարգմանուած են Վալերի Բրիւսովի, Մ. Շերվինսկիի, Վ. Զվեագինցեւայի, Մ. Լոզինսկիի եւ ուրիշներու կողմէ :

Գիրքին տպաքանակն է 25.000, կը բաղկանայ 280 էջերէ :

×

Երեւանի համալսարանը լոյս ընծայեց բարձրագոյն ուսումնական հաստատու – թիւններուն համար նախատեսուած «Հայ ժողովուրդի պատմութիւն» ընդհանուր խո– րագիրը կրող ձեռնարկին առաջին պրակը Հ. Ժամկոչեանի հեղինակութեամբ : Աշ– խատութիւնը կ՚ընդգրկէ մեր ժողովուր – դի պատմութեան նախնադարեան – հա – մայնական հասարակութեան եւ ստրը – կատիրութեան շրջանը եւ արդէն գրքոյկն ալ այդպէս վերնագրուած է : Պրակը ունի կարեւոր դէպքերու ժամանակագրու – թիւն, մատենագիտութեան եւ յատուկ անուններու ցանկեր : Գրքոյկը լոյս տե – սած է հինգ հազար օրինակով :

× ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ.— «Երկերի ժողո – վածու» տասը հատորով, հատոր ինն – րորդ, բովանդակութիւնը պատրաստած են Հր. Թամրազեան եւ Խ. Սամուէլեան : 612 էջ, տպաքանակ՝ քսան հազար :

× ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ.— «Մեծապա – տիւ Մուրացկաններ», նկարները Յովհ. Շաւարշի, 87 էջ, տպաքանակ՝ 10.000 :

× ԵՂԻՇԷ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ.— «Յակոբ Կօջոյեան», մենագրութիւն, 123 էջ, տը– պաքանակ՝ երկու հազար :

× ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ.— «Գը– չի հանաքներ», նկարները՝ Մ. Կարա – պետեանի, յիսուն էջ, տպաքանակ՝ 10 հազար :

× ՈՒԻԼԵԸՄ ՇԷՅՔՍՓԻՐ.— «Լիր Ար– քայ», ողբերգութիւն հինգ արարով : Անգլերէնէ թարգմանեց Խաչիկ Դաշտենց : Կան ծանօթագրութիւններ : 132 էջ, տը – պաքանակ՝ տասը հազար :

ՔԱՐԱՑԱԾ ԿՄԱԽՔ ՄԸ

Այգեձորցի Յովսէփ Աղաջանեան ժայ – ռին ձուլուած կենդանիի քարացած կը – մախքի մը հանդիպած է Դաւութլի գիւ– ղին մօտերը, Ազրբէջան : Ոսկորի կտոր մըն ալ անջատած տարած է գիւղ : Հնէա– բաններուն կը մնայ տեղւոյն վրայ ու – սումնասիրել այդ հազուագիւտ բրածոն :

ՆՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նա– խագահութիւնը հետեւեալ որոշումները տուաւ.— Առաջին՝ ջնջել Հայաստանի նախարարներու Խորհուրդի պետական գիտատեխնիկական կոմիտէն, Երկրորդ. անոր փոխարէն կազմել Հայաստանի նա– խարարներու խորհուրդի գիտահետազօ – տական աշխատանքներու համակարգման պետական կոմիտէ : Վերջապէս՝ այս հաստատութեան նախագահի պաշտօնին կոչել Բ. Սարգիսով :

ՀԱՅՖԻԼՀԱՐՄՈՆԻԱՅԻ ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿԸ

Նոր եղանակին առաջին համերգը տեղի ունեցաւ Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահ – լիճին մէջ :

Առաջին համերգը սկսաւ Ալ. Յարու – թիւնեանի «Տօնական նախերգանք» կեն– սուրախ գործով, զոր կատարեց Հայաս – տանի պետական համանուագախումբը՝ ղեկավարութեամբ Օհան Դուրեանի : Այնուհետեւ նուագուեցան Արամ Խաչա – տուրեանի եւ Մուսորկսքիի գործերէն :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ մեր պաշտօնակիցը՝ Արեւելք վերսկսած է լոյս տեսնել : Ծանօթ է որ նախքան յեղափոխական շրջանի դէպքե– րու հետեւանքով «Արեւելք» դադրեցու – ցած էր իր հրատարակութիւնը : Բերիոյ Թեմի առաջնորդ՝ Ղեւոնդ Արքեպիսկո – պոս, ինչպէս նաեւ նոյն Թեմին Կաթողի– կէ Առաջնորդը՝ Գէորգ Արք. Լայեքեան եւ բազմաթիւ ընկերակցութիւններ (Հ. Մ. Ը. Մ., Օգն. Խաչ, «Արեւելք» եւն), ողջոյնի եւ շնորհաւորութեան հեռագրեր ղրկած են նոր վարչապետին եւ Զինեալ Ուժերու Հրամանատարութեան : Ղեւոնդ Արք. քանի մը օր առաջ Դամասկոս գա – ցած է անձամբ ալ շնորհաւորելու Քուզ – պարին եւ Զօր. Զահրետտինը : Այս առ – թիւ ներքին նախարար՝ Քուվաթլի գո – վեստով խօսած է Հայերու մասին եւ ա – նոնց ընծայած ծառայութեանց Սուրիոյ :

ԿԵՍԱՐԻԱՑԷՆ կը հաղորդեն թէ Վա – րագայ Ս. Խաչի տօնախմբութիւնը հան– դիսաւոր կերպով կատարուած է Ս. Լու– սաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ : Արարողու – թեանց նախագահած է Հայկազուն քհնյ. որ բացատրած է նաեւ տօնին իմաստը :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (71)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Ի՞նչ ընել պէտք է, Տէրվիշ :

Տէրվիշը նստած տեղը սարսռաց ու ին– կաւ տախտակամածին վրայ : Յուզման մէջ խօսեցաւ այսպէս :

Լսէ ձայնը մի խղդեր ... երջանկու – թիւնդ թշուառի մը ձեռնտուութեանը մէջ փնտռէ :

« Աստուած կը հրամայէ որ ազատես զինքը :

« Անձնուէր եղիր ու լսէ Աստուծոյ ձայնը » :

Տէրվիշը վերջացուց իր խօսքերն ու աչքերը բացաւ :

— Պիտի ազատեմ զինքը ... կը խօս – տանամ ... թոթովեց Լութֆի աղա :

— Աստուած ... մրմնջեց Տէրվիշը :

Ցժգոյն ու դողդղացող նայուածքով մը Լութֆի աղա ոտքի ելաւ ու ըսաւ . —

— Երթանք Տէրվիշս, երթանք :

Ու երկուքն ալ պաշտօնատունէն մեկ– նեցան :

ԼՈՒԹՖԻ ԱՂԱ

Ընդարձակ ու կահաւորուած դահլիճի մը մէջ նստած էր Լութֆի աղա ու խո – րունկ խորունկ կը մտածէր :

Օհ, Լութֆի աղա առջի մարդը չէր մը– նացեր . բոլորովին փոխուած էր : Բարու– թիւնը մարդուս հոգւոյն այդ ազնիւ ցո– լացումը պատկերացուած էր անոր կերպարանքին վրայ :

Բայց այդ քաղցր պատկերացումը կը մթնար, ու սեւ ամպի մը պէս, երեւոյթ մը կը պատէր զայն :

Ինչ էր պատճառը ... :

Պատճառը ներքին անզուսպ խղճահա – րութիւնն էր, որ արթնցած էր իր մէջը :

Ամբողջ շաբաթ մը անցած էր այն օ – րէն, ուր Լութֆի աղա Տէրվիշին կը խոստանար Թիապարտի մը ազատութիւ– նը ... այդ շաբթուան մէջ երբեք հան – գիստ եղած չէր :

Աչքին առաջքը կը պատկերանար պար– տականութիւնը ... միեւնոյն ատեն կը լսէր իր խղճին ձայնը :

Եթէ Թիապարտ մը ազատէր, մեղան – չած պիտի ըլլար իր պարտականութեանը հանդէպ, որովհետեւ օրէնքը ոտնակոխ ըրած պիտի համարուէր ... ընդհակառա– կը՝ եթէ չազատէր, անդին իր խիղճը պի– տի տանջէր զինքը :

Ի՞նչ ընէր ... :

— Ախ, ո՞ւր է Տէրվիշը, կը մրմնջէր Լութֆի աղա ինքնիրեն : Սիրտս չափա – զանց լեցուած է ու ես պէտք ունիմ իր սփոփանքներուն :

Ու հրատապ տենդ մը կ՚այրէր զինքը : Չէր կրնար նստիլ, չէր կրնար հանդարտ մնալ : Իր հոգին ալեկոծուած էր : Մըրր– կայոյզ ամպ մը կար իր շուրջին : Կար – ծես թէ ինքնիրմէ ելած էր :

— Ինչ ... Թիապարտ մը փրկել ... կը բացականչէր Լութֆի աղա . ուսկի՞ց է այս տրամադրութիւնը, ուսկի՞ց է այս գթութիւնը ... ինչ պատճառ ունիմ ... միթէ՞ ոճրագործ մը չէ ան, միթէ՞ մարդկային արեանը մէջ թաթխած չէ իր ձեռքը ... մէկ խօսքով՝ միթէ երկրին օ – րինաց հանդէպ դաւաճան մը չէ՞ ... :

Այս հարցումները կ՚ընէր մոլորագին մարդու մը պէս, ու ներքին անզուսպ ցա– ւէ մը կը գալարի ու ձայնը երթալով կը խղդուէր իր մէջ : Յետոյ դահլիճին մէկ ծայրէն միւսը կ՚երթար կուգար, պա – տուհանին կը մօտենար վարագոյրը բա – նալով կապոյտ ու հրակէզ երկինքին կը նայէր, նորէն կը գոցէր զայն ու ձեռքը ճակտին դրած՝ կ՚իյնար բազմոցին վրայ :

Ահա այդ հակաղէմ ու անորոշ վի– ճակին մէջ էր երբ ներս կը մտնէր Տէր – վիշը :

— Տէրվիշ, Տէրվիշ, ո՞ւր ես ... ո՞ւր մնացիր ... եկուր, եկուր, որովհետեւ պէտք ունիմ քու սփոփանքներուդ ... :

— Տէրվիշը, որ դահլիճին մէջ կեցած էր ու մտիկ կ՚ընէր անոր խօսքերը, չկր – նալով դիմանալ մօտեցաւ ու պատաս – խանեց :

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ կ՚ուզես ... ահա հոս եմ :

Լութֆի աղա իր տենդավառ աչքերը վեր վերցուց ու բացագանչեց :

— Դուն հո՞ս ես :

— Այո :

— Ե՞րբ եկար :

— Հիմակ :

— Նստէ ուրեմն :

— Պիտի նստիմ պէյս ... բայց ի՞նչ ե– ղած է քեզի :

— Ոհ, Տէրվիշս, կը տառապիմ ...

— Դո՞ւն :

— Այո, ես :

— Պատճա՞ռը :

— Որովհետեւ պաշտօնս կը ծանրանայ խղճիս վրայ :

— Ի՞նչպէս :

— Ըսել կ՚ուզեմ թէ գիտակցութիւնս կը խղդէ զիս :

— Գիտակցութիւնը կը խղդէ՞ քեզի :

(Շար.)

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբեր 21, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն որմէ յետոյ տեղի պիտի ունենայ

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԿՈՉՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

×

Կիրակի, Հոկտեմբեր 22, հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, պիտի պատարագէ Կաթողիկոսական պատուիրակ Սերովբէ Եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Պիտի կատարուի քահանայութեան ձեռնադրութիւն եւ Օծում Տիրացու Մանուէլ Թիւֆէնճեանի:

Սկիզբ Ս. պատարագի ժամը 10ին:

Սկիզբ ձեռնադրութեան ժամը 10·30ին:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալու այս բացառիկ եւ հոգեզմայլ արարողութեան:

ՆՈՒԷՐ

Պ. Փետրօ Կարապետեան 15 Ն. Ֆ. կը նուիրէ հանգստեան տուներուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբ. Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Ֆօռդինէ Մուրատեանէ 10·000 Ֆր. Պ. Արտաշէս Մուրատեանի եւ Տիկին Վիքթորիա Ստեփանեանի յիշատակին, նոյնպէս Ստեփանեան եւ Քէմհաճեան ընտանիքներուն հոգւոյն համար:

Տիկին Զէլվէեանէ երկու հազար Ֆր. Ողբացեալ Տիկին Ազարեանի մահուան առթիւ:

×

Փարիզի Եկեղեցւոյ Դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ հետեւեալ նուէրները իր Կրթ. ձեռնարկներուն համար:

Այրի Տիկին Մօզեան 10 Ն. Ֆ., Տիկին Նարլըեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Տէօքմէճեան քսան Ն. Ֆ., Պ. Ժիրայր Զիլինկիրեան 50:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Աւրինէ Զիթունի, Տէր եւ Տիկին Վրոյր Զիթունի եւ ընտանիքը բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 22ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏԻԳՐԱՆ ԶԻԹՈՒՆԻԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Զիթունի գերդաստանի համօրէն ննջեցելոց հոգւոյն:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտեան ժամը 10ին, Ս. պատարագին պիտի կարդացուի Ն.Ս. Օծութեան կողմէ ղրկուած կոնդակը նուիրուած Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600-ամեակին:

Այս առթիւ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝ ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱԻՍԱԳԵԱՆ եւ պատարագը պիտի երգուի Կոմիտասեան միաձայն եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ, Ս. Մեսրոպի նուիրուած մասնաւոր շարականով:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն կը տօնէ «Հ. Յ. Դ. Օր»ը Կիրակի, 22 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, (Րիւ տը լա Տէֆանս):

Աւանդական ճաշով:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով:

Ճաշագին 10 Ն. Ֆ.

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պորտոյի Մուրատ խումբի:

Այս Կիրակի ժամը 15·30ին Սընօնի քաղաքապետարանի սրահը:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուաժի սրահը:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Հոկտեմբեր 22ին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 101, Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Րընաժի Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, նախապէս որոշուած ժողովատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տունը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ:

×

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շոփէն – Փլէյէլ, Սարգիս Պօղոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պտոյտը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջնադարեան գանձեր»:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

Super Boom !!!

Պարանցիկ ցերեկոյթ, կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին կողմէ:

22 Հոկտեմբեր 1961, ժամը 17էն – 23 ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ մէջ:

17, Rue Bleue, Paris 9e

Ambiance **Bar** **Buffet**

Disques Sélectionnés

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եզանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻԻԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի:

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZի պարախումբը, մասնակցութեամբ Փայլիթոյի եւ իր ընկերներուն:

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը: ՖՐՕվանս 77-73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 21 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 21 OCTOBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9235 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5036

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Համայնավար կուսակցութեան համագումարները պատմական նշանակութիւն ունին: Այնտեղ է, որ կը բանաձեւուին յառաջիկայ գործունէութեան սկզբունքները, քաղաքական, տնտեսական, ընկերային եւ այլ մարզերու մէջ:

Մէկ համագումարէն միւսը անցնող ժամանակամիջոցը կ՚օգտագործուի՝ բանուորներն ու գիւղացիները մղելու, որ գործադրեն իրենց բաժին ինկած աշխատանքները, պարզերես ներկայանալու համար յաջորդին:

Երկուքուկէս տարի առաջ Խրուշչեւ հրապարակ հանեց «Եօթնամեայ ծրագիր»ը, Խորհրդային Միութեան անդամ իւրաքանչիւր հանրապետութեան «անելիք»ը ճշդելով:

Այս տարի անձամբ այցելեց կարգ մը հայրաքաղաքներ՝ ստուգելու համար թէ կատարա՞ծ են իրենց յանձնառութիւնները:

Մոռցուած չեն իր խիստ քննադատութիւնները մասնաւորապէս Ուքրայնիոյ վարիչներուն դէմ, որոնց գլխաւորները պատժուեցան:

Խրուշչեւ անցեալ Մայիսին գնաց նաեւ Հայաստան, խորհրդայնացման քառասնամեակին առթիւ եւ հոն ալ մատնանշեց որոշ թերութիւններ՝ արտադրութեան մէջ:

Հայաստանի Կոմկուսը ընդառաջ երթալով Կրեմլինի մենատիրոջ ազդարարութեանց, «համաժողովրդական սոցիալիստական մրցութեան» հրաւէր ուղղեց ...ռեսպուբլիկա»յի աշխատաւորներուն, ...պարտիայի ԻԲ. համագումարի պատուին»:

Արդիւնքն է եղած այն, որ «եօթնամեակի առաջին երկու եւ կէս տարուայ պլանը գլխովին կատարուած է: Այդ ժամանակաշրջանում երկրում 15 միլիոն ռուբլով աւելի արդիւնաբերական արտադրանք է թողարկուել, քան նախատեսուած էր»: (Սով. Հայաստան, 23 Սեպտ., Զեկուցում Ա. Քարտուղար Զարոբեանի):

Մոսկուայի համագումարին մէջ, երկու օրուան ընթացքին, վեց հազար հոգիի ներկայութեան, Խրուշչեւ տասնեակ ժամ խօսեցաւ, մանրամասնօրէն պարզելով իր ծրագիրը՝ օրուան քաղաքական հրատապ հարցերուն, Պերլինի, խաղաղ համակեցութեան, դրամատիրութեան, գաղթատիրութեան, ընկերվարութեան ու համայնավարութեան, տնտեսական եւ այլ զանազան հարցերու մասին:

Անցեալ Յուլիսի վերջը կոմկուսի պաշտօնաթերթը Պրաւդա ամբողջութեամբ հրատարակեց Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան նոր ծրագիրը, որ պիտի ներկայացուէր ԻԲ. համագումարին: Ժամանակին արտայայտուեցանք այդ մասին: (Յառաջ, 4 եւ 5 Օգոստոս):

Այս անգամ իր երկարապատում զեկուցումին մէջ — որ կը գրաւէ Պրաւդայի ութը էջերը — Խրուշչեւ աւելի ընդլայնեց այդ ծրագրին մէջ շօշափուած մտքերը, մասնաւորապէս ամբողջական «կոմունիզմ»ի հասնելու միջոցները:

Պերլինի խնդրին մէջ որոշ զիջում ըրաւ անգամ մը եւս, իր դէմ տեսնելով դաշնակիցներու միացեալ ճակատը:

Ու ինչպէս Յուլիսեան ծրագրին մէջ գրուած էր, խոստացաւ յառաջիկայ քսան տարիներու ընթացքին խորհրդային քաղաքացիներուն շնորհել երկրային դրախտը:

Ազատ աշխարհը մեծ հետաքրքրութեամբ կը հետեւի Մոսկուայի համագումարին:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ - ՓԵՔԻՆ

« ԳԱՂԱՓԱՐԱԿԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ »

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐԸ ԱԼՊԱՆԻԱՆ ԿԸ ՊԱՇՏՊԱՆԵՆ

Առջի օրուան նիստին Վըտեթն էր Շու Էն Լայ որ առանց քաշուելու քննադատեց Խորհ. Միութիւնը եւ պաշտպանեց Ալպանիան:

Տպաւորութիւնն այն է թէ Շու Էն Լայ կը փորձէ Խրուշչեւի դիրքը գրաւել եւ ցոյց տալ թէ ինք ալ կրնայ գրաւել համայնավարութեան պարագլուխի դիրքը:

«Այս կամ այն համայնավար կուսակցութեան եղած մեղադրանքները, ոչ մէկ ձեւով կ՚օժանդակեն համայնավարութեան դատին: Հրապարակաւ վիճիլ տարակարծութիւններու շուրջ մարքսիստ կեցուածք մըն չէ եւ միայն թշնամութիւններ կը հրահրէ»:

Շու Էն Լայի ճառին բնագիրը չկայ անշուշտ եւ «Թաս» գործակալութեան տեղեկատուութիւնն ալ զանց կ՚առնէ այն մասերը որոնք Ալպանիոյ կը վերաբերին կամ Խորհ. Միութեան եւ Չինաստանի տարակարծութեանց: Կը մնայ կարդալ տողերու մէջէն կամ սպասել չին մամուլի գրածին եւ մանաւանդ չգրածին: Արդարեւ երբ Փեքինի մամուլը տասը տող կը նուիրէ միայն 3րդ էջին վրայ Խրուշչեւի գծած այն փառաւոր պատկերին 1980ի Խորհ. Միութեան համար, պարզ է թէ «հարս ու կեսուրի» վէճը սուր հանգամանք ստացած է Չինաստանի եւ Մոսկուայի միջեւ:

Ինչ կը վերաբերի Ալպանիոյ, կը մնայ անցեալը յիշել: 1960 Յունիսին, Ռումանիոյ համայնավար կուսակցութեան համագումարին, ալպանական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Էնվէր Հոճա երկար ներբողը հիւսած էր Մաօ Ցէ Թունկի եւ չին ղեկավարներուն որոնք ժամանակէ մը ի վեր խորհրդային վարիչներուն քննադատութեանց կ՚արժանանային:

Տարի մը ետք, Չինացիները «շնորհակալութիւն» կը յայտնեն Ալպանացիներուն զգացումներուն համար եւ յապաղումով բայց «անկեղծօրէն» կը դատապարտեն Մոսկուան: Շու Էն Լայ մատներուն ծայրով միայն ծափահարած է Խրուշչեւի 6 ժամուան ճառը, իսկ չին մամուլը ոչ մէկ արձագանգ կը հանդիսանայ Խրուշչեւի քննադատութեանց Ալպանացիներուն նկատմամբ:

Շու Էն Լայի յաջորդեցին Մօրիս Թորէզ (Ֆրանսա) եւ Կոմուլքա (Լեհաստան): Երկուքն ալ հաւատարիմ են Մոսկուայի գիծին, արդէն «Իւմանիթէ»ն օրուան թղթակիցը իրաւունք ունի համագումարին ներկայ ըլլալու չի գրեր Շու Էն Լայի ճառին այն մասը որ քննադատական բնոյթ ունեցած է Մոսկուայի հանդէպ:

Թորէզ գոված է Խորհ. Միութիւնը եւ դատապարտած Ֆրանսան, յիշած է թէ Ալժերիոյ պատերազմը «փաշիզմը կը սնուցանէ»: Բանուորներու վիճակը սոսկալի դէշ է, երիտասարդութիւնը եւ մշակոյթը զոհուած են, եւ դժգոհութեան ալիքը կը բարձրանայ: Թորէզ դատապարտած է նաեւ իր երկրին զինակցութիւնը Պոնի կառավարութեան հետ եւ եզրակացուցած թէ ֆրանսացի համայնավարները եւ աշխատաւորները ամէն բան կ՚ընեն փրկելու համար երկիրը եւ մարդկութիւնը, որովհետեւ համայնավարութեան յաղթանակը կասկած չի վերցներ «կեցցէ՛ Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութիւնը՝ մեր ժամանակաշրջանին՝ իմաստութիւնը, պատիւը եւ խիղճը»: Այս խօսքերէն ետք Ֆրանսացի պատուիրակը լռած է եւ խօսք առած է Կոմուլքա որ իր կարգին ապահովութիւն տուած է թէ համախոհ են Խորհ. Միութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻ տրամադիր է նոր կառավարութիւնը կազմելու: Այս առթիւ ճշդեց թէ նման պարագայի մը շրջման մէջ պիտի մտնէ միւս կուսակցութիւններուն հետ խառն դահլիճ մը կազմելու համար:

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ նախարարական փոփոխութիւններ կատարուած են, Արաբ. Մ. Հանրապետութեան խզումէն ետք, դահլիճը 28 հոգիէ կազմուած է, բոլորն ալ եգիպտացի: Հինգ փոխ նախագահներ կան, քսան նախարարներ եւ երեք օգնական նախարարներ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Մեծ – Օրիանը կոչ մը կ՚ընէ ուր յիշելէ ետք Ազատ – Որմնադրութեան առաքելութիւնը կը շեշտէ թէ մեծ վտանգներ կը սպառնան այսօր Ֆրանսային: Անդրծովեան վայրերու մէջ շարունակուած պատերազմները, քաղաքական սխալները եւ անհանդուրժողութիւնները առիթ տուին 1958ին, 4րդ Հանրապետութեան տապալումին: Անկէ ի վեր, Ֆրանսական քաղաքական եւ բարոյական մթնոլորտը օրէ օր կ՚իյնայ...: «Աշխարհ զարմացած կը դիտէ Ֆրանսան որ ինկած է թշուառ պետութեան մը աստիճանին, ամէն օր փրոնունսիամէնթոյի քաղաքականութեան մը մարդասպաններու ռումբին սպառնալիքին ենթակայ: Ինչ որ Հայրենիքի մեծութիւնն էր այսօր վտանգուած է, աշխարհի ինչպէս իր ժողովուրդին չափանիշով, կը թուի թէ Ֆրանսա ինքզինքը լքած է», կ՚ըսեն ազատ որմնադիրները հանդիսաւոր կոչ մը ընելով Ֆրանսացի ժողովուրդին:

ՊՈՆԻ մէջ կառավարութիւն կազմելու դժուարութիւնները կը շարունակուին: Ազատականները կը յամառին նուաստացուցիչ պայմաններ դնել Ատենաուըրի իրենց մասնակցութիւնը բերելու համար: Կը թելադրեն որ ծերունազարդ վարչապետը երդում ընէ, Հանրապետութեան նախագահին առջեւ որ 1963ին, պիտի քաշուի:

«ԿՈԼԵԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ» մը կազմելու ծրագիրը մարմին կը ստանայ: Հաւանական է որ Իւ Էն Էօ, եւ կոլեան զանազան հոսանքներ միանան:

«ԱՀԱԿ»ի բանբերը յայտարարեց թէ իր ղեկավարը՝ Պէն Խետտա յայտարարութիւն մը պիտի ընէ՝ Երեքշաբթի օր:

ՍԵՆԱԿԱԼԻ նախագահը Թունուզէն Լոնտոն անցնելէ առաջ Փարիզ պիտի հանդիպի եւ տը Կոլի հետ տեսնուի: Առջի օր տեսակցութիւն մը ունեցաւ Պէն Խետտայի հետ: Կը հերքուի թէ Լէոփոլտ Սենկոր միջնորդի դեր կատարէ Պուրկիպայի եւ Ֆրանսայի կամ «ԱՀԱԿ»ի եւ Ֆրանսայի միջեւ:

ՍՈՒՐԻԱ կը յիշեցնէ Արաբական Լիկային թէ հիմնադիր անդամներէն եղած է եւ կ՚ուզէ կրկին իր տեղը գրաւել:

ՀՈՒՆԳԱՐԱՑԻ ծագումով ամերիկացի բժիշկ մը՝ Կէօրկ Ֆոն Պեքեսի Նոպելի բժշկական մրցանակին արժանացաւ: Բժիշկը ականջի աշխարհի մեծագոյն մասնագէտներէն մէկն է:

ՊԱՂՏԱՏԻ կառավարութիւնը կը փորձէ կրճատել քարիւղի ընկերութեանց գործունէութիւնը եւ անոնց ձեռքէն առնել այն շրջանները ուր շնորհուած հողեր ունին:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Կարմիր զրօշը» կը կրկնէ թէ Պերլինի քաղաքապետը Վիլլի Պրանտ Նացի լրտես էր անցեալ պատերազմին, ապա մաս կազմած է ամերիկեան սպասարկութեանց:

ՍՊԻՏԱԿ ՏԱՆ բանբերը յայտարարեց թէ Ամերիկա դէմ է Չինաստանի անդամակցութեան ՄԱԿի մէջ:

ՄԱԿի քաղաքական յանձնախումբը որոշեց ազգաժողովին օրակարգի վրայ դնել ալժերական հարցը: Նախքան այս հարցը, օրակարգի վրայ են.— Ա) Հիւլէական զէնքերու խնդիրը (հնդկական առաջարկ): Բ) Նոյն հարցը (անգլեւամերիկեան առաջարկ): Գ) Ընդհանուր եւ ամբողջական ապազինման հարց (խորհրդային առաջարկ): Դ) Հիւլէական զէնքեր (իրլանտական առաջարկ):

ԱՇԽԱՐՀԻ ամէն կողմէ բողոքները կը տեղան Խորհրդային Միութեան պայթեցնելիք յիսուն մեկաթոննոց ռումբին առթիւ: Միացեալ Ընկերվարական կուսակցութիւնը (Փէ ԷՍ Իւ, Տէփրէօ – Մենտէս Ֆրանս) զեկոյց մը հրատարակեց, ուր իր վրդովումը կը յայտնէ այս առթիւ եւ անգամ մը եւս մէջտեղ կը դնէ մահացու վտանգը զոր այդ փորձերը կը ստեղծեն: Կոչ կ՚ընէ բոլոր մարդոց խղճին որ վերջ դրուի:

ՍԹԻՎԸՆՍԸՆ յայտարարեց թէ Ամերիկան ալ հիւլէական փորձերը պիտի վերսկսի եթէ Խորհ. Միութիւնը յամառի շարունակել իր փորձերը:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ մէջ ընտրութիւններ տեղի ունեցան առջի օր: Վեց հարիւր հազար այրեր, վաթսուն երեսփոխաններ ընտրեցին: Թագաւորին յանձնարարած թեկնածուները ընտրուեցան:

ԲԱՆԱԿՆԵՐՈՒ նախարարը՝ Մեսմէր յայտարարեց թէ Ֆրանսայի ներկայութիւնը՝ Պիզերթ ցարդ անհրաժեշտ է:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ սկսաւ քննել 1962ի պիւտճէն: Պոմկարթնէր վստահեցուց թէ վերջին երկու տարիներու քաղաքականութիւնը, ապագայի լաւագոյն պաշտպանութիւնն է: Բազմաթիւ երեսփոխաններ որոնց մէջ Լենար (ընկերվարական) համաձայն չեն կառավարութեան տեսակէտին ըստ որուն Ֆրանսա Եւրոպայի գլուխը կը գտնուի:

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ ցոյցերը կը շարունակուին Փարիզի մէջ, ուր 421 հոգի եւս ձերբակալուեցան: Ոստիկանութիւնը կոչ կ՚ընէ մահմետական աշխատաւորներուն որ զոհ չերթան ահաբեկիչներու գրգռութեանց: Համայնավարները կը պահանջեն որ պատժուին այն ոստիկանները որ կրակ բացած են մահմետական ցուցարարներուն վրայ:

ԱԼԺԷԻ եւ Օռանի մէջ, օրէ օր կը պակսին երիտասարդները: Կը կարծուի թէ պատասխանած են «Կազմակերպութիւն Գաղտնի Բանակի» զօրակոչի հրաւէրին: Իշխանութիւնները մտահոգ են: Օռանի համայնական բախումները կը շարունակուին:

ՓԱՐԻԶԻ «Առեւտուրի Սենեակը» կը բողոքէ կառավարութեան որոշումին դէմ գործատէրերուն ընկերային տուրքերու փլափոնը ջնջելու համար: Ընկերային Ապահովութեան բարեփոխում մը կ՚առաջարկէ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբեր 14ին Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին Վազգէն Ա. Վեհափառ Հայրապետը պատարագեց եւ քարոզեց Օշականում:

Կիրակի Հոկտեմբեր 15ին կայացաւ Մայր Աթոռի տպարանի բացումը Վեհափառ Հայրապետի նախագահութեամբ: Հանդիսութեան ներկայ էին պաշտօնական անձինք, Ամերիկահայոց Առաջնորդ Սիոն Արք.ը, Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը, Մայր Աթոռի Միաբանութիւնը բազմաթիւ ուխտաւորներ արտասահմանից եւ ներքին թեմերից:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

1600 ԱՄԵԱԿ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇԹՈՑ
(ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

ԽՄԲ.— «*Յառաջ*»ի խմբագրութիւնն էր, որ, առաջին անգամ, հրապարակ նետեց «*Մշակոյթի Օր*» մը սահմանել եւ ամէն տարի, աշնան, տօնել հայ մշակոյթին փառքը: Ընդհանուր ընդունելութիւն գտաւ այս առաջարկը եւ առաջին առթիւ յաջորդաբար, ամէն աշնան, Հայ Մշակոյթի Օրը տօնուեցաւ Թարգմանչաց տօնին օրը, որ կ'իյնայ աշնան մէջ: Գաղութներու համաճարակային կռիւները մոռացութեան տուին այս Օրը եւ տօնը: Եւ ահա, այս տարի, այս աշնան, կաթողիկոսական կոնդակ մը կը կենդանացնէ Հայ Մշակոյթի մեծագոյն ճարտարապետներէն մէկուն՝ Մեսրոպ Մաշթոցի յիշատակը: Աւանդաբար Սահակի եւ Մեսրոպի, յաւերժանուն այս մեծութեանց տօնը կը կատարուէր Յունիսին, ինչպէս թարգմանիչ վարդապետներու տօնը՝ աշնան:

Արձագանգ տալու համար այս հրաւէրին, *Յառաջ* եւս ծրագրած է տօնել Մեսրոպ Մաշթոցի յիշատակը ու կը պատրաստէ մասնաւոր թիւ մը: Մինչ այդ՝ պարբերաբար պիտի հրատարակէ կարգ մը յօդուածներ ու քաղուածքներ, Օշականի ջահին նուիրուած:

Աւազանի անունով՝ Մաշթոց, եւ Հայերուն մէջ ամենաժողովրդական անունով՝ Ս. Մեսրոպ ծնած է Տարօն գաւառի Հացեկաց կամ Հացեաց (Հացիկ) գիւղը, 361ին: Հայրը՝ Վարդան, հաւանաբար Մամիկոնեան սերունդէ, եւ թերեւս տէր՝ Հացեկաց գիւղին: Եղած է Մեծն Ներսէսի աշակերտը, եւ անոր օրով իրբեւ աշակերտ՝ հետեւած է յոյն եւ ասորի դպրութեանց, սորված է նաեւ պարսկերէն, ասորերէնի հետեւած է ասորի վարժարանին մէջ յՆղեսիա (Ուռհա), ուր կը թուի թէ հետեւած է յունարէնի ալ: Իր ուսուցչին՝ Մեծն Ներսէսի նման նախապէս աշխարհական կրթութեան հետեւող այս մեծ դէմքը ստացած է նաեւ զինուորական եւ քաղաքական գիտութեանց դաստիարակութիւն: Պարսկերէն թղթակցութեանց համար երկար տարիներ կը վարէ Խոսրովի եւ Վռամշապուհի արքունիքներուն դիւանի քարտուղարի պաշտօնը: Բայց ի վերջոյ, առանց պատճառը յայտնի ըլլալու՝ հրաժարելով զինուորական աստիճանէն եւ քարտուղարի պաշտօնէն նուիրուած է վանական ասպարէզի, որ եղած է նախախնամական՝ Հայ այբուբենի գիւտով իր կատարած հոյակապ գործին համար:

Սահակ Կաթողիկոսի եւ Վռամշապուհ Թագաւորի թելադրութեանց վրայ ու վերջնոյն մեկենասութենէն քաջալերուած, մանաւանդ Սահակի թանկագին գործակցութեամբ տիւ եւ գիշեր տքնելով, ճամբորդելով, պտըտելով եւ հետազօտելով՝ կերտած է Հայ այբուբենը (404 – 406), ուղեցոյց ունենալով յոյն, ասորի եւ փիւնիկեան այբուբենքը եւ ներշնչուելով այդ նախատիպարներէն:

Հայաստանի քաղաքական կեանքը երբոր խանգարուեցաւ երկրին մէկ ծայրէն միւսը, օտար լեզու եւ մշակոյթ կը սպառնային հայ ազգին գոյութեան, բայց Հայ Ազգային գիրն ու անոր չափկապուած հայ դպրութիւնը փրկեցին հայ լեզուն ու ... Հայը:

Առաջին հայ դպրոցը բացուեցաւ Հայաստան աշխարհի Անդրանիկ Հայ Ուսուցչին՝ Ս. Մեսրոպի կողմէ, Բարձր Հայոց Շատաղմք գաւառի գլխաւոր աւանը Շատաղմքի (հաւանօրէն այժմու Խօրէնշէհրը, Սպերի – Իսպիրի մօտ) մէջ, արդի Մասաթ – տէրէի գեղածիծաղ հովիտին մէջ:

Ս. Մեսրոպ ու Ս. Սահակ, գրեթէ տարեկից, իրենց մանկութիւնը անցուցած են Տարօն:

Դպրոցներ բանալէ եւ զանոնք կազմակերպելէ ետք, Ս. Մեսրոպ Աւետարանի քարոզութեան առաջին վայրը ընտրեց Գողթն գաւառը, ուր հիմնեց վարժարաններ եւ կրօնական հաստատութիւններ:

Եւ սակայն, առանց հայերէն այբուբենի Ս. Գրական ընթերցումները (ասորերէն լեզուով) ու թարգմանութիւնները իրեն նման յոյժ բազմալեզու անձի մը ուսերուն վրայ ծանրացած ըլլալով, այդ դժուարութեանց յաղթելու միակ միջոցը՝ ազգային սեփական այբուբենով դրուած Ս. Գիրքը միայն պիտի կրնար օգնութեան հասնիլ, որովհետեւ ոեւէ եկեղեցական դիւրութեամբ պիտի կրնար կարդալ զայն հաւատացեալներուն, առանց ասորերէն ընթերցանութեան ու թարգմանութեան դժուարութիւններն ունենալու: Ուստի նուիրուեցաւ հայ այբուբենը հնարելու երազին, զոր իրականացուց ինչպէս յիշեցինք:

Այս փրկարար գործը երբ սկսաւ երազուած արդիւնքը տալ, ինք դարձաւ կրկին Գողթն, ուր երկար տարիներէ ի վեր ողջացած բորբորիտոն *հեթանոսական աղանդաւորութիւնը ջնջեց ու այդ շրջանին մէջ գտնուող Սիւնիքը անցնելով՝ հոն ալ ի գործ դրաւ իր առաքելութիւնը:*

Նկատելով որ Մեծ – Հայքի լուսաւորութեան բարիքներէն զրկուած էր յունական բաժնի Հայութիւնը, Սահակ Հայրապետ Բիւզանդիոնի Թէոդոս Բ. կայսեր եւ հայազգի Ատտիկոս Սեբաստացի Պատրիարքին ուղղուած յանձնարարականներ տալով Մեսրոպի, Վարդան Մամիկոնեանի հետ ղրկեց Բիւզանդիոն, խնդրելով յանուն հովուապետութեան, որ արտօնութիւն տրուի իրենց բաժնի Հայութեան ալ ազատօրէն օգտուելու հայ գրերու գիւտին բերած բարիքներէն, որոնց արդիւնքը տեսնուիլ սկսաւ Մեծ Հայքի ամէն կողմերը: Ոչ միայն տրուեցաւ խնդրուած թոյլտուութիւնը, այլեւ Ատտիկոս Պատրիարքի կողմէ եկեղեցական աստիճան ընդունելով՝ Ս. Մեսրոպ վերադարձաւ Հայաստան, ուր նուիրուեցաւ իր ուսուցչական եւ քարոզչական պաշտօններուն, յաջորդաբար շրջելով Մարաստանի կողմերը, Սպերք, Դերջան եւ Եկեղեաց գաւառները: Վրաց Աշուշա Բդեշխը, որուն կինը Անուշ Վռամ, քոյրն էր Վահան Մամիկոնեանի մօր Զուիկի, Ս. Մեսրոպ հրաւիրեց Տաշրաց գաւառը, քարոզելու համար քրիստոնէութիւնը անդ վերերեւցող աղանդաւորներուն:

Հայերու համար ազգային պատիւ մըն է, որ Ս. Մեսրոպ գտած է նաեւ այբուբենը Վրացիներու եւ Աղուաններու, որոնք Դ. դարուն սկիզբն ու միջոցին քրիստոնէութիւնը ընդունած էին; ունեցած են գրականութեան սկզբնաւորութիւն մը՝ շնորհիւ Ս. Մեսրոպի:

Ս. Մեսրոպ, բեղուն կեանքով մը՝ 85 տարեկանին վախճանեցաւ 17 Փետրուար 440ին, Ուրբաթ օր, Ս. Սահակի մահէն վեց ամիս ետքը:

Ս. Մեսրոպի փառաւոր յուղարկաւորութիւնը բաւական աղմուկի եւ տարակարծութեան պատճառ դարձաւ: Որովհետեւ ոմանք կը փափաքէին թաղել զայն Վաղարշապատի մէջ, ոմանք ալ կ'առաջարկէին իր կրօնական գործունէութեան դաշտը Գողթն գաւառը, իսկ երրորդ խումբը կը պնդէր անոր ծննդավայր գաւառը՝ Տարօն փոխադրել իր մարմինը, եւ գուցէ իրեն սրբակից Ս. Սահակի դամբարանին մէջ ամփոփել զայն: Բայց այս ամէնուն վրայ, յաղթանակը տարաւ Հայաստանի հազարապետ Վահան Ամատունիի նման ազդեցիկ դէմքի մը որոշումը, այն է՝ Ս. Մեսրոպի մարմինը ամփոփել Վահանի նախարարական գաւառին՝ Արագածոտնի Օշական գիւղը, ինչ որ կատարուեցաւ, յուղարկաւորութեան մասնակցութեամբը Սուրբին աշակերտներէն Հմայեակ Մամիկոնեանի, Սինեցի Յովսէփի եւ Թաթիկի: Յուղարկաւորութեան թափորը կազմուեցաւ կաթողիկոսարանէն:

Ս. Մեսրոպի մարմինը իր վերջին հանգստարանին մէջ ամփոփուելէն երեք տարի ետք, Վահան Ամատունի անոր վրայ կառուցանել տուաւ Օշական գիւղի այժմու եկեղեցին, որ շքեղօրէն վերաշինուած է Կ. Պոլսեցի Գէորգ Դ. Կաթողիկոսի (1866 – 1872) ձեռամբ: Սուրբին մարմինը կը գտնուի սոյն եկեղեցիին գետնափոր մատուռին մէջ:

Յ. Ֆ. Պ.

ՅԻՇԱՏԱԿ Հ. Ղ. ԱԼԻՇԱՆԻ

ՄԻԼԱՆՕ, (Յառաջ).— Ամսոյս 15ին, ժամը 17ին, Հայկ. Տան երդիքին տակ նախաձեռնութեամբ Իտալիոյ Հայոց, Միլանոյի Մշակութային Միութեան եւ Հայկ. Տան վարչութիւններուն՝ արտակարգ հանդիսաւորութեամբ տեղի ունեցաւ Հ. Ղ. Ալիշանի յիշատակի տօնակատարութիւնը, մահուան 60ամեակի առթիւ:

Ոգեկոչման հանդիսութեան կը նախագահէր Սրապիոն Արք. Ուլուհօճեան, Ընդհ. Աբբայ Մխիթարեան Միաբանութեան, իր կողքին ունենալով գաղութիս հոգեւոր հովիւ Իսահակ վրդ. Ղազարեանը, Պէյրութաբնակ Հ. Կղեմէս Պալճեան, Հ. Վահան վրդ. Յովհաննէսեանն ու Հ. Ներսէս Տէր Ներսէսեանը: Անհանգստութեան պատճառաւ, չէր կրցած Միլանօ ժամանել Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. քարտուղար Հ. Եղիա վրդ. Փէշիկեանը:

Կարմրախայտ ծաղիկներով եւ մշտադալար տունկերով ներդաշնակօրէն զարդարուած էր Հայկ. Տան միջավայրը, մինչ մայր պատին վրայ, յաւերժական Արարատին աջին եւ ձախին կ'երեւէին անմահն Մխիթար Սեբաստացիին եւ ազգային մեծ բանաստեղծ Հ. Ղ. Ալիշանի մեծադիր կենդանագիրները:

Հանդէսը բացուեցաւ Բժ. Երուանդ Արզումանեանի թափանցող ողջոյնի խօսքով, որուն յաջորդեց «Բամ Փորոտան»ի խմբերգային երկձայն երգեցողութիւնը, ապա, հոգեւոր Հովիւը արտասանեց իր խանդավառող բացման խօսքը, եւ Գ. Երազեան կարդաց Հ. Ղ. Ալիշանի «Գըլուխ Աւարայրի» քերթուածին առաջին հատուածը, Տիկին Ա. Գողապալեան փաթակէջ ասմունքով երգեց մեր տաղասաց Գ. Ալէմշահի «Իղձը»: Յետոյ բեմ բարձրացաւ Հ. Վահան վրդ. Յովհաննէսեան, հանգամանօրէն ներկայացնելով Հ. Ղ. Ալիշանը որպէս պատմագէտ եւ բանաստեղծ, մինչ Բժ. Մանուկ Խանըլէկեան, ջերմ զգացմամբ եւ խորհրդածութիւններով ի մասնաւորի անդրադարձաւ Հ. Ղ. Ալիշանի հայրենասէրի տեսակէտին եւ ոգւոյն շուրջ: Օր. Ս. Մինասեան վերացումով երգեց Կոմիտասի «Զինար ես»ը, մինչ Բժ. Տիգրան Ալեքսանեան, Գ. Երուանդ Հիւսիսեանի անակնկալ բացակայութեանը պատճառաւ, օրուան պատշաճ իր ամբողջ եւ պատշաճ խօսքն արտասանեց: Գ. Ն. Գողապալեան, այս անգամ եւս, խոր ըմբռնումով կարդաց Հ. Ղ. Ալիշանի «Լուսնկայն գիշերամնաց Հայոց» բանաստեղծութեան առաջին մասը, մինչ Բժ. Բագրատ Եղիազարեան խանդավառ շունչով վեր հանեց դաստիարակը՝ Մխիթարեանց մէջ: Գ. Ե. Երէցեանի անհանգստութեան պատճառաւ, Տիկին Ա. Գողապալեան եւ Օր. Ս. Մինասեան զուգերգեցին Բ. Կանաչեանի «Ծիծեռնակը»:

Բժ. Արամայիս Սրապեան նախ խօսեցաւ «Ալիշան բանաստեղծ» ապա «Մխիթարեանք եւ իրենց գործը» նիւթերուն շուրջ: Երգչախումբը, ընկերակցութեամբ Գ. Հ. Բամպակեանի՝ երգեց Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի քայլերգը, ե-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

Տալիլա կը ճանչնայ իր վաղեմի ծանօթ բժիշկը, ապրելու յոյսը կը շողայ անոր աչքերուն մէջ, եւ սակայն — «Քու ձեռքդ թող մեռնիմ» *կը գոչէ գործողութեան պահուն:*

Բժիշկը, որ վարպետ վիրաբոյժ մըն էր, նշտրակի մոլորած հարուած մը կուտար եւ կորուած երակէն վտակի պէս արիւն կը հոսէր: Հոսումը դադրեցնել անկարելի կ'ըլլայ, եւ Տալիլա կը մեռնի վիրաբոյժին ձեռքէն:

Խղճի ձայնը անհանդիստ ընել կը սկսի բժիշկը, որ այլեւս անկէ վերջ, սրտի հիւանդութեան մը պատճառով, ինքզինքէն հանդիստ կուտար, իր մենակեաց կեանքն ապրելով, սովորական միօրինակութիւնով:

Զօհրապի երեւակայած բժիշկին տիպարը չէ ուրեմն անոնցմէ, որոնք սիրտի կատարեալ անդորրութեամբ պիտի դիտէին ձախող հարուածի մը տակ գալարուող զոհը: Կեանքի մէջ քիչ չեն Տալիլայի բժիշկին հակապատկերները, որոնց մէջ խղճի ձայնը դիւրութեամբ անհանդիստ չըլլար:

Այրին.— *Պանդուխտներու կեանքէն, Հայ իրականութեան մէջ ծանօթ, երեւոյթի մը նկարագրութիւնն է: Գիւղացի Մարտիրոսը կ'ամուսնանայ, եւ ճակատագրական օրինապահութեամբ, իր հայրերուն ճամբան կը բռնէ, դրամ շահելու համար, իր մանկամարդ կինը, տակաւին օր ու արեւ չտեսած, կը թողու դրան ետեւ, ու կը մեկնի դէպի Պոլիս, բեռնակրութիւն, կամ լաւագոյն պայմաններու մէջ, վաճառատան մը դռնապանութիւնը ընելու համար:*

Տարիներ կ'անցնին: Զարդար, երիտասարդ հարսը, Մարտիրոսի վերադարձին կը սպասէ: Եկեղեցի կ'երթայ, Սուրբերուն կ'աղաչէ, սակայն բոլոր յոյսերն ի դերեւ կ'ելլեն: Մարտիրոս կը յամառի պանդուխտ մնալ, ու ... մանաւանդ մոլորիլ դէշ ճամբաներու մէջ: Պոլսեցի հայ հարուստ կին մը, հրապուրուելով Մարտիրոսի առնական ու շինական գեղեցկութենէն, իր ցանցին մէջ կը ձգէ միամիտ երիտասարդը, յետոյ լքելու եւ անկէ երես դարձնելու համար:

Մարտիրոս քրաւ է որ դրամ կը ղրկէ հայրենիք, երբեմն ալ թղթիկներ, սակայն մտքէն կը վանէ վերադարձի *խնդիրը: Հիւանդութիւնով կը տառապի, կէս անօթի, կէս կուշտ, շատ անգամ, եւ իր երիտասարդական կորովն ու գեղեցկութիւնը, միակ դրամագլուխները յաջողելու համար — վրայ կուտայ հետզհետէ:*

Այս է ամփոփ բովանդակութիւնը այս խրավէպին: Սովորական դէպք մը, որուն նկարագրումովը, վիպագիրը մատնանիշ կ'ընէ պանդխտութեան դժբախտ իրականութիւնը, որուն երեսէն բազմաթիւ մայրեր, քոյրեր ու հարսներ արիւն արցունք թափած են ժամանակին:

« Խղճմտանքի ձայներ » *հատորն այս կերպով կը փակենք:*

Երկու սեռէ տիպարներու խղճի ձայնն է որ կ'արձագանգէ: Անկումներու եւ պարտութիւններուն, յաղթութիւններուն եւ պայքարներուն կը յաջորդէ մարդկային անշէջ ուժը, խղճի ձայնը, որ կուգայ վկայելու ենթակային, իր ըրած գործին լաւ կամ վատ բնոյթը:

Այս հատորը Զօհրապի գրականութեան ամէնէն յաջող էջերը կը բովանդակէ:

« ԿԵԱՆՔԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է »

(Ճիտին պարտքը, Երջանիկ մահը, Այինկա, Դիմակը, Ժամին բակը, Ճոկան, Փոթուրլըն, Վերադարձը, Արմենիա, Կարծեմ թէ, Յակոբիկ, Կ. Պոլիս, 1911):

Ճիտին պարտքը.— *Հատորին առաջին այս պատմուածքը, հակառակ անոր որ կեանքի մէկ իրական դրուագը կը պատկերացնէ, ձանձրացուցիչ կաղութիւն մը ունի, շարունակ կրկնութեամբը «պայուսակ»ի մը պատմութեան:*

Յուսէփ աղան «վաճառականութենէ եւ խանութպանութենէ հետզհետէ իջնելով առուտուրի միջնորդութեամբ կ'ապրէր»: Երեսուն տարուան կեանքի ընթացքին «մեծկակ պայուսակ մը» իր ճակատագրին կ'ընկերանայ, եւ Յուսէփ աղային երկու պարմանի աղջիկներուն «խոստմնալից ու խոստմնապահ» աւանդապահը կը նկատուի:

Յուսէփ աղա կեանքի պայքարին ալիքէն տարուելով, անկանգնելի կերպով կը թաւալի անյաջողութենէ անյաջողութիւն: Ուրախ ու ժպտուն օրերուն սեւ ու մաղձոտ օրեր կը յաջորդեն, մինչ իր աղջիկները, իր կեանքի անյաջողութեան վայրէջքին անծանօթ, միշտ լեցուն կ'ակընկալեն պայուսակը: Երջանիկ ու յաջող օրերուն բարեկամները երեսնին կը դարձնեն Յուսէփ աղային, որ ընտանեկան կահկարասիները հետզհետէ կը ծախէ օրապահիկի մը համար, եւ ի վերջոյ, Յուսէփ աղան երեկոյ մըն այլեւս տուն չի վերադառնար եւ ինքզինքը, իր պայուսակին հետ ծովը կը նետէ: «Այդ պայուսակը՝ իր անողորմ յամառութեամբը, իր յուսահատեցուցիչ դատարկութեամբը, մարդոց ճիտին պարտքը կը մարմնացնէր անշուշտ»:

Իբրեւ ընթերցող կը կարծէի թէ Յուսէփ աղան պիտի չընտրէ այն ճամբան, որ ճամբան է բոլոր դժբախտներուն եւ բոլոր յուսահատներուն:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(5 Շար.)

րաժշտութիւն Ա. Փոնչելաքուայի : Դաշնակով մէջ ընդ մէջ կ'ընկերանային Տիկիններ Քնարիկ Եղիկեան եւ Անահիտ Բամպակեան :

Տոքթ. Իգնատիոս Քիւչիւքեան կար – դաց Հ. Գ. Ալիշանի «Հայ Հայրենիք» բանաստեղծութեան իր կատարած իտա – լերէն յաջող թարգմանութիւնը :

Ջանալ խտացնել բանախօսներուն խօս – քը՝ դժուարին գործ է, սակայն պարտք կը համարինք նշելու որ բոլորն ալ հան – գամանօրէն մօտեցած էին իրենց նիւ – թին, խորանալով եւ մեկնաբանելով ոգին անձի մը՝ որ իր մեծ սրտով եւ նոյնքան մեծ քնարով խորունկ ներշնչումներ հե – տագօտեց, գանոնք մարմնաւորելով իտա – լական մեծարժէք հատորներու մէջ, ո – րոնց էջերէն մեզի կը խօսի ոչ միայն ճշմարիտ բանաստեղծութեան ձայնը, այլեւ կը լսուին մեր ազգային պատմութեան գէպքերուն, անցքերուն եւ դրուագնե – րուն ղանգիւնները, հրեղէն երկինքներու բոցավառումներուն ընդմէջէն :

Արրահօր թելադրիչ խօսքով, որ գո – րովոտ սրտի մը խօսքն էր՝ ուղղուած հանդիսութիւնը կազմակերպող երեք Միութեանց վարչութիւններուն, եւ որուն մէջ կը բաբախէր վարակիչ յուզականութիւն մը, փակուեցաւ հոգերգու մեծ բանաստեղծի յիշատակին նուիրուած այս տօնակատարութիւնը :

× Երեկոյեան, ժամը 20·30ին, ի պատիւ Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեանի եւ իրեն հետեւորդ հայրերուն, Միլանոյի չքեղ պանդոկներէն Քաւալիէրիի մէջ ճաշ մը սարքուած·էր Ալիշանեան տօնակատա – րութեան նախաձեռնարկ ազգային երեք Միութիւններուն վարչութեանց կողմէ :

Սեղանապետ ընտրուեցաւ Պ. Ստեփան Սրապեան, որ հայրենի սովորութեանց եւ բարքերու շուրջ պատշաճ անդրադարձութիւններէ ետք՝ յաջորդաբար խօսք տուաւ Հ. Ներսէս Տէր Ներսէսեանի, Հ. Կղեմէս Պալճեանի, Տիկին Լիւսի Արզումանեանի, Տոքթ. Օննիկ Մանուկեանի, Պ. Յարութիւն Տիլսիզեանի, Տոքթ. Տիգրան Ալեքսանեանի, Տոքթ. Սարգիս Ֆէջօղլեանի, Տոքթ. Յովսէփ Դաւքան – տիլեանի, Պ. Միհրան Փօթուքեանի, Տոքթ. Լեւոն Ուլուհոճեանի, Տոքթ. Արմենակ Սիրունեանի, Պ. Հ. Քամպանեանի, եւ թող ներեն ինձ բոլոր անոնք՝ ո – րոնց անունները այս վայրկեանիս գրչիս տակ չեն գար : Բոլորն ալ, պատմելէ ետք իրենց կեանքէն յուզիչ եւ թելադրիչ դրուագներ՝ բաժակներ պարպեցին Մխի – թարեան Միաբանութեան արեւշատու – թեան համար : Պ. Նուպար Պողապալ – եան, արտասանեց Սիլվա Կապուտիկեա – նի «Խօսք իմ որդուն» քերթուածէն մի քանի քառեակներ :

Գերապայծառ Արքահօր հայրական խօսքին յաջորդեց յանկարծ երգեցողութիւնը «Հայր Մեր»ին, զոր 75 հայորդիներ երգեցին միզմօրէն, գրեթէ իրենց սրտին լռութեանը մէջ :

ԱՐԱՄԱՅԻՍ Ս.

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

—o—

ՊԵՐԼԻՆ. — Ուրբաթ, Հոկտեմբեր 13 – ին, Արեւմտեան Պերլինի «Ամերիքա – Հաուզ»ին մէջ անգլերէն լեզուով դասախօսեց Մաառի համալսարանի Ամերիքա – նիսթիքի դասախօս Փրոֆ. Տոքթ. Ճոն Վ. Ցակոբեան (Տիթրոյիթէն), որ յատ – կապէս Պերլինի գերման ուսուցիչներու Միութեան կողմէ հրաւիրուած էր խօ – սելու այս նիւթին շուրջ :

Ժամը 20ին 10ը մնացած սրահը լեցուած էր մեծամասնաբար անգլերէն լեզուի ուսուցչուհիներով եւ ուսուցիչնե – րով :

Դասախօսը, ինչպէս անունը կը վկայէ, ամերիկահայ անձնաւորութիւն մըն է եւ մեզի համար հպարտութիւն էր ամերիկեան գրականութեան մասնագէտ Հայ մը այստեղ իբր դասախօս լսել :

Փրոֆ. Ցակոբեան մէկ ժամէ աւելի խօսեցաւ իր նիւթին շուրջ եւ յատկապէս շեշտեց թէ գերմանական դպրոցներու մէջ տարածուած գրքերը ամերիկեան գրականութիւնը կրճատելով եւ աղաւաղելով կուտան : Իր ուսումնասիրութեանց հիման վրայ զոր կատարած է, ընկերակցութեամբ Տոքթ. Տոլշի, ճշդած է թէ դպրոցականներու ձեռքը տրուած ամե – րիկեան այսպէս կոչուած «ընտիր ըն – թերցուածքը» երբեմն Ամերիկայի մէջ իսկ չկարդացուած եւ անծանօթ հեղի – նակներու կտորներ կը պարունակեն : Անոնք երբեք չեն կրնար ամերիկեան գրականութիւնը ներկայացնելու արժանի համարուիլ : (Օրինակի համար Օ. Հէն – րիի կամ Ճէք Լոնտոնի գրականութեան անկարեւոր եւ դպրոցականներու անյարմար հեղինակութիւնները) : Մանաւանդ կրճատումներ կատարուած են եւ «պար – զացումներ», որոնք լաւ կտորներուն արժէքը, նոյն իսկ իմաստը փոխած են : Այդ գրքերուն մէջ կարելի է հանդիպիլ նաեւ յաճախ ամերիկեան ոճաբանու – թիւններու սխալ բացատրութիւններուն :

Նշենք այստեղ որ գերմանական դըպ – րոցներու մէջ տարածուած օտար գրա – կանութեան ուսմունքին յատկացուած գրքերը լրացուած են տրուած ընթերցո – ւութեան կտորին համար պէտք եղած յատուկ բառարանով, ծանօթութիւննե – րով եւ նօթերով, խօսքը ասոնց մասին է :

Փրոֆ. Ցակոբեան ըսաւ թէ ամերիկ – եան գրականութեան հանդէպ Գերմանիոյ մէջ ցոյց տրուած նախապատուութեան համապատասխան չէ գերման հրատա – րակիչներուն այդ վերաբերմունքը : Ասկէ անպատշաճ պատկեր մը կը ստացուի ա – նարդարօրէն ամերիկեան գրականու – թեան մասին, հետեւաբար եւ ամերիկ – եան կեանքին մասին :

Գալով լեզուական տարբերութեան, բրիտանական անգլերէնի եւ ամերիկեան անգլերէնի միջեւ, աւելի պիտի մնայ մշտապէս խնդիր մը օտար դպրոցներու համար, այսինքն ո՞ր անգլերէնը սորվեցնել : Ըստ Փրոֆ. Ցակոբեանի ամերիկ – եան անգլերէնը գաւառաբարբառ մը պէտք չէ նկատել բրիտանական անգլերէնէն, այլ պէտք է ընդունիլ իբր առանձ – նայատուկ լեզու մը, որ ունի իր մասնակի լրացուցիչ բառամթերքը՝ բրիտանական անգլերէնին վրայ, ունի իւրայատուկ արտասանութիւն, ուղղագրութիւն եւ ոճ : Ամերիքանիսթիքի ուսմունքին նուիրուած կաճառները (Գերմանիոյ մէջ՝ Մայնց, Սաառ, Հայտելպերկ, Միւնիխ, Պերլին եւ ուրիշ համալսարանական քաղաքներ) կոչուած են սորվեցնելու ամերիկեան անգլերէնի առանձնայատկութիւնները :

Դասախօսութիւնէն ետք տեղի ունեցաւ վիճաբանութիւն : Բազմաթիւ ներկաներ խօսք առին եւ արծարծուած հարցերը պարզաբանելու առիթ ընծայեցին Փրոֆ. Ցակոբեանի, որ հեղինակաւորապէս պատասխանեց հարցումներուն եւ գոհ ձգեց անգլերէն դասաւանդող գերման ուսու – ցիչներն եւ ուսուցչուհիները :

Ամերիկեան գրականութեան ճանաչ – ման, լեզուաբանական եւ ոճաբանական հարցերու լուսաբանութեան տեսակէտ – ներով շինիչ դասախօսութիւն մըն էր, ո – րուն համար շնորհակալութիւն յայտնե – ցին գերման ուսուցչական մարմնի նա – խագահը, ինչպէս նաեւ ներկաները ծա – փահարութեամբ եւ անձամբ :

ԱՆԹԱ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԵԶԱԿԻ ԲԱՆՈՒԱԾՔ

—o—

Երեւանի Պատմական Թանգարանին մէջ կան մեծ թիւով ազգագրական նիւթեր, որոնք կը ներկայացնեն Արեւմտեան եւ Արեւելեան Հայաստանի զանազան գա – ւառներու ժողովուրդին նիստ ու կացը՝ 17էն 20րդ դարերու ընթացքին, աշխա – տանքի գործիքներ, տանին իրեր, տա – րազներ : Այս վերջիններուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն զարդանախշուած գոր – ծուածքները եւ ասեղնագործութեան բազմատեսակ նմոյշները : Հայկական բանուածքները եւ կտորները մեծ մա – սամբ կը կրեն բուսական եւ երկրաչա – փական զարդանախշեր, որոնք մէկ կող – մէ ցոյց կուտան Հայաստանի հարուստ բուսականութիւնը, իսկ միւս կողմէ՝ ժո – ղովուրդին ամէնէն կարեւոր զբաղումնե – րէն մէկը՝ այգեգործութիւնը : Առանձ – նապէս շատ տարածուած նախշեր են խաչաձեւ, աստղանման՝ 6, 8 եւ 9թեւով վարդակները, Տ տառաձեւը, խաղողի ողկոյզները եւ նռան հատիկները, որոնք մեծ մասամբ օգտագործուած են նաեւ հայկական մանրանկարչութեան եւ ճարտարապետութեան մէջ :

Ազգագրական բաժնին մէջ կան ոսկե – խառն պաստառներ (ոսկիէ կամ արծաթէ թելեր, հիւսուած բեհեզներու հետ) : Այս ձեւի բանուածքները մեր պատմիչները կ'անուանէին գիպակ, «Ոսկեհուռ դի – պակ» կամ «Զգեստ ոսկեճամուկ» : Ասոնց վրայ երբեմն կիրարկուած են աւելի բարդ զարդանախշեր, յատուկ տալս – պրանքներու կամ պատուէրներու վրայ : Այս բազմերանգ եւ բազմատեսակ բան – ուածքներէն ամէնէն հինը կը պատկանի 17րդ (1601) դարուն : Այս հիւսուածքը, որ վերնազգեստ մըն է, արժանի է յա – տուկ ուշադրութեան : Ասիկա շուրջառ է, հիւսուած մութ կարմիր փոնի վրայ, ոսկեայ եւ այլ բազմերանգ մետաքսեայ թելերով : Երկարութիւնը մէկ մեթր 57 սանթիմեթր է, իսկ քղանցքին լայնու – թիւնը՝ չորս մեթր 56 սանթիմեթր : Այս շուրջառը կրկնակ գեղեցիկ է ոչ միայն իր նուրբ բանուածքով, այլեւ վրան պատկերացուած բազմաթիւ գիմանկար – ներով : Ասոնց վրայի եւ տակի կողմերէն ոսկիէ թելերով հիւսուած են կարգ մը յիշատակագրութիւններ եւ պատրաստու – թեան թուականը՝ ՌԾ (1601) :

Ինչպէս կը վկայեն պատմիչները, այնքան բարձրարուեստ ու արժէքաւոր ե – ղած են այդ ձեւի բանուածքները եւ ա – սեղնագործութիւնները, որ ծախու հան – ուած կամ իբրեւ նուէր ղրկուած են Հա – յաստանէն դուրս :

Պատմական նշանակութիւն ունեցող հնութիւնները իրենց նրբութեամբ գրա – ւած են նաեւ արուեստագէտներուն ու – շադրութիւնը եւ դարձած յատուկ ու – սումնասիրութեան նիւթ արուեստի մաս – նագէտներուն կողմէ : Յատուկ ալպոմ կը պատրաստուի Գիտութիւններու Ակադե – միայի Արուեստի կաճառին մասնագէտ – ներուն կողմէ :

Վ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

×

ՈՒԿՐԱՆԱՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

Եւգինի Լեւոնեան 1927ին աւարտած է Աստրախանի գեղարուեստական դպրո – ցը. երկու տարի ետք կը հաստատուի Հայաստան, ուր կ'աշխատի շարժարուեստի եւ թատրոններու մէջ, իբրեւ բեմա – յարդար : 1936ին կը տեղափոխուի Օրջո – նիկիձէ, ապա Լվով, ուր կը մնայ մինչեւ այսօր : Երկրորդ մեծ պատերազմին կը քայքայուի առողջութիւնը ու կը զամուի անկողին, այսուհանդերձ, ուկրանահայ նկարիչը կը շարունակէ նկարել :

Վերջերս Երեւանի մէջ իր աչքկան ներկայութեան բացուեցաւ նկարիչին գոր – ծերուն ցուցահանդէսը : Այս առթիւ խօսք առին հայ արուեստագէտներ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (72)

ԹԻԱԳԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Այո, անպայման կերպով :

— Ձեզ հասկնար, պէյս, ինչո՞ւ ա – տանկ անորոշ բացատրութիւններ կու – տաք :

— Լութֆի ազա ժպտեցաւ... բայց այդ ժպիտի զառնութեան ու ցաւի մը անբացատրելի վրձինումն էր :

— Երկու օր առաջ չխոստացա՞յ քեզի թիապարտի մը ազատութիւնը :

— Ի՞նծի... ընդհատեց Տէրվիշը :

— Այո :

— Ոչ, պէյս, յիշէ որ Աստուծոյ խոստացար ...

— Իրաւ է... բայց ի՞նչ ընեմ :

— Աստուծոյ ձայնը մի խղդեր :

— Ոճրագո՞րծ մը ազատեմ :

— Չէ՞ որ ոճրին պարագաները պար – զուած են :

— Ոճիրը չարդարանար, Տէրվիշս :

— Գիտեմ... բայց ոճիրներ կան որ ա – նիրաւութեան մը դէմ հարուածներ են, պէյս : Ինչո՞ւ կը սպաննես օձը ... չէ որ պարտականութիւնդ է, որպէս զի տկարներուն կեանքը ապահովես :

Լութֆի ազա չպատասխանեց : Մեքե – նաբար զահլիճին դուռը բացաւ ու պո – ռաց :

— Ո՞վ կայ դուրսը :

— Ես, տէր իմ մրմնջեց սեւ կերպարան – քով ասուդ մը :

— Գնա Զէքիին ըսէ որ Խօճա կոչուած թիապարտը հոստեղ բերէ :

Արաբը մեկնեցաւ :

Տէրվիշը լուռ ու մունջ եղանակով մը բազմոցին վրայ նստեցաւ սպասեց :

Քառորդ մը ետքը Վանական ներս մըտաւ արաբին առաջնորդութեամբ :

— Երբ ազատեմ քեզ, Խօճա, մրմնջեց Լութֆի ազա՝ անոր կերպարանքին վրայ իր աչքերը սեւեռելով, ո՞ւր կ'ուզես եր – թալ :

— Հայրենիքս... թոթովեց Վանական :

— Հայրենի՞քդ :

— Այո :

— Շատ հեռո՞ւ է քու հայրենիքդ :

— Ոհ, պարոն Թիարանապետ, կարօ – տով լեցուած մարդուս աչքին հեռաւո – րութիւնը չերեւիր :

— Ո՞վ ունիս այնտեղ :

— Ազգականներ ...

Լութֆի ազա ոտքի ելաւ ու Վանակա – նին մօտենալով ըսաւ .

— Գնա, Խօճա, Աստուած քեզի հետ .. գնա, բայց սրտի ու խղճի մարդ եղիր : Միեւնոյն ատեն, շնորհակալ եղիր բարի Տէրվիշի մը, որ պատճառ եղաւ քու փըր – կութեանդ :

Վանական դողդղալով մօտեցաւ Լութ – ֆի ազային, յարգալից շարժում մը ըրաւ ու մրմնջեց .

— Ոհ, երախտապարտ եմ ձեզ, պարոն Թիարանապետ :

Յետոյ Տէրվիշին ալ նայեցաւ... ու միայն նայուածք մը բաւական եղաւ ամէն բան հասկնելու :

Լութֆի ազա ներս կանչեց սպասաւորը եւ պատուիրեց անոր որ մաքուր հա – գուստ մը տայ Խօճային :

Այսպէս, չորս տարի ետքը, Վանական կ'ազատուէր :

ՏԻԿԻՆ ՌՕԶԱՅԻՆ ՏՈՒՆԸ

Լուսիա եւ Լալէզար երկու ամիսներէ ի վեր տիկին Ռօզային տունը կը բնակէին :

Տիկին Ռօզա բարի եւ տարիքն առած կին մըն էր : Զափազանց հիւրասէր ըլլալով, հոգւոյն չափ կը սիրէր իր երկու հիւրերը : Մանաւանդ որ մինակ էր աշ – խարհքիս վրայ :

Օր մը բարի պառաւը բացակայ էր տունէն : Լուսիա եւ Լալէզար պատուհանը նստած կը խօսէին : Յանկարծ տեսան Տէրվիշը, որ փողոցէն կ'անցնէր արագ արագ քալելով :

Լուսիա ճիչ մը ըրաւ, զոր Տէրվիշը լըսեց ու նայեցաւ :

— Վեր եկուր, մրմնջեց Լալէզար :

Ու իսկոյն երկու մանկամարդ աղջիկ – ները դէպի փողոցին դուռը վազեցին, ուր կը սպասէր Տէրվիշը :

— Ոհ, հայրս... դողդղաց Լուսիա՝ խղդուած արցունքով մը :

— Աղջիկս, աղջիկս... կրկնեց Տէրվիշը՝ իր գրկին մէջ սեղմելով զանի :

Լալէզար արցունքով համբուրեց Տէր – վիշին ձեռքերը :

— Հիմակ, մտիկ ըրէք. աղջիկներս, ըսաւ Տէրվիշը. գիտցէք որ Վանական ա – զատուած է ու այս պահուս ապահով ձեռքերու մէջ կը գտնուի :

— Ազատուա՞ծ է... գոչեցին երկու աղջիկները :

— Այո : Դուք ալ պատրաստուեցէք որ երկու օրէն մեկնինք : Նախ Վանական թող երթայ :

— Դուն ո՞ւր կ'երթայիր, հայր՞, հար – ցուց Լուսիա :

— Կ'երթամ Վանականին մօտ, Պիտի ըսեմ որ դուրս չելլէ :

(Շար.)

ՔԱՂԱՆԱՅԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Հոկտեմբեր 21, Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը չորսին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի կատարուի երեկոյեան ժամերգութիւն որմէ յետոյ տեղի պիտի ունենայ

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԿՈՉՄԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

×

Կիրակի, Հոկտեմբեր 22, հանդիսաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, պիտի պատարագէ Կաթողիկոսական պատուիրակ Սերովբէ Եպիս. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Պիտի կատարուի քահանայութեան ձեռնադրութիւն եւ Օծում Տիրացու Մանուէլ Թիւֆէնքճեանի:

Սկիզբ Ս. պատարագի ժամը 10ին:

Սկիզբ ձեռնադրութեան ժամը 10·30ին:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալու այս բացառիկ եւ հոգեզմայլ արարողութեան:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ատրինէ Մ. Սագըզ եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր կամ ծաղկեպսակով մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՏՈՔԹ. ՄԿՐՏԻՉ ՍԱԳԸԶԻ

մահուան առթիւ:

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Կիրակի 29 Հոկտեմբեր, կէսօրէ վերջ, ժամը 4–10:

17, Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ:

Ծոխ պիւֆէ:

Մատչելի գին: Մուտք 2 Ն.Ֆ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

«Զուարթնոց»ի խմբագիրը Հր. Բալուեան, մեզմէ կը խնդրէ յայտարարել թէ՝ տկարացած ըլլալով հիւանդանոց մտած է: Թերթին Ե. տարուան թիւ 9–10ը մեծ մասամբ տպագրուած, աւարտելու մօտ էր, բայց ստիպուած է դադրեցնել ամէն աշխատանք:

Այս առթիւ կը խնդրէ իր բաժանորդներէն ներողամտութիւն այս կարճ դադարին համար:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ:

×

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շոփէն – Փլէյէլ, Սարգիս Պօղոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պտոյտը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջնադարեան գանձեր»:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն կը տօնէ «Հ. Յ. Դ. Օր»ը Կիրակի, 22 Հոկտեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 4ին, Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, (Րիւ տը լա Տէֆանս):

Աւանդական ճաշով:

Կը նախագահէ՝ Ընկ. Հ. ՀԱՆՏԱԼԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին, զանազան անակնկալներով:

Ճաշագին 10 Ն. Ֆ.

×

ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Պորտօյի Մուրատ խումբի:

Այս Կիրակի ժամը 15·30ին Սընօնի քաղաքապետարանի սրահը:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

×

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուառի սրահը:

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Նոյեմբեր ՓԻն:

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու է փավիյոն մը, հինգ սենեակ եւ առանձին աշխատանոց մը, երկու յարկի վրայ, կառատուն երկու կառքի համար, ամէն յարմարութիւն, հեռաձայն, եւայլն:

Դիմել՝ ՏԱԼԵԱՆ,

72, Ave. Victor Hugo, Clamart (Seine) MIC. 40-46

Տրամադրելի է նաեւ մեծ քանակութեամբ քոնֆէքսիոնի դերձան, ամէն գոյն եւ պութոնիէռի Սինկէռ մեքենայ մը, (Սան քուփ – փիլ):

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, 101, Ավընիւ տը Սաքսի սրճարանի ներքնասրահը:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Րընաժի Կրընոպլի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն Ժերոմի Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, նախապէս որոշուած ժողովատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ, ժամը 4ին, 17 Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տունը:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

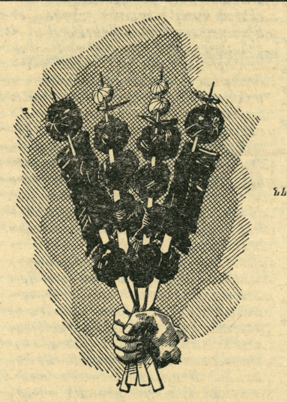
ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը:

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 22 OCTOBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9236 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5037

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԱՆՀԱՇՏ ՊԱՅՔԱՐ"

«Ներգա՞ղթ կը կազմակերպեն թէ պառակտում կը սերմանեն» կը հարցնէինք անցեալ օր (Յառաջ, 15 Հոկտ.):

Հայաստանի Կոմկուսի Ա. քարտուղար Զարոբեան իր ծանօթ Զեկուցման մէջ առնելէ վերջ թէ «որոշուած է 1962 թը-ւականէն սկսեալ կազմակերպել արտասահմանեան տարբեր երկրներէն զանգուածային յայտնած Հայերի հայրենադարձութիւնը», կը թելադրէր «ընդլայնել եւ բարելաւել կապերը արտասահմանեան Հայերի ու նրանց առաջադիմական կազմակերպութիւնների հետ»:

Ու կը բացատրէր թէ ո՞րոնք են այս վերջինները, — «կոմունիստները, հնչակեան պարտիան եւ ռամկավարների պարտիան»: Իսկ եւ իսկ երրորդութիւն մը, կամ թրոյքա, Խրուշչեւի սիրած բառով:

Զարոբեան վախնալով բոլորը նոյն տոպրակին մէջ դնելէ, անմիջապէս կը ճշդէր, որ հնչակեաններու եւ ռամկավարներու նկատմամբ կոմունիստներու «դիրքերը միանգամայն պարզ են»: Ու կը շեշտէր.

«Մենք մտադիր չենք նրանց գաղափարական որեւէ զիջում անել, բայց մենք ողջունում ենք նրանց հայրենասիրական գործունէութիւնը կապիտալիստական երկրների հայկական գաղութների պայմաններում: Արտասահմանեան հայ առաջադիմական կազմակերպութիւնների գործունէութիւնը միշտ կ'արժանանայ մեր աջակցութեանն ու օգնութեանը» (Սով. Հայաստան, 23 Սեպտ., էջ 8):

Ըսել կ'ուզէ, որ գաղափարախօսական տեսակէտէ այդ երկու կուսակցութիւններն ալ շատ հեռու են բոլշեւիկներէն, սակայն Հայաստանի վարիչները կը քաջալերեն զանոնք եւ կ'աջակցին անոնց, որովհետեւ անոնց գործունէութիւնը ըստ փիւռքի մէջ կը գտնեն «հայրենասիրական»: Ու կ'ամրապնդեն իրենց կապերը «առաջադիմական» եւ «հայրենասիրական» այս կազմակերպութիւններուն հետ, որոնք «պայքարում են խաղաղութեան համար, ռէակցիայի, իմպերիալիզմի եւ պատերազմի դէմ»:

Բոլշեւիկեան քարոզչութեան բերնի ծամոց դարձած այս բառակոյտերը պարզ վարագոյրներ են, ծածկելու համար իրենց բուն նպատակը, մութ եւ անխոստովանելի:

Շատ թափանցիկ են սակայն Զարոբեանի խօսքերը:

Գաղափարական գետնի վրայ հակառակ ըլլալով հանդերձ հնչակ-ռամկավարներուն, կ'օժանդակեն անոնց, պարզապէս անոր համար, որ անոնք միացեալ ճակատ կազմած են համայնավարներուն հետ, պայքարելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ, — յաւիտենական մըղձաւանջը, որմէ չեն կրնար ձերբազատուիլ աւելի քան քառասուն տարիէ ի վեր:

Անգամ մը եւս միասին կարդանք Զարոբեանի զօհար խօսքերը, բոլշեւիկեան աղճատ հայերէնով եւ սխալ շարադրութեամբ.

«Խնդիրն այն է, որպէսզի համախմբել արտասահման հայկական առաջադիմական կազմակերպութիւնների բոլոր ուժերը, ակտիւօրէն գործակցել տուեալ երկրի առաջադիմական բոլոր ուժերի հետ եւ այսուհետեւ եւս անհաշտ պայքար մղել հայ ժողովրդի ոխերիմ թշնամի հակառեւոլիւցիոն, բուրժուա-նացիոնալիստական դաշնակցական պարտիայի դէմ՝ յանուն խաղաղութեան, ազատութեան եւ ժողովուրդների երջանկութեան»:

Սով. Հայաստան (23 Սեպտ.) փակագծի մէջ կ'ըսէ թէ այս ճանճախարհիկ խօսքերը «ծափահարութիւններ»ով ողջունուած են:

«Այսուհետեւ եւս», այսինքն ինչպէս մինչեւ այսօր, «անհաշտ պայքար» մղել Դաշնակցութեան դէմ: Ահա՛ թէ ինչ կը հրահանգէ Հայաստանի կոմկուսի առաջին քարտուղարը արտասահմանի «առաջադիմական» կազմակերպութիւններուն՝ ճիշդ այն օրերուն, երբ կը ծրագրեն նոր ներգաղթ կազմակերպել դէպի Հայաստան:

Ա՛յքան վրանբաց զրոյց յայտարարութիւններէ վերջ, ո՞ր բարեմիտն է որ տակաւին պիտի հաւատայ թէ մարդիկ «հայրենասիրութենէ» մղուած հայրենադարձ կը ծրագրեն:

Ներգաղթը պարզապէս նոր առիթ մը պիտի ընծայէ Հայաստանի վարիչներուն «անհաշտ պայքար» մղելու Դաշնակցութեան դէմ, որպէսզի կատարեալ դարձընեն սփիւռքի հայկական գաղութներու քայքայումը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԽԻՍՏ ԼԵԶՈՒ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ ՀԱԿԱԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ԽՄԲԱԿԻՆ ԴԷՄ

Անաստաս Միկոյեան յայտարարեց թէ պատմութեան կարկինին առեղը համայնավարութիւն ցոյց կուտայ: Նախքան այս հաստատումը Միկոյեան ինչպէս Տիկին Ֆուրցեւա (Գերագոյն Խորհուրդի միակ կինը) եւ ուրիշներ խստօրէն քըննադատած էին հակակուսակցական խմբակը, գլխաւորաբար Մալենկով եւ Կագանովիչ որոնց արտաքսումը, կուսակցութենէն անխուսափելի կը թուի: Շատ հաւանական է նաեւ որ աննախընթաց դատավարութիւն մը տեղի ունենայ, հրապարակաւ դատապարտելու համար Լենինեան գծէն «շեղած» հին պարագլուխները: Ամէն ինչ կը հաստատէ այս տպաւորութիւնը մանաւանդ նախագահ Պրէժնեւի սա յայտարարութիւնը. — Խնդրոյ առարկայ անձերը իրենց պատասխանատուութիւնը պէտք է ստանձնեն կուսակցութեան եւ պատմութեան առջեւ:

Միկոյեան յայտնելով թէ բացարձակ համաձայն է Խրուշչեւի յայտարարութեանց չշտեց թէ Մոլոթով եւ միւսները յամառօրէն ընդդիմացած են Լենինեան կարգերու վերահաստատման, վարչութեան վերակազմութեան եւ խոպան հողերու արժէքաւորման: Ասոնք, աւելցուցած է Միկոյեան արգելք հանդիսացած են. կուսակցութեան եւ ժողովուրդին յառաջացման բայց «լենինեան ոգին եւ սկզբունքները յաղթեցին, լենինեան գիծը ընտրուեցաւ եւ Նիքիթա Խրուշչեւի գըլխաւորած կեդրոնական կոմիտէն յաղթանակը տարաւ»: Միկոյեան խստօրէն կը քննադատէ նաեւ Սթալինի վերջին գիրքը որուն տուեալները բաւական չեն համայնավարութեան յաջողութեան համար: Կը դատապարտէ Ալպանացիներուն «կեղծաւորութիւնը»: Երբ կը ձաղկէ Էնվէր Հոճայի եւ Շեհուի նման հին չարքայինները «ամօ՛թ, ամօ՛թ» կը լուի ժողովարահին մէջ: Միկոյեան ներբողը կը հիւսէ Քուպայի եւ կ'աղաղակէ «ձեռքերը վար, պարոն աշխարհակալներ» արժանանալով բուռն ծափահարութեանց:

Սփիրիտոնով, Լենինկրատի շրջանի Ա. քարտուղարը ծանրօրէն յարձակելէ ետք հակակուսակցական խմբակին վրայ չեշտեց թէ 1935 – 1937 մաքրագործումին ժամանակ, հազարաւոր պարկեշտ եւ հաւատաւոր մարդիկ, անողոք դատապարտութեանց արժանացած են: «Մալենքով, ըստ Սփիրիտոնով, իր խղճին վրայ հազարաւոր մարդոց մահը ունի, որոնք ոչ մէկ յանցանք գործած չէին»:

× Ազրպէյճանի կ. կոմիտէի Ա. քարտուղարը իր զեկուցումին մէջ երկարօրէն ծանրացաւ իր շրջանին յաջողութեանց վրայ շնորհիւ «համայնավարութեան կառուցման» եւ այն հին ասութեան որ կ'ըսէ «եթէ ընկերդ Ռուսէ, ճամբադ լայն է եւ արդար»:

× Արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, Վալթեր Ուլպրիխթի բոլոր նկարները հրապարակէն վերցած են: Հաւանական չէ որ համայնավար պարագլուխը շնորհազրկուած ըլլայ, աւելի հաւանական է որ ուզած է խուսափիլ «անհատի պաշտամունքի» ամբաստանութեան արժանանալէ:

× Եուկոսլաւ Թանիուկ գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ Ալպանացիները խիստ յայտարարութեամբ մը կը պատասխանեն. խորհրդային ամբաստանութեանց:

ՄԵՐ ՄՐՑՈՅԹԸ

ՄՐՑՈՒՄ

Հին Աթէնքի մէջ, ճարտասանութեան վերջին դասարանը կը կոչուէր «մլուկի դասարան»: Պարզ այն պատճառով որ աշակերտներուն կը տրուէր, իբրեւ աւարտական ճառ, «մլուկին գովքը», — գովաբանել մլուկը (թախթապիթի), կամ գովքը անկարելի նման նիւթի մը: Արդարեւ, կարելի՞ է միթէ գովաբանել մլուկը, ինչպէս բանաստեղծները կը գովաբանեն առխակը:

Հելլենական միտքը, սակայն, այնքան զօրաւոր էր դիալեկտիկայի մէջ, որ կրնար ապացուցանել մլուկին արժէքը, գնահատութեան պատրուակներ գտնել գիշերազնաց այս միջատին զզուելի հոտին արտաբերութեան մէջ, մանաւանդ հաստատել կսկծուն խայթուածքներուն օգուտը: Ճարտասանութեան դափնին խըլելու համար՝ պէտք էր ունենալ զօրաւոր տրամաբանութիւն, նուրբ եւ ճկուն պատճառաբանութեան կարողութիւն: Դիւրի՛ն բան է գովել վարդին բոյրը, բայց գովել նզմուած մլուկին հոտը եւ համոզել թէ չկա՛յ աւելի ախորժական անուշահոտութիւն քան մլուկին հոտը՝ ահա պայմանը ճարտասանական տաղանդի եւ իմացական ճարճատումի ապացոյցը տալու:

Մրցում մը կը բանամ այսօր, իմ կարգիս:

Մլուկի դասարանին աշակերտներուն տրուած նիւթին չափ դժուար չէ ինչ որ պիտի պահանջեմ: Նոր սերունդին համար՝ կը բանամ այս մրցումը, որպէսզի տեսնեմ թէ մինչեւ ո՛ր աստիճան ընդունակութիւն ցոյց կուտան նուրբ պատճառաբանութեան: Միտք կոչուածը ընկալ-եալ գաղափարներու պահարան մը չէ, հզօր ճառագայթի մը պէս կը թափանցէ ամէն ներքերէ ներս: Պատճառաբանելու գիտութիւնը կը զօրացնէ այդ ճառագայթը: Անհրաժեշտ այս մեր օրերուն՝ երբ «հայրիկին ու մայրիկին պէս մտածելը» առաքինութիւն է այսօր, եւ գաղափարները՝ ծամուած պատառներ են:

Ահա մրցումի նիւթը:

Ծանօթ է առակը, որ կը պատմէ թէ պատանի հովիւ մը ոչխար կ'արածէր բըլուրի մը վրայ՝ գիւղին գլխուն վերեւ: Զուարճանալու համար, կ'ըսէ առակը, օր մը կը պոռայ.

— «Գա՛յլ կայ, գա՛յլ կայ»:

Գիւղացիները կը վազեն՝ մէկը կացինը է ձեռին, միւսը՝ երկժանին, երրորդը հրացան կամ գաւազան:

— «Խաբեցի՛ ձեզ», կ'ըսէ պատանին:

Օրեր ետքը, դարձեալ կը պոռայ պատանին.

— «Գա՛յլ կայ, գա՛յլ կայ»:

Կը վազեն գիւղացիները զէն ի ձեռին: Ոչ գայլ կայ, ոչ ալ...

— «Խաբեցի՛ ձեզ», կ'ըսէ պատանին:

Երբ, օրեր ետքը, անգամ մը եւս կը լսուի պատանի հովիւին նոյն աղաղակը, գիւղացին ինք կը խնդայ «խաբողին» վըրայ եւ չի շարժիր տեղէն:

Գայլը իրա՛ւ եկած էր այս անգամ, ու կ'ընէ ընելիքը:

Ա՛յս է ստախօսին վախճանը, կ'եզրակացնէ առակագիրը:

Լա Ֆոնթէն ունէր իր *անթակոնիսթը*, որ մեծահամբաւ գրողին առակներուն կուտար բոլորովին հակառակ եզրակացութիւն: Նոյն այդ ձեւով՝ կ'ուզեմ որ հակառակ վճիռ մը տրուի փոքրիկ հովիւին:

Իմ վճիռս. — Յանցաւոր են գիւղացիները: Ամէն կերպիւ կ'արդարացնեմ հովիւը:

Ո՞վ պիտի կատարէ լաւագոյն պատճառաբանութիւնը՝ հասնելու համար իմ եզրակացութեանս:

Մրցումին մասնակցողները կրնան գրել հայերէն կամ ֆրանսերէն: Լեզուի հարց չկայ, այլ՝ մտածման ճկունութեան, — երբ մէկը ճարտար պատճառաբանութիւն ցոյց տայ եւ տանի յաղթանակը, կը թարգմանեմ եւ կը հրատարակեմ այստեղ, մրցանակի արժանի հռչակելով տրամաբանելու, իր մտածման նրբութեան ապացոյցը տալու կարողութիւնը:

ԱՐԱԶ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ հրատարակուած ընտրական վերջին (բայց վերջնակա՞ն) թիւերը հետեւեալ պատկերը կը ներկայացնեն: Հալք 183 Ազգ. Ժողովին մէջ, 48՝ Ծերակոյտին: Ատալէթ (Մենտերէսի ժառանգորդները նկատուած) 155 եւ 70, Նոր-Թուրքիա 62 եւ 19, Ազգայնական գիւղացի 50 եւ 13: Կը հաստատուի թէ ոչ Հալքը ոչ ալ Ատալէթը ի վիճակի են առանձին դահլիճ կազմելու քանի որ անհրաժեշտ 226 աթոռները չունին, ժողովէն ներս: Միւս կողմէ որոշուեցաւ ետ կանչել այն 14 սպաները որոնք շնորհազրկուած, արտասահման ճամբուած էին: Կրնան ծերակուտական նշանակուիլ (Ա. Մ. Կ. ընտրուածներուն վրայ 22 հատ ալ նշանակելու իրաւունք ունի): Սահմանադրութիւնը կը ճշդէ թէ ծերակուտականները քառասուն տարեկան պէտք է ըլլան նուազագոյն եւ 14երու խումբէն միայն 4 հատ այդ պայմանը կը լրացնեն:

ԻՏԱԼԻԱ հրատարակուած պաշտօնական փաստաթուղթ մը կը յայտնէ թէ համայնավար կուսակցութեան անդամները պակսած են, այս տարի: Ըստ կուսակցութեան տեղեկագրին 1960ի 1792801 անդամներէն 1961ի 1728194 հատ մնացած են: Բարձրագոյն թիւը եղած է 1958ին՝ 2·035·353:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ կառավարութիւնը մերժեց խորհրդային բողոքագիրը Արեւելեան Թրակիոյ Ատլանտեան ռազմափորձերուն վերաբերեալ:

ՍՈՒՐԻՈՅ նոր դահլիճը պաշտօնապէս յայտնեց թէ դեսպանատուներ եւ հիւպատոսարաններ պիտի ստեղծէ 31 երկիրներու մէջ, ասոնց մէջ՝ Միացեալ Նահանգները եւ Խորհ. Միութիւնը: Ցարդ 52 պետութիւններ ճանչցած են Սուրիոյ Արաբական Հանրապետութիւնը: Միւս կողմէ, տնտեսական յանձնախումբ մը, գլխաւորութեամբ՝ Քուզպարիի Իրաք, Սէուտական Արաբիա, Յորդանան եւ Լիբանան պիտի երթայ:

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆ կիներու ցոյցը ձախողեցաւ: Հազիւ քանի մը հարիւր կիներ եւ երախաներ որոնք կը փորձէին հաւաքուիլ ցրուեցան ոստիկանութեան կողմէ, առանց միջադէպի:

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

—o—

Է.

Տոքթ. Գրօ կը գրէ.—

« Կրետին (ռուսական տառերով գըրուած).— Ապուշ» (էջ 37): «Կրետինիզմ (ռուսական տառերով).— Ապշութիւն» (էջ 37):

Սխա՛լ: Ապուշ թարգմանել է նաեւ կրետինը, եւրոպական բառ (Ալպեան գաւառաբարբառ), ուրեմն ինչո՞ւ չգրել ռուսերէն՝ սլաքումնիյի:

Ապուշ բառը, ըստ իր արմատական իմաստին, չափով մը միայն կը պարմանէ մեղքը՝ զոր կը գործէ այն որ կը գործածէ, իբրեւ բժշկ. տարազ, քռեթէն բառին համապատասխան: Իսկ ապշութիւն բառը, այստեղ, առաւել եւս անընդունելի:

Կրնաք առարկել թէ ընդունած է Բաջունի, ինչպէս ընդունած են ուրիշ շատեր: Բայց Բիւզանդացի՝ ո՛չ: Առաջինը՝ պակասը գիտութեանց, երկրորդը՝ գիտութեան: Դաս մը եւ այս, խորհրդածութեան առատ նիւթ:

Կարճ,— այս ապուշը ամէնուն գիտցած ապուշը չէ: Ապուշներ շատ՝ ամէն կողմ, բայց քռեթէն հազուադէպ է տեսնել: Եւս՝ քոյր-եղբայր չեն ապուշ եւ ապշութիւն բառերը:

Չեմ ուզեր կանգ առնել ապշութիւն բառին հնագոյն գործածութեան վրայ, Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ (Բ. Օր. ԻԸ. 28), ուր բնագիր եւ զանազան թարգմանութիւններ չեն համապատասխաներ իրարու:

Աւելին,— նոյն բառերը չեն ապշութիւն եւ ապուշութիւն՝ արդի աշխարհաբարին մէջ, ուր հայ քերականութիւնը զարմանալի առաձգականութեամբ մը կը սեղմէ ու կը սղէ, (ինչպէս՝ ապշութիւն, ուր արմատական մէկ տառ միայն մնացած է, Շ տառը, թերեւս միակ օրինակը հայ լեզուի մէջ), կամ կ՚երկարէ նոյն բառը, (ինչպէս՝ ապուշութիւն), իմաստի այլազանութիւն շնորհելու համար միայն: (Լեզուական տարբեր պահանջք մը կը ծագին բառերը սեղմելու եւ ընդլայնելու քերականական օրէնքները, լատիներէնի մէջ յաճախադէպ եւ մասնաւոր տարազներով ծանօթ):

Այսպէս, հակառակ Ֆրանսերէնին՝ ուր քռեթէն ածականն է որ տուած է քռեթինիսմ գոյականը առանց իմաստաբանական շեղումի, հայ լեզուի մէջ՝ ապշութիւն գոյականը, գերարուեստական դաշինքներու միտումութեամբ զօրացած, կը մերժէ իմաստաբանական որեւէ կապ իր ածականին հետ: Ապշութիւնը, այլեւս արուեստակէտ խառնուածքներու կամ հոգիներու արտայայտութիւն, կը համապատասխանէ էքսթազին, մինչ ապուշութիւնը հաւատարիմ կը մնայ իր ածականին:

Տեղն է ըսել թէ քռեթէն եւ քռեթինիսմ բառերը եւս նըրբերանգով մը կը տարբերին իրարմէ:

Արդ, ի՞նչ կը նշանակէ քռեթէն:

Ամուլ կը մնան բառաքննական քննութիւնները այս մասին: Ըստ ոմանց՝ քռեթէն կը ծագի քռեթա բառէն (կաւիճ), այն մեկնութեամբ թէ կաւիճի գոյն կ՚ունենայ քռեթէններու մորթը, աւելի ճիշդ՝ ամոյն, գեղնաւուն, դիակի գոյն: Ըստ Ֆառերէի՝ քռեթիէն (քրիստոնեայ) բառն է որ ստացած է աղաւաղեալ այս բառաձեւը, այն մեկնութեամբ թէ քրիստոնեաները կ՚ունենան երանեալ եւ ապշած՝ մարդոց արտայայտութիւնը, ճիշդ ինչպէս կը ներկայանան քռեթէնները: Այս մեկնութիւնը ունի այլ բացատրութիւն մը,— քրիստոնեաները, «արք տգէտք եւ առանց գրութեան» (Գործք, Դ. 13), աւանդաբար կը համարուէին անմիտ, ինչպէս են քռեթէնները: Զուարճանալու համար՝ տեղ կուտամ երրորդ ստուգաբանութեան մը,— քռեթէն բառը աղաւաղումն է քռէաթիւր բառին, անարգական իմաստով,— կը նշանակէ եղկելի արարած, ինչպէս են քռեթէնները:

Ստուգաբանական այս փորձերէն ոչ մէկը կրնանք ընդունիլ իբրեւ գոհացուցիչ:

Այս մութ եւ անծանօթ բառին հետ, իբրեւ համապատասխան, կը գործածուին ժողովրդական ու գրական բազմաթիւ այլ բառեր, ինչպէս՝ քակօ, քօլիպէ, ժեզիբ, քափոն եւ նման բառախումբ մը, յաճախ «սպիտակ բորոտութիւն» անուամբ ծանօթ թշուառութեան վիճակներու հետ շփոթուած, Ֆրանսայի մէջ: Գերմանիոյ մէջ կ՚ըսեն պլէօտզինինկ (աւելի ծանօթ՝ շրօքտում), Աւստրիոյ մէջ՝ թրոթթըլ, Անգլիոյ մէջ՝ տըլնս, Զուիցերիոյ մէջ՝ թրիսըլ, Իտալիոյ մէջ՝ կոֆֆօ (այլափոխեալ՝ կավաս) կամ թօթոլա, Ամերիկայի մէջ՝ պօվօս կամ թօնթօս, Թուրքիոյ մէջ՝ էպլէ (արաբերէն պէլահէթ բառէն), Արաբիոյ մէջ՝ դապի:

Բոլոր այս բառերուն մէջ,— զանց կ՚առնեմ նոյնքան ուրիշներ,— քռեթէնը կը ներկայանայ իբրեւ ապուշ, այսինքն թանձրամիտ:

Ուրեմն, ցոյց կուտայ ախտավիճակին մէ՛կ երեսը միայն: Ահա թէ ինչո՛ւ Տոքթ. Գրօ եւս կը գրէ, տուրք վճարելով ընդհանուր սխալին.— «Կրետին = ապուշ»:

Ապուշը տարբեր, քռեթէնը տարբեր: (Կարգ մը հեղինակներ չորս աստիճաններու կը բաժնեն քռեթէնը,— ես կ՚առնեմ ու կը նկարագրեմ կատարեալը):

Ախտաբանական տեսակէտով՝ քռեթէնը կը ներկայացնէ երեք ախտավիճակ մէկ անձի վրայ, երկու ախտավիճակը հիմնական,— ֆիզիքապէս անկատար, վիզին վրայ խպիպ, միտքով ողորմելի:

Ֆիզիքապէս՝ վատասերած էակ մըն է, ուռած-փքած, միշտ տխեղծ: Գլուխը խոշոր, ու տափակ՝ առջեւէն դէպի ետեւ, խարխուլը լայն, գագաթը՝ նեղ, ծածկուած՝ թանձր մազերով, որոնք չեն թափիր երբեք, ոչ ալ կը ճերմկին: Պեխ ու մօրուք չունենար: Վիզ դրեթէ չունի, գլուխը կցուած է կուրծքի վանդակին: Յաճախ խպիպ մը՝ տոպրակի ձեւով, կզակին տակ ու կուրծքին վրայ: Այս թշուառ արարածը կ՚աճի ընդհանրապէս լայնքին: Երեւոյթով՝ մանուկ եւ ծերուկ:

Զգայարանքները՝ բութ, յաճախ մէկ ականջը խուլ: Բնութեան ամէնէն հրամայական ու կենսական պահանջներուն զգացումէն զրկուած, անօթի կը մեռնի՝ եթէ հոգացող չըլլայ:

Իմացական ամէն կարողութիւն՝ բացակայ: Դէպքերու յիշողութիւնն է միայն որ կը դիմանայ,— օրինակ՝ կը խուսափի պատիժներէ եւ անոնցմէ որոնք չարութիւն գործած են իրեն: Կը մնայ անծանօթ շրջանակի մէջ՝ գլուշանալով հանդիպիլ անոնց որ կը ճանչնան զինք: Ընդհանրապէս ծոյլ եւ անզգայ, մունջ՝ նոյնիսկ ցաւի կամ ծեծի տակ, զոր կ՚արտայայտէ մըմռալով միայն: Մանչ ըլլայ թէ աղջիկ, ամուլ է, չի կրնար սերնդագործել, այնքան որ հայրութեան եւ մայրութեան գործարաններն ալ կը զօսանան:

Ֆիզիքական եւ իմացական թշուառութեան այս տիպարը չի քրտնիր, ընդհակառակն միշտ կը մսի, միջատներու խայթոցը չի զգար, որկրամոլ է բայց կուլ տալու ընդունակութիւնը այնքան նուազ է որ յաճախ կը խեղդուի՝ պատառը բերնին մէջ: Բերանը շարունակ բաց եւ լեզուն դուրս կախուած՝ լորձունքով թրջուած կ՚ըլլայ կուրծքը: Հատառութիւն չունի:

Ամէնի յիմարանոցին մէջ ունէի երեք քռեթէն, որոնց ճաշին ներկայ կ՚ըլլայի հսկելու համար որ չխեղդուին:

Անսպառ է նիւթը եւ ուսումնասիրութիւնները դէզ կը շինեն: Վկայութիւններ կան, որոնք կարօտ են վերաքննութեան: Սկիզբէն՝ պատճառ ցոյց կը տրուէին ապառողջ պայմանները, օդին խոնաւութիւնը, ապականած հացերը, հողը, ջուրը: Հեղինակ մը մեղադրած է նոյնիսկ ... սուրճը: Այս հիւանդութեան մասին առաջին խօսողը, աւստրիացի բժիշկ մը, Հէօֆերս, կը մեղադրէր իբրեւ ախտապատճառ լեռնցիներու ... ճարպակերութիւնը, ծուլութիւնը եւ ժամանցը՝ տաք վառարաններու շուրջ (1675): Այնուհետեւ լռութիւն: Եկաւ Հալլէր, յետոյ արդիականները, որոնք ամէն պատճառ փնտռեցին գանկոսկրին կրած այլաձեւութեանց մէջ: Ժամանակ մը կը տիրէր այն կարծիքը թէ բարձունքներու խոնաւ կլիման եւ հովիտներու ճահճային շրջապատը կը կազմեն բուն մեղաւորը: Փրոֆ. Մազհար Օսման բաւական չի համարիր լեռներու վրայ բնակութիւնը եւ ձիւնհալքի ջուր խմելու սովորութիւնը, երբ ուրիշներ այդ ջուրին մէջ մանիշի պակասին կը վերագրեն վահանագեղձին ծանօթ տկարութիւնը իր հետեւանքներով: Եղան բժիշկներ որ ժառանգականութեան վերագրեցին եւ եղան ըսողներ թէ կակազող հայրը եւ կակազող մայրը քռեթէն կը ծնին, ախտավիճակ մը որ երեւան կուգայ առաջին մանկութեան ընթացքին:

Այս ամէնուն մէջ հետաքրքրական է գիտնալ թէ վատասերած ուղե՞ղն է, որ կը շինէ քռեթէն՝ արտաքին երեւոյթով, թէ ֆիզիքական վատասերումն է որ պատճառ կը դառնայ ուղեղային զօսացումին, ապուշութեան: Օփփենհայմ կը վկայէ թէ, Արեւելքի մէջ, գոյութիւն ունի ձեռնածութեան եղանակ մը, որ երախաներու վիզին ու գլխուն վրայ ներգործելով՝ ապուշի կը վերածէ ենթակաները,— եղեռնական «դպրոց» մը, որու կը դիմեն սուլթանները եւ ջոջերը՝ պաշտպանելու համար իրենց արքայական աթոռը կամ հարստութիւնը ժառանգորդներու դէմ: Պեռնիէ կը գրէ թէ փուսթ կը խմցնեն այդ նպատակով: Եւ երախաները կը դառնան անմիտ, ապուշ, քռեթէն: Ռասին այս աւանդութեան կ՚ակնարկէ իր Պայազետ թատերախաղին մէջ.

Ապուշ Իպրահիմը, առանց իր ծննդեան վախն ունենալու,
Յաւիտենական մանկութիւն մը կ՚ապրի սարայէն ներս,
Ապրելու եւ մեռնելու անարժան հաւասարապէս,
Ինքզինք լքած է այն ձեռքերուն մէջ, որոնք կը սնուցանեն զինք:

Այժմ խօսքը տանք Բաջունիին, որ այսպէս կը նկարագրէ քռեթինիսմը.—

«Անբանութիւն եւ անզգայութիւն մարդոյ, որ յայտնի լինի յետ ծննդեան ըսկըսեալ ի հասակի հնգից ամաց, որով բթանան միտք, լինին կերպարանք ապուշ, ձայն կերկեր, մարմին խորշոմեալ եւ գալկան, եւ անյաղթութիւն ուժոյ: Եթէ կատարեալ իցէ ապշութիւնն, յանժամ եւ ի սպառ կորուստ բանականութեան եւ իմացականութեան, եւ յաճախ լինի այնպիսին խուլ եւ համր, հեղգ եւ զազրատեսիլ: Բայց ոչ հաւասար աստիճանաւ կորուսանեն ամենեքին զբանական եւ զբնական հանդամանս մարդկայինս բնութեան: Են բազում ապուշք ի հովիտս լերանց Տիրոլի, Ալպեանց, Պիրենեանց եւ այլուր: Ապշութիւնս թէեւ է ախտ ժառանգական, բայց յառաջ գայ ի բնակութենէ խոնարհ եւ գիճին վայրաց, ի ջրոյն զոր ըմպեն, եւ յառաւելութենէ կաւճի եւ մագնեսիոյ ի հող երկրին, եւ չլինելոյն մանիշ ի ջուր եւ յօդ, բայց բուն պատճառքն չեն տակաւին քաջածանօթք»:

Կարգ մը հեղինակներ այս ախտավիճակը կը շփոթեն «ակլեթական հիւանդութեան» հետ, հին մատենագրութեան մէջ շատ յիշատակուած, առանձին նիւթ:

Եզրակացութիւն.— Ամէն ապուշ քռեթէն չէ,— մտային կարողութեանց բացակայութիւնը մատնանշելու համար կ՚ըսենք տկարամիտ, թանձրամիտ, բթամիտ, տխմար, ապուշ: Ժողովրդական բացատրութեամբ՝ պոմպոզ, զմրոյ, գըգում, ամլոշ: Գրական ու քիչ գործածուած-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Ես կը կարծէի թէ Յուսէփ աղան իր երկու պարմանուհիներուն արեւուն սիրուն «իր ճիտին պարտքը» պիտի կատարէր, դիմագրաւելով կեանքի ամէնէն դժնդակ պահերը, ինքզինքը շինարար ու բարեբեր աշխատանքի տալով: Բայց յարգելի հեղինակն ուզեր է այսպիսի վերջաւորութիւն մը տալ:

Ինչպէս նախապէս նկատեցի նիւթը « Կեանքն է, ինչպէս որ է » իր շուկայով, առեւտուրով, միջնորդով դժբախտութիւնովն ու յուսահատ լքումներովը:

Երջանիկ մահը.— Հազար տեսակ մահերուն մէջէն ո՞րն է ամէնէն «երջանիկ մահը», ահաւասիկ այն նիւթը, որ Զօհրապի գրչին տակ կը դառնայ Մոբասանեան վէպիկ մը: Տօքթէօր մը երջանիկ, կանացի ամէն շնորհներով օժտուած եւ իր սեռակիցներուն մէջ առաջին դիրքն ունեցող կնոջ մը պատմութիւնը կ՚ընէ: Բժշկական քննութենէ մը վերջ, կը յայտնուի որ Տիկինը սրտի հիւանդութիւն ունի, եւ սակայն հակառակ բժիշկի հրահանգներուն, որոնց համեմատ, անդորր ու հանդիստ, անխռով կեանք մը պիտի ունենար, ինքզինքն անձնատուր կ՚ընէ կեանքի կարճատեւ վայելքին: Իր շուրջը կը թրթռան երիտասարդները ու կը բաբախեն հոգիները՝ բոլոր կարօտակէզ սիրտերուն: Եւ պարահանդէսի մը մէջ, իր սիրած երիտասարդներէն մէկուն գիրկին մէջ հոգին կ՚աւանդէ: Ահաւասիկ «երջանիկ մահը»:

« Հիւանդութիւններու, ցաւերու մէջ չտառապեցաւ: Ծերութիւնը չփճացուց իր շնորհները: Պաշտելի ու պաշտուած կինը մնաց մինչեւ վերջին վայրկեանին, բաժակի մը պէս, որ կոչունքի մը սեղանին վրայ, ցնծութեան մաղթանքներու, բախումներու մէջ կը փշրուի, փոխանակ դուրսը սպասաւորներու ձեռքով, լուացքի աղտոտ ջուրին մէջ օր մը կոտրելու անհետանալու, այս կինն ալ էն շնորհալից պատկերի մը մէջ, գերագոյն երջանկութիւնը զգացած ու պարգեւած ժամուն անհետացաւ »:

«Կինը ծեծող մըն է, պէտք չէ որ լացի փոխուի » ահաւասիկ աշխարհիկ փիլիսոփայութիւնը, զոր սիրուն կառուցուածքով մը Զօհրապ մեզի կը պատմէ: Արդեօք բոլո՞ր կիներուն համար ալ երջանիկ է միայն այն մահը, որ կուգայ սիրելիի մը գիրկին մէջ զանելու իր որսը: Թող կիները մեզի բացատրեն ու պատմեն այս խնդիրը:

Այինկան.— Երկու եղբայրներ, Յակոբոս եւ Սահակ, առաջինը «այինկաճի» (ծխախոտ փախցնող), իսկ երկրորդը ոչժիլի գէտ, երկուքին զբաղումները իրարու հակոտնեայ են: Պերճուհին նախապէս կը սիրէ Սահակը, եւ յետոյ կը սիրուի Յակոբոսէն: Յակոբոս անտառը կ՚ապաստանի իր ծխախոտի բեռներով, «գիշեր մը՝ հրացանազարկ կը լինի Սահակը»: Սահակի մահէն վերջ, Պերճուհին սեւեր հագնող աղջիկ մը կը մնայ, որ չամուսնանար: Իր նշանը ետ կը լինի առանց պատճառը հասկցուելու:

Հատորին անյաջող կտորներէն է «Այինկան» եւ քիչ մըն ալ անբնական իր բովանդակութեամբ: Յաջող է եւ պատկերաւոր Յակոբոսի դիմագծի եւ կերպարանքի նկարագրութիւնը, իբրեւ կենդանի պատկեր: Այս կտորը քիչ մը չի՞ յիշեցներ Լազերու լեռնային ու անտառային կեանքը, որուն կը դիմագրաւեն իրենց բովանդակ էութեամբ. նոյն արկածախնդրութիւնը, նոյն յանդգնութիւնը, նոյն անվեհերութեան ու արիւնի ծարաւի անվախ նոյն հոգիները:

Դիմակը.— Արշակ Եագըճեան երիտասարդ մըն է, որ չապրիր այն տափակ, շուկայիկ ու տխրագին սէրերով, որոնց անձնատուր է եղած առհասարակ ժամանակակից երիտասարդութեան գրեթէ մեծամասնութիւնը: Արշակ ճանչցած ու սիրած էր երկու տարիէ ի վեր կին մը որ չէր կրցած սիրուիլ: Իր երազը կ՚երազործուէր սակայն ու երջանիկ էր, ճիշդ իր ուզած անդուլ ու գեղեցիկ կինն էր դէմինը:

Պարահանդէսի մը մէջ այս կինը դիմակով կը ներկայանայ Արշակին ու անձնամատոյց կնոջ բոլոր կախարդանքներովն ու ծեքծեքումներովը կ՚ուզէ հրապուրել երիտասարդը: Բայց Արշակ իր տիպարն ունի, զոր կը սիրէ եւ սակայն անկէ չի սիրուիր, դիմակաւորը իր աչքերուն բաւարարութիւն չի տար, ան կ՚ուզէ դէմքը տեսնել: Ու պարահանդէսի յաջորդ օրը նոյն կինը կը յայտնէ թէ ինք էր իրեն ներկայացող «դիմակ»ով կինը ու կ՚աւելցնէ.

« Այսպէս էք դուք՝ էրիկ մարդիկ ամէնքդ ալ, դիմակի կտոր մը եւ ահա սիրածնիդ ու չսիրածնիդ զանազանելու անկարող կ՚ըլլաք: Դիմակ մը ու անոր մէջ ամէն դէմքերը կը տեսնէք: Բայց կիները այնպէս չեն. ամէն ծպտումի տակ միշտ կը ճանչնան իրենց սիրած անձը, որովհետեւ սիրտով կը սիրեն անոնք, մինչդեռ դուք աչքով կը սիրէք միայն, եւ աչքը խաբելէ դիւրին բան չկայ »:

Զօհրապ այս պատմուածքով կուզայ մեզի ըսելու, թէ կիները երբ սիրեն «սիրտով կը սիրեն» եւ թէ դիմակ մը, ծպտում մը նշանակութիւն չունի, քանի որ հոգիին աչքերը ամենատես են:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(6 Տար.)

"ԿԵՆՍԱԲԱՆԱԿԱՆ ՄՏՔԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ"

(Հնագոյն ժամանակներից մինչեւ ԺԲ· դարը)

—օ—

1600ին Հռոմի Ծաղիկներու հրապարակին վրայ խարոյկ վառեցին եւ այրեցին Ճորտանօ Պրունօ յայտնի անաստուածը։ Մինչեւ այդ Թուականը, հազարաւոր այդ ձեւի խարոյկներ վառած էին նաեւ Սպանիոյ մէջ՝ ԺԵ· դարու «Մեծ հաւատաքննիչ» Տորքվեմատայի հրամանով։ Կ'այրէին ոչ միայն մարդիկը, այլեւ անոնց գիրքերը։ Բայց մարդիկ կը շարունակէին գրել, եւ այդ գիրքերէն շատերը հասած են մեզի։

Այսպիսի բազմաթիւ գիրքեր կը գտնուին Երեւանի մատենադարանին մէջ, որոնց, երբ կը նայիս, կը թուի թէ իրենց կազմերը սեւցած են հաւատաքննիչներու խարոյկներու ծուխէն։ Կը դարձնես մը — այդ կազմը, եւ ձեռագիրի էջերէն կը ցայտեն շլացուցիչ պայծառութիւն ունեցող այնպիսի միտքեր, որոնք պատիւ կը բերեն Ճորտանօ Պրունոյի ժամանակակից եւ անկէ առաջ ապրած հայ մտածողներուն։ Առաջինը՝ Անանիա Շիրակացի, որ դեռ 1300 տարի առաջ գրած էր թէ Երկիրը գնդաձեւ է, Յովհաննէս Սարկաւագ՝ որ անգլիացի հռչակաւոր փիլիսոփայ Ռօճըր Պէքընէն աւելի քան մէկուկէս դար առաջ շեշտած էր թէ ախտաճանաչում կատարելու ամէնէն լաւ ձեւը փորձն էր, Մխիթար Հերացի՝ որ առաջին բժիշկն էր, որ բնութագրեց «բորբոքային ջերմը», Յովհաննէս Երզնկացի՝ որ ծանօթ է Հայաստանի մէջ կատարած իր դիահերձումներովը, որոնք Եւրոպայի մէջ օրինականացուեցան 300 տարի ետք միայն։

Բնագիտական մտքի այս փայլուն նմոյշները ծածկուած են դարերու մատենագրական շերտերուն տակ եւ յայտնի կը դառնան միայն մանրակրկիտ պեղումներու միջոցաւ։ Դժբախտաբար ժամանակի ոչնչացնող ձեռքերէն փրկուած չէ դեռ բնագիտական որեւէ երկ (կան միայն ԺԸ· դարէն սկսեալ), այնպէս որ հայկական կենսաբանութեան պատմութիւնը գրելու համար անհրաժեշտ է ուսումնասիրութեան շրջանակին մէջ առնել հայ ազգին հարիւրամեակներու ընթացքին ստեղծած մատենագրական բովանդակ ժառանգութիւնը եւ կենսաբանական միտքեր հաւաքել անոր ստեղծագործութեան բոլոր բնագաւառներէն։ Այս դժուարին գործը գլուխ բերելու համար մասնագէտ ըլլալէն զատ, անհրաժեշտ է միեւնոյն ատեն ըլլալ հմուտ մատենագէտ, հայ գրաւոր մշակոյթին լաւատեղեակ բանասէր։

Ծաւալուն գիտելիքներու այդպիսի հազուագիւտ զուգակցութիւնն է, որ ծնունդ տուած է հայ գիտութեան վերջին յաջողութիւններէն մէկուն՝ «Բիոլոգիական (կենսաբանական) մտքի զարգացումը Հայաստանում («հնագոյն ժամանակներից մինչեւ ԺԲ· դարը)» մենագրութեան, որ լոյս տեսաւ վերջերս։ Այս գործին հեղինակն է Հայաստանի կենսաբանութեան հիմնադիրներէն մէկը, Երեւանի համալսարանին հին դասախօս, փրոֆ· Աւ· Տէր-Պօղոսեան, որ յայտնի է նաեւ Հայաստանի կենդանական աշխարհի ուսումնասիրութեան եւ տնտեսական մեծ արժէք ունեցող կարգ մը ձկներու, ցեցերու եւ վտակներու հետազօտութեան իր մեծ ծառայութիւններով։

«Ըլլալով բազմավաստակ գիտնականին աշակերտներէն մէկը,— կը գրէ այս մենագրութեան առթիւ ծանօթ բնախօս Եղիա Հասրաթեան,— մենք տեղեակ էինք անոր երկարամեայ լարուած, ոգեշունչ եւ խանդավառ աշխատանքին։ Չեմ ճանչնար մեր ժամանակակիցներէն գոնէ մէկը, որ անոր նման երջանիկ զուգակցութեամբ համատեղէր իր մէջ հմուտ գրաբարագիտութիւնը, հայ ժողովուրդին բազմամեայ պատմութեան եւ մշակոյթին ծանօթութիւնը եւ ունենար լայն ու խոր գիտելիքներ՝ ինչպէս պատմութեան, այնպէս ալ անոր արդի վիճակի մասին, այսինքն՝ բոլոր անհրաժեշտ նախադրեալները այս տեսակ գիտական գործ մը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար ...»։

Մենագրութեան բովանդակ նիւթերուն ցանկը կը կազմէ եօթը փոքրադիր տպագրական էջ։

Ցոյց տալու համար իրարու հետ միացող կենսաբանը եւ բանասէրը, ինչպէս նաեւ գրքին բովանդակութեան հետ որոշ չափով ծանօթացնելու նպատակով՝ բերենք գլուխներէն մէկուն համառօտագրութիւնը։ Երրորդ գլուխը, օրինակ, բաղկացած է 23 հատուածներէ։ Այսպէս, Հայաստանի քաղաքական վիճակը Դ· դարու երկրորդ կէսին եւ Ե· դարուն, գիրերու գիւտը եւ անոր յառաջ բերած դպրոցական-գրական շարժումը, հայ դպրոցին տիպը, Եզնիկը իբրեւ բնափիլիսոփայ եւ՛ բնագէտ-կենսաբան, բազմացման եւ ժառանգական խնդիրները ըստ Եզնիկի, անոր բժշկական ծանօթութիւնները, Եղիշէն իբրեւ կենսաբան, Ագաթանգեղոսը իբրեւ բուսաբան-կենսաբան, Փարպեցիին կենսաբանական ծանօթութիւնները, «Յաճախապատում»ը եւ անոր հեղինակի խնդիրը, Խորենացիին կենսաբանական ծանօթութիւնները, «Պիտոյից գրքի» կենսաբանական նիւթը, գիտութիւնը Հայաստանի մէջ Արաբներէն առաջ եւայլն։

Յիշատակուած գլուխը կը վերաբերի միայն մէկ դարու։ Նոյն ձեւի մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան ենթարկելով սկզբնաղբիւրները, բազմահմուտ գիտնականը 15 գլուխներու մէջ մշակած է շուրջ քսան դարերու կենդանաբանական մտքին զարգացման պատմութիւնը՝ յատուկ տեղ յատկացնելով հայ գիտնականներ Դաւիթ Անյաղթին, Անանիա Շիրակացիին, Ստեփանոս Սիւնեցիին, Գրիգոր Մագիստրոսին, Յովհաննէս Սարկաւագին, Դաւիթ Ալաւկայ որդիին, Մխիթար Հերացիին, Յովհաննէս Երզնկացիին, Յովհաննէս Որոտնեցիին, Գրիգոր Տաթեւացիին, Ամիրտովլաթ Ամասիացիին, Ասար եւ Պունիաթ Սեբաստացիներուն, Աբրահամ Պոլսեցիին եւ ուրիշներուն։

Մանրամասն ուսումնասիրած է նաեւ հայ թարգմանական կենսաբանութեան պատմութիւնը։ Հայերէն անդրանիկ գիրքերուն հետ միասին Հայաստանի մէջ ծնունդ առած են նաեւ թարգմանական երկեր, որոնց առաջնեկներէն է Բարսեղ Կեսարացիին «Վեցօրէից» գրքին թարգմանութիւնը (Ե· դար)։ Հին յունական բնափիլիսոփայութեան քաջածանօթ հայ գիտնականները թարգմանած են Նեմեսիոս Եմեսացիի «Մարդու բնութեան մասին» եւ Գրիգոր Նիւսացիի «Մարդակազմութիւն» գործերը, ինչպէս նաեւ Գալիանոսի, Ապուսայիտի մարդակազմութիւնները եւայլն։ Ուշագրաւ է «Վաստակոց գրքի» թարգմանութիւնը,— գիւղատնտեսական գիտելիքներու այս հարուստ հանրագիտարանը միջնադարուն թարգմանուած է ժողովուրդին մատչելի խօսակցական լեզուով։

Փրոֆ· Աւ· Տէր-Պօղոսեան կենսաբանական միտքեր գտնելու համար դիմած է նաեւ հայկական առակներուն, բանաստեղծութիւններուն, մանրանկարչութեան։ «Կենսաբանական մտքի արտայայտումը հայ առակագիրների մօտ» գլուխին մէջ քննուած են Մխիթար Գօշի առակներուն մէջ նկարագրուած բոյսերն ու կենդանիները, աշխարհագրական ծանօթութիւնները, Վարդան Այգեկցիի առակներուն բուսաբանական եւ կենդանաբանական մատնանշումները եւայլն։ Ի շարս այլեւայլ բանաստեղծութիւններու՝ բնագիտական պատմութեան նիւթ են ծառայած նաեւ միջնադարեան տաղերգուներ Կոստանդին Երզնկացիի, Յովհաննէս Թլկուրանցիի տաղերը, Դաւիթ Սալաձորցիի «Գովասանք ծաղկանց»ը, Կիրակոսի «Գովանք թռչնոց»ը, Յովհաննէսի «Վարդին թռչնոց»ը եւ այլ ոտանաւորներ։

Հայ կենսաբանական մտքի զարգացման պատմութիւնը շարադրելուն զուգընթաց, հեղինակը կատարած է նաեւ որոշ բանասիրական ճշգումներ։ Ճշգումներ մտցուած է, օրինակ, այնպիսի հմուտ ձեռագրագէտներու տեսակէտներուն մէջ, ինչպիսին է Գ· Տէր-Մկրտչեան, որ Յովհաննէս Երզնկացիին «Յաղագս երկնային շարժման» գործը սխալմամբ վերագրած է Յակոբ Խրիմեցիին։

Աշխատութիւնը ունի ռուսերէն եւ անգլերէն ամփոփումներ, օգտագործուած գրականութեան ցանկը, հեղինակին 41 ուսումնասիրութիւններուն մատենագիտութիւնը, անուանացանկ եւ, որ կարեւոր է, Փրոֆ· Աւ· Տէր-Պօղոսեանի կեանքին եւ գործունէութեան նուիրուած ակնարկ մը՝ Ա· Պօղոսեանի գրիչով։

Մենագրութեան պատասխանատու խմբագիրն է հեղինակին երախտապարտ աշակերտը՝ Փրոֆ· Ե· Հասրաթեան, որուն խօսքովն ալ կ'ուզենք եզրափակել այս գրութիւնը.— «Ընթերցողին ուշադրութեանը յանձնուող արժէքաւոր մենագրութիւնը հանգուցեալ Փրոֆ· Աւետիք Տէր-Պօղոսեանի վերջին գործն է, անոր «Կարապի երգը»։ Եւ գոհունակութեամբ պէտք է նշել, որ Երեւանի պետական համալսարանի հրատարակչականը ընդհանուրի սեփականութիւնը կը դարձնէ այդ գործը։ Ամէն հիմք կայ ենթադրելու, որ այս արժէքաւոր մենագրութիւնը ջերմ ընդունելութիւն պիտի գտնէ ոչ միայն համապատասխան մասնագէտներու շրջանակին կամ մտաւորականութեան մօտ ընդհանրապէս, այլեւ ընթերցասէր լայն զանգուածներուն մէջ»։

Գ· ԱԲԳԱՐԵԱՆ

կա՛՝ ապլմակ։ Ֆրանսացիները աւելի հարուստ բառամթերք մը ունին,— սօ, ապրիւթի, ինեփթ, սթիւփիտ, էնպեսիլ, իտիօ։ Ժողովրդական՝ կանաշ, պալուշ, պեսթիաս, քռիշ, պալօ, պլիզ, տենտ, կուատ, անտույ, եւայլն։

Բոլոր այս բառերը ցոյց կու տան մտային կարողութեանց թերաճ կամ կասած վիճակը, առանց կամ նուազ չափով։ Ամբողջական բացակայութիւնը՝ ապուշ, անբան կամ տխմար։ Բայց դեռ ոչ քռեթէն։ Ապուշը միտքով ողորմելի, փիլիսոփայ ոչինչ ունի արդարացնելի։ Իսկ քռեթէնը այն թշուառն է, որ միտքով ողորմելի, մարմնապէս եւս արդահատելի, տխեղծ է եւ զազրատեսիլ։ Յաճախ վիզին վրայ՝ խպիպ մը, զոր կ'անուանենք ժողովրդական լեզուով՝ խոխիկ, կոկ, քոքնար, խախափ (այս վերջինը արաբերէնէ փոխառեալ՝ տրուած է նաեւ խպիպ ձեւը)։ Ֆրանսացիները՝ կուաթր (Ամբրուազ Փարէ կը գործածէ կոնկրոն, հարաւային ֆրանսական բարբառով՝ կամուն)։

Բայց ամէն խպիպ ունեցող քռեթէն չէ։ Ֆրանսացի գրագէտը, Պենժամէն Քոսթան, խպիպ ունէր՝ բայց քռեթէն չէր։ Տոքթ· Վորոնոֆ քռեթէնը կը հակադրէ հանճարին, ընդունելով որ վահանագեղձը, իր խորհրդաւոր ներգործութեամբ, մարդիկը կը վերածէ հանճարի կամ ... քռեթէնի։

Այժմ կու տամ քռեթէն բառին հայերէն համապատասխանը, ջանդ, որ կը նշանակէ ապուշ եւ խեղաթիւր. «Մօր ոչ բարւոք կերակրեցելոյ, հետեւաբար ծնեալքն և՛ւ մարմնոյ չարխառնուածովն և՛ւ յարձակմամբքն՝ ջանդք ծնանին» (Նեմեսիոս,— Յաղագս բնութեան մարդոյ, էջ 139, տպ· Վենետիկ, 1889)։

Շ· ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (73)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

— Ինչո՞ւ համար... արդեօ՞ք վտանգ մը կայ։

— Էհ, Թուրքերու գործ է... այսօր հրաւէր մը զարնուած է որ չթողուի բաց։

— Ուրե՞մն։

— Մի վախնաք... ապահով ձեռքերու մէջ է բնի։

— Մինա՞կ է։

— Ոչ, Թիապարտ ընկեր մըն ալ ունի։

— Հա՞յ։

— Այո, Պատրիկ անունով, որուն մայրը հոս է։

— Արդեօ՞ք սեւեր հագած կին մըն է։

— Ճիշդ է։

— Ոհ, երկու անգամ է որ կը հանդիպինք իրեն. կերպարանքը հայ կնոջ մը կը նմանէր։ Տեսաք, չէինք սխալեր։

Տէրվիշը նորէն համբուրեց երկու աղջիկներն ու հեռացաւ։

Լուսիա եւ Լալեզար յուզուած վիճակով մը պարտէզը մտան ու նստարանի մը վրայ ինկան։

— Մեր նպատակին հասանք, քոյրս, մրմնջեց Լալեզար։

— Այս ամենաբարին Աստուած առաջնորդեց մեր քայլերը, Լալեզար, վրայ բերաւ Լուսիա։ Ազատ է Վանական... ալ վախնալու բան մը չունինք։

Երկար ատեն խօսեցան ու երազեցին։ Յետոյ ոտքի ելան ու սկսան շրջագայիլ։

— Կէս օրուան մօտ տիկին Բօղա եկաւ։

— Շատ սպասեցի՞ք, չէ՞, հարցուց Տիկին Բօղա՝ մայրական խանդաղատալի ձայնով մը։

— Բան մը չկայ... զողզղաց Լուսիա։

— Գիտէ՞ս, Լուսիա, այսօր քաղաքը տակն ու վրայ եղած է, յարեց Տիկին Բօղա։

— Ինչո՞ւ... ի՞նչ կայ որ...

— Թիապարտէն երկու մարդ փախած են ու կը փնտռուին։

— Ի՞նչ ազգ են։

— Երկուքն ալ հայ են եղեր։

— Հա՞յ։

— Այո։

— Պիտի կրնա՞ն գտնել։

— Ուր կրնան գտնել... Թիապարտները սատանաներէն աւելի ճարպիկ են, աղջիկներս, մէյ մը բաց թողուր անոնց օձիքը, ալ կարելի չէ շուքերնին անգամ տեսնել։

— Բայց· տիկին այդ բերդէն դուրս ով կարող է փախուստ տալ։

— Ահա հոս է խնդիրը... կ'ըսեն թէ մեծաւորին մատը կայ մէջը։

— Երբ մեծաւորը գիտէ, ա՞լ ինչու փնտռելու կ'ելնէ։

— Բնական է, որպէսզի հասկցնել չտայ թէ ինքը կառավարութեան օրէնքներուն դէմ կը գործէ։

— Ա՛խ, տիկին, չեմ հաւատար...։

— Ինչո՞ւ համար։

Որովհետեւ ես ականատես եղած եմ Հայերու վիճակին... եւ գիտեմ թէ Թուրք վարիչներն ինչպէս կը նային անոնց բանտարկեալներուն վրայ։ Մանաւանդ՝ որչափ կ'ատեն Քրիստոնեաները։

— Իրաւունք ունիս, միայն թէ տեղւոյս Թիապարտապետը քու ըսած Թուրքերուդ չի նմանիր։ Ինքը բարի մէկն է ու արար տէրվիշներու սերունդէն է։

Լուսիա որեւէ առարկութիւն չըրաւ. արդէն գիտէր թէ Տիկին Բօղայի ըսածը ճիշդ էր. փախուստ տուողը Վանականն է։

ՓԱԽՈՒՍՏԸ

Արդարեւ, Բարձրագոյն Դուռնէն եկած հրամանի մը վրայ, Լութֆի աղա գիշեր ու պատուիրեց քաղաքապահ գինուորներուն որ անմիջապէս ձերբակալեն երկու Թիապարտները, որոնց ազատութիւն տուած էր ինքը։

Տէրվիշը հասկցած էր դարձուածքը։ Ուստի, առանց սպասելու, երկու Թիապարտները ծպտեալ հագուստով դէպի մօտակայ անտառ մը առաջնորդած էր։

Օհ, Տէրվիշին շնորհիւ փրկուած էին Վանական ու Պատրիկ։ Կը մնային քաղաքին մէջ երկու մանկամարդ աղջիկներ ու պառաւ կին մը։

Եւ որովհետեւ Լութֆի աղա կասկածած չէր Տէրվիշին վրայ, այդ պատճառաւ ամենայն համարձակութեամբ անոր քով կ'երթար եւ վերջին պատուէրը տալուն՝ համամիտ կը գտնուէր։

Արդէն Լուսիա, Լալեզար եւ Պատրիկի մայրը ներքին հաղորդակցութեան մէջ էին ու կը սպասէին որ յարմար առիթը գտնեն Տէրվիշին հետ փախչելու։

Վերջապէս այդ յարմար առիթը ներկայացաւ։

Իրիկուն մը գաղտնապէս իրարու մօտ եկան ու Տէրվիշին առաջնորդութեամբ Թիապարտներու գտնուած անտառը գացին։

Հրէաստանի լեռներուն մէջ շաբաթներով թափառելէ ետքը ծովեզերեայ քաղաք մը հասան ու՝ ճարպիկութեամբ մը Յունաստան մեկնող շոգենաւը նստեցան։

Ազատ էին ամէնքն ալ։

ՎԵՐՋ ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴԻ

(Շար·)

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ։

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջակայքի Հայութիւնը տօնակատարութեան հանդէսին, նուիրուած Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին։

Կը խօսի տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝
ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱԻԱԳԵԱՆ

Նախագահութեամբ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԱՆՏՐԵԱՆԻ։

Ցայտագրին մաս կը կազմեն կենդանի պատկեր մը նուիրուած Ս. Մեսրոպի, ուսուցիչ Թրապօշի կողմէ պատրաստուած։ Ինչպէս նաեւ երկձայն խմբերգներ, արտասանութիւններ եւ մեներգներ, Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ։

Տեղի կ'ունենայ 28 Հոկտեմբեր, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Ծանօթ.— Հանդէսը կը սկսի ճիշդ որոշեալ ժամուն։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուատի սրահը։

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին։
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Նոյեմբեր 5ին։

×

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ
Լիւթէսիայի մէջ։

×

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շոփէն – Փլէյէլ, Սարգիս Պօղոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պտոյտը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջնադարեան գանձեր»։

ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայ ուսանողուհի մը սենեակ մը կը փնտռէ, քոնֆորով հայ պարկեշտ ընտանիքի մը մօտ։ Նախընտրաբար Քառթիէ Լաթէն։ Դիմել Յառաջի վարչութեան։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Ց. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Կիրակի 29 Հոկտեմբեր, կէսօրէ վերջ, ժամը 4–10։

17, Րիւ Պլէօ, Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ։

Ծոխ պիւֆէ։

Մտոչելի գին։ Մուտք 2 Ն.Ֆ.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆ
(Centre d'Édud s Arménien)

ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսայի ամենահին եկեղեցւոյ

St. Germigny des Près
(Օրլէանի մօտ)

Որուն ճարտարապետը Հայ մը եղած է։ Որ շինարարն է նաեւ Էքս լա Շափէլի հռչակաւոր գմբէթին։

Հանրակառքով երթուդարձ 10 Ն. Ֆ.

ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ.— Ազգային Տուն՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ կիրակի, Նոյեմբեր 5, ժամը ճիշդ 8ին կանխաւ ապահովել տեղերը մինչեւ Հոկտեմբեր 28ը։

ԴԻՄԵԼ.— Պ. Ադամեան,
53, Rue de Châteaudun TRI. 57-74
Պ. Դանիէլեան,
38, Rue des Châlons NAT. 42-50
Centre d'Études Arménien
Ուրբաթ օրերը 18էն 21

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝
GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille
Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝
ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ
ԿԸ ԽՕՍԻՆ
Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին։ Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը։

Յաջորդով՝ մանրամասնութիւններ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ
ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS
Եղանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ Մ ԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի։

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZԻ պարախումբը, մասնակցութեամբ Փալլի Թոյի եւ իր ընկերներուն։

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը։ ՓՐՕվանս 77–73
ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 24 OCTOBRE

1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9237 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5038

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԱԼՊԱՆԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ՊԱՏԱՍԽԱՆԵՆ

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Քանի մը օր մտածելէ ետք, Ալպանիոյ Աշխատանքի Կուսակցութիւնը պատասխանեց խորհրդային վարչապետին եւ իր ընկերներուն յարձակումներուն, Ալպանիոյ «շեղումներուն» առթիւ, յիշենք թէ Միկոյեան այնքան հեռու գացած էր իր յարձակումներուն մէջ որ մինչեւ իսկ ըսած էր, ակնարկելով Ալպանացի ղեկավարներուն.— «Անոնք որ համաձայն են մեզի հետ, պարտին մը պէտք ունեն իրենց երեսին, հարուած մը՝ բերնին եւ եթէ անհրաժեշտ է գնդակ մը՝ գլխուն»:

Ալպանացիները շատ յուզուած չեն, կ'ըսեն թէ իրենք պիտի յաղթեն ուրիշներու «մինակ չեն»: Իրենց յայտարարութեան մէջ, կ'ըսեն.— «Ն. Խրուշչեւի հակամարքսեան ամբաստանութիւնները եւ զրպարտութիւնները միայն համայնավարութեան եւ Ալպանիոյ ժողովրդական հանրապետութեան թշնամիներուն կը ծառայեն: Թշնամիներուն թշնամիլի տարակարծութիւնները որոնք գոյութիւն ունին Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան եւ Ալպանիոյ Աշխատանքի կուսակցութեան միջեւ, Ն. Խրուշչեւ բռնաբարեց 1960ի Մոսկուայի յայտարարութիւնը»:

Ալպանացիները նկատողութեան կը յանձնեն որ Խրուշչեւ ձնշումներու եւ լապանալիքներու ճամբան ընտրած է: Իրենց զեկոյցին մէջ, Ալպանացիները կը յայտնեն սակայն թէ «համակրանքով ընդունած են չին համայնավար կուսակցութեան ղեկավար՝ ընկեր Շու Էն Լայի յայտարարութիւնը»:

«Բայց, կը շարունակէ ալպանական յայտարարութիւնը: Զին պատուիրակութեան այս միջամտումէն ետք, կատաղի յարձակումները եւ զրպարտութիւնները կը շարունակուին: Այս յարձակումները խորհրդային կարգ մը ղեկավարներէ եւ ուրիշ երկիրներու համայնավար պարագլուխներէ: Այս պայմաններուն տակ, Աշխատանքի ալպանական կուսակցութիւնը չի կրնար լուռ մնալ: Դէպքերով եւ փաստաթուղթերով, պիտի յայտնէ համայնավար եւ բանուորական բոլոր կուսակցութիւններուն ինչպէս նաեւ միջազգային համայնավար կարծիքին, Աշխատանքի ալպանական կուսակցութեան եւ Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան յարաբերութեանց իրականութիւնը: Ն. Խրուշչեւի եւ իր խմբակին հակամարքսեան եւ հակալպանական արարքները որոնք լրջօրէն կը վտանգեն ընկերվարական պլոքին միասնականութիւնը պիտի մէջտեղ դրուին: Այն պայմանը որ կը պարտադրեն մեր կուսակցութեան եւ մեր ժողովուրդին երկար եւ դժուար պիտի ըլլայ: Բայց, կը շարունակէ ալպանական յայտարարութիւնը, մեր կուսակցութիւնը եւ մեր ժողովուրդը վարժուած են աշխարհակալներու եւ Ցուկոսլաւներու յարձակումներուն, դաւերուն եւ զրպարտութեանց դէմ պայքարելու համար: Պիտի չնկրկինք Խրուշչեւ եւ անոր հետեւորդներուն ճնշումներուն եւ շանթաժներուն առջեւ: Պիտի յաղթենք որովհետեւ մինակ չենք»: Այսպէս կը վերջանայ ալպանական յայտարարութիւնը, մինչ Մոսկուայի մէջ համագումարը կը շարունակուի:

Շու Էն Լայ կը շարունակէ ասպարէզը խորհրդ Խրուշչեւի եւ ընկերներուն իրենց քթին տակն իսկ: Արդարեւ առջի օր, ծաղկեպսակ մը դրաւ Սթալինի շիրիմին վրայ հետեւեալ վերտառութեամբ.— «Ժողէֆ Վիսարիոնովիչ Սթալինի՝ մեծ Մարքսիստ – Լենինիստը»: Ուրիշ ծաղկեպսակ մը դրաւ «Վլատիմիր Իլիչ Լենինի, պրոլետարական յեղափոխութեան մեծ առաջնորդ եւ վարպետ»:

Այս ձեւով աւելի բացայայտ բնոյթ կը ստանայ չին – խորհրդային տարակարծութիւնը, թէեւ Իւմանիթէ կը գրէ թէ արեւմտեան թղթակիցները պէտք չէ որ ուրախանան այս տարակարծութիւններէն (Չին – Խորհրդային, Խորհրդային – Ալպանական) եւ օգտագործեն համագումարին բաժէն եղած յայտնութիւնները հակակուսակցական խմբակին դէմ, այլ աւելի լաւ կ'ընեն Փարիզի փողոցներու հրացանաձգութիւններով զբաղիլ եւ իրենք իրենց հարց տալ թէ ինչո՞ւ համայնավար շարքերիններու թիւը բարձրացած է 1956ի համագումարէն ի վեր...:

Վերջին նիստերուն ծանօթ յանկերգը (Ալպանացիներու եւ հակակուսակցական խմբակին դէմ) արտասանեցին Սուսլով, Կոսիգին, Կիթալով եւ բազմաթիւ արտասահմանեան պատգամաւորներ:

Աւելի քան երբեք, այն հաստատ տըպաւորութիւնը կը տիրէ թէ Մոլոթով, Կագանովիչ, Մալենքով, եւն. դատի պիտի քաշուին:

Կը թուի թէ Խրուշչեւ կ'ուզէ այս հրապարակային դատապարտութիւններով իր պարտականութիւնները ամբողջացնել, տեսակ մը փլեպիգիրքը ամբողջացնել, ինչ որ աւելի կարեւոր կը նկատէ քան կուսակցական նոր ծրագրին վաւերացումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍԸՐ պատերազմ յայտարարեց միլիոնատէրերուն: Կարգ մը մեծահարուստներու ինչքերը ամբողջ գրաւուեցան: Միւս կողմէ կը հաղորդեն թէ Սուրիացիներ, որոնց մէջ Շիւքրի Էլ Քուաթլիի փեսան, ձերբակալուեցան:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ որոշեցին շարրեցնել Միացած Ընկերվարական Կուսակցութեան (Տէփրէօ – Մենտէս) հետ իրենց տեսակցութիւնները: Ծանօթ է որ ձախ հոսանքները, վերջերս, տեսակցութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ կը կատարէին ձախերու ճակատ մը կազմելու նպատակաւ, ի հարկին դէմ գնելու համար երկրին «ոստանացող փաշիզմին»: Ընկերվարականները պաշտօնական ղեկոյցով մը եւ Փոփիւլէռի մէջ խմբագրականով մը կը բացատրեն իրենց որոշումին պատճառները: Մ. Ը. Կ.ը (Միացած Ընկերվարական Կուսակցութիւն = Փէ. ԷՍ. Իւ) շփումներ ունեցած էր նաեւ համայնավարներու հետ, պաշ Էքսփրէս շաբաթաթերթի տնօրէնը՝ Ժան Ժագ Սերվան Շրէպէր առաջին տեսակցութեան առթիւ գրած էր թէ ընկերվարական «պատգամաւորներէն» մէկը յայտարարած էր թէ ընկերվարականները կը գործակցին համայնավարներուն հետ եթէ Իւմանիթէն իշխանութիւնը ձեռք առնէն: Ընկերվարականները կը յայտարարեն թէ «Էքսփրէս» պէտք է յայտնէ այդ չինծու լուրին աղբիւրը եւ կ'ուզէ լուութեամբ անցնիլ Սերվան – Շրէպէրի Փօլ Ռամատիէի նուիրած յօդուածին վրայէն «որ կը դասաւորէ իր հեղինակը»: Փոփիւլէռ կ'ամբաստանէ նաեւ Մ. Ը. Կ.ը որ ամէն ճակատի վրայ կը խաղայ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վերջին արդիւնքները զորս հրատարակած էինք կիրակի, ինչպէս կը նախատեսէինք վերջնական չէին: Անգարայի հաղորդած պաշտօնական արդիւնքները հետեւեալ թիւերը կուտան: Ազգ. Ժողովի մէջ.— Հալք՝ 173, Ատալէթ՝ 158, Նոր Թուրքիա՝ 65, Գիւղացի՝ 36: Ծերակոյտին մէջ.— Հալք՝ 36, Ատալէթ՝ 70, Նոր Թուրքիա՝ 28, Գիւղացի՝ 16:

ՓԼԱՍԹԻՔ ռումբեր կը շարունակեն պայթիլ Փարիզի զանազան մասերը: «Անտրէ» կօշիկի վաճառատան երկու մասնաճիւղերու առջեւ ռումբեր պայթեցան առջի օր, ինչպէս նաեւ փաստաբաններ Վերժէսի եւ Քուրէժէի (ընդհանրապէս Ալժերացի ապստամբներ կը պաշտպանեն), բնակարանին, Ուսանողական Միութեան կեդրոնատեղիին, Լա Ֆոնթէն լիսէի առջեւ:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ կառավարական տագնապ մը անխուսափելի կը նկատուի: Լուսաւորութեան նախարարը՝ Մոհամէտ Սաֆիէտտին հրաժարած է եւ իր կուսակիցները (հարաւ – Լիբանան) ընդդիմադիր դարձած, իսկ Տիւրզիներու պարագլուխը՝ Ճումպլաթ որ Հանրային Շինութեանց նախարարն է խիստ յարձակում սկսած է վարչապետ Սայէպ Սալամի մէջ:

«ԿԵՑՑԷ ՖՐԱՆՍԱ» որ Կ. Գ. Բ.ի (Օ. Ա. ԷՍ) Մայր Հայրենիքի պայքարի շարժումը կը կոչէ ինքզինք «Մերձաւոր եւ կարեւոր որոշումներ» կը նախատեսէ եւ «գործօն շաբաթ մը» Հոկտեմբեր 22էն 29:

ՍՈՒՍԹԵԼ կը հերքէ թէ քաղաքական որեւէ գործունէութիւն ունեցած ըլլայ Իտալիոյ մէջ:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ օրուընէ ի վեր Ֆրանսայի երկաթուղին 6.25 առ հարիւր յաւելում մը արձանագրեց, ինչ որ կը նշանակէ թէ քիլոմեթրը կ'արժէ՝ 8.50 Բ. կարգի համար (նախապէս 8) եւ 12.75 Ա. կարգ (նախապէս 12): Այս յաւելման ցարդ ենթակայ չէին արուարձանի գիծերը որովհետեւ անոնց յաւելումը տեղի պիտի ունենայ, ինչպէս միշտ, մեթրոյի եւ օթօպիւսի գիծերուն հետ միասին, 1962ի սկիզբը: Հակառակ այս կացութեան եւ ի պատասխան նախարար Պիւրոնի ազդարարութեան (նախարարը սպառնաց միջոցներ ձեռք առնել ուղեւորներուն դէմ, գործադուլի պարագային), երկաթուղիի պաշտօնեաները որոշեցին գործադուլ ընել այս Հինգշաբթի ժամը չորսէն մինչեւ Ուրբաթ առաւօտ ժամը չորս, ցոյց տալու համար թէ գործադուլի իրաւունք կայ Ֆրանսայի մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Գրողներու Ընկերութիւնը դատ բացած է շարժանկարի բեմադիր՝ Վատիմի դէմ զոր կ'ամբաստանէ իբրեւ խեղաթիւրող մը Լաքլոյի նշանաւոր «Վըտանգաւոր Յարաբերութիւնները» վէպին: Ծանօթ է որ Վատիմ «նորոգած» էր այդ վէպը որուն Ի. դարու անմոռանալի հերոսները եղան՝ Ժանն Մոռօ եւ տարաբախտ՝ Ժերար Ֆիլիփ: Գրողները որոնք մեծ Սաւիկին ընտրած են, իբրեւ պաշտպան կ'ըսեն թէ գլուխ գործոց մը առեւտրական նպատակներու համար այլափոխուած է եւ այդ՝ ոճիր մըն է գործուած մտքին հանդէպ: Փաստաբանը աւելցուցած է որ Վատիմ ծանօթ է մէկ կողմէ իր տաղանդին համար, միւս կողմէ իր յատկանշական ճաշակին համար իր կիները հանուեցնելու հարնութեան առջեւ (Վատիմի առաջին կինն է՝ Պրիժիթ Պառտօ): Ֆ. Միթըրան կը պաշտպանէ շարժարուեստի հեղինակը շեշտելով թէ շնորհիւ Վատիմի Լաքլոյի վէպը մոռացութենէն դուրս ելած է եւ 190.000 հատորներ ալ ծախուած: Վճիռը՝ 3 շաբաթէն:

ՔԱՐԵՀ Ա. ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՑ ՍՈՒՐԻՈՅ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՅԱՆՈՒՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԽՈՐԷՆ ԵՒ ՂԵՒՈՆԴ ԱՐՔ.ԵՐԸ ԱՅՑԵԼԵՑԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՔՈՒԶՊԱՐԻ

Չորեքշաբթի, 18 Հոկտեմբեր, Լիբանանի Թեմի առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեան, ընկերակցութեամբ Ազգային Ընդհ. Ժողովի ատենապետ Պ. Վահէ Սէթեանի եւ Ազգային Կեդր. Վարչութեան ատենապետ Պ. Գառնիկ Մինասեանի մեկնեցաւ Դամասկոս, ուր ժամադրուած էր Բերիոյ Թեմի առաջնորդ Ղեւոնդ Արք. Չէպէեանի հետ, միասին այցելելու համար Սուրիոյ վարչապետ Պ. Մամուն Քուզպարիի:

Կէսօրէ առաջ ժամը 11.30ին, Լիբանանի եւ Բերիոյ առաջնորդները, ընկերակցութեամբ Պ. Պ. Վ. Սէթեանի, Գ. Մինասեանի, մեթր Ֆ. Արսլանեանի ու Պ. Գ. Էպլիղաթեանի, այցելեցին վարչապետին ու յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Զարեհ Ա.ի շնորհաւորեցին Սուրիոյ նոր կառավարութիւնը, յաջողութեան ջերմ մաղթանքներով: Վեհափառին ներկայացուցիչները արժանացան ջերմ ընդունելութեան ու սիրալիր խօսակցութիւններ ունեցան:

Այնուհետեւ, այցելեցին Ելմտ. նախարար Պ. Լէոն Զամարիայի, իսկ կէսօրէ վերջ, Սուրիոյ նախկին նախագահ Պ. Շիւքրի Քուաթլիի:

×

Ֆրանսական գործակալութիւնը այս առթիւ կը հեռագրէ Դամասկոսէն.—

Զարեհ Ա. Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը ներկայացնող պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ Պէյրութի առաջնորդ Գեր. Խորէն Բարոյեանի, Չորեքշաբթի օր ժամանեց Դամասկոս եւ այցելեց Պ. Մամուն Քուզպարիի եւ յեղափոխութեան վարիչներուն՝ զանոնք շնորհաւորելու համար նոր վարչակարգի հաստատման եւ սուրիական արաբ հանրապետութեան հիմնադրութեան առթիւ:

«ԱԶԴԱԿ»

ՏԸՊՐԷ ճշդեց թէ ոչ մէկ տարակարծութիւն ունի տը Կոլի հետ, Սահարայի շուրջ: «Իմ դիրքս նոյն է, չեշտեց վարչապետը, չի տարբերիր տը Կոլի դիրքէն»:

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱՅԻ արգելափակման պայմանները սեղմումներ կրեցին մեծ դժգոհութիւններ պատճառելով «ԱՀԱԿ»ին: Այս սեղմումները այցելութեան ժամեր կը ճշդեն, մինչ ցարդ Պեն Պելլա Թիւրքանի պալատին մէջ բազմաթիւ այցելուներ կ'ընդունէր ամբողջ օրը եւ հեռաձայնի օրէ օր շատցող կապեր կը ստեղծէր Գահիրէի եւ այլ մայրաքաղաքներու հետ: Աւելի խիստ միջոցներ ձեռք առնուած են Շալի եւ Զէլլերի դէմ որոնք Թիւլի բանտը կը գտնուին եւ որոնք շաբաթը միայն երկու անգամ ընտանիքի անդամներ կրնան ընդունիլ (ժամը 14էն 16) եւ միայն մէկ անգամ բարեկամներ հասարակաց սրահին մէջ:

«ԱԼՕ, ԱԼՕ, Նիքիթան կանչեցէք» կ'ըսէ անգլիացի խաղաղասէր պանդոկապետ մը որ ուրիշ միջոց չէր գտած պատերազմին առաջքն առնելու համար: Անգլիացին 5 ժամ սպասած է որպէսզի յարաբերութեան մէջ մտնէ Կրեմլինի հետ եւ չէ կրցած Խրուշչեւի հետ խօսիլ: «Անգլերէն չի խօսիր, ըսած է խօսակիցը, ես իր անձնական թարգմանն եմ»: «Ուրեմն ըսէք իրեն որ յիմար բաներ չընէ»: Թոմ (Անգլիացին) կ'ակնարկէ 50 մեկաթոննոց ռումբին զոր Խրուշչեւ, ի մօտոյ, պիտի պայթեցնէ:

ՆՈՐ ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայաստանի կոմկուսի կեդրոնական կոմիտէի քարտուղար Զարոբեանի յայտարարութեան համեմատ, Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը վճռել է կազմակերպել արտասահմանում ապրող Հայերի նոր ներգաղթ դէպի Հայաստան:

Գովելի է այդ ձեռնարկը, եթէ անոր նպատակն է աւելացնել Խ. Հայաստանի բնակչութիւնը:

Միայն կարելի է հարց տալ, արդեօ՞ք Խորհ. Հայաստանը հնարաւորութիւն ունի բնակչութեան տարեկան բնական աճը պահել իր սահմաններում եւ տեղ տալ նաեւ արտասահմանից եկած Հայութեան:

Տեսնենք ի՞նչ են ասում անցեալ տասնեակ տարիները:

17 Յունուար 1939ի Խորհ. Միութեան մարդահամարի համաձայն, Խորհ. Հայաստանի ընդհանուր բնակչութեան թիւն էր 1·281·599 հոգի (որոնցից 1·062·225 Հայեր: Ըստ Խ. Միութեան 1956 թուին հրատարակած վիճակագրական տարեգիրքի, Խորհ. Հայաստանի բնակչութիւնը աճում էր տարեկան հազարին 45 հոգի:

Ընդունելով մինչեւ անգամ, որ խորհ. Հայաստանի վերջին պատերազմի ընթացքին կրած կորուստը հաւասար էր 1946 – 47 թուերի ներգաղթին (մօտ 90 հազար հոգի) եւ բնակչութեան տարեկան աճումը հազարին միայն քառասուն հոգի, Խորհ. Հայաստանի բնակչութեան թիւը 1960ի վերջը պիտի լինէր շուրջ երեք միլիոն հոգի:

Երեւանի ձայնասփիւռի անցեալ ամառ տուած տեղեկութեան համաձայն Հայաստանի բնակչութեան թիւն էր, անշուշտ 1960 թուի վերջը, 1·890·0000 հոգի: Կարելի է հարցնել, ի՞նչ եղան մնացած 1·110·000 հոգիները:

Անշուշտ անոնք ստիպուած են եղել գաղթել, ապրուստ ճարելու համար, Խ. Միութեան միւս շրջանները, որովհետեւ անոնց հայրենիքը հնարաւորութիւն չունէր զանոնք գործի դնել իր այժմեան սահմաններում: Եւ այդպէս Խորհ. Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ երեւան են եկել հայկական խոշոր գաղթեր, որոնք, առանց եկեղեցիի եւ հայկական դպրոցի, ենթարկուած են կորուստի Հայութեան համար, դուցէ աւելի քան գաղութները արտասահմանում:

Ի հարկէ ուրախ կը լինէինք իմանալ, որ հանգամանքները փոխուել են եւ որ Խ. Հայաստանը այժմ հնարաւորութիւն ունի իր ճարտարարուեստը շարունակ զարգացնել այն թափով, որ նա կարող է ոչ միայն գործ հայթայթել բնակչութեան բնական աճին, այլ եւ բնակարան եւ գործ ապահովել դրսից եկած Հայութեան, ինչպէս խոստանում է Զարոբեանը:

Մ. ԲԻՒՆԻԱԹԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄՈՆԹԵՐԼԱՆ

«ԱՇԽԱՏԱՆՔ, ՍԷՐ ԵՒ ՈՍԿԻՆԸ»

Այս ձմեռ Ֆրանսական Կաճառը պիտի ընդունի նոր անդամ մը, իր ակադեմականներուն ամէնէն ոչ – ակադեմականը, Հանրի տը Մոնթերլան:

1934ին էր՝ երբ երիտասարդ լրագրող մը իրեն կ՚ըսէր. «Եւ օր մը... Ակադեմիան...»: Պատասխանեց. «Կը մտածեմ գործ մը կատարել, եւ ոչ թէ ասպարէզ մը չինել»:

Ինք չուզեց Ակադեմիան, բայց Ակադեմիան ուզեց զինք ունենալ իր մէջ եւ զինքը ընտրեց հակառակ անոր որ ինքը միակը եղած է որ թեկնածութիւնը չէ դրած, հակառակ աւանդութեան եւ օրէնքին:

Մոնթերլան շատ գրած է կիներու մասին, սիրած է կիները առանց գնահատելու, հեգնանքով խօսած է կիներու մասին իր «Ժէօն Ֆիյերու» շարքին մէջ, բայց Մոնթերլան հակասութեան մէջ է: Արդարեւ ոչ ոք այնքան արհամարհանքով խօսած է կնոջ մասին, բայց ոչ ոք կրցած է կնոջ այնքան փառաւոր տիպարներ տալ իր գործին մէջ, որքան ամուրիութեան ախոյեան՝ Մոնթերլան: Կը կայ՝ «Մեռած Թագուհին»:

Կին մըն է կրկին, որ հարցումներ կ՚ընէ Մոնթերլանի: — Ի՞նչ են այր մարդուն զգացումները, ներկայիս, կնոջ հանդէպ: Նոյնը չեն:

— Կը խորհի՞ք: Այր մարդուն երեք չարժառիթները չեն փոխուած: Կարեւորութեան կարգով՝ ընկերային սնափառութիւն, դրամ շահելու ճաշակ կամ կարիք եւ զգայավարութիւն: Այս աստիճանակարգը տեսած եմ բովանդակ կեանքիս ընթացքին, եւ աւելին զայն գտած եմ, պատմութեան մէջ, երկու հազար տարի առաջ:

— Կիներու սէրը ամէնէն ե՞տքը կու գայ:

— Այր մարդը շատ բաներ նախընտրած է իր կնոջմէն, զաւակներէն, նոյնիսկ հոմանուհիներէն:

— Որովհետեւ այրը կ՚աշխատի եւ ինքզինքը կը գտնէ աշխատանքին մէջ: Բայց երբ կինն ալ կ՚աշխատի: Ի՞նչպէս կը բացատրէք որ այսօր կիներն են դժգոհները: Վրդովումով կը մատնանշեն. ա–րուին ապառնականութիւնը (տէվիրիլիզասիոն):

Մոնթերլան.— Իրաւունք ունին: Կը բաւէ մեծ տպաքանակ ունեցող բժշկական պարբերաթերթերը տեսնել: Առաջին անգամն է պատմութեան պատմութեան մէջ, որ կարելի է բան ծախել անկարողութեան վրայ խորագրերով: Ուրեմն ընթերցողը կը հետաքրքրուի:

— Ինչո՞ւ այդ ապառնականութիւնը:

Մոնթերլան.— Քաղաքներու մարդը մանաւանդ, շատ բան կ՚ուզէ ընել: Նկարի պակասէն, չի կրնար դիմադրել ամէն տեսակի խնդրանքներուն: Ասոր հետեւանքն է ջղային մաշում մը, որ, ինչպէս ամէն ոք գիտէ, անկարողութեան գլխաւոր ազդակներէն մէկն է:

— Այր մարդուն ընդհանուր վարուելակերպն ալ ապառնականացա՞ծ է:

Մ.— Ապառնականացումը, որ մեր ժամանակաշրջանին կարեւորագոյն դէպքերէն մին է իրրեւ դրութիւն, սկսաւ Միացեալ Նահանգներուն մէջ, պատերազմէն շատ առաջ: Եւրոպայի շատ մը ժողովուրդներ որոնք մոլութիւնն ունին ընդօրինակելու Միացեալ Նահանգները, խոտակին մը վերածեցին Եւրոպացիներուն համար: Ես կը տեսնեմ որ Խորհ. Միութիւնն ալ սկսած է: Առջի օր քարոզչական յօդուած մը տեսայ Թիթովի վրայ, ուր ցոյց կը տրուէր Թիթովը, ափիրաքէօր մը ձեռքը, որ տնական գործեր կ՚ընէր: Բայց կը խորհիմ թէ Խորհ. Միութիւնը շատ խորամանկ է ողեկոչելու համար այդ խոտակը ուրիշ բանի համար, քան իրրեւ քարոզչութեան թեմա, հաճելի ըլլալու համար «ազատ աշխարհի» ապուշներուն:

— Սիրոյ մասին ձեր տեսակէտները միշտ հակասական եղած են: Տեղ մը կ՚ըսէք.— «Ինչ որ կարեւոր է, սիրուիլը չէ, այլ՝ սիրելը: Ինչո՞ւ: Սէրը ամէնէն առաջ փոխադարձութիւն չի՞ նշանակեր:

Մ.— Ո՛չ: Սիրել առանց շատ փոխադարձութեան կարիքի՝ ինծի համար վիճակ մըն է, որուն որակը աւելի բարձր է քան այն վիճակը, ուր պէտք ունիս սիրուելու: Անշահախնդրութիւն ցոյց կու տայ: Թոյլ կու տայ ազատ մնալ: Տարբեր է հաճոյքին մէջ, ուր ընկերակիցը գրեթէ անհրաժեշտ կարիքն ունի փոխադարձութեան: Հոս մէկուն հաճոյքն է, որ միւսին հաճոյքը կը պատճառէ:

— Ինչ որ կը կոչէք «երկուքով հաճոյք մը, փաթթուած անտարբերութեան եւ բացակայութեան մէջ:

Մ.— Այո: Աւելորդ է ըսել թէ այդ տարազը խօսք մը չէ: Շատ կրկնած եմ Ժան – Ժագ Ռուսոյի խօսքը: «Զգայութիւնները այն են՝ ինչ որ սիրտը կ՚ընէ»: Ինչ որ բոլորովին ճիշդ չէ, եթէ ոչ պոռնկութիւնը գոյութիւն չէր ունենար:

— Ժամանակին պախարակած էք իգական ցաւապաշտութիւնը: Ան ալ անհետացումի ճամբան բռնած է: Արդի կինը կը մերժէ տառապիլ, առանց ցաւի կ՚ուզէ զաւակ բերել:

Մ.— Իրաւունք ունի: Ամէն ինչ որ կը պակսեցնէ տառապանքը, ֆիզիքական կամ բարոյական, խելացի է: Եւ այն անձը, որ նուազագոյն չափով կ՚ուզէ տառապիլ, խելքի յատկանշական ապացոյց մը կու տայ: Այսօր այլեւս անուշ մահու (էօթանազի) մասին չի խօսուիր եւ սակայն մարդկութեան գլխաւոր հարցերէն մէկն է: Բայց, մտահոգ եմ: Այս խելացի կեցուածքին հակադրութիւնը նկարագրի թուլութիւնն է: Ի՞նչ պիտի ըլլան մարդիկը, այր թէ կին, որոնք մշտականօրէն կը մերժեն տառապիլ, այն օրը երբ պէտք է տառապիլ, որովհետեւ ոչ բնութիւնը, ոչ ալ ընկերութիւնը մտած են այդ խաղին մէջ, չտառապեցնելու: Սոսրագաղերքի մէջ, «կարծրերու» առջեւ պիտի չգտնեն իրենք զիրենք: Եւ ինչ որ չահուած է իմաստութեան գետնի վրայ, պիտի կորսուի ապրուած կեանքի գետնին վրայ:

— Միշտ այն կարծիքին էք թէ կիները կ՚ամուսնանան, որովհետեւ «ամուսնութիւնը միակ բանալին է, որ իրենց կրնայ բանալ երջանկութիւնը»:

Մ.— Մտադիր եմ այդպէս խորհելու:

— Չէ՞ք հանդիպած կիներու, որոնք ընտրած են ամուրիութիւնը եւ գոհ են: Եւ այրե՞ր:

— Բոլոր այրերը, զորս կը ճանչնամ եւ որոնք ամուրի են, գոհ են: Կրնայ ըլլալ որ սուտ կը խօսին: Բայց ո՛րքան ամուսնացած մարդիկ, որոնք կ՚ըսեն թէ գոհ են, նոյնպէս կը ստեն: Գալով կիներուն: Չեմ կարծեր թէ շատ կիներ ամուրիութիւնը ընտրեն: Գէշ – աղէկ կը տանին: «Աղէկ» կը տանին՝ եթէ բարեկամ մը ունին. կամ զաւակ մը: Բայց այն ատեն ի՞նչ է ամուրիութիւնը: Քանիցս կրկնած եմ թէ կինը ամուսնութեան համար եղած է, եւ այրը՝ ամուրիութեան: Ամուրիութիւն մը՝ լեցուն կիներով, հարկ է ճշդել:

— Ձեր կարծիքով բոլոր ամուսնութիւնները «վարակումի բոյներ»են:

— Համարձակութիւնն է վարակումի բոյնը, առանց որ կինը խնդրոյ առարկայ ըլլայ: Նոյնիսկ այրի մը (առանց կնոջ) բայց երախաներով: Ի՛նչ ողբերգութիւն ամէն օր, նոյն անձերը տեսնել, մէկը միւսին վրայ ապրիլ: Ի՞նչպէս չձանձրանալ:

— Ի՞նչ պէտք է ըլլայ ձեր կարծիքով կեանքի մը իրական հեռանկարը:

Մ.— Երջանկութեան հետապնդումը: Չեմ դադրած կրկնելէ գրեթէ բոլոր գիրքերուս մէջ, խելացի անձը կը նկատէ թէ իր գոյութեան միակ իմաստուն հեռանկարը՝ երջանկութիւնն է:

— Ի՞նչ կը նշանակէ ձեզի համար յաջողիլ կեանքի մէջ:

Մ.— Շատ երջանկութիւն ունենալ, շատ երջանկութիւն տալ անոնց, զորս կը սիրենք, ջանալով նուազագոյն չարիքը ընել միւսներուն:

— Եթէ քսան տարեկան ըլլայինք, նոյն նկարագրով, դրամէտ պիտի ըլլայի՞ք:

—.— Դրամէտ չեն ըլլար, տոհմ կը պարտադրուի՝ երբ դրամէտ ծնած ես: 9 տարեկանիս զգացի թէ դրամէտ պիտի ըլլամ եւ միայն՝ դրամէտ: Ձեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ սա կէտին վրայ: Կարելի է ըսել թէ օարհեստ» կայ դրամէտին արուեստին մէջ, եւ շատ կայ, բայց կարելի չէ «դրամէտի արհեստ» ըսել:

— Կը փորձէք հասկնալ գիտութիւննե՞րը:

Մ.— Հին Հռովմէացիներուն պէս, ո–

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

Երիտասարդ Արշակին խորհուրդներն ու ըմբռնումները սիրոյ մասին, նորօրինակ են, ան կը սիրէ ու կը պաշտէ այնպիսի կիներ, որոնք զինքը չեն սիրեր ու մղոններով միշտ հեռու փախչիլ կը նախընտրեն:

Ժամին բակը.— Գրիգոր Զօհրապի ամէնէն յաջող կտորն է այս էջը: Առաջին անգամ կարդացեր եմ զայն 1907ին Ա. Անտոնեանի պատկերազարդ շաբաթաթերթին, «Լոյս»ին մէջ: Երկրորդ եւ երրորդ ընթերցումներս առաջին ընթերցանութեան տպաւորութիւնը ոչ կորսնցուցին եւ ոչ ալ անոր հրապոյրէն բան մը պակսեցուցին:

Կեանքն է, իր հարազատ մէկէ աւելի կողմերով: Տէր Աբրահամը եւ անոր քովը Մկրտիչ աղա Սեղբոսեանը, Թաղական խորհուրդի «առեւտրական» անդամներն ու Սեղբոսեանի «Բարեպաշտ աղջականներն ու տնեցիները:

Սեղբոսեան Մկրտիչ աղան կը մեռնի, ազգականները հարիւր յիսուն ոսկիի փոխարէն կ՚ուզեն մարմինը ամփոփել ժամին բակին մէջ, հակառակ անոր որ հանգուցեալը իր անբարոյական կեանքով երբեք արժանիք մը չունի հոն թաղուելու: Թաղական Խորհուրդը սակարկութեան կը մտնէ հանգուցեալին ազգականներուն հետ եւ վերջապէս, երկու հարիւր Ֆրանսական ոսկիի փոխարէն, կը համաձայնին «ժամուն բակին մէջ տեղ մը յատկացնել անոր, պայմանաւ որ եկեղեցիին կխաւեր զանգակատունը նորոգուելէն վերջը Սեղբոսեան Մկրտիչ աղայի անունը դրոշմուի անոր վրայ:

Տէր Աբրահամ հակառակողներէն է, իրեն շատ լաւ ծանօթ են հանգուցեալին կեանքին դրուագները:

«Հռչակաւոր աւազակը եկեղեցւոյ գրկին մէջ տեղաւորուած, դաշոյն մը մխուածի պէս»: Սեղբոսեան Մկրտիչ աղան այն տիպարներէն է, որոնք «Մահուընէն ետքն ալ այս կողոպտուած փառաբանութիւններուն մշտնջենաւորումը ու նուիրագործումը Աստուծմէ ծախու կ՚առնեն»:

Տէր Աբրահամ Սրբազանին մօտ կ՚երթայ, անոր խորհուրդն ու հրամանը առնելու համար: Սրբազանը ուսեալ եկեղեցական մըն էր, փորձառութիւնով լեցուն, համոզուած որ մի միայն աւետարանական ճշմարտութիւններով չի չարժիր աշխարհ:

Սրբազանը համաձայն է, որ ժամուն բակին մէջ թաղուի հարուստին մարմինը, որովհետեւ «մեր հասարակութեան մէջ ունեւորը զատ դասակարգ մը կազմած է եւ պիտի կազմէ, այն ալ մեր հօտին մէկ մասն է, եւ էն կարեւոր մասը, զայն ալ սիրաշահինք, ի՞նչ կ՚ըսես»:

«Սիրաշահինք», ահա այն դրութիւնը, որ մեր Սրբազանին ու իր նմաններուն հաւատամքն է:

Տէր Աբրահամ հիւանդութեամբ կը տառապի: Մինչեւ իր վերջին վայրկեանը այլեւս եկեղեցիէն ներս չի մտներ:

«Ասիկա իր ցաւը ու սփոփանքը եղաւ միանգամայն»:

Զօհրապ այս բառերով կը վերջացնէ իր այնքան սիրուն «Ժամին բակը» գրուածքը: Ցաւը անոր համար, որ Աւագերէցը երեսուն տարի շարունակ կը սպասաւորէ եկեղեցիին, եւ սփոփանքը անոր համար՝ որովհետեւ չէր ուզեր «ժամուն բակ»ին մէջ տեսնել «հռչակաւոր աւազակ»ին գերեզմանը՝ մարմարեայ տապանաքարով, ու կարդալ նորոգուած զանգակատան վրայի վերտառութիւնը:

Իւրաքանչիւր անձնաւորութիւն կեանքի իր տիպարին հարազատ ներկայացուցիչն է, որոնցմէ ամէն մէկը հրաշալի կերպով ցուցադրած է այս փոքրիկ, սակայն խըտացած իրավէպին մէջ:

Ծօկօ.— Հովերանական վիպակի մը դարձուածքն ու կառուցումն ունի այս էջը, ճիշդ այնպէս ինչպէս «Դիմակը»: Վերջինիս մէջ Արշակ Եադճեան մըն է, որ կը սիրէ, կը պաշտէ, առանց փախաքելու որ երկրորդ անձն ալ զինքը սիրէ ու պաշտէ: Այս փոքրիկ կտորին մէջ ալ աղջիկ մըն է, որ իր փնտռած յիշատակը գաղափարի պաշտելի կուռքը գտած ըլլալ կը թուի անծանօթ երիտասարդի մը Սարգիս Ուզուրլեանի անձին մէջ, զայն իր պաշտելի «Ծօկօն» անուանելով. մեր կարծիքով տպաւորութիւնը կը թուլանայ, երբ հեղինակին խորհրդածութիւնները կը շարունակենք «մեծ մասով բոլոր սէրերու պատմութեան» մասին:

Ցղացումով ու խորութեամբ գմայլելի էջ մըն է այս եւս Զօհրապեան գրականութեան մէջ:

Փոքրուրլը.— Տասնեւվեց տարեկան Զարուկը, գիւղացի աղքատ եւ ցաւագար մօր մը մխիթարութիւնը, փայլուն վարժարանի կայականով մը կ՚աւարտէ Օհանշրջանը: Գիւղին «բէնչպէր»ներէն Օհանը, կորովի ու առոյգ կորիճ մը, Զարուկի քանի մը առաւելութիւններուն համար ջերմ համակրութիւն մը զգացած էր իր սրտին խորը. այս համակրութեան վրայ աւելցած էր նաեւ, աղքատ աղջիկ մը հքաւորութենէ ազատելու անոր, համեստ, բայց անդորր կենցաղ մը ընծայելու ներքին գոհունակութիւնը:

Գեղին մեծին ու պզտիկին, կիներուն ու աղջիկներուն բերնին ծամոցն է Զարուկը, որովհետեւ Օհանճանը զայն կնութեան ուզեր է:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(7 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

2000ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Հայկական թատրոնի 2000ամեակին առթիւ ցուցահանդէս մը կազմակերպուեցաւ Ալավերդիի մէջ, Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի գրակա-նութեան եւ արուեստի թանգարանին կողմէ։

Այցելուները մեծ հետաքրքրութեամբ դիտեցին Պ. Ադամեանի, Յովհ. Աբելեանի, Սիրանոյշի, Վ. Վաղարշեանի, Ա-րուս Ոսկանեանի, Վ. Փափազեան բեմական գործունէութիւնը պատկերացնող ցուցափեղկերը։

Ցուցահանդէսին առթիւ կարդացուեցան առանձին հատուածներ Երեւանի թատրոնի բեմադրութիւններէն։

ՆԿԱՐԻՉ ԳԷՈՐԳ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Թիֆլիզցի հայ նկարիչը ճանչցուած է նաեւ Ջիոտտօ անունով։ Վերջերս արժանացաւ վրացական մամուլի գնահատութեան։ «Մնաթոբի» գրականութեան ամսագիրը եւ «Սաբճոթա խելովնեբա» արուեստագիտական հանդէսը յատուկ յօդուածներ նուիրեցին Գէորգ Գրիգորեանի, բնորոշելով անոր արուեստին առանձնայատկութիւնը, ցոյց տալով նախասիրութիւնները եւ անցած ուղին։

ՀԱՅԱՑՆԵԼ ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Այս իմաստով այլապէս գնահատելի եւ տեղին առաջարկութիւն մը կ'ընէ Շիրակցի Կ. Գաբրիէլեան։ Արդարեւ կը գրէ. «Մեր գիւղին անունը՝ Շիրակլու, չի համապատասխանում նրա ծագկող ներկային։ Մեր ամէնքիս ցանկութիւնն է նրան տալ մի յարմար, գեղեցիկ անուն։ Եւ ոչ միայն մեր, այլեւ մեր հարեւան գիւղերին եւս, որոնց անունները՝ Ենգիճա, Շիրլու, Թայթան, Շխլար եւայլն, ի-չ-պէս բանաստեղծն է ասում՝ ասես ծեփ լինին գեղաքանդակ պալատի ճակատին»։ Եւ, նախանձախնդիր Շիրակլուցին կ'եզրակացնէ՝ «Ժամանակն է, որ մենք հրաժարուենք հնաբոյր այդ անուններին»։

Իսկ ինչ ըսել օտար եւ խորթ նորաբոյս այն միւս անուններուն համար, որոնք «զարդը» կը կազմեն մեր հայրենիքի քաղաքներուն, փողոցներուն ու մինչեւ իսկ ավանօներուն։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի 1961 – 1962 ուսումնական նոր շրջանին բացման՝ Ծնողքներու Միութիւնն ալ գումարեց իր ընդհանուր ժողովը։

Մանրամասն տեղեկատուութիւններ կարդացուեցան, յատակ եւ օրինակելի կանոնաւորութեամբ կատարուեցաւ հաշուետուութիւնը։

Տեսնելով՝ Միութեան նպատակադրումներու իրագործումը, ձեռք բերուած փայլուն յաջողութիւնները, անդամներուն մէջ տիրող առողջ, համերաշխ եւ անձնուէր հոգեվիճակը, բոլոր ներկաները, գոհունակութեամբ համակուած՝ անվերապահ ծափահարեցին Միութեան ծագկուն վիճակը։

Նոր դիւանը, ներկաներու ձեռամբարձ հաւանութեամբ՝ հետեւեալ անդամուհիներէ կազմուեցաւ.—

Տիկին Արմենուհի Մինասեան՝ նախագահուհի,

Տիկին Մատլէն Տաքէսեան՝ փոխ – նախագահուհի,

Տիկին Մարի Գրիգորեան՝ քարտուղարուհի,

Տիկին Մարգրիտ Օհանեան՝ գանձապահուհի,

Տիկիններ Շերոյեան, Փէշտիմալճեան, Պէքմէզեան, Թօփալեան, Շէտիկեան՝ խորհրդականներ։

Ընդհանուր ժողովի փակման, բոլոր անդամները՝ խնդակցութեան եւ յաջողութեան մաղթանքներով բաժնուեցան իրարմէ։

ՕԳՏԱԿԱՐ ԶՐՈՅՑ

Երկու մտերիմ ծանօթներ, յանկարծ դէմ – դիմաց կ'ելլեն ու բարեւելէ եւ ձեռքի ջերմ սեղմումէ ետք, անոնցմէ մին՝ կը հարցնէ միւսին.— Ի՞նչպէս էք, սիրելի բարեկամս, լա՞ւ է առողջութիւնդ ու նաեւ ձեր գործերը։

— Ուրախ ու երջանիկ եմ, կը պատասխանէ միւսը, երբ մանաւանդ ձեզ այսպէս քաջ – առողջ կը տեսնեմ։ Ոչ գիտէ ինչ նորութիւններ անցան – դարձան, մեր վերջին տեսակցութենէն ի վեր։

— Փառք տիրոջ, առողջութենէս գանգատելու պատճառ մը չունիմ։ Գալով գործերուս, վերջերս մեծաքանակ ապրանքներ ունեցայ, որով կրնամ ըսել թէ, տարեկան ծախքերս ապահովուած են, անկէ անդին ալ Աստուած ողորմած է։ Էհ, հիմա դուն պատմէ, ես մտիկ ընեմ, ինչեր ըրիք սա վերջին երկու տարիներու ընթացքին։

— Ինչ կ'ուզէք որ ըսեմ, ազնիւ բարեկամ, ես ոչ ձեր ուսումնքն ունիմ, ոչ ալ կարողութիւնը։ Աշխարհի բաներուն խելքս չհասնելուն, անոնց մասին բնաւ միտք չեմ յոգնեցներ, որովհետեւ, այդ ուղղութեամբ մտածողներ շատ, ինչո՞ւ է պէտք։ Գալով գործերուս, այդ մասին ալ հոգ չեմ ըներ, ու միակ մտածումս, տարին բոլորելս է, անկէ անդին յաւիտեան փրկուած եմ։

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, չեմ հասկնար։

— Շատ պարզ է, բացատրեմ։ Մէկ տարիէն 65 տարեկան պիտի ըլլամ, ամէն ինչ պիտի ծախեմ – փոխեմ եւ Հանգստեան պիտի կոչուիմ, միայն թէ կը մտածեմ որ հարստութիւնս, աղէ՞ն ո՞ր կազմակերպութեան կամ Միութեան պէտք է կտակեմ, առայժմ, միակ մտահոգութիւնս այս է։

— Ատ ալ մտածելիք բա՞ն է, երբ անդին Բարեգործականի պէս ընդհանրական Միութիւն մը գոյութիւն ունի, որ անմրցելի մասնագէտ է կտակներու պահպանման տեսակէտով, հարկաւ ուրիշին պիտի չձգէք ետ։

— Ոչ, բարեկամս, ոչ։ Բարեգործականը աղէկ – խաս, բայց ան բաւական հարստութիւն ունի, ու աւելի քան երբեք ինքնաբաւ է։ Ես բոլորովին տարբեր կը խորհիմ։ Կը խօսինք այդ մասին ուրիշ առիթով մը։

— Սպասելով այդ առիթին, խնդրեմ, ինձ մութ մնացած կէտ մը մասին կրնա՞ք լուսաբանել։ Քիչ առաջ ըսիք որ տարիէ մը հանգստեան պիտի կոչուիմ, ապա ուրեմն ի՞նչո՞վ պիտի ապրիք, երբ ունեցած կամ չունեցած ձեր հարստութիւնը ուրիշի կտակելու վրայ կը մտածէք։

— Այդ ինչ տղայական հարցում, թող աղէն ու անոր միւս զաւակները ողջ ըլլան։ Մանաւանդ հազար ապրի Փարիզի Աղքատախնամը, որ տարիներէ ի վեր ջանք չի խնայեր ու գաղութիս մէջ նախախնամական դեր կը կատարէ, հայ ժողովուրդին տուած լումաներով չքաւոր ընտանիքներուն օգնելով, եւ մանաւանդ 65 տարիքը լրացնող Հայերը պատսպարելով, իր հովանաւորութեան տակ գտնուող ծերանոցներուն մէջ։ Կա՞յ ասկէ աւելի մեծ բարեգործութիւն, երբ մարդկային ամէն անհատ այդ տարիքէն ետքն է, որ խնամքի եւ օգնութեան կը կարօտի։ Աղքատախնամը՝ իր հեռատեսութեամբ կրցեր է այդքան աշխատուրջ գտնուիլ ու այսօր՝ ոչ միայն գաղութիս մէջ սիրուած ու օրհնուած կազմակերպութիւններէն մին է, այլ եւ Ֆրանսական իշխանութեանց առջեւ ալ վարկ ու հեղինակութիւն ունի։

— Կրնա՞ք ըսել թէ Աղքատախնամը այդքան դրամ ուրկէ՞ ունի։

— Ի՞նչպէս, ողջ մնայ հայ ժողովուրդը, որուն տուած սրտաբուխ լումաներով հրաշքներ կը գործուին, աշխարհի վրայ ցան ու ցրիւ հայկական գաղութներուն մէջ։ Իսկ Աղքատախնամն ալ այստեղ, աւելի քան երկու հարիւր կարօտ ընտանիքներու օգնութեան կը հասնի ամսէ – ամիս։ Գալով ծերանոցներու մատակարարման գործին, օրհնուած մնայ Ֆրանսական կառավարութիւնը, որ ցեղային յատուկ ազնուականութեամբ կը հոգայ Հանգստեան Տուներու ծախքերը։

— Բնաւ այցելա՞ծ էք այդ ծերանոցներէն մին կամ միւսը։

— Անշուշտ, ամէն տարի ուխտի կ'երթանք հոն, դեռ անցեալ Յունիսին է, որ տեղի ունեցաւ յաջող դաշտահանդէս մը Մոնմորանսիի պարտէզին մէջ, ուր, գաղութը մեծով – փոքրով հոն էր փոխադրուած, թէ իբրեւ պարտականութիւն եւ թէ ի հարկէ աւանդական «չիչքէպապ» ուտելու։ Ամառնային ինչ յիշատակելի օր մը անցուցինք, ուրախութիւն սփռելով նաեւ, հոն պատսպարուող մեր երեց հայրենակիցներուն սրտերէն ներս։ Իսկ այս ամսուն 29ին, Աղքատախնամի տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ։ Իբրեւ պարտականութիւն, նախ գացէք հոն, թէ «քէյֆ» կ'ընէք եւ թէ քանի մը հազար ցնծալով կը թեթեւնաք։

— Սիրով պիտի երթամ գիտնալով մանաւանդ որ՝ հոն ծախսուած դրամը մեր աղքատներուն ժպիտ եւ ուրախութիւն պիտի պարգեւէ ու ինծ ալ խոր գոհունակութիւն։

ՏԵՐԱՆՈՑԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

ունք իմ վարպետներս եղած են շատ բաներու մէջ, բոլորովին աշրան եմ բոլոր այն բաներուն մէջ, որոնք գիտութեան կը վերաբերին։

— Պեսթիէռներու մէջ ըսած էք. «Միշտ մտածած եմ որ միայն երկու բան կայ կեանքին մէջ.— «Հեշտանք եւ քաջութիւն»։ 35 տարի ետքը, երրորդ բան մը չունի՞ք աւելցնելի՞ք։

Մ.— Այսօր, եւ շատոնց է կը կրկնեմ Կոպինոյի խօսքը. «Կայ աշխատանքը, ապա՝ սէրը, ապա՝ ոչինչ»։

« ԷԼ »

Կալինինօ, Պուշկինօ, Պրիվոլնոյէ եւ – այլն, եւայլն։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վերջացան ամէն տարի կազմակերպուող խուլ – համրերու ոտնագնդակի համամիութենական այս տարուան մրցումները։

Ախոյեան հռչակուեցան Ուկրանիացիները, երկրորդ տեղը գրաւեցին Ռուսերը, իսկ երրորդը՝ ապահովեցին Հայերը։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ թենիսի խումբը ծանր պարտութիւն կրեց Երեւանի մէջ, Հայաստանի խումբէն։ Մրցումները տեւած են երեք օր եւ արդիւնքը եղած է 4 – 16, ի նպաստ Հայերուն։

× 10.000 Կիրովականցիներ հաւաքական արշաւ մը կազմակերպած են դէպի Մայմեխ լեռը։ Լերան գագաթը տնկած են յուշատախտակ։

ՀԱՅ ԸՄԲԻՇՆԵՐԸ պարտութեան մատնեցին Ռումանացի ըմբիշները, Երեւանի մէջ վերջերս տեղի ունեցած մրցումներու ընթացքին։

Ահա թէ ինչ կը գրէ այս մրցումներուն մասին «Հայաստանի Ֆիզկուլտուրնիկ» շաբաթաթերթը.—

«... Երբ մրցարեմի վրայ հրաւիրուեցան չորրորդ զոյգ ըմբիշները, մրցումներուն արդիւնքն էր 0–3՝ յօգուտ հայ մարզիկներուն։ Կարեւորը, սակայն, այն էր, որ երեք հանդիպումները չահելու համար մեր ըմբիշները դրած էին մեկ վայրկեան։ Վարպետ Ալպէռ Բեջանեան (թեթեւագոյն քաշ) մէկ վայրկեանի մէջ գետին կը պառկեցնէ Ռումանիոյ ախոյեանը՝ Վասիլէ Եոնի։ Իր ընկերոջ օրինակին հետեւեցաւ Դաւիթ Մուշեղեան (թեթեւագոյն քաշ)։ 19 տարեկան ուսմանացի ըմբիշ Գէորգի Տպալացա միայն մէկ վայրկեան 15 երկվայրկեան կրցաւ դիմադրել Երեւանցի ըմբիշին եւ պառկեցաւ մէջքին վրայ։ Այնուհետեւ կիսաթեթեւ քաշի մէջ Բ. Շաքարեան յաղթեց իր մրցակից՝ Պ. Պոպեսկուի։

Անսպասելի պարտութիւն կրեց Ա. Կարապետեան։ Կիսամիջին քաշերու վարպետ Ն. Սահակեանի եւ Ռումանիոյ պատանիներու ախոյեան Շտեֆան Տամպայի գօտեմարտը տեւեց մօտ երկու վայրկեան։ Յաղթանակը տարաւ հայ ըմբիշը»։

Այլ մրցումներուն մէջ եւս փառաւոր յաղթանակներ ապահոված են Երեւանցիները։

Մրցումները վերջացած են 5·5 = 2·5 արդիւնքով, ի նպաստ Հայերուն։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԹՈՒՂԹԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

ԱՐԻՒՆԱԼԻ ԹՈՒԱԿԱՆԸ

Արիւնալի թուականը բացուած էր։ Օսմանեան խէնէշ գահակալը.— այն որ Մեծ Մարդասպան կը կոչուէր,— սկըսած էր վաղըի մը նայուածքով դիտել այն բոլոր շարժումներն, այն բոլոր խըլրտումները զորս Հայ ժողովուրդը ցոյց կուտար իր ծանր, ու ժանգոտած լուծին տակ։

Մէկ խօսքով՝

Սկսած էր դիտել այն տրրկայոյդ ամպերը, որոնք մռայլ ու թուխ հորիզոնի մը եզերքէն վեր կը բարձրանային ...։

Ու, եր հրթիռներէն թափած լորձունքին մէջ խղդուած կը բացագանչէր.

— Ահ, թշուառականներ.... թշուառականներ ... տապալե՞լ կ'ուզէք իմ մեծազդօրդ կայսրութիւնս, քանդե՞լ կ'ուզէք իմ վեհապետական իրաւունքներս, քաշկռտե՞լ կ'ուզէք իմ անունս աշխարհքիս ամէն չլսուած անկիւններուն մէջ. վիրաւորե՞լ կ'ուզէք գիս իմ սուրբիս... խիստ լաւ, սպասեցէք ուրեմն.. ահա իմ ծխաշունչ աւերակներս որոնք կ'ելնան իրարու ետեւէ ... ահա արիւնը՝ որ կը վազէ հեղեղի պէս երկրին ամէն կողմերը ... վերջապէս՝ ահա իմ կործանումս...։ Բայց... դուք ձեռքիս մէջ էք... դուք իմ վրէժխնդրութենէս պիտի չազատիք... գիտցէք որ բոլոր ձեռքէս եկած աղէտներու վրէժը ձեր վրայ պիտի թափեմ ...

Արդարեւ, քիչ ժամանակուան մէջ, մարդկային տարեգրութեան չյիշատակուած անողոք ծրագիր մը պատրաստուեցաւ։

Բոլոր հայաշատ նահանգներու կուսակալները փոխուեցան։ Անոնք որ գաղտնաբարոյ ու արիւնկզակ նկարագիր մը կը կրէին, մեծամեծ պաշտօններու գլուխն անցան ու անարգել կերպով ի գործ դրին իրենց հոգւոյն բովանդակ զարշութիւնը։

Անբարոյականացած ու գրեթէ մոլութիւններու մէջ փճացած սօֆթաներ, մոլլաներ ու իւլէմաներ իրենց զարշելի որջերէն դուրս նետուելով Մեծ–Մարդասպանին ու աղէին ծառայել կ'ուզէին։

Ահա, այդ թուականն էր որ Վանի հարաւակողմը տարածուող շղթայ լեռներու ետին քանութը հողէ բաղկացած խումբ մը կ'ապաստանէր, գրեթէ ամէնէն ապահով տեղը։

Գիշեր էր։

Գեղեցիկ լուսնկայ մը կար, որուն փայփուն շողերը մաղուած ոսկիի փոշիներու պէս կը թափուէին կարծես լերան ապառաժներուն վրայ։ Հանդարտ ու անուշ զեփիւռ մը կը սօսափէր գալարներու մէջէն ու կ'ընդհատէր խոր լռութիւնը։

Խումբը՝ ժեռ ու վիթխարի ապառաժի մը տակ նստած՝ մտիկ կ'ընէր պարթեւ ու յաղթ կազմուածքով մարդու մը, որ մեր ծանօթ աւազակապետ Ներսէս Արծրունին էր։

Հսկայ մարդը կը խօսէր այնպիսի ոգեւորութեամբ մը ու այնպիսի յանկուցիչ խանդաղատանքով մը, որ ներկաները կը դողային բոլոր հոգիով։

— Ահա մեր հայրենի աշխարհքը... կը գոչէր Ներսէս Արծրունի՝ խռովայոյզ ու դիւցազնական վեհութեամբ մը։ Կը տեսնէ՞ք անոր ողբալի դրութիւնը ... կը տեսնէ՞ք անոր աղետաւոր երեւոյթը։ Կը տեսնէ՞ք՝ թէ դարաւոր բռնութիւնն ինչ սարսափի տակ դրած է բոլոր Հայաստանը։ Օհ, լեռներէ, սարերէ, ընդարձակ դաշտերէ անցանք... բայց ի՞նչ տեսաւ ան պարզուեցաւ մեր աչքին ...։ Որերո՞ւս սիրտը չխշխշաց ... որերո՞ւս հոգին չըցուեցաւ, երբ որ տեսանք թէ մեր եղբայրները, մեր մայրերը, մեր թշուառ քոյրերը արցունքի տեղ, իրենց երակներուն արիւնը կը պարպէին։

Անձնուէր ու կորովի երիտասարդները կը զգային թէ արիւնը կեռար իրենց երակներուն մէջ, կը զգային թէ անզուսպ բոց մը կ'անցնէր իրենց էութեան խորէն ու կը ցնցէր զիրենք։

Այսպէս՝ ամբողջ գիշերը անհեցաւ։

(Շար.)

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՄԲԵՍՏՈՒՀԻ ՏԸՐԻԿԵԱՆ

եւ

ՍՏԵՓԱՆ ԲԻՐԼԵԱՆ

Ամուսնացած

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, 1961 Հոկտեմբեր 8ին :

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ :

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջակայքի Հայութիւնը տօնակատարութեան հանդէսին, նուիրուած Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին :

Կը խօսի տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝

ՎԱՐԱԴ ՔՀՆՅ. ԱԻԱԳԵԱՆ

Նախագահութեամբ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԱՆՏՐԵԱՆի :

Յայտագրին մաս կը կազմեն կենդանի պատկեր մը նուիրուած Ս. Մեսրոպի, ուսուցիչ Թրապօշի կողմէ պատրաստուած : Ինչպէս նաեւ երկձայն խմբերգներ, արտասանութիւններ եւ մեներգներ, Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ 28 Հոկտեմբեր, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Ծանօթ.— Հանդէսը կը սկսի ճիշդ որոշեալ ժամուն :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Կիրակի 29 Հոկտեմբեր, կէսօրէ վերջ, ժամը 4–10 :

17, Րիւ Պլէօ, *Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան սրահին մէջ :*

Ճոխ պիւֆէ :

Մատչելի գին : Մուտք 2 Ն.Ֆ.

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Խանասոր խումբի գրադարանը բաց է Երեքշաբթի օրերը, ժամը 9էն սկսեալ, Խրիմեան վարժարանը, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս : *Հայերէն եւ ֆրանսերէն ընտրուած գիրքեր :*

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Երիտասարդ Դաշնակցականներուն կողմէ կը խօսի՝

ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին : Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը :

Մ. Տէրոյեան, Ա. Չէօրէքճեան (*երգ*), *Ա. Յարութիւնեան, Ս. Մասոյեան (արտասանութիւն)*, *փոքրիկն* Ծօշկունեան (*ձեռնադաշնակ*) :

Կը ներկայացուի Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

« ԷԼ ՄԻ ԱՂՕԹԻՐ »Ը

Պիտի ցուցադրուի «Անմահներու ՏՈՂԱՆՑՔԸ» (Լուսապատկեր) :

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ *ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ.—*

Hazy Siegel

Օրուան խօսնակ.— ԸՆԿ. Կ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ. Օր. Փրլանթի Սահակեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Յ. Գափամաճեան 20 Ն. Ֆ., Ոմն 10, Հ. Սալըրեան 20, Պ. Թէրզեան 10 : Իսկ Մարսէյլի Ազգատախնամին Տօմխօ ընտանիք 10, Տիկին Պիպէռեան 10, Տիկին Հէլվաճեան 10 :

×

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը խնդրէ հասարակութենէն նկատի ունենալ որ՝ իր հեռախօսի թիւը առժամապէս փոխուած է 20.63.43ի :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Դաշնակցութեան Օր»ը կը տօնուի Լիոնի մէջ, 4 Նոյեմբեր Շաբաթ իրիկուն, Րիւ տիւ Նուառի սրահը :

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին :

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Նոյեմբեր 5ին :

×

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ

Լիւթէսիայի մէջ :

×

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շոփէն – Փլէյէլ, Սարգիս Պօղոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պատմը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջնադարեան գանձեր» :

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

ժամը 16էն 22

Սամուէլ Մուրատեան

վարժարանի թատերասրահին մէջ

ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ

Հանդէս

Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ ըստ սովորութեան հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ Պօմոնի Ս. Գ. Լուս. եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ Հար. Ֆրանսայի շինարար Առաջնորդ հանգուցեալ

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱԳԵԱՆԻ

անոր մահուան 27րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Բիւթանիոյ հանգուցեալ Առաջնորդ

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

եւ նորոգ հանգուցեալ Կ. Պոլսոյ Պատրիարք՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

եւ Մարսիլիոյ հանգուցեալ եօթը քահանայ հայրերու հոգւոց ի յիշատակ : Յաւարտ հանդիսութեանց, կէս օրէ յետոյ ժամը երեքին Սէն Փիէրի գերեզմանատան մէջ նորակերտ շիրմին վրայ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ, հոն հանգչող Սրբազանին եւ եօթը քահանայից համար : Կը հրաւիրուի Մարսիլիոյ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ յիշատակի այս կրկնակ արարողութեանց :

ՃԱՀԱՆ

ԱՀՈՒՆԻ

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՋՐՈՅՑ

Սէն – Ճօն Փերսի (Նոպելեան մրցանակ)

Հայր Ներսէս Ակինեանի

Անտրէ Ռուսոյի

Կոստան Զարեանի

Սիմոն Վրացեանի հետ

Շատ հետաքրքրական հատոր մը զոր պիտի կարդաք հաճոյքով :

Ստանալու համար դիմել Փարիզի հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G. POLADIAN

53, Avenue de St-Julien

Marseille - 12e

Գին՝ Թղթակազմ 5 Ն. Ֆ., Լաթակազմ 7.50 Ն. Ֆ. :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ Մ ԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— *ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի :*

2.— *Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի* LYTUS-DE-LUZԻ *պարախումբը, մասնակցութեամբ Փալլիթոյի եւ իր ընկերներուն :*

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը : ՓՐՕվանս 77–73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARJS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 25 OCTOBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9238 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5039

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՅՍՕՐ

Տասը տարի առաջ, 1951ի ամառը, Ֆրանքֆուրթի մէջ վերակազմուեցաւ Ընկերվարական Միջազգայինը, որ կազմալուծուած էր 1940ի գարնան, երբ Գերմանները գրաւեցին Պելժիքան։

Միջազգայինի վարիչ մարմնի կեդրոնը կը գտնուէր Պրիւքսէլ։ Նացիները հակառակ իրենց «Ազգային Ընկերվարական» անունին, մեծ հակառակութիւն ունէին Ընկերվարական Միջազգայինին դէմ, զոր կը նկատէին ազատ որմնադիրներու եւ Հրեաներու բոյն։ Պելժիքայի մայրաքաղաքին մէջ առաջին առթիւ գրաւեցին Միջազգայինի կեդրոնը, իր բոլոր դիւանաթուղթերով։

Պատերազմէն վերջ բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցան Եւրոպայի ընկերվարական կուսակցութեանց ներկայացուցիչները՝ Պելժիքայ, Զուիցերիոյ եւ Անգլիոյ մէջ, նախ քան վերակազմութիւնը։

Յարդ վեց համագումարներ ունեցաւ վերակազմեալ Ընկերվարական Միջազգայինը,— Ֆրանքֆուրթ, Միլանօ, Սթոքհոլմ, Լոնտոն, Վիէննա եւ Համպուրկ։

Այս բոլորին մասնակցեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր ներկայացուցիչներով։

Եօթներորդը այս շաբթու տեղի կ'ունենայ Հռոմի մէջ, Հոկտ. 23-27։ Այնտեղ ալ նոյնպէս ներկայացուած է Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Դաշնակցութեան վարիչները շատ հինէն հետաքրքրուած են ընկերվարական շարժումով։

Վաթսունեւհինգ տարի առաջ, Համիտեան ջարդերու վաղորդայնին, 1896 Յուլիս 25ին տպագիր կոչով մը կուսակցութեան եւ Դրօշակի խմբագրութեան անունով դիմած են Ընկերվարական Միջազգայինի Լոնտոնի համագումարին, հայկական Դատին համար անոր աջակցութիւնը խնդրելով։

1907ին է, որ Դաշնակցութիւնը, միակն ըլլալով հայ կուսակցութեանց մէջ, Շթութկարտի համագումարին միաձայն որոշումով ընդունուեցաւ իբրեւ անդամ Ընկերվարական Միջազգայինի։

Անկէ ի վեր երբեք չէ բաժնուած ընկերվարական ընտանիքէն, որուն հետ միշտ սերտ կապեր պահած է, հակառակ քաղաքական վերիվայրումներուն։

Ընկերվարական շարժումը ԺԹ. դարու կէսէն սկսեալ հետզհետէ ծաւալեցաւ ամբողջ աշխարհի մէջ։

Երէկ արեւմուտքի ճարտարարուեստական կեդրոններուն մէջ է միայն որ սահմանափակուած էր անիկա։

Այսօր ծաւալուն շարժում մըն է դարձած, Ամերիկայէն ու Եւրոպայէն վերջ տարածուելով մինչեւ Ասիա — Հնդկաստան, Ճափոն, եւայլն — եւ Հարաւային Ամերիկա, աստիճանաբար, վերջին տարիներու ընթացքին, թափանցելով նաեւ Ափրիկեան երկիրներուն մէջ։

Միջազգայինի քարտուղարին կողմէ Հռոմի համագումարին ներկայացուած տեղեկագրին համաձայն, ներկայիս քառասուն անդամ եւ դիտող կուսակցութիւններէ բաղկացած է Ընկերվարական Միջազգայինը։ Անդամներու ընդհանուր թիւն է 10.810.771։ 1959ին 39 կուսակցութիւններ կ'անդամակցէին Միջազգայինին։ Անդամներու թիւն էր 10.702.476 հոգի։ Ուրեմն երկու տարուան ընթացքին աւելցած են 108.295 անդամներ եւ մէկ կուսակցութիւն։

Բացի անդամ կուսակցութիւններէ, Միջազգայինը կապեր ունի զանազան ընկերվարական կազմակերպութեանց հետ։ Ասոնցմէ ամէնէն կարեւորն է «Ասիական Ընկերվարական Կոնֆերանս»ը, տեսակ մը Միջազգային, որուն կ'անդամակցին Պիրմանիոյ, Հնդկաստանի, Ինտոնեզիոյ, Մալեզիոյ, Փաքիստանի, Սէյլանի, Նեփալի, Հար. Վիէթնամի, Ճափոնի, Իսրայէլի եւ Լիբանանի ընկերվարական կուսակցութիւնները։

Ասիական այս միջազգայինին քով կազմակերպութիւններ են Սուրիոյ եւ Յորդանանի արաբ. վերածնունդի ընկերվարական կուսակցութիւնները, Իրաքի դեմոկրատ-ազգայնական կուսակցութիւնը, ընկերվարական երիտասարդութեան միջազգային միութիւնը, եւն.։

Ընկերվարական գաղափարները գործի են վերածուած արդէն բազմաթիւ երկիրներու մէջ։ Առաջին կարգին վրայ կուգայ Ֆրանսա։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՌՈՒՄԲ ՄԸ ՊԱՅԹԵՑԱՒ

ՄԱԼԻՆՈՎՍԿԻ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ

Երկուշաբթի օր ռումբ մը պայթեցաւ, սովորականէն շատ աւելի զօրաւոր, բայց կարելի չէ եղած ճշդել թէ Խրուշչեւի ըսած յիսուն մեկաթոննոց ռումբն է՞ր թէ քիչ մը պակաս էր։ Ամէն պարագայի մէջ արտասահմանեան բոլոր կեդրոնները համաձայն են ընդունելու համար թէ հսկայ փորձ մըն էր կատարուածը։ Այս պայթումը 22րդ է եւ աշխարհը կը բողոքէ բայց ինչպէս կը յայտնուի Խրուշչեւ շատ կարեւորութիւն տուած չունի այդ բողոքներուն։

Ըսուեցաւ նաեւ թէ մարաջախտ Մալինովսկի հաստատած է 22րդ համագումարին առջեւ թէ 22րդ ռումբը, յիսուն մեկաթոն, պայթած է բայց այս լուրը կարելի չեղաւ ճշդել։

Մալինովսկի իր ճառը սկսաւ ինչպէս բոլոր միւսները, այլ խօսքով դատապարտեց Ալպանիան եւ հակակուսակցական խմբակը։ Վորոշիլով փորձած է, կ'ըսէ միջազգային մամուլը, երկու խօսք տեղաւորել բայց խօսք չէ տրուած իրեն եւ լուռ, շարունակած է մտիկ ընել ամբաստանութիւնները։ Վորոշիլով 80 տարեկան է եւ բանուորի զաւակ։ «Խորհ. Միութեան հերոս» է եւ Լենինեան շքանշանի հինգ կարգերուն արժանացած է, զինուորական հինգ մետալներ ունի եւ մինչեւ վերջերը ամէն ոք իր փառքը կը հիւսէր, մինչեւ իսկ Անտրէ Վիւրմսէր, «Իւմանիթէ»ի մէջ։ Հրաժարած էր 1960 Մայիսին, իր կնոջ հիւանդութեան առթիւ, այդ առթիւ եւ քանի մը շաբաթ առաջ իր 80ամեակին առթիւ անգամ մը եւս կ'արժանանար «Հայրենիքի երախտագիտութեան»։ Անցեալ երկուշաբթի, միաձայնութեամբ համագումարի դիւանին անդամ ընտրուած էր, յաջորդ օրը ամբաստանեալ մըն էր եւ կը շարունակէ ըլլալ։ Հաւանական է նաեւ որ համագումարի վերջը «խոստովանութիւններ» ընէ եւ Մէա Քուլփան արտասանէ։ 80 տարեկան է, ի վերջոյ եւ կորսնցնելիք շատ բան չէ մնացած իրեն։

Այս ծանօթ յանկերգէն ետք, զոր «երգեց» նաեւ Ռուսիոյ հանրապետութեան նախագահ՝ Փոլեանսքի, Մարաջախտ Մալինովսկի ծանրացաւ Խորհրդային Միութեան զինուորական ուժին վրայ։ Այս առթիւ երկու յայտնութիւն՝ մէկը այն է որ Խորհ. Միութիւնը հակահրթիռ հրթիռ մը ունի, ինչ որ կը նշանակէ թէ լուծած է թշնամի հրթիռները փճացնելու հարցը։ Երկրորդը ճշդուած չէ։ Ոմանց կարծիքով Մալինովսկի ըսած է թէ «մեր մասնագէտները քննած են յիսուն մեկաթոննոց ռումբի մը պայթիւնին հետեւանքները»։ Եթէ այսպէս ըսած է, կը նշանակէ թէ այդ ռումբը որ պայթեցաւ յիսուն մեկաթոն ուժ ունէր։ Ճափոն արդէն բողոքեց, յայտնելով թէ պայթած երկու գեր-ռումբերը 2500 անգամ աւելի զօրաւոր էին քան Հիրոշիմայի ռումբը։ Հաւանական է նաեւ որ Նորվեկիա բողոքէ նկատի առնելով որ ռումբը իր սահմանին մօտ պայթած է (Արթիք)։

Մալինովսկիի այս յայտարարութեան առթիւ կրնանք յիշել նաեւ «Իւմանիթէ»ն, որուն թղթակիցը մաս կը կազմէ այն առանձնաշնորհեալներուն որոնք իրաւունք ունին ներկայ ըլլալու համագումարին նիստերուն։ Թղթակիցը յիշատակելով Մալինովսկիի ճառը կը գրէ թէ մարաջախտը խօսած է ամերիկեան փաստաթուղթի մը մասին ուր կ'ըսուէր թէ հինգ մեկաթոննոց ուժ ռումբեր կը բաւեն ոչնչացնելու համար Արեւմտեան Գերմանիան եւ այս առթիւ յայտնած.— «Խորհ. Միութիւնը հարկ եղածէն աւելի միջոցներ ունի դէմ դնելու համար ոեւէ յարձակողի։ Ամերիկեան փաստաթուղթը հինգ մեկաթոնի մասին կը խօսի, յիսուն եւ նոյնիսկ հարիւր մեկաթոննոց ունինք»։ Եւ այս ձեւով խորհրդային մարաջախտը պատմած է թէ ուրիշ ինչե՛ր ունին, եզրակացնելու համար թէ «խաղաղասէր մարդիկ ենք եւ ոչ ոքի կը սպառնանք բայց չենք մոռնար վերջին պատերազմին ողբերգութիւնը որ սոսափելի տառապանքներ պատճառեց մեզի»։

× Շու Էն Լայ Փեքին վերադարձաւ ուր չորս օր մնալէ ետք, կրկին Մոսկուա պիտի երթայ,

× Ընկերվարական ձգտում ունեցող կարգ մը անձնաւորութիւններ հեռագիր մը ղրկեցին ԻԲ. համագումարին լուսաբանութիւններ ուզելով 1936-38ի մաքրագործումներուն շուրջ։ Հեռագրին մէջ կ'ըսուի թէ մարաջախտ Զուխաչեւսքիի ըստ պաշտօնական խոստովանութենէն յայտնի է թէ Սթալինի շրջանին կատարուած ոճիրներու ցանկը սպառած չէ։ Համագումարը պէտք է մինչեւ ծայրը երթայ, քննութիւն բանայ 1936-38ի կեղծ դատերուն եւ վճիռներուն շուրջ։ «Լուսաբանութիւններ կ'ուզենք Խորհ. Միութեան եւ արտասահմանի մէջ գործուած ոճիրներուն մասին Զինովիեւի, Կամենովի, Պիաթաքովի, Բուխարինի, Թրոցքիի եւ ուրիշներու դէմ» կ'ըսուի հեռագրին մէջ զոր ստորագրած են, ի մէջ այլոց, Ժերար Ռոզընթալ, Տաւիտ Ռուսէ, Կորքին, Մօրիս Նատօ եւն.։

ԿԸ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵՆ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Շնորհք Եպիսկոպոսի Կ. Պոլսոյ Պատրիարք ընտրուելուն առթիւ բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ հասած են պատրիարքութեան։ Ստորեւ կը յիշենք գլխաւորները.—

Էջմիածինէն (ի պատասխան Պատրիարքութեան Բ. հեռագրին, Հոկտեմբեր 17-ին ղրկուած մտածելով որ Հոկտ. 11ի հեռագիրը չէ ստացուած)։

«Վեհափառ Հայրապետը գոհունակութեամբ ստացաւ ձեր հեռագիրը, Շնորհք Եպիսկոպոսի Պատրիարք ընտրուելու մասին։ Հաճեցէք յայտնել Պետական հաստատման մասին։ Պիտի յաջորդէ Վեհափառի շնորհաւորական կոնդակը»։

ՍԱՀԱԿ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

×

Անթիլիասէն.— Ուղղուած Պատր. փոխանորդ Արամ Ա. Քհնյ.ի։

«Ստացանք Շնորհքեպիսկոպոսի Պատրիարք ընտրութիւնը ծանուցանող հեռագիրը։ Շնորհաւորութիւններ։

ՔԱՐՏՈՒՂԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

×

Երուսաղէմի Առաքելական Աթոռէն.— (ուղղուած Պատր. փոխանորդ Արամ քահանայի)։

«Կը ներկայացնենք անկեղծ շնորհաւորութիւններ»։

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ

×

Հեռագրած են նաեւ Սուրէն Արք. (Երուսաղէմ), Խադ Արք. (Պէյրութ), Մամբրէ Արք. (Գահիրէ), Ասողիկ Եպս. (Տ. Արեւելք), Պսակ Եպս. (Լոնտոն), Սերովբէ Եպս. (Փարիզ)։

Քենթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսը, Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. Աբբայ՝ Ուլուհոճեան Արք. Անգարայի Պապական Նուիրակ՝ Գերապայծառ Լարտոն, Վիէննայի Մխիթարեան ընդհ. Աբբայ՝ Հապոզեան Արք.։

Հեռագրած են նաեւ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը, Բարեգործականի նախագահը, Եօզկատի Հայր. Միութիւնը (Պէյրութ) եւ բազմաթիւ անհատներ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կուսակցութիւնները համաձայնեցան խառն դահլիճ մը կազմելու համար։

ԵԹՈՎՊԻԱՆ ՏԷ Եուռէ ճանչցաւ Իսրայէլը։

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն թէ, ինչպէս կը նախատեսուէր, կառավարութիւնը հրաժարեցաւ։ Տագնապը ծնած էր ներքին հարցերու առթիւ, Ծուպլաթի հետ (հանրային շինութեանց նախարար)։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ գործադուլին կը միանայ նաեւ օթոպիւսը այս Հինգշաբթի։ Ինչպէս ծանօթ է այս գործադուլը աշխատավարձքի հետ կապ չունի այլ պարզ պատասխան մըն է նախարար Պիւրոնի որ ըսած էր եթէ գործադուլը կրկնուի «միջոցներ ձեռք պիտի առնէ»։ Բանուորները կը պատասխանեն այս «սպառնալիքին» յայտնելով թէ գործադուլի իրաւունք կայ։ Մեթրոյին համար դեռ որոշում չէ տրուած, միայն Սէ Ժէ Թէն (համայնավար) կ'ուզէ գործադուլ ընել, բայց միւս ընկերակցութիւնները չեն ուզեր միանալ։ Նախարարը յայտարարեց թէ որեւէ միջոց ձեռք պիտի չառնէ։

ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ապստամբութեան 5րդ տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ Փարիզի մէջ, տարագիր Հունգարներու կողմէ։ Հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ Լիւթեսիայի մէջ եւ երկուշաբթի օր Հունգար ծագում ունեցող ռազմիկներ ծաղկեպսակ մը դրին Անծանօթ Զինուորին գերեզմանին վրայ։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ յայտարարեց թէ 1961 Հոկտեմբեր մէկին, Խորհրդային Միութեան համայնավար կուսակցութիւնը 9 միլիոն 716.005 անդամ եւ թեկնածու ունի, մինչեւ 7 միլիոն 215.505 ունէր 1956ի համագումարին։

ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մէջ մթնոլորտը ծանր է։ Պատերազմական վիճակ յայտարարուած է Լա Փազ (Պոլիվի), դրամատան պաշտօնեաները գործադուլ հռչակած են Պրազիլի մէջ եւ ծանր միջադէպեր պատահած են Քիւտատ Թրուխիյոյի մէջ։

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ շրջանը 139 բանուորներ ձերբակալուեցան։ Սպանական իշխանութիւններուն ամբաստանութիւնն այն է թէ համայնավար քարոզչութիւն ըրած են եւ Սպանիա մտցուցած արտասահման տպուած համայնավար թռուցիկներ։

ՌԱՊԱԹԻ մէջ ցոյցեր տեղի ունեցան Պէն Պելլայի ազատ արձակման համար։

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ Ֆլամանները հսկայ ցոյց մը ըրին։ 50.000 հոգի տողանցեցին։ Լեզուական «սահմանային» ճշդում կը պահանջեն, Ֆլամանները դէմ են որ ֆրանսերէնի նախապատուութիւն տրուի Պելժիոյ մէջ, մանաւանդ Ֆլաման մասը։

ՍԵՆԵԿԱՅԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՄԲ.— Հատուած մը լանջախիթ (անժին տը փուաթրին) կոչուած ահարկու հիւանդութեան նկարագրութենէն, զոր Հայ – Բոյժ կը ներկայացնէ իրեն յատուկ ձեւով,— գրականութիւն, պատմութիւն, բառագիտութիւն եւ ախտաբանութիւն իրար ձուլելով, հաճելի եւ հետաքրքրական դարձնելու համար ընթերցումը: Սրտի այս ծանր հիւանդութեան նկարագրութիւնը եւ պատճառագիտութիւնը կարդալ շարունակութեան մէջ, զոր կու տայ Հայ – Բոյժ ամբողջական ձեւով :

ՍԵՆԵԿԱՅԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Լուկիոս Աննէոս Սենեկա, թզենիին մայրական հովանիին տակ նստած, Վիրգիլիոս կը կարդար բարձրաձայն :

Գլխուն վերեւ՝ ոսկեթառանկը ղեղերփնեան ջահեր կը կախէր ճիւղէ ճիւղ: Թուզերը բացեր էին իրենց կարմիր շրթները ու կը մարէին խնդալէն :

Պարտէզին խորը, ստոյիկեան ձիթենիներու կազմած ծառուղիին երկու կողմը, պար բռներ էին ծաղիկները: Աւելի հեռուն, ծո՛վն էր որ, մինչեւ Կապրէա կղզին, ապրիլ – մեռնիլի չափրակ կը փրցնէր ու կը փռէր :

Գեղեցի՛կ է Կամպանիան, անդորր եւ հեշտալի, ուր խաղաղութիւն վայելելու էր եկեր ծերունի Սենեկան :

Մանկութենէն մնացած սովորութեամբ մը, զոր բժիշկն էր տուած իրեն, բարձրաձայն ընթերցումներ կը կատարէր ամէն առաւօտ, զօրացնելու համար թոքերը: Կէս ժամ էր անցեր արդէն՝ երբ, յոգնած, ձայնին բարձրութիւնը նուազած, այնքան որ յանկարծ լսեց մեղուի մը երգը, զարմանքի ու պատրանքի մատնուած՝ խորհեցաւ թէ մեղո՞ւն ալ Վիրգիլիոս կը կարդար, ընկերակցելով իրեն: Շունչը բռնեց՝ մտիկ ընելու համար, հետեւելով մեղուին թռիչքին, երբ թզկեր մը ծրտեց այն տողին վրայ՝ զոր կը կարդար: Բարկացաւ սաստիկ, ջղային շարժում մը ըրաւ …

— Ա՛յ …

Ձեռքը կուրծքին տարաւ, ամբողջ մարմինը պրկուեցաւ, կարկամեցաւ, դէմքը ցաւալին ծամածռութիւններու պատկերն առաւ եւ երկու պաղ արցունք երեւցան աչքերուն անկիւնը, — « ցաւի արցունք», ինչպէս կ'ըսեն Լատինացիք :

— Կանչեցի՞ր, հարցուց Պաւլինա, իր դեղանի կինը՝ գլուխը դուրս կախելով պատուհանէն, սպիտակ արձանիկի մը եւ յախճապակեայ թաղարի մը արանքէն :

Բայց տեսաւ որ Սենեկա հակեր է աջ արմուկին վրայ ու կը թպրտայ: Դուրս ցատկեց տնակէն, փութաց օգնութեան :

— Աննի՛րա՛լ, պոռաց սուրուկին, վազէ՛, կանչէ՛ բժիշկը:

×

— Նման տաղնապ մը եւս, մահը կը հասնի ինծմէ առաջ, ըսաւ բժիշկը՝ որ ծանօթ էր Սենեկայի կեանքին :

Ճանճի պէս նիհար էր Սենեկա՝ դեռ մանուկ, ու նիհար մնաց մինչեւ ծերութիւն: Գրեթէ միշտ հիւանդ, հիւծախտաւոր կարծուած, չարունակ ցաւատանջ, այնքան որ կը ծրագրէ անձնասպան ըլլալ պատանեկութեան օրերուն, բայց կը խղճահարի՝ հօրը ցաւ պատճառելու մտածումով, ու կը հրաժարի: Կը նուիրուի ճգնակեցութեան, կը հետեւի ստոյիկեան ու պիւթագորեան վարդապետութեանց, կը հրաժարի սեղանի հաճոյքներէ, մանաւանդ մսակերութենէ,— հայրն է դարձեալ որ կը ստիպէ միս ուտել ու լաւ սնանիլ :

Փայլուն ուսում մը կը ստանայ, առաջնակարգ հռետորի անուն կը շինէ, այնքան որ Կալիկուլա, նախանձոտ եւ ատելավառ, կը ծրագրէ սպաննել զինք՝ իբրեւ իր մրցորդը: Սենեկա խոհեմութիւն կը համարի լքել այդ ասպարէզը, կը նուիրուի փիլիսոփայութեան: Այս անգամ փիլիսոփայութիւնն է որ կը բերէ աղէտը,— կ'աքսորուի, եւ — ափսո՛ս իր անուան — աքսորավայրէն չողոմարար եւ ամօթալի նամակներ կ'ուղղէ Կեսարին: Կը կանչուի Հռոմ, ուսուցիչ կը նշանակուի Ներոնի, որու ճառերը կը գրէ, նոյնիսկ այն խայտառակ ջատագովականը, զոր Ներոն կարդաց Ծերակոյտին առջեւ՝ սպաննելէ ետք իր օգոստափառ մայրը: Այսպէս, արքունիքին բոլոր դաւերուն եւ սպանութեանց վկայ,— ի՛նչ դժոխային կեանք՝ վախի եւ դողի մէջ, նաեւ ահաւոր ամօթահարութեան ենթակայ,— ի վերջոյ կ'աղաչէ որ Ներոն ազատ արձակէ զինք, թոյլ տայ առանձնանալ գիւղի մը մէջ, (Տակիտոս կ'ըսէ թէ Ներոն գաղտնօրէն երկու անգամ թոյն խմցուց այս տկարակազմ մարդուն՝ առանց յաջողութեան, — աղէկ իր վախը եւ պալատէն հեռանալու աղաչանքը):

Երբ ազատ է այլեւս, կը մեկնի Կամպանիա, ապրելու համար ծովեզերեայ իր կալուածներուն մէջ, ուր, այս անգամ, սրտի տաղնապն է որ կը սպառնայ, ինչպէս նկարագրեցինք :

Մահը միշտ յարձակած է վրան, բայց անմիջապէս նահանջած՝ թողլով որ ստոյիկեան այս փիլիսոփան գովեստը հիւսէ … մահուան :

Ծերացած, վախի դողի մէջ մաշած, Սենեկա պահ մը կը հեռանայ ծովեզերքէն, կ'երթայ առանձնանալ կնոջ հետ Նոմենտոմի իր կալուածներուն մէջ, Հռոմէն միշտ հեռու :

Առաւօտ մը, Ներոնի զօրականները կը հասնին այն պահուն՝ երբ Սենեկա խնջոյքի նստած էր բարեկամներուն հետ, պարտէզին մէջ: Իրեն կը ներկայացուի Ներոնի հրամանագիրը ·

— Մահդ՝ քու ձեռքովդ :

— Միասի՛ն, կ'աղաղակէ Պաւլինա արտասուահեղձ, ամուսնոյս հետ միասի՛ն… մինչեւ մահուան մէջ:

Սենեկա, ստոյիկեան քաջութեամբ, զօրականներուն առջեւ, կը կտրէ բազուկին երակները: Նոյն նշտրակը կը կտրէ Պաւլինայի երակները: Զօրականները կը փրկեն Պաւլինան: Սենեկայի մահը կ'ուշանայ սակայն, ուստի մոլեխինդ կը խնդրէ եւ մոլեխինդ կը խմէ: Մահը դարձեալ կ'ուշանայ: Այն ատեն, խոհանոցին մէջ շոգի ծծելով, կը մեռնի հեղձամահ :

Այն որ չտարաւ սրտի տաղնապը՝ տարաւ բռնամահը:

×

Մահը շատ է խաղացած Սենեկայի հետ, ու Սենեկա շատ է շաղակրատած մահուան հետ, (կարդալ իր Նամակները): Տաղնապը, զոր անցուց գիւղական իր տան մէջ, բժիշկները կը համարին շնչահեղձութեան տաղնապ մը, իսկ ուրիշներ, Սենեկայի վկայութենէն թելադրուած, ահաւոր եւ անհանդուրժելի ցաւին նկարագրութենէն հետեւցնելով, կը համարին սրտի տաղնապ: Ինք, Սենեկա, «սուսփիրիոմ» կ'անուանէ իր հիւանդութիւնը՝ չուզելով գործածել յունական բառ, տուրք տալով լատինական գերակայութեան քոմփլեքսին, այլ բառով՝ կեսարականութեան, ինչպէս Ս. Օգոստինոս եւ այլք բազումք: Բանասէրները այս բառը կուտան իբրեւ ասմ բառին համապատասխան (ծագումով՝ յունարէն): Բժիշկ մատենագիրներ կը պնդեն սակայն թէ Սենեկայի հիւանդութիւնը լանջախիթի տաղնապ մըն էր (անժին տը փուաթրին):

×

Ի՞նչ հիւանդութիւն է այս :

Հելլենալատինական բժշկական մատենագրութեան մէջ յիշատակութիւն չկայ այս հիւանդութեան մասին: Բայց նոր հիւանդութիւն չէ լանջախիթը, որքան ալ քաղաքակրթութեան արդի թոհուբոհը աւելցնէ ենթականերուն թիւը: Ախտաբանական նկարագրութիւններ կան, որ կը վերաբերին լանջախիթին՝ հնագոյն դարաշրջաններու մէջ (Արետէոս, Գելիոս Աւրելիանոս): Ահա թէ ինչո՞ւ բազմանուն դարձած է այս հիւանդութիւնը :

Սուսփիրիոմ (1) կ'անուանէ Սենեկա, իսկ Էլլնէր՝ ասմա ճոնվուլսիվոմ, Տարվին՝ ասմա տոլորիֆիճոմ, Սվետիոր՝ փնիկոֆոպիա (2), Պօմ՝ սթեռնալժի (3), Ռուսսօ՝ մալատի նուվէլ, Պաերս՝ սթեռնոճարտիա (4), Սլուիս՝ սթեռնոտինիա սինճոփալիս (5), անգլերէն՝ պրեսթ փէնկ (6), գերմաներէն՝ պրուսթպրանն կամ հերձքլէմմէ (7), հայերէն՝ սրտախիթ, լանջախիթ, լատիներէն՝ անկոռ փեքթոռ, որ դարձած է միջազգային, — այս վերջին ախտանունը (8) տուած է Հեպերտըն, 21 Յուլիս 1768ին, (ըստ ոմանց՝ 1772ին), նկարագրելով հիւանդութիւնը ճշգրտօրէն, (Ֆրանսացիները կը պնդեն թէ Ռուսոն աւելի կանուխ ճանչցած ու նկարագրած է հիւանդութիւնը):

Այս ախտանուններուն մէջ լաւագոյնը այն է, որ կ'արտայայտէ ճմլելու, մամուլի տակ սեղմելու գաղափարը, ինչպէս ընտրած է Հեպերտըն, — արդարեւ հիւանդութեան նկարագիրն իսկ է՝ սիրտը սեղմել այնքան որ, ցաւին ազդեցութեան տակ, հեղձամահ կ'ըլլայ կարծես ենթական :

Կ'արժէ գիտել ալ թէ լատիներէն անկոր բառը (յունարէնէ առնուած) եւ հայերէն անձուկ բառը նոյն ծագումն ունին ըստ Պուապաքի: Արդարեւ, հիւանդութիւնը այնքան կը ճմլէ կուրծքը կամ կը սեղմէ սիրտը, կարծես մամուլի մէջ դրուած ըլլար, որ մահուան անձկութեան կը մատնէ ենթական՝ եթէ չմեռցնէ առաջին իսկ տաղնապին:

ՀԱՅ – ԲՈՅԺ

(1) Լաւ ուսումնասիրուած չէ այս բառը, կը համարուի սուփիր (հառաչանք, հեծկլտուք) բառին արմատական ձեւը, — Սենեկա ապահովաբար գործածած է ցաւի իմաստով՝ հեղձամահ ըլլալու չափ սաստիկ: (2) Շնչահեղձութեան վախ: (3) Լանջօսկրացաւ: (4) Սրտահեղձութիւն: (5) Նուաղում պատճառող լանջոսկրացաւ: (6) Սրտի անձկութիւն կամ ցաւ: (7) Սրտի տանջանք կամ ճմլում: (8) Լատիներէն՝ յունարէնէ փոխ առեալ, սեղմել խեղդել իմաստով :

×

Լոյս տեսան Հայ – Բոյժի Յունուար – Փետրուար – Մարտ – Ապրիլ–Մայիս թիւերը: Բաժանորդներուն պիտի ղրկուին այս շաբաթ օրուընէ սկսեալ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՍԱԹԵՆԻԿ ԱԴԱՄԵԱՆ

Ա. Համաշխարհային պատերազմէն առաջ, 1912 – 13ին էր, երբ Կովկասէն Պոլիս ժամանեց Զարիֆեան – Սեւումեան թատերախումբը :

Իրենց նախորդներուն՝ Աբելեան – Արմէնեան թատերախումբի Օսմ. Սահմանադրութենէն անմիջապէս ետքը դէպի Պոլիս կատարած առաջին այցելութենէն ի վեր, Պոլսահայութիւնը խանդավառուած էր արդէն արեւելահայ մեր եղբայրներու թատերական արուեստով, եւ այդ իսկ պատճառով ալ, Զարիֆեան – Սեւումեան թատերախումբի այցն ալ առեղծեց խանդավառութեան մեծ ալիք :

Անոնք, որքան կը յիշեմ, տուին շարք մը ներկայացումներ, որոնցմէ կարելի է յիշատակել Կէօթէի «Ֆաուստ»ը (Զարիֆեան՝ Ֆաուստ եւ Սեւումեան՝ Մեֆիստոֆելէս), Շիրվանզադէի «Նամու-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

Զարուկ, հակառակ իր ազգականներուն ջանքերուն կը մերժէ անոր հետ ամուսնանալ: Զարուկ ուրիշ իտէալ մը ունէր, ան կը սպասէր «գիտութեան, ազնուութեան, ու ճաշակի ներկայացուցիչին»:

— «Աղջիկս, ինչո՞ւ չես ուզեր Օհանճանը :

— «Ես փոթուրլը մարդու հետ չեմ կարգուիր»: Ահա ինչ որ կը պատասխանէր Զարուկ, կտրուկ եւ առանց այլեւայլութեան :

Տարի մը վերջը, Զարուկ կ'ամուսնանայ Պոլիսէն եկող ուսուցչի մը հետ : Իր երեւակայածն ու փնտռածն էր, որ դէմը կ'ելլէր: Սակայն երջանկութեան օրերուն շուտով տառապանքի օրերը կը յաջորդեն, հոգաբարձուներուն եւ թաղականներուն միջեւ երեւան եկող յաճախակի կռիւները պատճառ կը դառնան, որ գիւղին փառաբանուած ուսուցիչը պաշտօնէն հեռացուի : Թշուառ երիտասարդը սնունդի անբաւականութեան հետեւանքով, կը հիւծախտաւորուի :

Զարուկի ամուսինը կը մեռնի երկու որբեր թողլով :

Նախկին «բէնչպէր» Օհանճանը, հիմա կանոնաւոր արտերու, սեփականութեան տէր դարձեր է, սակայն մինչեւ այդ պահը ամուրի մնացեր է «իր մերժուած սիրուն համար»:

Եւ ճակատագրի բերումով այրի Զարուկը կը դառնայ Օհանճան աղային կինը:

— «Առաջ՝ Փոթուրլու ըլլալուն՝ չուզեց Օհանջան աղան, անիկա ալլման տէլլի–խանլը մըն էր, հիմակին պէս հարուստ ալ չէր չիտակը: Աղջիկը կարդալ գիտէր, դպրոց գացեր ու գիտնական էր, չհաւնեցաւ անոր· առջի էրիկը վարժապետ էր· աղէկ օր մը չցուցուց կնկանը : Հիմա Օհանճան աղան առաւ նորէն: Առաջ ալ աղուոր էր Զարուկը, չունեւորութենէն չէր ցուցներ: Թէ որ հիմա տեսնես, պօյ, պօս, լուսնի պէս երես մը, հրեշտակ կընմանի »:

Այս պատմուածքին մէջ ալ տիպարներ կան՝ կեանքէն առնուած: Կողք կողքի՝ ամէն մէկը իր հոգեբանութիւնով: Զարուկներ հիմա ալ շատ ունինք մենք մեր գեղեցիկ սեռին մէջ, որոնք հազիւ նախակրթարան մը աւարտած՝ երեւակայական ցնորքներով կը դառնան հիւանդներ, ապագայի գալիք փայլուն ու պերճ օրերը պատկերացնելով իրենց մանկական, կոյս հոգիներուն մէջ: Զարուկները կը սիրեն արտաքին պերճութիւնը· չեն փնտռեր հոգին սիրտը այլ քսակներուն բովանդակութիւնը :

Գիւղացի տիպար Օհանճանը հարազատօրէն ներկայացուեր է: Իր աշխատասիրութիւնով ու քրտինքով ձեռք բերած կարողութեան համեմատութեամբ «համեստ, գրեթէ ամչկոտ մէկն էր» · — «Խայա մարդեր ենք մենք, կ'ըսէր, մեր ըրածին խօսածին մի նայիք, մենք ուսումնական չենք· փօթուր կը հագնինք, եէմէնի ունինք ոտքերնիս »:

Պակասութիւն մը խոստովանելէ աւելի, լուռ բողոքի, գանգատի պէս բան մը կայ այս խօսքին մէջ:

Բողոք եւ գանգատ՝ բոլոր անոնց դէմ, որոնք դէպի այդ տարրը, դէպի աշխատաւոր գիւղացիութիւնը կը նային արհամարհական նայուածքով, եւ որոնք սակայն շատ անգամ կը կրեն մաքուր զգացումներ, կոյս հոգիներ՝ իրենց անշուք արտաքինին հետ միասին :

Գիւղական բարքերն ու սովորութիւնները, մէկ խօսքով գիւղական աշխարհի հոգեբանութիւնը լաւ երեւան հանուած է այս գրական հատուածին մէջ:

Վերադարձը.– Երկու երիտասարդ հոգիներու ամուսնութիւնը, բաժանումը, եւ տարիներ ետք կրկին իրարու «վերադարձը», ահա երկու խօսքով բովանդակութիւնը այս պատմուածքին, որ իր միօրինակ ու ձգձգուող հանգամանքին պատճառով, կարծես բան մը, հրապոյր մը կը պակսեցնէ ամբողջութենէն :

Ամէն բան աշխարհիս մէջ հանգիստի, արձակուրդի պէտք ունի· սիրող սիրտերն ալ պէտք է բաժնուին իրարմէ իրենց յոգնութիւնը առնելու համար: Գրիգորն ու Մաքրիկն ալ զիրար սիրած են խանդավառ, եւ երիտասարդական բուռն սիրով: Կ'անցնի երկու տարի եւ երկուքին ալ ձանձրանալու նշաններ երեւան կուգան :

Մաքրիկ կը թողու Գրիգորը եւ երեք օր յետոյ կը դառնայ կինը վաճառականի մը, որ Անգլիոյ մէջ առեւտուր ընող, գործնական մարդու մը համբաւը կը վայելէր :

Գրիգոր արդէն մտերմացած ու անբաժան ընկերը դարձած է վաճառականին, եւ յաճախ միասին ալ պտոյտի կ'երթային :

Եւ ան պատեհութիւնը կ'ունենայ նոյնիսկ նոր առաջարկներ ընելու Մաքրիկին :

— «Ըսէ ինծի որ զիս կը սիրես տակաւին »:

— «Յոյս մը տուր, սիրոյ բառ մը ըսէ գոնէ »:

Ու այս բոլորին ի պատասխան Մաքրիկ կը լռէր եւ ուժգնօրէն կը սեղմէր Գրիգորին ձեռքը :

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(8 Շար.)

…ծը եւ Շանթի «Հին Աստուածներ»ը :

Այս վերջին ներկայացման էր որ Պոլսահայերը առաջին անգամ ըլլալով բախտը եւ հաճոյքը ունեցան տեսնելու արեւելահայ բեմին արդէն ծանօթ դերասանուհին՝ Սաթենիկ Ադամեան, Սեդայի դերով :

Սաթենիկ Ադամեան շատ երիտասարդ տարիքին նետուած է բեմ եւ շնորհիւ իր բնատուր ձիրքերուն, իր ուշիմութեան եւ իր աշխատանքի յամառ կորովին, կարճ ժամանակի մը ընթացքին յաջողած է դառնալ արեւելահայ թատրոնի հիմնական տարրերէն մէկը :

Ծնած Կովկասի մէջ, երիտասարդ արուեստագիտուհին թատերական գործունէութիւնն ալ անցած է նոյն շրջանին մէջ՝ Թիֆլիզ, Պաքու, Երեւան եւն․ :

Դժբախտաբար, սակայն, Սաթենիկ Ադամեանի կեանքը եղած է կարճատեւ : Ճակատագրական դէպք մը, արդարեւ, պատճառ դարձած է անոր վաղաժամ մահուան :

Իր ուսուցիչներէն դերասան Արմէն Արմէնեան, որ այսօր խոր ծերութեան մէջ, կը հանգստանայ հայ բեմերու բազմավաստակ դէմքը, իր յուշերուն մէջ՝ «Վաթսուն տարի հայ բեմի վրայ» անդրադառնալով Սաթենիկ Ադամեանի, կը պարզէ նաեւ անոր կեանքին վերջ դնող դժբախտ ու ճակատագրական դէպքը :

Ինչպէս գիտենք, Արեւելահայ Թատրոնի մշտավառ կեդրոններն են եղած Թիֆլիզը եւ Պաքուն :

Այս վերջին քաղաքին մէջ, 1912ին, գոյութիւն ունէր «Կուլտուրական Միութիւն» մը, որուն հովանաւորութեան տակ կը գտնուէր նաեւ տեղւոյն հայ թատրոնը : Կանոնաւոր վարչութիւն մը կը ղեկավարէր այդ խումբը, որուն դերասանական կազմը կը բաղկանար արեւելահայ բեմի լաւագոյն տարրերէն․ — Յ․ Զարիֆեան, Վ․ Փափազեան, Արշակ Յարութիւնեան, Բերոյեան, Ղազարեան, Լաքքա, դերասանուհիներ Դուրեան (աւելի ետքը Տիկին Արմենեան), Զապէլ, Սաթենիկ Ադամեան եւ ուրիշներ : Այս կազմին դերուսոյց կարգուած էր Արմէն Արմէնեան :

Այդ շրջանին վարչութիւնը կ'որոշէ բեմադրել ծանօթ գրող Սումբատովի վրացական պատմութեան մէկ դրուագը ներկայացնող «Դաւաճանութիւն» թատերգութիւնը, որուն կանացի գլխաւոր դերը՝ Զէյնապ Թագուհին մեծ Սիրանոյշի բեմական ստեղծագործութիւններէն մէկը եղած է : Այդ դերին համար յարմար դերասանուհի մը չգտնելով, վարչութիւնը կ'առաջարկէ Օր․ Դուրեանին ստանձնել զայն :

Օր․ Դուրեան, նկատի առնելով դերին պատասխանատու հանգամանքը եւ ժամանակին ալ կարճութիւնը, կը մերժէ, առարկելով որ անբաւական կը գտնէ այդ դերին պատրաստութեան համար իրեն տրուած պայմանաժամը :

Այս խօսակցութեանց ընթացքին է, ահա, որ Սաթենիկ Ադամեան, ի բնէ խանդավառ եւ յանդուգն խառնուածքի տէր, կը յօժարի ստանձնել Զէյնապի դերը :

Կը ներկայացուի «Դաւաճանութիւնը» եւ արդիւնքը ալեկոծ կ'ըլլայ, մանաւանդ Սաթենիկ Ադամեանի մեկնաբանութեան տեսակէտէն : Կը սարսին երիտասարդ դերասանուհիին մինչ այդ ստեղծած համբաւի շէնքին հիմերը, իսկ Կուլտուրական Միութեան վարչութիւնը այդ օրէն սկսեալ խեթ աչքով կը նայի մինչ այդ իր գուրգուրանքին առարկայ եղած դերասանուհիին վրայ, պատճառաբանելով թէ ան՝ «խայտառակած էր զիրենք» :

Եւ սակայն, Արմէն Արմէնեան, դարմանելու համար Սաթենիկ Ադամեանի համբաւին հասած վնասը, կը մտադրէ նոր ներկայացման մը մասին ու կը ձեռնարկէ բեմադրել Մեթերլինկի, «Մոննա – Վաննա»ն, որուն համանուն հերոսուհիին դերը Սաթենիկ Ադամեանի բեմական յաղթանակներէն մին էր նկատուած :

Արմէնեան իր ծրագիրը կը պարզէ Վարչութեան : Եւ հակառակ այն հանգամանքին՝ որ «Մոննա – Վաննա»ի ներկայացումը պիտի ըլլար նաեւ Սաթենիկ Ադամեանի նպաստի (Պենեֆիս) ներկայացումը, Վարչութեան անդամները կը հակառակին եւ բացարձակապէս կը մերժեն Սաթենիկ Ադամեանի Մոննա – Վաննայի դերը մարմնաւորելու առաջարկին հաւանութիւն տալ :

Ծանր վիճաբանութիւններ տեղի կ'ունենան Արմէնեանի եւ վարչութեան անդամներուն միջեւ, որոնք կը շարունակեն յամառիլ եւ կրկնել․ «Նա մեզ խայտառակեց ...» :

Արմէն Արմէնեան ընդվզած խեղճ Սաթենիկի հանդէպ եղած այս անարդար վերաբերմունքին համար, վարչութեան անդամներուն երեսին կը նետէ իր հրաժարականը, գոչելով․

— Մարդե՞ր էք դուք, թէ՝ վայրեր... Կարելի՞ է միթէ այսպէս թեթեւօրէն խաղալ արուեստագիտուհիի մը արժանապատուութեան հետ :

Այս կռուի կեցուածքին առջեւ տեղի տալով, վարչութեան անդամները ի վերջոյ կը յօժարին եւ Սաթենիկ Ադամեան հրաշալի կերպով խաղալով իր դերը, կը դարմանէ իր անունին հասած վնասը եւ հասարակութեան սրտին մէջ վերստին կը գրաւէ տարիներով գրաւած իր համակրանքի ու սիրոյ անկիւնը :

Դժբախտաբար, սակայն, այս բոլոր վերիվայրումները ծանր կը կշռեն նուրբ, քնքոյշ եւ զգայուն Սաթենիկի ֆիզիքական առողջութեան վրայ :

Այս բոլոր ցնցումներուն վրայ կ'աւելնայ նաեւ տարիներ առաջ կիսով դարմանուած հիւանդութեան մը վերերեւումը : Տարաբախտ դերասանուհին անմիջապէս կը փոխադրուի հիւանդանոց, ուր քանի մը ամիսներ չարաչար տանջանքներէ ետք, կ'աւանդէ իր հոգին ...

Սաթենիկ Ադամեանի ստեղծագործած դերերէն կարելի է յիշատակել այստեղ, բացի Մոննա – Վաննայէն, որ իր բեմական մեծագոյն յաղթանակը հանդիսացած է, նոյնպէս Լիլիա (Յո՞ Երթաս) եւ Սեդա (Հին Աստուածներ) որոնց մէջ տարաբախտ դերասանուհին եղած է անզուգական :

Ակներեւ է որ Սաթենիկ Ադամեանի անունն ու յիշատակը անարդար մոռացումի մը մէջ են մատնուած հիմա :

Արմէն Արմէնեանի Յուշերու հատորէն զատ ուրիշ որեւէ հրատարակութեան մէջ դժբախտաբար չեմ հանդիպած տակաւին այս անման դերասանուհիին մասին որ եւ է յիշատակութեան :

Եւ սակայն, անհերքայ եմ որ, ինծի պէս, բոլոր անոնք որ բախտը ունեցած են ճանչնալու այս հրաշալի արուեստագիտուհին, այսօր, յարգանքի պլտղուեց մը զգացումով պիտի լեցուին Սաթենիկ Ադամեանի յիշատակին առջեւ :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

«ՄԷՆՏԵՐԷՍ, ՃԵՐՄԱԿ ՁԻ ՀԵԾԱԾ, ՇՐՋԵՑԱՒ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ»

—o—

Տիւնիայի մէջ Պետկի Փայիք կը գրէ․–

«Ընտրութիւններու արդիւնքը, ինչ համեմատութեամբ ալ յանգի իբրեւ Թուանշան, նշանակութիւնը բացայայտ է․ Ատնան Մէնտէրէս իր սպիտակ ձին հեծած՝ ծայրէ ի ծայր շրջած է երկրին մէջ :

Պոլսոյ մէջ ընտրութիւնը շահեցան անոնք որոնք թքին Թուրհան Էմեքսիզի ոգիին : Իզմիրի մէջ ընտրութիւնը շահեցան անոնք որ կը պնդեն թէ Ազգային անկախութեան պայքարը դիպուածով շահուած է : Այտընի մէջ Մելահաթ Կետիկ առանց բերանը բանալու, Ափայտընի եղբայրներուն միայն հայհոյելով եւ կախաղանի նշաններ ընելով շահեցաւ : Մանիսայի մէջ Սամեթ Աղաօղլուին կինը, Էտիրնէի մէջ Մէնտէրէսին ուրիշ մէկ փաստաբանը բոլորը... բոլորը... շահեցան :

Ի՞նչ կը նշանակէ Ատնան Մէնտէրէսին սպիտակ ձիով շրջիլը : Ահա աս ըսել է : Ոգի մը այսպէս կը շրջի միայն, եւ միայն այսպէս կը փոխադարձէ յեղափոխութեան մը՝ որ տարօրինակութիւնը ցոյց կուտայ յայտարարելու թէ ոչ ոքի դէմ ուղղուած է :

Հալք կուսակցութիւնը կորսնցո՞ւց ընտրութիւնը : Ոչ : Կարելի չէր սակէ աւելին սպասել եւ պահանջել քաղաքական կուսակցութենէ մը որ պարկեշտութեան, հայրենասիրութեան, մէկ խօսքով բարձր մակարդակի բոլոր պահանջները յարգած էր : Բայց յանձին Հալքի՝ ընտրութիւնը յեղափոխութեան հաշւոյն կորսնցնել տալուն բոլոր ճամբաները լայնորաց ձգուած են : Անոնք որ վարպետութիւն համարեցին բանալ այդ ճամբաները, եթէ հիմա ամբողջ պատասխանատուութիւնը տեսնել ուզեն Հալքին մօտ, որուն կռնակին բեռցուցին իրենց բեռները եւ մեղքերը, անտարակոյս գործած պիտի ըլլան ամենադարհուրելի ախտաճանաչման սխալը որուն ցաւը կարճ ատենէն պիտի զգան իրենց սրտին մէջ :

Մեզի համար ճամբան նոյն ճամբան է : Մինչեւ երէկ ինչ բանի համար որ մարտնչեցանք, դարձեալ նոյն բանը կ'ընենք : Յայտնի է որ մեր առջեւ փշոտ եւ քարոտ կռուադաշտ մը երեւան ելած է, եւ պայքարը բոլոր նշաններով երեւցած է հորիզոնին վրայ» :

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

Անգարայէն կը հաղորդեն թէ ընտրութեանց Բարձր․ Մարմինը ընտրութեանց արդիւնքը պաշտօնապէս հաղորդելու համար կը սպասէ տակաւին : Այդ արդիւնքը հաղորդելէ ետք, զոյգ ժողովները երդման արարողութիւնը պիտի կատարեն Հոկտ․ 25ին, այս Հինգշաբթի : Հաւանական է որ Հանրապետութեան նախագահին ընտրութիւնը կատարուի Հոկտեմբեր 29ին, գալ Երկուշաբթի :

Հալք կուսակցութեան շրջանակները շատ տխուր են : «Եէնի Իսթանպուլ» թերթը, հրատարակելով Ինէօնիւի նկարը, կը գրէ թէ ընտրութեանց արդիւնքը արդարացուցած չըլլալով Հալքեաններուն ակնկալութիւնը, երկփեղկում մը առաջ եկած է կուսակցութեան մէջ :

Զրոյց կը շրջի թէ կուսակցութեան պետը, Ինէօնիւ, հրաժարած է պետի իր դիրքէն : «Ադալէթ» եւ «Եէնի Թիւրքիյէ» կուսակցութեանց պետերը տրամադիր չեն Թուիր խառն դահլիճ կազմել Հալքի հետ : Հալքի երիտասարդները եւս չեն ուզեր խառն դահլիճի մէջ մտնել :

«Ադալէթ» կուսակցութիւնը Հանրապետութեան նախագահի թեկնածու կը ներկայացնէ Փրոֆ․ Ալի Ֆուատ Պաշկիլը : Միւս կողմէ կը հաղորդուի թէ Ինէօնիւ, իր կարգին, կը մերժէ կառավարութիւն կազմել :

Այս շփոթ կացութեան մէջ, ոմանք յարմար կը գտնեն որ Կիւրսէլը Հանր․ Նախագահութեան կոչուի, որպէսզի ոչ մէկ կուսակցութիւն գրաւէ տիրական դիրք մը :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ, կրօնական, կրթական, գրական եւ բանասիրական : Թիւ 7 – 8 Յուլիս – Օգոստոս : Լ տարի : 1961 : Անթիլիաս (Լիբանան) :

ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ պարբերաթերթ : Մայիս – Յունիս 1961 :

LE CHEVALIER A L'EMERAUDE, Victor Gardon (Roman), Paris 1961.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Լուսաղէմին Ներսէս Արծրունին պատուիրեց խումբին, որ ապաստանարանէն չհեռանան․ իսկ ինքը դէպի Վան քաղաքը մեկնեցաւ :

Բայց քաղաքը չհասած՝ Լիմ կոչուած գիւղը մտաւ․ որ Հայոց ձորին ամէնէն սիրուն ու գեղեցիկ գիւղն էր :

Այնտեղ Միացեալ Ընկերութեան կողմէն ղրկուած ուսուցիչ մը կար, որուն անձնուիրութիւնը Վանականէն իմացած էր :

Ներսէս Արծրունին ուղղակի վարժարանը գնաց :

Ուսուցիչը որ երեսունն անցած, բարձրահասակ, սեւորակ, յաղթանդամ ու ծաղկաւէտ կերպարանքով անձ մըն էր, շատ սիրով ընդունեց զինքը :

— Լսած եմ ձեր անունը, նկատել տուաւ Ներսէս Արծրունին՝ ծանր ու խանդավառ ձայնով մը, հետեւաբար կը վստահիմ յայտնելու թէ ազատութեան զինուորներէն եմ ես ․

— Ո՛հ, ուրեմն բախտաւոր եմ ձեզ տեսնելուս, մրմնջեց ուսուցիչը՝ յուզուած բայց զօրաւոր շեշտով մը : Արդեօ՞ք քաղաքէն կուգաք :

— Ոչ, Պարսկաստանէն կը վերադառնամ եւ նպատակս է անգամ մը քաղաքը մտնել : Չեմ գիտեր թէ ոստիկաններու հսկողութիւնը ո՞ր աստիճանի հասած է :

— Կեցէք ... առաջին անգա՞մն է որ Վան մտնէք․

— Ե՞ս :

— Այո ․

— Ո՛չ, բարեկամս, արդէն բնիկ քաղաքցի եմ :

— Ուրեմն կասկածելու բան մը չունիք : Շատո՞նց է որ հեռացած էք ․

— Էհ... տասն եւ ինը տարի կայ ․

— Տասն եւ ինը տարի՞ :

— Այո : Բնական է անկից ի վեր բաւական փոփոխութիւններ կրած է, այնպէս չէ՞ :

— Ի՞նչ կ'ըսէք... եթէ այսօր Հայկայ վանքի արուարձանէն մինչեւ Արարուց նոր կառուցուած եկեղեցին երթաք, ոչ փողոցները պիտի ճանչնաք եւ ոչ ալ շէնքերը : Մանաւանդ վերջին ահելի հրդեհէն ետքը, բոլոր շուկան կերպարանափոխ եղած է :

— Ժողովուրդին տրամադրութիւնն ի՞նչպէս է :

— Ժողովուրդին տրամադրութիւնը լարուած է : Ներքին ուժը բաւական յառաջ կ'երթայ, եթէ գաղտնի կերպով շարունակուի եւ տեղի չտայ պայթելու ու յումպէտս վատնելու : Կառավարութիւնը համոզուած ըլլալով հանդերձ թէ Հայերու դիրքը վտանգաւոր կը դառնայ, դարձեալ ստիպուած է լուռ մնալ :

— Գիւղերու կազմակերպութիւնն ի՞նչ վիճակի մէջ է :

— Հայոց ձորի գիւղերը մեծաւ մասամբ Քիւրտ տարրէ բաղկացած են, հետեւաբար աւելի ճնշուած է կազմակերպութեան ոգին․ իսկ Թիմարայ գիւղերը լաւ պատրաստուած են : Այսօր միայն զէնքը կը պակսի ... :

Ներսէս Արծրունին պահ մը իր ճաղատ ճակտին վրայ դրաւ ձեռքը, մտածեց երկար ու խորին դառնութեամբ, եւ յետոյ հայրենասէր ուսուցչի աչքերուն մէջ նայելով մրմնջեց ․

— «Միայն զէնքը կը պակսի» ըսիք, բարեկամս, այնպէս չէ՞ :

— Այո :

— Այդ պակասը լեցնելու համար ի՞նչ պէտք է :

— Ըստ իս, վարչական բարձրագոյն մարմին մը պէտք է, որ ընդհանուր ազգին հաւանութեամբ կարգուած ըլլայ :

— Իրաւունք ունիք, բայց ներկայ հանգամանքներուն մէջ շատ դժուար է ընդհանուր ազգին հաւանութեամբ բարձրագոյն մարմին մը նշանակել, որովհետեւ խոովքի մը ներքեւ ծածկուած թշնամին մեր դէմը պիտի հանենք ու ատանկով կարելի է վիժելու կը դատապարտենք ապագայ ծրագիրը :

— Ախ, այո... ամէնէն աւելի մտածելու կէտն այդ է : Քանի որ մեր թշնամին օձի շապիկի մը մէջ փաթթուած կը սպասէ, մեզի կը մնայ գաղտնի կերպով պատրաստուիլ : Ասիկա ամէնուս պաշտելի եղող անձնուրաց Վանականին գաղափարն էր...

Տժգոյն ու սարսռալի ստուեր մը անցաւ Ներսէս Արծրունիին կերպարանքէն ու ակամայ շարժում մը ըրաւ ․

— Կը ճանչնայի՞ք Վանականը, ընդհատեց Ներսէս Արծրունին ․

— Ի՞նչպէս չէ... մեր նահանգին հերոսն է ան :

— Գիտէ՞ք թէ ուր է ․

— Չեմ գիտեր... մրմնջեց ուսուցիչը :

— Միթէ չիմացա՞ք անոր մահուան պատահարը :

— Իմացայ... բայց այդ վճիռը չգործադրուեցաւ․ Վանի եղեռնադատ ատեանը Կ․ Պոլիս ղրկեց զինքը ․

(Շար․)

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջակայքի Հայութիւնը տօնակատարութեան հանդէսին, նուիրուած Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակին :

Կը խօսի տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝
ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱԽԱԳԵԱՆ
Նախագահութեամբ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԱՆՏՐԵԱՆԻ :

Ցայտագրին մաս կը կազմեն կենդանի պատկեր մը նուիրուած Ս. Մեսրոպի, ուսուցիչ Թրազօշի կողմէ պատրաստուած : Ինչպէս նաեւ երգճայն խմբերգներ, արտասանութիւններ եւ մեներգներ, Եկեղեցւոյ երգչախումբին կողմէ :

Տեղի կ'ունենայ 28 Հոկտեմբեր, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Ծանօթ.— Հանդէսը կը սկսի ճիշդ որոշեալ ժամուն :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Փարիզի Օփերայի Նոպլը պաս ժիրայր Սերգոյեան, կը մասնակցի «Թաղաւոր»ի դերով, Ռուա Տիսի ձայնասփռումին, որ տեղի պիտի ունենայ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 20ին, Ֆրանս 3ի վրայ :

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Վիէնէն ընկեր Աւագ Լուսարեւեան 20 Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին իր այցելութեան առթիւ :

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Մինասօղլու 10 Ն. Ֆ., կը նուիրեն Ազգատախնամին, Այրի Տիկին Մարտիկեանի յիշատակին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Լեւոն Փափազեան եւ իր զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (29 Հոկտ.) առաւօտ,
ԼԵՒՈՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ
մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանթէօ – Քաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, ընկերուհի Հանչէրեանի բնակարանը, 9, Րիւ տէ Փրէ, (Պանթէօ) : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը խնդրէ հասարակութենէն նկատի ունենալ որ՝ իր հեռախօսի թիւը առժամապէս փոխուած է 20·63·43ի :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Օրեր եւ Ժամեր

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, (8 Րիւ տէ Պրոշէ) : Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, Ալֆորվիլի շրջանի մահացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին.— Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Աւագ Պաղտասարեան, Դաւիթ Զապունեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Արզարեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Հմայեակ Ուզունեան, Տօքթ. Յ. Կիւլկեցի, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքէճեան, Ահարոն Արրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Շաւարշ Տէր Պարսամեան (Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն) :

Պատարագէն յետոյ շիրիմներու այց եւ ծաղիկներու զետեղում :

Կը հրաւիրուին ննջեցեալ պարագաներ, բարեկամներն ու ընկերները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ ըստ սովորութեան հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ Պօմոնի Ս. Գ. Լուս. եկեղեցւոյս մէջ ի յիշատակ Հար. Ֆրանսայի շինարար Առաջնորդ հանգուցեալ
ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱԳԵԱՆԻ
անոր մահուան 27րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Բրիտանիոյ հանգուցեալ Առաջնորդ
ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ
եւ նորոգ հանգուցեալ Կ. Պոլսոյ Պատրիարք՝
ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ
եւ Մարսիլիոյ հանգուցեալ եօթը քահանայ հայրերու հոգւոց ի յիշատակ : Յաւարտ հանդիսութեանց, կէս օրէ յետոյ ժամը երեքին Սէն Փիէրի գերեզմանատան մէջ Նորակերտ շիրմին վրայ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ, հոն հանգչող Սրբազանին եւ եօթը քահանայից համար : Կը հրաւիրուի Մարսիլիոյ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ յիշատակի այս կրկնակ արարողութեանց :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Ֆ. Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ, Կիրակի 29 Հոկտեմբեր, կէսօրէ վերջ, ժամը 4–10 :

Յետաձգուած է չխաչաձեւելու համար Ազգատախնամի պարահանդէսը :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ
ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Երիտասարդ Դաշնակցականներուն կողմէ կը խօսի՝
ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը :

Մ. Տէրոյեան, Ա. Չէօրէքճեան (*երգ*), *Ա. Յարութիւնեան, Ս. Մասոյեան (արտասանութիւն)*, *փոքրիկն* Ճօշկունեան (*ձեռնադաշնակ*) :

Կը ներկայացուի Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ
« ԷԼ ՄԻ ԱՂՕԹԻՐ »Ը

Պիտի ցուցադրուի «Անմահներու ՏՕՂԱ ՆՑՔԸ» (Լուսապատկեր) :

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ *ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ.—*

Hazy Siegel

Օրուան խօսնակ.— ԸՆԿ. Կ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ
ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ
GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— *ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի :*

2.— *Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի* LYTUS-DE-LUZի *պարախումբը, մասնակցութեամբ Փապլի Թոյի եւ իր ընկերներուն :*

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը : ՓՐՕվանս 77–73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 26 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — JEUDI 26 OCTOBRE 1961

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9239 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5040

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔՈՅՐ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընկերվարական Միջազգայինի կեդրոնը կը գտնուի Լոնտոն տասը տարիէ ի վեր։

Կը հրատարակէ անգլերէն լեզուով մէ-[...]նագիր տեղեկատու շաբաթաթերթ մը՝ Սոշըլիսթ Ինթըրնէշընըլ Ինֆորմէյշըն անունով։

Հռոմի մէջ քարտուղար Ալպըրթ Քարթի երկուշաբթի օր համագումարին ներկայացուց իր տեղեկագիրը, որ կ'ընդգրկէ 1959 Յունիս 1էն 1961 Սեպտեմբեր 5ի շրջանը։

Միջազգայինը ընդարձակած է իր գործունէութեան շրջանակը։

Բացի զուտ ընկերվարական կուսակցութիւններէ, անոր ամբողջացուցիչ մասը կը կազմեն Սոցիալ-Դեմոկրատ Կանանց Միջազգային խորհուրդն ու Ընկերվարական Միջազգայինի Լատին Ամերիկայի քարտուղարութիւնը։

Ս. Դ. Կանանց միջազգային խորհուրդին մաս կը կազմեն ընկերվարական կուսակցութեանց կանացի կազմակերպութիւնները։ Անդամներու ընդհանուր թիւն է շուրջ երկու միլիոն։ Վերջին անգամ խորհրդաժողով գումարեցին Համպուրկի մէջ, 11-12 Յուլիս 1959, մասնակցութեամբ 25 երկիրներու 56 պատգամաւորներուն։ Ամէն տարի Մարտին կը տօնեն Կանանց Միջազգային Օրը։ Կապ կը պահեն ՄԱԿի եւ Իւնեսքոյի հետ։

Լատին Ամերիկայի քարտուղարութեան մաս կը կազմեն Արժանթինի, Չիլիի, Ուրուկուէյի, Էքուաթորի, Քոլոմպիոյ եւ Պրազիլի ընկերվարական կուսակցութիւնները։ Քարտուղարութիւնը կապ կը պահէ Վէնէզուէլայի, Քոսթա Ռիքայի, Փերուի, Փարակուէյի, Պոլիվիոյ եւ Սէն Տոմինիքի յեղափոխական կուսակցութեանց հետ։

Միջազգայինը կապեր ունի հետեւեալ միջազգային կազմակերպութեանց հետ. Ասիական ընկերվարական կոնֆերանսը, Կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի Ընկերվարական Միութիւնը, Ընկերվարական Երիտասարդութեան Միջազգային Միութիւնը, Եւրոպական խորհրդարաններու Ընկերվարական խմբակցութիւնները, Ընկերվար եւ ժողովրդավար Համալսարանականներու Միջազգային Միութիւնը եւ Ընկերվար եւ ժողովրդավար մամուլի Միջազգային Դաշնակցութիւնը։

Ընկերվարական Միջազգայինը պաշտօնապէս կը ճանչնայ կարգ մը «տարագիր» ընկերվարական կուսակցութիւններ եւ կապ կը պահէ անոնց հետ։ Ասոնք են. Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, Վրաստանի Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութիւնը, Ռուսական Սոցիալ-Դեմոկրատ եւ աշխատաւորական կուսակցութիւնը (Մենշեւիկ) եւ Ուկրայնական ընկերվարական կուսակցութիւնը։

Կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի Ընկերվարական Միութեան մաս կը կազմեն Պուլկարիոյ, Չեխոսլովաքիոյ, Լեհաստանի, Ուկրայինայի, Եուկոսլաւիոյ, Էսթոնիոյ, Լատվիոյ, Լիթուանիոյ, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ տարագիր ընկերվարական կուսակցութիւնները։ Անոնք Լոնտոնի մէջ կը հրատարակեն անգլերէն տեղեկատու թերթիկ մը։ Բացի իրենց պարբերական ժողովներէն, կը մասնակցին Միջազգայինի համագումարներուն, որոնց մէջ բոլորին կողմէ մէկ հոգի միայն «խորհրդակցական» ձայն կը տրուի։

Ընկերվարական Երիտասարդութեան Միջազգ. Միութեան կ'անդամակցին յիսուն երկիրներու 81 կազմակերպութիւններ, շուրջ մէկ միլիոն անդամներով։

Եւրոպայի խորհրդարանական Միջազգային երեք կազմակերպութեանց մէջ ընկերվարականներու թիւը կ'աճի տարուէ տարի։ Եւրոպայի Խորհուրդի խորհրդակցական ժողովին մէջ կան 34 ընկերվարականներ, Արեւմտեան Եւրոպայի Միութեան ժողովին մէջ՝ 23, Եւրոպայի խորհրդարանական ժողովին մէջ՝ 33։

Ընկերվարական եւ ժողովրդավար Համալսարանական Ուսուցիչներու Միջազգային Միութեան մաս կը կազմեն Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Պելժիոյ, Ֆրանսայի, Անգլիոյ, Նորվեկիոյ, Հոլանտայի եւ Զուիցերիոյ ուսուցչական կազմակերպութիւնները։

Մամուլի Միջազգային Դաշնակցութեան կը մասնակցին Եւրոպայի ընկերվարական թերթերու տնօրէններն ու խմբագիրները։ Իրենց վերջին համագումարը տեղի ունեցաւ անցեալ Ապրիլ 23-26ը Հոլանտայի մէջ։

Զօրացած քոյր կազմակերպութիւններով, Ընկերվարական Միջազգայինը հաստատ քայլերով կը դիմէ դէպի աւելի փայլուն ապագայ մը։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԻՒՆ

ԱՊԱ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կ'ԸՍԷ ՊԵՆ ԽԵՏՏԱ

Շատ կը սպասուէր «ԱՀԱԿ»ի նոր ղեկավարին յայտարարութեանց։ Իր խօսքերէն յայտնի պիտի ըլլար թէ բանակցութիւնները պիտի վերսկսի՞ն թէ ոչ։ Պեն Խետտայի խօսքերը յստակ են այդ մասին, իր կարծիքն այն է թէ ինքնորոշման շրջանը անցած է և իր տեսակէտով՝ նախապայմանն է՝ անկախութիւն, ապա կարելի է նստիլ եւ բանակցիլ։

Պեն Խետտա նախ խօսեցաւ այն «նուաստացուցիչ վերաբերմունքին» մասին զոր ֆրանսական ոստիկանութիւնը ցոյց տուած է «Ալժերացի ժողովուրդին» հանդէպ։ Պեն Խետտա յիշեց թէ անկախութիւնը համաշխարհային գետնի վրայ ընդունուած պատմական անհրաժեշտութիւն մըն է։ «Զէն ընդդիմանար անկախութեան։ Մէկը միւսին ետեւէն ժողովուրդները անկախութեան կը տիրանան։ Թո՞յլ պիտի տրուի որ անվերջանալիկերպով շարունակուի պատերազմ մը որ իր ութերորդ տարուան մէջ կը մտնէ։ Այսօր Ֆրանսան է որ կ'ընդունի թէ մեր դատը հիմնուած է եւ մեր անկախութիւնը ոչ միայն կարելի է այլեւ պատերազմին յատուկ եւ արժանավայել լուծումն է։ Երկու տարի առաջ, Ֆրանսա կ'առաջարկէր ինքնորոշման ձեւը։ Այսինքն՝ հանրաքուէ։ Նման ձեւի մը ընտրութիւնն իսկ կը նուիրագործէր «ֆրանսական Ալժերիոյ» հին առասպելին լքումը եւ իրատես մօտեցում մը ցոյց կու տար ալժերական հարցին։ Բայց տուեալները փոխուած են։ Նախ ֆրանսական կառավարութիւնը կ'ընդունի այլեւս թէ Ալժերիան անկախ պիտի ըլլայ, պետութեան ղեկավարն է որ չէշտեց թէ Ֆրանսա ոչ մէկ կասկած ունէր ժողովրդական խորհրդակցութեան արդիւնքին մասին։ Ցետոյ Ֆրանսա, այլեւս անկախ Ալժերիան իբրեւ յուսահատական լուծում մը չի նկատեր այլ՝ իմաստուն ելք մը որուն վրայ կրնայ հիմնուիլ արդիւնաբեր եւ նոր յարաբերութեանց յոյսը Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ միջեւ»։

Բայց Պեն Խետտա կը գտնէ թէ ինքնորոշման շրջանը անցած է եւ ունի ուրիշ մեթոտ մը որ թէ՛ ժամանակի, թէ՛ զոհողութեանց խնայողութիւն պիտի պատճառէր «այդ մեթոտն է համաձայնիլ անկախութեան հռչակման սկզբունքին, ձեւին եւ թուականին վրայ ինչպէս նաեւ զինադուլի մը շուրջ, որմէ յետոյ նոր բանակցութիւններ կրնան տեղի ունենալ Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ յարաբերութեանց եւ Ալժերիոյ Ֆրանսացիներուն երաշխաւորութեանց շուրջ» բացատրեց «ԱՀԱԿի վարչապետը»։

Պեն Խետտա աւելցուց անշուշտ թէ անկախութիւն կը նշանակէ նաեւ հողային ամբողջականութիւն, մէջն ըլլալով Սահարան։ Բայց անկախութիւնը չանտեսեր համագործակցութիւնը եւ այդ երկու երկիրներու շահերուն համար։ Այդ անկակախութիւնը, կ'ըսէ Պեն Խետտա նոր դարաշրջան մը պիտի բանայ։ Ալժերիոյ Ֆրանսացիները պիտի դադրին «գեր-քաղաքացիներ» ըլլալէ, պիտի ունենան իրենց տեղը համապատասխան իրենց դերին։ «Բայց եզրակացուց Պեն Խետտա եթէ Ֆրանսա միշտ կը մտածէ թէ ինքնորոշումի միակ ձեւն է, պատրաստ ենք այդ ուղղութեամբ աշխատելու։ Ամէն պարագայի մէջ ԱՀԱԿը տրամադիր է բանակցութիւնները վերսկսելու»։

Պեն Խետտա չխօսեցաւ Պեն Պելլայի ազատ արձակման ոչ ալ Նոյեմբեր մէկի ցոյցերուն մասին բայց ոչ մէկ կոչ ըրաւ նաեւ զադրեցնելու համար մահմետական ահաբեկումները։

Ալժերական հարցերու նախարարը՝ Ժոքս յայտարարեց թէ հաւատարիմ կը մնայ ինքնորոշման սկզբունքին եւ ոչ պարտաւոր է ոչ ալ տրամադիր Ալժ. Ազատ ճակատի ղեկավարին հետեւելու այդ գետնին վրայ, Թունուզի Աֆրիք-Աքսիոնը սակայն կը գրէ թէ տը Կոլ Նոյեմբեր 5ին, «այո» պիտի պատասխանէ Պեն Խետտայի։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆՈՊԵԼԻ 1961ի խաղաղութեան մրցանակը, յետ մահու, Տակ Համըրշոլի տրուեցաւ։ 1960ի նոյն մրցանակին արժանացաւ հարաւ-ափրիկեան պարագլուխ՝ Ճոն Լըթուլի։

ՓԱՐԻԶԻ այս շաբթուան պաշտօնական հիւրերն են Տահոմէի նախագահը՝ Հիւպէր Մակա որ Փարիզ հասաւ Չորեքշաբթի օր իր կնոջ եւ կարգ մը անձնաւորութեանց հետ որոնց մէջ խորհրդարանի նախագահ՝ Ափլոկան, Օքէ Ասոկպա (Արտաքին Նախարար) Քեքէ (Արդարութեան Նախարար) եւ Պորնա (Աշխատանքի Նախարար)։ Փարիզի Թաղապետարանի նախագահը կը հրաւիրէ ժողովուրդը որ համակրանքի ցոյցեր ընէ, հիւրերուն ճամբուն վրայ։ Տահոմէ որ Համաձայնութեան չորս երկիրներէն մէկն է 115 հազար քառակուսի քիլմ. տարածութիւն ունի եւ 1.800.000 բնակչութիւն։ Մայրաքաղաքն է՝ Փորթօ-Նովօ։

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ քաղաքական կարեւոր դէպքեր պատահած են վերջին օրերուն։ Զինուորական իշխանութիւնը արտակարգ եւ գիշերային նիստի կանչած է չորս կուսակցութեանց ղեկավարները, համաձայնութիւն մը պարտադրելով։ Ժողովը տեւած է առաւօտեան մէկէն չորս եւ ոչ ոք ուզած է յայտարարութիւն մը ընել։ Աւելի ուշ պարզուեցաւ թէ ստորագրուած համաձայնագրին գլխաւոր կէտերն են.— Ա) Կիւրսէլ միակ թեկնածուն պիտի ըլլայ հանրապետութեան նախագահութեան համար։ Բ) Ազգային միասնականութեան դահլիճ մը պիտի կազմուի։ Գ) Ոչ մէկ ներում նախկին վարչակարգի դատապարտեալներուն համար կրնայ նախատեսուիլ։ Դ) Ազգ. միասնականութեան կոմիտէին հաստատած օրէնքները վերաքննութեան առարկայ չեն կրնար ըլլալ։ Այս յօդուածը կը վերաբերի գլխաւորաբար այն օրէնքներուն որոնք հանգստեան կոչեցին համալսարանի 147 դասախօսներ եւ արտասահման դրկեցին (1960 Նոյեմբերին) Ազգ. Միասնականութեան Կոմիտէի 14 սպաներ։ Ե) Հանգստեան կոչուած սպաները ետ պիտի կանչուին (թիւը 7000 է որոնց մէջ 200 զօրավար)։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ որոշեց զրօշին տակ պահել այն զինուորները որոնք պիտի արձակուէին, «ամրապնդելու համար երկրին պաշտպանութեան կարողութիւնը»։

ՔԱԼՔԱԹԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ մարդկային միս ծախողներ բռնուած են Հնդկաստանի մէջ։ Եօթը անձեր գետերու մէջէն կը ժողվէին դիակները անոնց որոնց ընտանիքները շատ թշուառ են եւ ի վիճակի չըլլալով իրենց մեռելները մոխրացնել տալու գետը նետած էին։ Մարդիկը դիակները շերտ շերտ կը կտրէին եւ միսը քաշուած կը ծախէին մեծ քաղաքներու մէջ։

ՌՈՒՄԲԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Խորհրդային գեր-ռումբին պայթումը մեծ յուզում պատճառեց ամէն կողմ։ Մտահոգ է ամբողջ աշխարհ։

ՓԱՐԻԶ.— Խորհրդային յաջորդական փորձերը շողարձակումով (ռատիօաքթիվիթէ) լեցուց մթնոլորտը։ Ֆրանսացի հիւլէագէտներուն կարծիքով շողարձակումի փոշիները քանի մը շաբաթ աշխարհի շուրջ պիտի դառնան, յետոյ այն իջնալու համար մեր մոլորակին վըրայ։ Շողարձակումները աւելի խիտ պիտի ըլլան հիւսիսային, յատկապէս սկանտինաւեան երկիրներու, Գանատայի եւ Ճափոնի վրայ։

Միւս կողմէ կենսաբանները մտահոգ են, որ այսքան կարճ ժամանակի ընթացքին Խորհրդային Միութիւնը պայթեցուց այսքան մեծ թիւով հիւլէական ռումբեր, որոնց տարողութիւնը հասաւ 90 մեկաթոնի, ասոնց շողարձակումները հսկայ զանգուած մը կազմած կը դառնան մեր մոլորակին շուրջ։

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆ.— Ամերիկայի մասնագէտ Մորկանի կարծիքով յիսուն մեկաթոն ռումբի մը ազդեցութիւնը զգալի պիտի դառնայ աշխարհի մէջ առնուազն հինգ տարի։ Միւս կողմէ, ամերիկացի երկու ծերակուտականներ յայտարարեցին, թէ այս պայթումին հետեւանքով Միաց. Նահանգները ստիպուած պիտի ըլլան նոր փորձեր կատարելու։

ՕՍԼՕ.— Սեւ երիզով շրջապատուած ծաղկեպսակ մը զետեղուած էր խորհրդային դեսպանատան դրան վրայ։

ՍԹՈՔՀՈԼՄ.— Շուէտի վարչապետը նամակ մը ղրկեց Խրուշչեւի, ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց, թէ շուէտացի ժողովուրդը մտահոգ է արտակարգ ուժով օժտուած զէնքերու փորձերուն համար, որոնք տեղի կ'ունենան իր սահմաններուն մօտ։ «Կը խնդրեմ որ ձեռք քաշէք այս ձեւի նոր փորձերէ»։

ԹՈՔԻՕ.— Ճափոնի ընդդիմադիր ընկերվարական պարագլուխները բուռն բողոքագիր մը ներկայացուցին տեղւոյն խորհրդային դեսպանին։ Միւս կողմէ, ծայրայեղ-ազգայնականները ցոյց մը կատարեցին խորհրդային դեսպանատան առջեւ։ Վերջապէս, կառավարական կուսակցութեան (ազատական-դեմոկրատ) ընդհանուր քարտուղարը՝ Մայեօ «մարդկութեան երեսին նետուած մարտահրաւէր» կոչեց խորհրդային այս վերջին հիւլէական փորձը։ «Խորհրդային Միութիւնը ցոյց տուաւ, որ մարդկութեան կարծիքը ոչ մէկ արժէք ունի աշխարհը գրաւելու իրենց ձգտումին մէջ»։ Շատ մտահոգ են Ճափոնցիք որոնք առաջին [illegible]ութիւ ենթակայ եղան ռատիօաքթիվիթէին։

ՊԵՐՆ.— Զուիցերական շրջանակները յայտնել կու տան թէ շողարձակումի քանակը 25 անգամ աւելցած է տարւոյն սկիզբէն ի վեր։

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐ

—o—

Երեսուն եւ եօթը տարի է անցեր այն օրէն ի վեր՝ երբ տարագրութեան ալիքը զիս ալ նետեց Ֆրանսա։ Անշուշտ դարերու ընթացքին հայ ժողովուրդը շատ անգամ է գաղթեր խմբովին թէ անհատապէս։ Եթէ անհատներ գաղթեր են հեռաւոր երկիրներ, այդ եղած է պարագաներու բերումով, — կեանքի անապահովութիւն, ջարդ, անտանելի ռեժիմ մը, ուր Հայը սորուկէն աւելի ցած տարր մըն էր։ Եւ իբրեւ հետեւանք այս ամէնուն՝ աղքատութիւն, թշուառութիւն։ Ու Հայը կ՚երթար բախտ որոնելու եւ ապահով ջարդի սպառնալիքէն, հանգիստ սրտով աշխատելու եւ երկիրը թողած սիրելիներուն եւ իր ապրուստը հոգալու մտադրութեամբ։ Տուեալ պայմաններուն մէջ հեշտ էր, մասամբ տանելի՝ ապրիլ պանդխտանի, դարիպի այդ կեանքը։ Մարդիկ յոյս մը ունէին, վերջապէս, որ քանի մը տարիներու չարքաշ աշխատանքէ ետք, պիտի կրնային օր մը թողուլ օտար այդ երկիրը եւ վերադառնալ տուն, իրենց սիրելիներուն մօտ. ընտանեկան օճախը կրկին շէնցնելու։ Ընդհանուր տարագրութեան տարիներուն իսկ, մեր ժողովուրդը կը տածէր այդ յոյսը։ Ու ամէն գնով կը կառչէր կեանքին, եղածը համարելով ընդմիջում մը կեանքի ու մահուան։

Այս անգամ, սակայն, նոյնը չէին պարագաները, Ընդ միշտ կը լքէինք տուն, տեղ, շարժուն թէ անշարժ ստացուածք, սիրելիներու գերեզմաններ, յիշատակարաններ ու սրբազան վայրեր, ուր դարեր շարունակ մենք ու մեր նախնիքներն էին ապրեր։ Ուր քրտնաթոր աշխատանքի լացն ու ծիծաղն էին արձագանգեր։ Ստեղծագործ բազուկի եւ իմացականութեան հոյակապ կոթողներ էին կերտուեր։ Կը լքէինք մեր հողերու շէնը, կը մնար ոգեղէն հայրենիքը։

Անգլիացի հանճարեղ բանաստեղծը Կոլտսմիթ՝ «Լքեալ գիւղը» խորագրով գեղեցկահիւս, տաղաչափեալ իր բանաստեղծութեան մէջ՝ կ՚ողբայ իր լքեալ գիւղը։ Քաղցանոյշ յիշատակներով կ՚ոգեկոչէ զայն։ Բաղդատութեան կը դնէ անոր անցեալի ծաղկուն վիճակը, այսօրուան ամայի ու աւերակ վիճակին հետ։ Որքան յուզիչ պատկերներ ու դրուագներ արձանագրած է զգայուն բանաստեղծը։ Նկարագրութիւններ՝ որոնք կարելի է բառացի ներկայացնել իբրեւ հարազատ պատկերները մեր իւրաքանչիւրին բնակավայրին, բայց մանաւանդ իմ սքանչելի գիւղիս։ Սա տարբերութեամբ, որ Կոլտսմիթի համագիւղացին լքեց իր երդիքը, երթալ հաստատուելու համար աւելի շէն ու բարեբեր վայրեր, զերծ անապահովութենէ։ Իրենց նոր վայրին մէջ անդորր կեանք մը ապրելու բոլոր առանձնաշնորհներով։ Սակայն հակառակ այդ բոլոր առաւելութիւններուն, գիւղէն առ յաւէտ բաժնուելու կսկիծը շատ ծանր կը կշռէ բանաստեղծի սրտին վրայ ու կ՚ողբայ զայն դառնօրէն։

Ճակատագրական ի՜նչ զուգադիպում։ Երբ ուսանողի մեր գրասեղաններուն առջեւ խոր հետաքրքրութեամբ ու յուզումով կը հետեւէինք անոր ողբանուագ տողերուն՝ մեր մտքէն անգամ չէր անցներ թէ քիչ ատենէն մեր հայրենիքն ալ պիտի ըլլար հիմնայատակ ու մենք ալ պիտի դառնայինք լքեալ գիւղին բեկորները։

Տարիներ առաջ, ուրիշ առիթով մը, «Յառաջ»ի էջերուն մէջ թարգմանաբար տուած էի այդ բանաստեղծութենէն մէկ քանի հատուածներ։ Լոնտոն գտնուած միջոցիս դժուարաւ կրցայ ճարել օրինակ մը այդ գրքոյկէն, որ դրած եմ սնարիս մօտ, առընթեր Վեր. Պետիկեանի «Գրչանկարներ»ուն։ Մենութեանս պահերուն՝ անոնք ինծի կը հայթայթեն հոգեկան սնունդ։ Վերյիշել ու խոկալ։ Պատճառ եղողին աչքը կուրանայ, պիտի ըսէր մեծ մայրս։ Միայն այդքա՞ն։ Արդէն կը կրեն անոր հետեւանքները ...

Եւ սակայն օտար, հիւրընկալ ափերու վրայ՝ Հայը դարձեալ կ՚ապրի իր ստեղծագործ հանճարով։ Կը փայլի ամէն ասպարէզի մէջ, զարմանք ու հիացում առթելով զինքը հիւրընկալող ժողովուրդներուն։ Ունինք հայրենիք մը որ կը ծաղկի, առարկայ մեր բոլորիս զուրգուրանքին։ Հարազատ՝ իր ցաւերով ու ապագայ հեռանկարներով։ Միայն թէ պիտի թելադրէի սիրելի հայրենակիցներուս, որպէսզի իրենց գնահատումներուն մէջ ըլլան համեստ։ Զատուին շռայլաբան չափազանցութիւններով։ Չդառնանք Տոն Քիշոթներ։ Օտարներուն ծիծաղելի չդառնանք մեր մեծամոլութեամբ, մեր չտեսութեամբ։ Իրականութիւնը ծածկել վայել չէ ուշիմ ժողովուրդներուն։ Մարդիկ անխախտ չեն վերջապէս ու պետութիւնները կը կազմուին մարդերէ։ Թերութիւնը խոստովանիլ եւ ըստ այնմ ուղղել՝ մեծագոյն առաքինութիւնն է։ Հանդուրժել իրարու, անկեղծ քննադատութեանց, կը նշանակէ ունենալ պետական հասկացողութիւն։ Այդպէս է որ ժողովուրդները կ՚ըլլան մեծ, բարգաւաճ։ Կը կանխուին ու կը լուծուին շատ մը բարդութիւններ, թիւրիմացութիւններ՝ յօգուտ հայրենիքին։

... Ուրեմն 1924ին մեր նաւը կը խարսխէր Մարսիլիոյ նաւահանգիստը։ Նորեկի անխուսափելի նեղութիւններն ու դժուարութիւնները կը մեղմանային տակաւ, ու քանի մը տարի ետքը, Արտէշի գիւղերէն կուգամ հաստատուիլ Լիոն։

Մետաքսի հսկայ գործարանը, Ժիլէն, լեցուն է հայ բանուորներով։ Տպածոյի (էմփրիմէ սիւռ էթոֆ, ա լա Լիոնէզ), բաժինը մանաւանդ, կարծէք մասնայատկութիւն ըլլար Հայերուն։ Թիրեաքեան Ստեփանն ու եղբայրը տէր ու տիրական էին այդ արհեստանոցին։ Եղաւ ատեն մը, անոր աշխատաւորները գրեթէ բոլորն ալ Հայերէ կը բաղկանային։ Մեր անփորձ ու գեղեւկոտ քայլերուն հակառակ, ուրախութեամբ կը վազէինք գործարան։ Հայկական եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտի մէջ՝ կը մոռնայինք մեր յոգնութիւնները, առօրեայ մեր մտալլկումները։

Յ. Փեքմէզեանը, արիններու ղեկավար, ուսուցիչ — սպայ Մանուկեան Կարօն, մանդակէտ բանջարամշակ Յակոբ աղբարը, դերասան Մութաֆեանը, Ֆաքիր Ազնակը, հօրեղբօր Յարութիւնը, Սէֆէրեանը, Արզարը եւ ուրիշներ՝ իրենց զրախօսութիւններով ու կատակներով, բանուորի մեր կեանքը կը դարձնէին հաճելի։

Խումբը բազմացաւ, կատակաբանութիւնները նոր երանգ ստացան, երբ յետադային մեր արհեստանոցը մտան Պարսկահայ մէկ քանի երիտասարդ ուսանողներ, — բանաստեղծ Արամ Գասպարեանն, Բարզէնը, Գուրգէնը, Ալասին, եւն։

Միայն Ֆրանսացի մեր շէֆն էր, որ մեզ կը ջղայնացնէր տեղի թէ անտեղի իր միջամտութիւններով։ Արհեստին գրեթէ անտեղեակ՝ արժեցնելու համար հրամայողի իր դիրքը, պատրուակ կը ստեղծէր դիտողութիւն յայտնելու առոր անոր գործին։ Քննադատութիւններ՝ որոնց չէր կրնար հանդուրժել Ստեփանի նման վարպետ գործաւորը։ Վիճաբանութիւնները կը սաստկանային, ի վերջոյ յանգելու համար փոխմներու կրճատումին։ Յակոբ աղբարը՝ ջղային ու բծախնդիր, բարկութեան նոպայի մը մէջ, անգամ մը քիչ մնաց ջախջախէր անոր ոսկորները, ահագին ռաճլը (փայտէ ծանր գործիքը՝ որով նկարը կը տպեն մետաքսին վրայ) նետելով անոր ոտքերուն։

Պարսկահայերուն երգեցիկ, երկարաւուն խօսակցութեան եղանակը յաճախ առիթ կուտար անմեղ կատակներու։ — Արա՛՛մ, Բարզէ՛՛ն... Թրքախօս Անթուանի համար մանաւանդ, որ մեր հայերէնն անգամ հազիւ կը հասկնար, տառապանք էր անոնց հետ խօսիլը։ Հարիւր մեթրնոց մետաքսեայ կտորը, նեղը տակուն թաց, պէտք էր սեղանին վրայ բարձրացնել՝ չորնալու համար։ Գուրգէն լարած է գործիքը։ Անթուան բռնած է մետաքսին միւս ծայրը։ — Ձիգ տուր, կը ձայնէ Գուրգէն։ Անթուան թող կուտայ մետաքսին ծայրը։ — Ծօ ձգէ, կը պոռայ Գուրգէն։ = Աղբար իշտէ ձգեցի։ Ներկաներս կը միջամտենք։ Կը բացատրենք, թէ անոնց լեզուով ձգել՝ կը նշանակէ ձիգ քաշել։ = Աստուած իմ, աս ի՞նչ լեզու է։ Հայերէ՞ն կը խօսին այս մարդիկը, Թուրքերէն կը խորհրդածէ Անթուան՝ երկմտած։

Հարկ է խոստովանիլ, որ Պարսկահայ այս երիտասարդները գնահատելի գործունէութիւն ունեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մեր կազմին մէջ՝ բանախօսութիւններով ու դասախօսութիւններով։ Բարզէնն ու Արամը մանաւանդ։ Առաջինը՝ հակաճառողի իր տրամաբանական արտայայտութիւններով, երկրորդը բանաստեղծական իր շնորհներով։ Ժուժկալ, ընկերական Գասպարեանն մեծագոյն հաճոյքն էր՝ գարեջուրի համեստ սեղանին առջեւ, ծխիկը մատներուն մէջ՝ մտերիմներու շրջանակին, արտասանել իր քերթուածները — «Փառք եմ տալիս հերոսներին», եւ կամ ա լա Տէրեան՝ «փաթթաթուիր, փաթթաթուիր Կառուսէլ, ես քու երգը վաղուց եմ լըսել»։

Լաւ օրեր էին։ Երջանիկ էինք։

ՇԱՐԱ

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄ ԴՊՐԵՎԱՆՈՒՑ

(ԼԲ · Տարեշրջան 1961 – 1962)

—o—

ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Ամառուան արձակուրդին դպրեվանք մնացած ուսանողները, որոնք Պիքֆայայի ամարանոցը եղած էին, 3 Հոկտեմբեր 1961ին փոխադրուեցան Անթիլիաս՝ հոն գրաւելու համար դպրեվանքին յատկացուած երկու շէնքերու մաքրութեան եւ կարգաւորման յատուկ աշխատանքներով։ Արդարեւ, բոլորն ալ անխտիր ըրին իրենց կարելին դպրեվանքը պատրաստ դարձնելու համար ուսանողութեան։

Այս տարի համեմատաբար շատ աւելի կանոնաւոր եղաւ շէնքերու կարգաւորումը։ Կիւլպէնկեան սրահը որ անցեալ տարի կը գործածուէր որպէս ճաշարան, պարպուեցաւ եւ վերածուեցաւ մշակութային հանդէսներու եւ հաւաքական սերտողութեան յատուկ սրահի մը։

Հոկտեմբեր 12ին արդէն իսկ Դպրեվանքը բոլորովին պատրաստ էր։ Հաճելի էր եւ խրախուսիչ այդ օրը դիտել Դպրեվանքին սաներուն վերադարձը իրենց մայրենի տունը բոլորովին կ՚ազդուրուած ամառնային եռամսեայ արձակուրդէ մը ետք։ Նմանապէս՝ խմբակ առ խմբակ կամ իրենց ծնողքներու ընկերակցութեամբ ժամանող բոլորովին նոր աշակերտները, որոնց թիւը այս տարի կը հասնի քսանի։

Դպրեվանքի բնականոն կեանքը սկսած կարելի էր համարել արդէն՝ երբ բոլոր ուսանողները ներկայ էին։ Առաջին մէկ երկու օրերը ծառայեցին շատերու համար երկար ճամբորդութենէ մը ետք անհրաժեշտ հանգիստի, եւ մանաւանդ նորեկներուն համար՝ իրարու հետ ծանօթացման եւ Դպրեվանքի մթնոլորտին հետ մտերմացման։

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԸ

Այլեւս աւանդութեան վերածուած իմաստուն կարգադրութեամբ մը՝ Դպրեվանքիս դպրոցական տարեշրջանի բացումը կը զուգադիպի Թարգմանչաց

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Երիտասարդական խանդավառ, չմըտածուած ու անդէկ սէրն էր, որ տարիներ վերջը կը վերադառնար, աւելի զտուած, աւելի մաքրուած ու աւելի ազնուացած։

Զօհրապ կը շեշտէր այն պարագան թէ ինչպիսի ամուսնութիւն մը ներդաշնակ կը լինի երկու երիտասարդներու միջեւ. ու կը թուէ այն ստորոգելիներն ու յատկութիւնները, զորս, անհրաժեշտ են, որ ունենան սիրոյ բագինին առջեւ ծնրադրողները։

Հեղինակը մութ կը թողու այն պարագան, թէ Մաքրիկի եւ Գրիգորի մէկմէկէ բաժնուելու անհրաժեշտութիւնը հետզհետէ կը հասուննար. բաւական չէր ըսել թէ շատ ու արագ սիրելով արդէն յափրացած ու յագեցած էին։

Տասներկու տարիներ վերջը, մոխիրներու տակ անթեղուած սէրը կայծ կ՚արձակէր։ Այս անգամ գիտակից ու ազնուացած, ինչպէս կ՚ըլլայ այդ։ Եթէ նախապէս կը սիրէին, արդէն բաժնուելու պէտք չկար, իսկ եթէ չէին սիրեր, ինչո՞ւ այդ մութ «վերադարձը» սիրոյ։ Հոգեբանական կէտերը մութ մնացեր են, այս կնճռոտ հարցը լուծելու համար։

Արմէնիսան — Կաթոլիկ, բայց մոլեռանդ կաթոլիկ կին մըն է Արմէնիսան, որ Հալէպէ, յունաբնակ կղզին եկած է ամուսնանալու համար։ Երիտասարդներուն խուզարկու ակնարկներն ու հետապնդումները չեն կրնար հասկնալ անոր ով ըլլալը։ Երիտասարդ մը զայն կը հետապնդէ շատ անգամ եւ օր մը, երբ եկեղեցիէն կ՚ելլէին, կ՚արժանանայ անոր «ժպիտ»ին։

«Այս եղաւ ահա մեր բարեկամութեան սկիզբը» կ՚ըսէ երիտասարդը։ Արմէնիսա կը հարցնէ երիտասարդին թէ «կաթոլի՞կ էք», եւ երիտասարդը հաստատական պատասխան մը կուտայ։ Բայց երիտասարդը սուտ կը խօսէր, եւ «առանց խղճահարութեան, առանց երկմտելու, այս մը ըսելով կրօնքը գաղտնի պահեր էր, ինչպէս հարուստի մը քովէ աղքատութիւնը պիտի ծածկէր»։

Արմէնիսա անոնցմէ էր, որոնք ազգութիւն եւ կրօն գաղափարները չէին կրնար զանազանել, եւ ինք հպարտութեամբ պիտի պատասխանէր երբ հարցուէր իր ազգութեան մասին, թէ «ես կաթոլիկ եմ»։ Արմէնիսա հայ ըլլալով մէկտեղ Հայութեան ոխերիմ թշնամի մը կը ներկայանար, քանի որ կաթոլիկ էր։

Եւ ինչպէս որ Արմէնիսայի գեղեցկութիւնը «իշխող ու նուաճող» էր, այնպէս ալ անոր համոզումներն ու ըմբռնումները կ՚ազդէին երիտասարդին վրայ։

Իր բոլոր այլանդակ ու տարօրինակ գաղափարներուն համակարծիք ըլլալ կը թուէր երիտասարդը, քանի որ զինքը բուռն սիրով կը սիրէր։

«Ու ես այս տգէտ, գեղանի, կրօնամոլ կնոջ դէմ երկչոտ ու միշտ պարտուած, սրտիս մէջ կը զգայի սակայն ազգիս ու կրօնքիս դէմ ուղղուած այն անիրաւ նախատինքները, զորս Արմէնիսա մէկ զգուանքով, առանց գիտնալու, մոռցնել կուտար ինծի»։ Երիտասարդը «Երջանիկ սիրահար» մը կը դառնայ, եւ իր աչքին առջեւ ամէն ինչ վարդագոյն կը ներկայանայ։

«Երկինքը աւելի ջինջ ու կապոյտ երեւցաւ ինծի, ծովը աւելի հեզ ու իր ալիքը քաղցրամրմունջ ու խորհրդաւոր, ծաղիկները, ծառերը, լեռներն ու առանձնութիւնը սիրեցի, գիշերուան աստղերը մտերիմ ու բարեկամ եղան ինծի, բարեսիրտ ու հեզահամբոյր դարձայ, առաջին անգամը ըլլալով տիեզերքը իր վեհութեան մէջ դիտեցի, զմայլեցայ, ոտանաւորներ գրեցի. սիրահար էի։»

Բայց երիտասարդը կը զգայ իր նուաստութիւնը, ու կը ճանչնայ իր անկումին բոլոր ամօթն ու բոլոր խորութիւնը։

Դժբախտ զուգադիպութիւն մը այս բոլորը կուգայ պղտորել։ Երբ օր մը Արմէնիսան եւ երիտասարդը նաւամատոյցը կ՚երթային կը սպասէին, հայ քահանայ մը կ՚երեւի երիտասարդին աչքերուն, ու ողջոյն կուտայ։ Արմէնիսան կը նկատէ այս բանը, կը զգայ որ խաբուեր է, կը բարկանայ, կը բորբոքի։ Կը շարունակեն իրենց ճամբան, ու պանդոկին մէջ ամէն ինչ կը պարզուի, «բայց կեղծիքս շարունակել մտքէս չանցուցի. մէկ բառով տիրացեր էի երջանկութեան ու մէկ բառով որոշեցի խոյս տալ մեղապարտ ու յանցաւոր երանութենէս. բայց չկրցայ անտարբեր դառնալ ու հեռանալ. սիրտս փղձկեցաւ. այն ատեն դուրս թափեցի հոգիիս բոլոր տառապանքը, սիրոյս եւ յանցանքիս մեծութիւնը»։

Ու հոս է արդէն ամբողջ առանցքը այս վիպապատմուածքին։ Սէրը կը յաղթէ վերջապէս նախապաշարումներուն, որոնցմով շղթայուած ու կաշկանդուած էին եղեր Արմէնիսայի միտքը, հոգին ու սիրտը։

Բայց Զօհրապ կ՚աւելցնէ, թէ այս կինը կորսնցնելով իր նախապաշարումները, կորսնցուց նաեւ «իր հրապոյրներէն մէկը՝ խաւարը», ու կ՚եզրակացնէ ըսելով թէ «պէտք է թողուլ կիներուն միշտ իրենց նախապաշարումները, սխալ համոզումները, մինչեւ անգամ յոռի կողմերնին»։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(9 Շար․)

վարդապետաց յիշատակի տօնակատարութեան: Սուրբ Թարգմանիչներու յիշատակով եւ պատգամով է որ կը բացուի Դպրեվանքը ամէն տարի, զգացնելով սերտ կապը Դպրեվանքի ուսանողութեան եւ Թարգմանչաց սերունդին միջեւ: Ուստի, շաբաթ օր պատարագ մատուցուեցաւ Կաթողիկոսարանին Մայր Տաճարին մէջ, Սրբոց Թարգմանչաց յիշատակին:

Երեկոյեան բոլոր ուսանողները եկեղեցի ուղղուեցան եւ Տեսուչ Հայր Սուրբին կարճ այլ իմաստուն եւ հայրական խօսքէն ետք տեղի ունեցաւ խոստովանանքի արարողութիւնը: Ամէն անգամ որ վաղուան բերաններ, փոխ ժամի մը ցուցերուն տակ «Մեղա՜յ Աստուծոյ»ն կ'արտասանէին ամենայն անկեղծութեամբ եւ խորունկ զղջումով, կարելի չէր անտարբեր մնալ այդ տեսարանին դիմաց:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 15 Հոկտեմբեր 1961 Կաթողիկոսարանին Մայր Տաճարին մէջ մատուցուեցաւ Պատարագ՝ որուն կը նախագահէր Աթոռոս Շնորհազարդ Հայրապետ, Զարեհ Ա., Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ: Պատարագիչն էր Դպրեվանքի տեսուչ՝ Գարեգին Վրդ. Սարգիսեան, որ իր այս տարուան առաջին խօսքը ուղղեց ուսանողութեան: Բնաբան ընտրած էր հետեւեալ տողերը. «Նախանձաւոր լերուք շնորհացն որ լաւն են. այլ ես առաւել եւս ճանապարհ ցուցանեմ ձեզ» (Ա. Կոր. ԺԲ. 31):

Հանգամանօրէն նախ վերլուծեց Պօղոս Առաքեալին ըմբռնումը եկեղեցւոյ մասին եւ անոր մէջ յստակօրէն բացատրեց շնորհներու այլազանութեան իմաստը: Ապա խօսքը Դպրեվանքի ուսանողներուն դարձնելով ըսաւ.

«Շնորհքներ ունիք ի վերուստ տուեալ: Ամէն մէկը ձեզմէ տեսակ մը շնորհի ընդունարան է: Բոլոր շնորհներն ալ իրենց յատուկ արժէքը ունին եկեղեցւոյ կեանքին մէջ: Ինչ որ ունինք, տուեալ է մեզի տրուած է զայն վերստին տալու պատասխանատուութեան եւ կոչումին հետ միասին: Բայց Տուիչին՝ Աստուծոյ վերընծայելու համար պէտք է նախ զայն մշակենք, մերը ընենք եւ վերածենք ծառայութեան Աստուծոյ փառքին եւ մեր ժողովուրդին ի սպաս: Ինչ որ ըլլայ մեր շնորհը՝ պէտք չէ զայն «գրուանի տակ» դնել եւ ոչ ալ ծրարել ու պահել, այլ կեանքի կոչել, արդիւնքի հասցնել: Առաքեալին պատգամով, նախանձախնդիր պէտք է ըլլանք մեզի տրուած շնորհներուն նկատմամբ: Անտարբերութիւն, անտեսում, արհամարհանք անոնց հանդէպ՝ աններելի մեղք են:

Չմոռնանք, սակայն, որ շնորհները ի գործ դնելու մեր պարտքին մէջ սէրը պէտք է ըլլայ մղիչ, շարժիչ, ուղղիչ ուժը: «Առաւել եւս ճանապարհ ցուցանեմ ձեզ» կ'ըսէ Առաքեալը եւ անմիջապէս հրաշալի բառերով կը ներբողէ սէրը (Ա. Կոր. ԺԳ.) Թարգմանիչ մեր վարդապետներուն ամբողջ գործը երկու բառերուն մէջ կարելի է սեղմել ՍԻՐԵՑԻՆ եւ ԳՈՐԾԵՑԻՆ: Առանց այդ սիրոյն մեր գործը կ'ըլլայ մեքենական, «Պղինձի պէս կը հնչէ եւ ծնծղայի պէս կը ղօղանջէ»:

Մեր շնորհները ծառայութեան վերածելու ընթացքին մէջ ըլլանք սիրոյ առաքեալներ մեր Թարգմանիչ վարդապետներու շաւիղով:

Եթէ եկեղեցին Քրիստոսի մարմինն է, ինչպէս կը հաւատանք, գիտակցինք ուրեմն որ մենք ձեռքեր ենք, որոնցմով Քրիստոս կը գործէ, ձայներ ենք, որոնցմով Քրիստոս կը խօսի մեր ժողովուրդին մեր հայրերուն ոճով:

Այդ պատասխանատուութեան եւ բացառիկ հանգամանքի գիտակցութեամբ մտնենք Դպրեվանքի յարկէն ներս:

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանուց 1961 – 1962 դպրոցական տարեշրջանի բացումը տեղի ունեցաւ Երկուշաբթի, 16 Հոկտեմբեր Դպրեվանքի Կիւլպէնկեան սրահին մէջ, նախագահութեամբ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի եւ ի ներկայութեան ներկայ բոլոր միաբան հայրերուն եւ ուսուցչական կազմին:

Ոգեւորիչ տեսարան էր հանդէսի բացումէն առաջ դիտել թափօրը երիտասարդ Միաբան Հայրերուն, որոնք իրենց երիտասարդ Հայրապետը խանդավառ եւ արագ քայլերով կ'առաջնորդէին վեհարանէն դէպի հանդիսասրահ: Տասնեակ մը վեղարաւորներու շնորհը լեցուցած էր ամբողջ բակը:

Հանդէսը բացուեցաւ Դպրեվանքի քայլերգով՝ «Սիրտ ի սիրտ» եւ Թարգմանչաց դմայլելի շարականով «Որք Զարդարեցին», որոնք ունկնդրուեցան յոտընկայս: Տիրացու Գիրգոր Նուպարեան ապրումով կարդաց Նարեկի ԼԴ. հատուածը:

ՄԻՆԱՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԻՏԱՀԵՏԱԶՕՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Հայաստանի պետական մարմինները, բարելաւելու մտօք գիտահետազօտական հիմնարկութիւններուն թերութիւնները, որոնք առաւելաբար արդիւնք են հիմնարկութիւններուն իրարմէ լուր չունենալուն, որոշեց կազմել գիտահետազօտական աշխատանքները համակարգող պետական մարմին մը:

Այս նոր կոմիտէին գործը պիտի ըլլայ հսկել Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիային, ժող. տնտեսութեան խորհուրդին, նախարարութիւններուն եւ այլ մարմիններուն գիտահետազօտական աշխատանքները, ուսումնասիրել եւ ընդհանրացնել հայ եւ օտար գիտականներու նոր եւ օգտակար գիւտերը, մշակել գիտահետազօտական հիմնարկութիւններուն գործունէութեան յառաջիկայ տարիներու ծրագիրները եւ վերջապէս, իր գործունէութեան սահմաններուն մէջ կ'իյնայ ցուցահանդէսներու եւ հայկական տաղաւարներու կազմակերպումը Հայաստանի կամ արտասահմանի մէջ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Զանգեզուրի հարաւային շրջանին մէջ փռուած են Ծաւ, Շիկահող, Սրաշէն, Ճիշկերտ եւ Ներքին Հանդ գիւղերը, որոնք այլ բազմաթիւ գիւղերու նման զուրկ են շարժանկարի սրահներէ: Այս պատճառաւ կազմակերպուած են շրջուն շարժանկարի ներկայացումներ: Այս տարուան ընթացքին այդ գիւղերուն մէջ ցուցադրուած են 250 ժապաւէններ:

ԼՈՌԻԻ ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐԿԸ

Լոռիի անդնդախոր ձորին գողտրիկ անկիւններէն մէկուն մէջ կը գտնուի Ախթալայի հանգստեան տունը: Հոս օդը մաքուր է, երկինքը՝ ջինջ: Ձորէն վշշալով կը հոսի Դեբետ գետը, իսկ անոր ափերէն դէպի Թիֆլիզ եւ Երեւան կը սուրան շոգեկառքերը:

Վերջին տարիներուն արդիական յարմարութիւններով օժտուած հանգստեան տուն մը դարձած է Ախթալան: Կառուցուած են նոր ննջարաններ, ճաշարան, ակումբ, բաղնիք:

ՀԱՅԿ. ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԳՆԱՀԱՏՈՒԻՆ

Մոսկուայի մէջ ներկայացուեցան Երեւանի նորաձեւութեան տան հագուստները՝ այր մարդոց, կանանց եւ երախաներու յատուկ, թիւով 520: Մեծ մասը գնահատուեցաւ, իսկ նորաձեւութեան տունը ստացաւ մրցանակ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Երեւանի պասքէթպոլի տղոց եւ աղջկանց խումբերը փառաւոր յաղթանակներ տարին Արեւելեան Գերմանիոյ լաւագոյն խումբերուն վրայ, Երեւանի մէջ: Հայուհիները յաղթեցին 39 – 57 արդիւնքով, իսկ տղաքները՝ 50 – 57ով:

Հայաստանի աղջիկներու խումբին մէջ աչքի զարկած է Ջեմմա Ամիան, իսկ տղոց խումբին մէջ՝ Արմենակ Ալաջաջեան: Այս վերջինը կը նկատուի Եւրոպայի եւ Խորհ. Միութեան լաւագոյն պասքէթպոլ խաղացողը:

ՀԱՄԵՐԳՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

— Հայաստանի համանուագախումբը ամէնէն լաւն է այն նուագախումբերէն, որոնց հանդիպած եմ: Կը գտնուի բարձր մակարդակի վրայ, յայտարարած է Խ. Միութեան լաւագոյն խմբավարներէն՝ Ուկրանացի Ալեքսանդր Օստրովսկի:

Օստրովսկի ղեկավարած է Երեւանի համանուագախումբը՝ Շոսթակովիչի 5րդ համանուագը եւ Ռախմանինովի Ռափսոտին յայտագիր ունենալով: Ռախմանինովի գործը նուագած է դաշնակահար Ե. Հայրապետեան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ մէջ (Պէյրութ) ոգեկոչուած է Հաճնոյ հերոսամարտի 42րդ տարեդարձը: Հանդէսին նախագահած է՝ Սիմոն Վրացեան, խօսած է Հրաչ Տասնապետեան: Նոյն օրը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Ս. Քառ. Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ս. Նշան Եկեղեցւոյ մէջ, Հոկտեմբեր 22ին հոգեհանգիստ կատարուած է Ընկեր Հրաչ Փափազեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ մէջ, Հոկտեմբեր 14ին եւ 15ին տեղի ունեցած է Քալիֆորնիոյ Կրթական Հիմնարկութեան անդրանիկ Պատգամաւորական ժողովը:

ԹԷՀՐԱՆԻ մէջ «Արարատ» Մշակութային Միութեան նախաձեռնութեամբ Գրողներու Միութիւն մը կազմուած է նպատակ ունենալով «բոլորովին անկախ եւ քաղաքական խնդիրներէ հեռու, ստեղծել օգտակար գրական շարժում մը, զուտ գրական եւ գեղարուեստական հարցերու շուրջ»: Ընդհ. ժողովը ընտրած է հետեւեալ վարչութիւնը.— Արամ Գառօնէ (նախագահ), Դեւ (փոխ նախագահ), Զ. Միրզայեան (քարտուղար), Վանուհի (փոխ քարտուղար), Գալուստ Խանենց (գանձապահ):

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Խաչ դպրեվանքին հելլենական գրականութեան ուսուցիչը՝ Էմիլիանոս եպս. Հայ եկեղեցւոյ պատմութեան մասին հատոր մը կը պատրաստէ: Յոյն եպիսկոպոսը այս մասին խօսած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հետ երբ այս վերջինը Պոլիս կը գտնուէր եւ Հայրապետը շատ գոհ մնացած է այս ծրագրէն: Գրքին սկիզբը պիտի ըլլան Վազգէն Ա.ի եւ Աթէնագորաս պատրիարքի նկարները:

ՀԱԼԷՊԻ մեր պաշտօնակիցը՝ «Արեւելք» Հոկտեմբեր 13ի իր թիւով կը հաղորդէ թէ վարժարանները պիտի վերաբացուին 2 – 3 շաբաթէն: Այս յապաղման պատճառն այն է թէ դասագրքերը վերաքննութեան կ'ենթարկուին. որովհետեւ ցարդ հրատարակուած գրքերու մէջ շատ մը նիւթերու տեղ հրատարակուած են Ապտէլ Նասրի ճառերը ինչ որ խոտոր կը համեմատի կրթական ծրագրին:

ՇՐՋԱՆԱՒԱՐՏՆԵՐ ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԷՆ

ՎԵՆԵՏԻԿ, (Յատուկ) — Վերամուտին, Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի շրջանաւարտ դասարանի վերաքննելի մնացած աշակերտները՝ Տէլպէեան Արա (Միլանոյէն), Սաղայեան Մանուկ (Պոլսէն), Ճանիկեան Նուպար (Քորթինայէն), Ծառուկեան Երուանդ (Թրիփոլիէն) եւ Քէօսէեան Գրիգոր (Մարսէյլէն) յաջողութեամբ արժանացան վարժարանին վկայականին:

Վ. ԵՐԱՆԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (74)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Ցետո՞յ.

— Անկէց ետքը լուր մը չառի: Ոմանք ըսին թէ գաղտնապէս կայսերական պալատը կանչուած ու խեղդուած է. շատեր կը պնդէին թէ Կ. Պոլսոյ կեդրոնական բանտը կը գտնուի... վերջապէս որոշ տեղեկութիւն մը չկայ:

Ներսէս Արծրունին մեքենաբար ոտքի ելաւ ու [illegible] ուսուցչին մօտենալով անոր [illegible] ձեռքը բռնեց ու սկսաւ:

— Ահա վերը Աստուած ու վարը մենք ենք սենեակին մէջ, բարեկամս, երդում ըրէք որ ձեր կեանքը կապուած պիտի ըլլայ իմ կեանքիս...:

— Կ'երդնում... հեշտեց ուսուցիչը հաստատ ձայնով մը.

— Պատուո՞յդ վրայ:

— Պատւոյս վրայ:

— Աստուծո՞յդ վրայ:

— Աստուծոյս վրայ:

— Խիստ լաւ... գիտցէք որ Վանականին ընկերներէն եմ:

— Վանականին ընկերներէն... ոհ Աստուած իմ, ինչ կը լսեմ... բացագանչեց ուսուցիչը մոլորագին նայուածք մը նետելով չորսդին: Ուրեմն Կ. Պոլիս ղրկուելէն ետքը, գիտէ՞ք թէ ի՞նչ եղաւ վիճակը:

— Այո:

— Կը պաղատիմ, յայտնեցէք ինծի:

— Կ. Պոլիս ղրկուելէն ետքը, գաղտնապէս Ղարպ Խարապլուսի թիարանը ղրկուած էր...

— Հիմակ հո՞ն է... ընդհատեց ուսուցիչը՝ չկրնալով իր հետաքրքրութիւնը զսպել:

— Ոչ... ազատ է նկատել տուաւ Ներսէս Արծրունին:

— Ազա՞տ է:

— Այո:

— Կայսերակա՞ն իրատէով:

— Հըմ... միթէ՞ կը հաւատաք որ գազան մը կարող է ազատութիւն տալ մարդու մը՝ որ գազանի մը արեան մէջ թաթխած է իր ձեռքը:

— Ոչ չեմ հաւատար... հապա ի՞նչպէս ազատուած է:

— Աստուծոյ յաջողութիւնն ու մարդուս անձնուիրութիւնը բաւական են... մրմնջեց Ներսէս Արծրունին մթին վերապահութեամբ մը:

— Կարօտցայ... կարօտցայ զինքը, բացագանչեց ուսուցիչը:

— Անհոգ եղէք... քիչ ատենէն ձեր քովը պիտի ըլլայ Վանականը:

Ուսուցիչը վեր առաւ իր պատկառելի գլուխը... յետոյ խորունկ նայուածք մը սեւեռեց Ներսէս Արծրունիին վրայ ու ձիգ մը ընելով ըսաւ:

— Արդեօք տեղեկութիւն մը ունի՞ք աւազակապետին նկատմամբ:

— Աւազակապետի՞ն, բացագանչեց Ներսէս Արծրունին ակամայ շարժում մը ընելով:

— Այո:

— Ուսկի՞ց լսած էք իր անունը:

— Ախ Վանականը յայտնած էր թէ աւազակապետը հայկական խումբի մը գլուխը անցած՝ քիչ ատենէն մեր կողմերը պիտի գար: Այսօր չորս տարի է որ կը սպասենք:

— Հոգ չէ, սիրելի բարեկամս, եթէ 4 տարի առաջ կը փափաքէիք ձեր լեռներուն մէջ տեսնել աւազակապետը, բախտին բերմամբ չորս տարի ետքը դէմերնիդ կը գտնէք զինքը...

— Ո՞հ... դո՞ւք... գոչեց ուսուցիչը բոլորովին յուզուած ու ինքնիրմէ ելած ձայնով մը:

— Այո, ես եմ աւազակապետը, կրկնեց Ներսէս Արծրունին:

Ուսուցիչը փղձկուած սրտով մը ոտքի ելաւ ու համբուրեց Ներսէս Արծրունիի երկաթագոյն ճակատը. յետոյ հաստատ ձայնով մը գոչեց:

— Դուք այստե՞ղ... ի՞նչ դիպուած է սակա:

Ատ միջոցին սենեակին դուռը զարնուեցաւ:

— Մտէք, ըսաւ ուսուցիչը:

Ներս եկաւ ալեւոր ու կքած հասակով մարդ մը որ մեր ծանօթ Միրօ ախպարն էր:

— Ի՞նչ կայ, Միրօ ախպար, հարցուց ուսուցիչը:

— Վարժարանին կառավարիչը ձեզ կ'ուզէ, պատասխանեց Միրօ ախպար՝ անծանօթին վրայ խորին ակնարկ մը նետելով:

— Ըսէք որ տղաքները ազատ արձակէ, նկատել տուաւ ուսուցիչը:

Միրօ ախպար մեկնեցաւ:

— Վարժարանին տնտե՞սն է, հարցուց Ներսէս Արծրունին խորունկ մտախոհութեան մը մէջ ինկած:

— Այո... նոյնիսկ Վանականի սիրած ամէնէն վստահելի մարդն է, պատասխանեց ուսուցիչը:

— Լալէզարին հա՞յրն է:

— Այո:

— Կը խնդրեմ, ըսէք իրեն որ հոս գայ:

(Շար.)

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ:

Կը խօսի տեղւոյն հովուոր հովիւը՝

ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱԽԱԳԵԱՆ

Նախագահութեամբ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԱՆՏՐԵԱՆԻ :

Տեղի կ'ունենայ 28 Հոկտեմբեր, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ Հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարեն, Փարիզի եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի առաւօտ, վախճանեալ ՏԷՐ ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՒՐՄԷԵԱՆԻ, Տ. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԱՐՔ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ, ՏԷՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆԻ, Ս. եկեղեցւոյս ծառայող հանգուցեալ դպիրներու եւ սարկաւագներու եւ բարերար

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

հոգւոյ հանգստեան համար :

Կը մատուցուի քառաձայն Ս. պատարագ, արարողութիւններուն կը նախագահէ Հայր. Պատուիրակ ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը, ներկայ ըլլալ եւ յարգել անոնց յիշատակը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է յիսուն Ն. Ֆ. Պ. Ժիրայր Զիլինկիրեանէ :

×

Որբերու Օգն. մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ա. Կիւլպէկեանէ քսան Ն. Ֆ. իրենց զաւկին կընունքին առթիւ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

N. D. DE LA GARDE

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութեան ուխտագնացութիւն Նոթր տամ տը լա Կառտի սրբավայրը, այս Կիրակի առաւօտ :

Հանդիսաւոր պատարագ, ժամը 9·30ին, զոր կը մատուցանէ Ֆրանսայի էկզարք՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Գերապայծառին քարոզէն եւ արարողութենէն ետք, ճաշ ժամը 13ին, Օբէլ Թէրմինիւսի մէջ: Նախապէս արձանագրուիլ մինչեւ Հոկտեմբեր 26), Հայ Կաթողիկէ եկեղեցին, 92 Րիւ տ'Օպանեը, կամ Պ. Պ. Աբակեանի, Ֆերայի, Շեխիկեանի, Էքսէրճեանի մօտ:

Ճաշագին 25 Ն. Ֆ. :

Ժամը 17ին Ամատունի Եպիսկ. Օբէլ Թէրմինիւսի հիւրանոցը պիտի ընդունի գաղութին անդամները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը խնդրէ հասարակութենէն նկատի ունենալ որ՝ իր հեռախօսի թիւը առժամապէս փոխուած է 20·63·43ի:

× Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբացեալ Միհրան Պատիկեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Յ. Պապաեիկեան 10, Ս. Աւետեան, Կ. Սարգիսեան, Տ. Խաչիկեան տասնական Ն. Ֆ.: Իսկ Մարսէյլի Աղքատախնամին՝ Վ. Թորոմանեան 10, Ոմն 10:

ԾԱԽՈՒ Է

Նպարավաճառի խանութ մը (ալիմանթասիոն ժենեռալ), պատերով, Իսիի բանուկ պողոտայի մը վրայ: Ազատ է ծախուելու համար առեւտրական փոնով: 5 սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, բակ, շէնքով միասին որ երեք յարկաբաժին ունի, իւրաքանչիւրը՝ մէկ սենեակ, խոհանոց, յաւելեալ ուրիշ մը, երեք սենեակ, խոհանոց, պարտէզով:

Մանրամասնութիւններու համար դիմել՝ ՍԱՄՈՒԷԼ ԺԱԳ

104, Rue Pte. de Trivaux, CLAMART

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, ժամը 21ին:

Կը նախագահէ Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի Թառիստ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, (8 Րիւ տէ Պրոշէ): Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, Ալֆորվիլի շրջանի մահացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին.– Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Աւագ Պալտասարեան, Դադէս Զապունեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Արզարեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Հմայեակ Ուզունեան, Տօքթ. Յ. Կիլիկեցի, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքէճեան, Ահարոն Արբահամեան, Աշոտ Նշանեան, Շաւարշ Տէր Պարսամեան (Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն):

Պատարագէն յետոյ շիրիմներու այց եւ ծաղիկներու զետեղում :

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներ, բարեկամներն ու ընկերները :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ ըստ սովորութեան հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ Պօմոնի Ս. Գ. Լուս. եկեղեցւոյս մէջ ի յիշատակ Հար. Ֆրանսայի շինարար Առաջնորդ հանգուցեալ

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱԳԵԱՆԻ

անոր մահուան 27րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Բիւթանիոյ հանգուցեալ Առաջնորդ

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

եւ նորոգ հանգուցեալ Կ. Պոլսոյ Պատրիարք՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

եւ Մարսիլիոյ հանգուցեալ եօթը քահանայ հայրերու հոգւոց ի յիշատակ : Յաւարտ հանդիսութեանց, կէս օրէ յետոյ ժամը երեքին Սէն Փիէրի գերեզմանատան մէջ նորակերտ շիրմին վրայ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ, հոն հանգչող Սրբազանին եւ եօթը քահանայից համար: Կը հրաւիրուի Մարսիլիոյ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ յիշատակի այս կրկնակ արարողութեանց :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆ ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի ամենահին եկեղեցւոյ

St. Germigny des Prés

(Օրլէանի մօտ)

Որուն ճարտարապետը Հայ մը եղած է:

Որ շինարարն է նաեւ էքս լա Շափէլի հռչակաւոր զմրէթին :

Հանրակառքով երթուդարձ 10 Ն. Ֆ.

ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ.— Ազգ. Տուն՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ Կիրակի, Նոյեմբեր 5, ժամը ճիշդ 8ին :

Կանխաւ ապահովել տեղերը մինչեւ Հոկտեմբեր 28ը:

ԴԻՄԵԼ.— Պ. Ադամեան,
53, Rue de Châteaudun TRI. 57-74

Պ. Դանիէլեան,
38, Rue des Châlons NAT. 42-50
Métro : Gare de Lyon

Centre d'Etudes Arméniennes
32 Rue de Trévise, Métro : Cadet

Ուրբաթ օրերը 18էն 21

Excursion en autocar à Germigny-des-Prés où se trouve la plus vieille Eglise de France dont l'architecte fut un Arménien.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, ընկերուհի Հանչէրեանի բնակարանը, 9, Րիւ տէ Փրէ, (Պանեէօ): Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները, այս Երկուշաբթի, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ, Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին Ահարոնեան ակումբի մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

Կը ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Երիտասարդ Դաշնակցականներուն կողմէ կը խօսի՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը:

Մ. Տէրոյեան, Ա. Չէօրէքճեան (երգ), Ա. Յարութիւնեան, Ս. Մասոյեան (արտասանութիւն), փոքրիկն Ճօշկունեան (ձեռնադաշնակ) :

Կը ներկայացուի Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ « ԷԼ ՄԻ ԱՂՕԹԻՐ »Ը

Պիտի ցուցադրուի «Անմահներու ՏՈՂԱ ՆՑՔԸ» (Լուսապատկեր) :

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ.—

Hazy Siegel

Օրուան խօսնակ.— ԸՆԿ. Կ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի :

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZի պարախումբը, մասնակցութեամբ Փալլիթոյի եւ իր ընկերներուն :

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղաններ հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը : ՓՐՕվանս 77–73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 27 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 27 OCTOBRE 1961

37ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9240 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5041

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԻԲ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ

—օ—

ՇՎԵՐՆԻՔԻ ԱՄԲԱՍՏԱՆԱԳԻՐԸ

Մինչ ուժերը կը շարունակեն պայթիլ (ուրիշ մը յաջորդեց յիսուն մեկաթոննոց ուժերին) ԻԲ. Համագումարը իր կարգին կը շարունակէ ուրիշ տեսակ ումբեր տեղացնել Մալենկովի, Մոլոթովի, Կագանովիչի եւ Վորոշիլովի գլխուն :

Առաջին անգամ ըլլալով խօսուեցաւ նաեւ Հայաստանի 1936 – 38ի մաքրագործումներուն մասին : Շվերնիքն է որ ամէնէն ծանր ամբաստանագիրը կարդաց հակակուսակցական խմբակին դէմ : Ինք է որ կը նախագահէ այն յանձնախումբին որուն պաշտօնն է վերապատուել անարգօրէն զատապարտուած համայնավարները :

Շվերնիք պնդեց թէ Մոլոթով եւ Մալենկով, Եժովի եւ Բերիայի մեղսակիցներն էին եւ թէ «Մալենկով անձնապէս կը հարցաքննէր Բելոռուսիոյ եւ Հայաստանի իբրեւ թէ դաւադիրները, անըմբռնելի մեթոտներով» : Շվերնիք ամբաստանեց նաեւ Կագանովիչը որ ապօրինի զատավարութիւններ ստեղծած է եւ իր բոլոր գործակիցները ձերբակալել տուած է :

Կը թուի թէ Խրուշչեւէն ետք ամէն խօսող բան մը կ'աւելցնէ հակակուսակցական խմբակին դէմ եւ չէ որ օրէ օր եւ մարդ մարդ կը բարձրանայ : Այսօր բոլորը կը պահանջեն որ Մալենկով, Մոլոթով, Կագանովիչ արտաքսուին կուսակցութենէն մինչեւ իսկ Հայաստանի կոմ. կուսի Ա. քարտուղարը՝ Զարոբեան :

Անդրադառնալով Շվերնիքի յայտարարութեանց, Լը Մոնտ կը գրէ թէ առաջին անգամն է որ հրապարակաւ կը խօսուի Հայաստանի զանգուածային մաքրագործումներուն մասին :

Շվերնիք մասնաւորապէս ծանրացած է Մոլոթովի մեղքերուն վրայ, 1934էն ձերբամանութիւններ յիշելով : Մոլոթովի կառքը օր մը զարնուած է ուրիշ կառքի մը որուն մէջ զանուողները ամբաստանուած են իբրեւ անձեր որոնք մահափորձ կատարած են Մոլոթովի դէմ :

Շվերնիքէն առաջ խօսած էր դրպէտ Շոլոխով, ան ալ ամբաստանած էր ու ըսած որ պէտք է խստօրէն պատժել : «Թէ, եւ, չէ պատած է խորհրդային գրողներ, քաղքենի մամուլը պիտի պոռայ անմիջապէս՝ տեսէք համայնավար գրողները փոխանակ մարդասիրութիւն ցոյց տալու ինչպէս կը պահանջէ իրենց արհեստը, վրէժ կ'ուզեն : Ասոր, ի պատասխան կը պատասխանեմ, ծախուած գրող բրոցներու հասցէին կ'ըսեմ՝ որ պարոնայք, ոչ ոք վրէժ կ'ուզէ, ոչ ալ թունաւորուած արիւն կ'ուզէ, բայց անոնք պէտք է ժողովուրդին եւ կուսակցութեան դէմ իրենց գործած ոճիրներուն պատասխանատուութիւնը կրեն :

Շոլոխով խնդացուցած է նաեւ հանդիսականները երբ յայտնած է թէ կնոջ հետ խնդիր պիտի ունենայ տունը որովհետեւ յայտարարած է թէ «կուսակցութեան ընկերները միացնող կապերը աւելի ամուր են. քան անոնք որ մեզ կը միացնեն մեր կիներուն». Խրուշչեւ իր տեղէն միջամտած է թէ «եթէ կինը համաձայն է, պատրաստ է օգնելու իրեն »... :

Շոլոխով շատ ծանր բառեր գործածած է նաեւ գրամատիրութեան մասին զոր «աւազակութիւն» անուանած է : Վերջապէս խօսելով գրագէտին ստեղծագործելու ձեւին մասին, Խրուշչեւի հաւանութեան արժանացած է երբ ըսած է .— «Երբ գրագէտը գրել կ'ուզեմ որ իր արիւնը եռայ, որ գէմքը ամբողջ թշնամիին հանդէպ տածած ատելութենէն եւ կ'ուզեմ որ խնդայ եւ լայ իր հերոսին հետ միասին :

Կեդր. Կոմիտէի քարտուղարութեան ճիւղապետը՝ Իլիչեւ երկարօրէն դատապարտած է սթալինեան դարաշրջանը : Խօսած է նաեւ Մուխիթտինով, Գերագոյն Խորհուրդի, անդամ որ չեշտած է նաեւ թէ հակակուսակցական խմբակը պաշտպանած է Ճաֆար Բաղիրովի նման մարդիկ :— Այս վերջինը Ազրբէյճանի վարչապետ եւ կոմկուսի Ա. քարտուղար էր մինչեւ 1953 : 1956ին հրացանի բռնուեցաւ իբրեւ Բերիայի մեղսակից :—

ԶԱՐՈԲԵԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ

22րդ համագումարին առջեւ խօսք առնելով, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան առաջին քարտուղար Զարոբեան, պահանջելով Մալենկովի արտաքսումը կուսակցութենէն, յայտարարեց.

« Մալենկով պատասխանատու է կուսակցութեան շարքերը հալածած ըլլալու համար ոչ միայն Լենինկրատի ու Բիելոռուսիոյ մէջ, այլ նաեւ Հայաստանի :

« Իրականութեան մէջ. հակակուսակցական խմբակին դէմ պայքարը եղաւ պայքար մը ի խնդիր մարքսիզմ — լենինիզմի մաքրութեան» ըսաւ Զարոբեան :

Ճառախօսը յայտնեց, թէ աւելի քան մէկ միլիոն Հայեր, որոնք արտասահման կ'ապրին, «հարկադրուած էին ղալթել յեղափոխութենէն առաջ» :

« Մեր երկրին զարգացումը կը քաշէ այն Հայերը, որոնք կ'ուզեն վերադառնալ իրենց հայրենիքը, 1962էն սկսեալ, պիտի կազմակերպենք վերադարձը անոնց, որոնք կ'ուզեն գալ : Ամէն միջոցի պիտի դիմենք, որպէսզի հայրենադարձները վայելեն երջանիկ կեանքի մը պայմանները» աւելցուց Զարոբեան :

ԿՐՈՄԻՔՕ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

Անդրէյ Կրոմիքօ յայտարարեց թէ Խ. Միութիւնը պատրաստ է բանակցելու Միացեալ – Նահանգներու հետ պակսեցնելու համար միջազգային մթնոլորտին լարուած վիճակը : Խորհրդային Արտաքին նախարարը չմոռցաւ անշուշտ շեշտելու թէ «գերմանացի վրիժառուները եւ բոլոր անոնք որոնք կ'ուզեն Խորհրդային Միութեան ապահովութեան վնասել պէտք է գիտնան որ պիտի ճզմուին յարձակումին առթին : Կրոմիքօ կայութիւնը ծանր կը գտնէ որովհետեւ գերմանացի ռազմապաշտները երրորդ պատերազմը կը պատրաստեն :

Արտաքին նախարարին յաջորդեց Փը - րաւտայի խմբագրապետը Սաթիուկով որ յայտարարեց թէ համայնավար կուսակցութեան ծրագիրը նոր հանգրուան մըն է մարքս – լենինիզմի ստեղծագործ զարգացման մէջ :

Սաթիուկով յայտնեց թէ Մոլոթով դէմ եղած է կուսակցութեան նոր ծրագրին : Միջազգային դէպքերու կարծիքով հոս է հակակուսակցական խմբակին դէմ տարուած պայքարին գլխաւոր պատճառը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ հանրապետութեան նախագահը՝ Ֆուատ Շեհապ կառավարութեան կազմութիւնը յանձնեց՝ նախկին վարչապետ Ռաշիտ Քարամէի (սիւննի), Տրիպոլիսի երեսփոխան որ Սաէպ Սալամի ընդդիմադիր խմբակցութեանց ժողովներուն կը նախագահէր վերջերս :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Նորընտիր խորհրդարանը առաջին անգամ ըլլալով հաւաքուեցաւ աղջի օր : Հինգշաբթի օր Կիւրսէլ հանրապետութեան նախագահ պիտի ընտրուէր : Արդէն միակ թեկնածուն էր :

ՄԱԼԹԱ պետութիւն կը դառնայ Նոյեմբեր մէկէն սկսեալ : Մեծն Բրիտանիա աջի օրը հրապարակեց կղզիին նոր սահմանադրութիւնը :

ԹԻԹՕ յայտարարեց թէ Խորհ. Միութեան եւ Եուկոսլաւիոյ տարակարծութիւնները այնքան մեծ չեն :

ԿԻ ՄՈԼԷ յայտարարեց Համի Ընկերվարական Միջազգայինին առջեւ թէ խորհրդային վարիչներու նպատակը, որ ըստ իրենց դրամատիրութեան տապալումն է իրականին մէջ կը ձգտի աշխարհի ժողովուրդները ստրկացնելու : «Ինչ որ մեզի ամէնէն աւելի կը վրդովէ այն լրբութիւնն է որով խորհրդային վարիչները չահագործած են ժողովուրդներու խաղաղասէր զգացումները » շեշտեց Ֆրանսական Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը :

ՏԱՀՈՄԷԻ նախագահը՝ Մակա Պրի Սիւր Մարնի կայարանը հասաւ իր կնոջ հետ եւ յայտարարեց թէ Տահոմէի եւ Ֆրանսայի սիրտերը նոյն կշռոյթով կը զարնեն : Տը Կոլ իր կարգին շեշտեց թէ աւելի քան հարիւր տարի է Տահոմէն լաւ ընկեր մըն է Ֆրանսայի :

ԱՖՐԻՔ – ԱՔՍԻՈՆ կը գրէ թէ Խորհ. Միութիւնը պիտի ճանչնայ «Ա.ՀԱ.Կ»ը Տէ Եուռէ :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օրուան գործադուլը գըրեթէ ամբողջական էր : Ոչ մէկ կառախումբ արուարձանի գիծերուն վրայ : Քանի մը կառախումբեր միայն բանեցան Ֆրանսայի Մեծ – Գիծերուն վրայ : Ոչ մէկ օթօպիւս Փարիզի մէջ, մեթրօն կը բանէր հարիւրէն երեսունէն յիսուն կարգ մը գիծերու վրայ, չէր հանդիպեր բոլոր կայարանները եւ ձրի էր :

ՖԻԿԱՌՈՅԻ տնօրէնին տան առջեւ երկրորդ անգամ ըլլալով փլաստիք ռումբ մը պայթեցաւ :

ԵԼԻԶԷԻ մէկ պատին վրայ «մահ տը Կոլի» գրուած էր, հեղինակը մէկ ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ : Ճշդուեցաւ որ քաղաքական ոչ մէկ հոսանքի կը պատկանի ոչ ալ Կ.Գ.Բ.ին :

ՓԻՔԱՍՈՅԻ 80ամեակը տօնուեցաւ Մոսկուայի մէջ բայց մեծահամբաւ նկարիչը չկրցաւ նոյնը ընել իր տան մէջ, անհանգիստ ըլլալով :

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ Խորհուրդը յանձնարարեց Ազգաժողովին որ Արտաքին Մոնկոլիոյ եւ Մաւրիտանիոյ թեկնածութիւնները ընդունուին :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ չարժարուեստի ծանօթ դերասան Սաթիւրնէն Ֆապր մեռաւ առջի օր : Իր կնոջ մահէն ի վեր (1957) ինքզինքը չէր գտած :

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի նախկին Ընդհ. քարտուղար եւ Պելժիոյ արտաքին նախարար Անրի Սփաք յայտարարեց թէ Համի դաշինքը (Հասարակաց Շուկայ) պէտք է դէպի քաղաքական Եւրոպա առաջնորդէ :

ՕՌԱՆԻ 15 օրուան միջադէպերու հաշուեկշիռը՝ 28 մեռեալ եւ 93 վիրաւոր :

ԱԼԺԷ շրջող թռուցիկի մը համաձայն Սուսթէլ յայտարարած է թէ իշխանութիւնը պէտք է Գաղտնի Բանակի կազմակերպութեան հետ բանակցի :

ՍԵՆԵԿԱԼԻ նախագահը՝ Սենկոր Լոնտոն հասաւ եւ յայտարարեց .— Համայնավար չենք : Հակահամայնավարութիւն ալ չենք ուզեր ըլլալ : Ոչ չէզոք ենք ոչ ալ ոչ – դաշնակից : Ներեցէք մեզի » :

ԶՈՄՊԷ (Քաթանկայի վարչապետը) տագատ արձակեց ՄԱԿի զինուորները զորս գերի բռնած էր վերջին դէպքերուն ընթացքին :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

—օ—

«ՄԵՐ ԻՏԷԱԼՆ Է ՏԵՍՆԵԼ ԲՈԼՈՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ ՄԻԱՁՈՒԼՈՒԱԾ ՄԷԿ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ, ԱՌԱՆՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱՄ ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԵԱՆ » (Ն. ԶԱՐԵԱՆ) :

Համայնավար կուսակցութեան նոր ծրագիրը, որ ինչպէս կը սպասուէր, « փառաբանութիւններու ալիք ստեղծեց» Խորհրդ. Միութեան բոլոր «հանրապետութիւններու» կարգին՝ նաեւ Հայաստանի մէջ, առիթ տալով, որ ամէն գրող փորձէ գերազանցել ինքզինք եւ ուրիշները չափազանց բառերու պաշարով, քննութեան առնուեցաւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 22րդ համագումարին մէջ, ուր, ի մէջ այլոց, խօսք առաւ գրագէտ Նայիրի Զարեան, նոր ծրագրով սահմանուած ազգային լեզուներու հարցին շուրջ : (Գրական թերթ Սեպտ.29) :

Նախ ի՞նչ կ'ըսէ նոր ծրագիրը այս հարցին մասին. «Սոցիալիզմի պայմաններում տեղի է ունենում ազգերի ծաղկում, ամրապնդւում է նրանց գերիշխանութիւնը» եւ, այնուհետեւ «կոմունիստական ծաւալուն շինարարութիւնը ՍՍՌՄում ազգային յարաբերութիւնների զարգացման նոր հանգրուան է նշանաւորում, որ բնութագրւում է ազգերի յետագայ մերձեցմամբ եւ նրանց լիակատար միասնութեան իրագործմամբ » , (Նոր Ծրագիր, 4րդ գլուխ) :

Նայիրի Զարեան նախ իր հիացումը կը յայտնէ այս ծրագրին համար : «Հիանալի բան կը լինէր, եթէ մի առաւօտ քնից արթնանալով տեսնէինք, որ աշխարհում գոյութիւն չունի որեւէ ազգային կամ լեզուական տարբերութիւն եւ բոլոր ժողովուրդները միաձուլուած են մէկ ընդհանուր կոմունիստական հասարակութեան մէջ : Դա մեր իտէալն է » :

Սակայն, գրագէտը դժգոհ է, որ շատեր՝ «անյապաղ միաձուլման որոշ կողմնակիցներ շտապում են մերկանալ դեռ ծովին չհասած» ու կ'առաջարկէ, որ ծրագրին մէջ մտցուի լեզուներու պահպանութեան եւ զարգացման անհրաժեշտութիւնը շեշտող պարբերութիւն մը : «Սովետական ազգային լեզուները ազգային կուլտուրաների հիմնական ձեւերն են, սոցիալիստական բովանդակութեան տարբեր ձեւեր եւ ինչպէս ասուած է Ծրագրում, պէտք է ազատ կերպով զարգանան, մինչեւ այն հեռաւոր երջանիկ ապագան, երբ նրանց բազմակողմանի ծաղկումը կը տայ այնպիսի հասունացած պտուղներ, որոնք հետզհետէ, աննկատելի կերպով կ'անէանան մի նոր համամարդկային կոմունիստական լեզուի պայմաններում » :

Թերթը չըսեր սակայն, թէ ի՞նչ ընդունելութիւն գտած է Նայիրի Զարեանի այս առաջարկը, որ խորքին մէջ անզօր փորձ մըն է ծածկահարելով մէկտեղ արգիլելու հայ լեզուին ի սպառ «անհետացումը » :

ԽՄԲ.— Պիտի արտայայտուինք այս հարցին մասին :

ԱԼԻՇԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ

—o—

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք մեր աշխատակից՝ Արամայիս Սրապեանի ճառին առաջին մասը, արտասանուած Միլանոյի Հայկ. Տան մէջ Ալիշանի նուիրուած երեկոյթին ընթացքին :

Այսօրուան հանդիսութիւնը ի մասնաւորի կը կեդրոնանայ Ալիշան բանաստեղծին շուրջ: Նիւթը՝ ընդարձակ է եւ զայն իմաստաւորողը, Հ. Ղ. Ալիշան՝ իմացական եւ հոգեկան արժանիքներով արտակարգօրէն օժտուած անձնաւորութիւն մը : Կատարեալ մտաւորական մըն է հմտութեան ուղիներուն վրայ :

Պիտի ջանանք մեր առջեւ տարածուող ծովը վերածել լճի, որ է ըսել՝ խտացնել անխտացնելին, չմոռնալով սակայն հոն տեղափոխել մեծ հողմերն ու մեծ ալիքները, որոնք, բանաստեղծին լաւագոյն քերթուածներուն մէջ՝ կը գերյուզեն ներշնչեալ միտքը, եւ ներշնչեալ սրտին ընդմէջէն՝ մտածողութեամբ եւ անդրադարձութիւններով հեւացող միտքը:

Ալիշան Մխիթարեան Միաբանութեան այն դէմքն է՝ որ իր մէջ ներդաշնակօրէն կը միաւորէ հայերէնագիտութեան եւ հայագիտութեան ամէն ճիւղ, որոնց մէջ մեծ է ան հաւասարապէս :

Բայց ինչ որ իր մեծութիւնը կը դնէ համապատասխան պատուանդանի մը վրայ՝ այդ բանաստեղծութիւնն է, ստեղծագործական աշխատանքը, վեր բռնուած երեւակայութեան, ճնշիչ յուզման եւ թեւաւոր ներշնչման հրայրքովը, ինչպէս կառոյցովը իր մերթ քնարական, մերթ դիւցազնաշունչ եւ մերթ ալ աշուղական գործիքին, որ իր լեզուն է, փարթամ, պերճընթաց եւ փողփողուն :

Բանաստեղծութիւն գրել սկսած է շատ շուտ եւ դադրած՝ ալ աւելի շուտ, 32 տարեկանին, երթալ թաղուելով աշխարհագրական, մատենագրական, պատմագրական եւ բանասիրական կունդագունդ աշխատասիրութեանց ծոցը :

Սակայն, ինչպէս բոլոր ճշմարիտ բանաստեղծներու մօտ, այդ կարճ ժամանակուան մէջ յաջողած է տալ պարունակութեամբ այլազան մեծակառոյց քերթուածներու շարք մը, որոնք իմաստասիրական — փիլիսոփայականէն, բնութենապաշտութենէն, հայրենաբաղձութենէն եւ Աստուածապաշտութենէն կը թեւածեն դէպի սրտին, զգացման եւ զգացողութեան բնապաւառները, դասական դպրոցին հակադրող վիպական մեծ դպրոցին հոգեկան եւ ոգեկան տագնապը, հնունիքը, ցաւը, կարօտախտն ու սարսուռը համադրելով իր սքանչացումներով, խորհրդածութիւններով, թելադրութիւններով եւ անդրադարձութիւններով տողորեալ մտքին վրայ :

Իր եօթանասունէ աւելի երկերէն միայն եօթը բանաստեղծութիւններ կը պարունակեն, որոնք Մանկունի, Մաղթունի, Խոհունի, Բնունի, Հայրունի, Տէրունի եւ Տխրունի խորագիրները կը կրեն, եւ որոնք իրենց կարգին ունին ստորաբաժանումներ, նորանոր վերնագիրներով բնորոշեալ: Բանաստեղծութեանց այս եօթը հատորները նուագներ ընդհանուր խորագրով կը ներկայանան հայ գրականութեան :

Բանաստեղծական շունչ եւ աւիւն, ընթացք եւ շաղախ կը պարունակեն նաեւ իր խորհրդածութիւնք ընդ եղեռնեան ու երկհատոր յուշիկք հայրենեաց Հայոց արձակ աշխատասիրութիւնները :

Միջազգային գրականութենէն կատարած է թարգմանութիւններու շարք մը, որոնցմէ շատ քիչերը կարդալու առիթը ունեցած եմ. այս վերջիններուն մէջ եւս Հ. Ղ. Ալիշան միշտ ինքն է, հոն եւս կը զգացուի արծուի թեւին թափահարումը, սակայն, երբ զանոնք կը դնենք բնագրին դէմ առ դէմ՝ կ'անդրադառնանք որ թարգմանիչ – բանաստեղծը միշտ հարազատ չէ իր թարգմանչական աշխատանքին մէջ. ասոր անդրադարձանք մանաւանդ Պայրընեան իր հայացումներուն մէջ:

Ծալէ վերջ իր բանաստեղծական երկունքին արտաքինը՝ հիմա ջանանք մտերմանալ անոր միջուկին հետ: Այս միջուկը, որ է ըսել նիւթը՝ նախ Աստուած է, կրօնքը, երկրորդ՝ հայրենիքը, երրորդ՝ բնութիւնը, հովիտներէ, լեռներէ եւ ծովերէ ընդելուզուած հրաշափառ բնութիւն մը, երկրային եւ երկնային փայլատակումներով հրաւիրեալ, հուսկ՝ իր եւ մարդկային սիրտը :

Բանաստեղծը, միշտ մնալով հանդերձ բարձր մտածմանց եւ ազնուական շարժումներուն անձը՝ կարծէք կ'աշխարհականանայ երբ կը ստեղծագործէ առաւելապէս ապաւինելով սրտի զեղումներուն, զգալով եւ արտադրելով այնպիսի դիւրասահ եւ դիւրաթեք զուարթութեամբ մը եւ երջանկութեամբ մը՝ որ ես, այս տարուան օգոստոսեան իմ վերընթերցումներուս ընթացքին՝ ստէպ յիշեցի Լամարթինեան, Պայրընեան եւ Հիւկոյեան այն տարափոխիկ, լի եւ ջերմեռանդ մտերմութիւնը, սէրն ու նուիրումը՝ որ անոնք ունին երազով երանաւորեալ եւ մտածողութեամբ վերակենդանացեալ ծայր բնութեան հանդէպ :

Աստուած ամէն ինչ է Ալիշանի համար. միակ ճշմարտութիւնը, որ կ'առաջնորդէ անոր մարմնաւոր քայլերը ու թեւ եւ թռիչք կուտայ անոր իմացական խիզախումներուն: Իր բոլոր արտադրութեանց վրայ Աստուծոյ շունչն է ներկայ. եւ այս միանականութիւնը որ գոյութիւն ունի իր մտածողութեան մէջ՝ ալ աւելի կը գաղափարականացնէ իր երկունքը, որ երկունքն է յաւիտենականին առջեւ խունկի մը պէս մխացող իր հաւատացեալ հոգւոյն :

Հայրենիքը.— Ահաւասիկ գերագոյն, գեղեցկագոյն սրբութիւններէն մին որ միշտ ներկայ է Ալիշանի սրտին եւ մտքին մէջ : Պատմական վերյիշումներ, տեղագրական եւ աշխարհագրական արձանագրութիւններ, ճարտարապետական կառուցումներու հոյակապ մտապատկերներ կը խուժեն իր խռովեալ երեւակայութեան մէջ, կենդանանալով, մեծնալով եւ ծաւալելով, ու անցեալի փառքերը կարծէք ոգի կը ստանան, կը շարժին, կը քալեն ու կը ներշնչեն, որովհետեւ բանաստեղծին ալեկոծեալ սիրտը ոտքի է ելած իր բաշը հովին տուած երիտասարդ նժոյգի մը նման, ու ամէն ինչ վերածնութեան մը լոյսը կը զգենու մեր շուրջ. անցեալն է որ կ'այցելէ մեզի, Ս. Մեսրոպի, Ս. Սահակի, Վարդանանց եւ Ղեւոնդեանց տեսլականին եւ հերոսամարտին զանգիւններովը բեռնաւոր, որոնք, իրենց կարգին ձեռք կուտան Շաւարշանայ դաշտին եւ Մասեաց սարերուն, եւ որոնց թուարկումին ի լուր՝ մեր սիրտը թէ կ'երջանկանայ եւ թէ կը տխրի :

Բնութիւնը.— Բնութեան հանդէպ իր տածած սէրը՝ գրական վիպապաշտ դպրոցին սէրն է, որուն հպանցիկ անդրադարձանք քիչ առաջ, եւ հոս, ցաւ ի սիրտ, չենք կրնար ալ աւելի երկարել, հակառակ որ այդ բնութիւնը այնքան անոյշ, այնքան մտերմիկ եւ այնքան պրիմակային է քերթողին արտադրութեանց մէջ որ՝ հաճոյքով պիտի երթայինք թափառիլ իր մեծ ծառերուն ըստուերին տակ եւ կամ յամենալ ջուրի մերթ նիհար եւ մերթ ալ որոտաձայն յառաջացող վտակներու եւ ծովերու ափունքին :

Խորհրդածութիւնք ընդ եղեռնեան խորագրեալ արձակ գործը, զոր իր սեւահեռ երիտասարդութեան շրջանին աշխարհաբարի վերածած է Հ. Վահան վրդ. Յովհաննէսեանը, զայն միաժամանակ մաս առ մաս հրատարակելով «Բազմավէպ»ի մէջ՝ իր տեսակին մէջ անտարակոյս գլուխ գործոց մըն է, ուր իմաստասէրը կ'իմաստասիրէ, ձերբազատուած մարմնական եւ հոգեկան ամէն կաշկանդումէ, թափառելով դասական անցեալին մէջ, որոնելով ճշմարտութիւնը, խորհրդածելով կեանքի ունայնութեան վրայ, ձեռք տալով քաղաքակրթութեանց եւ արուեստից կալուածներուն, հուսկ ամփոփուելով Նազովրեցիին վերկը :

Իր արձակ երկրորդ երկհատոր գործն է՝ Յուշիկք Հայրենեաց Հայոցը : Հոս, Ալիշան, վիպասան պատմողի զրուիչ շունչով, կը թափառի հայրենի յիշատակաց եւ սովորութիւններուն մէջ, վերակենդանացնելով պատմական անցեալի դրուագներն ու անցքերը, զանոնք հանգամանօրէն ծանօթացնելու համար հայ մանկութեան, եւ իբրեւ այդ՝ գործածելով լեզու մը՝ որ ժողովրդական լեզուն է :

Լեզուն ըմինք: Ինչպէս «Պատմութիւն արդի հայ գրականութեան» իր առաջին հատորին մէջ ճշգրտօրէն կը նկարէ Ս. Ղազարու Միաբաններէն բազմաշխատ Հ. Մեսրոպ վրդ. Ճանաշեանը՝ Ալիշանի խոկալէս մեծ բանաստեղծութիւնը գրեթէ անմերձենալի մնացած է ոչ միայն հայ հոծ հասարակութեան՝ այլեւ այժմու մեր գրողներէն շատերուն, որովհետեւ այդ մեծ քերթողութեան գլխաւորութեան մը գրաբարն է, գրաբար մը՝ որ իր գեղարուեստութեամբ ի մի զուգուելով արծարծուած նիւթին բարդութեան՝ դժուար է ճաշակել, եթէ ընթերցողը դէթ մասամբ չէ տիրացած մեր դասական լեզուին :

Հայութեան ու հայ մտաւորականութեան մէկ մեծ մասը Ալիշան բանաստեղծը առաւելապէս ճանչցած է այն մի քանի նահապետի երգեր խորագիրը կրող աշուղայիր եւ աշուղաշունչ բանաստեղծութիւններէն՝ որոնք համրմեր հաւաքածոներու մէջ կը հիւսին երկէ երկեր, միշտ նոյներն ու միշտ միեւնոյնները, եւ որոնք, հակառակ իրենց սիրոյն, անհունին, հօծութեան եւ շունչին՝ բանաստեղծին յաջողագոյն էջերը չեն կազմեր :

Անշուշտ, այսքան յորդահոսան արտադրութեան մէջ, ամէն ինչ մարգարտափայլ չի կրնար ըլլալ, հոն կան արտադրութիւններ՝ որոնք հեռու են վարակիչ եւ ստեղծագործական ըլլալէ : Կանխաբանութիւնն ու յանգաւորութիւնը, իրենց կարգին, մերթ թերի են եւ մերթ աններդաշնակ, աւելորդաբանութիւնը, երկարաբանութիւնն ու հռետորական զեղումները տուժել կուտան գեղեցկագիտական տարրերուն :

Բառերու գուշակումներ, մանաւանդ սաղաւարտակիր ածականներ, կը խաթարեն զգացման գոհարը՝ բանաստեղծութեան հայելւոյն մէջ, սակայն, ստէպ ալ այդ բառերու ամէնի թափն է որ կը կենդանացնէ էջը, զգացման եւ մտածման ալիտաշան յառաջացման պարգեւելով չես գիտեր ինչ նոյնքան ահարկու պրկում մը, կցուածք մը, որ բանաստեղծին մէջ ենթադրել կուտայ խրոխտ սիրտ մը, եւ աւելի քան խրոխտ միտք մը, մէկ խօսքով ադամանդեայ բարոյական նկարագրի մը գոյութիւնը :

Մեղք որ Ալիշան, յետ պաշտօնալից 32 տարեկանին հեռանալէ բանաստեղծութենէն, նոյնքան պաշտօնալից անգամ մը եւս չէ վերադարձած այդ [illegible] մարգագետնին վրայ, բարեփոխման եւ վերամշակման բովէն անցընելու համար ինչ որ արտադրած էր, աշխատանք՝ որ յոյժ անհրաժեշտ կը նկատենք, երբ հանգստացած է երիտասարդական խանդը եւ յառաջացած տարիքը սանձելով երեւակայութեան աւելին ոտնձգութիւնները՝ զանոնք կը յղկէ, կը լղէ եւ կը կոկէ, ինչ որ յանձնարարականներ Հ. Ա. Բագրատունիին, բարեփոխել եւ վերամշակել պարունակութեան շնորհելով ինքնաքննադատութեան միջամտութեամբ վերակազմուած շրջանակը :

Անշուշտ, այս բիծերը ոչինչ կը կորզեն ի դէպ ոճի, լեզուի եւ արուեստի այն բարեմասնութեանց՝ որոնք Ալիշանի գործը կը դնեն հայ բանաստեղծութեան առաջ–

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ
ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

—o—

Զօհրապի յաջող պատմուածքներէն մէկն ալ այս Արմենիան է, որուն մէջ երկու բան շատ լաւ երեւան հանուած է. մէկը սիրահարի մը հոգեբանութիւնը, եւ երկրորդ սիրոյ ուժգնութիւնն ու ազդեցութիւնը, նոյնիսկ նախապաշարուած կնոջ վրայ որ հոս Արմենիան է : Արմենիան հարազատ տիպարն է իրեն պէս հաւատաւոր մտածողներուն նոյնիսկ հիմա : Կեանքի մէջ շատերը կան, որոնք կաթոլիկ ըլլալով, ինքզինքնին ֆրանսացի կը կարծեն, ու ատոր համաձայն ալ կը յոխորտան :

Այս պատմուածքին լեզուն բաղդատմամբ նախորդին, աւելի յղկուած ու աւելի սահուն է : Թերեւս ժամանակագրական կարգով՝ այս աւելի վերջի տարիներու աշխատութեան արդիւնք է :

Կարծեմ թէ.— «Ծոծրակին վրայ վազվզող ոսկի ճառագայթներէն աւելի որոնք կրակի մէջ ինկող պղտիկ օձերու պէս՝ գալարումներ, կծկումներ ունէին, մատղաշ ու արքենի, հասակէն աւելի, որ քալուածքին մէջ՝ զեփիւռէն օրօրուող ոստի մը նազանքը կ'առնէր, իր վճիտ ու յստակ աչքերուն համար պաշտեցի զինքը»: Ահաւասիկ այն նկարագեղ տողերը որոնց ազդեցութեան տակ Աննիկ կը սիրուի երիտասարդէն :

Երկու երիտասարդ հոգիներու սէրն այնչափ անկեղծ է եւ բուռն, որ Աննիկ դրան զարնուածքէն, սանդուխին վրայ քալուածքէն կը ճանչնայ իր սիրահարին ըլլալը: Իսկ երիտասարդն ալ կը ճանչնայ Աննիկը, «սրահին մէջ ձգած բոյրէն:»

Օննիկ Ճամճեան, մեր երիտասարդին մտերիմ բարեկամը, Իզմիրէն Պոլիս կուգայ ամուսնանալու համար: Նախկին սիրահարները գրեթէ տարի մըն էր, որ զիրար չէին տեսած ու իրարու հանդիպած: Օննիկ Ճամճեան Աննիկի մասին նպաստաւոր տեղեկութիւններ կը քաղէ ծանօթներէ: Կարգը կուգայ մեր երիտասարդին, ան, հակառակ իր կամքին ու մտքին ըմբոստացման, նպաստաւոր տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Օննիկին, եւ քանի մը օր վերջը, երիտասարդը, շատ դժկամակութեամբ, կը հասնի Օննիկին հետ խօսք կապի արարողութիւնը կատարելու համար :

Երիտասարդը կը կարծէ թէ Աննիկ զինքը տեսնելուն պէս «առջի սէրը պիտի վերարծարծի՝ այնքան աւելի սաստկութեամբ, որքան լուռ ու մունջ կեցեր էր մինչեւ հիմա»:

Բայց Աննիկ երբեք չայլայլեր, չի խռովիր ու իր պաղարիւնութիւնը չի կորսնցներ: Ազրախութիւններու եւ մէկզմէկ ծանօթացնելու պահը կը մօտենայ : Օննիկ իր քովը կը կանչէ մէկ տարի առաջուան սիրահարը, եւ իր յիշողութիւնը ամփոփելու կեղծ ջանքերով, կը յարէ.

— «Կարծեմ թէ տեղ մը տեսած ըլլալու եմ էֆէնտին»:

Կը թուի թէ Աննիկի մէջ ծնած առաջին սէրը անկեղծ ու անխարդախ եղած չէ, քանի որ երկրորդ սիրահարի մը, աւելի ճիշդ երկրորդ խնդրարկուի մը ներկայութեանը կ'անյայտանայ եւ նոյնիսկ անձը տեսած չըլլալուն տարակոյսը կը յայտնէ :

Զօհրապի գրականութեան մէջ, ուր առաւելապէս սիրոյ զանազան դրուագները կը գտնենք, ուր կինը իրեն յատուկ, սեփական ապրումներն ունի, Աննիկ կը ներկայանայ իբրեւ բացասական տարր մը:

Միայն թէ մեզի համար լաւ պարզուած չէ հոգեբանական կէտ մը: Երբ Աննիկ քանիցս կը հաւատացնէր թէ պատկերը հոգիին մէջ կը կրէ, ինչպէս կ'ըլլայ, որ տարուան մը բացակայութենէն վերջ, որուն պատճառները բոլորովին մութին մէջ կը մնան, երկու անկեղծ, սիրող սիրտեր զիրար կը մոռնան : Երիտասարդը չէ, որ կը մոռնայ, քանի որ, ան կ'ենթադրէ թէ իր անակնկալ ներկայութիւնը «առջի սէրը պիտի վերարծարծէ», այլ Աննիկն սիրտն է, որ շուտով փորձառութեան կ'ենթարկուի :

Յակոբիկ.— Որբ մըն է, միայն ծերունի մեծ հայր մը ունի, որ հացագործութեամբ բաւական հարստութեան տէր կը դառնայ : Յակոբիկ միշտ առանձնայատուկ դիրք մը ունի իր բոլոր տարեկիցներուն մէջ, ըլլայ այդ մանկութեան, երիտասարդութեան ու պատանեկութեան տարիներուն, ըլլայ այդ թէ տունը եւ թէ դպրոցին մէջ: Նկարագրով բոլորովին հակոտնեայ իր դասընկերներուն: Հարուստի զաւակ ըլլալուն համար, միշտ ներողամտութեան կ'արժանանայ վարժարանին վարչութեան եւ ուսուցչութեան կողմէ : Ծերունին կը մեռնի եւ ամբողջ ժառանգութիւնը Յակոբիկին կը մնայ: Յակոբիկ վարժուած անգործութեան եւ ծուլութեան, անձնատուր կ'ըլլայ [illegible] գիշերներու: Այս հաճոյքներուն ու զբօսանքներուն բոլորին հետ մէկտեղ, կը զգայ «ճշմարիտ, մաքուր ու ազնիւ» սէր մըն ալ : Էսնաֆի մը աղջիկը կը սիրէ եւ անկէ ալ կը սիրուի : «Բոլոր անմարակ հաճոյքներու մէջ, այս աղջիկը՝ սրբութեան մը պէս իր սրտին մէկ անկիւնը պահեց միշտ»:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(10 Շար.)

"ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՌԱՔԵԼՈՒԹԻՒՆ" Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

(Mission Technique en Arménie)

«Լը Մոնտ Սութերէն» ֆրանսական քաղաքաշինութեան եւ ընդերկրեայ աշխատանքներու հանդէսը 1961ի իր Յունուար-Փետրուարի թիւին մէջ (թիւ 123) սկսած է հրատարակել նոյն հանդէսին տնօրէն ճարտարապետ Պ. Եդուարդ Իւթիւճեանի յոյժ շահեկան մէկ ուսումնասիրութիւնը՝ «Արհեստագիտական առաքելութիւն ի Հայաստան» տիտղոսով, որ կը շարունակուի յաջորդական վեց թիւերու մէջ :

Ինչպէս յայտնի է, Պ. Ե. Իւթիւճեան Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կողմէ պաշտօն ստացած էր գլուխ հանելու համար էջմիածնի տաճարին նորոգութիւնը : Պ. Իւթիւճեան 1957ին մեկնեցաւ Հայաստան առաջին անգամ, ընկերակցութեամբ Հիմնարկութեան տնտեսական մասնագէտ Սըր Միտնէյ Քէնի :

1958ին եւ 1959ին, Պ. Իւթիւճեան դարձեալ Հայաստան գնաց, այս անգամ մինակ, շարունակելու համար իր առաքելութիւնը :

Այս երեք այցելութեանց ընթացքին, ճարտարապետը առիթը կ'ունենայ շրջելու բովանդակ Հայաստանի հողամասը, որ ծածկուած է ճարտարապետական գլուխ գործոցներով՝ հին տաճարներ, վանքեր Զ.էն ԺԵ. դարու կառոյցներ :

Պ. Իւթիւճեան կը ստանայ նաեւ մասնաւոր արտօնութիւն շրջելու համար Վրաստանի, Ազրպէյճանի եւ Ռուսաստանի մէջ, ամբողջացնելու համար իր փնտռտուքները :

Իր առաքելութենէն վերադարձին, Պ. Իւթիւճեան իր հետ կը բերէ 1200 գունաւոր նկարներ, որոնք կը ներկայացնեն Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող հայ ճարտարապետութեան հոյակապ նմոյշները՝ Գառնիի աւերակները, (Բ. դար) Հռիփսիմէի տաճարը (Ե. դար) Գառնիի տաճարը (Բ. դար), Գառնիի սիւներ եւ խոյակներ, Երերուքի եկեղեցին (Ե. եւ Զ. դար) Տեկորի եկեղեցին (Ե.էն Է. դար), Զուարթնոցի աւերակները, Ծողկաթի եկեղեցին (Է. դար) եւ բազմաթիւ ուրիշ ճարտարապետական կոթողներու նկարները :

Յօդուածագիրը ընդարձակ ծանօթութիւններ կուտայ վերոյիշեալ յիշատակարաններու շինութեան, անոնց հիմնարկութեան, քանդումին եւ վերանորոգութեան վերաբերմամբ :

Բացի ճարտարապետական իր մասնագիտութենէն, Պ. Իւթիւճեան մտնելով պատմութեան մարզին մէջ, ընդարձակ տեղեկութիւններ կուտայ Հայոց ծագումին մասին, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը :

«Հայկական քաղաքակրթութեան ծագումը — կը գրէ Պ. Իւթիւճեան — կը կորսուի ժամանակի խաւարին մէջ եւ կը շփոթուի Հիթիթներու, Հուրրիներու եւ Ուրարտացիներու մշակոյթին հետ :

«Հայաստանի թագաւորութիւնը եւ իշխանապետութիւնները հաստատուած էին բարձրաւանդակներու վրայ եւ կը տարածուէին Կասպից եւ Սեւ Ծովու միջեւ, եւ աւելի վերջերը դէպի Միջերկրական :

«Հայաստանը հանդիսացած է մեծ արշաւանքներու ճամբայ մը եւ բազմաթիւ անգամներ ենթարկուած է դրացի ժողովուրդներու յարձակումներուն : Ոչ Ասորեստանցիները, ոչ Բաբելոնացիները, ոչ Սասանեաններն ու Պարթեւները, եւ ոչ ալ Թուրքերն ու Սելճուքները, ինչպէս նաեւ Մեծն Աղեքսանդր, կրցած են վերջնականապէս ոչնչացնել Հայոց Բերդը եւ անոր լեռնաբնակ եւ անկախ ժողովուրդը :

«Հայաստան արշաւող ժողովուրդներէն մեծ մասը անհետացած է այսօր, անոնցմէ ոչ մէկը կրցած է ունենալ փոքրիկ հայ ժողովուրդին յաւիտենական տոկունութիւնը» :

Ապա, յօդուածագիրը, ճշգրիտ թուականներով կը գծէ պատկերը Հայոց պատմութեան արկածալից շրջաններուն, սկըսած Հուրիներու եւ Միտանիներու շրջանէն մինչեւ Պարսից արքայ Տարիոս Ա.ի արշաւանքը եւ մինչեւ Հայոց անկախութեան կործանումը (1071) :

Շահեկան է այն մասը, ուր Ե. Իւթիւճեան կը նշէ անունները այն բոլոր Հայերուն, որոնք, այլերու պատմութեան մէջ նշանաւոր հանդիսացած են, ինչպէս օրինակ Բիւզանդիոնի կայսր Յուլիոս Կոնստանսի զաւակը, որ իր ուսանողութեան շրջանին կը ծանօթանայ Աթէնքի մէջ նոյնպէս ուսանող երիտասարդ Հայու մը՝ Պարոյր, որ յետագային կը դառնայ իր ժամանակի ճարտասանութեան արքան :

Նափոլէոն Ա. կայսեր հաւատարիմ Մամլուքը՝ Ռուսթան, ծնած էր Վրաստանի մէջ՝ 1780ին : Ըստ շատերու կարծիքին, այս սեւամորթը հայկական ծագում ունէր, իսկ կային նաեւ այնպիսիներ որոնք կը պնդէին անոր վրացական ծագումին մասին : Ռուսթան այնքան հաւատարմօրէն ծառայած է Նափոլէոնի, որ այս վերջինը հետաքրքրուած է Կովկասցիներով, ի մասնաւորի Հայերով : Կայսրը իր մամլուքներու բանակը կազմած է Վրաստանի եւ Հայաստանի լեռնաբնակներէն եւ այդ առթիւ Եգիպտոս կատարած իր արշաւանքի ընթացքին գրած է . — «Իմ հաւատարիմ մամլուքներս մեծամասնութեամբ հայ ծագումով քրիստոնեաներ են ...» :

1804ին, Արեւելեան կենդանի լեզուներու դպրոցին մէջ Նափոլէոն Ա. կը հաստատէ ամպիոն մը, որուն առաջին դասախօսը կ'ըլլայ Շահան անունով Հայ մը : Կայսրը այս վերջնոյն կ'առաջարկէ իրեն ցոյց տալ Հայ մը որ կարող ըլլայ գլուխ հանել խիստ կարեւոր առաքելութիւն մը Պարսկաստանի մէջ : Այդ առաքելութիւնը իրաւամբ փափուկ էր, վասնզի անոր առաջին ստանձնողը՝ Ֆրանսացի Ժոպէր, Շահին երկիրը հասնելուն պէս բանտարկուած էր : Շահան Նափոլէոնի կը ներկայացնէ Միր Տավութ անուն Հայ մը, որ հարկ եղած յանձնարարականներով կը մեկնի Պարսկաստան եւ կատարելապէս գլուխ կը հանէ առաքելութիւնը :

Կայսրը, գոհ մնալով, Միր Տավութին կը շնորհէ Պատուոյ Սուր մը եւ աւելի ուշ զայն կը կարգէ դեսպան՝ Շահին մօտ (1806 – 1817) :

Ընդգծելու համար Նափոլէոն Ա.ի սէրը ու համակրանքը դէպի Հայերը, անոր կը վերագրուի հետեւեալ դէպքը :

Ռուսաստանի արշաւանքի ընթացքին, կայսրը երբ կը տեսնէ այն կազմակերպուած եւ ծրագրուած աշխատանքը որոնց հետեւանքով շատ գիւղեր հրոյ ճարակ կը դառնան եւ մոխիր կը վերածուին քաղաքները, կը գոչէ . «Չեմ կրնար հաւատալ որ ռուս գիւղացիները ընդունակ ըլլան այս տեսակ ճարպիկ դարձուածքի մը : Կը կասկածիմ որ Հայերու մատը կայ ...» :

Կը յիշէ այնուհետեւ անցեալին մէջ նշանաւոր Հայերու անուններ՝ էթիէն Ոսկան որ Ֆրանսա եկած էր Սորպոնի մէջ ուսանելու եւ որ յետոյ դարձաւ մտերիմ բարեկամը Վ. Հիւկոյի, Պերանժէի, Կարիպալտիի, Միցքիեւիչի, Գավուրի եւ Կամպեթայի : Այս վերջնոյն զաւակները եղած են Ոսկանի աշակերտները :

Կը յիշատակուի անունը Կարապետ Շահնազարեանի, որ ֆրանսերէն լեզուով բազմաթիւ աշխատութիւններու հեղինակը ըլլալէ զատ, Նափոլէոն Գ. կայսեր ներկայացուցած է յուշագիր մը, խնդրելով անկէ միջնորդութիւն ի նպաստ Զէյթունի ապստամբներուն : Այս յուշագրին հետեւանքով է որ Ֆրանսա միջնորդած է ի նպաստ Զէյթունի քաջերուն :

Հասնելով մինչեւ մեր օրերը, հեղինակը կուտայ բազմաթիւ անուններ՝ Գալֆայեան, Մինաս Չերազ, Կ. Բասմաճեան, Արշակ Չօպանեան, Մելիք Դաւիթ Պէկ եւայլն որոնք տասնեւիններորդ դարու վերջէն մինչեւ քսաներորդ դարու սկիզբը իրենց անձնական գործերով եւ թարգմանութիւններով սատարած են հայկ. ուսումնասիրութիւններու տարածման :

Այս է ահա ընդհանուր կառոյցը Ե. Իւթիւճեանի յոյժ շահեկան ուսումնասիրութեան, որուն մէջ, ինչպէս ըսինք, ճարտարապետական իր խոր հմտութենէն զատ հեղինակը հանդէս կուգայ նաեւ իբրեւ պատմաբան :

Անգամ մը եւս ներշնչուելու եւ հպարտանալու համար մեր հոյակապ անցեալով, ամէն Հայ արժէ որ կարդայ Պ. Ե. Իւթիւճեանի այս գեղեցիկ ուսումնասիրութիւնը :

Ա. Գ.

նաղոյն վիճը գրաւող քերթողներու գործին կողք-կողքի : Իր գործին գեղարուեստական մասը, իր ընդհանուր առմամբ խնամպէս զօրաւոր է, զօրաւոր է միտքը, սիրտը, եւ նոյնքան զօրաւոր ներշնչումն ու հարկու երեւակայութիւնը, որոնք յաճախ իրարու ձեռք տալով՝ կը կառուցանեն խնամպէս լայնաշունչ եւ լայնալիք քերթուածներ, որոնք կը հասնին առատաբուխ, արձագանգելով եւ ծաւալելով եւ բազմապատկուելով, մեր յուզեալ երեւակայութեան առջեւ կերպաւորելով այն շքեղ մտապատկերն ու տեսիլները՝ զորս Ս. Ղազարու պատկառազդու քնարերգը կը յօրինէ իր սրտին լռութեանը մէջ, զանոնք պարզելու համար կեանքի քարերուն վրայ իրենց սիրտն ու ոտքերը ամէն օր արիւնոտող խեղճ մարդկութեան :

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐԱԾԻՆԻՆ ԱՆՈՒՆԸ ԴՐԻՆ ՀՐԱԶԴԱՆ

Երեւան – Հրազդան շոգեկառքին մէջ արտակարգ իրարանցում յառաջ եկաւ, երբ շոգեկառքը մօտեցաւ քաղաքին :

Տոմսակավաճառը՝ Թորգոմ Գրիգորեան անմիջապէս հրամայեց, որ այրերը անցնին միւս վակոնը, իսկ շոգեկառքը արագացուց իր ընթացքը :

Արուսեակ Գրիգորեանի վիճակը կը ծանրանար, երկունքի ցաւերը կ'աւելնային :

— Շոգեկառքը արագացուց իր վազքը, քանի մը վայրկեանէն կայարան կը հասնինք, կը յուսադրէին այս ու այն կողմէն կիները :

Ցանկարծ վակոնին մէջ, Արարկիրի մօտերը, լսուեցան ուրախ բացականչութիւններ եւ շնորհաւորութեան խօսքեր :

Բոլորն ալ կ'ողջունէին, իսկ մէկը կ'առաջարկէ Հրազդան մկրտել նորածինը : Մայրը կը համաձայնի :

ԵՐԵՒԱՆԻ «ՍՊԱՐՏԱԿ»Ը ՆՈՐԷՆ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Վրացիներուն յաղթելէ ետք, Երեւանի «Սպարտակ»ը փայլուն յաղթանակ մըն ալ ապահովեց ռուսական ամէնէն զօրաւոր խումբերէն մէկուն դէմ, Երեւանի մէջ : Մոսկուայի «Տորպեդօ» խումբը, որ պարտուեցաւ 1–0 արդիւնքով, Խ. Միութեան անցեալ տարուան ոտնագնդակի ախոյեանն էր :

Այս յաղթանակով հայկական խումբը 6րդ դիրքին հասաւ Խ. Միութեան ախոյեանական մրցումներուն մէջ, որոնք դեռ կը շարունակուին :

ՏԵՂԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Շնորհաւորելի է Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը իր վերջին երկու որոշումներուն համար՝ Հայաստանի Կոտայքի շրջանը վերամկրտել ԱԲՈՎԵԱՆ, իսկ Աղինի շրջանը՝ ԱՆԻ : Զոյգ որոշումները տրուած են Հոկտեմբեր 12ի իրենց նիստին ընթացքին :

Ժամանակն է նաեւ որ նոյն ձեւի կարգադրութիւններ ըլլան «Հնաբոյր» (Ալավերդի եւայլն) եւ «Նորաբոյր» (Սթալին, Կալինինօ եւայլն) տեղանուններուն համար : Ասկէ առաջ հայկական գեղեցիկ տեղանուններ ընտրած էին : Մաղթելի է որ շարունակեն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (75)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Ուսուցիչը գրեթէ աճապարանքով մը դուրս ելաւ եւ քիչ յետոյ Միրօ ախպարին հետ վերադարձաւ :

Ներսէս Արծրունին վայրկեան մը այդ տարեցին, բայց համակրելի ծերունիին կերպարանքը դիտեց ու ծանր ձայնով մը հարցուց .

— Միրօ ախպար, ո՞ւր է աղջիկդ :

— Աստուած գիտէ ... ի՞նչ ըսեմ, մըրմնջեց տժգոյն կերպարանքով ծերունին :

— Կ'ուզէ՞ք տեսնել զինքը :

Ծերունին խղղնեցաւ ու իր աչքերը լեցուեցան տաք արցունքով մը :

— Ախ, ի սէր Աստուծոյ ... ի՞նչ կ'ըսէք ... թոթովեց Միրօ ախպար :

— Կ'ըսեմ թէ աղջիկդ ողջ է եւ կը փափաքի քեզ տեսնել, յարեց Ներսէս Արծրունին հանդարտ ու խանդաղատալի շեշտով մը .

— Հապա Վանակա՞ն :

— Ան ալ ողջ է :

— Ազա՞տ է :

— Այո :

Միասի՞ն են :

— Չէ : Աղջիկդ ուրիշ տեղ է . իսկ Վանականը քանի մը օրէն կը վերադառնայ մեր քով :

Ուսուցիչը Լալէզարին հօրը նայեցաւ : Տեսաւ որ ճառագայթ մը կը շողար անոր տրտմալի աչքերուն մէջ :

— Այս երեկոյ կը մեկնիմ ես, Միրօ ախպար, վրայ բերաւ Ներսէս Արծրունին : Վստահ եղէք որ երկու օրէն ետքը Լալեզար հոս պիտի ըլլայ :

Արդարեւ, իրիկուան դէմ, Ներսէս Արծրունին կեմ գեղին վերեւը բարձրացող լեռնէն ուղղակի Զուլստան մտաւ, որ գեղեցիկ տեսարանով ու թրքախառն գիւղ մըն էր : Անկից մինչեւ քաղաքը երեք քառորդ ժամ հեռաւորութիւն մը կը մնար : Քիչ մը հանգստանալէ ետքը, կամաց կամաց քաղաքին ճամբան բռնեց :

Աստղերը սկսած էին փայլիլ, երբ Ռոստոմայ Դուռը հասաւ, որ քաղաքը շըրջապատող պարիսպին դուռն էր :

Առանց քաղաքը մտնելու, պարիսպին տակէն ուղղակի Հայկայ վանք գնաց : Արուարձանը բոլորովին փոխուած էր : Այն փողոցն՝ ուր կը գտնուէր իր տունը, գրեթէ գեղեցիկ շէնքերով զարդարուած էր . հետեւաբար շատ դժուար էր գտնել հայրենի օճախը :

— Ախ, Աստուած իմ . մինչեւ իսկ հայրենի օճախս կորսուած է աչքիս, մրմնջեց Ներսէս Արծրունին ինքն իրեն :

Վերջապէս դուռի մը առջեւ կանգ առաւ :

Ատիկա իր հայրենի դուռն էր :

Խորին ու կսկծալի վշտով մը լարուած՝ նայեցաւ տասնեւինը տարիներէ ի վեր աչքէն խլուած այդ դուռին ու ճամբան շարունակեց դէպի Արարուց թաղը :

Երբ մօտեցաւ նորակառոյց եկեղեցիին, անոր ետին լայն փողոց մը կար, հոն մըտաւ եւ դուռի մը շշակը քաշեց :

Դուռը բացուեցաւ եւ սեմին վրայ երեւցաւ պառաւ կին մը, որ միջահասակ, գիրուկ ու բարեմիտ կերպարանքով մէկն էր :

— Ո՞վ էք ... ի՞նչ կ'ուզէք, հարցուց պառաւը :

— Կ'ուզեմ ձեզի հետ տեսնուիլ, մըրմնջեց Ներսէս Արծրունին :

— Ինծի՞ հետ :

— Այո :

— Բա՞ն մը պիտի ըսէք :

— Կարեւոր հարցում մը պիտի ընեմ :

— Խիստ լաւ . հրամմեցէք ներս ու յայտնեցէք :

Ներսէս Արծրունին սրահը մտաւ ու բազմոցի մը վրայ նստեցաւ : Յետոյ տխուր ու ճնշուած ձայնով մը հարցուց :

— Արծրունեանց տունը գիտէ՞ք ուր է :

— Արծրունեանց տունը ... բացականչեց պառաւը : Վարդան աղայի տունը, այնպէս չէ :

— Այո :

— Ո՛, Աստուծոյ սիրոյն ըլլայ ... ատ անունը մի առնէք ձեր բերանը :

— Ինչո՞ւ համար, մամիկ :

— Անոր համար որ կառավարութիւնը քանդ ու աւեր դարձուց այդ տունը :

— Ինչ դժբախտութիւն ... պատճա՞ռը :

— Պատճառը Վարդան աղային որդին էր . կ'ըսեն թէ ապստամբութիւններ կ'ընէ եւ երկրին մէջ խռովութիւններ կը հանէ : Բայց դուք ինչ պիտի ընէք այդ տունը .. :

— Ախ, մամիկ, ժամանակով Վարդան աղա ըսուած մարդը Պարսկաստանի մէջ բարեկամս եղաւ : Հիմակ որ բախտին բերմամբ հոս եկայ՝ կ'ուզեմ զինքը տեսնել : Դեռ չեմ մոռցեր, ինքը յայտնած էր ինծի թէ Արարուց եկեղեցիի փողոցը կը նստի :

— Իրաւ է, երկու տարիի չափ այս փողոցը նստեցաւ . բայց յետոյ Հայկավանքին մէջ տուն մը գնեց :

— Արդեօք ո՞ւր է ինքը :

— Օրերը ձեզի տուաւ ... :

— Շատո՞նց է :

— Երեք տարի հազիւ կայ :

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Լոնտոնի հայ գաղութի նուիրատուներուն ցանկ ։

Պ. Պ. Խաչիկ Մթրիպեան 11·10 անգլ. ոսկի, Նիկողոս Թարայեան 10·00 անգլ. ոսկի, Աւաղ Գասպարեան 8·00, Կարօ Վանեան 7·10, Գրիգոր Տխրտմեան 6·00, Անդրանիկ Կէօքպաչեան 3·00, Տիկին Լօրէթ Տխրտմեան 2·00, Պ. Պ. Կայտառ Աչճեան 2·00, Վահէ Աչճեան 2·00, Պետրոս Խօճիւրեան 2·00, Վարազ Շահպազեան, Մկրտիչ Գասապեան մէկական, Լեւոն Լեւոնեան 1·10, Վարդան Հարմանտեան 1·00, Յակոբ Բաղլայեան 0·10։

Գումար 60·00 անգլ. ոսկի ։

ՆՈՒԷՐ

Տիթրոյթէն Յովհան Մուրատեան (Բեմախցի) խմբագրատան իր այցելութեան առթիւ քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ Հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարեն, Փարիզի եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի առաւօտ, վախճանեալ ՏԷՐ ԱՐՏԱԽԱԶԴ ԱՐՔ. ՍԻՐՄԷԵԱՆԻ, Տ. ՎՌԱՄՇԱՊՈՒՀ ԱՐՔ. ՔԻՊԱՐԵԱՆԻ, ՏԷՐ ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆԻ, Ս. եկեղեցւոյս ծառայող հանգուցեալ դպիրներու եւ սարկաւագներու եւ բարերար ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ հոգւոց հանգստեան համար ։

Կը մատուցուի քառաձայն Ս. պատարագ, արարողութիւններուն կը նախագահէ Հայր. Պատուիրակ ՏԷՐ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը, ներկայ ըլլալ եւ յարգել անոնց յիշատակը ։

×

Պ. Համբարձում Վէլէտեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Պէրպէրեան եւ Պ. Սարգիս Արգումանեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց կնոջ եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԻՍԿՈՒՀԻ ՎԷԼԷՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Սվաճեան, Վէլէտեան, Պէրպէրեան, Նաճարեան գերդաստանի համօրէն ննջեցելոց յիշատակին ։

Կը հրաւիրուին հանգուցեալներուն յիշատակը յարգողները ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնը պիտի կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութիւնով ։

Ամենայն Հայոց Կաթ. Վազգէն Ա.ի կողմէ Սրբոց Թարգմանչաց տօնի օրը թուական նշանակուած ըլլալով Մեսրոպ Մաշտոց վարդապետի յիշատակը պանծացնելու, հայ տաճարներու գիտէին 1600 – ամեակին առիթով պիտի կատարուի նաեւ մասնաւոր արարողութիւն եւ պիտի կարդացուի Ընդհանրական Հայրապետին սրբատառ կոնդակը, յատկացուած յարգանքի տօնակատարութեան ։ Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ ։

ԾԱԽՈՒ Է

ԱՏԻՊՈՂԱԿԱՆ

Սէն Ժերոմի (Մարսէյլ) մէջ ծախու է վիլլա մը, չորս սենեակ, 225 քառակուսի մեթր պարտէզ, աղատ ։ Գին 33·000 Ն. Ֆ. ։ Դիմել՝

Mme LAMBERT, 119 La Canebière

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

N. D. DE LA GARDE

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութեան ուխտագնացութիւն Նոթր տամ տը լա Կարտի սրբավայրը, այս Կիրակի առաւօտ ։

Հանդիսաւոր պատարագ, ժամը 9·30–ին, զոր կը մատուցանէ Ֆրանսայի Էկզարք՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Գերապայծառին քարոզէն եւ արարողութենէն ետք, ճաշ ժամը 13ին, Օքէլ Թէրմինիւսի մէջ ։

Ժամը 17ին Ամատունի Եպիսկ. Օքէլ Թէրմինիւսի հիւրանոցը պիտի ընդունի գաղութին անդամները ։

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, ժամը 21ին ։

Կը նախագահէ Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի Թառիստ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ ։

Ծախքերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆ. ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, (8 Րիւ տէ Պրոշէ) ։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, Ալֆորվիլի շրջանի մահացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին.— Ահարոն Պէրպէրեան, Յովհ. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բապուճեան, Աւագ Պաղտասարեան, Դաւիթ Զապունեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Արզարեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Հմայեակ Ուզունեան, Տօքթ. Յ. Կիլիկեցի, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքճեան, Ահարոն Արբահամեան, Աշոտ Նշանեան, Շաւարշ Տէր Պարսամեան (Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբունդէն) ։

Պատարագէն յետոյ շիրիմներու այց եւ ծաղիկներու զետեղում ։

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներ, բարեկամներն ու ընկերները ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Գիւտ Խաչի տօնին առթիւ ըստ սովորութեան հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգստեան տեղի պիտի ունենայ Պօմոնի Ս. Գ. Լուս. եկեղեցւոյս մէջ ի յիշատակ Հար. Ֆրանսայի շինարար Առաջնորդ հանգուցեալ

ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊԻՍԿ. ՊԱԼԱԳԵԱՆԻ

անոր մահուան 27րդ տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Բիւթանիոյ հանգուցեալ Առաջնորդ

ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ

եւ նորոգ հանգուցեալ Կ. Պոլսոյ Պատրիարք՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

եւ Մարսիլիոյ հանգուցեալ եօթը քահանայ հայրերու հոգւոց ի յիշատակ ։ Յաւարտ հանդիսութեանց, կէս օրէ յետոյ ժամը երեքին Սէն Փիէրի գերեզմանատան մէջ նորակերտ շիրմին վրայ պիտի կատարուի հոգեհանգիստ, հոն հանգչող Սրբազանին եւ եօթը քահանայից համար ։ Կը հրաւիրուի Մարսիլիոյ Հայութիւնը ներկայ ըլլալ յիշատակի այս կրկնակ արարողութեանց ։

Ա. Զ. Դ.

Ընկեր Արմենակ Յակոբեան կը խնդրէ մեզմէ հաղորդել իր ընկերներուն թէ հիւանդանոցէն տուն փոխադրուած է (17 Րիւ տը Փարի, Ժանթիյի) ։

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆ ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի ամենահին եկեղեցւոյ

St. Germigny des Près

(Օրլէանի մօտ)

Որուն ճարտարապետը Հայ մը եղած է ։

Որ շինարարն է նաեւ էՓս լա Շափէլի հռչակաւոր դմբէթին ։

Հանրակառքով երթուդարձ 10 Ն. Ֆ.

ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ.— Ազգ. Տուն՝ 32 Րիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Գատէ Կիրակի, Նոյեմբեր 5, ժամը ճիշդ 8ին ։

Կանխաւ ապահովել տեղերը մինչեւ Հոկտեմբեր 28ը ։

ԴԻՄԵԼ.— Պ. Ադամեան, 53, Rue de Châteaudun TRI. 57-74

Պ. Դանիէլեան, 38, Rue des Châlons NAT. 42-50 Métro : Gare de Lyon

Centre d'Etudes Arméniennes
32 Rue de Trévise, Métro : Cadet

Ուրբաթ օրերը 18էն 21

Excursion en autocar à Germigny-des-Prés où se trouve la plus vieille Eglise de France dont l'architecte fut un Arménien.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ ։

Կը խօսի տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝

ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱԻԱԳԵԱՆ

Նախագահութեամբ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԱՆՏՐԵԱՆԻ ։

Տեղի կ'ունենայ 28 Հոկտեմբեր, Կիրակի երեկոյ, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Տօն Գիւտ Խաչի Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Շաւիլի եկեղեցիին մէջ ։

Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյս հիմնադիրներէն, հանգուցեալ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՖԸՋԸՃԵԱՆԻ յիշատակին որ երկար տարիներ ծառայեց Ս. Եկեղեցւոյս պայծառութեան համար ։

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը իր ներկայութեամբ յարգելու հանգուցեալին յիշատակը ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30–ին Ահարոնեան ակումբի մէջ ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, ընկերուհի Հանչէրեանի բնակարանը, 9, Րիւ տէ փրէ, (Պանեէօ) ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ ։ Կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ ։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները, այս Երկուշաբթի, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ ։ Կը խնդրուի ճշգապահ ըլլալ ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Երիտասարդ Դաշնակցականներուն կողմէ կը խօսի՝

ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին ։ Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը ։

Մ. Տէրոյեան, Ա. Ջէօրէճեան (երգ), Ա. Յարութիւնեան, Ս. Մասոյեան (արտասանութիւն), փոքրիկն Ճօշկունեան (ձեռնադաշնակ) ։

Կը ներկայացուի Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ

« ԷԼ ՄԻ ԱՂՕԹԻՐ »Ը

Պիտի ցուցադրուի «Անմահներու ՏՈՂԱ ՆՑՖԸ» (Լուսապատկեր) ։

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ.—

Hazy Siegel

Օրուան խօսնակ.— ԸՆԿ. Կ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱՍԻՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի ։

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZի պարախումբը, մասնակցութեամբ Փապլիթոյի եւ իր ընկերներուն ։

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը ։ ՓՐՕվանս 77-73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 28 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 28 OCTOBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9241 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5042

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ ԳՈՀ ՉԷ ՏԸ ԿՈԼԷՆ

—o—

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՉՈՒԶԵՐ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

Նախագահ Քենըտի գոհ չէ տը Կոլէն, այս վերջինոյն գրած նամակին առթիւ։ [...]յտնօթ է որ Ֆրանսայի Նախագահը բա–նակցութիւնը տկարութիւն կը նկատէ եւ [...] համոզումն ունի թէ Խրուշչեւ Չի–[...]ատանի հետ ունեցած տարակարծու–թեանց պատճառաւ, չի կրնար շատ Պեր–լինով զբաղիլ եւ արեւմուտք մտահոգ–ուելու պատճառ չունի, ժամանակ ունի եւ կրնայ ձեռքերը ազատ շարժել։

Տը Կոլ գրած է Քենըտիի թէ փորձել [...] պահել այս միջոցին Խրուշչեւի [...] կը նշանակէ տկարութիւն ցոյց [...]ալ։ Նման վերաբերում մը, ըստ տը Կոլի, պիտի աւելցնէ նոյնիսկ պատերազ–մի վտանգը։ Պերլինի տագնապը ստեղ–ծուած է Խորհ. Միութեան կողմէ, ու–[...] անոր կը մնայ առաջարկներ ընել [...]թէ կը փափաքի բարեփոխել Արեւմտ–եաններու Սթաթու Քուօն։

Ամէն պարագայի մէջ, պէտք չէ ըս–պառնալիքի տակ բանակցիլ։ Ֆրանսա [...] չէ որ Մոսկուայի ամերիկեան դես–պանը՝ Թոմփսըն խորհրդային մտքերը [...] բայց կը ճշդէ միեւնոյն ժամա–նակ թէ եթէ խօսակցութիւններ տեղի [...] միայն ամերիկեան շահերը կր–[...] խնդրոյ առարկայ ըլլալ, Ֆրանսա [...] ձեռով չի խառնուիր այդ խորհր–դակցութիւններուն։

Քենըտի տարբեր կը մտածէ։ Եթէ հա–[...] է խորքին մէջ, համաձայն չէ [...] մէջ։ Գիտէ թէ պիտի չկարենայ [...]ները համոզել։ Կրոմիքոյի հետ ունե–ցած խօսակցութիւնը լուսաբանեց զինքը [...] մասին։ «Կ'ուզէք որ մրգաստան մը փոխանակեմ խնձորի մը հետ» ըսած էր [...] Արտաքին Նախարարին։

Քենըտի կ'ուզէ ստիպել Ռուսերը որ իրենց խաղաթուղթերը մէջտեղ դնեն։ Ամէն ինչ ընել որպէսզի անոնց վրայ ձգ–[...] պատասխանատուութիւնները։

Քենըտի չի հաւնիր նաեւ թէ զրպար–[...] երբեւ տկար քանի որ գործի գլուխ [...] ի վեր զինուորական վարկերը ըղ–[...] աւելցած են, զաասկան զէնքե–րու արտադրութիւնը կրկնապատկուած է եւ 150.000 պահեստի զինուորականներ [...]ուած են։

Անհաւանական չէ նաեւ Քենըտի – տը [...] տեսակցութիւն մը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ

[...]ը երէկ դադրած էր Հինգշաբ–թի օր Ֆրանսայի եւ գլխաւորաբար Փա–րիզի մէջ ուր հաղորդակցութեան բոլոր [...]ները դադրած էին։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

[...] Սէն – Լազառ, Կառ տիւ Նոռ, [...]լից, Էնվալիտ, Պասթիյ, Մոն–փառնաս, Լիոն անշարժութեան դատա–պարտուած էին, միայն խմբի կայարանն [...] երթեւեկ կար։ Մեծ – Գիծերու [...] սովորական երթեւեկին 25 առ հա–րիւրը կար միայն։

ՄԵԹՐՕ

[...] մը ռամեր կը բանէին միայն եւ [...] հատի վրայ մէկ ռամ կար։ Մը–[...] գիծերուն միայն գլխաւոր կայա–[...] բաց էին եւ ժամը անգամ մը [...] մեթրօ կար կարգ մը գիծերու վր–[...]։ Զիւ էր եւ երեկ սարսափ ոտով–[...] քիչեր միայն հաւատք ունէին թէ [...] մեթրօ գտնել եւ անոնք որ ստիպ–[...] չէին նախընտրաբար տունը մնա–[...]։ Կարգ մը հաստատութիւններ եւ [...] գործատուներ գոց մնացին եւ Շաբաթ օր

աշխատելով պիտի փոխարինեն կորսը–ւած օրը։

ՕԹՕՊԻՒՍ

Ոչ մէկ օթօպիւս կը բանէր բովանդակ մայրաքաղաքին մէջ։

Եւ վերջապէս Թղթատարը մասամբ չկրցաւ աշխատիլ որովհետեւ շատեր չէին կրցած աշխատանքի վայրը երթալ, ջու–րին ճնշումը պակսած էր, ազբերը չէին հաւաքուած եւ օդանաւերու հարիւրէն տասը միայն կ'աշխատէր։ Ուրբաթ ա–ռաւօտ ժամը 8էն 12 ելեկտրականութիւ–նը եւ կազը իրենց կարգին կ'ընդհատէ–ին իրենց աշխատանքը, ապահովելով սակայն մեթրոյին երթեւեկը որ անցեալ շաբաթ ելեկտրականութեան գործադուլ–լին պատճառաւ, անակնկալօրէն դադրե–ցաւ եւ խուճապ ստեղծուեցաւ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ խորհուրդէն ետք, Թեռ–նուար յայտարարեց թէ Ալժերական Հար–ցերու Նախարարը՝ Ժոքս պիտի պատաս–խանէ Պեն Խետայի ճառին։ Յայտնի չէ սակայն թէ Ժոքս Փարիզի մէջ պիտի խօսի թէ ոչ Ալժէրիէ ինչպէս կ'ըսուի կարգ մը աղբիւրներու համաձայն։

ՌԱՊԱԹԻ մէջ կը յայտարարեն թէ Մա–րոք միշտ իր հողամասին ամբողջակա–նութեան մասնիկը կը նկատէ Մաւրի–տանեան։

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ ձերբակալուեցաւ Պուլ–կարիոյ ռաբբունապետը։ Թէլ Ավիվի թերթի մը համաձայն իր դէմ եղած ամ–բաստանութիւնն այն է թէ տարադրամի առեւտուրով կը զբաղէր։

ՊՈՆԱՌԻ մէկ պատառը յիսուն միլիո–նի ծախուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ, ինչ որ մրցանիշ մը կը նկատուի։ Վաճառքին ընդհանուր հասոյթն էր՝ հինգուկէս մի–լիոն Նոր Ֆրանք։

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ ապստ–ամբած Քիւրտերը պիտի դատուին զինուորական ատեաններու կողմէ։ Մինչ այդ կառավարութիւնը գրաւած է 36 «յանցաւոր» Քիւրտերու ունեցածները։

ՍԷՆԹ – ԷԼԷՆ կղզին, մեռնելու վրայ է կ'ըսէ տեղւոյն անկլիքան եպիսկոպոսը, որ Լոնտոն հասաւ առջի օր։ Անգործու–թիւն կը տիրէ 4800 բնակիչներուն մօտ և Նափոլէոնի յիշատակարաններն ալ այցե–լու պիտի չունենան զալ տարի, երբ շոգենաւերը այլեւս չկենան։ Եպիսկոպո–սը կ'ուզէ որ ճարտարարուեստ մը ըս–տեղծուի, Հարաւ. Ատլանտեանի մէջ կորսուած այս պատմական կղզին փրկե–լու համար։

ՆՈՊԵԼԻ գրական մրցանակին արժա–նացաւ Եուկոսլաւ գրագէտ մը՝ Իվօ Անտ–րիչ։ Ծնած է 1892ին, Պոսնիոյ շրջանը։ Իր գլխաւոր վէպն է՝ Կամուրջ մը կայ Տրինայի վրայ» Դիւանագիտական աս–պարէզ մը ունեցած է Եուկոսլաւիան ներկայացնելով զանազան քաղաքներու մէջ ինչպէս՝ Հռոմ, Պուքրէշ, Մատրիտ, Թրիէսթէ, Ժընեւ, Պրիւսէլ եւ Պերլին։ Առաջին գործը՝ «Էքս Փոնթօ» հրատարա–կած է 1919ին։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Իտալիոյ միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ մը իտալա–կան Անսալտօ ընկերութիւնը 48.000 թոն–նոց վեց քարիւղատար նաւեր պիտի շինէ Խորհ. Միութեան համար։ Արժէք՝ 24 միլիառ հին ֆրանք։

ԱՐԱԲԱԿԱՆ Լիկայի ընդհ. քարտուղա–րը՝ Ապտել Խալէք Հասունա յայտարա–րեց թէ Սուրիայէն դիմում մը ստացած է կրկին իր տեղը գրաւելու համար Լի–կային մէջ։ Անդամները նիստի հրաւի–րած է Հոկտեմբեր 28ին։

ԿԻՒՐՍԷԼ Թուրքիոյ հանրապետու–թեան նախագահ ընտրուեցաւ 434 ձայնով 607ի քուէի վրայ։ 173 ճերմակ քուէ կար։ Սահմանադրական մեծամասնու–թիւնը 405 է։

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Քուզ–պարի նախագահական բոլոր իրաւասու–թիւնները պիտի ստանձնէ Սուրիոյ մէջ, փոխանցման շրջանի մը համար։

ՄԱԿը դատապարտեց խորհրդային հիւ–լէական փորձերը եւ քաղաքական յանձ–նախումբը բանաձեւ մը քուէարկեց ուր կոչ կ'ընէ Խորհ. Միութեան որ հրաժարի յիսուն մեկաթոննոց ռումբը պայթեցնելէ (ճշդուեցաւ թէ առջի օրուան ռումբը 50 մեկաթոննոցը չէր)։ Խրուշչեւ «ցաւ յայտնած է» ձախողի վարչապետին այս փորձերուն առթիւ զորս ստիպուած եղած է վերսկսիլ ատլանտեան երկիրներու պատերազմական ճիգերուն դէմ դնելու համար։

ԹՈՒՆԻՍԻ մէջ զանգուածային ցոյցեր կատարուեցան ձախ տարրերու կողմէ, Խորհրդարանին մէջ ծեծուող օրէնքի մը առթիւ որ քաղաքական ընտանութեան կը վերաբերի։

ԼԱԿԱՅԱՌՆ եւ ընկերները զորս սպա–նական իշխանութիւնները հսկողութեան տակ առին վերջերս, Քանարեան կղզի–ները աքսորուեցան։

ՄՈԼՈԹՈՎԻ արտաքսումը կուսակցու–թենէն օրէ օր աւելի հաւանական կը թուի։ Միւս կողմէ կարգ մը աղբիւրնե–րու համաձայն, Շու էն Լայ Մոսկուա պիտի չվերադառնայ, հակառակ նախա–պէս ըսուածին։

Խօսք Վասն Պարտիզակի

Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԽՄԲ.— Այսօր, իր մահէն տարի մը ետք իր յիշատակին նուիրուած հոգե–հանգիստի մը նախօրեակին, լոյս կը տեսնէ նաեւ այն հատորը զոր հրատա–րակուած չտեսաւ։

Յակոբ Տէր – Յակոբեան տարիներ ըն–ծայուած էր այս գործին, այս գիւղին պատմութեան, Պարտիզակի, որուն մի–տիլը եղած է մօտ հինգ տարի։

Յաւերժացնելու համար իր յիշատակը, իր այրին եւ զաւակները այս գրքին բո–վանդակ հասոյթը կը սուիրեն Փարիզի Եկեղեցւոյ Կրթական մարմնին։

Ստորեւ էջ մը «ՊԱՐՏԻԶԱԿԸ ԽԱՏՈՒ–ՏԻԿ» հատորէն, իբրեւ՝ նախաճաշակ։

×

Պարտիզակ իր հրապոյրը կը պարտի ոչ միայն իր աշխարհագրական գրաւիչ դիրքին այլեւ բնակչութեան տաքարիւն ու հիւրընկալ բնութեան։ Պարտիզակցին համակրելի է, անուշլեզու, ժպտաշուրթն ու զուարթ։ Կատակաբան։ Իր ժպիտին արմատը սակայն կը կրէ երգիծական ու արհամարհ թելեր, բայց չես զգար։ Իր անվերապահ ծիծաղը կը վարակուէ զայն։ Անձնուիրական շարժումներ ունի, անձնուէր է, բայց փոխադարձութեան մըն ալ կը սպասէ, բնական է այս։ Կը սիրէ շաղակրատել, քիչ մըն ալ մեծա–բանել։ Առատաձեռն չէ, ոչ ալ կծծի։ Գիւղը աղքատ է՝ հաշիւը պէտք է գիտ–նալ։ Երբ ճամբան հանդիպիս, անվերա–պահ քեզ կը մեծարէ. կը հիւրընկալէ ու կը ծառայէ։ Ուսումնասէր է, իր գիւղին ժմընցուցած մտաւորականութեամբ կը պարծի իրաւամբ։ Բանաստեղծական ու հովուերգական խառնուածք ունի։

Պարտիզակցին չուկայի սրճարանները լեցնող ծոյլերը, ժամուն պատին տակ ա–րեւուն դիմաց մրափողները կամ ծառե–րուն տակ երազողները չեն. ասոնք երեւն են, ասոնց թիկունքը կայ. անոնք որ օրն ի բուն անբերրի հողերուն հետ կը տը–ւային, թթաստաններու խորը իրենց օ–րը կը սկսին եւ կը լրացնեն արեւուն հետ, հեռաւոր անտառներու մութին մէջ ածուխ կը պատրաստեն, ծխախոտի բեռ–ները մաքսանենգելով իշխանութեանց դէմ կը կռուին, ճմրան վառելիքի հա–մար չոր փայտի խուրձեր կ'որոնեն զա–րաւանդէ զարաւանդ։

Հապա թիկունքի ամենամեծ ո՞ւժը։ Կինե՞րը։

Պարտիզակ իր համբաւը ոչ իր դիրքին եւ ոչ ալ Էրիկմարդոց անուշ լեզուին կը պարտի։ Պարտիզակի ոգին իր կինն է, չարքաշ. աշխատասէր, բանիրուն, փու–թաջան, անձնուէր եւ ոչ միայն տնական հոգերը, այլեւ գործի եւ աշխատանքի հո–գերն ալ անոր ուսերուն վրայ են բեռ–ցուած։ Եւ ան կը տանի զանոնք հրեշտա–կային համբերութեամբ։ Ասիկա քիչ մը մեր բոլոր հայ գիւղերուն համար կըր–նանք ըսել։

Իր հիւրասիրութիւնն ու զրկարաց ըն–դունելութիւնը անմոռանալի հրապոյր մը կը թողուն բոլոր այցելուներուն վրայ որոնք այսպէս սրտանց կը կապուին գիւղին ու գիւղացիներուն։

Պարտիզակցի կինը քաղցրաժպիտ, անկեղծ ու անձնուէր է։ Իր զաւակնե–րուն սիրոյն չիվարանիր դաղթելՊոլիս իր կուրծքն ու ձիրքերը տրամադրելու «ա–լոց» լակոտներուն, որպէսզի ապագայ մը ապահովէ իրեններուն, քանի որ հայ–րը անկարող է այդ բանին։

Ես ալ Ա. Ա. Պետիկեանի պէս պէտք է գոչեմ— «Եթէ կնիկ – մարդիկը չըլլա–յին, ի՞նչ կ'արժէին Պարտիզակի էրիկ – մարդիկը »։

Ոչ մէկ գիւղի համբաւ այսքան տարա–ծուն է։

Բայց ի՞նչ է այն միսթիքը որ բոլոր ի–րեն մօտեցողները կը դիւթէ այս պարզ գիւղը։ Ոչ մէկ գիւղ իրեն չափ գրակա–նութիւն ունեցած է, ոչ մէկ գիւղի հա–մար այնքան գրիչ է շարժած։ Ի՞նչ է պատճառը։ Իր զուարճալեզ դի՞րքը. իր զրկարաց հիւրընկալութի՞ւնը. իր ման–րանկար հայաստանութի՞ւնը. իր ծոցէն արձակած մտաւորականներու ճոխ հո՞յլը զոր ոչ մէկ հայ գիւղ տուած է (պատ–րիարք, եպիսկոպոս, վարդապետ, վար–ժապետ, ուսուցչապետ՝ բոլորն ալ գրի ու գիրքի մարդիկ), իր վարդերանդ աղ–ջիկներուն ճըլտունխմբերգնե՞րը, իր մա–նուկներուն քաղցրաշեշտ կանչե՞րը, իր վաստակաբեկ մշակներուն բրիչն ուսին լուռ ո՞նցքը, իր պառաւներուն խնկա–բոյր մաղթանքնե՞րը, արեւին մէջ իրենց մեռած ըջիջները կազդուրող պապուկ–նե՞րը, յոխորտանքով շրջող իր էֆէնե՞–րը, իր քաջ տղոց հէքեաթնե՞րը, իր ե–րիտասարդութի՞ւնը որ կենդանի է, շարժուն եւ.. երկսեռ, իր կիներուն մին–չեւ ոտքերը ծածկող անհուն շալվար–նե՞րը, իր միականի մունետի՞կը, իր պակասամիտներուն տեսարա՞նը, ալ ի՞նչ ըսեմ, ըսեմ նաեւ թէ պիշերային ժիժի–ներուն զրլինին խառնուած իր Քաքձո–րին հոտե՞րը ...

Ո՞րը, չեմ գիտեր։

Ուրիշ բացատրութիւն չեմ կրնար գտ–նել։

Բոլոր տեսանելին ու անտեսը։ Բոլոր տուեալները եւ ոչ – տուեալները ի մի բերելով, համադրելով, խտացնելով կ'ը–սեմ թէ Պարտիզակ ՍԷՐ մըն է։

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԳՆՉՈՒՆԵՐՆ ԱԼ ԽԵՆԹԵՑԵՐ ԵՆ...

Հաւանաբար ինծի պէս, ձեզմէ շատեր ալ կարդացին զգայացունց լուրը,— Գնչուներն ալ հայրենիք կ'ուզեն :

Անցեալ շաբաթ, Փարիզի մէջ, անոնց Թագաւորը, Վալտա Վոյվոտ Գ. մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին, հարցը պաշտօնապէս դրած է միջազգային չուառով կը խոստանայ գայն տանիլ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ժողովին : Ըստ նոյն աղբիւրին՝ Նորին Վեհափառութիւնը միտք ունի, իր փաչկատուն ցեղին իբրեւ հայրենիք պահանջելու, Ատլանտեան կամ Խաղաղական Ովկիանոսներէն կղզի մը :

Ծնելիք նոր պետութեան անունը որոշուած է արդէն, — Ռոմանեստան : Այս անունը մեզի կը թուի տեսակ մը խառնուրդ՝ նախկին հզօր Հռոմի եւ... Հայաստանի : Այդպէս չէ՞ հնչեր ձեր ականջին :

Ունին ի հարկէ իրենց ազգային դրօշը, բայց եռագոյն չէ : Երկու գոյնէ կը բաղկանայ, կանաչ եւ կապոյտ : Մեզի բացուած է նաեւ թէ ինչ կը խորհրդանշեն այդ գոյները : Կանաչը Երկիրն է, ուրեմն Յոյսը, կապոյտը՝ տիեզերական անհունութիւնն է, Քոսմոսը, ուստի եւ Ազատութիւնը :

Յոյս եւ Ազատութիւն, ուրեմն, ինչ որ նուազ ռազմական է, պէտք է ընդունիլ :

Գնչուներու Թագաւորը նոյնքան հետաքրքրական եւ նոյնքան զգայացունց տեղեկութիւններ կուտայ նաեւ իր ժողովուրդին մասին : Ես իր ասուլիսէն իմացայ թէ Գնչուները, զորս վեր ի վերոյ քանի մը հարիւր հազար կը հաշուէի, առաւելն մէկ երկու միլիոն, ինը միլիոն են եղեր : Եւ դեռ ասոնց մէջ չկայ այն երեքուկէս միլիոնը, որ զոհ գացած է, միշտ ըստ Նորին Վեհափառութեան հաւաստիացումներուն, նացիական վայրագութեանց :

Թէ որքա՞ն ճիշդ են այս թիւերը, ողջերունը ըլլայ թէ մեռածներունը, ըստ իս դժուար է բան մը ըսել : Մեր գործը որովհետեւ ցեղի մը հետ է, որ խելապէս կ'ապրի ի սփիւռս աշխարհի, ցեղ մը որ երբեք չի կենար նոյն տեղը, շարունակ կը չուէ ... : Կարելի՞ է միթէ հաշուել աշխարհի արագիլներուն թիւը, կամ որ եւ է ուրիշ պաղթող կենդանական խումբի ... :

Ինչ եւ իցէ, կարեւորը արդէն այս չէ :

Կարեւորը հայրենիք ստեղծելու հարցն է : Ամբողջ օրը անհանգիստ եղայ, այդ լուրը կարդացած օրս : Խենթի մը պէս կը խօսէի ես ինծի հետ, սենեակիս մէջ թէ փողոցը, կրկնելով շարունակ . «Մեզք, մեղք, մեղք, պիտի ըլլայ ասոնց ալ... մեղք, ասոնք ալ խենթեցեր են... բայց, պէտք չէ ձգել, պէտք է բան մը ընել : Եթէ ուրիշներ անտարբեր են, գոնէ մենք, Հայերս, պէտք է զգուշացնենք զանոնք... չըլլայ թէ ըլլեն այդ ապուշութիւնը գործեն ...» :

Վերջ ի վերջոյ որոշեցի նամակ մը գրել :

Որովհետեւ, ինչո՞ւ մեղքս պահեմ, շատ կը սիրեմ եւ միշտ ալ սիրած եմ այս տարօրինակ, շատ խորհրդաւոր եւ հպարտ մարդիկը : Եւ այս, ի տղայ տիոց :

Գնչուները, զորս աւելի յաճախ «ճինկենէ՛» կը կոչէինք մեր տղայութեան, իմ աչքիս միշտ ալ ներկայացած են իբրեւ մեր երկրագունտին ամէնէն ազատատենչ բնակիչները : Ինչ կ'ըսեմ, բոլոր ժողովուրդներու մէջ՝ ամէնէն ազատը, իրապէս ազատը, այս հրաշալի բառին ամենալայն, ամէնէն հրաշալի իմաստով :

Հիմա կը յուսամ թէ բոլորիդ համար այլեւս պարզ է թէ ինչու ուզեցի գրել այդ նամակը եւ զայն յղել Նորին Վեհափառութիւն, Վալտա Վոյվոտ Գ.ին, Թագաւոր եւ տէր համայն Գնչուներու, ի սփիւռս աշխարհի :

Նամակս խմբագրեցի ի հարկէ Ֆրանսերէն եւ զայն յանձնեցի առաջին հանդիպած Գնչուին, ինչ որ դժուար չեղաւ : Եւ խնդրեցի անկէ, որ իր կարգին, զայն շուտափոյթ հասցնէ իր Թագաւորին : Փայլուն աչքերը մթին, խռովք մը մատնեցին, երբ յայտարարեցի թէ մահու կենաց խնդիր է, իրենց՝ Գնչուներուն համար, նամակիս ապահով եւ արագ տեղ հասնիլը :

Եւ որովհետեւ այդ նամակին մէջ, ըննապարծութիւնը ունեցայ ձեւով մը Հայութիւնն ալ խառնելու, իմ բոլորովին անձնական մտածումներուս, ստիպուած՝ զայն ահա կը յանձնեմ մամուլին, առ ի տեղեկութիւն հայրենակիցներուս :

Ահա նամակիս թարգմանութիւնը :

Վեհափառ Տէր,

Ահ ու սարսափի մատնուեցայ, երբ Ֆրանսական օրաթերթի մը մէջ կարդացի Ձեր խօսքերը, ըստ որում որոշած էք հայրենիք մը ստեղծել ձեր սիրելի հպատակներուն՝ Գնչուներուն համար :

Եւ այն ալ, կղզիի մը վրայ... :

Նախ քան որեւէ ուրիշ միտք կամ թելադրանք, խնդրանք, չեմ գիտեր ինչ բառ գործածել, Ձերդ Վեհափառութեանը կ'ուզեմ հաւաստիացնել թէ ինչ որ պիտի ըսեմ կը բխի այն խոր համակրանքէն, զոր կը տածեմ ձեր ցեղին հանդէպ :

Այս բոլէս անմիջապէս եռք համարձակութիւնը կ'առնեմ, բայց ի բաց, եւ առանց բառերս ծամելու, յայտնելու ձեզի որ Ձեր կեանքին ամէնէն խոշոր սխալը գործելու ճամբուն մէջ կը գտնուիք :

Ի՞նչ է կ'ըսէք, ի՞նչ է կ'ընէք, Տէր Թագաւոր, խենթեցե՞ր էք ... :

Ես կը կարծէի թէ աւելի խելացի էիք : Կը կարծէի թէ գիտէիք, ամէն մարդէ աւելի դուք գիտէիք թէ ազատ հայրենիքներ չկան այլեւս, գոյութիւն չունին : Ցնորք է ազատութիւնը, պատրանք, ինքնախաբէութիւն : Աչք մը պտըտցուցէք Ձեր շուրջը, կրնա՞ք ինծի ցոյց տալ հայրենիք մը, որ ազատ է : Աշխարհի հինգ ցամաքամասերուն վրայ կրնա՞ք գտնել հատ մը միայն, մեծ թէ պզտիկ :

Բոլոր ազատ կարծուած ժողովուրդները, իրականութեան մէջ, գերութեան մէջ կ'ապրին, ամէնէն անարդ բռնակալութեան տակ : Եւ այդ գերութեան շղթային օղակները օր ըստ օրէ կը բազմանան, օր ըստ օրէ կ'ամրանան : Զինուորական, քաղաքական, տնտեսական, ընկերաբանական, մշակութային, եւ հիմա նաեւ, ամէնէն սոսկալին, գաղափարախօսական ... :

Ուստի այս մասին լաւ է որ աւելի չերկարեմ ու հաստատենք պարզապէս, որ ազատ հայրենիք մը ունենալ պարզապէս կը նշանակէ այս կամ այն կողմին խաղալիքը դառնալ : Եւ երբ գիտենք թէ այդ «խաղալիկ»ը առնուազն հիւլէական ռումբ մըն է, ալ կրնաք երեւակայել վըտանգը, զոր կը կախէք ձեր խեղճ հպատակներուն գլխուն եւ որուն քով հիներու դամոկլեան սուրը, տղայական, ծիծաղելի խաղալիկ մըն է :

Յետոյ կայ աւելի սարսափելին : Մարդ են, չէ՞, կը յարին այս կամ այն կողմին : Շուտով կը ստեղծուին խումբեր, կուսակցութիւններ, համակիրներ եւ «hակներ...» ալ գացէք մէջէն ելէք : Եթէ տեսնէիք միայն մեր մէջ գոյութիւն ունեցող «քեռէկէօղութիւնները», այն ատեն կը համոզուէիք եւ վերջնապէս ... :

Ու վերջ ի վերջոյ հայրենիք ունենալով ի՞նչ ըրած եղաք : Հասած եղաք ճիշդ հակառակ արդիւնքին : Աներեւակայելի, անհաւատալի, փարատոքսալ, հետեւեալ արդիւնքին,— Միակամ էիք, բաժնուեցաք ...

Դեռ անցեալ օր Հրեայ մըն էր որ կ'ըսէր ինծի. «երկու հազար տարիէ ի վեր մէկ տեսակ հրէութիւն կար, այսօր բաժնուած ենք երկուքի ... մեր հայրենիքին, Իսրայէլի պատճառով» :

Ուստի, Տէր Արքայ, բոլորիս համար պէտք է այլեւս յստակ ըլլայ թէ միակ ազատ ազգերը անոնք են, որոնք հայրենիք չունին :

Որոնց մէջ, բարեբախտաբար նաեւ դուք, Գնչուներդ :

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆԹԻԼԻԱՍ ԵՒ ԻՐ ՄՇԱԿՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Հինգշաբթիի թիւով հրատարակեցինք թղթակցութիւն մը, Միաս Սարկաւագի ստորագրութեամբ, Անթիլիասի դպրեվանքին հանդիսական վերաբացումին մասին : Այսօր կուտանք Դպրեվանքի տեսուչին ճառը, յաջորդով Վեհափառ կաթողիկոսին խօսքը :

Գործի մը ձեռնարկումի մը պահը ունի իրեն յատուկ խորհուրդը : Այն մտերմական վիճակը մարդկային հոգիէն ներս, որ ուրախութեան, խանդավառութեան, վճռական հաւատքի ու քաղցր յոյսերու, եւ, ի վերջոյ, որոշ իմաստով մը՝ անորոշ գալիքի սպասման զգացումներու խառնուրդ մըն է :

Ամառուան կաղզոյրի եւ հակխափ շրջանէ մը ետք, ահա կը մտնենք վերստին գործի դաշտին մէջ : Փառք Աստուծոյ եւ պատիւ մեր ժողովուրդին՝ ունինք աչխատանքի արտաքին բոլոր պայմանները : Նորոգուած, լուսաւոր, գոյդ շէնքերէ ներս, յարմարագոյն ձեւով կարգաւորեալ դասարաններու մէջ, ճոխ ու գիտական աշխատանքի մը համար պատրաստ վիճակի մէջ եղող մատենադարան մը մեր կողքին, մայրավանքի կրօնաբոյր մթնոլորտին մէջ, երիտասարդ միաբանութեան մը եղբայրական կեանքով ու համերաշխ գործակցութեամբ զօրացած, հովիւ հարուստ ու իմաստութեամբ առլցուն Հայրապետի մը քաղցր շուքը մեր վրայ, եւ ի վերջոյ ուսուցչական ուժեղ կազմի մը անմիջական նուիրումի բարիքով հարուստ, ալ ի՞նչ կը մնայ մեզի մեր առաքելութեան՝ կրօնական ու ազգային պարտքի կատարման համար :

Այս տարեշրջանին, մեր ուսանողութեան թիւն ալ կրցանք դգալի յաւելում մը հասնելով մինչեւ վաթսուն, որոնց քառասունը արդէն այս տան զաւակները ըլլալու ուրախութեամբ եւ անկէ բխող կարօտով կը դիմաւորեն նոր տարեշրջանը : Իսկ մնացեալ քսանը նոր ոտք կը դնեն այս սեմէն ներս փայլուն աչքերով պատանիի յատուկ եռանդուն շարժումներով, որոնց մէջէն կը կարդացուին յուսալից հոգիներու ներկայութիւն մը՝ ինքնին սրտառուչ եւ թրախուսիչ :

Ուսուցչական մեր կազմէն ներս ուրախութիւնը ունինք ողջունելու մուտքը մեր երէկի աշակերտներէն եւ այսօրուան միաբանակից եղբայրներէն երեք նորընծայ հայրերուն :

Ունինք հաստատ համոզումը թէ դպրեվանքը պիտի շարունակէ մնալ, իրենց համար ոլորտ մը ուր այս անգամ պիտի սորվին ... սորվեցնելով : Կը յուսանք որ մեր նորընծայ եղբայրները կը մնան դպրեվանքի կեանքին հետ շաղուած անձեր եւ «բարեկամներ» մեր ուսանողներուն, այս բառին աւետարանական իմաստով :

Մեր ժողովուրդին կարիքները ծով են սփիւռքի մէջ, ուր կ'ապրինք եւ կը գործենք : Յաճախ վանքի մեր սեղմ շրջանակին մէջ չունինք կարելիութիւնը չափելու խորութիւնը այդ ծովուն : Բայց առողջ երեւակայութեամբ եւ լուրջ անդրադարձումով գիտակցութիւնը մէկ կողմէ, եւ մեր մեծաւորներու լայնածիր հորիզոնով տեսողութիւնը, միւս կողմէ, յստակ գաղափար մը կուտան մեզի Հայու

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

Իր խօլական արշաւին ու յետոյ վերջնական քայքայումին մէջ, այս սէրը անխախտ իր տեղը մնաց » :

Մինչեւ երեսուն տարեկան հասակը անհատնում վատնումներու ետեւէ եղաւ, ստիպուեցաւ տունն ալ ծախել ու մսխել : Իր երեսին ժպտող ու ծիծաղող բոլոր բարեկամներն ու մտերիմները իրենց երեսները դարձուցին ու թթուեցուցին : «Ընդհանուր լքումին մէջ՝ ձեռք մը միայն կարկառեցաւ իրեն, իր սիրած աղջկան ձեռքը : Բայց հիմա՝ իր անկումին մէջ՝ ինքզինքը անարժան զգաց անոր ու խոյս տուաւ անկէ » :

Առաջին անգամն էր որ ոտք կը դնէր «իրական եւ դժնդակ» կեանքին մէջ : Իր բառերով իսկ ինք «մեռնելով» կը զրացէր :

Յակոբիկ կամքի ուժէն կը մերկանայ բոլորովին, կը դառնայ արարած մը, որուն վրայ ազդելը շատ ալ դժուար բան մը չէր : Զինքը կ'ամուսնացնեն «տունը մնացած, սասկի տէր, անհրապոյր» աղջկան մը հետ : Անհատականութիւնը կորսնցուցած խեղճ ու թշուառ մէկը կը դառնայ, իր նոր հարստութեան շնորհիւ, իրեն երես դարձնող մտերիմներն ու բարեկամները՝ հետզհետէ կը մօտենան կրկին : Պայմանադրական կեղծիքը այդ կը պահանջէր :

Յակոբիկի եւ կնոջ յարաբերութիւնները անհրաժեշտէն անդին չեն անցնիր :

Եւ Յակոբիկ հիւանդութենէ մը վերջ կը մեռնի :

Ու հոս ալ կը վերջանայ «կեանքը ինչպէս որ է» հատորին վերջին պատմուածքը :

Յակոբիկ, ապրած ու վարած ըլլալով «լեցուն» զեղխ, հաճոյալից կեանք մը, երբ անդունդին եզերքը կը հասնի, չի կրնար ինքզինքը բռնել եւ իրեն կարկառուած սիրոյ ձեռքը կը մերժէ, եւ կ'երթայ թաւալգլոր իյնալու համար հոն՝ ուր սովորաբար կ'իյնան բոլոր կեանքի դժնդակ պայքարին չդիմացողները :

Յակոբիկ զոհը կը դառնայ պայմանադրական կեղծիք բռնած հիւանդութեան, որ նոյնիսկ այսօր մեր ընկերութեան ամէնէն վտանգաւոր ախտերէն մէկն է :

Յակոբիկ չփացած ու անքօնթրոլ տանը մէջ, ծոյլ եւ անառակ վարժարանին մէջ եւ ծախսող, վատնող ու մսխող պատանեկութեան ու երիտասարդութեան տարիներուն մէջ :

×

Այս հատորին բոլոր գրուածքներն ալ «կեանքէն» փրցուած կտորներ են, հոն կը տեսնենք, կը լսենք դէմքեր, երկու սեռէն ալ, որոնք ոչ մէկ ծայրահեղ կամ չափազանցուած յատկութիւններով կ'երեւին մեզի :

Առհասարակ բոլոր դասակարգերէն ալ ներկայացուցիչներ ունինք հոն, անոնց մէջ : Եւ երբ կը մեղադրուի Զօհրապը, իբրեւ սալոնական կեանքն ու մթնոլորտը ներկայացնող վիպագիր, առնուազն չափազանցութիւն է : Միջակորեար դասակարգը քիչ մը աւելի ուշադրութեանը արժանեցեր է գրագէտին, որուն վերլուծող ակնարկներէն չեն վրիպած ամէն մէկ մանրամասնութիւն :

« ԼՈՒՌ ՑԱՒԵՐ »

(Անդրշիրիմի սէր, Լուսահոգին, Մամայիդ բարեւ ըրէ, Միսը, Զաբուղոն, Ռեհան, Առջի սէր, առջի բարի, Կատակ, Ֆուրթունա, Մեղա՛յ տէր, Պարահանդէսին վաղորդայնը, Կապիկը, Զմարադտա, Մարապետը, Խնդուքը, Կ. Պոլիս, 1911) :

Անդրշիրիմի սէր.— Յոյն կնոջ մը, Սէրաֆիթայի պատմութիւնն է : Ամուսինը կասկածներու հետեւանքով կը թողու Սէրաֆիթան, եւ օր մը ... Թոքատապէ կը մեռնի : Գերեզմանին մէջէն սէր կը ներշնչէ երիտասարդին, որ անով կ'ապրի, զայն կը յիշէ, եւ մահուանը տարեդարձին՝ չքեղ պսակ մը կը դնէ անոր գերեզմանին վրայ :

Անընական կը թուի իր վիպական կառուցուածքին մէջ : Հանրային սովորականութեան կարծիքին դէմ ըմբոստութիւն մըն է այս գրուածքը, արդարացնելով կնոջ վարմունքը եւ պաշտելու ատեն անոր յիշատակը ապրելով :

Լուսահոգին.— «Գէորգեան Նիկողոս աղան բանը գործը տեղը խոյումեի մըն էր : Առանց ընդունուած սովորութեան եւ եկեղեցւոյ պսակին, Սոֆիկ անունով կնոջ մը հետ ապրելով, կ'ունենայ երկու զաւակ : Հասարակութիւնը մինչեւ մահուան վերջ զայն ամուրի կը նկատէ : Մահէն վերջ Սոֆիկ հանըմ իր երկու զաւակներուն ժառանգութեանը համար դատարան կը դիմէ : Նախապաշարուած ամբոխը չի հաւատար Նիկողոս աղային այդ վարմունքը, եւ վերջինիս քոյրը, Նեկտար հանըմը, պառաւցած օրիորդը, կը գոչէ բազմութեան ներկայութեան «ինչ անպատուութիւն եղբօրս. լուսահոգին ազատ մարդ էր, անանկ բան չէր ըներ » :

Իսկ Սոֆիկ հանըմ, լռութեան ու մենութեան մէջ կ'ողբայ իր ցաւերը, կը զգայ իր անիրաւուած մը ըլլալը :

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(11 Շար.)

տաղնապին եւ պայքարին մասին, ի սփիւռս աշխարհի : Թերեւս շատ կը կրկնուի կարիքն այս շեշտումը քիչ մը ամենուրեք : Ու կրկնութիւնը բնականօրէն տաղտուկ, ձանձրոյթ, եւ արհամարհանք կ'առաջացնէ հոգիներէ ներս : Բայց ճըշմարտութիւնը մէկ անգամ կ'ըսուի եւ հազար անգամ կը կրկնուի : Մարդկային կեանքի պահանջքն է այս : Իսկ երբ տագնապը խոր է, կարիքը՝ լայն պայքարը՝ հրամայական, կարելի՞ է արդեօք լուռ մնալ : Տեսնենք ճշմարտութիւնը ու երբեք չարհամարհենք զայն : Տեսնենք ցաւը ու երբեք չմնանք անտարբեր :

Այս Աթոռը, Կիլիկեան մեր Կաթողիկոսութիւնը այդ տաղնապին ու ցաւին բուժելիք իր դարմանին մէջ կը գտնէ ներկայ իր դեր- ու կոչումը : Սրբազան կոչուելու չափ նուիրական պայքարի մը, գոյամարտի մը վիճակը ունի Հայութիւնը ամենուրեք, անհաշուելի չարիքներու դիմաց : Ահաւոր այդ գոյամարտին ամուր եւ ուժեղագոյն ամրոցներէն մէկն է Կիլիկեան մեր Աթոռը, որուն կը հային շատեր անկեղծ, բարի ու արդար նայուածքներով :

Մարդիկ կան եւ ոչ սովորական մարդիկ, այլ գերագոյն աստիճաններու եւ դիրքերու վրայ գտնուող մարդիկ, որոնք աւերակներ կ'ուզեն տեսնել այս բերդէն ներս, աւազներու վրայ կառուցուած կը փորձեն երեւակայել զայն ու «արկածախնդիր»ներու բոյնի մը կը սիրեն նմանցնել զայն :

Ի՜նչ դառն է հաստատել թէ այս տան նուիրեալ վարիչները, Վեհափառ Հայրապետէն մինչեւ կրտսեր սրբազանը, «Հերձուածող»ներու « խեղակարծիս »ներու, « Ուղեկորոյս »ներու եւ հազար անգամ ներողութիւն այս անուան յիշատակութեան հանդիսական սա պահուն — «Նիկոլ Թորոսովիչ »ներու չնաշխարհիկ հագուստներով պիտակուեցան : Ու ամէն մարդ կը տեսնէ եւ կը զարմանայ : Մեր մեծաւորները լուռ են : Լուռ են՝ այո, որովհետեւ իրենց շրթները վարժ չեն անէծքին, ատելութեան, այլ բարի ազնիւ, շինիչ խօսքին, եւ օրհնութեան : Բայց բոլորովին լուռ չեն, անոնք իրենց պատասխանը այլ ուղղութեամբ կուտան, — իրենց շինարար գործին բարբառով : Եւ այդ բարբառին արդէն շեշտուած բառերը, գլխագրուած տողերը մեր դպրեվանքին նուաճումներն են : Պարզ խօսքով՝ անկէ ալիք առ ալիք յառաջացող եւ մեր ժողովուրդին մէջ տարածուող սերունդները :

Շատ դառն հարուած կրեց այս Աթոռը ու դեռ կը կրէ : Բայց չի տկարանար, չընկճուիր, չի լքեր դաշտը սփիւռքեան մեր պայքարին, որովհետեւ կը հաւատայ իր շինարար դերին : Հո՛ն՝ ուր հայ աղօթքին մրմունջն էր տկարացած, նոր բաբախում ստացաւ : Հո՛ն՝ ուր հայ շարականին շեշտն էր նուաղած, նոր ոգեւորութիւն ստացաւ : Հո՛ն՝ ուր հայ վեղարին շուքն էր կորսուած՝ փայլուն վեղարներով զարդարուեցաւ : Եկեղեցաշինութեան, հոգեւոր ու նիւթական իմաստով, հոսանք մը կը ծաւալի այս Աթոռէն որ ինքնին պատասխանն է այս Աթոռին գոյութեանը չհանդուրժող բոլոր կարգի ու աստիճանի մարդոց :

Իմաստութիւն է միշտ հեռու կենալ ճառախօսութեան եւ ցուցադրութեան փորձութիւններէն : Անոր փոխարէն՝ աւելի ուժ տալ գործի, դրական, կերտիչ ճիգին եւ ապա թոյլ տալ որ արդիւնքը բարբառի :

Հոգեւոր պատրաստութեան այս ընթացքին մէջ կազմաւորուած հոգեւորական սերունդը իր թիւին, բայց մանաւանդ որակի բարձրութեամբ պիտի ըլլայ այս Աթոռին փառքը, Աստուծոյ եւ հայ ժողովուրդին ծառայութեան մէջէն, եւ առաւել իսկ վճռական ու վերջնական պատասխանը այս Աթոռին գոյութեամբ տաղնապող մարդոց : Այդ սերունդին դիմաց պիտի խոնարհին մարդիկ անպայման :

Մեր ամբողջ ճիգը թող այնպէս լարուած ըլլայ՝ որ մենք հասնինք Անթիլիասական այդ սերունդը կազմելու այս բառին լեցուն իմաստով : Անոր աշխատող մեր հաստատութեան ոչ մէկ արտաքին ուժ չարիք կրնայ հասցնել, եթէ հոն տիրողը կեանքի եւ գործի այն վիճակն է զոր ես այսօր պիտի կոչեմ լեցուն կեանքը :

Պիտի ուզէի որ այս զոյգ բառերով ըմբռնելի կեանքի ձեւը իրականութեան վերածուէր մեր առօրեային, այսօր նշանաբան մը ըլլալէ ետք յառաջիկայ տարեշրջանին համար լեցուն կեանքը : Հիմնական իրողութեան մը անդրադառնանք այս առիթով· մենք շատախօս պատգամաբերներ չենք, ոչ ալ դատարկախօս փրփրախօսներ, եւ ոչ տակաւին ինքնակոչ դատաւորներ, այլ՝ ինքնանուէր, համեստ մշակներ : Մեր լեցուն կալերը եւ ցորենակոյտերը — ահա մեր խօսքը : Մեր ժողովուրդը թող ամենուրեք գիտնայ որ այս Աթոռին մէջ ինկած լուման ազնուագոյն նպատակներու կը ծառայէ, որովհետեւ Դպրեվանքի կրթական վառարանին մէջ «կապարն՝ յոսկի, նիւթն՝ յոգի դառնան ...» :

ՄԻՆԱՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԵՏ. ԲԱՐՁՐ ՊԱՇՏՕՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 12ի նիստին մէջ, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը որոշեց պաշտօնազրկել, կամ իրենց բառով «պարտականութիւններէն ազատել» Բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան կոմիտէի նախագահը՝ Բ. Մարտիրոսեան, եւ նոյն պաշտօնին գլուխ անոր տեղ նշանակել՝ Գէորգ Հայրապետեան :

×

ԿՈՐՈՒՆԴԻ ՆՈՐ ՏԵՍԱԿ ՄԸ

Մինչեւ վերջերս Կիրովականի բնալուծութեան գործարանը կ'արտադրէր համադրական (սենթեթիք) կորունդի երեք տեսակներ : Հայ քիմիագէտները յաջողեցան նոր՝ չորրորդ տեսակ մըն ալ շինել : Ասիկա գունաւոր կորունդի շարքին կը պատկանի՝ ալեկսանտրիտ անունով :

(ԽՄԲ.— Ֆրանսերէն՝ քօրինտոն, մետաղակերպ ոքսիդներու շարքին պատկանող ազնիւ քար մը, ամէնէն կարծրը ադամանդէն ետք) :

ԱԿԱԴ. Վ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

Լոնտոնէն Երեւան վերադարձաւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահը՝ Վ. Համբարձումեան, որ իբրեւ միջազգային աստղագիտական Միութեան նախագահ, կը մասնակցէր Գիտական Միութիւններու միջազգային խորհուրդին, Սեպտեմբեր 25էն մինչեւ 28 տեղի ունեցած համաժողովին, Լոնտոն :

Այս առթիւ զրոյց մը ունեցաւ Հայաստանի Հեռագրական գործակալութեան թղթակիցին հետ, որու հաղորդեց հետեւեալը·

— Գիտական Միութիւններու միջազգային խորհուրդը կազմակերպութիւն մըն է, որուն կ'անդամակցին մէկ կողմէ՝ միջազգային գիտական մասնագիտական Միութիւնները, (օրինակ՝ աստղագիտութեան, ուսողութեան, մեքենագիտական եւայլն), միւս կողմէ՝ զանազան պետութիւններու գիտութեան ակադեմիաները :

Խորհուրդին նպատակն է համադրել գիտական այն հետազօտութիւնները, որոնց իրագործումը կը կարօտի միասնական ճիգի եւ աշխատանքի : Մեր խորհուրդի աշխատանքներէն իբրեւ օրինակ կարելի է բերել 1958 – 1959 Միջազգային երկրաբնագիտութեան (ժէօֆիզիքի) տարուան կազմակերպութիւնը, որուն մասնակցեցան աշխարհի գրեթէ բոլոր երկիրները :

Լոնտոնի մէջ տեղի ունեցած այս վերջին համաժողովին ընթացքին որոշուեցաւ կազմակերպել միջազգային կարգ մը ուրիշ ձեռնարկներ, ինչպէս օրինակ՝ Հանդարտ Արեգակի միջազգային տարի, միջազգային կենսաբանութեան տարի եւայլն :

Կազմուեցան յատուկ յանձնախումբեր այդ հարցերուն վերաբերեալ վերջնական առաջարկութիւններ ընելու համար :

Խորհուրդը քննութեան առաւ իր կազմին մէջ նոր անդամներ ընդունելու հարցը : Քննարկման հետեւանքով ընդունուեցան Հունգարիա, Հիւսիսային եւ Հարաւային Քորէաները, Ղանա, Արեւելեան Գերմանիա եւ Սէյլան :

Պէտք է դրական երեւոյթ նկատել այն, որ բոլոր երկիրներու անդամակցութիւնները ընդունուեցան առանց նկատի առնելու իւրաքանչիւրին քաղաքական եւ աշխարհագրական դիրքը :

Անգլիա եղած միջոցիս այցելեցի Ջոտրել – Պանքի աստղադիտարանը, որ ինչպէս ծանօթ է, ունի աշխարհի ամէնէն մեծ ռատիօ աստղադիտակը, եւ Էտինպուրկի արքայական աստղադիտարանը : Երկու հիմնարկութիւններուն ղեկավարները՝ Փրոֆ. Լովէլ եւ Փրոֆ. Պրուկ շատ սիրալիր ընդունելութիւն ըրին :

ՆԱՆՍԷՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅ

Նայիրի Զարեանի նախագահութեամբ Երեւանի մէջ յուշ – երեկոյ մը տեղի ունեցաւ ծանօթ հայասէր, հետախոյզ եւ գիտնական Ֆ. Նանսէնի ծննդեան 100ամեակին առթիւ :

Հայասէր Նորվեկիացիի կեանքին եւ գործին մասին խօսած է աշխարհագրական գիտութիւններու թեկնածու Կամսար Աւետիսեան :

Յուշ – երեկոն վերջ գտած է շարժանկարի ներկայացումով :

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Երեւանի հեծանուորդները առաջին հանդիսացան իրենց, Թիֆլիզցիներու եւ Գրոզնեցիներու միջեւ տեղի ունեցած վերջին հանդիպումներուն մէջ, Երեւան : Երկրորդ տեղը շահեցան Վրացիները : Իսկ երրորդը՝ Գրոզնեցիները :

Մրցումները տեւած են երեք օր :

× Խարքովի «Աւանգարտ» ոտնագնդակի խումբը պարտութեան մատնեց Երեւանի «Սպարտակ»ը, 0–2 արդիւնքով :

ՓՐՈՖ. Ք. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Հոկտեմբեր 12ին, 73 տարեկան հասակին մեռաւ հանրածանօթ վիրաբոյժ, Փրոֆ. Քրիստափոր Պետրոսեան :

Հանգուցեալ փրոֆէսէօրը ծնած է 1889ին, Պաքու, համեստ ընտանիքի մէջ : Աւարտած է Պորտոյի բժշկական համալսարանը ու հաստատուած Պաքու, Դաշկենտ, հուսկ ուրեմն 1930ին Հայաստան :

Փրոֆ. Ք. Պետրոսեանի գրչին կը պատկանին վաթսունէ աւելի գիտական աշխատութիւններ, որոնց շարքին՝ դասագիրքեր, մենագրութիւններ :

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Լոյս տեսաւ Վահան Տէրեանի «Երկերի ժողովածու»ին երկրորդ հատորը, կազմուած եւ ծանօթագրուած Վ. Պարտիզունիի կողմէ : Այս հատորը կը պարունակէ »Անտիպ էջեր», «Տրիոլետներ», «Տրիոլետներ Նուարդին», «Իմ Բալլակին», «Սեւագրութիւններ», «Յօդուածներ եւ զեկուցումներ» բաժինները : Գիրքը կը բաղկանայ 508 էջերէ ու տպաքանակն է քսան հազար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (76)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Հիւանդութի՞ւն քաշեց :

— Ոչ, որդւոյն պատճառաւ ամբողջ տարի մը բանտին մէջ չարչարուեցաւ, մինչեւ որ կեանքը վերջացուց :

Ներսէս Արծրունին որ հօրը մահուան զուժը լսած չէր, նստած տեղը դողդղաց ու սկսաւ հառաչել :

— Ո՜հ, խեղճ բարեկամս, խեղճ բարեկամս :

— Շատ կը սիրէ՞իք զինքը : Ընդհատեց պառաւը փղձկած ձայնով մը :

— Ի՞նչ կ'ըսէք, հոգւոյս չափ կը սիրէի զինքը : Մանաւանդ ինչքան բարեբախտ պիտի ըլլայի որ ողջ մնար եւ այսօր տեսնէր զիս, նկատել տուաւ Ներսէս Արծրունին :

— Պարսկաստանէ՞ն կուգաք :

— Ոչ մայրիկ, Ռուսիայէն կուգամ. արդեօք Վարդան աղայի բարեկամներէն մէկը պիտի՞ չկրնամ ճանչնալ :

— Ես անոր քոյրն եմ, մրմնջեց պառաւը :

— Դուք անոր քո՞յրն էք :

— Այո :

— Ուրեմն կը յայտնեմ թէ Վարդան աղայի զաւակը կենդանի է :

— Ի՞նչպէս, այդ աւազակը չէ՞ մեռեր, գոչեց պառաւը սոսկումով մը լեցուած :

— Ոչ, կենդանի է, կրկնեց Ներսէս Արծրունին դողդղալով :

— Ախ, Աստուած իր արեւը կտրէ, ի՞նչ ըսեմ, վրայ բերաւ պառաւը՝ մորմոքուած ձայնով մը : Հօրը արիւնը մտնելէ ետքը, խեղճ հասած աղջկան անհետանալուն ալ պատճառ եղաւ :

— Մի՞թէ ան աղջիկ մըն ալ ունէր :

— Հապա... չըսա՞ւ ձեզի :

— Ձէ... խօսքն անգամ չըրաւ :

— Ո՞ւր կը գտնուի... ո՞ւր տեսաք զինքը :

— Ռուսաստանի մէջ հանդիպեցանք իրարու : Վերջապէս յայտնեց ծերունի հայր մը ունէր. իսկ կինը մեռած էր :

— Բնական է որ աղջկան մը վրայ խօսք պիտի չընէր ձեզի, որովհետեւ իր մեկնելէն ետքը ծնած էր :

— Ըսել է թէ այս քաղաքը չի կրնար գալ :

— Ո՞վ :

— Վարդան աղայի որդին :

— Ամենեւին : Անպատճառ խեղճ ըլլալու է որ այս քաղաքը մտնէ :

— Կառավարութիւնը ո՞ւսկից կը ճանչնայ զինքը :

— Օ, եթէ կառավարութիւնը չի ճանչնար, կը հաւատա՞ք որ հայ մը չի գըտնուիր զինքը մատնելու :

— Քանի՞ տարի է որ հեռացած է այս քաղաքէն :

— Մօտաւորապէս քսան տարի կ'ըլլայ :

— Ըսել է եթէ տեսնալու ըլլաք, պիտի չկարողանաք ճանչնալ, անանկ չէ :

— Հարկաւ : Որովհետեւ մեկնած ատեն պեխերը չէին բուսած : Հազիւ քսան երկու տարեկան եղած էր :

Ներսէս Արծրունին խռովայոյզ կերպարանքը կուրծքին վրայ ծռեց ու վայրկեան մը զսպել ուզեց հոգւոյն ամբողջ դառնութիւնը : Յետոյ յարեց ·

— Մինա՞կ էք այս տունին մէջ :

— Մինակ եմ : Ամուսինս տասը տարի է որ մեռած է : Մէկը չունիմ :

— Խիստ լաւ. եթէ եղբօրդ զաւակը պատահմամբ տունդ գայ ու գիրկդ նետուի, պիտի մերժե՞ս :

Բարեմիտ պառաւին դէմքը մթնցաւ, շրթունքը դողդղաց ու խոր ինկած աչքերը լեցուեցան պղտոր արցունքներով : Ձեռք խորշոմած ճակտին վրայ դնելով մրմնջեց ·

— Ի՞նչ ըսեմ... արիւնս է, կրնա՞մ մերժել ...

— Ոհ, այդպէ՞ս ... բացագանչեց Ներսէս Արծրունին ու չկրցաւ շարունակել իր խօսքը : Որչափ բարի էք, Աստուած իմ :

Ու դողդղալով պառաւին աչքերուն նայեցաւ ու թոթովեց ·

— Հօրքոյր... հօրքոյր... ներեցէք ինծի... Ախ, ներեցէք ... :

Պառաւ կինը յուզուած վիճակով մը ոտքի ելաւ ու բացագանչեց ·

— Ներսէս ... օհ, կանաչ արեւուդ սիրոյն ըլլայ ... շուտով հեռացիր քաղաքէն, եթէ ոչ կեանքդ վտանգի մը մէջ կը դնես : Կառավարութիւնը ձեր անունը տուող մարդը կախաղան կը տանի ·

Ներսէս Արծրունին իր կարօտակէզ շըրթունքներուն տանելով հօրաքրոջ ոսկոտ ձեռքերը սկսաւ համբուրել ·

— Մի վախնար, հօրաքոյրս : Աստուած ողորմած է · մրմնջեց Ներսէս Արծրունին խղդուած ձայնով մը : Մինչեւ այս սեմը անվտանգ եկած եմ եւ կը յուսամ թէ ասկից վերջը դարձեալ անվտանգ դուրս պիտի ելնեմ :

— Ո՜հ, քիչ մը առաջ կը մեղադրէի զիս.. իմ անունս զզուանքով կ'արտասանէիր· անանկ չէ՞ :

Պառաւ կինը լացաւ ու չպատասխանեց :

(Շար.)

Այրի Տիկին Վահրամ Վարդանոֆ, Այրի Տիկին Մաքրուհի Նարդանեան եւ զաւակները (Պոլիս), Պ. Արամ Վարդանեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք), Պ. Օշին Քիւչիւքեան (Եգիպտոս) սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն՝ եւ ազգականին՝

ՎԱՀՐԱՄ ՎԱՐԴԱՆՈՖԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 25ին:

Կրօնական արարողութիւնը եւ թաղումը տեղի պիտի ունենան այս Երկուշաբթի (Հոկտեմբեր 30) ժամը 14·15ին Փանթէն – Փարիզիէնի գերեզմանատունը:

Հաւաքուիլ գլխաւոր մուտքին առջեւ:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Այրի Տիկին Վարդանոֆի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Զարուհի Յ. Տէր – Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱԿՈԲ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

յիշատակին:

×

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին, ինչպէս նաեւ Ռէթէոս, Օննիկ եւ Շահան Պէրպէրեանի յիշատակին:

Կը հրաւիրուին Պէրպէրեանցիները եւ Պէրպէրեան գերդաստանի յիշատակը յարգող բարեկամները:

×

Զահրէճեան եւ Մանուկեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ, այս Կիրակի,

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԵՒՓԻՄԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

եւ ՏԻԿ. ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԶԱՀՐԷՃԵԱՆԻ

ու իր թոռնիկին՝ փոքրիկն Վահէ Զահրէճեանի եւ համայն գերդաստանի ննջեցելոց համար Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի:

Հանգուցեալներուն յիշատակը յարգող ազգականները եւ ծանօթները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Գիւտ Խաչի տօնը պիտի կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութիւնով:

Ամենայն Հայոց Կաթ. Վազգէն Ա.ի կողմէ Սրբոց Թարգմանչաց տօնի օրը թուական նշանակուած ըլլալով Մեսրոպ Մաշտոց վարդապետի յիշատակը պանծացնելու, հայ տառերու գիւտին 1600-ամեակին առիթով պիտի կատարուի նաեւ մասնաւոր արարողութիւն եւ պիտի կարդացուի Ընդհանրական Հայրապետին սրբատառ կոնդակը, յատկացուած յարգանքի տօնակատարութեան: Հայ հասարակութիւնը կը հրաւիրուի ներկայ գտնուիլ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ-մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները, այս Երկուշաբթի, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԾԱԽՈՒ Է

Նպարավաճառի խանութ մը (ալիմանթասիոն ժենէրալ), պատերով, Իսիի բանուկ պողոտայի մը վրայ: Ազատ է ծախուելու համար առեւտրական փոնով: 5 սենեակ, խոհանոց, բաղնիք, բակ, շէնքով միասին որ երեք յարկաբաժին ունի, իւրաքանչիւրը՝ մէկ սենեակ, խոհանոց, յաւելեալ ուրիշ մը, երեք սենեակ, խոհանոց, արտաքնոց:

Մանրամանութիւններու համար դիմել՝ ՍԱՄՈՒԷԼ ԺԱԳ

104, Rue Pte. de Trivaux, CLAMART

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍ
ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԻՆ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ:

Կը խօսի տեղւոյն հոգեւոր հովիւը՝

ՎԱՐԱԳ ՔՀՆՅ. ԱԽԱԳԵԱՆ

Նախագահութեամբ Պ. ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՅԱՆՏՐԵԱՆԻ:

Տեղի կ'ունենայ 28 Հոկտեմբեր, Կիրակի իրիկուն, ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Սէմէրճեան ընտանիքէ 15 Ն. Ֆ. Ողբացեալ Տիկին Եսթէր Տամլամեանի հոգեհանգիստին առթիւ:

×

Մուրատ Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը (Մարսէյլ) շնորհակալութեամբ ստացած է, Պ. Յովհաննէս Հրաչեանէ քսանական Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի Պ. Լոռէնեանի (Տրակինեան) եւ Այրի Տիկին Փափազեանի մահուան առթիւ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Բ. Ը. Մ. Հայունեաց մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 16ԻՆ, ՇԱԲԱԹ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, (8 Rue de Brossé): Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի, Ալֆորվիլի շրջանի մահացեալ բոլոր ընկերներուն յիշատակին.— Ահարոն Պէրպէրեան, Յով. Պէրպէրեան, Լեւոն Նէտիլեան, Բիւզանդ Գամեան, Նազար Բալուճեան, Աւագ Պալտասարեան, Դաւիթ Զապունեան, Օննիկ Գուրեան, Յովհ. Աբգարեան, Մկրտիչ Կարապետեան, Պօղոս Պօղոսեան, Վաղարշակ Ուրբաթեան, Հմայեակ Ուզունեան, Տօքթ. Յ. Կիլիկեցի, Տէր եւ Տիկին Հայկ Թէնէքճեան, Ահարոն Արրահամեան, Աշոտ Նշանեան, Շաւարշ Տէր Պարսամեան (Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդէն), Յովհ. Եղիշէեան:

Պատարագէն յետոյ շիրիմներու այց եւ ծաղիկներու զետեղում:

Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներ, բարեկամներն ու ընկերները:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի Տօն Գիւտ Խաչի Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Շաւիլի եկեղեցիին մէջ:

Յաւարտ պատարագի մասնաւոր հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, եկեղեցւոյս հիմնադիրներէն, հանգուցեալ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՑԸԶԸՃԵԱՆԻ յիշատակին որ երկար տարիներ ծառայեց Ս. Եկեղեցւոյս պայծառութեան համար:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը իր ներկայութեամբ յարգելու հանգուցեալին յիշատակը:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
N. D. DE LA GARDE

Նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութեան ուխտագնացութիւն Նոթր տամ տը լա Կարտի սրբավայրը, այս Կիրակի առաւօտ:

Հանդիսաւոր պատարագ, ժամը 9·30-ին, զոր կը մատուցանէ Ֆրանսայի էկզարք՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Գերապայծառին քարոզէն եւ արարողութենէն ետք, ճաշ ժամը 13ին, Օթէլ Թէրմինիւսի մէջ:

Ժամը 17ին Ամատունի Եպիսկ. Օթէլ Թէրմինիւսի հիւրանոցը պիտի ընդունի ղողութին անդամները:

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30-ին Ահարոնեան ակումբի մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, ժամը 21ին:

Կը նախագահէ Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցի Թառիստ՝ ԳԱՐԵԳԻՆ:

Տոմսերու մասնակցութիւն 5 Ն. Ֆ.:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 28, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

ALHAMBRA, 340, Bd. Chave

ԿԸ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐԷ՝

GASTON DEFERRE, Sénateur-Maire de Marseille

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ՝

ԸՆԿ Յ. ՊԱՊԻԿԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԵՒ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Երիտասարդ Դաշնակցականներուն կողմէ կը խօսի՝

ԸՆԿ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական ընտիր բաժին: Կը մասնակցին Նոր Սերունդի երգչախումբը եւ պարախումբը:

Մ. Տէրոյեան, Ա. Չէօրէքճեան (երգ), Ա. Յարութիւնեան, Ս. Մասոյեան (արտասանութիւն), փոքրիկն Ճօշկունեան (ձեռնածութիւն):

Կը ներկայացուի Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ « ԷԼ ՄԻ ԱՂՕԹԻՐ »Ը

Պիտի ցուցադրուի «Անմահներու ՏՈՂԱ ՆՅՖԸ» (Լուսապատկեր):

Կէս գիշերէն մինչեւ առաւօտ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ.—

Hazy Siegel

Օրուան խօսնակ.— ԸՆԿ. Կ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 29ԻՆ

ԺԱՄԸ 16ԷՆ ԿԷՍ ԳԻՇԵՐ

GEORGE V, 31, Ave, George V, PARIS

Եղանակին առաջին պարահանդէսը

ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹԵԱՄԲ Պ. Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ

Զանազան անակնկալներ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱԺՆԻՆ ԿԸ ՄԱՍՆԱԿՑԻՆ՝

1.— ՍՕՍԻ պարախումբը, հայկական եւ ռուսական պարերով, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. Յ. ՔԻՒԹՆԷՐԵԱՆԻ եւ առաջնորդութեամբ ՏԷՏԷՃԵԱՆ նուագախումբի:

2.— Տաղանդաւոր սպանացի պարուհի LYTUS-DE-LUZի պարախումբը, մասնակցութեամբ Փապլիթոյի եւ իր ընկերներուն:

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ՝ JEAN CANTEL

Deux Orchestres **Attractions** **Tombola**

Կը խնդրուի կանխաւ ապահովել սեղանները հեռաձայնելով Միութեան գրասենեակը: ՓՐՕվանս 77-73 ՄՈՒՏՔ 6 Ն. ՖՐԱՆՔ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — DIMANCHE 29 OCTOBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9242 — 37EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5043

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱԼԺԷ

ԺՈՔՍԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՀԱՒԱՏԱՐԻՄ ԿԸ ՄՆԱՅ ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ

Ալժէ հասնելէն քանի մը ժամ ետք, Թոյլ-Նուարի նոր հաստատութեանց մէջ, Ժոքս պատասխանեց Ֆրանսացի եւ օտար լրագրողներու հարցումներուն : Առաջին առթիւ խօսուեցաւ անշուշտ Պեն Խետտայի վերջին ճառին մասին : Նախարարը շեշտեց թէ Պեն Խետտայի յայտարարութիւնը ցոյց տուաւ որ Ալժ. Ազատ. Ճակատը տրամադիր է բանակցելու եւ իրենց ղեկավարին խօսքերը թոյլ կու տան որ բանակցութիւններ ըլլան : Աւելցուց արդէն թէ Պեն Խետտա բաց դուռ ձգեց խօսակցութեանց համար : Ժոքս յիշեց թէ ըստ Պեն Խետտայի Ֆրանսա արդէն, ընդունած է անկախութիւնը եւ եթէ այդ սկզբունքին վրայ հիմնուած յառաջ տարուին բանակցութիւնները, ժամանակ կը շահուի : Հոս, Ժոքս համաձայն չէ, Ֆրանսացի Նախարարին համար նման առաջարկ մը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ անհամբերութեանց չահագործումը : Ֆրանսա հաւատարիմ կը մնայ ինքնորոշում սկզբունքին որ ընդունեցաւ ժողովուրդին կողմէ, նոյնիսկ Ալժ. Ազատ. Ճակատին կողմէ եւ այդ ձեւով օրէնք դարձաւ : Ժոքս կը յիշէ հիմնական երկու գաղափարները . — Ա) Գործադրել ինքնորոշումը, ինչ որ կը նշանակէ ընդհանուր լուծում մը գտնել ուր երկու համայնքները կարենան խաղաղօրէն եւ ներդաշնակօրէն ապրիլ : Բ) Այս ձեւով խաղաղութիւն հաստատել : Ժոքս համոզուած է թէ հակառակ եօթը տարիներու կռիւներուն անկարելի չէ որ միասին ապրին : Անդրադառնալով հատուածումներու կամ բաժանումներու, որոնց ակնարկած էր տը Կոլ, Ժոքս ըսաւ. «Ոչ ընդունելի, ոչ ալ տեւական լուծումներ են» :

Վերջապէս Ժոքս արտայայտուեցաւ «ժամանակաւոր գործադիր» իշխանութեան մը մասին որուն խօսքը շատ եղաւ վերջերս : «Կրնայ ըլլալ որ եթէ պատահի ինչ որ կրնայ պատահիլ, ժամանակաւոր իշխանութիւն մը մէջտեղ գրուի : Բայց այդ կրնայ ըլլալ քաղաքական համաձայնութենէ մը ետք, այն ատեն երբ ինքնորոշման գործադրութեան պիտի հասնինք եւ հասած չենք, տակաւին» : Նախարարը յայտնեց նաեւ թէ նման իշխանութեան մը կողքին, կրնայ ստեղծուիլ նաեւ կարգապահութեան ուժ մը, այս ամբողջը անշուշտ, Ֆրանսայի ենթակայ :

× Թունուզի մէջ, Ալժ. Ազատ. Ճակատի առաջին հակազդեցութիւնը նպաստաւոր է : Պատրաստ են խօսելու եւ կը յիշեն, այս առթիւ, թէ ինքնորոշումը վերջնական ալ մեթոտ է, ինչպէս յայտնեց արդէն Պեն Խետտա :

× Սպանիոյ չորս աքթիվիսթները որոնք Քանարեան կղզիները փոխադրուեցան յայտարարեցին թէ «զօրավար Սալանի զոհերն են», որովհետեւ անոր հրահանգներուն իբրեւ հետեւանք է որ Սպանացիներուն վերաբերումը փոխուած է իրենց հանդէպ, բայց մտահոգ չեն որովհետեւ «միասնականութիւն ձեռք ձգուած են եւ գործադիր ղեկավարութիւն մը կազմած են, հինգ հոգիէ բաղկացած, գնդ. Սրկուի նախագահութեան տակ :

× Փլասթիք ռումբ մը պայթեցաւ Սալանի Ալժէի վիլլային առջեւ : Կը կարծուի թէ «հակա – գաղտնի բանակ»» արարք մըն է :

× Պեն Խետտա կոչ մը պիտի ընէ ալժերացի ժողովուրդին, երկուշաբթի :

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՆՈՐ ԵԼՈՅԹԸ

ՄԻՇՏ ԱՆՈՒՇ ԼԵԶՈՒ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԷ

Խրուշչեւ երրորդ ճառը խօսեցաւ 22րդ համագումարին առջեւ : Նիւթերն ալ, խօսքերն ալ կրկնութիւններ էին : Կը թուի միայն թէ հակակուսակցական խմբակի անդամներէն՝ Վորոշիլով «ներման» պիտի արժանանայ :

Պերլինի մասին Խրուշչեւ կրկնեց թէ կ'ուզէ բանակցիլ, պայմանաժամ չի դըներ եւ տրամադիր է յետաձգելու հաշտութեան դաշնագրին ստորագրութիւնը եթէ համաձայնելու անկեղծ փափաք կայ : Այս անգամ ալ յարձակեցաւ «ռազմապաշտ» Ատընաուըրի վրայ, որ Արեւմուտքը «ներշնչող չար սատանան է» :

Խօսեցաւ Ալպանիոյ մասին, որուն հանդէպ համբերատար եղած են, ցարդ : Կոչ ըրաւ չին «բարեկամներուն» որոնց մտահոգութիւնները, Ալպանիոյ մասին, «կը հասկնայ եւ կը բաժնէ» : Եւ վերջապէս յայտարարեց թէ Վորոշիլով մեծ սըխալներ գործած է, բայց «ներողամիտ ըլլանք» : Նախքան այս ճառերը մառեշալը իր մէա քուլփան ըրած էր, խոստովանելով թէ սխալներ գործած է, առանց գիտակցելու, երբ հասկցած է, խզած է բոլոր կապերը հակակուսակցական խմբակին հետ : 1957ին միայն «հասկցեր է» եւ այդ թուականէն, այլեւս ոչ մէկ բանով զբաղեր է :

Խրուշչեւ երկարօրէն ծանրացաւ «անհատի պաշտամունքի» վտանգներուն վըրայ : Յիշեց թէ զանգուածային մաքրագործումներ յաջորդեցին Կիրովի սպանութեան : «Ընկեր Օրջոնիկիձէ հասկցած էր որ այլեւս չէր կրնար գործակցիլ ըՍթալինի հետ եւ անձնասպան եղած էր, նոյնն էր Սվանիձէի (Սթալինի առաջին կնոջը եղբայրը) համար : «Կուսակցութիւնը, անհատի պաշտամունքի ժամանակ, չէր կրնար բնականոն գործունէութիւն մը ունենալ, այն մարդիկը որ յափշտակած էին իշխանութիւնը, այլեւս պատասխանատու չէին կուսակցութեան առջեւ, անոր հակակշռէն դուրս էին եւ հոն է անհատի պաշտամունքին գլխաւոր վտանգը» շեշտեց խորհրդային վարչապետը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ ձայնասփիւռը շատ մտահոգիչ զեկոյց մը կարդաց Ուրբաթ օր ժողովուրդը զգուշացնելով շողարձակումի դէմ : Թելադրեց ջուր չխմել եւ նախազգուշական բազմաթիւ միջոցներ ձեռք առնել, որովհետեւ Ջինաստանի վրայ ռատիօաքթիվիթէով լեցուն ամպեր հասած են : Փեքին ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրաւ խորհրդային հիւլէական ռումբերուն : Այս հաղորդումը լսուած է միայն Հոնք – Քոնկ, արտասահմանի սահմանուած չէ :

ԿԻՒՐՍԷԼԻ ընտրութեան համար ճերմակ քուէարկած են Ատալէքի պատկանող խորհրդարանականները : Անոնք ծանօթ են իբրեւ Մենտերէսի «ժառանգորդները» : Հաւաստի աղբիւրներու համաձայն Ջօր. Մատանօղլու ծերակոյտէն հրաժարած է : Ազգ. Միասնականութեան կոմիտէի ղեկավար անդամներէն էր :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 33 հրասայլեր արեւելեան Պերլին մտան առջի օր : Արեւմտեաններ որոնք չեն ճանչնար Փանքովի կառավարութիւնը եւ հաւատարիմ կը մնան չորսերու համաձայնութեան, բողոքեցին Մոսկուայի մօտ :

Օրէ Օրին

ԴԱՐՈՒՍ ՀՐԱՇՔԸ ԵՒ ՀՐԱՇԱԳՈՐԾԸ

—o—

Սիրտ չցաւցնենք, անուն չտանք, — Հայաստանցի գրող մը կը գրէ «Սով. Հայաստան»ի մէջ թէ՝

« Երբ մեր երկրից դուրս՝ Սփիւռքում, խօսք է բացւում հրաշագործ փոփոխութիւնների մասին (Հայաստանում), այլեւս ուրանալ չկարողանալով ճշմարիտ իրականութիւնը՝ մեր հակառակորդներն ասում են. «Դա հայ ժողովրդի շինարարական ոգու ուժն է եւ ոչ թէ հասարակարգի արդիւնքը : Դաւաճաններ փորձում են հաճոյանալ ժողովրդին : Ողորմելի փորձ է դա» :

Մեր երջանիկ գրողը կը յիշէ անցեալը, իր մանկութիւնը, երբ «դեռ չարունակւում էր քարէ դարը, իմ ու քո մայրերն ու աւագ քոյրերը ցորենի խաշած ու չորացած հատիկները սանդի մէջ էին ծեծում կլորակ, երկարաւուն (?) քարով, որ ձաւար պատրաստեն : Մեր զաւակները թանգարաններում տեսնում են այդ սանդն ու քարը, տեսնում են երկանքը, որով մեր մայրերն ալիւր էին աղում, տեսնում են ձէթի ճրագները՝ կաւաշէն, կեռաշուրթ այդ ամանները ու չեն հաւատում որ մեր մանկութեան օրերին՝ դըրանք կենցաղի «առաջին անհրաժեշտութեան առարկաներ» էին : Չեն հաւատում որ ես ու դու տրեխ էինք հագնում՝ խոտ լցնելով մէջը, որ չցրտահարուեն մեր ոտքերը, մաշէ չորեր էինք հագնում, թաղիքէ գլխարկ էինք դնում, հիւր էինք գնում մեր քեռիների ու մօրաքոյրների մօտ երկակնանի, ճռճռան սայլերով, կամ գրաստների վրայ նստած, այսօր – ուայ մէկ ժամուայ ճանապարհն անցնելով օրերով ու շաբաթներով, որ վաղ առաւօտները թոնիրների մէջ էինք լցւում երէկուայ կրակի մոխիրներից տաքանալու, որ տների օճորքներից մեր գլխին թափւում էին մուր ու միջատներ : իսկ երդիքից՝ ձիւն ու կարկուտ » :

Եկաւ Լէնինը, Ստալինը, Խրուշչեւը եւ փոխուեցաւ ամէն բան : Եկաւ կոմունիստական հասարակակարգը եւ պատահեցաւ հրաշքը : «Դաւաճաններն» են միայն որ չեն զգար «ժամանակի հզօր շունչը » : կամ թէ այն որ ո՛վ փոխեց աշխարհը :

Շիր – կանալ, Էվջիլարի ջրանցք, Սեւանի կասկադ, Լէնինեան ճրագներ ամէն կողմ, բարձրախօս ամէն ակումբի մէջ կամ հրապարակի վրայ : Սկսեր է նոր դարաշրջան :

Գիւղացին մէկ անգամէն չէ հասկցեր կատարուած հրաշքը : Քաղաք է եկեր, տեսեր է ելեկտրական լամպը, գներ է հատ մը, տարեր կախեր է իր տան օճորքէն, ու զարմացեր է որ լոյս չի տար : Միամիտ գիւղացիներ չեն հաւատացեր թէ ռատիօ – բարձրախօսով Լէնին կարդացողը նստած է Երեւան ու ձայնը կը հասնէ մինչեւ Իջեւան : «Կոմսոմոլներն են որ խաբում են իրենց» պնդեր են : Ամէնէն աւելի կասկածամիտները մարդ են ղրկեր մինչեւ Երեւան՝ ստուգելու համար : Կոմսոմոլներն ալ ղրկեր են իրենց տղաքը եւ խօսեր են Երեւանէն.

— Ես Մարկոսենց Մացակն եմ, ես եմ խօսըմ Երեւանից, որ ձէնս լսէք : Հաւատացէք, Մարկոսենց Մացակն եմ, չուխս էլ հետս եմ բերել, ձեր ասած եղանակն եմ նուագում :

Չեն հաւատար գիւղացիները :

— Ցարութ, ես Ապարանում ապրող Մշեցին եմ, քու դանակ իմ ջերն է, Մուշեղի թութունի ղութին էլ իմ ջերն է, քաշալ Համօ, կը քըֆիմ, իմալ որ ինծի պատուէր էք տուէ, հըմա ամօթ է, իմ կուշտ օխորդ է կայնակ :

Ի վերջոյ կը հաւատան : Ամէն մարդ կը հաւատայ, հրաշք է կատարուած : Շիրկանալ, Էվջիլարի ջրանցք, ջուրի եւ լոյսի հեղեղ, մարդիկ կը թռչին ոչ միայն Երեւանի վերեւ, այլ եւ երկրագունդի շուրջ :

Ի՞նչպէս չըրկանալ «դաւաճանները», որոնք չկարողանալով ուրանալ «հրաշագործ փոփոխութիւնները» (Հայաստանում), կը պնդեն թէ «դա հայ ժողովրդի շինարարական ոգու ուժն է, եւ ոչ թէ հասարակարգի արդիւնքը » :

Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ կը մտածէ Հայաստանցի գրողը նոյն այդ «հրաշագործ» փոփոխութեանց մասին, որոնք տեղի ունեցած են արտասահմանի մէջ : Չեմ գիտեր թէ Հայաստանցի գրողը որո՛ւ կուտայ պատիւը այն բոլոր նուաճումներուն, որոնք կատարուած են արտասահմանի մէջ : Չեմ գիտեր վերջապէս թէ Հայաստանցի գրողը որո՛ւ կը վերագրէ Պէյրութի հայ ուսանողներուն յաջողութիւնը՝ իրենց հրթիռներով մեծերուն հետեւելու փորձերուն մէջ, կամ հայ գաղթականներուն ճարտարութիւնը՝ աքանչելի բնակարաններ շինելու իրենց ձեռնարկին մէջ Մարսէյլի շրջակայքը կամ Լիբանանի լեռնալանջերուն վրայ :

Զուարթանք իրողութիւնները, — բոլշեւիկեան հասարակակարգը եւ չի մընար արեւմտեան երկիրներու կատարած նուաճումներուն մէջ : Նոյն «հրաշագործութիւնը» յայնկոյս Երկաթէ Վարագոյրին եւ յայսկոյս : Հայաստանցի գրողը կը մոռնայ սակայն թէ իր ջատագոված հասարակակարգին կը պատկանի ... Ակսել Բակունցները, Զապէլ Եսայեանները (շարքը երկար է) սպաննելու ամօթը : Հին բռնապետները, յաջողելու համար կամուրջ կանգնել վարար գետերու վրայ, կամուրջին սիւներուն մէջ ողջ – ողջ կը թաղէին կոյս աղջիկներ : Հայաստան իր հրաշագործութիւնները կատարելու, պանծալի նուաճումները իրագործելու համար քանի՛ քանի՛ գրողներ, բանաստեղծներ, մտաւորականներ զոհեց՝ անոնց մահուան ձեւն ու տեղն անգամ մեզի անծանօթ պահելու եղանակով :

ԱՐԱԶ

ՏԽՐՈՒՆԻ — ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

—o—

Ցաւով կ'իմանանք թէ Հոկտեմբեր 26-ին, իր բնակարանին մէջ, մեռած է Տիկ. Սաթենիկ Տէր – Դաւթեան, շուրջ 80 տարեկան :

Ողբացեալը այրին էր Բժ. Յովսէփ Տէր Դաւթեանի, ծանօթ էր հանրանուէր գործունէութեամբ, իր ամբողջ կեանքին ընթացքին : Տակաւին երիտասարդ՝ ուսուցչական պաշտօններ վարած է Էրզըրում եւ Ֆիլիպէ, ապա Ֆրանսա հաստատուած, հիմնադիրներէն եղած է Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի : Պատուոյ նախագահ էր նաեւ Ս. Մուրատ վարժարանի Ծնողաց Միութեան :

Հակառակ իր յառաջացած տարիքին, Տիկին Տէր – Դաւթեան երբեք չէր բացակայեր ազգային որեւէ ձեռնարկէ եւ իր հաւատարմութեամբ կրնար օրինակ ծառայել շատերուն :

Իր մահով հիներէն մէկն ալ կ'անհետանայ :

Մեր ցաւակցութիւնները Տէր – Դաւթեան ընտանիքին :

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ը.

Տոքթ. Գրօ կը գրէ.—

«Միկսեդեմա (ռուսական տառերով գրուած).— Միկսեդեմա, լորձայտուց» (էջ 44):

Այս ախտանունը բարդ բառ մըն է, յունարէն՝ խլինճ (այստեղ լորձունք թարգմանուած) եւ ուռեցք բառերուն համապատասխան: Առաջին անգամ անգլիացի բժիշկ մը, Տոքթ. Կըլ, նկարագրած եւ այս անունը տուած է 1873ին:

Հիւանդութիւնը հետեւանք է վահանագեղձի զօսացման, երբ խլնային տարրով կը լեցուին մարմնոյն մակերեսային հիւսուածքները,— ենթական կը դառնայ տկռած, մորթը կը ստանայ դիակի գոյն: Մտաւորական կարողութիւնները եւս կը կասին կամ կը չքանան: Ահա թէ ինչո՛ւ ոմանք ֆռեքինիոմի տարբեր երեւոյթ մը կը համարին միքսետէմը:

Սխալ է գրել լորձայտուց, որ շփոթութիւն կը առնչէ մկանալորցք բառին հետ (էջ 44),— լորձ եւ լորց տարբեր բառեր են: Առաջինը լորձունքն է, ուստի բառակազմութեան ժամանակ՝ պէտք է պահել Ն տառը,— ինչպէս՝ լորձնաթաղանթ, հոմանիշ՝ խլնաթաղանթ: Այտուցք բոլորովին համապատասխան չէ ուռեցքին, այնպէս որ կարելի է միքսետէմը թարգմանել խլնուռեցք, նախընտրելի՝ խլնուռութիւն:

Ցարմարայոյնը՝ տկռածութիւն:

Լորց, յոգնակի՝ լորցք, կը նշանակէ ջիղերու եւ մկաններու պրկում: Տոքթ. Գրօ «լորցք» կը թարգմանէ նաեւ թիքը (էջ 74), այլ տեղ (էջ 35) «լորցք» կը դնէ քլոնիւս բառին դէմ:

«Պտոզիս (ռուսական եւ լատինական տառերով գրուած).— Պտոզ, վերնակոպի իջեցում» (էջ 62):

«Սպլանխնոպտոզ (ռուսական տառերով).— Ընդերքիջուածք, ընդերքայածում» (էջ 71):

Այս երկրորդ տարազին մէջ գործածուած պտոզը նոյն պտոզիս բառն է, ծագումով յունարէն, որ կը նշանակէ անկում, խոնարհում: Ֆրանսերէնի մէջ՝ այս երկու բառերը կը տարբերին իրարմէ իմաստի տեսակէտով.—

Փթոզիս կը նշանակէ վերի կոպերուն անդամալուծութիւնը,— ենթական չի կրնար վերցնել կոպը՝ որ կը ծածկէ աչքին պտուղը:

Փթոզ կը նշանակէ որեւէ գործարանի անկում, օրինակ՝ ստամոքսին «իջնալը»: Ընդերքի գործարաններու անկումը թարգմանուած է շատ դէշ:

«Ինսուլտ (ռուսական տառերով).— Կաթուած, հարուած» (էջ 32):

«Ոստար ապոպլեկտիչեսկիյի (ռուսերէն).— Կաթուած» (էջ 75):

Առաջինը լատիներէն բառ է՝ ռուսական տառերով գրուած: Կը նշանակէ «յանկարծ ցատկել մէկու մը վրայ, յարձակիլ»: Իմաստի ընդլայնումով՝ «նախատել, անարգել»: Յանկարծական յարձակումի նշանակութիւնը բառին տուած է նաեւ կարգ մը հիւանդութեանց «յարձակումը կայծակնային արագութեամբ» իմաստը, ինչպէս լուսնոտութիւնը, որ կը կոչուի նաեւ «անակնկալ», (Տոքթ. Լեւոն Տիգրանեանց կ'անուանէ նաեւ «եպերանք», հետեւելով լատիներէն բառին իմաստի ընդլայնումին), ինչպէս ուղեղային երակներու արիւնահոսութիւնը իր հետեւանքներով, ինչպէս ջղադարութիւնը (իքթերի), եւայլն: Նոյն ձեւով կազմուած է կրիփ ախտանունը,— ֆրանքեւգերմանական բառ, որ կը նշանակէ «յանկարծ բռնել, կառչիլ», ճիշդ ինչպէս էնֆլուենցան, մէկը բազմաթիւ հոմանիշներէն, (յիշատակենք երկուքը՝ թաֆ, hopիոն), որ յանկարծ կը կառչի մէկու մը, կը վարակէ արագօրէն:

Ինսուլտ լատիներէն բառին ախտաբանական նշանակութիւնը, որ գիտական տարազի արժէք չունի, ֆրանսերէնի մէջ թարգմանուած է աթթաք: Հետաքրքրականը, այստեղ, այն է որ, ժամանակ մը, Ֆրանսացի ջղախտաբոյժները աթթաք կ'անուանէին ջղադարութեան նոպաները, եւ աքսէ՝ լուսնոտութեան նոպաները, այնքան որ հիւանդները եւս, նուիրագործելով այս բաժանումը, մասնաւորաբար լուսնոտները անարգանք կամ նախատինք կը համարէին՝ երբ աթթաք կոչուէր իրենց ախտաժամը, (լատինական բառին ներշնչո՞ւմը արդեօք): Տոքթ. Լեւոն Տիգրանեանց սաստիք կ'անուանէ լուսնոտութեան աթթաքը, մինչ Նորայր Բիւզանդացի կը թարգմանէ փարոքսիոմ:

Արդ, կաթուածը կութն է, թարգմանաբար կազմուած բառ (թուրքերէն՝ տամլա): Հիները կը կարծէին թէ արեան աղտեղութիւնները կաթիլ կաթիլ կ'երթային թափիլ ոտքի փոքր յօդերուն մէջ, մասնաւորաբար ոտքի բթամատին յօդին մէջ,— ասկէ՝ կութ, ֆրանսերէն ծանօթ նաեւ փոտակր անունով, արաբերէնէ մընացած՝ նգրիս, (ոտքի բթամատին կ'ըսենք բուշ, պալի, պպի):

Ոմանք կը շփոթեն կաթուած եւ իջուածք բառերը՝ իբրեւ համարժէք ախտանուն:

Իջուածքը հայ բժշկական մատենագրութեան մէջ կը մտնէ՝ գալով թուրքերէնէ,— ինմէ: Ամիրտովլաթ Փառէ, սակայն, իջուածք բառով կը հասկնայ ռիւմաթիսմ, իբրեւ արեան աղտեղութեանց իջնելը, կաթիլը ստորին անդամներու յօդերուն մէջ,— ասկէ՝ կութ եւ ռիւմաթիսմ ախտանուններուն շփոթութիւնը, եւ իջուածք ու կաթուած բառերուն նոյն ծագումը: Տոքթ. Լեւոն Տիգրանեանց իջուածք կը թարգմանէ էռնին:

Եղբակցութիւն,— ինսուլտ, իբրեւ ախտանուն, կուգայ ստորին լատիներէնէ, գասական մատենագրութեան անծանօթ: Կաթուած կը համապատասխանէ կութ ախտանուան: Իջուածք շփոթութիւն կը առնչէ ախտաբանական հին տեսութեանց հետ,— նախընտրելի է գործածել Տոքթ. Տիգրանեանցի տուած իմաստով, այլ բառով՝ ճողուածք (էռնի), թէեւ իջուածքը ներքին գործարաններու անկումին եւս կը համապատասխանէ: Գալով աթթաք բառին, որ կը գործածուի աթթաք տը կութ, աթթաք տ'էփիլեփսի, աթթաք տ'ափոփլեքսի եւ այլ տարազներու մէջ, թարգմանել ըստ տեղին՝ նոպայ կամ հարուած բառերով: Վերջին խօսք մըն ալ ափոփլեքսի բառին մասին,— հին է գործածութիւնը, կը հասնի մինչեւ Հիպոկրատ ու Գալիանոս, արմատական իմաստով՝ յունարէն կը նշանակէ ուշաթափութիւն, երբ ենթական գետին կ'իյնայ ոչ միայն ուշակորոյս, այլ եւ անդամալոյծ: 1658 թըւականին էր, որ Տոքթ. Ուէփֆըր տուաւ ուղեղային արիւնահոսութիւն նշանակութիւնը, այսօր արդէն անդամալուծութիւն բառին համարժէք:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳՆՉՈՒՆԵՐՆ ԱԼ ԽԵՆԹԵՑԵՐ ԵՆ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հայրենիք ունենալը ուրիշ վտանգներ ալ ունի:

Ինչո՞ւ կ'ապրին ձեր հպատակները, դուք ինծմէ լաւ պէտք է գիտնաք: Ես որքան գիտեմ՝ երկրագործ չեն անոնք, ճարտարարուեստներու համար մասնաւոր սէր մը չունին: Ձեզ ալ կարծեր թէ սիրեն պաշտօնեայ եւայլն ըլլալ: Հրաշալի երաժիշտներ են, ի ծնէ: Գիտեմ որ իրենց ժամանակին լաւագոյն մասը կը սիրեն անցընել երգելով, նուագելով, պարելով եւ... կոնծելով:

Ու կատարելապէս իրաւունք ունին: Կը սիրեն նաեւ, իրենք, աշխարհի ամէնէն երջանիկները, կը սիրեն նայիլ դըժբախտներու բախտին: Ուրեմն իբրեւ չահաբեր գործ այդ ունին միայն, դըժբախտներուն բախտին նայիլ, եւ երբեմն ալ անոնց ապրանքները «թոցընել»...:

Է՛յ Տէր Արքայ, անգամ մը որ այդ ձեր նախկին երանելի հպատակները առաջնորդեցիք այդ ամայի կղզին, այդ խեղճերուն ոտքը ձեռքը կապեցիք, ի՞նչ պիտի ընեն այլեւս, որո՞նց բախտին պիտի նային եւ որո՞նց ապրանքները պիտի թոցընեն...:

Ո՛չ, ո՛չ, Տէր Արքայ, հաւատացէք որ պէտք ստոյգ մահ կ'առաջնորդէք ձեր խեղճ հպատակները, պէտք սով, պէտք հաւաքական ինքնասպանութիւն: Այդ ինը միլիոնը վերջ ի վերջոյ իրարու միս պիտի ուտեն ու կը վախնամ որ Դուք ըլլաք առաջին ... զոհը:

Ուղղամտական տեսակէտով ալ արդէն աններելի սխալ մըն է մէկ կղզիի վըրայ հաւաքել ձեր ամբողջ ունեցածը:

Երբ աւելի հզօրներ եւ աւելի խելացիներ կը ցրուեն այսօր իրենց մարդկային եւ նիւթական հարստութիւնները, դուք ելեր էք ձեր հրաշալի կերպով ցրուած հարըստութիւնը կը մէկտեղէք: Ի՞նչ է ձեր միտքը: Մէկ ռումբով կ'ուզէք բնաջինջ ընել ինը միլիոնը: Թագաւոր էք եւ դեռ չէ՞ք գիտեր, գիւղացիի մը չա՞փ ալ խելք չունիք, որ ունեցած բոլոր հաւկիթները պէտք չէ մէկ զամբիւղի մէջ դնել:

Եւ մտածել թէ այս բոլոր ըսուածները դեռ խնդրին մէկ մասն են միայն, անկարեւոր մէկ մասը, նիւթական կողմը:

Հապա բարոյակա՞ն կողմը, Տէր Արքայ, մտածա՞ծ էք այս մասին:

Ի՞նչ է, կատակ կը կարծէք հայրենիք ունենալը: Գիտէ՞ք թէ ինչ դժուարին, ինչ տառապալին բան է հայրենիք ունենալը...: Սիրուհի պահելէն աւելի դըժուար է, Տէր Թագաւոր: Գիշեր ցերեկ պիտի այրիք, հալիք ու մաշիք անոր կրակէն, մինչեւ ձեր կեանքին վերջը: Օ՛, քաղցր է, ի հարկէ, ինքնին աշխարհի ամէնէն քաղցր բանը թերեւս՝ հայրենիքը... Բայց դիւրին չէ, ամէն մարդու գործը չէ...: Անոր երեսէն, անոր համար, արիւն թափել կայ, Տէր Արքայ, կռուիլ կայ, զրկանքներու ենթարկուիլ կայ, մեռնիլ կայ: Բայց դեռ ասոնք բան մը չեն: Սիրով կը տանիք, քանի որ կը սիրէք:

Բայց նաեւ, ամէնէն սոսկալին, աքսէ զրկուիլ կայ, գայն ձգել ու հեռանալ կայ, ջարդուելէ, կողոպտուելէ, չարչարուելէ ետք...: Աքսոր, պանդխտութիւն...: Տարիներով անոր կրակով, անոր կարօտով այրիլ կայ, մեկուսի, անմխիթար հեկեկալ կայ, մոմի պէս հալիլ ու մաշիլ, մարիլ կայ...:

Հայրենիքը, Տէր Արքայ, «կրակէ շապիկ» է, զոր անգամ մը որ հագաք, ալ հանել չկայ: Պիտի այրիք անոր հուրով, պիտի լաք, պիտի ժպտիք, պիտի յուսաք, պիտի ապրիք մինչեւ վերջ՝ այդ շապիկը ձեր կռնակին: Մինչեւ որ ան այրէ ձեր միսերը, ձեր սիրտը, ձեր հոգին, մինչեւ որ դուք ալ դառնաք կրակէ հրկիզեալ մոխիրի, ու հասնիք գերեզման: Հասնիք գերեզման ամբողջովին այրած, մոխիր դարձած:

Այս բաները ձեզի ըսողը Հայ մըն է: Գիտէ թէ ինչ կ'ըսէ: Զի ան տարիներէ ի վեր, շատ տարիներէ ի վեր, հագած է «կրակէ շապիկ», ինչպէս հագած են իր հայրենակիցներէն շատ շատերը:

Ու այդ «կրակէ շապիկաւորներ»ն են, որ կ'ըսեն ձեզի.

— Վա՛զ անցէք հայրենիքի գաղափարէն: Մեղքցէք ձեր հպատակներուն, պատճառ մի ըլլաք միլիոնաւոր այդ խեղճերուն դժբախտութեան: Մի տաղէք անոնց սիրտերը: Ձգեցէք որ ապրին երջանիկ, անհոգ, զուարթ, պուրակներուն մէջ ու ճամբաներու եզրին, իրենց աստղելական ռուլոթներուն հետ, ձգեցէք որ քնանան գիշերները խաղաղ, աստղե-

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

Մամայիդ բարեւ ըրէ.— Թոյլ գրուածք մըն է այս կտորը, որ կը ձգձգուի անհրապոյր կերպով, դարձեալ ինկած կնոջ մը պատմութիւնը:

Միւսը.— Հայ հռոմէական կնոջ մը, Էմմայի պատմութիւնն է: Էմման համաձայնութեամբ կը թողու իր էրիկը, պայմանաւ որ ուզած ատեն այցելէ իր փոքրիկները տեսնելու, եւ սիրելու: Երիտասարդ մը կը հետապնդէ Էմման, կը սիրէ ու կը սիրուի անկէ, սակայն սիրելու երջանկութիւնը իր ձեռքէն յափշտակուելու տանջանքը կ'ապրի:

Երիտասարդը սխալած չէր: Կը հետապնդէ Էմման, եւ կը տեսնէ, որ ան իր առաջին ամուսնին հետ, պզտիկներուն այցելութեան պատրուակով, յարաբերութեան մէջ է, մինչդեռ միւսը իր հարազատ ու ամուսնաթող մարդն էր:

Զարմանալի վիպական հանգոյց. Եթէ կրկին իրարու պիտի վերադառնային, ինչո՞ւ ուրեմն բաժնուեցան իրարմէ, իրենց կամքով:

Զաբուղոն.— Գող մըն էր Զաբուղոն գեղին մէջ. ոչ այն ռամիկ գողը որ կը բռնուի չարաչափ, կը ծաղրուի ու բանտերուն մէջ կը փճանայ: Ոչ ալ այն ահարկու աւազակը որուն գողօնին արիւն կը խառնուի ատեն ատեն:

Իր մեծ արժանիքը ճարպիկութեանը մէջ էր օդի պէս անօսր, ոգիի մը պէս աներեւոյթ, տեղ մը չէ ու ամէն տեղ է միանգամայն:

Զաբուղոն կը սիրէ Վասիլիկը, որ սակայն ուրիշին կը սպասէ անքուն գիշերներ, լեռներուն կատարին: Վասիլիկ ազատուելու համար գողին հետապնդումներէն, գայն ոստիկաններուն կը մատնէ: Բանտին մէջ է եւ երեք տարի չարունակ կը փորձէ փախչիլ: Կը յաջողի ու օրին մէկը Վասիլիկը կը տեսնէ ուրիշի մը քով նստած: «Մէկ նայուածքով կը չափէ, կը գնահատէ այս ոսոխը ու շատ վար կը գտնէ իրմէ. եւ իր սիրտը լեցնող արհամարհանքին առջեւ վրէժի գաղափարը կը թուլնայ»:

Ու կրկին կը վերադառնայ բանտ:

Բռնազբօսիկ կառուցուածք մը ունի այս պատմուածքը: Զօհրապ կը սիրէ նոր օրինակ դարձուածքներու վերջաւորութիւն տալ իր բոլոր վէպիկներուն, ինչպէս նախորդին, «Միւս»ին մէջ:

Ռեհան.— Փոքրիկ պատմուածք մը, որուն մէջ հեղինակը դրած է իր պատմելու եւ նկարագրելու շնորհը, օր մը կը ճանչնայ Ռեհանը եւ գիշեր մը կը հետեւի անոր մինչեւ տան դուռը: Օրիորդը կը բարձրանայ իր սենեակը, լոյս մը կը վառէ եւ քիչ վերջը կը մարի լոյսը: Իսկ գեղեցկութեան սիրահարը՝ վարը, փողոցին մէջ կը սպասէ մինչեւ արշալոյս, որովհետեւ «Ռեհանի պզտիկ փունջ մը, իր մութ կարմիր թաղարին վրայ կեցած, ատտուան զեփիւռէն կը սարսռայ»:

Առջի սէր առջի բարի.— Թագուհի տուտուն, մանկութենէն հօրմէ եւ մօրմէ որբ ընացած, պատուցած օրիորդն է, որ արգելուած է ընտանիքի մը մէջ: Սրտի խորէն կը սիրէ, իր քսան տարեկանի թարմութեանը մէջ, տան միակ ժառանգորդ տղան: Եւ որովհետեւ իբրեւ քոյր եւ եղբայր մեծցեր են, կը խնայէ ընտանիքին անպատուութեան դուռ մը բանալ: Իր սիրած երիտասարդը կը հիւանդանայ եւ Թագուհին պահապան հրեշտակի մը պէս կը հսկէ անոր մօտ ու անոր յիշատակը իր մէջ կենդանի պահելու համար, մկրատի հարուածով մը կը կարէ երիտասարդին ոսկեգոյն մազերէն փունջ մը: Զոր կը պահէ խնամով մինչեւ այն օրը, երբ հետաքրքիրներու պահանջին վրայ, սնտուկին տակէն, մետաքսէ պահարանով մը երեւան կ'ելլէ:

Թագուհի տուտուն ալ առնցմէ է, որոնք «Լուռ ցաւեր» հատորին մէջ, գաղտնի, մարդոց ակնարկներէն հեռու կ'ողբան իրենց սիրտին «լուռ ցաւերը», որոնք իրենք իրենց մէջ կը մոխրանան, աւերակներու կոյտ մը ձեւացնելով: Եւ առաջին սէրն է որ առաջին բարիքը կուտայ մարդուն:

Կատակ.— Ջութակահար Սէֆէրեան իր աշակերտուհիին Զարուհիին կը սիրահարի, եւ աղջկան եղբայրը, իր քըրոջը տեղ նամակագրութեան կը սկսի երիտասարդին հետ: Նամակներու գոյութիւնն իսկ չէր գիտեր Զարուհին, պարզ կատակ մը ըրած էր աղջկան եղբայրը, խնդալու համար անոր վրայ: Եւ իրաւ որ այս կատակը, ուղղուած բանաստեղծ ու գեղարուեստագէտ Սէֆէրեանի սըրտին, խնդացուցեր էին իր վրայ շատերը իր ծանօթներէն:

Զարուհի կը հիւանդանայ, ջղային անհանդստութիւն մը ունեցած է, որ քիչ քիչ, տարիներու շրջանին մէջ... քայքայած է իր առողջութիւնը:

Կեանքը արդէն գցուելի թուելու մօտ է իր աչքին. մինչդեռ վարը, փողոցին մէջ, անգիտակից մարդասպանը կը թափի դեռ իր սիրոյ անուրջներուն մէջ մոլորած:

Եւ Սէֆէրեան ուրախ ու երջանիկ է, որովհետեւ Զարուհիի կանխահաս մահուան մէջ իր սիրուած ըլլալուն ապացոյցը կը գտնէ:

Գեղեցիկ կերպով երեւան ելած է արուեստագէտ Սէֆէրեանի եւ ունեւոր, հաճուած աղջկան Զարուհիին հոգեբանութիւնը: Աղջիկ մը կրնա՞յ ծանրօրէն հիւանդանալ, գիտակցելով որ կը սիրուի թշուառ ջութակահարէ մը:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(12 Շար.)

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՏԻՐԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԹԻՒ 1 ԾԱՂՐԱՆԿԱՐԻՉԸ

Պէյրութ, Ալեքօ Սաապ Կալըրիին մէջ, տաղանդաւոր ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեան կը ներկայացնէ իր գործերը ցուցահանդէսով մը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Նոյեմբեր 3:

Այս ցուցահանդէսը կը ներկայացնէ ամբողջ Լիբանանը, մօտ յիսուն ծաղրանկարներ,– խորհրդարանի անդամներ, ազգային դէմքեր, ծանօթ առեւտրականներ, մտաւորականներ, արուեստագէտներ: Բոլորը այնպէս կենդանի, հարազատ, խօսելու պատրաստ: Արուեստագէտը աւելորդ ոչ դծագրութիւն փորձած է, ոչ լուսանկարչական հարազատութիւն տալ ուզած է, այլ միայն իւրաքանչիւրին դէմքի արտայայտութեան մէջ դրած է հարազատ ներաշխարհը: Իր գործը հոգիներու լուսանկարչութիւն է եւ գիծերով կ'ըսէ ինչ որ գոյներով կը խօսին մեծ նկարիչները:

Չի սիրեր խճողումը, նաեւ չափազանցութիւնը: Իր գործով կը հաստատէ թէ ծաղրանկարչութիւնը երկրորդական արուեստ մը չէ: Իրականութեան մէջ՝ ծաղրանկար բացատրութիւնը հարազատ իմաստը չի տար ճարիճաթիւր բառին, ինչպէս կը սիրէ կրկնել յաճախ իր դասախօսութիւններուն մէջ.

— Ես, կ'ըսէ Տիրան, ցնցիչ գիծեր ու քահքահալից պատկերներ տալով արուեստ ըրած ըլլալու հաւատացող արուեստագէտներէն չեմ: Ես իմ ուրոյն արուեստի ըմբռնումս ունիմ, որ կը կայանայ բոլորովին տարբեր տառումներու մէջ: Կ'առնեմ իմ տիպարիս ներաշխարհը եւ զայն կը պատկերեմ անոր դէմքին վրայ՝ անսեթեւեթ եւ խօսուն գիծերով: Կը բաւականանամ ծիծաղ մը, ժպիտ մը տալով միայն: Կողմնակի, գիւրին եւ օժանդակ միջոցներու չեմ դիմեր: Կը նկարեմ սեւով ճերմակի վրայ, չեմ ներկեր, կը զլուշանամ խճողումներէ, կ'ուզեմ որ իւրաքանչիւր գիծ իմաստ մը ունենայ, բան մը ըսէ, դիտողը բան մը կարդայ ամէն մէկ գիծի մէջ, գաղափար մը առնէ ենթակային մասին: Կրնաք իմ ծաղրանկարներս նկատել տեսակ մը փորթրէ-շարժ, նախապատուութիւնը կուտամ դէմքին արտայայտութեան, իւրաքանչիւրին նկարագրին ու խառնուածքին հետ ուղիղ համեմատող ձեւով մը: Կ'ուզեմ որ խօսուն ըլլայ գծածս, բայց միեւնոյն ատեն նաեւ առաւելագոյն չափով հարազատ:

Տիրան, իր ծաղրանկարներուն բացատրողական ենթագրութիւններ չի տար, ոչ ալ իւրաքանչիւր նկարի տիրոջ անունը: Ոչ թէ անոր համար, որ ամէն մէկը ծանօթ է մեզի՝ որոշ չափով մը, այլ պարզապէս այն պատճառով, որ բոլոր ըսուելիքները, բոլոր բացատրելի բաները ըսուած ու բացատրուած են արդէն խօսուն գիծերով: Եւ վերջապէս, նկարներուն տուած է անուններ, ջրանկար կամ իւղանկար թապլօներու նման, որոնք կոչուած են մնալու, ապրելու, ինչպէս սահմանուած են մնալու եւ ժամանակին հետ ապրելու՝ նաեւ իր ծաղրանկարները, իբրեւ արուեստի իրաւ գործեր, իբրեւ իրաւ արուեստի գործեր, անգամ մը եւս հաստատելով, թէ ծաղրանկարչութիւնը բնաւ երկրորդական արուեստ մը չէ, այլ ինքնին արուեստ մը՝ կատարելութեան բոլոր աւելալներով:

Ահաւասիկ իր «հերոսները»:

Պեճաայի Հսկան՝ Իպրահիմ Հայտարը, Պեքաայի դաշտին վրայ նայող... հսկայ ժայռի մը վրայ կանգնած, իբրեւ խսկական հսկայ մը: Հարկ չկայ գինք մօտէն ճանչցած ըլլալու, հասկնալու համար, թէ ինչպիսի՞ մէկն է այդ նկարին հերոսը: Պիտի տեսնէք Մուխթարայի Կանտեն, որ Քամալ Ճումպլաթն է: Կ'ուզէ՞ք, Քամալ Ճումպլաթը ճանչնալ իր նկարագրի բոլոր երեսակներով. տեսէք անոր այդ ծաղրանկարը եւ պիտի ճանչնաք զինքը: Լիբանանցի Կլոպ Թրոթըրզը ո՞վ կրնայ ըլլալ, եթէ ոչ՝ անշուշտ միայն էմիլ Պուսթանիի: Բայց ինչո՞ւ միայն էմիլ Պուսթանին եւ ոչ ուրիշ մէկը եւ ինչո՞ւ Պուսթանի Կլոպ Թրոթըրզ մըն է եւ ոչ ուրիշ բան: Այս բոլորին պատասխանները տուած է Տիրան, իր գիծերով, Շուֆի երեսփոխանին դէմքին տուած արտայայտութիւններով, որոնց մէ ոչ իսկ անշան գիծ մը անհարազատ է եւ արուեստական, բոլորն ալ իրն են, Պուսթանիի ամենօրեայ արտայայտութիւններէն, հարիւր առ հարիւր իրը, իր մէջ ոչինչ ունենալով արուեստակեալ, այլ՝ միայն Տիրանին արուեստով տրուած...:

Ահաւասիկ Տիրանի արուեստին հիմունքը՝ իր իսկ բառերով.—

— Իմ արուեստի ըմբռնումս իր որոշ կէտերով սկիզբ կ'առնէ դասական հիմունքներէ: Օրինակ, կարեւորութիւն կուտամ դէմքի արտայայտութեան եւ իբր այդ՝ գլուխը կը գծեմ մեծ եւ մարմնին մնացեալ մասերը կը թողում մանրամասնութեան մէջ: Ասիկա՝ նորութիւն մը չէ, այսպէս, եղած է Տօմիէի, Կոյայի եւ իրենց նմաններու օրերուն: Իսկ իմս, ամէն ինչ ըսելու համար դէմքի գիծերուն վրայ՝ անոնց արտայայտութիւններով, այդ է որ կ'ուզեմ տարբերել միւսներէն իբրեւ հիմն ու նպատակը ընդունած ըլլալով իմ արուեստիս:

×

ԱՐՈՒԵՍՏ... ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԱԿԱՆ

Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան 22րդ համագումարին մէջ, Գրողներու Միութեան քարտուղարը Է. Թոփչեան, այսպէս կը ներկայացնէ «Սորհրդահայ գրականութեան հիմունքը», այն է՝ «կոմունիստական պարտականութիւնը»: Անդրադարձած է խորհրդահայ գրականութեան նուաճումներուն եւ թերութիւններուն: Այս մասին յայտարարած է ի մէջ այլոց. «Բոլոր այն դէպքերում, երբ գրողը ժողովրդի հետ է, երբ նա ապրում է ժողովրդի կեանքով եւ ըմտեղծագործութեամբ, գեղարուեստօրէն իմաստաւորում է ժողովրդի կատարած մեծ գործը, նա միշտ հասնում է խոշոր ստեղծագործական նուաճումների: Բայց երբ թուլանում է գրողի կապը իրականութեան հետ, անխուսափելի նուազում է նաեւ նրա ստեղծագործութեան կենսական բովանդակութիւնը. գրողը կամ կրկնում է իրեն, կամ շեղւում է իսկական գրականութեան ճանապարհից: Այդպէս պատահեց Ե. Չարենցի հետ: Ռեւոլուցիայի մեծ բանաստեղծը, որ ապրում եւ ոգեշնչւում էր սոցիալիզմի վիթխարի յաղթանակներով, երբ կեանքի վերջին տարիներին իրենից անկախ պատճառներով կտրուեց իրականութիւնից, ապա իր վերջին «Գիրք ճանապարհի» ժողովածուում նահանջեց ըստեղծագործական այն պայծառ ուղիներից, որ բացել է ինքը»:

Տարարախտ բանաստեղծի հասցէին ուղղած այս անհեթեթ ամբաստանութենէն ետք, Հայաստանի Գրողներու Միութեան քարտուղարը կը փորձէ բացատրել խորհրդային հայրենասիրութեան սկզբունքը. «Մեր օրերում իսկական հայրենասիրութիւնը յանգում է սոցիալիզմի հաստատմանը, ժողովրդի կատարած մեծ գործի եւ Խորհրդային Միութեան ժողովուրդների Լենինեան բարեկամութեան հաստատմանը»:

Սակայն կը թուի թէ բոլոր գրողներն ալ նոյն ձեւով չեն ըմբռներ հայրենասիրութիւնը, քանի որ Է. Թոփչեան կը դժգոհի, որ «մեր մի քանի բանաստեղծների մօտ ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը փոխարինւում է երկրի պատմական – աշխարհագրական պատկերով, անցեալի վերյուշներով, կամ տարտամ բարոյախօսութեամբ»:

Մէկ խօսքով դէմ է հայ գրագէտներու հայրենասիրական զեղումներուն, որոնք պէտք է փոխարինուին, ըստ իրեն, Խորհրդային հայրենասիրութեամբ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ԿՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Հինգ յարկանի նորակառոյց շէնքի մը մէջ հաստատուած է կոյրերու գիշերօթիկմիջնակարգ դպրոցը: Դպրոցին անծանօթ մէկուն համար դժուար է պատկերացնել, որ տեսողութենէ զրկուած պատանին կրնայ թուաբանական բարդ խնդիրներ լուծել, կարդալ հայ գրագէտներու գործերը:

«Սեղաններուն վրայ հաստափոր գիրքեր կան, կը գրէ այցելու մը «Ս. Հայաստան»ի մէջ, աղջկան նուրբ մատները կը սահին գիրքին ծակոտած, ուռուցիկ կէտերուն վրայէն. աղջիկը շօշափելով կը կարդայ Խաչիկ Դաշտենցի «Խոդեդան» վէպը:

— Աս ամբողջ գի՞րքն է, կը հարցնեմ աշակերտուհի Գայանէ Եղիազարեանին.

— Ոչ, գիրքին միայն 14 գլուխներն են:

Մեր խնդրանքով Գայանէ կը կարդայ գիրքէն հատուած մը: Որքան վարժ եւ սահուն: Պրայլի այս սիստեմով կոյր երախաները ոչ միայն կը կարդան, այլեւ կը գրեն շարադրութիւններ, նամակներ»:

Այս տարի դպրոցը պիտի տայ իր եօթներորդ տարուան շրջանաւարտները: Անոնք որոնք կը փափաքին կրնան շարունակել իրենց ուսումը բարձրագոյն կրթարաններու մէջ: Շրջանաւարտներէն շատեր բարձրագոյն ուսում կամ մասնագիտութիւն ձեռք բերելէ ետք, լծուած են պատուաբեր պաշտօններու: Ասոնցմէ մէկը՝ Ա. Մուշեղեան «Կոյրերու կեանք» տեղեկատու թերթին խմբագիրն է:

Դպրոցը ունի նաեւ խոզանակի արհեստանոց մը ու մտադիր են հիմնելու ստուարաթուղթի եւ մեքենաներու արհեստանոցներ:

Արդիական այս վարժարանը ունի բընակարան (լապորաթուար), բժշկութեան սրահ, երաժշտութեան սենեակ, ինչպէս նաեւ մարմնամարզի խաղադաշտ մը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ ԵՒ ԱՍԱՑՈՒԱԾՔՆԵՐ

× Ծաղիկը ծաղիկին նայելով կը բացուի:

× Ծառն իր պտղէն կը ճանաչուի:

× Կաթ – կաթ ջուրը քար կը փորէ:

× Կաթիլ – կաթիլ գէօլ կ'եղնի:

× Հարուստի գութանն ա ամելանում, ֆեասիբի՝ երախաները:

× Հեն խօսք կայ, որ մի փութ մեղրով չի ուտուի:

× Ճնճղուկէն վախեցողը կորեկ չի ցանի:

× Մէկ աչքը միւսին լուս չի տայ:

× Միրուք չունիմ՝ խօսքս չի անցկենում:

բուն տակ, ունենալով իբրեւ հայրենի տուն՝ իրենց այդ օրուան ապուռ խցեւանը, իբրեւ հայրենիք՝ ամբողջ աշխարհը, հրաշալի, ազատ, ամբողջ լեռներն ու դաշտերը մեր երկրագունդին, հայրենիք մը՝ առանց սահմաններու, առանց վախի, առանց արիւնի ու արցունքի, հայրենիք, առանց ամրափակ դռներու, առանց երկաթէ վարագոյրի, առանց հայհոյանքի, առանց սիրտ ծակող, սիրտ արիւնող՝ ամենօրեայ վիրաւորանքի...:

Հոգ չէ, թող բան մըն ալ չունենան առնոնք, թող շապիկ մը իսկ չունենան, բայց չունենան, իրենց կոնակին, չկրեն մեր այս ունեցածները, այս ահաւոր, այս անտանելի «կրակէ շապիկները»:

Ձերդ անկեղծօրէն
Կ. ՓՈԼԱՏԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԹԻԱՏԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Իրաւունք ունէիր, հօրքոյրս որովհետեւ իմ անունս սովորութեամբ լիշած էին քեզի, յարեց Ներսէս Արծրունին ցաւի դառն արտայայտութեամբ մը:

Բայց ինչ ընենք որ մեր կերդաստանին ճակատագիրը սեւ է եղեր... ու այդ սեւ ճակատագրին զոհն եղաւ հայրս:

— «Ախ, Ներսէս, ուր է աղջիկդ... արդեօ՞ք տեղեկութիւն մը ունի՞ս, ընդհանուր պատուհ կինը կսկծանքով մը:

— Աստուած ամէն կողմէ երեսէ թողած չէ մեզ հօրքոյրս, գիտցիր որ աղջիկս ազատ է այսօր.

— Ազա՞տ է այսօր:

— Այո:

— Ո՞ւր է:

— Անհոգ եղիր, քիչ ժամանակէն քու կարօտդ պիտի կրնաս առնել իրմէն:

— Ուրեմն, Ներսէս, տար զիս... հետացուր ասկից... տար աղջկանդ քով:

— Չէ, հօրքոյրս, առայժմ պէտք է որ հոս մնաս որովհետեւ այս տունը կրնայ մեր վտանգներուն ու ձախորդութեանց դէմ ապաստանարան մը ըլլալ:

Պառաւ մամիկը գոհունակութեամբ մը գլուխը ծռեց ու չխօսեցաւ.

— Ըսէ ինծի, հօրքոյրս, ո՞ւր կը բնակի ՏէրՍիմոն քահանան, հարցուց Ներսէս Արծրունին:

— Մեր թաղին մէջ, պատասխանեց պառաւը:

— Կրնա՞ս զաղտնի կերպով հոս կանչել զինքը:

Այո, վստահ եմ այդ քահանային վրայ: Հիմակ կը կանչեմ:

Ու պառաւը շուտով դուրս ելաւ:

— Խեղճ հօրքոյրս, մրմնջեց Ներսէս Արծրունին ինքնիրեն:

Քիչ յետոյ ներս մտաւ միջահասակ, նիհարակազմ, համակրելի կերպարանքով, վառվռուն ու բարութեամբ լի աչքով, յիսունն անցած, փառահեղ մօրուքով, ալեխառն մազերով ու ճաղատ ճակատով եկեղեցական մը:

Այս քահանան Տէր Սիմոնն էր:

— Օրհնեցէք, Տէր Հայր, թոթովեց Ներսէս Արծրունին ու ոտքի ելնելով անոր ձեռքը համբուրեց խորին պատկառանքով մը:

— Բարի եկած էք, որդեակս, մրմնջեց Տէր Սիմոն՝ արտակարգ ու խորին նայուածք մը նետելով Ներսէս Արծրունիի վրայ:

— Կը ճանչէ՞ք զիս, Տէր Հայր:

— Ոչ, դժբախտաբար չեմ ճանչեր:

— Ներսէս Արծրունին եմ...:

— Ներսէս Արծրունի՞ն...

— Այո:

— Ի՞նչպէս մինչեւ քաղաքը եկաք... բացագանչեց Տէր Սիմոն:

— Աստուած առաջնորդս եղաւ, Տէր Հայր: Բայց ինչո՞ւ համար կը կասկածիք... միթէ՞ կառավարութիւնը կարող չէ ճանչնալ զիս:

— Կառավարութիւնը չի ճանչնար... բայց ունինք մեր մէջ անանկ սեւ օձեր, որոնք գլուխնին տնկած շարունակ անծանօթին վրայ կը նային ու անմիջապէս ոստիկաններու միջոցաւ ձերբակալել կուտան զինքը: Վստահ եղէք որ անանկ արիւնալի ժամանակներու մէջ կը գտնուինք ուր մեր շուքն անգամ կասկածաւոր է մեզի համար...

— Իրաւ է, Տէր Հայր, կասկածելի ժամանակներու մէջ կը գտնուինք, վրայ բերաւ Ներսէս Արծրունին: Բայց աչալուրջ հսկողութիւն մը ամէն բան կարգի կը դնէ: Կը յուսամ թէ հարկաւոր զգուշութիւնը կատարուած է ձեր ձեռքով քաղաքին մէջ եւ այսօր բաւական մեծ ուժ մը պիտի գտնեմ, այնպէս չէ՞:

— Ախ, ի՞նչ ըսեմ... գիտցէք որ «ազգատուր երեւոյթ մը» կը գտնուի Վանականին կազմած երիտասարդութեան շուրջը, նկատել տուաւ Տէր Սիմոն:

— Ի՞նչպէս, Տէր Հայր:

— Կարծեմ թէ երկպառակութեան ձայնը կը լսեմ իցիւ թէ սխալած ըլլայի:

— Բաժանո՞ւմը պիտի տիրէ իրենց մէջ:

— Այո:

— Ճշմարիտ է զգացած ցաւերնիդ. բաժանումը պարզապէս անկումի մը մէջ խրեր է կազմակերպութեան ծրագիրը: Բայց ջանալու է որ առ հրէշային դարձուածքը չմտնէ մեր մէջ եւ բնաւ տեղի չունենայ:

— Այդ ջանքը չեմ խնայած. օրն ի բուն կը վազեմ մէկ խօսքով՝ ապագայ աղէտները ցոյց կուտայ ամէն կերպով.

— Խիստ լաւ, Աւետիսեանը ի՞նչ գաղափար ունի:

— Աւետիսեանի գաղափարը բոլորովին համաձայն է իմ գաղափարիս. անիկա չուզեր այդ խլրտումը:

— Կարծեմ թէ անիկա ամէնէն աւելի յարգուած ու սիրուած մարդն է, Տէր Հայր, ինչո՞ւ համար չի կրնար իր ազդեցութիւնը բանեցնել տասնկ քամնելի պարագաներու մէջ:

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Վասիլ Յ. Տէր – Դաւթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Տէր – Դաւթեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պարտիզպանեան եւ զաւակները (Երեւան), Օր. Աննա Տէր – Դաւթեան (Թիֆլիզ), Տէր եւ Տիկին Արմէն Բար – սեղեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէր – Դաւթեան, Պարտիզպանեան, Համամճեան, Մահիլեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հարսին եւ մօրաքրոջ աղջկան՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ – ԴԱՒԹԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 26–ին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի, ժամը 15·45ին, Շաւիլի եկեղեցիին մէջ: Հաւաքուիլ բնակարանը ժամը 15·30ին: 13 Րիւ Ալֆրէտ Ֆուրնիէ (Շաւիլ):

Ըստ հանգուցեալին փափաքին ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը խոր կսկիծով կը տեղեկացնէ իր շրջանի բոլոր ընկերուհիներուն թէ իր հիմնադիրներէն՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ – ԴԱՒԹԵԱՆ

իր մահկանացուն կնքած է Շաւիլի իր բնակարանին մէջ, Հոկտեմբեր 26ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի (Հոկտ. 31) ժամը 15·45 Շաւիլի եկեղեցին:

×

Այս տխուր առթիւ Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը երկու հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, փոխան ծաղկեպսակի:

×

Տիկին Սաթենիկ Տէր–Դաւթեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սէ – րէնկիւլեան հարիւր Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Բ. Ը. Մ. Հայուհեաց մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 16ԻՆ, ՇԱԲԱԹ:

×

Շաւիլի դպրոցին ի նպաստ թրուելիք պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին,ման – րամասնութիւնները յաջորդաբար:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ: Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի Տարեկան Ցերեկոյթ պարահանդէսը, Կիրակի, Յունուար 28, ժամը 16 – 24, Ամպասատէօրի սրահին մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Էքսիզեան Եղուարդ Յարութիւնի ծնած Սոխում: 1923ին: Մօրը անունը՝ Միրանուշ (ուսուցչուհի), հայրը՝ ծխախոտի գործ կ'ընէր: Ընտանիքը լուր չունի 1942էն ի վեր:

×

Սէմէրճեան Լեւոն Գրիգորի, ծնած 1918ին, Սոխում, մայրը՝ Մարանիկ, հայրը՝ Գրիգոր, լուր չկայ 1941էն ի վեր: Գրել Յառաջի վարչութեան:

Օր. ՄԱՐԿՐԻԹ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

եւ

CLAUDE FORESTIER

Ամուսնացած

Փարիզ, 28 Հոկտեմբեր 1961

Կնքահայրութեամբ Պ. ԱՆՏՐԷ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Շրջ. վարչութիւնը միջ – մասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ, Փարիզի շրջանի մասնաճիւղերու ներկայացուցիչները, այս Երկուշաբթի, ժամը 15ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՔԵՐՈՎԲԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

ԱԼՊՈՄ

ՅՈՒՇԱՄԱՏԵԱՆ

ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ

ՏԱՐՕՆ ԱՇԽԱՐՀԻ

Բ. ՄԱՍԸ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Է ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՇԻՆԱՐԱՐԱԿԱՆ ՎԵՐԵԼՔԻՆ:

Տպարան ՏԱՐՕՆ, Լիոն, 1962

Դիմել հեղինակին՝

Ք. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ (Տարօն)

20, Avenue des Cottages

CALUIRE (Rhône)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ

ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՄԱՐՏ 11ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ

ՋՐՈՅՑ

Սէն – Ժօն Փերսի (Նոպելեան մըրցանակ)

Հայր Ներսէս Ակինեանի

Անտրէ Ռուսոյի

Կոստան Զարեանի

Սիմոն Վրացեանի հետ

Շատ հետաքրքրական հատոր մը զոր պիտի կարդաք հաճոյքով:

Ստանալու համար դիմել Փարիզի հայ գրավաճառներուն կամ ուղղակի հեղինակին՝

G. POLADIAN

53, Avenue de St-Julien

Marseille - 12e

Գին՝ թղթակազմ 5 Ն. Ֆ., Լաթակազմ 7·50 Ն. Ֆ.:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Րիւ տիւ Նուառի սրահին մէջ:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Տ. ՁԷԳԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻ ԸՆԿԵՐ ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցին.—

Օր. ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ եւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար ԿԱԱՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ, ՅԱՏԿԱՊԷՍ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Տպարան ՍԵՒԱՆը կը ստանձնէ տպագրութիւնը այն գիրքերուն, որոնց հեղինակները կամ հրատարակիչները հեռու են հայկական տպարաններէ եւ միջոց չունին իրենց գործերը անձամբ սրբագրելու:

Հայ հեղինակները իրենց գործերուն տպագրութիւնը վստահելով Տպ. ՍԵՒԱՆԻՆ, կը տիրանան հետեւեալ առաւելութիւններու.

1·— ԱՆԹԵՐԻ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
2·— ԺԱՄԱՆԱԿԻ ԽՆԱՅՈՂՈՒԹԻՒՆ
3·— ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՏԱՌԱՏԵՍԱԿՆԵՐԷ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ
4·— ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՇԱՀ
5·— ԳԵՂԵՑԻԿ ԵՒ ԱՐԱԳ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Արտասահմանի հայ հեղինակները ի նկատի ունենալու են որ Լիբանանի մէջ գիրքի մը տպագրութիւնը առնուազն կրկնապատիկ աժան է քան այլուր տպագրուածը:

Ցեառյ տպարան ՍԵՒԱՆը ունի — ՍԵՒԱՆ Հրատարակչական Տան Տէր եւ Տնօրէն Պ. Սիմոն Սիմոնեանի հսկողութեան տակ — մասնագէտ սրբագրիչներու խումբ մը, որ կրնայ բաւարարութիւն տալ ամէնէն բծախնդիր եւ դժուարահաճ հեղինակներուն:

Բազմաթիւ հեղինակներ իրենց գիրքերուն տպագրութիւնը արդէն վստահած են Տպ. ՍԵՒԱՆԻ:

Հայրենակցական Միութիւններ իրենց գաւառներուն պատմութեանց տպագրութիւնը յանձնած են Տպ. ՍԵՒԱՆԻ, ուր տպուած են եւ կը տպուին ՏԱՐՕՆԻ, ԹՈՄԱՐԶԱՅԻ և ՄԱԼԱԹԻՈՅ մեծահատոր պատմութիւնները: Հայագիտական եւ գրական մեծարժէք գործեր տպագրուած են եւ կը տպագրուին Տպ. ՍԵՒԱՆԻ մէջ:

Տպ. ՍԵՒԱՆԻ մէջ տպագրուած իւրաքանչիւր գիրք զերծ կը մնայ գրաշարական եւ նոյնիսկ հեղինակային բազմաթիւ սխալներէ:

Տպ. ՍԵՒԱՆԻ մէջ տպուած իւրաքանչիւր գիրք կրկնապէս որակաւոր կը դառնայ:

Հասցէ՝

S. SIMONIAN, B.P. 2669, Beyrouth, Liban, Tél. 37433

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը՝ 0·25 Ն. Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ — MARDI 31 OCTOBRE 1961

37րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9243 — 37EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 17ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5044

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ

ԱՐՁԱՆ ՄԸ՝ ՍԹԱԼԻՆԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ

—o—

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՃԱՌԻՆ ՄԷՋ

Խրուշչեւի ճառին բնագրին հրատարակութենէն ետք կը թուի թէ խորհրդային վարչապետը կարգ մը նորութիւններ ըսած է, հակառակ առաջին տպաւորութեան: Պէտք չէ մոռնալ թէ արեւմտեան մամուլը նախ պէտք է գոհանայ Թաս գործակալութեան տուած հաղորդումէն, ապա կրնայ աւելի ամբողջական գաղափար մը ունենալ երբ Փրաւտա ճառին բնագիրը կը հրատարակէ: Ծանօթ է որ միայն համայնավար մամուլի ներկայացուցիչները կրնան ներկայ ըլլալ համագումարին: Ասոր հետեւանքն այն է որ բոլոր լուրերը յապաղումով կ'արձանագրուին արեւմտեան շրջանակներու մէջ:

Իր վերջին ելոյթին մէջ, Խրուշչեւ աւելի բացայայտ կերպով դատապարտած է Սթալինի ոճիրները եւ խոստացած իր քաղաքացիներուն որ առանց սարսափի վարչակարգի մը ներքեւ պիտի ապրին: Խրուշչեւի առաջին ամբաստանագիրը Սթալինի դէմ զոր կարդացած էր Ի. համագումարին, ցարդ գաղտնի մնացած է ուրեմն կարելի է ըսել թէ առաջին հրապարակային ելոյթն է:

Խրուշչեւ պատմած է թէ ինչ սարսափ կը տիրէր եւ թէ որքան ոճիրներ եւ սպանութիւններ ծածկուած են անձնապաշտութեան քօղին տակ: Խրուշչեւ «հաստատած է» թէ Լենինկրատի Ա. քարտուղարի սպանութիւնը որ դուռ բացաւ պատկուածային մաքրագործումներու Սթալինի կողմէ ներշնչուած էր: Նկատի առնելով այդ «մահուան» հետեւանքները կարելի է ըսել թէ Խրուշչեւի ըսածը իրական յայտնութիւն մըն է: Խրուշչեւ կ'աւելցնէ թէ Գիրովի կեանքի ապահովութեան պատասխանատուն մեռաւ կառքի արկածի մը ընթացքին որ տեղի ունեցաւ երբ կ'երթար հարցաքննուելու Սթալինի, Մոլոթովի եւ Վորոշիլովի կողմէ: Իրականին մէջ, կ'ըսէ Խրուշչեւ, մարդը սպաննուեցաւ եւ քանի մը ամիս ետք զինքը սպաննողներն ալ մաքրուեցան իրենց կարգին: Մառաջալ Զուխաչեւսքի, զօրավար Եակիր եւ բարձրաստիճան ուրիշ սպաներ մաքրուեցան պարզապէս արեւմուտք տարածուած այն լուրին հիման վրայ ըստ որուն հիթլերական Գերմանիոյ գործակալներ էին: Ուրիշ բազմաթիւ սպաներ տարիներ բանտը մնացին անմխիթար պայմաններու մէջ որ երեւակայական բոլոր ոճիրները կը խոստովանէին [illegible] ժամ առաջ գնդակահարուելէն: Եւ վերջապէս «դարմանելու» համար այս բոլորը Խրուշչեւ կ'առաջարկէ [illegible] մը կանգնեցնել Սթալինի զոհերու յիշատակին: Եւ որպէսզի նման սարսափելի բաներ չկրկնուին հարկ է որ քաղաքական ամէն պատասխանատու միշտ կուսակցութեան ծառայէ եւ կարենայ փոխարինուիլ եթէ կուսակցութիւնը անհրաժեշտ նկատէ:

Այս ճառին յաջորդ օրը «աշխատանքներու» համար կը փակուէր դամբարանը ուր կը հանգչին Լենին եւ Սթալին կողք կողքի: Զանազան զրոյցներ կը շրջէին այս առթիւ, ոմանք կ'ըսէին թէ Սթալին պիտի «աքսորուի», ուրիշներ սակայն կը յիշէին թէ առաջին անգամը չէ որ դամբարանը կը փակուէր: Երկուշաբթի առաւօտ սակայն առաջին լուրը կարծես կը հաստատուէր երբ Լենինկրատի Ա. քարտուղարը խօսք առնելով նիստին բացման կ'առաջարկէ Սթալինը տեղափոխել նկատի առնելով իր անոր գործած ապօրէնութիւնները խոտոր կը համեմատին Լենինի հետ:

Այս բոլորը պատճառ դարձաւ որ ժողովուրդը «պաշտօնապէս» իրաւունք ունենայ Սթալինի դէմ խօսելու, արտայայտուելու եւ «օրհնելու Նիքիթա Սերկէեվիչը» որ թոյլ կուտայ այս բոլորը:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երկուշաբթի ցերեկ Թաս հաղորդեց թէ համայնավար կուսակցութեան ԻԲ. համագումարը պաշտօնապէս որոշեց որ Սթալինի մարմինը տեղափոխուի: Ցարդ Լենինի հետ նոյն դամբարանին մէջ էին:

× Շուէտական աղբիւրներու համաձայն, Խորհ. Միութիւնը Երկուշաբթի առտու ժամը 9·33ին պայթեցուցած է յիսուն մեկաթոննոց ռումբը: Շուէտացիները կ'ըսեն թէ կրնայ նոյնիսկ հարիւր մեկաթոն ուժ ունենալ:

ՖՐԱՆՍԱ

ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՀՈԳԵՐ

Մոսթականէմի նոր նահանգապետարանի բացման առթիւ խօսք առին Ընդհ. Խորհուրդի նախագահը Գուտուքարա եւ ընդհանուր պատուիրակ Ժան Մորէն: Առաջինը յայտարարեց «Մահմետականներուն որոնցմէ եմ, կ'ըսեմ՝ դէմ դրէք անհամբերութեանց եւ փորձութեանց մէկը եւ միւսը ապարդիւն են: Թող լսեն Գուրանը որ կ'ըսէ «ո՛վ, հաւատացեալներ, համբերութեան օգնութիւնը փնտռեցէք եւ մի թելադրէք՝ վրէժը: Եւրոպացիներուն կ'ըսեմ որ մենք Մահմետականներս, կ'ընդունինք որ պէտք է շարունակեն ապրիլ եւ աշխատիլ այս երկրին մէջ որ իրենցն ալ է որովհետեւ մեզի հետ, անոնք ալ հաւասար իրաւունք մը ունին»:

Ընդհ. պատուիրակ Մորէն դէմ արտայայտուեցաւ ծայրայեղութեանց եւ շեշտեց թէ այդ ծայրայեղ փոքրամասնութեանց միջեւ, Ալժերիան ինքզինքը կը ճանչնայ այն ամբոխին մէջ որ կը դատապարտէ բռնութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒ ԹԱՆ (Պիրմանիոյ պատուիրակ) միաձայնութեամբ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար պիտի ընտրուի յայտարարեց Սթիվընսըն:

ՍՈՒՐԻԱ արաբական լիկայի 12րդ անդամը դարձաւ, կ'ըսէին: Նասր ցարդ չէ ճանչցած Սուրիոյ նոր վարչաձեւը բայց յայտարարած էր թէ պիտի չընդդիմանայ անոր անդամակցութեան:

ՓԵՔԻՆ կը հերքէ թէ ճառագայթումներէ զգուշանալու համար կոչ ըրած է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն յայտարարութիւն մը հրատարակեց, ուր անդրադառնալով Կոլեան քաղաքականութեան, զայն «երկերես» կ'որակէ եւ կոչ կ'ընէ բոլոր շարքայիններուն որ զանազան ձեւերով (գործադուլ, ցոյց, ժողով եւն.), արտայայտեն իրենց համախոհութիւնը Ալժերացիներուն հետ, այս շաբթուան ընթացքին եւ ի հարկին միանան Ալժերացիներուն Նոյեմբեր մէկի ցոյցերուն:

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը հրատարակեց միլիոնատէրերու 4րդ ցանկը, ուր 2500 անուններ կան, մեծ մասը՝ Վատի-Քոմ-Օմպոյի բաժնետէրեր: Այս անուններուն մեծամասնութիւնը օտար են:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ դեմոկրատ ծերակուտական՝ Հըմֆրէ Իսրայէլ հասաւ ուր պիտի ընդունուի Պեն Կուրիոնի, Տիկին Կոլտա Մէյրի եւ զանազան անձնաւորութեանց կողմէ:

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ Լիբանանի սահմանին վրայ երեք հոգի սպաննուեցան առջի օր: Կը փորձէին սուրիական սահմանը անցնիլ:

ԼԻԲԱՆԱՆ ցարդ կառավարութիւն չունի, Ռաշիտ Քարամէ չէ կրցած տակաւին դահլիճ մը կազմել:

ԹԵՀՐԱՆԷՆ կը հաղորդեն թէ ընդդիմութիւնը կը ծաւալի բովանդակ երկրին մէջ: Ալի Ամենի որ դժգոհները կը գլխաւորէ կ'ուզէ որ նոր ընտրութիւններ կատարուին: Այս ուղղութեամբ Շահի կրօնապետ՝ Պեհպահանի դիմում մը ներկայացուց թագաւորին: Միւս կողմէ, Թեհրանի համալսարանին ուսանողները, ձախ, կը սաստկացնեն իրենց պայքարը ընդհանուր ընտրութեանց, ի նպաստ: Անոնք Ազգային ճակատ մը կ'ուզեն կազմել եւ Տոքթ. Մոսատեղի անունը կ'օգտագործեն իբրեւ խորհրդանիշ՝ Ազգ. Ճակատի:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մթնոլորտը միշտ լարուած կը մնայ: Վախ կայ որ բանակը ի վերջոյ միջամտէ եթէ կուսակցութիւնները չարունակեն իրար չհասկնալ: Անկարելի եղաւ նախագահներ ընտրել Ծերակոյտին եւ Ներկայացուցչական Ժողովին մէջ:

Երկու օրուան քուէարկութիւններէ ետք, ընտրական ցանկին գլուխը կը գտնուի Իզէթ Պիրան (Ատալէթ եւ եղբայրը Եասը Ատայի դատապարտեալ մը): Եթէ ընտրուի, դժուար թէ բանակը հանդուրժէ իր ներկայութեան, մանաւանդ որ ըստ սահմանադրութեան երբ Հանրապետութեան նախագահը իր պաշտօնը կատարելու կարելիութիւնը չունենայ, Ծերակոյտի նախագահն է որ զինքը կը փոխարինէ: Ժողովին մէջ ալ Հալք չկրցաւ տէր դառնալ նախագահական աթոռին, չորս քուէարկութիւններէ ետք: Ըստ կարգ մը զրոյցներու դահլիճին կազմութիւնը կրնայ յանձնուիլ Էքրէմ Ալիճանի, Նոր Թուրքիա կուսակցութեան պարագլուխ, որ իր կուսակցութեան (փոքրամասնութիւն) շուրջ կրնայ համախմբել մէկ կամ երկու ուրիշ հոսանքներ: Այդ պարագային Ինէօնիւ ընդդիմադիր կը դառնայ: Բայց վճռական ոչ մէկ քայլ առնուած է այդ գետնին վրայ:

ՄԱՒՐԻՏԱՆԻԱ եւ արտաքին Մոնկոլիա ՄԱԿի անդամ ընդունուեցան: Մարոք եւ «Գազապլանքայի Խումբին» երկիրները Մաւրիտանիոյ անդամակցութեան դէմ քուէարկեցին:

Կ'ԵՌԱՅ ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱԹՍԱՆ ԿԱՄ... ԵՐԵՒԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

«Միլլիյէթ»ի մէջ Չեթին Ալթան կը գրէ «Այդ էր պակաս» խորագրին տակ·

Թերթերուն մէջ ցեղապաշտութեան խօսք մըն ալ սկսաւ շրջիլ: Թթու ցեղապաշտներ կան եղեր այն մարդոց միջեւ, որոնք ռամկավարութեան շնորհիւ երեսփոխան ընտրուեցան: Անոնք կը ցանկան եղեր անկիւնները բռնել եւ կազմակերպութիւն հիմնել:

Կը ճանչնա՞ք ձեր հօրը հօրը հօրը հօրը հայրը: Եթէ ոչ, հայրենադաւ էք: Յետոյ, եկէք ձեր գլուխը երկարեցէք ցեղապաշտի կարկինին: Ոչ, դուք Թուրք չէք, այս գլուխը կեդրոնական Ասիայէն եկած Թուրքերուն գլուխը չէ: Ձեր արիւնն ալ պիտի քննենք մանրադիտակին տակ: Նայինք ի՞նչ պիտի ելլէ: Կարծեմ քիչ մը Լազութիւն կայ ձեր մէջ, կամ Չերքէզութիւն, կամ Արնաւուտութիւն, կամ Քիւրտութիւն, կամ Փոմաքութիւն:

Ոչ, չեղաւ, դուք մեր ուզած անխառն Թուրքը չէք:

Անկախութեան քայլերգը՝ ո՞վ գրեր է: Մեհմէտ Աքի՞ֆը: Ո՞վ է այս Մեհմէտ Աքիֆը:

«Ինծմէ լսեցէք որ, այո, ես ալպանացի եմ» ըսող բանաստեղծ մըն է: Թուրք չէ. դամբիւղը նետէ: Լաւ, Թեվֆիք Ֆիքրէ՞թը: Օհօ, Ֆիքրէթին մեծ մայրը Յոյնէ դարձած է: Ան ալ Թուրք չէ, դամբիւղը նետէ: Սինա՞նը, սա Սինա՞նը, Հայէ դարձած է: Թուրք չէ, դամբիւղը նետէ: Հաշիմը՝ հարազատ Արաբ, դամբիւղը նետէ:: Իպրահիմ փաշան՝ Վենետիկցի, Սոքուլլուն՝ Սերպ, Շեմսէտտին Սամին՝ Ալպանացի, Եահիա Քեմալը՝ Գոշնաք,— դամբիւղ նետէ, դամբիւղ նետէ, դամբիւղ նետէ ...

Երկրին մէջ պիտի մնան կեդրոնական ասիացի այն Թուրքերը որոնց գանկը կարկինին կը յարմարի, ոչ միայն գանկը, այլեւ եօթը պորտ ընտանիքին գանկերը, եւ որուն եօթը պորտին արիւնը զուտ է: Մնացեալները կեդրոնացման ճամբա՞ր կը ղրկուին, կ'աքսորուի՞ն, կը ծախուի՞ն: Ինչ որ է, անոնք հայրենադաւ են: Մանաւանդ փոքրամասնութիւններուն խօսքը ընաւ կարելի չէ ընել, բոլորը՝ սահմանէն դուրս...:

Յետոյ, երկրին մէջ մնացած եօթը պորտը զտարիւն կեդրոնական Ասիոյ Թուրքերը աշխարհի մնացեալ զտարիւն Թուրքերուն հետ միանալով մեծ կայսրութիւն մը պիտի հիմնեն:

Անզուգական կայսրութիւն մը: Աշխարհի ամէնէն մեծ կայսրութիւնը: Յետոյ այս կայսրութիւնը պիտի գրաւէ բոլոր երկիրները, ձեռք պիտի անցնէ ցամաքամասերը, քարի վրայ քար, ուսերու վրայ գլուխ պիտի չձգէ, պիտի ջարդէ վատ ցեղ Իտալացիները, Անգլիացիները, Գերմանացիները, Ֆրանսացիները: Եւ ամբողջ աշխարհ, իր ցամաքներով, ծովերով, Թուրք պիտի ըլլայ իրիկունները ջահերու լոյսով խնջոյքներ պիտի սարքուին, ձիու կաթ պիտի խմուի, նիզակ պիտի նետուի դաշտերու վրայ:

Աթոմ, ճեթ, շոգեկառք, շոգենաւ, թելեվիզիոն, հեռաձայն, ռատիօ, բոլորը անկարեւոր են անոնց: Երկու ոտքի վրայ կանգնող ձիեր եւ վայրէ վայր փոխադրուող վրաններ: Գլուխները ածիլուած, պեխերը՝ դէպի վար թափած, աչքերը՝ քաշուած, այտոսկրերը՝ ցցուն:

Անատոլուն դեռ չէ ազատեր սայլի շրջանէն, հիւանդանոցները տեղ չկայ եղեր, մարդիկ ախոռներու մէջ անասուններու հետ կը պառկին, բոկոտն մանուկներ հիւանդութենէ կը մեռնին, բերքը չէ բուսեր եղեր, քաղաքներու շրջակայքը թշուառութեան բոյներով կը լեցուի, վարձքերը երեք հազարի կը բարձրանան եղեր: Ասոնք խնդի՞ր են միթէ: Երկարեցէք ձեր գլուխը, կարկինով չափենք: Յետոյ վերլուծենք ձեր արիւնը: Յետոյ յիշատակեցէք ձեր եօթը պորտը: Ահա ձի, ահա քըմըզ, վրան մըն ալ շալկեցէք, թմբուկ զարնելով աշխարհի կայսրութիւնը հիմնելու պիտի երթանք:

Աթաթիւրքի յեղաշրջութիւն, արեւմտեան քաղաքակրթութիւն ընկերային արդարութիւն, տեմոքրասի ըսինք, ըսինք, եւ տեսէք ինչ տարօրինակ նպատակներով մարդիկ սկսան մէջտեղ ելլել:

Փոխանակ նստելու, բարի խորհելու թէ ինչպէս կրնանք մաքուր պահել Ենիճամիի պէտքարանը, թէ ինչպէս կրնանք քաղաքակրթութիւն բերել փողոցին, բուրդէ քիւլահով եւ նիզակով նախ Արեւելքը, յետոյ Արեւմուտքը ձեռք անցնելու ծրագիրներ մշակել:

Հակառակը, պիտի հիմնենք կայսրութիւն մը որ ամբողջ աշխարհը պիտի պարփակէ: Բայց մէկ վայրկեան, մէկ երկվայրկեան, փոքրիկ խնդրանք մը ունիմ· Նախ եւ առաջ սա կառավարութիւնը հիմնենք:

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԱՍՈՒՄ ԹԻՒԵՐԸ

ՆԷՕ – ՀԱՅԱՍՏԱՆԱՍԷՐՆԵՐԸ

Ասւում է. Հայաստանը մեր բոլորին մտահոգութեան առարկան է. մենք ամէնքս սիրում ենք Հայաստանը :

Խօսւում է. Սփիւռքը դատապարտուած է մահուան. Մայր Հայրենիքն է միայն յաւերժական եւ անմահ :

Ասւում է եւ խօսւում է, բայց տեսէք՝ Հայաստանում մէկ հատիկ ճշմարտապատում ուսումնասիրութիւն կա՞յ ըՍփիւռքի մասին: Բացի գրպարտութիւնից ու հայհոյանքից՝ Սփիւռքի հասցէին, Հայաստանում ի՞նչ գիտեն արտասահմանի շուրջ մէկ միլիոն Հայութեան մասին :

Խօսւում ու գրւում է, բայց, օրինակ, վերջին հինգ – տասը եւ աւելի տարիների ընթացքում Սփիւռքում ի՞նչ լուրջ ու ճշմարտապատում ուսումնասիրութիւն է լոյս տեսել Հայաստանի մասին. քանի՞ մարդ կայ, որ կարող է ասել, թէ ինքը խկալէս տեղեակ է Հայաստանի ներքին իրականութեան :

Տխուր փաստը այն է, որ որքան ժամանակը անցնում է, այնքան անծանօթութեան, հետեւաբար, եւ անհասկացողութեան վիհը լայնանում է Մայր Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ :

Հայաստանը փաստօրէն չի ուզում կամ ի վիճակի չէ —իրաւունք չունի— հետաքրքրուելու Սփիւռքի Հայութեան ճակատագրով, բացի այն դէպքերից, երբ ըՍփիւռքը կարող է համայնավարութեան քաղաքական կամ կուսակցական քարոզչական նպատակներին ծառայել :

Խորհրդահայ մամուլից եւ գրականութիւնից դատելով՝ Հայաստանում այսօր չկայ մէկ հատիկ մտաւորական, որ իսկական ծանօթութիւն ունենայ արտասահմանի Հայութեան մասին :

Մատների վրայ համրուող բացառութիւններին յարգելով՝ Սփիւռքն էլ, իր հերթին, Հայաստանի ճանաչման տեսակէտից, բաժանւում է երկու մասի : Նրանք, որ տեղեկութիւններ են ստանում հակախորհրդային օտար մամուլից ու հրատարակութիւններից եւ նրանք, որոնց իրազեկութիւնն ու ներշնչման աղբիւրը «Արարատ» գործարանի կոնեակն է :

Առաջին տեսակի Հայաստանասէրների մասին ի՞նչ կարելի է ասել: Կարելի է միայն ցաւել: Սա այն սերունդն է, որ Հայաստանը չի տեսել սեփական աչքերով: Ուզում է տեսնել եւ իմանալ, բայց չի կարող, իրաւունք չունի: Այդ պատճառով օտար աղբիւրների է դիմում՝ իր զգացումներն ու գաղափարները հիմնաւորելու համար, գիտնալով հանդերձ, որ «օտարը միշտ է օտար» :

Հոգեբարոյական տեսակէտից աւելի հետաքրքրական է Հայաստանասէրների երկրորդ տեսակը, այսպէս ասած, գոնեակապաշտները: Սրանք տարուէ – տարի շատանում են, ինչպէս սունկերը անձրեւից յետոյ: Եւ նոյն համեմատութեամբ էլ աներես են դառնում :

Այս կարգի Հայաստանասէրները, սովորաբար, անուն ունեցող, բայց լոյսը նոր տեսած անհատներ են, որոնք որոշ ժամանակով, պետութեան կամ էջմիածնի հաշուին, հրաւիրւում են Հայաստան, հիւրասիրւում, զանազան ձեւերով նուէրներ ստանում, տեսարժան վայրերն են պտըտցւում եւ, յօժարակամ ու «բոլորովին ազատ», Երեւանի ձայնասփիւռից խորհրդային իշխանութիւնն են փառաբանում: Ապա, «կատարելապէս ճանաչելով» Հայաստանը, վերադառնում են իրենց տեղերը :

Հայաստան հրաւիրուելու առաջին պայմանն է ընդհանրապէս՝ լինել նախկին հակաբոլշեւիկ, աւելի շատ նախկին Դաշնակցական եւ քիչ – շատ անուն ունեցող կամ —աւելի լաւ— «մեծանուն»: Երկրորդ պայմանը հաւատափոխութիւն է սրանց համար:

Մի քանի շաբաթ Հայաստանում հիւրասիրուելուց եւ առատ գոնեաք սպառելուց յետոյ, այս յարգելի պարոնները վերադառնում են իրենց տեղերը եւ, ի ձայն փողոյ եւ թմբկի, փառաբանում են համայնավար վարչաձեւի անօրինակ նուաճումները :

1918 – 20 թուականներին ի՞նչ էր Հայաստանը ,— գաղթակայան, խեղճութիւն: Իսկ այսօ՞ր, — եդեմական դրախտ: Չեն յիշում՝ ի՞նչ էր 1918 – 20ին Ռուսաստանը բոլշեւիկեան իշխանութեան ներքեւ: Խեղճութիւն էլ չէր, այլ սովահար՝ մարդիկ իրար էին ուտում եւ Ամերիկայից հաց էին աղերսում :

Անուաղն չարամտութիւն եւ անբարեխղճութիւն է 1918 – 20 թուականների Հայաստանը համեմատել 1961 թուականի Հայաստանի հետ: Երբ այդ համեմատութիւնը անում են բոլշեւիկները, կարելի է խնդալ եւ խղճալ նրանց մտավիճակի վրայ: Բայց ներելի չէ Եւրոպա եւ Ամերիկա տեսած մարդկանց համար, երբ նրանք ներկայ Հայաստանի նիւթական ու մշակոյթին շինարարութիւնը համեմատելով քառասուն տարի առաջուան Հայաստանի հետ՝ ծափ են տալիս :

Զարմանալի եւ յոյժ ցաւալի պիտի լինէր, եթէ մտքի եւ բազուկի շինարար հանճարով հռչակաւոր հայ ժողովուրդը քառասուն տարի իր հայրենիքում չշինէր եւ չստեղծագործէր: Երբ Ափրիկէի երէկուան մարդակերներն անգամ այսօր սեփական պետութիւն ունեն եւ Միացեալ Ազգերի մէջ աթոռներ են գրաւում գաղութատէրերի կողքին, հրա՞շք է, որ հին քաղաքակրթութեան ժառանգորդ Հայը իր հողի վրայ շէնքեր է կառուցում, առուներ է փորում, գրքեր է հրատարակում :

Ողբալի կը լինէր, եթէ հակառակը պատահէր:

Եւ ողբալի է ,երբ Հայաստանի դրամով ճամբորդող, Հայաստանի գոնեաքով հիւրասիրուող եւ արտասահմանից Հայաստանը սիրող մեծանուն չտեսները, աչքերը չռած, Երեւանի ձայնասփիւռից կամ արտասահմանի գունաւոր կամ անգոյն մամուլի էջերից պոռում են ի լուր աշխարհի.

— Օ՛, Խ. Հայաստանը այսպէս է, Խ. Հայաստանը այնպէս է: Օ՛... Միայն Խ. Հայաստանում կայ Հայութիւն: Օ՛, միայն խորհրդային իշխանութիւնը, Օ՛..:

Եւ, թերեւս, իրաւունք էլ ունեն. այդ «օ՛»երը առատօրէն վարձատրւում են : Մէկի գիրքն են հրատարակում իշխանական «հոնորար»ով, միւսին թանկագին նուէրներ են տալիս: Հայաստանասիրութիւնը շահաւէտ «բիզնէս» է այժմ, ինչո՞ւ չպոռայ «օ՛»:

Բայց հարցրէք այդ մարդկանց .

— Տեարք եւ տիկնայք, եթէ Հայաստանը եւ խորհրդային իշխանութիւնը այդքան սիրեցիք, եթէ միայն Խորհրդ. Հայաստանում Հայը կը մնայ երջանիկ Հայ, ձեր առջեւ դռները բաց են, ինչո՞ւ չէք փոխադրւում Հայաստան: Ինչո՞ւ տարագրութեան դառն հացն էք ուտում եւ Հայաստանի համար ա՛խ ու վախ էք քաշում մէկդ Քալիֆորնիայում, միւսը Բարեգործականի սնտուկի մօտ, մէկ ուրիշը Սէնի ափերում կամ Սանինի սառ–բոտը: Ինչո՞ւ չէք գնում Հայաստան եւ չէք տանում նաեւ ձեր զաւակները, որպէսզի նրանք Հայ մնան :

Արշակ Ջօպանեանը, նախահայրը Հայաստանասիրութեան արտասահմանից, գէթ քաջութիւնը ունէր պատասխանելու.

— Հայաստանը, այո, շատ լաւ է, բայց մեր տեղը չէ:

Այսօրուան նորընծայ Հայաստանասէրները այդ քաջութիւնից էլ զուրկ են. ծունկի են գալիս բոլշեւիկեան Մոլոքի առջեւ եւ կուլօրէն աղաղակում են: «Օ՛»:

Որովհետեւ քաջ գիտեն, որ եթէ այդպէս չվարուեն, եթէ առանց «օ՛»ի Հայաստան երթան, հետեւանքները «պէչ կ'ըլլան» :

Յաճախ «օ՛»երն էլ չեն օգնում: Ի՞նչ «օ»երով Հայաստան գնացին Յովհ. Քաջազնունին, Գ. Զալխուշեանը, Սիմ. Յակոբեանը, Բժ. Արշակ Ղազարեանը, Զապէլ Եսայեանը, Վահան Թոթովենցը, Եր. Թոլայեան – Կոմոշը եւ բազում, բազում ուրիշներ, ո՞ւր են նրանք այժմ, ի՞նչ եղան :

Մեր օրերի նէօ – Հայաստանասէրները լաւ գիտեն, թէ ո՞վ ինչ եղաւ.— Նրանց գերեզմանների տեղն անգամ անյայտ է: Այդ պատճառով գերադասում են ուտել գաղութապետական հացը եւ Հայաստանի գովքը անել դրսից .

— Օ՛, Խորհրդ. Հայաստան, երկիր դրախտավայր :

Ծիծաղելի էք դուք, պարոններ: Ողբալի էք :

Ս. Վ.

(1 Տար.)

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Դպրեվանքի տեսուչի. բացման խօսքէն ետք, որ տեսակ մը ծրագիր էր եւ կուտար Դպրեվանքի աշխատանքներուն նկարագիրը, խօսք առաւ Վեհափառը եւ ըսաւ.—

« Ուրախութեամբ կ'ողջունեմ ձեզ բոլորդ,— ուսուցչական կազմը, աշակերտաց դասը եւ մեր դպրեվանքին ժառանգաւոր սաները, որոնք կարօտով կը սպասէին վերադարձին իրենց հարազատ տունը եւ պէտք է ըսել՝ նոյնքան կարօտով մենք ալ կը սպասէինք իրենց՝ երբեւ

ԳՐԻԳՈՐ ԶՕՀՐԱՊԻ ՆՈՐԱՎԷՊԵՐԸ

Փուրքունա.— Խեղճ նաւաստիի մը պատմութիւնը, որ չկարենալով ամուսնանալ իր նշանածին հետ, օղիի գինովցող ըմպանքներուն մէջ կը գտնէ իր հոգին անդորրութիւնը, այդպէսով «վրէժ լուծելով մարդոց ու գինովցածներուն դէմ անխտիր »:

Մեղայ Տէր.— Սարաֆ Մարտիրոս աղան տիպարն է բոլոր անոնց, որոնք գաւառներէ Պոլիս գալով, հոն, աշխատելով, հետզհետէ հարստութեան ու դիրքի տէր դարձած, որոնք արտաքուստ ամէնէն բարեպաշտները եւ աստուածավախները կը դառնան եւ ներքնապէս կը պահեն ամէնէն դրամապաշտ, եսասէր, ուրիշներուն իրաւունքը կողոպտող մարդուն վատ կողմերը, Մարտիրոս աղաները կը սիրեն ամէն առթիւ «Մեղայ տէր» գոչել, ծունկի գալ ու աղօթել, եկեղեցիին խաչքարերը շարունակ համբուրել, շարականներն ու աղօթքները արտասանել, եկեղեցիին մէջ դպրութիւն ընել, իսկ դուրսը, շուկային մէջ կողոպտել, գողնալ ու հարստահարել : Այս տիպարներուն փիլիսոփայութիւնն է ի պահանջել հարկին «Մեղայ»ի գալ ու տիրոջ գթութիւնը հայցել : Իրենք կը հաւատան տէր ու խիղճերնին ալ կը հանդստացնեն :

Մարտիրոս աղայի մահամերձ բարեկամներէն մէկը «շատ մեծ, իր չտեսածին չափ մեծ գումար մը աւանդ կը ձգէ, իր մօտ, որպէսզի իր մահէն վերջը զայն այրին ու իր պզտիկներուն բաժնէ : Բայց Մարտիրոս աղան հանգիստ ու անդորր խիղճով իրեն կը սեփականացնէ ամբողջ գումարը, մինչդեռ մեռնողին ընտանիքն ու պզտիկները կարօտութեան, չքաւորութեան մէջ կը մնային »:

Այս փոքրիկ կտորը հատորին յաջող էջերէն է, մանաւանդ տէրտէրին ու եկեղեցիին նկարագրութեանը մէջ :

Պարահանդէսին վաղորդայնը.— Յակոբ Դուրեթեան ուսուցիչ ու բանաստեղծ է միանգամայն: Պարահանդէսի մը մէջ առիթը կը ներկայանայ ծանօթանալու Տիկին Նարդիկ Յովսէփեանի հետ, որ իր հարազատ ամուսինին չպատկանելով, ամէնուն կ'ուզէր ըլլալ: Տիկին Նարդիկ շուտով կը ձանձրանար վայելքներէ ու առնական հպումներէ, շուտով կը սկսի բանաստեղծ Դուրեթեանէն ալ ձանձրանալ: Դուրեթեան իր ունեցած փոքրիկ դրամագլուխը, շռայլութեան հետեւանքով, կը մսխէ, միւս կողմէն պարտքերն երթալով կը շատնան : Ո՞ւր գացեր էին այդ բոլոր դրամները, դժուար թէ կարենար իրեն հաշիւ տալ, քանի որ կնոջ, Նարդիկին բացած ծուղակին մէջ ինկած էր: Չէ՞ որ ան ալ կին մըն էր, կին մը, որ շուտով կը յափրանայ հրապոյրներէ, որ շուտով ձանձրոյթ կը զգայ, նոր սէրեր որսալու համար: Եւ Դուրեթեան, այդ անդունդէն, «անյատակ ու անհարկու վիհէն» ազատելու համար Միացեալ Ընկերութեանց անօրէն խորհուրդին հետ կը պայմանաւորուի, իբրեւ ուսուցիչ Ալաշկերտ երթալու համար :

« Պարահանդէսին վաղորդայն էր » ճիշդ տարի մը ետք, երբ ուղեւորութիւնը եկաւ փրկելու երիտասարդը. « այս ուղեւորութեան էր ահա որ գաւառացի տղան կը խզէր ախտացեալ մայրաքաղաքին թուլութիւններէն՝ իր պարտականութեան առաջնորդելու համար :

Զօհրապ գեղեցիկ վերջաւորութիւն մըն է, որ կուտայ այս վիպակին, որ ամբողջութիւնը առած յաջող կտորներէն է :

Կապիկը.— Կապիկ մը, որ կը սիրահարի տան սպասուհիին, եւ երբ սպասուհին կը հեռանայ տունէն, կենդանին փակուած վանդակին մէջ, ինքզինքը կը կախէ ուղղաձիգ այն շղթային, որ զինքը կաշկանդած էր :

Այս փոքրիկ կտորով Զօհրապ կուզայ մեզի ըսելու, որ կապիկներն ալ բուռն սիրոյ զգացումն ունին :

Զմարագտա.— Գեղջուկ սպասուհին, որ տան գեղեցիկ երիտասարդին իր սիրտը չի յանձներ, այլ մսավաճառին, «աղտոտ, իւղոտ, միսի, ճարպի հոտերով ծեփուած զանելքին» կը բանայ իր սիրտին գաղտնիքները :

Սիրուն է իր յղացումով. հէք սպասուհին երիտասարդին ուղղած միտքերը ուշագրաւ են:

Մարապետը.— Քոյր Էմիլիէն Մինիխյի ազնուական ընտանիքի մը զաւակն էր, որ խնամուած դաստիարակութեան մը հետ, նկարել ու երգել ալ գիտէր: Սակայն հակառակ ասոր Պոլսոյ հիւանդանոցներէն մէկուն մէջ, կը զբաղէր «վէրքեր կապելով, ցաւեր դարմանելով »:

Աշխատիլ եւ տառապիլ ապրելու համար: Ապրիլ՝ աշխատելու եւ տառապելու համար: Շոփէնհաուրի այս խօսքին հարազատօրէն ենթարկուած էր : Հիւանդանոցին մէջ կը խնամէր նաեւ երիտասարդ մը, որ գթութեան քոյր Էմիլիէնին սիրահարելով՝ այլեւս չէր ուզեր մեկնիլ հիւանդանոցէն, հակառակ անոր որ, յաջող վիրաբուժական գործողութենէ վերջ, բոլորովին ապաքինած էր : Երիտասարդը հիւանդապահուհին կը սիրէր «յիմարի մը պէս »:

Քոյր Էմիլիէն ամէն ինչ կը հասկնայ եւ օր մը, խօսակցութեան մը պահուն կը յայտնէ, թէ քու վիճակդ հասկցած եմ, յիմար ու անկարելի երազով մը կը տառապիս: Ես մարապետ մըն եմ, պէտք է որ ալ չկենաս հոս եւ մանաւանդ միտքէդ հանես տղայական փափաքները ու ընդմիշտ զուր տեղը կը տանջուիս ... : Երիտասարդը կը յայտնէ թէ ես հիմա աւելի ծանր հիւանդ եմ քան առաջ, եւ դուն գթութեան բառ մը անգամ չես զիջանիր :

Մարապետը գթութեամբ կը խօսի , եւ ան էրիկ մարդոց սէրերուն բնաւ չի հաւատար: Իր քանի տարեկանի երիտասարդուհիի բոլոր իրաւունքները զոհած է երիտասարդի մը համար, ընտանիքը զինքը ուրացած է, քանի որ հակառակ անոր կամքին երիտասարդին հետ կենակցեր է :

Բայց շուտով երիտասարդին վրայ «ձանձրութեան եւ զղջումի պէս բան մը կը տեսնէ» ու կը փախչի անոր քովէն՝ նուիրուելու համար գթութեան մեծ գործին, ուրիշներուն վայելել տալու համար կեանքը՝ առանց ցաւի, առանց կսկիծի ու առանց դառնութեան: Երիտասարդը կը պարտաւորցնեն, որ թողու հիւանդանոցը: Անոր սրտին մէջ վառ կը մնայ մարապետին յիշատակը. եւ երբ տարի մը վերջը հիւանդանոց կ'այցելէ իրեն կ'իմացնեն, որ տարափոխիկ հիւանդութեան մը զոհ գացեր է:

«Լուռ ցաւեր»ուն գեղեցիկ կտորներէն մէկն ալ այս է: Քոյր Էմիլիէն անզուգական նկարագրի մը տիպարն է:

Խնդուքը.— Վերջին կտորը «Լուռ ցաւեր»ուն, որուն մէջ ներկայացուած է լուրջ դէմքով, պաղարիւն կին մը, որուն դէմքէն շարունակ բացակայած են ժպիտն ու խնդուքը: Բայց հիւանդութեան մը հետեւանքով աննշան պատճառի մը համար ժամերով կը խնդայ հիմա: Իրենց ծանօթ երիտասարդը տարօրինակ կը գտնէ այս երեւոյթը :

Կը խորհի որ «տասը տարի առաջ իր փնտռածն այս ազուոր երեսին վրայ՝ անիմաստ պոռացող , անգիտակից ու խնդուքը չէր, այլ այն պզտիկ, հեզիկ անըմբռնելի ժպիտը, այն խորհրդաւոր ու շնչին բանը, որ ամէն խոստումները ու ամէն վերապահումները, ամէն մերժումները եւ ամէն անձնատուութիւնները, ամէն տարակոյսները եւ ամէն յայտնութիւնները իր մէջը կը պահէ »:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(13 եւ վերջ)

այս տան հարազատ զաւակներուն ։

«Տեառն Հայր Սուրբը ցեղեցիկ մտածումներ ներշնչեց ձեզի իր քարոզին եւ բացման խօսքին մէջ։ Ես կը մաղթեմ որ այդ մտածումները եւ թելադրութիւնները ժայռի վրայ չիյնան, այլ բարբի հողի մէջ եւ ձեր աշխատանքով, առօրեայ վարքով մէկի դէմ տան վաթսուն, մէկի դէմ ութսուն, մէկի դէմ հարիւր ։

Այս առթիւ բան մը կ՚ուզէի աւելցնել ձեր տեսուչին բառերուն վրայ։ Մեր ուսուցիչները միշտ կը յիշեցնէին մեզի այդ բանը, կը փափաքիմ որ այս դպրեվանքը դառնայ դպրոց մը, այսինքն որոշ ուղղութեամբ կեդրոն մը, ուրկէ անցնողները ոչ միայն գիտութիւն ամբարած ըլլան, ոչ միայն լեզուներ սորված ըլլան, այլ եւ նկարագիր ստացած ըլլան, որոշ դիմագիծ չինած ըլլան ։ Սովորական իմաստով կրթարան մը չէ դպրեվանքը։ Իրեն յատուկ ոճ մը ունի, զոր ուսանողները պէտք է նախ իւրացնեն եւ ապա իրենց կեանքով ու գործով արտայայտեն ։

Ժամանակին, երբ եկեղեցին տիրապետող դիրք ունէր ընկերութեան մէջ, երբ ուսումը, հարստութիւնը, իշխանութիւնը, իր հակակշռին տակ կը գտնուէին, եկեղեցականները իրենք զիրենք կը պարտադրէին իրենց գիտութեամբ, դիրքով, ինչպէս եւ ոգեմով։ Մեր եկեղեցւոյ կեանքին մէջ ալ նոյնն էր պարագան։Հայ եկեղեցականութեան ձեռքն էր ընդհանրապէս մտաւորական եւ մշակութային մեր կեանքը ։ Հայ եկեղեցին կը պատկանէր մեծաւ մասամբ հարստութիւնը ։ Հայ եկեղեցականը ամէնէն ազդեցիկ մարդն էր հայ ժողովուրդին մէջ։ Ժամանակները փոխուեցան։ Կեանքը փոխուեցաւ ։ Էաւ որ փոխուեցաւ։ Ուրախ եմ որ ես այդ փոփոխութեան անցքին վրայ գտնուեցայ։ Հիմա եկեղեցականը ինքզինք կրնայ պարտադրել միայն իր նկարագրով։ Գիտութիւնը ընդարձակ ծով մըն է, ուրկէ հազիւ շերեփ մը կրնանք առնել եւ անցնիլ մեր ամբողջ կեանքի ընթացքին։ Այնքան արագ կ՚ընթանայ գիտութեան աճումը, որ մարդկային միտքը դժուար կը հետեւի անոր ընթացքին ։ Դպրեվանքը գիտութիւն կուտայ ձեզի ։ Ես ուրախ կ՚ըլլամ որ մեր հոգեւորականները, երբ գտնուին զարգացած շրջանակներու մէջ, իրենք ալ մասնակցին խօսակցութեանց, կարծիք յայտնեն, տեսակէտ ունենան։ Բայց Դպրեվանքը միայն գիտութիւն չի տար ։

Դպրեվանքի առաքելութիւնն է, այսօր, հասցնել հոգեւորական այնպիսի սերունդ մը, որ ինքզինք պարտադրէ առաւելապէս իր նկարագրով ։ Գիտակից, լուրջ դիրքով եւ մաքուր կենցաղով պէտք է վարէք ձեր կեանքը ։ Դպրեվանքի հարազատ, վայել կեցուածք չինեցէք ձեր մէջ, որպէսզի վաղը ճշմարիտ հոգեւորականի նկարագրով պարտադրէք դուք ձեզ ։

Շատ դժուարութիւններ ունեցանք, եւ տակաւին ունինք։ Բայց մենք յաղթեցինք խոչընդոտներուն մեր հաւատքով եւ նուիրումով։ Մենք հաւատք ունինք մեր գործին արդարութեան վրայ։ Ֆանդատեցին, մեղադրեցին, դատապարտեցին, մենք քար դրինք մեր լեզուներուն վրայ ։ Ահա սակայն դուք էք մեր խօսքը։ Մենք կը բաւականանք Աստուծոյ առջեւ ըսելով. «Ծառայք անպիտանք եմք, զոր ինչ պարտ էր առնել՝ արարաք» ։

Բոլորին հանդէպ անխտիր սէր ունեցէք։ Սէրը ամէն բանի յաղթած է եւ պիտի յաղթէ ։

Թող Աստուած օրհնէ այս տունը, իր աջը հովանի ընէ ձեր բոլորին վրայ»։

Հայրական իր այս իմաստուն խօսքերէն եւ օրհնութենէն ետք՝ Վեհափառը աշակերտութեան կողմէ աղօթեց առ Աստուած ։

«Զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա
ի մեզ, Տէր ,
Եւ զգործս մտաց մերոց յաջողեա
մեզ, Տէր: Ամէն» ։

Ապա, Վեհափառ Հայրապետին հետ, միաբան Հայրերը եւ ուսուցչական կազմը հիւրասիրուեցան Դպրեվանքին տեսչարանին մէջ, ուր տեղի ունեցաւ ջերմ խօսակցութիւն, կատարուեցան սրտագին մաղթանքներ Դպրեվանքի յառաջիկայ տարեշրջանի համար։ Մինչ ուսանողները, իրենց դասարանները առանձնացած, զբաղեցան իրենց դասագրքերով, մինչեւ որ ուսուցիչները եկան միանալու իրենց դասարաններուն մէջ։ Մտաւորական հազորդութեան դուռերը բացուեցաւ ։

ՄԻՆԱՍ ՍԱՐԿԱՒԱԳ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՐՁԵԱԼ ԱՐԱՐԱ

« Կապեցէք ճակտիս վէրքը
որ ճակատ վերադառնամ · · · :»

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ) .— Այս խօսքը քերթողի մը ներշնչման արգասիքը չէ, ապրուած կեանքի մը պատկերն է որ դող ու թրթիռ կը հաղորդէ բովանդակ էութեանդ ։ Ահա հայրենասիրութեան եւ անձնուիրութեան գեղեցիկ դաս մը բոլոր անոնց որ անընդունակ են ոչ միայն ազնիւ գործերու, այլեւ աննշան զոհողութիւններու։

Ազգ. Ոգին ընդմէջէն, զոհաբերումի ազնուական տենչն է որ կը յայտնաբերուի այս մէկ հատիկ խօսքին մէջ։ Պէտք չկայ սխեմաներ լեցնելու ։

Յարգանքով խոնարհեցէք այդ հպարտ ու մաքուր ճակտին առջեւ, ուրկէ դեռ կը հոսի պայծառ արիւնը եւ գուրգուրանքով կապեցէք իր վէրքերը, որպէսզի կրկին դառնայ ճակատ՝ վիրաւոր ճակատով, դայլերու վոհմակին դէմ։ Դէպի ճակատ՝ խիզախ եւ անվախ, դէմ յանդիման՝ իմանալի մահուան։

Խոնարհեցէք այն արիւնոտ ճակտին առջեւ, որուն ետեւ մտածումը բոցեղէն խոյանք ունի՝ յաղթանակին եւ հայրենիքի ազատագրութեան վսեմ գործին համար։ Այդ խիզախ եւ անձնուրաց զաւակներն էին որ իրենց կուրծքերը ցոյց տուին՝ վատաբարոյ եւ աշխահար թշնամիին, հեռաւոր Արարատի բարձունքին վրայ, մահուան դռներուն առջեւ անդամ։ Իրենք ալ կրակ ու բոց՝ դիմացան այն գժոխային կրակներուն որ անընդհատ կը տեղային ։

Անոնց յաղթանակին 43րդ տարեդարձն էր որ տօնուեցաւ՝ Կիրակի, 15 Հոկտեմբերին։ Մարսիլիոյ Հայոց Մայր եկեղեցին լեփ լեցուն էր։ Ոչ միայն հայ համայնքը, այլեւ քաղաքային եւ զինուորական ներկայացուցիչներ յուզումով ունկնդրեցին՝ պատարագի սրբազան արարողութիւնները եւ հոգեշունչ երգերը, որոնց արձագանգը թրթռացուց ամէնուն սիրտը ։ Երգեցողութեանց մասնաւոր փայլ մը տուաւ զոյգ դասը, զոր յաջողապէս ղեկավարեց Տիկին Սահակեան։

Եկեղեցւոյ եւ բակին մէջ յարգանքի կեցած էին արենուշներն ընկերակցութեամբ իրենց առաջնորդներուն։ Գոհունակութեամբ նկատեցինք որ, եկեղեցւոյ մուտքին իր պատուոյ տեղը գրաւած էր նաեւ Նոր Սերունդի երիտասարդութենէն խումբ մը, որուն վարիչը, Արթինեան, ստարտած է Փալանճեան ճեմարանը ։

Յաւարտ պատարագի, եկեղեցւոյ բակին մէջ տեղի ունեցաւ աշխարհական հանդիսութիւն մը, որուն ներկայ էին՝ Նահանգապետ Արիկի, քաղաքապետութեան կողմէ Կրանոս, յանուն 9րդ շրջանի զին. հրամանատարութեան՝ ընդապետ Պուֆոն, Ծովակալութեան կողմէ՝ Հրամ - Բիգէ, Մարքիզ տը Ֆոռէստա (դուստրը Հրամ. Պընուա տ՚Ազիի), Երեսփոխան Ֆեսինէ, Հ. Յովհ. Զուհաճեան, Փրոֆ. Խայիկեան, Կատարինեան, բազմաթիւ օտար ընկերակցութեանց ներկայացուցիչներ եւ Մարսիլիոյ հայ համայնքը՝ խուռն բազմութեամբ։

Դրօշակի պարզումէն եւ լռութեան րոպէէն ետք խօսք առաւ Պ. Շ. Տ. Թէքէեան։ Ամփոփ.— «Դարձեալ հոս ենք ։ Տարիները իրարու կը յաջորդեն եւ արդարեւ երբեք չեն նմանիր իրարու։ Ներկայիս մեծ յեղաշրջում մը կայ՝ Ֆրանսայի ներքին թէ արտաքին կեանքին մէջ։ Այսպէս, ամէն տարի կուգանք հաւատարմօրէն կատարելու յարգանքի մեր պարտքը հանդէպ նահատակներուն որ առյաւէտ կը հանգչին օտար հողերուններու տակ։ Հայ ու ֆրանսացի, եղբայրօրէն միացած, քաջաբար կռուեցան եւ հերոսաբար մահացան։ Արարայի յաղթանակը բացառիկ արժէք մը կը ներկայացնէ անոր համար, որ ֆրանս.բանակին առջեւ բացուեցաւ Կիլիկիոյ ճամբան ։ Հայը սիրով վերադարձաւ իր նախկին հայրենիքը, ուր իր իշխանութիւնը կորսնցուցած էր վեց հարիւր տարիէ ի վեր ։

. . . Մամուլի մէջ երեւցած, անհիմն եւ մտածածին աւանդութիւնները չեն որ կը կազմեն վաւերական պատմութիւնը։ Հոս պարտք կը զգամ հանդիսաւորապէս կրկնելու պատմական ճշմարտութիւն մը։ Թէ Հայկ. Լեգէոնի կազմութիւնը կը պարտինք՝ հանգուցեալ Հրամպընուա տ՚Ազիի անկեղծ ու կորովի ջանքերուն եւ սուէտացի քաջերու ներկայութեան ։

Կիլիկիոյ հարցին ճակատագիրը պէտք է զարգանար ֆրանս. դրօշի ծալքերուն տակ միայն, եւ ոչ թէ այլուր։ Ձեմ ուզեր յիշատակումն ընել ձախողանքին, որ մեծ յուսալքում առաջ բերաւ ոչ միայն մեր, այլեւ Ֆրանսայի բարեկամներու շրջանակին մէջ։ Հակառակ մեր դառնութեանց, կը յայտարարենք թէ Ֆրանսայի բարեկամներն անոնք են որ կը փափաքին Ֆրանսան տեսնել ուժեղ, միացած եւ բարձր . . .» ։

Թէքէեանի խօսքերն ընդունուեցան ջերմ ծափերով։ Ետմ հրաւիրուեցաւ Պ. Արիկի, որ զրուատեց լեգէոնը՝ զոհաբերութեան այն թանկագին բաժնին համար, զոր անիկա ընծայեց Ֆրանսայի եւ դաշնակիցներու դատին։ Ֆրանսան պիտի չմոռնայ ձեր հաւատարմութիւնն ու քաջութեան արարքը ։

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ Թէքէեանի շնորհակալութեան խօսքով՝ օտար հիւրերուն եւ հայ հասարակութեան ։

Ժամը 1·30ին, Շաթօ Տէ Ֆլէօրի մէջ տեղի ունեցաւ կոչունքը, որուն կը մասնակցէին 150ի մօտ կոչնականներ։ Բացումը կատարուեցաւ Հայր Կատարինեանի աղօթքով ։

Ստեղծուեցաւ խնջոյքի յատուկ ջերմ մթնոլորտ մը, ուր տեղի ունեցան խանդավառ արտայայտութիւններ՝ Ֆրանքո-հայկական բարեկամութեան, Արարայի փառատօնին եւ Հայերու մասին։ Քաղցրաձայն երգեց Օր. Արզումանեան՝ հայերէն եւ ֆրանսերէն երգեր ։

Թէքէեան կարդաց ռազմիկներու նախարար՝ Թրիպոլէի շնորհաւորական հեռագիրը, ուր կը յիշատակուէր անդամահատ լեգէոնականներու շնորհուած կարգ մը տասնեակութիւնները եւ թոշակի յաւելումը ։

Հոս յիշենք որ անդամահատ ընկերները Թէքէեանի անսպառ ճիգերուն կը պարտին այս նպաստաւոր արդիւնքը ։

Դրուատանքի ջերմ խօսքեր ուղղեց Մարքիզ տը Ֆոռէստա, որ մերժելով կարեւոր հրաւէր մը՝ եկած էր յարգանքի իր ջերմ բաժինը բերելու Արարայի հանդիսութեանց եւ նահատակներու յիշատակին ։

Իր նոր պաշտօնին բերումով՝ կը բացակայէր Պերկաս, որուն փոխանորդը ջերմագին զգացումներ յայտնեց՝ ֆրանքո-հայկական բարեկամութեան շուրջ, «Մենք կը փափաքինք որ դուք պահէք ձեր Ազգ. Ոգին եւ աւանդութիւնները եւ հաղորդէք զանոնք նոր սերունդին» ։

Անակնկալ յայտնութիւն մը ստեղծեց, զուարթ ու խանդավառ մթնոլորտ մը, Պ. Թէքէեան, մեր սիրելի նախագահը, որ ամիս մը առաջ ամուսնացած էր այրի Տիկին Հովհաննէսի հետ։ Եւ այս առթիւ ստացաւ գեղեցիկ նուէր մը վարչութեան կողմէ եւ ջերմագին շնորհաւորութիւններ։

Հանդիսութիւնը վերջացաւ երգերու եւ ջերմագին մթնոլորտի մը մէջ ։

Վ. Մ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (78)

ԹԻԱՊԱՐՏԸ

(ՎԷՊ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

ԳՐԵՑ

ԱՐՄԷՆ ՇԻՏԱՆԵԱՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

— Պատճառը պարզ է. մեր ազգը շատ փափախամիտ յատկութիւն մը ունի. երբ օտար մը տեսնէ հողի կուտայ անոր, պատրաստի մը պէս կը լսէ անոր խօսքերն ու անոր ետեւէն կը վազէ, բայց թողնելով իր սրտին մօտիկ մարդը։

Այսպէս. տարի մըն է որ քանի մը պոռոտախօս երիտասարդներ ապրած են մեր մէջ։ Անոնք անծանօթ են մեզի։ Ռուսիայէ՞ն թէ Պարսկաստանէն եկած են, անիկա չգիտցուիր։ «Յեղափոխութեան անձնուրացներ ենք» ըսելով երիտասարդութեանը հետ շփուեցան։ Ժամանակ մը մեր ծրագրին վրայ հիացան ու իրենք ալ ամէն կերպով աշխատեցան զայն կատարելու։ Հետեւաբար գործունէութիւնը կը յառաջանար։ Բայց աւանք կերպարանափոխ եղան։ Ներքին մարդը սատանայ մը դարձաւ անոնց մէջ։ Զուգեցին խաղաղ ջուրին տակ անդունդներ պեղել։ Թուրք կառավարութեանը ծուղակն իյնալու համար ամէն յայտնի դարձուածք բանեցուցին ։ Որչափ որ չյաջողեցան իրենց անխոհեմ ու տղայական ծրագիրը գործադրել. սակայն եւ այնպէս երիտասարդութեան եռանդը մարեցին։ Ահա կասկած մը որ գլխ կ՚ուտէ ։ Ու այդ կասկածն է որ ինծի կը հաստատէ մօտալուտ բաժանումը՝ մեր կազմակերպուած ուժեղ երիտասարդութեանը մէջ։ Արդէն այդ սեւ զուժը Կ. Պոլիսէն կը սպասուի անպատճառ ։

— Մտիկ ըրէք, Տէր Հայր, կարելի չէ՞ այդ «եկուոր»ներուն հետ տեսակցութիւն մը ունենալ ։

— Ո՞վ ·

— Ես.

— Կարելի է . . . բայց խոհեմութիւն չէ։

— Ինչո՞ւ համար։

— Անոր համար որ ձեր կացութիւնը վտանգաւոր է . . . եթէ այդ խելար երիտասարդները չկարողանան իրենց մտադրութիւնը փաստերով հաչակելու, պիտի չթողուն ձեր օձիքը . . .

— Ի՞նչ պիտի ընեն ·

— Ի՞նչ չըներ մարդ մը որուն հոգին սեւցած է, որդեակս ։

— Կը մատնե՞ն զիս.

— Անշպատճառ ։

— Ատո՞նք . . . այդ յեղափոխականնե՞րը ։

— Հարկաւ, ինչու կը զարմանաք . . . որովհետեւ անոնց աչքին վտանգաւոր մարդ մըն էք ու Ազգային շահը չէք սիրեր . . .

— Ի՞նչ կ՚ըսէք, Տէր Հայր, ձեր յայտնութիւնները կը սոսկացնեն զիս . . . մարդ մը յեղափոխականի սիրտ ունենայ ու մատնութիւն ընէ . . .

— Այո, հաւատացէք, որովհետեւ շաբաթ մը չկայ որ լրտեսներով կը վխտայ ամբողջ քաղաքը։ Գիտէք ի՞նչ կ՚ընեն այդ ստորին արարածները. պարզապէս ժողովուրդին անզօրութիւնը կամ կազմակերպուած երիտասարդներու մէջ երկպառակութիւն մը մտցնելու համար սա թաղային զործերը խառնել կ՚ուզեն ։ Եւ որովհետեւ, ինչպէս գիտէք, դարերէ ի վեր մեր թաղականի ու հոգաբարձութեան կռիւները կան ու կան, քիչ մըն ալ խառնելնուն պէս, կը բորբոքին ու տակն ու վրայ կը դառնան։ Այդ կռիւներէն օգուտ քաղելով, անմիջապէս ուժ կը հաւաքեն, համախոհներ կը գտնեն, ու այդ պարզ թաղականի կռիւը կը դառնայ կազմակերպութեան սեւ ամպը ։

Ներսէս Արծրունին ակամայ շարժում մը ըրաւ ու իր հոգւոյն խորը զգացած ցաւը չկրցաւ արտայայտել։ Օ, կարծես թէ արիւնը կը սառէր իր երակներուն մէջ։ Զորս տարի առաջ ինչ օրինաւոր դրութեան մէջ կը տեսնէր իր սիրելի ծննդավայրը . . . իսկ չորս տարի ետքը ինչ տխուր ու աղետաւոր երեւոյթի մը մէջ կը գտնէր . . . ։

— Ոհ, Տէր Հայր, չէ՞ք յուսար որ ամէն բան կրնայ փոխուիլ, նկատել տուաւ Ներսէս Արծրունին անհանդարտ ու դառնութենէն խղդուած բացատրութեամբ մը։

— Եթէ արմատապէս նախկին դրութեան մէջ գնել ուզէք, անիկա անկարելի է ։

— Անկարելի՞ է ։

— Այո ։

— Պատճա՞ռը ։

— Որովհետեւ վէրքը բաւական յառաջ գացած է։

— Միթէ՞ ազգին սիրոյն համար պիտի չուզեն միանալ ։

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Վասիկ Յ. Տէր - Դաւթեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Տէր - Դաւթեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պարտիզպանեան եւ զաւակները (Երեւան), Օր. Աննա Տէր - Դաւթեան (Թիֆլիզ), Տէր եւ Տիկին Արմէն Բար - սեղեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Տէր - Դաւթեան, Պարտիզպանեան, Համամճեան, Մահիլեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ, հարսին եւ մօրաքրոջ աղջկան՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ - ԴԱՒԹԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 26-ին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի, ժամը 15.45ին, Շաւիլի եկեղեցիին մէջ: Արարողութեան կը նախագահէ կաթ. Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Հաւաքուիլ բնակարանը ժամը 15.30ին: 13 Րիւ Ալֆրէտ Ֆուրնիէ (Շաւիլ):

Ըստ հանգուցեալին փափաքին ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

21, Bd. Montparnasse, Paris 6.

×

Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արղութեան» խումբի ընկերները կ'ողբան «Արղութեան»ի հիմնադիր ընկերուհի՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆԻ

մահը:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները կ'ողբան մահը, մասնաճիւղի հիմնադիր եւ նախագահուհի՝

ՍԱԹԵՆԻԿ ՏԷՐ ԴԱՒԹԵԱՆԻ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վահրամ Վարդանոֆի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Նիքոթեան փոխան ծաղկեպսակի երեսուն Ն. Ֆ. կը նուիրեն Աղքատախնամին: (Ստանալ Յառաջէն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի եկեղեցւոյ դիւանը ստացած է շնորհակալութեամբ իր կրթական ձեռնարկներուն համար հետեւեալ նուէրը, Պ. Կարապետ Գարակէօզեան յիսուն Ն. Ֆ. իր աղջկան Օր. Լիւսիի ամուսնութեան առթիւ:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի
ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Պարահանդէսը 4 Նոյեմբեր
Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս ԱԼՀԱՄՊՐԱՅԻ ՄԷՋ

Նուագախումբ ՌՕԺԷ ԿՈՄԷԶ

եւ զանազան անակնկալներ

Մութ գոյն զգեստը պարտաւորիչ է
Կանխաւ ապահովեցէք ձեր սեղանները: Հեռաձայն 20.71.10

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
Քառասնամեայ Յոբելենական Փառատօնը
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:
Կիրակի, 6 Մայիս 1962, ժամը 14ին:

×

Հայ Կարմիր Խաչի Տարեկան Ցերեկոյթ պարահանդէսը, Կիրակի, Յունուար 28, ժամը 16 - 24, Ամպասատէօրի սրահին մէջ:

ԾԱԽՈՒ Է

Ծախու է փավիյոն մը, հինգ սենեակ եւ առանձին աշխատանոց մը, երկու յարկի վրայ, կառատուն երկու կառքի համար, ամէն յարմարութիւն, հեռաձայն, կեդրոնական ջերուցում, խոհանոց, բաղնիք, եւն.:

Դիմել՝ ՏԱԼԵԱՆ,

72, Ave. Victor Hugo, Clamart (Seine) MIC. 40-46

Տրամադրելի է նաեւ մեծ քանակութեամբ քոնֆէքսիոնի դերձան, ամէն գոյն եւ պութոնիէռի Սինկէռ մեքենայ մը, (Սան ֆուփ - ֆիլ):

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԿԻՐԱԿԻ 17 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
ժամը 16էն 22
Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի թատերասրահին մէջ
ԿԱՂԱՆԴԻ ԾԱՌԻ
Հանդէս
Ծնողաց Միութեան կողմէ պատրաստուած

ՃԱՀԱՆ
Ա
Հ
ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ
Ո
Ւ
Ր

Ա. Տպագրութիւն, 1929

Գին 7 Ն. Ֆր.

Դիմել ՅԱՌԱՋին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ, Նոյեմբեր 4ին:
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ՝ Նոյեմբեր 5ին:

×

Կապոյտ խաչի Փարիզի մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը՝
ՅՈՒՆՈՒԱՐ 6ԻՆ
Լիւթէսիայի մէջ:

×

Երկուշաբթի, 20 Նոյեմբեր, Սալ Շոփէն - Փլէյէլ, Սարգիս Պօղոսեան կը ներկայացնէ իր եօթներորդ պտոյտը հայ գրականութեան պարտէզին մէջ. «Միջ - նադարեան գանձեր»:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 18ԻՆ
ԱԶԳ. ՏՈՒՈՂՆԵՐՈՒ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի Մանասոր խումբի գրադարանը բաց է Երեքշաբթի օրերը, ժամը 9էն սկսեալ, Խրիմեան վարժարանը, 2 Րիւ տը լա Տէֆանս: Հայերէն եւ ֆրանսերէն ընտրուած գիրքեր:

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՈՒՍՄԱՆՑ ԿԵԴՐՈՆ
ԽՄԲԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի ամենահին եկեղեցւոյ

St. Germigny des Près
(Օրլէանի մօտ)

Որուն ճարտարապետը Հայ մը եղած է:

Որ շինարարն է նաեւ էքս լա Շափէլի հռչակաւոր գմբէթին:
Հանրակառքով երթուդարձ 10 Ն. Ֆ.

ԺԱՄԱԴՐԱՎԱՅՐ.— Ազգ. Տուն՝
32 Րիւ տը Թրէվիզ, մէթրօ Քատէ
Կիրակի, Նոյեմբեր 5, ժամը ճիշդ 8ին:
Կանխաւ ապահովել տեղերը մինչեւ Հոկտեմբեր 28ը:

ԴԻՄԵԼ.— Պ. Ադամեան,
53, Rue de Châteaudun TRI. 57-74
Պ. Դանիէլեան,
38, Rue des Châlons NAT. 42-50
Métro : Gare de Lyon

Centre d'Etudes Arméniennes
32 Rue de Trévise, Métro : Cadet
Ուրբաթ օրերը 18էն 21

Excursion en autocar à Germigny-des-Prés où se trouve la plus vieille Eglise de France dont l'architecte fut un Arménien.

ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

Նոր Սերունդի Իսիի Մանասոր խումբը այց մը պիտի կատարէ այս Չորեքշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, իրենց ընկերնէն ՓԻԷՐ ԵՍԱՅԵԱՆԻ

շիրիմին (մեռած Ալժերիոյ ճակատը):

Ժամադրավայր՝ 10ին, Խրիմեան դպրոցին առջեւ:

Ա. Զ. Դ.

Շաւիլի հոգաբարձութիւնը կը տեղեկացնէ թէ եկեղեցւոյ մնայուն երաժշտապետի պաշտօն տրուած է Պ. Նշան Սերոյեանի:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Բ. Ը. Մ. Հայուհեաց մասնաճիւղին տարեկան պարահանդէսը՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 16ԻՆ, ՇԱԲԱԹ:

×

Շաւիլի դպրոցին ի նպաստ տրուելիք պարահանդէսը Դեկտեմբեր 3ին, մանրամասնութիւնները յաջորդաբար:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Լիոնի Վարանդեան կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Րիւ տիւ Նուառի սրահին մէջ:

ԿԸ ՆԱԽԱԳԱՀԷ ԸՆԿԵՐ Տ. ՋԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, որուն կը մասնակցին.—

Օր. ԱՆԺԷԼ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ եւ Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ (երգ), դաշնակի ընկերակցութեամբ ծանօթ խմբավար ԿԱԱՊԻՍ ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ:

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔԸ

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 2էն, Կիրակի, իրիկուն Դեկտեմբեր 10

Այս տարի, յաւելեալ նոր բաժին մը՝

ԶՈՒՏ ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ուր պիտի ներկայացուին հայ արուեստագէտներու զանազան գործերը:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան: